

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 24

REDAKTORI:

Fabijan Trgo, pukovnik, Dušan R d ković. potpukovnik
I Sandor Kaufer, major

Odgovorni urednik

Fabijan Trgo, pukovnik

IZDAJE

ISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIIJE

ISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM

V

KNJIGA 24

BORBE U HRVATSKOJ 1944 GOD.

BEOGRAD

1960

BORBE U HRVATSKOJ 1944 GOD.

- FEBRUAR -

I

**DOKUMENTI JEDINICA NARODNOOSLO-
BODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH
ODREDA JUGOSLAVIJE**

BR. 1

ZAPOVIJEST ŠTABA DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ OD 1 FEBRUARA 1944 GOD. ZA PREDISLOKACIJU BRIGADA »BRAĆA RADIĆ« I »MATIJA GUBEC«¹

ŠTAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
N.O.V. i P.O.J.
Op. br. 51
Dne 1. veljače 1944.

PO kuriru u 22.45 sati

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Čakovec 1 : 100.000)

U cilju zatvaranja pravca Varaždinske Toplice — Ludbreg i Varaždin — Ludbreg, kao i sređivanja jedinica, jedinice XXXII. divizije izvršit će promjenu dosadašnjih rasporeda. U tom cilju

N A R E Đ U J E M O :

1. — **Udarna brigada »Braća Radić«** 1. — Zauzet će raspored na liniji: s. Martijanec — s. Gornji Martijanec — s. Slanje — s. Hrastovsko, sa zadatkom zatvaranja pravaca Varaždinske Toplice — Ludbreg i Varaždin — Ludbreg.²
2. — **Brigada »Matija Gubec«** 2. — Zauzet će raspored na liniji: Globočec — s. Bolfan, sa ciljem sređivanja svojih jedinica.
3. — Sve jedinice, a naročito Brigada »Braća Radić«, imaju biti u najvećoj mjeri oprezne i osigurati se, kako unutrašnjim, tako i spoljnim patrolama.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 11/1, k. 551.

² O izvršenju toga zadatka vidi dok. br. 49.

4. — Obratiti najveću pažnju na održavanje veze između jedinica.
5. — Vezu sa ovim štabom održavat će štab divizije preko telefona.
6. — Pošto jedinice budu po ovom naređenju postupile, t.j. zauzele raspored kako je naređeno, podnijet će štab divizije o tom izvještaj preko telefona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dostavljeno:

Štabu XXXII. divizije
Štabu Ud. br. »Braća Radić«

Politkomesar,

Komandant-pukovnik,

P.S. Bataljon Udarne brigade »Braća Radić«, koji se sada nalazi u Koprivnici, povući će se iz iste tek onda kada u Koprivnicu stigne jedan bataljon II. brigade XXXIII. divizije, koji je određen za posadu u Koprivnici.

Načelnik štaba,
Josip Rukavina

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 1 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O KONCENTRACIJI I POKRETIMA NEPRIJATELJA I O RASPOREDU I BORBAMA POTCINJENIH JEDINICA U SJEVERNOJ DALMACIJI¹

ŠTAB
XIX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
A. Broj 31
1. II. 44. g.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

1. — *Opća vojnička situacija:* Posljednjih nekoliko dana u sjevernoj Dalmaciji jeste veliko nagomilavanje neprijateljskih jedinica.² Komunikacija Knin — Gračac — Obrovac — Benkovac — Zadar jeste vrlo živa u oba smjera. Također komunikacije: Šibenik — Zadar, te Benkovac — Kistanje — Knin i Knin — Mokro Polje — Ervenik — Obrovac služe povremeno neprijatelju za saobraćaj. Prema do sada primljenim informacijama, radi se o trupama koje se trebaju prebacivati za Sjevernu Italiju morskim putem preko Zadra na Ankonu i komunikacijom ispod Velebita prema Karlobagu. Imena tih divizija nismo saznali, ali znamo samo toliko da se jedan bataljon u Zrmanji zove »Lediko« i da spada u diviziju »Princ Eugen«.³ Isto tako informirani smo da treba da prođe i »Vražja« divizija,⁴ koja je već navodno u Kninu. U Benkovac i Zadar također su stigle već dvije divizije.

Neprijatelj je uspostavio garnizone u Radučiću, Kruševu, Pakoštanima, Kistanjama, te ustaške u Stan'kovicima i Vrani, koji su već protjerani.

Skoro svi neprijateljski garnizoni su pojačani.

Neprijatelj vrši ispad na oslobođeni teritorij i to u cilju pljačke, naročito zbog sijena, jer veliki dio komore ovih kolona jeste sa konjskom zapregom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 26-1/1, k. 517 A.

² Na ovu prostoriju stigla je tada njemačka Prva brdska divizija. Cilj njenog dolaska bio je okružiti i uništiti naše snage na Bukovici (vidi dok. br. 14, 20 i 32).

³ Sedma SS divizija »Princ Eugen« dejstvovala je tada u Bosni i Hercegovini (vidi dok. br. 59).

⁴ 369 legionarska divizija »Vražja« obezbjeđivala je tada komunikaciju Sarajevo — Mostar.

Navodno, te divizije maršuju iz Bosne i iz Grčke.⁵ Sastav tih jedinica jeste raznovrstan: Nijemci, Česi, Poljaci, Rumuni, zarobljeni crvenoarmejci, Talijani itd.

Po njihovom stanju i zamorenosti vidi se da putuju iz daleka.

Prema nekim informacijama, namjeravaju da nas izbace iz sjeverne Dalmacije.⁶ Zbog svega toga mi smo izvukli snage u sjevernu Bukovicu i sada smo raspoređeni ovako:

S.D.P. Odred i Štab Grupe: drže prostor Stankovci — Vrana — Vodice.

I. Brigada nalazi se na prostoru Kistanje — Ervenik — Mokro Polje, sa zadatkom da djeluje na te komunikacije i na komunikaciju Gračac — Obrovac.

XIII. Brigada nalazi se na prostoru Turovac — Duboki Do, sa zadatkom dejstva na komunikaciju Zrmanja — Otrič — Gračac.⁷

Kninski part. odred nalazi se na sektoru Rujišta, sa zadatkom dejstva na komunikaciju Knin — Zrmanja.

Orijenski odred, koji je u sastavu XIII. Brigade, nalazi se na komunikaciji Dobropoljci — Bjelina.

Štab Divizije je u Parčićima.

Ovakav raspored jedinica dao je nekim borcima povoda da misle o našem odlasku u Liku i Bosnu i da dezertiraju.

Neprijatelj je izvršio ofenzivu na sektor Stankovci — Pakoštane u cilju prekidanja kanala, što mu je i uspelo.⁸ Kanal su branili dva bataljona XIII. Brigade, koji su nakon prodora neprijatelja u Pakoštane oступili na sjever u sastav Brigade.

U jednom dopisu izrazili smo mišljenje da bi Sjevernodalm. P. Odred u sadašnjem sastavu bio vrlo dobar kostur za jednu novu brigadu. Međutim, ka-ko je popuna naše Divizije najosnovniji naš problem, to imamo jednu drugu kombinaciju, a to je da S.D.P.⁹ Odred, tj. dva bataljona S.D. Odreda, zajedno sa komandantom Odreda drugom Simom Dubajićem uklopimo u sastav naše II. Brigade, a da jedan bataljon iz Brigade dademo za Sjevernodalm. odred, koji bi onda zajedno sa Zadarskim bataljonom imao opet brojno stanje oko 350 ljudi.¹⁰ U tom slučaju morali bi dati novog komandanta Odreda. Simo Dubajić bi ušao u Štab II. Brigade kao zamjenik

⁵ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 78.

⁷ O njenom dolasku sa otoka Visa u sjevernu Dalmaciju vidi tom V, knj. 23, dok. br. 89.

⁸ Ofanzivna dejstva neprijatelja počela su 24 januara (vidi dok. br. 14, 20 i 32).

⁹ Sjevernodalmatinski NOP odred

¹⁰ O popuni te divizije vidi dok. br. 80.

komandanta Brigade, dok bi sadašnjeg zamjenika komandanta druga Breku¹¹ imali na raspolaganju, pa ili bi ga postavili za zamjenika komandanta Grupe, ili bi ga stavili na raspolaganje Štabu Korpusa za komandanta jedne od brigada, s obzirom da nam nije potreban i da ga mi ne bi mogli pravilno upotrijebiti. U tom slučaju, tj. ulaskom Sime Dubajića sa dva bataljona u sastav II. Brigade, mi bi mnogo dobili. II. Brigada bi bila preporođena. Brojčano bi narasla, dezerterstvo bi se smanjilo, ili sasvim nestalo, s obzirom da u Brigadu ulazi i Simo Dubajić, a i kvalitativno bi bila bolja, s obzirom da su ti bataljoni solidne jedinice. II. Brigada u tom sastavu imala bi dobre mogućnosti mobilizacije u Bukovici. Mislim da bi nam po ovome problemu trebali što hitnije odgovoriti, kako bi se to moglo što prvo sprovesti, jer brojno stanje naše II. Brigade mnogo nas brine, a druge mogućnosti popunjavanja su vrlo spore.

Sama mobilizacija skopčana je sa velikim poteškoćama. Vojnička situacija na ovom terenu stvara najveće poteškoće usljed nesigurnosti koja je nastala učestalim prodorima na oslobođeni teritorij.

Već smo vam javili da nam je radio stanica pala, a doznajemo da na otocima nema više niti jedne radio stanice i da je nećemo sa otoka dobiti. S obzirom da vi dobivate veći broj radio stanica, molimo vas da nam pošaljete barem dvije sa motorima za punjenje akumulatora i za pratnju tih radio stanica šaljem jedan vod vojnika.

U vezi vašeg dopisa op. broj 13 od 22.1. 1944. g., izvještavamo da smo naredbu vašeg Štaba op. br. 2 od 4.1. tg. primili tek 30.1. 44. g. i prema istoj naredbi nismo mogli poslati izvještaje. Prema tome, mišljenja smo da po istoj naredbi možemo postupiti u sljedećim izvještajima.

U vezi naredbe broj 3 toga Štaba od 13. I. 1944. g. tačke III. u predmetu »Numerisanja brigada po divizijama«, izvještavamo da smo po istom postupili i da se naše V., VI. i VII. Brigada od sada zovu I., II. i III. Brigada XIX. Divizije.

Baš je u toku organizacija transporta materijala za' vas. U tome se bilo malo stalo, s obzirom na dolazak ovolikih neprijateljskih snaga na naš teritorij i prodor do Pakoštana. Međutim, nastojaćemo da ovaj materijal što je već iskrcan i bunkerisan odmah prebacimo. Kanal >za iskrcavanje za sada ne postoji.

Operativni izvještaj za naše posljednje akcije poslati ćemo odmah.¹² Sad ih ne možemo poslati, jer nismo dobili

¹¹ Mane Breka

¹² Vidi dok. br. 6.

operativne izvještaje. Usljed ovakve situacije naše jedinice uglavnom bile su u pokretu i manevru i vođene su samo manje patrolne borbe. Tako je na pr. I. Brigada ubila 5 Švaba na sektoru Macure — kod Kistanja i zarobila 5 pušaka od jedne njemačke patrole od 50 vojnika. II. Brigada u Bilišanima zarobila je 16 mula sa samarima, nešto sprema, žito i sijeno koje su Švabe opljačkali. [Nađene su] četiri mule mrtve, a nepoznat je broj ranjenih Švaba. III. Brigada sa tri bataljona bila je u zasjedi kod Malovana i tom prilikom ubijeno je 50 Nijemaca, 10 konja i zarobljena su dva Talijana i nešto materijala. Naši gubici u toj borbi: 8 ranjenih. Zarobljeni Talijani izjavljuju da pripadaju I. Planinskoj diviziji, koja je 30 i 31.1. tg. iz Gračaca preko Obrovca pošla za Zadar i treba da ide za Sjevernu Italiju.

Molimo vas da nam što prvo odgovorite na ovaj izvještaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić

Komandant-potpukovnik:
M.¹³ Šakić

(M. P.)¹⁴

¹³ Mićun

¹⁴ Okrugli pečat: Štab Devetnaeste sjev. dalmatinske divizije.

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETE DIVIZIJE OD 1 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O RASPOREDU I BORBAMA POTČINJENIH JEDINICA OKO LIVNA I O MOBILIZACIJI U SELIMA: GLJEV, RUDA I VOŠTANE¹

ŠTAB
XX. DIVIZIJE NOVJ
Dne 1. II. 1944
Br. si.

ŠTABU VIII. KORPUSA

Stanje na sektorima koje kontrolišu jedinice ove Divizije je bez bitnih promjena. ¹

IX. Brigada nalazi se na prostoru Rujani — Provo — Sajković sa zadatkom kontrole i zatvaranja pravca koji od Prologa izvodi ka Sajkoviću. U samom Prologu za sada nema neprijateljskih snaga, već povremeno iz pravca Livna prolaze manji dijelovi radi kontrole. Sa manjim brojem kamiona neprijatelj saobraća komunikacijom Sinj — Livno.

X. Brigada sa dva bataljona nalazi se na prostoru s. Vrdovo sa zadatkom kontrole u pravcu Dabra, Bitelića i Bilog Briga i Vagnja. Druga dva bataljona ove Brigade nalaze se na prostoru Gljev — Ruda — Voštane sa zadatkom kontrole ovog terena i mobilisanja ljudstva za Brigadu. Mobilizacija ljudstva iz ovih sela na kraće vrijeme bila je prekinuta uslijed nailaska jačih snaga neprijatelja iz pravca Imotskog ka Sinju; međutim sa mobilizacijom se sada nanovo počelo i izgledi na uspjeh iste su povoljni. Ovi bataljoni koji se nalaze na ovom sektoru pokušaću likvidirati domobranski garnizon u Tijarici.²

Jedna manja zasjeda X. Brigade postavljena na cesti Livno — Sinj na dan 29. I. 1944 god. izvršila je napad na jedan kamion koji je naišao iz pravca Sinja. U kamionu je bio svega jedan Nijemac, koji je ovom prilikom teško ranjen i u samrt-nim mukama vikao: »ja nisam Nijemac već Srijemac«, tražeći da mu dadu rakije. Nakon kraćeg vremena isti je umro. U kamionu je nađena svega jedna puška, kamion je zapaljen.

31. I. 1944 god. ista Brigada postavila je jednu malu zasjedu od jedne desetine na komunikaciji Sinj — Vaganj. Na

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6—3, k. 1029.

² Napad na selo Gornja Tijarica izvšden je 2/3 februara 1944 god. (vidi dok. br. 15).

zasjedu naišao je jedan kamion u 'kome su se nalazili 4 Njemca. Pri ovom napadu Njemci su uspjeli da pobjegnu, među kojima je bilo ranjenih, što se zaključuje po svježoj krvi koja je nađena u kamionu. Pošto kamion nisu mogli zapaliti, isti je prevrnut i polupan. U kamionu je nađeno: jedna strojnica, jedan pištolj, tri čebeta, 2 ranca, 100.000 kuna i jedna karta Jugoslavije (sjeverozapadni dio Balkana). Na karti je ucrtan put i označen sa strelicama na pravcu Mostar pa preko Imotskog, Sinja, Knina do Zadra. Iz nacрта na ovoj karti može se zaključiti da je ovaj kamion pripadao istim jedinicama koje sada ovim pravcem prolaze preko Sinja ka Zadru. Isto tako može se zaključiti da ove prolazeće trupe za sada imaju krajnju suhoputnu maršrutu zaključno sa Zadrom.³

Komuniciranje neprijatelja od pravca Imotskog i Mostara preko Sinja i Splita ka sjeverozapadu i dalje se vrši samo sa manjim snagama i manjim dijelovima.

Naša VIII. Brigada sada se nalazi na Trogirskom sektoru i sa njom nemamo dobru i užu vezu.⁴

Od IX. Divizije nismo mogli dobiti akumulator za našu radio stanicu, jer oni naglašavaju da imaju svega dva akumulatora koji su njima nužni. Ukoliko raspolazete sa nekim rezervnim akumulatorom, pošaljite nam ga uz našu radio stanicu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Zivko Živković

Komandant, potpukovnik:
Vel.⁵ Knežević

P.S. 28-1-44 g. neprij. jačine 200 ljudi krenuo je iz D. Bitelića prema položajima jednog bataljona X. Brigade. Nakon kraće borbe neprij. je bio prinuđen da se povuče. U ovoj borbi neprij. je imao 3 mrtva i 1 ranjenog, dok mi nismo imali gubitaka.

³ Vjerovatno se odnosi na dijelove Prve brdske divizije koja je tada stigla na prostor Knina i Zadra (vidi dok. br. 104).

⁴ Brigada se zadržala na tom području do 4 marta 1944 god. (vidi tom V, knjv 25, dok. br. 19, 23 i 39).

⁵ Velimir

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 1 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ O BORBI U SVIBOVCU¹

STAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. br. 16/44.
1. II. 1944.

Predmet: Operativni izvještaj.

**ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i PO
JUGOSLAVIJE**

Dana 1. II. 1944. jedinice brigade »Matija Gubec« držale su položaj sa sljedećim rasporedom: I. bataljon sa štabom brigade Donja Poljana, II. bataljon Globočec, III. bataljon Gornji Martijanec, s tim što je jednu četvu imao u Slanju uz štab divizije i IV. bataljon Svibovec — sa jednom četom na visu Segled.

Istog dana u 6 sati u jutro neprijatelj² je izvršio prepad na IV. bataljon koji se je nalazio u Svibovcu — Segledu. Neprijatelj je pošao i izvršio napad sa tri satnije iz uporišta Varažd. Toplice. Dobivši tačne podatke od svoje obavještajne službe i vođen dobrim vodičima, pojedini su bili u redovima naše vojske, a kasnije su prebjegli ka bandi, — jednom satnijom krenuo je u pravcu visa Segled, gdje se je nalazila jedna četa imenovanog bataljona, jednom satnijom krenuo je zaobišavši Segled putem od Drenovca, prebacio se na vis Fičur, gdje je ostavio jedan dio snaga kao osiguranje, spustio se na vis Korović i putem preko imenovanog visa ispao na cestu Svibovec — Leskovec. Ispavši na cestu, neprijatelj je produžio cestom u pravcu Jalševca i zaobišavši selo sa istočne strane razvio se u strijelce iza samog Sviboveca. Za to vrijeme jedna satnija nastupala je od Tuhovca putem prema Retkovcu i ispod Greščevine prešla preko brvna na Bednji i došla razvivši se u strijelce sa sjeverozapadne strane Sviboveca. Za to vrijeme IV. bataljon nije uopšte preko svojih straža i patrola osjetio

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—2, k. 1191.

² Odnosi se na Prvu bojnu Prve pukovnije PTS (vidi dok. br. 2/1—4, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

približavanje bande. Pred jutro jedna patrola iz teškog odjeljenja nosila je teški mitraljez na položaj četi na Segledu. Na putu se je susrela sa bandom i povukla natrag za Svibovec. Tada je štab bataljona poslao jedan vod kao pojačanje na Segled, ali isti vod nije izvršio zadatak pošto se je na putu također susreo sa bandom i djelomično izginuo i razbježio se. Banda je izvršila juriš na Svibovec i borci čuvši vatru ispali su na položaj, izletivši iz kuća, iznenađeni, na jugozapadnu ivicu sela. Kad sa te strane nisu dobivali vatru, t.j. od pravca Tuhovca, oni su se okretali prema vatri koja im je dolazila iza leđa, ali u tom je banda već bila kod njih i došlo je do gužve i hvatanja za puške. Novi su se borci razbježali, skakajući u Bednju i plivajući preko nje, a među njima i sam štab bataljona. Neprijatelj je u roku od 15 minuta zauzeo položaj Svibovec.

Borba na Segledu vodila se je oko 50 minuta i banda je uspjela četu koja je držala taj položaj opkoliti. Jurišem četa se je probila uz veći broj mrtvih i ranjenih. Za to vrijeme vođenja borbe sa IV. bataljonom jedna četa I. bataljona krenula je u pomoć IV. bataljonu, s tim da dođe neprijatelju iza leđa, dok su dvije čete I. bataljona krenule prema Grešćevini i zauzele pogodne položaje, tako da mogu tući neprijatelja sa boka i čela. Ova četa I. bataljona, t.j. 1. četa najprije je počela voditi borbu sa neprijateljem za vis Fičur, gdje je uspjela potisnuti neprijatelja i oko 9 sati već se je nalazila na položaju Segled.

Banda se iz Sviboveca počela povlačiti, a isto tako i od Segleda prema Tuhovcu. 1. četa I. bataljona udarila je neprijatelja snažnom vatrom u bok, pri čemu mu je nanijela osjetne gubitke. 2. i 3. četa I. bataljona, koje su se nalazile na položaju iznad Grešćevine, prebacivale su se još naprijed prema Starom Vrhju i koti 309, kako bi presjekle otopnicu neprijatelju za Varaž. Toplice. Međutim, čete su zakasnile i neprijatelj je uspio da se po brisanom prostoru između Tuhovca i Varaž. Toplica prebaci za uporište bez da su nanijeti tom prilikom gubitci. Naši borci vratili su svoje stare položaje.

Gubitci neprijatelja: mrtvih 7, među njima jedan oficir, dva podoficira i 4 ustaše. Ranjenih 15 ustaša. Sopstveni gubitci: 27 mrtvih, 7 ranjenih, 46 nestalih. Gubitci u oružju: 2 puškomitraljeza i 33 puške.

Utrošak municije: 1.700 metaka.

U ovoj borbi istakao se kao dobar, staložen i sreden rukovodilac operativni oficir I. bataljona drug Ljubiša, koji je išao u pomoć sa 1. četom IV. bataljonu.

Nesavjesnost rukovodilaca IV. bataljona, a naročito štaba bataljona, njihova velika komocija i neopreznost, njihov ne-

vojnički postupak i nevojničko držanje, što se tiče bezbjednosti i osiguranja za vrijeme držanja položaja Svibovec — Segled, omogućili su neprijatelju da u potpunosti izvrši svoj zadatak, prepad neprijatelja je potpuno uspio. Štab bataljona oko pola noći bio je izviješten o mogućnosti prepada neprijatelja i da treba biti na oprezu. Međutim, štab bataljona nije poduzeo nikakve mjere. Veza sa četom koja se je nalazila na Segledu uopšte nije postojala, a isto tako niti sa susjednim jedinicama. Za vrijeme samog prepada i iznenađenja štab bataljona, kao i niži rukovodioci uopšte se nisu osjećali među borcima, već su pojedini članovi štaba bataljona (kao komesar i njegov zamjenik), pobjegli u paničnom bijegu, preplivavši Bednju, prema štabu brigade koji se nalazio u Donjoj Poljani. Zbog nesavjesnog vršenja svoje dužnosti, zbog nepravilnog obezbjeđenja i nevođenja kontrole rukovodilaca IV. bataljona, ovaj bataljon pretrpio je tako velike gubitke, nanijete prepadom od strane neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Robić Ivan

Komandant:
Štrok³

³ Izidor

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG DIVERZANTSKOG BATALJONA OD 1 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ O IZVRŠENIM DIVERZIJAMA U JANUARU 1944 GODINE¹

ŠTAB II. DIVERZANTSKOG BATALJ.
INZINJERISKOGR OTSJEKA GLAVNOGR ŠTABA
HRVATSKE
Broj 79
Dne 1-II-1944

ŠTABU IV. KORPUSA NOV i POH
Izvještaj o akcijama II. Diverzantskog bataljona.

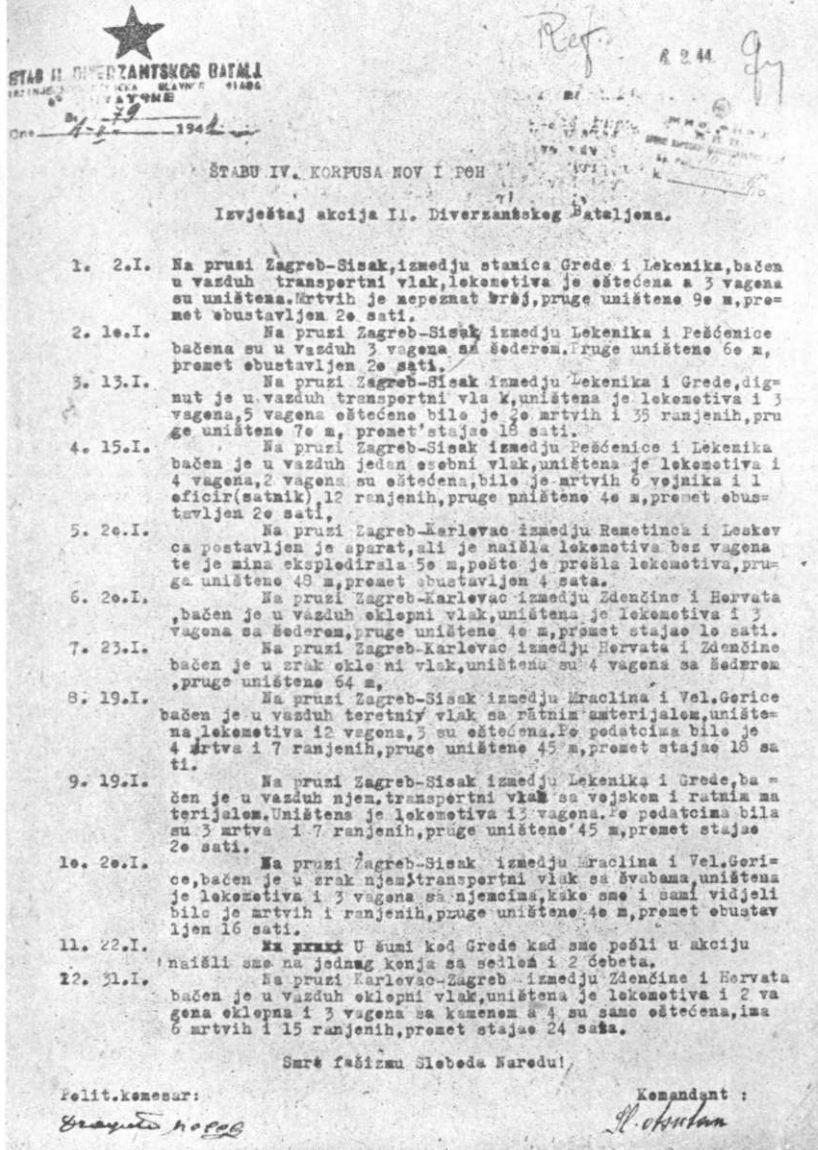
1. 2. I. Na pruzi Zagreb — Sisak, između stanica Grede i Lekenika, bačen u vazduh transportni vlak, lokomotiva je oštećena a 3 vagona su uništena. Mrtvih je nepoznat broj, pruge uništeno 90 m, promet obustavljen 20 sati.²
2. 10. I. Na pruzi Zagreb — Sisak između Lekenika i Pešćenice bačena su u vazduh 3 vagona sa šoderom. Pruge uništeno 60 m, promet obustavljen 20 sati.³
3. 13.1. Na pruzi Zagreb — Sisak između Lekenika i Grede dignut je u vazduh transportni vlak, uništena je lokomotiva i 3 vagona, 5 vagona oštećeno, bilo je 20 mrtvih i 35 ranjenih, pruge uništeno 70 m, promet stajao 18 sati.⁴
4. 15. I. Na pruzi Zagreb — Sisak između Pešćenice i Lekenika bačen je u vazduh jedan osobni vlak, uništena je lokomotiva i 4 vagona, 2 vagona su oštećena, bilo je mrtvih 6 vojnika i 1 oficir (satnik), 12 ranjenih, pruge uništeno 40 m, promet obustavljen 20 sati.⁵
5. 20.1. Na pruzi Zagreb — Karlovac između Remetinca i Leskovca postavljen je aparat, ali je naišla

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10—6, k. 426 A.

² Diverzija je, prema neprijateljskom dokumentu, izvršena 4 februara 1944 godine (vidi tom V, knj. 23i, dok. br. 160).

³ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 145.

⁴ i ⁵ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 150.

Fotokopija dokumenta br. 5

lokomotiva bez vagona, te je mina eksplodirala ,50 m pošto je prošla lokomotiva, pruge uništeno 48 m, promet obustavljen 4 sata.

6. 20.1. ' Na pruzi Zagreb — Karlovac između Zdenčine i Horvata bačen je u vazduh oklopni vlak, uništena je lokomotiva i 3 vagona sa šoderom, pruge uništeno 40 m, promet stajao 10 sati.⁰
7. 23.1. Na pruzi Zagreb — Karlovac između Horvata i Zdenčine bačen je u zrak oklopni vlak, uništena su 4 vagona sa šoderom, pruge uništeno 64 m.⁷
8. 19.1. Na pruzi Zagreb — Sisak između Mraclina i Vel. Gorice bačen je u vazduh teretni vlak sa ratnim materijalom, uništena lokomotiva i 2 vagona, 3 su oštećena. Po podacima bilo je 4 mrtva i 7 ranjenih, pruge uništeno 45 m, promet stajao 18 sati.⁸
9. 19.1. Na pruzi Zagreb — Sisak između Lekenika i Grede bačen je u vazduh njem. transportni vlak sa vojskom i ratnim materijalom. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Po podacima bila su 3 mrtva i 7 ranjenih, pruge uništeno 45 m, promet stajao 20 sati.⁰
10. 20. I. Na pruzi Zagreb — Sisak između Mraclina i Vel. Gorice bačen je u zrak njem. transportni vlak sa Švabama, uništena je lokomotiva i 3 vagona sa Njemcima kako smo i sami vidjeli, bilo je mrtvih i ranjenih, pruge uništeno 40 m, promet obustavljen 16 sati.
11. 22.1. U šumi kod Grede, kad smo pošli u akciju, našli smo na jednog konja sa sedlom i 2 čebeta.
12. 31. I. Na pruzi Karlovac — Zagreb između Zdenčine i Horvata bačen je u vazduh oklopni vlak, uništena je lokomotiva i 2 vagona oklopna i 3 vagona sa kamenom a 4 su samo oštećena, ima 6 mrtvih i 15 ranjenih, promet stajao 24 sata.¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Dragutin Meleh

Komandant:
si. odsutan

⁸ a i " Vidi lom V, knj. 23, dok. br. 147.

⁷ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 159.

¹⁰ Vidi dok. br. 115 ove knjige.

P.S. Dobili smo naknadno ovaj izvještaj:

1. 23. I. Na pruzi Zagreb — Beograd između Sunje i Staze bačen je u zrak teretni vlak sa živežnim namirnicama. Uništena je lokomotiva i 2 vagona sa brašnom, a 2 su oštećena. Mrtav je bio 1 željezničar, pruge je potrgano 40 m, saobraćaj stajao 20 sati.

(M. P.)

BR. 6

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 2 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA POTČINJENIH JEDINICA OD 15 DO 31 JANUARA¹

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj 7
2. II. 1944. g.

GLAVNI ŠTAB NOV i POH
Broj 603, dne 17. II. 1944

Operativni izvještaj za vrijeme
od 15.1. do 31. I. 1944. g.

ŠTABU VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

Dostavlja se operativni izvještaj za period od 15.1. do 31.1. 1944. g.

- II. Brigada:** Noću 16 na 17.1, tg. II. brigada se prebacila sa prostora D. Karin u Ravne Kotare.² Prilikom pokreta predviđena je akcija likvidiranja sela Kašić, u kome se nalazilo oko 100 četnika.
1. —'Opis položaja: Teren na kome se izvodila ova akcija je prema priloženoj skici

¹ Original, pi9an na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 23—2 k. 112.

² i ³ Zapoviješću Štaba Devetnaeste divizije od 10 januara 1944 god. Drugoj (Šestoj) NO brigadi naređeno je da likvidira pojedina četnička uporišta u Ravnim Kotarima (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 33).

dosta pošumljen sa zidovima i ogradama oko kuća i bašta, kamenim kućama, ograđenim visokim zidovima i dobro utvrđenim prilazima. Sela (zaseoci) su sa zbijenim kućama, što omogućava najefikasniju odbranu. Predteren ovih kuća je brisan.

2. — Naziv jedinica koje su se borile: U ovoj akciji učestvovali su I., II. i III. bataljon II. brigade. Susjednih sadejstvujućih jedinica nije bilo.

3. — Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice: Četnici, jačine oko 120, naoružani pješadijskim oružjem, 2 p. mitraljeza i jedan laki bacač. Glavni organizatori: Njegovan I. Knežević.

4. — Obostrana situacija: Naša je odluka bila da prečistimo i likvidiramo neprijateljsko uporište u selu Kašić. Razoružati seljake, kolovođama konfiskovati imovinu.

5. — Izdate zapovijesti: Prilaže se izdata zapovijest za akciju.³

6. — Vrijeme kad je borba počela: 16 na 17.1. tg. oko 4 sata.

7. — Tok borbe: Bataljoni su se razvili prema zapovijesti. I. bataljon je uputio patrolu u zaseok Pozder da od prvih kuća prikupi detaljne podatke. Međutim, prije ulaza u selo na patrolu je otvorena vatra od neprijateljskih straža. Mi nismo imali podataka da u ovom selu ima neprijatelja. Odmah se razvio I. bataljon, opkolio selo i izvršio napad. Neprijatelj je davao vrlo jak otpor i naše snage i pored svih nastojanja nisu mogle zauzeti selo i likvidirati neprijatelja. U pojačanje je upućena i jedna četa III. bataljona, ali bez uspjeha. Bandidima su paljene kuće, bombama ubijana porodica, a oni se još uvijek nisu htjeli predati i prestati davati otpor.

Borba je otpočela prije nego što je II. bataljon zauzeo položaj prema zapovijesti. Čim se čula vatra, ovaj je bataljon postavio zasjedu na kotu 186, predpostavljajući da će I. bataljon likvidirati selo i da će bjegunci naići na ovaj pravac. Zaista, po grupicama nekoliko četnika

naišlo je, gdje su dočekani sa vatrom, razbjegli se i vratili nazad.

Zasjeda prema Smilčiću povukla se u zoru, a nešto iza toga iz Smilčića je stiglo pojačanje oko 100 bandita i napali su s leđa naše snage kod sela Pozdera. Naši su se dijelovi tada povukli prema Kožulju. Povlačenje je bilo pod borbom i borba se produžila kod sela Kožulj.

Pošto se borba prenijela prema selu Kožulj, II. bataljon je upao u selo Kašić, gdje je naišao na nekoliko bjegunaca, koje je odmah zarobio i prečistio selo, te izbio kod crkve. Poslije toga u zajednici sa snagama I. bataljona koje su zauzele položaje na liniji k. 161 — Kožulj izvršen je protivnapad, koga neprijatelj nije sačekao, već se povukao.

Ovim je bila borba završena oko 9 časova 17. I. t.g.

8. — Ishod borbe: Postavljeni cilj nije u potpunosti izvršen. Selo Kašić je zauzeto, ali svi četnici nisu uništeni, pohvatani ili razoružani. Ipak je uspjeh znatan, razbijena je četnička vlast u zauzetom selu, četnici su razbijeni i protjerani.

Neprijatelj je imao jednog poginulog (što se vidilo) i 8 zarobljenih. Zaplijenjeno je 9 pušaka i izvjesna količina municije. Materijalna šteta nanijeta neprijatelju nije poznata.

9. — Naši gubici: 4 mrtva, 6 lakše ranjenih i 3 nestala.

10. — Utrošak municije: Utrošeno je 320 jugoslovenskih i 530 italijanskih puščanih metaka, 670 italijanskih za p. mitraljeze i 150 metaka za »Bredu«, 21 italij., 3 jugosl. i 52 engleske bombe i 14 mina za laki bacač. Izgubljenog oružja: 1 puška, 24 mine za laki bacač i 500 italijanskih puščanih i p. mitraljeskih metaka. Oštećen je jedan p. mitraljez.

11. — Jedinica i pojedinaca u ovoj akciji za pohvalu nema.

12. — Pojedinaca i jedinica koji su se slabo držali, kao i onih koje treba pozvati na odgovornost nema.

13. — Kritika akcije, odnosno operacije: Akcija je bila pripremljena dobro. Prije polaska održan je sastanak sa štabovima bataljona, gdje je detaljno razrađena zapovijest, a ovi su na isti način upoznali svoje potčinjene. Odluke i izdate zapovijesti bile su realne.

Upravljanje i rukovođenje borbom od strane štabova bataljona [je] prilično, premda im je potrebno više snalažljivosti, brzine u odlučivanju i prisebnosti. Niži komandni kadar nije zadovoljio i njegov uticaj bio je neznatan — neumješni u rukovođenju i održavanju jedinice u ruci i pod komandom, te vrlo slabim snalaženjem, bez inicijativa i samostalnosti.

Više komandovanje se dobro snašlo i samo rukovodilo akcijom, stizalo svuda i ispravljalo greške, čak i najnižih rukovodilaca.

Saradnja između bataljona bila je dobra.

Taktički i borbeni postupci starješina i trupa bili su u skladu sa razvojem situacije.

Iz ove akcije mogu se izvući sljedeće pouke: Ljudstvo još nije osposobljeno za napade na naseljena mjesta, pogotovu ako su ta mjesta još i utvrđena. Slabo koristi zaklone i prikrivene prilaze, nema smjelosti i odlučnosti, niti prisebnosti da u pogodnom momentu iskoristi situaciju i drskim naletom riješi situaciju u svoju korist. Još nije dovoljno osposobljeno u rukovanju sa automatskim oružjem. Ima slučajeva gdje su pojedinci skloni da lažno izvijeste, iz kukavičluka, da je oružje neispravno.

Dana 18.1. tg. Brigada se nalazila sa dva bataljona u selu Kašić, III. bataljon, Štab Brigade i jedinice pri Štabu u Islamu Grčkom, a I. bataljon u Islamu Latinskom. Toga dana pred zoru, iskoristivši jutarnju maglu, četnička banda se privukla položajima koje su naše snage držale u selu Kašić i otvorila iznenadnu vatru. Jedna četa se povukla na prihvatne položaje sa kojih je Bataljon izvršio protivnapad i uspio da protjera neprijatelja, koji se razbježio u pravcu Smilčića. Gubitaka nije bilo ni sa naše, ni sa neprijateljske strane.

Držanje boraca i starješina II. bataljona pri ovom protivnapadu bilo je dobro.

19.1. tg. četnička banda iz Smilčića, jačine oko 100 boraca, sa oko 100 Nijemaca izvršila je napad ponovo na naše položaje kod sela Kašić. Položaji su bili isti kao i predhodnog dana. Zapovijest za akciju izdana je usmeno, pošto je neprijatelj iznenada napao.

Borba je otpočela oko 7 časova u jutro.

Tok borbe: Neprijatelj, koristeći gustu maglu, privukao se našim položajima koje je držao II. bataljon, napao iznenada lake osiguravajuće dijelove, koji su se povukli na glavni obrambeni položaj na sjeverozapadnom dijelu sela i kod crkve. Na ovim položajima vodila se borba do 12 časova, kada je neprijatelj, ne mogavši potisnuti naše snage, izvršio manevar prema selu Kožulj. Kako se borba istovremeno vodila oko sela Polešnik, a koju je vodio bataljon Zadarskog P. odreda i neprijateljske snage su se nalazile u selu Suovare, pozadi naših leđa, to se ovaj Bataljon povukao na prihvatne položaje, u dvije usamljene kuće sjeverozapadno od kote 161 — selo Kožulj i time onemogućio neprijateljski manevar. Tada je donijeta odluka da se izvrši protivnapad i ovaj Bataljon je pojačan sa jednom četom III. bataljona i odjeljenjem teškog bacača. Protivnapad je izvršen u 16 časova, neprijatelj je bio odbijen i povukao se prema Smilčiću.

Postavljeni cilj u ovoj borbi je postignut, neprijatelj je odbačen i osujećena je njegova namjera da četničko uporište Kašić zadrži za sebe. Neprijatelju su nanijeti gubici: 5 mrtvih i više ranjenih. Naši su gubici bili 2 mrtva i 6 ranjenih.

Utrošak municije: 315 jug. puščanih, 1515 italijanskih puščanih i 1900 metaka za »Bredu«, 1 engleska i 5 italijanskih bombi. Izgubljenog i oštećenog oružja nije bilo.

Imena pojedinaca ili jedinica koji su se naročito istakli, kao i onih koje treba pohvaliti i odlikovati nema. Dobro su se držali svi borci i rukovodioci II bataljona, a naročito komesar I. čete II. batalj. Trivić Obrad, komandir I. čete 2. batalj. Novaković Branko i v. d. komandira III. čete II. batalj. Nino Mohorović

koji je za sve vrijeme borbe primjernom hrabrošću i odlučnošću uporno branio [položaj] na kome je bio smrtno ranjen.

Kritika akcije: Akcija nije bila pripremana, jer je inicijativa bila u rukama neprijatelja, u samom početku, jedino što je Bataljon držao položaje radi osiguranja. Donijete odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Upravljanje i rukovođenje borbom bilo je dobro. Komandni kadar se dobro snašao. Veza je bila dobra. Taktički i borbeni postupci starješina i jedinica bili su u skladu sa razvojem situacije.

20.1. o.g. Brigada se nalazi na istim položajima. Dan je prošao bez naročitih promjena. Vršena je konfiskacija od narodnih neprijatelja. Dana 21.1. t.g. na istim položajima. Oko 7 časova jedan neprijateljski avion izvršio je bombardovanje i mitraljiranje naših snaga u Islamu Grčkom. Žrtava nije bilo, sem nekoliko civila. Ostatak dana bez promjene.

22.1, t.g. bez promjene, sem što su dva neprijateljska aviona došla u 7 časova i bombardovala i mitraljirala ponovno Islam Grčki i Štab Brigade. Tom prilikom imali smo 2 mrtva i 3 ranjena druga. Ostatak dana bez promjene. Štab Brigade i jedinice pri Štabu preselili su se u zaseok Grgurica.

Pripremala se akcija za razoružanje i likvidiranje bande u selu Smoković, istoj se je i prišlo u toku noći 22/23. I. t.g. ne naišavši na otpor. Zarobljeno je oko 20 pušaka i nešto druge sprema. Banda se razbježala.

Dana 24. I. t.g. bez promjene, sem što se kao i predhodnih dana razvijala politička djelatnost. U večer II. bataljon i bataljon Z.O. prebačeni su na sektor Nina, a neprijateljska avijacija je bombardovala naše snage u selu Polešnik. Žrtava nije bilo.

Dana 25. I. t.g. ta Brigada se preselila u selo Posedarija. Ostale snage na starim položajima. Neprijatelj je ponovo bombardovao Polešnik i Murvicu, a također i Nin. Napominje se da je neprijatelj bio tačno obaviješten o na-

šem pokretu i smještaju i tamo nas bombardovao. U tom vremenu počeo je neprijatelj da spušta svoje snage iz Like i koncentriše se po izvjesnim mjestima sjeverne Dalmacije,⁴ te je Brigada dobila naređenje da se ponovo prebaci na teren Bukovice. Noću 25/26. I. t.g. II. bataljon je iz Nina prebačen u Vinjerac.

26.1. t.g. Brigada se nalazila na ranijim položajima, vršila se priprema za pokret. III. bataljonu se naređuje da se prebaci na teren Karina, što je ovaj i u toku noći učinio, a II. bataljon ga smjenjuje na položajima kod Kašića.

27.1. t.g. priprema za pokret Brigade, kojeg smo izvršili u večer oko 21 čas. U G. Karin i s. Popović stigli smo 28. I. t.g. u zoru, gdje je primljeno naređenje Divizije da sa jednim bataljonom zatvorimo pravac od Zegara kod V. i M. Prošeka, jedan u Bilišanima da zatvara pravac Obrovac — Zegar, jedan u Zelengradu da zatvara pravac Obrovac — Medviđe, a jedan u Bruškoj da zatvara pravac od Benkovca. Raspored bataljona bio je izvršen u toku dana. Za sve ovo vrijeme dok je Brigada bila na sektoru Ravnih Kotara, IV. bataljon ove Brigade bio je van sastava Brigade i samostalno djelovao u Bukovici i bio veza između Divizije i Brigade.

28.1. t.g. bez promjena. Osjeća se jak promet, tj. pojačanje neprijateljskih snaga na svim komunikacijama.

29.1. t.g. bez promjena, bataljoni na starijim položajima sa istim zadacima. Stab Brigade se nalazi u s. Medviđe.

30.1. bez promjena. U večer Brigada je dobila naređenje da se prebaci na liniju: Golubiska Gradina — Bilišane (Veliko Greblje) — Gagići — Uvezac, sa zadatkom zatvaranja pravca od Obrovca. Brigada je izvršila još u toku noći i zauzela predviđene položaje. Štab Brigade ostao je i dalje u s. Medviđe sa I. bataljonom u rezervi i u isto vrijeme da zatvara pravac od Benkovca.

⁴ Odnosi se na pripreme za ofanzivu na Bukovicu (vidi dok. br. 32.)

Brigada: Akcija na selo Lisičić u noći između 16/17.

I- t. g.

1. — Opis bojišta: Neprijatelj je smješten u utvrđenim zgradama. Teren kojim se nastupalo je brisan. (Sekcija Novi Grad 1:100.000.)

2. — Jedinice koje su učestvovalе u ovoj akciji: I. i II. ud. bataljon sa pridodatim jednim bacačem 81 m.m. i protukolskom puškom.

3. — Imena neprijateljskih jedinica: 30—40 ustaša i oko 110 naoružanih seljaka iz sela Lisičić. Namjere su neprijatelja osiguranje sela Lisičić, kao i predstraže garnizona Benkovac.

4. — Obostrana situacija: Situacija prema podacima bila je povoljna. Neprijateljski garnizon Lisičić imao je posadu prilično organizovanu, pošto je već od ranije bio napadati u tom selu, bio je oprezniji i bolje se utvrdio. Civilno stanovništvo je evakuisao u Benkovac, kao i životne namirnice. Intervencija neprijatelju stigla je od Benkovca nakon pola sata borbe i to pješadija, koja je došla u neposrednu blizinu naše zasjede gdje je otvorena sa naše strane jaka vatra na neprijatelja iz IV. p. mitraljeza i 1. teškog mitraljeza. Nakon 15 minuta borbe na zasjedi neprijatelj se povukao u pravcu Benkovca.

5. — Izdate zapovijesti: Zapovijest za napad izdata je usmeno štabovima bataljona.

6. — Vrijeme kad je borba otpočela: u 22 sata i 10 minuta 16. I. t.g.

7. — Tok borbe: Pri samom privlačenju naših jedinica neprijatelj je primijetio naše snage, pošto je imao izviđačku patrolu na koti 291, ista je odmah pripucala i pobjegla u selo Lisičić, tako da je neprijatelj odmah otvorio vatru na naše snage, koje su se morale pod vatrom privući samim zgradama. I. ud. bataljon uspio je sa svojim snagama da se odmah približi kućama, kao i dvije čete II. bataljona. Ove jedinice bacile su se u selo organizovano, tako da je svaki vod imao zadatak koje kuće ima likvidirati. Neprijatelj se ogorčeno branio iz kuća, iako su naše jedinice sa štagama i

krampovima raskopavale krov od kuće i zidove same kuće. Neprijatelj je bacao bombe za odbranu rušenja kuća — to mu nije uspjelo, jer su naši borci bili oduševljeni i sa ubjeđenjem pošli da neprijatelja likvidiraju u pomenutom selu. Pojedini koji su davali otpor iz kuća, na poziv za predaju, nisu htjeli se predati, govoreći da imaju municije za odbranu i da se predati neće, da znaju šta ih čeka i da vole izgoriti, tako da su pojedine kuće bile zapaljene u kojima su i oni izgorili. Pojačanje koje je išlo iz Benkovca — nije istome uspjelo da potisne našu zasjedu i da se probije za selo, već se moralo natrag povući. I kuće u kojima su se nalazili neprijateljski vojnici, a koje su bile niže, likvidirane su, tj. popaljene — dok kuće, koje su bile više, tj. od dva sprata, nisu se mogle likvidirati iz razloga što nismo imali eksploziva. Bacač nismo mogli upotrebljavati pošto je bila noć, a naši borci nalazili su se po cijelom selu. Pošto je predviđeno da se škola i još dvije kuće u kojima se nalazio neprijatelj nisu mogle likvidirati, jedinice su se povukle u 5 časova 17 o.m. u Kolarinu. Iz samog mjesta Kolarina upućene su jače patrole u pravcu Kozlovca i Lepura.

8. — Ishod borbe: Postavljeni zadatak nije izvršen iz razloga što nismo imali dinamita i mina specijalno pripravljenih za rušenje kuća, kao i sadejstvo bacača nije se upotrebljavalo, dok sa protikolskom puškom rušeni su zazidani prozori. Borci pokazali su se dobri iako su bombe sa kuća bacane na njih — rušili su sa štangama i krampovima pojedine kuće. Neprijatelj je imao 5 mrtvih, 3—4 izgorjela za koje se tačno zna, dok na zasjedi ne znamo gubitke neprijatelja. Zaplijenjena je jedna šivaća mašina, jedan vo i 26 ovaca.

9. — Naši gubici: 7 ranjenih, od kojih 3 teže, dva se nalaze u jedinicama. Izgubljenog oružja nije bilo.

10. — Utrošak municije: U ovoj akciji utrošeno je za teške mitraljeze 470 metaka, za p. mitraljeze i puščane jugoslovenske 593, za italijanske p. mitraljeze 1514 i 56 bombi.

11. — Imena jedinica, kao i pojedinaca koji su se istakli: većinom su svi bili zagrijani i oduševljeni.

12. — Imena jedinica i pojedinaca koji su se slabo držali: nije bilo.

13. — Kritički osvrt: Pripreme za akciju nisu bile dovoljne, — obzirom da se nije dobio predviđeni materijal za rušenje kuća. Donesene odluke nisu bile realne iz razloga što se je čekalo na materijal, za kojeg je upućeno, da se dopremi na vrijeme. Napad koji je trebao biti u 7 časova izvršen je u 10, ipak je poslije bilo mjeseca i neprijatelj se mogao bolje braniti. Jedinice II. bataljona kad su imale 3 druga teže ranjena, povukle su se.

14. — Pouke iz ove operacije bile su sljedeće: Pripremiti sve potrebno za akciju koja predstoji. Vršiti izviđanje sa komandnim kadrom i skrenuti pažnju komandnom kadru da se ne nabija oko onih kuća gdje se već borci nalaze.

Istoga dana ostali bataljoni ove Brigade osiguravali su kanal sa pravaca Biograd — Pakoštane i Pirovac — Pakoštane.

17.1. t.g. dva bataljona nalazila su se u Kolarini i patrolama izviđali i osiguravali pravac Benkovac. Ostale jedinice ove Brigade kao i jučer.

Od 18.1. t.g. do 20. I. t.g. Brigada se nalazila na sektoru Stankovci — Vrana, sa zadatkom osiguranja kanala, a u isto vrijeme vršene su pripreme za akciju čišćenja Skradinske općine. U toku samih priprema dobivena je zapovijest za akciju na Prominu."⁵

21.1. t.g. Brigada je izvršila pokret i smjestila se na sektoru Kistanje.

22.1. t.g. Brigada je smještena kao i jučer, vršene su pripreme za akciju.

23.1. t.g. do 25.1. t.g. izvršene su posljednje pripreme i pokret za akciju. O akciji na

⁵ i ⁶ Opširnije o napadu na Prominu vidi tom V, knj. 23, dok. br. 117.

Promini koja je izvršena 23 na 24.1, t.g. i 24. I. t.g, kao i o akciji i borbi na Supljaju 25. I. t.g. podniet je operativni izvještaj pod Op. br. 55 od 29.1. t.g.⁶

26—31.1. t.g. Brigada je smještena na sektoru Kučević, Ervenik, Biovičino Selo — prema direktivama broj 14 i 15,⁷ posijedajući položaje, tj. postavljajući se na liniju Kučević — Malješav V. (k. 577) — Kabići — Jagodnik (k. 490) — Crna Glava (k. 285) — Plješevica (k. 287) — Obruč (k. 300) i Zmištak (k. 562) sa desnim krilom zaključno, ali lijevim na Malješevu V., sa zadatkom zatvaranja pravca, tj. da brani pravac neprijateljskog nadiranja od pravca Kistanja i Mokrog Polja.

Naročitih promjena za sve ovo vrijeme nije bilo, sem što je 26.1, t.g. I. bataljon ove Brigade sačekao neprijateljsku patrolu i ubio 5-ricu neprijateljskih vojnika. Vlastitih gubitaka nije bilo.

III. Brigada

29. I. t.g. I., II. i III. bataljon postavili su zasjedu na Malovanu. IV. bataljon bio je smješten u s. Poljice. Stab Brigade sa ostalim jedinicama u Klapavici.

II. i III. bataljon vodili su borbu na cesti između Otrića i Gračaca. Ubijeno je 50 Nijemaca, 10 konja i zarobljena 2 Italijana. Zaplijenjeno je nešto materijala. Naši gubici: 8 ranjenih. Ostale snage osiguravale su pravac Gračac — Mazin.

30 i 31. I. t.g. bez podataka, koji usljed udaljenosti i slabe veze nisu još dobiveni.

III. brigada nalazi se daleko od ovoga Štaba i operativno je podređena Operativnom štabu za Liku, kojemu vjerovatno šalje operativne izvještaje. Usljed toga u ovom periodu operativni izvještaji III. Brigade nisu potpuni.

⁷ Tim direktivama određeni su zadaci brigadama u slučaju neprijateljske ofanzive na slobodnu teritoriju Bukovice (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 111 i 112).

⁸ Redakcija je izostavila dio izvještaja koji govori o borbama te brigade do 28 januara. Izvještaji o njenim dejstvima u tom periodu objavljeni su u V tomu, knj. 23, dok. br. 51, 90 i 99.

UKUPAN REZULTAT U SVIM OVIM AKCIJAMA JE SLJEDEĆI:

Ubijen 71 neprijateljski vojnik, ranjenih broj nije poznat, ali je vjerovatno bio veći broj ranjenih vojnika. Zarobljeno: 8 nepr. vojnika, 29 pušaka, i 3 kim. kabla. Uništeno 7 kamiona.

Sopstveni gubici: 11 mrtvih, 44 ranjena i 9 nestalih, 500 metaka, 2 puške, 24 mine za teški bacač i 1 mina za mali bacač.

UTROŠAK MUNICIJE U SVIM OVIM AKCIJAMA:

22.883 puščana, p. mitraljeska i mitraljeska metka, 13 francuskih, engleskih i ostalih bomba, 31 mina za laki bacač i 7 mina za teški bacač.

KRITIČKI OSVRT:

1. — Prilikom stvaranja planova za napad ne stvara se plan vatre, tako da i oružja koja posjedujemo ne dolaze potpuno do izražaja i neprijatelj ne trpi onolike gubitke kako bi trebalo. Rukovođenje sa vatrom u borbi je vrlo slabo.

2. — Za vrijeme borbe a naročito u zasjedama ne poklanja se dovoljna pažnja obezbjeđenju jedinice ili izvršenju operacije. Naši štabovi još nisu dovoljno uočili manevarsku sposobnost i drskost njemačkih jedinica i njihovu tendenciju da napadaju i dolaze našim jedinicama s boka i sa leđa i na taj način onemogućuju nam da do kraja iskoristimo već postignute pobjede, što se kod nas već nekoliko puta dogodilo na zasjedama, kada je neprijateljska kolona bila uništena, a plijen se nije mogao izvući zbog nailaska intervencije. Isto tako se za vrijeme borbe na zasjedi ne preziđuju ceste u visini osiguravajućih dijelova.

3. — U borbi na utvrđena mjesta jedinice nemaju još dovoljno iskustva i zbog toga pored neuspjeha trpimo i veće gubitke.

4. — U novim i nepredviđenim slučajevima naš niži komandni kadar ne može inicijativno i samostalno da donosi nove odluke.

5. — Osjeća se nedostatak materijala kao na primjer nagaznih mina i mina za rušenje objekata, a isto tako i stručnjaka za rukovanje tim minama. Poduzelo se potrebno da se taj nedostatak ukloni. Isto tako i nedostatak materijala za vezu: kabla, materijala, telefona, radio stanica za brigade. Za operacije na teritoriju sjeverne Dalmacije nama trebaju za svaku brigadu po jedna radio stanica. Tako na pi* za brigadu koja je operisala u Ravnim Kotarima, pa za brigadu koja je

operisala u Promini potrebno je bilo da imaju radio stanicu, jer svaka druga veza je spora ili nikakva. Isto važi i za brigadu koja operiše u Lici.

6. — Osjeća se nedostatak težeg naoružanja, naročito protukolskih topova i artiljerije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić

Komandant-potpukovnik
M.⁸ Šakić

(M. P.)¹⁰

BR. 7_i

**NAREĐENJE ŠTABA DOBROVOLJAČKOG BATALJONA OD
2 FEBRUARA 1944 GOD. KOMANDAMA ČETA O RAZMJE-
ŠTAJU I POTČINJENOSTI JEDINICAMA DVADESET ŠESTE
DIVIZIJE¹**

ŠTAB DOBROVOLJAČKOG
BATALJONA²
Broj: službeno
2. II. 1944 god.

KOMANDI I., II. i III. CETE

Položaj

U vezi formiranja Dobrovoljačkog bataljona dostavlja se raspored jedinica i uputsva za rad.

Ovaj bataljon se sastoji od tri čete i to:

a) I. četa, sa sjedištem u mjestu Vis, broji 39 članova, a podijeljena je u 3 voda. I. vod sa rejona Kut, II. vod sa rejona Luka, a III. vod sa rejona Mala Banda.

ⁿ Mićun

¹⁰ Okrugli pečat: Štab Devetnaeste sjevernodalmatinske divizije NOV Hrvatske.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—3/1, k. 1100.

² Dobrovoljački bataljon je formiran krajem januara 1944 god., kada je zaprijetila opasnost od napada na otok Vis. Prema izjavi majora JNA Luke Radišića, tadašnjeg komandanta tog bataljona (politički komesar bio je Pjero Mardešić), Bataljon je formiran od članova KPJ i SKOJ-a, kao i provjerenih vanpartijaca, koji su radili u orga-

b) II. četa, sa sjedištem u mjestu Komiža, broji 47 članova, a podijeljena je u dva voda i dvije desetine. I. vod je sa rejona Mala Banda, II. vod sa rejona Selo, jedna desetina je sa otoka Biševo, a druga iz sela Oključna.

c) III. četa je sastavljena od članova sela: Podstražje, Rukavac, Podselje, Plisko Polje, Marine Zemlje, Pošpilje i Podhumlje. Podijeljena je u tri voda. I. vod je sa rejona Podstražje — Rukavac, II. vod je sa rejona Podselje — Plisko Polje — Marine Zemlje, a III. vod je sa rejona Pošpilje — Podhumlje. Četa broji 34 člana.

Komande četa će se odmah povezati sa štabovima najbližih operativnih jedinica i to:

I. četa sa Štabom IV. bataljona I. dalmatinske brigade.

II. četa sa Štabom II. bataljona XII. brigade, jedinicom koja se nalazi na otoku Biševo i Štabom I. bataljona XII. brigade u Oključni.

III. četa sa Štabom II. bataljona I. dalmatinske brigade, Štabom bataljona XI. brigade koji se nalazi u rezervi u selu Plisko Polje i sa Štabom bataljona XI. brigade koji se nalazi u rezervi u selu Podhumlje.

Svrha ovog Dobrovoljačkog bataljona sastoji se u tome da borci pored svog redovnog posla izuče vojničku obuku i rukovanje oružjem kako bi u danom momentu mogli pridonijeti i svoj udio u obrani ovog otoka.

U slučaju napada neprijatelja na naš otok, jedinice ovog Bataljona se odmah stavljaju na raspoloženje najbližoj operativnoj jedinici, sa kojom moraju već sada imati veze. Stoga je za povezivanje komandi četa sa operativnim jedinicama potrebno da se odrede zborna mjesta svih vodova i desetina, kako bi se u momentu napada svi borci najhitnije našli na svojim borbenim mjestima i ispunili svoj postavljeni zadatak.

Ovaj Štab je već uspostavio vezu sa štabovima brigada i njihovim bataljonima.

Održavanje vježbi sa oružjem i egzerciranje treba shvatiti najozbiljnije, kako bi se borci u najkraće vrijeme mogli izučiti baratanjem³ sa oružjem. Nastojati da se redovito odr-

nima vlasti i komitetima KPJ i SKOJ-a. Ljudstvo bataljona do podne je radilo na svojim redovnim dužnostima, po podne izvodilo vojne vježbe a noću je posijedalo određeni dio obale za odbranu. Bataljon je rasformiran krajem aprila 1944 god.

³ Rukovanju

žavaju vježbe i da se svaki izostanak bezuslovno opravda. Vježbe održavati bezuslovno svaki drugi dan u vrijeme po-desno obzirom na poslove i udaljenost jedinica.

III. četa će održavati četnu obuku dva puta sedmično, te će biti prisutni svi borci na jednome zbornom mjestu, t.j. u Dračevom Polju, a obuku po desetinama svaki drugi dan na zbornom mjestu desetine (voda), koje će odabrati sam vodnik. O vremenu i mjestu četne i vodne obuke izvijestiti će komande četa ovaj Štab.

»
Sedmično dostaviti izvještaj o izvršenim vježbanjima, vremenu kada će iduće vježbe održavati, da možemo s naše strane prisustvovati i potpomoći isto, te potrebe oružja i municije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:
Radišić⁴

⁴ Luka

IMENICNI SPISAK DOBROVOLJAČKOG BATALJONA

Komandant: Radišić Luka
 Zamj. kom.: Vojković Luka
 Polkomesar.: Mardešić Pjero

I. četa:

II. četa:

III. četa:

Komandir Tomić Ivan Komandir Petric Šime Komandir Vojković
 Zamj. kom. Marinković Zam. kom. Mladineo Mate
 Stjepan Andri. Z. k. Mundić Blaž
 Polkom. Mlado Kuzma- Polkom. Repanić Nikola Polkom. Vojković Katica
 nić

I. vod:

I. vod:

I. vod:

Vodnik Vojković Bartul	Vodnik Božanić Nikola	Vodnik Vojković Mate
borci: Kuljiš Metod	borci: Borčić Petar	borci: Vojković Vid
Klarić Kruno	Božanić Vicko	Nikola
Peribonio Mate	Božanić Ivan	Luvija
Ruljančić Ante	Petric Marijan	Ante
Petrinović Vicko	Božanić Nikola	Mate
Brajčić Marko	Božanić Ivan	Juraj
Kuljiš Toma	Radovniković	Jakša
Ivičević Draga	Branko	
Borčić Nina	Reskušić Andrija	
Brajčić Mate	Božanić Nikica	
Vojković Niko	Božanić Marija	
Mandaković Niko	Repanić Vinka	
Vraničić Ante	Reskušić Katica	
	Zanki Velko	
	Božanić Draga	
	Vitaljić Frane	
	Petric Ivo	

II. vod:

II. vod:

II. vod:

Vodnik Zaja Vicko	vodnik Dorotić Petar	Vodnik Bralić Petar
borci: Roki Roko	borci: Vitaljić Mate	borci: Matijašević Stjep.
Karuza Marica	Mladineo Josip	„ Jure
Karuza Andro	Bogdanović Slo-	„ Ante
Lipanović Ante	venko	Stjep.
Radojević Zdenko	Bogdanović Ve-	Vodanović Ante
Lukšić Jurko	neta	Roki Juraj
Mladineo Pavao	Zaunić Petar	Karuza Josip
Radojević Dinko	Sviličić Marija	Karuza Juraj
Žitko Miho	Petric Ivo	Bradanović Luka
Žitko Ljubica	Mardešić Dino	
	Marinković Ka-	
	tica	

III. vod:

Bijažević Pavao
 Stanojević
 Zdravko
 Vidović Nikola
 Reskušić Andrija
 Vranješ Jozo

III. vod:

Vodnik Butrović Jakov	vodnik Borčić Ivan
borci: Kivela Borivoj	borci: Borčić Petar
Birčić Marko	Sviličić Ante
Butorović Franjo	Sviličić Blaž
Radišić Ina	Sviličić Vicko
Radišić Marko	Sviličić Blaženko

III. vod:		Biševo:		III. vod:
Kuzmanić Josip	desetar	Jončić Miho		Sviličić Marijan
Radišić Miho	borci:	Pečerić Luce		Repanić Ante
Ruljanović Perka		Foretić Mijljenka		Repanić Ivo
Radišić Ana		Jončić Anka		Ivčević Mate
Butorović Kati		Stanojević Ante		Marinković Petar
		Bogdanović Vicko		Marinković Vicko
		Jončić Ante		Repanić Ivan

Oključna

desetar	Božanić Andrija
borci:	Božanić Luka
	Božanić Mate
	Božanić Mate
	Petrašić Franjo

P L A N

zbornih mjesta bataljona, četa i vodova

Zborno mjesto bataljona:
Dračevo Polje (Lokvica)

I. četa:	II. četa:	III. četa:
Vis — Ravnica	Komiža kod Centrale	Dračevo Polje—Lokvica
I. voda: Kut	I. voda: Mala Banda	I. vod: Podstraže
II. Luka	II. „ Selo	II. „ Plisko Polje
III. Mala Banda	Biševo: Polje	III. „ Podhumlje
	Oključna: kod škole	

BR. 14

RASPIS GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 3 FEBRUARA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA O POJAVI »TRUPOVA« I O MJERAMA ZA SUZBIJANJE NJIHOVIH DEJSTAVA NA OSLOBOĐENOJ TERITORIJI¹

GLAVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Op. broj: 6/44
3. II. 1944.

ŠTABU
KOMANDI

U posljednje vrijeme u borbi protiv naše vojske i pozadine neprijatelj je počeo da upotrebljava specijalno izobražene grupe zvane »trup«. Te grupe izučene su za borbu u našoj pozadini, za prepade na vojne štabove i komande, institucije, bolnice, magazine itd. i u svrhu toga snabdjevene lakim naoružanjem, prvenstveno šmajserima, a obučene u uniforme, odnosno civilna odijela, već prema potrebi koju iziskuju konkretni zadaci.

Tako na primjer: 27 januara ov.g. jedan takav »trup« u jačini od oko 50 ljudi, naoružan sa šmajserima, a obučen u mješovite uniforme (talijanske, domobranske, stare jugoslovenske i engleske), sa partizanskim kapama na glavi, došao je u selo škalić i svratio do odbornika. Na upit odbornika odgovorili su da su oni partizani iz II Brigade XIII Divizije koja drži položaje kod Glavaca, da im je komandant brigade major Bujanj (što je ustvari odgovaralo istini, naime položaj brigade u ono vrijeme i ime komandanta). To je zavaralo odbornike i još neke drugove koji su se okupili oko tobožnjih partizana, i taj »trup« je odjednom iznenada otvorio paljbu na prisutne i zatim se izgubio u nepoznatom pravcu.²

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13—1, k. 111.

² Ukupno je stradalo 28 ljudi, većinom članovi narodnooslobodilačkih odbora i pripadnici Komande mjesta Škalić. (Podaci iz knjiga depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, dok. br. 4—2 (red. br. 536), k. 119¹ u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.)

Gornji slučaj ukazuje nam na potrebu veće budnosti i opreza u našoj pozadini, te u svrhu toga potrebno je poduzeti slijedeće mjere:

— obezbijediti sve štabove, komande, bolnice itd. potrebnom stražom,

— povećati budnost svih stražara, te kontrolu okolnog terena isturanjem patrola,

— uvesti znakove raspoznavanja po noći i danu za sve straže kod štabova, institucija itd.,

— spriječiti prilaz manjim ili većim grupama nepoznatih partizana i civila u neposrednu blizinu štabova, bolnica, institucija itd., a ukoliko bi takve grupe bile primijećene i nešto podalje, pozvati samo pojedinca i preko njega kontrolisati o kome se radi,

— prikupljati podatke o svim bližim neprijateljskim garnizonima i obavještavati se da li iz njih izlaze kakove grupe koje bi se mogle probiti na oslobođeni teritorij,

— i primijeniti sve mjere opreza da bi se spriječilo iznenađenje od strane ovakovih i sličnih neprijateljskih grupa i da bi se iste uspjelo pohvatati ili uništiti.

O gornjem obavijestite sve podređene vam jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
pukovnik
Terzić³

(M. P.)⁴

³ Velimir

* Okrugli pečat kao u zaglavlju.

BR. 14

NAREĐENJE ŠTABA OSMOG KORPUSA NOVJ OD 3 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DEVETE DIVIZIJE DA IZVRŠI PRITISAK NA NEPRIJATELJA NA LINIJI ZRMANJA — KNIN¹

ŠTAB

VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. 279, dne 3. II. 1944 g.

ŠTABU IX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Posljednjih dana neprijatelj² vrši veliki pritisak na sektor i na snage XIX. Divizije u sjevernoj Dalmaciji. U svrhu rasterećenja XIX. Divizije, obje brigade te Divizije izvršite pokret preko Strmice sa zadatkom energičnog pritiska na liniju Knin — Zrmanja.³ Po primitku ovog naređenja odmah povratite IV. brigadu na sektor Peulje, a III.-oj naredite da bude spremna za pokret. Komandant⁴ i komesar⁵ neka odmah dođu u ovaj Štab radi dobivanja detaljnijih naređenja. Za to vrijeme potrebno se je staviti u vezu sa Grahovsko-peuljskim odredom radi dobivanja detaljnijih obavještenja o stanju neprijatelja na pravcu vašeg dejstva. Izvijestite nas o situaciji na liniji Livno — Sinj.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba-
potpukovnik:⁷

¹ Prepis dokumenta, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9-1/2, k. 517.

² Riječ je o njemačkoj Prvoj brdskoj diviziji (vidi dok. br. 32 i tom V, knj. 23, dok. br. 78).

³ Divizija je stigla na sektor Bos. Grahova gdje je vodila borbe protiv jedinica Prve brdske divizije (vidi dok. br. 68 i 94).

⁴ Ante Banina

⁵ Andro Kovačević

⁶ Pregled situacije dat je u izvještaju Divizije od 1 februara 1944 g. (vidi dok. br. 25-1/1, k. 517 A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁷ Milan Kuprešanin

BR. 14

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA I POLITIČKE PRIPADNOSTI JEDINICA DVADESET OSME DIVIZIJE OD 3 FEBRUARA 1944 GODINE*

S P I

Socijalnog i nacionalnog sastava i političke

JEDINICA I SASTAV	Brojno stanje	S o c i j a l n i s a s t a v						Σ
		Radnika	Seljaka	Zanatlija	Namještenika	Vojno-polit. lica	Intelektualaca	
Štab 28 udarne divizije sa jedinicama pri štabu	116	7	85	11	4	—	7	2
XVII udarna brigada	1386	191	1051	78	28	1	31	6
XXI udarna brigada	1318	138	1026	103J	11	6	34	
U k u p n o	2610²	336	2162	192	43	7	72	8

SMRT FAŠIZMU —

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE³
 NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
 JUGOSLAVIJE
 K. broj: 46
 Dana: 3/II 1944 god.

Politkomesar:
Grbić Čedo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4/4, k. 1124.

² U originalu pogrešno zbrojeno, treba 2820.

³ Četvrtasti štambilj

S A K

pripadnosti jedinica 28 Divizije N. O. V. Hrvatske

N a c i o n a l n i s a s t a v											Polit, pripadnost						
Srba	Hrvata	Čehoslovaka	Muslimana	Mađara	Nijemaca	Slovaka	Slovenaca	Poljaka	Židova	Grka	Rusa	Talijana	Članova K.P.	Vanpartijski komunisti	Članovi ostalih partija	Bezpartijaca	1 Primjedba
79	27	7	–	–	–	1	1	1	–	–	–	–	34	24	–	58	
741	572	6	29	9	–	–	2	–	4	–	–	23	324	237	–	825	
712	532	–	25	2	5	–	18	–	–	1	2	21	266	187	–	865	
1532	1131	6	61	11	5	1	21	1	4	1	2	44	624	448	–	1748	

SLOBODA NARODU!

Komandant, p.pukovnik:
Vinko Antić

(M. P.)

BR. 14

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA LIKU OD 3 FEBRU-
ARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE
O BORBAMA OKO PERUŠIĆA¹**

OPERATIVNI ŠTAB ZA LIKU

Op. br
3. II. 1944. g.

**Operativni izvještaj o
vodenim operacijama na
prostoru Perušić — L. Osik**

GLAVNOM ŠTABU NOV HRVATSKE
(Sekcija 1 : 100.000 Gospić)

Naše snage: I. i II. brigada Operativnog štaba za Liku.
Brdski divizion sastava 3 baterije raznog ka-
libra.

2. Neprijateljske snage: 34. ustaška bojna sastava 4 satnije — sve-
ga 600 boraca. Ime komandanta bojne nepo-
znato.

**Obostrana
situacija:**

Namjera neprijatelja: držati čvrsto mjesto Perušić, Lički Osik sa okolnim zaseocima kao predstražarski položaj Gospića i radi uticaja nad stanovništvom u tim mjestima i radi ispada na oslobođeni teritorij u cilju pljačke i mobilizacije stanovništva u svoje redove, kao i vezivanja i razvlačenja naših snaga.

Naša odluka: napasti neprijatelja u Perušiću, na Marinoj Glavi i L. Osiku. Uništiti što više njegove žive snage, osloboditi pomenuta mjesta od neprijatelja i njegovog uticaja, protjerati neprijatelja preko vode i koristeći prirodne prepreke osloboditi izvjestan dio snaga od držanja položaja prema neprijatelju i koristiti ih za ofanzivne akcije.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 24—2, k. 112.

4. Raspored snaga:

Prilažemo operativnu zapovijest koja je izdata na osnovu donijete odluke, kao i raspored snaga za operaciju."

5. Vrijeme:

Akcija je otpočela 31. I. 44. g. u 8.45 časova, kad su sve jedinice izašle na polazne položaje za napad.

6. Tok borbe:

U 7 časova II. brigada zauzela je Grabovaču (kota 772) na kojoj se nije nalazio neprijatelj. Iste snage produžile su odmah napredovanje prema Vučijaku (kota 747) i bezimenoj koti sjeveroistočno od Vučijaka. U 8.45 časova artiljerija otvorila je plotunsku paljbu na Marinu Glavu (kota 775) gdje je postignuta dobra suradnja artiljerije i pješadije. Poslije kraće artiljerijske paljbe neprijatelj se je dao u bjekstvo sa Marine Glave i jedinice I. brigade na juriš zauzele su istu. Jedna neprijateljska satnija koja se nalazila u Perušiću, čim je osjetila artiljerijsku vatru na Marinoj Glavi i napad na Vučijak i kotu sjeveroistočno od Vučijaka dala se u bijeg u pravcu kote 637 i izbija na pješačku stazu između kote 780 i bezimene kote sjeveroistočno od Vučijaka gdje potpomaže snage koje se nalaze na Vučijaku. Čim je artiljerija otvorila vatru, II. brigada izvršila je napad na Vučijak i kotu sjeveroistočno od Vučijaka. Na Vučijaku nije se nalazio neprijatelj, dok na bezimenoj koti sjeveroistočno od Vučijaka zvanj Zutić vrh neprijatelj je dao otpor, ali pod nalletom bataljona II. brigade neprijateljski otpor je slomljen i zauzeta kota. Jedinice II. brigade nisu produžile gonjenje neprijatelja niti su se odmah prikupile i utvrdile položaj za odbranu, nego dosta neorganizovane pripremile su se za napad na kotu 770. U 9.40 časova neprijatelj se je koncentrisao na raskrsnici pješačkih stazica između kote 780 i kote 747 i krenuo u napad na bezimenu kotu sjeveroistočno od Vučijaka gdje je našao naše jedinice neorganizovane i odbacio ih, koje se povlače na Grabovaču. Jednovremeno neprijatelj sa kote 780 vrši na-

² Zapovijest je izdata 29 januara 1944 god. (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 118).

pad na kotu 637 na koju se spustio jedan bataljon I. brigade sa Marine Glave i zauzima istu, bataljon se povlači na jugozapadnu stranu s. Bukovac i duž pruge prema Perušiću.

Jedan bataljon I. brigade posjeo je položaje na prostoriji Vukšić — Urija, sa zadatkom da napadne neprijatelja u njegovom povlačenju ili njegovo pojačanje koje bi stiglo od pravca Gospića. U 11.30 časova neprijatelj je dobio pojačanje iz Gospića — dvije satnije ustaša,³ a jednovremeno iz Bilaja izvršio je demonstrativni napad na Vrebac gdje se nalazila jedna četa I. brigade. Čim je pojačanje stiglo na prostoriju Budak — L. Osik, bataljon je izvršio napad potpomognut tenkovima i potpuno razbio neprijatelja i povratio ga prema Budačkom mostu. Neprijatelj se ponovo skoncentrisao i ponovo izvršio napad gdje ga bataljon ponovo razbija i odbacuje, nanoseći mu gubitke. U ovoj borbi tenkovi potpuno dolaze do izražaja upadajući u neprijateljsku kolonu i uništavaju troja kola i konje. U 15 časova neprijatelj iz Gospića dovlači veći broj bacača i artiljeriju od kojih koncentriše vatru na položaj bataljona I. brigade. Rokira snage desnom obalom rijeke Like i udara u bok bataljonu I. brigade koga uspjeva odbaciti na Zubar (kota 701). Četa koja se je nalazila u Vrepcu prelazi u napad na neprijatelja koji je vršio fingirani napad na Vrebac, odbacuje ga i nanosi mu gubitke.

U 16 sati sve se snage prikupile i II. brigada uz pripomoć brdske baterije ponovno je izvršila napad na bezimenu kotu sjeveroistočno od Vučijaka i dobila zadatak da energično nadire po zauzeću pomenute kote pravcem Vučijak — kota 780 — Lišćev Vršak — Gradina, a jednom kolonom Bobinovac (kota 712) — kota 673 — Mušaluk — Potstrana. Snage I. brigade dobile su zadatak da napadnu Vukšić — L. Osik — Gradina čim II. brigada svojim snagama izbije na Lišćev Vršak (kota 736) gdje ima dati znak paljenjem vatre.

³ Odnosi se na snage Trideset prve ustaške bojne koje su iz Metka prebačene u Gospić (vidi dok. br. 1/1—36, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

II. brigada uspijeva brzo i energično uz pomoć artiljerije odbaciti neprijatelja sa bezimene kote, Vučijaka, Bobinovca (kota 712) — kote 780 i u 8 sati izbija na Liščev Vršak (kota 736). I. brigada zauzela je Vukšić i istočne padine Gradine, željez. stanicu L. Osik. U 8.30 sati otpočeo je napad na Gradinu u saradnji sa artiljerijom. Istovremeno neprijatelj dovlači nove snage i koncentriše ostale snage koje su bile protjerane sa položaja od Perušića i Marine Glave i vrši protunapad i odbija naše snage na polazne položaje za napad na Gradinu. II. brigada zadržala se na liniji Liščev Vršak (kota 736) — Mušaluk, a I. brigada povukla se na položaj S. Kula — Zubar i južne padine Marine Glave — sjeverni dio s. Vukšić.

U 1 sat neprijatelj je krenuo u napad prema našim položajima u više kolona. Jednom kolonom neopaženo se je provukao na naše položaje na Marinu Glavu, jednom kolonom cestom L. Osik — Perušić, jednom kolonom Liščev Vršak, jednom kolonom L. Osik — Mušaluk, a jednom manjom kolonom Mušalučko Malo Selo — Bobinovac. U 2 sata neprijatelj je bacio raketle sa Marine Glave, a istovremeno počeo je bacati raketle i na svim ostalim pravcima prelazeći u napad. I. brigada nije imala jačih snaga na Marinoj Glavi i ista je pala bez borbe, a ostale snage povukle se na polazni položaj. II. brigada nije imala jedinica u rukama i nije neprijatelju [mogla] dati jači otpor, te se povukla na Kujinjača — Malo Polje, a zatim na položaje Konjsko Brdo — Sv. Vid — Sv. Marko. Jačina neprijateljskih snaga koje su učestvovala u protunapadu bila je oko 1200 neprijateljskih vojnika — 2 bojne (31. i 34.) potpomognute sa težim oružjima i nekoliko tenkova.

7. Ishod borbe Akcija nije uspjela u potpunosti niti su postignuti ciljevi koji su bili postavljeni a i sami zadaci nisu u potpunosti izvršeni, a naročito kod II. brigade.

Zarobljen je jedan ustaša, a zaplijenjeno 2 puškomitraljeza, 15 pušaka, 1 pištolj, 10.000 metaka, 300 ručnih bombi, nešto čebadi i dru-

gih sitnica — hrane. Uništena su troja kola i konji sa materijalom, ovo su uništili tenkovi.

Gubici neprijatelja u mrtvim i ranjenim: 62 mrtva i 90 ranjenih, među njima jedan poručnik mrtav.

8. Sopstveni gubici:

14 mrtvih, 19 ranjenih, 7 nestalih i 5 zarobljenih po neprijatelju. Nestali se vraćaju u jedinice. Izgubljeno je: 1 teški bacač, jedan teški mitraljez, jedan puškomitraljez, 11 pušaka.

9. Utrošak municije:

Utrošeno je 26686 metaka za puške i p. mitraljeze, 53 ručne bombe, 53 mine za laki bacač, 59 mina za teški bacač. Brdska baterija 55 granata, poljska baterija 66 komada udarnih granata sa upaljačima za usporavanje i haubička utrošila 53 granate sa trenutnim upaljačima.

10. Kritika o operaciji:

Kod našeg štaba nije na vrijeme rečeno referentu za vezu i referentu saniteta da blagovremeno izvrše svoje pripreme. Nije ukazana dovoljna pomoć II. brigadi u rukovođenju sa akcijama.

Kod I. brigade: III. i IV. bataljon povukli su se bez naređenja sa položaja. Nisu izvještene [naše snage na] Marinoj Glavi o prodoru neprijatelja.

Kad II. brigade: teški bacači pridodati su bataljonima i nisu pravilno korišteni, a bataljoni su ih postavljali u prvu borbenu liniju i tako neprijatelju uspijeva da zaplijeni jedan.

Nisu jedinice držate u rukama nego rasturene na isprelamanom i kršovitom terenu, iako im je teren bio poznat i pored toga bili još upozoreni (slabo su procijenili savlađivanje prepreka).

Slaba veza sa bataljonima i bataljoni nisu bili upoznati šta se dešava kod drugog bataljona.

U povlačenju jedinica od L. Osika bilo je u neredu.

Zarobljenog ustašu nisu znali iskoristiti da prikupi podatke o neprijatelju, njihovim snagama i rasporedu ispred brigade nego su ga odmah uputili u Komandu mjesta Perušić umjesto u ovaj štab.

Ishrana kod obadvije brigade slabo je organizovana i borci u toku dana nisu jeli.

Kod Divizionu: nepažnja pri gađanju iz haubice, tako da je jedna granata eksplodirala sa trenutnim upaljačem zapevši u jednu granu na 20 metara ispred usta cijevi, gdje je ubijen jedan drug i jedan ranjen.

Naročita napomena:

Drugarstvo kod I. brigade mnogo je više razvijeno nego kod II., a naročito se očituje kod izvlačenja poginulih i ranjenih drugova.

II.

Operativni izvještaj o manjim izvedenim akcijama na komunikaciji od 24.1. do 3.II.44. g.:

1. 24. I. 44. g. u 7 časova postavljena je zasjeda sa dvije čete VII. brigade kod željezničke stanice Ričice.

U 7.30 časova naišlo je 5 neprijateljskih kamiona sa posadom po 35 vojnika. Kad je neprijatelj naišao, zasjeda je otvorila vatru sa dosta velike daljine, neprijatelj je izašao iz kamiona i sa bočnim osiguranjem pošao u pravcu Lovinca.

Neprijatelj je imao 3 mrtva i 5 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Čete su se povukle u bazu.

27. I. 44. g. jedna četa Lič. part. odreda postavila je zasjedu na Dr. enovači i ubila 4 neprijateljska vojnika i više ranila. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

29. I. 44. g. dva bataljona VII. brigade postavila su zasjedu neprijatelju na prostoru između Gračaca i Otrića. Naišla su dva luksuzna neprijateljska automobila ali su isti uspjeli pobjeći. Kasnije u 9 sati nailazi jedan kamion na koga je otvorena vatra i sa vatrom je zaustavljen. Ubijeno je 7 neprijateljskih vojnika i 2 zarobljena (Talijana), kamion je uništen.

Poslije likvidacije ovog kamiona naišla je jedna neprijateljska kolona u jačini od

400—500 vojnika. Na ovu kolonu otvorena je vatra sa dosta blizog odstojanja i neprijatelj je pretrpio dosta velike gubitke. Neprijatelj se je skoncentrisao i prelazio u protunapad, a od pravca Gračaca dolazilo pojačanje, našto su se bataljoni povukli u pravcu Lohova.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 52 mrtva i više ranjenih vojnika.

Zaplijenjeno je: jedan radio aparat, 2 gume za automobile, 3 cerade, 11 komada čebadi, 8 pari cipela, 4 šinjela, 8 pari odijela, 20 pari čarapa, jedan dvogled, 3 puške i 2 pištolja.

Naši gubici: 8 ranjenih, od kojih 5 lakše.

U ovoj akciji utrošeno je 6028 metaka.

4. Istog dana neprijatelj⁴ je napao položaj II. brigade kod Perušića gdje je bio opažen i dočekan jakim vatrom a jedan bataljon odmah je izvršio protunapad. Neprijatelj je nakon kraće borbe pobjegao pretrpjevši gubitke.

U ovoj borbi neprijatelj je imao preko 20 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani 2 mrtva i 4 ranjena i 1 zarobljen. Utrošeno je 4500 metaka." *

5. 2. II. 44. g. dijelovi II. brigade postavili su zasjedu neprijatelju kod Drenovog Klanca. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 7 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Utrošeno je 632 metka.

Kritički osvrt:

Sve ove zasjede pokazale bi vidnih rezultata da su bile postavljate što bliže komunikacije i da su bile postavljene što konspirativnije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Milivoj Rukavina

Komandant, major:
Pet.⁵ Kleut

⁴ Odnosi se na Trideset četvrtu ustašku bojnu i Petu satniju Druge bojne Petnaeste pješadijske pukovnije sa vodom tenkova (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 118).

⁵ Petar

Zarobljenog ustašu nisu mogli iskoristiti da prikupi podatke o neprijatelju njihovim snagama i rasporedu ispred brigade nego su ga odmah uputili u komandu ajesta Perusića usjele to u ovaj štab.

Ishrana kod obadje brigade slabe je organizovana i borci u toku dana nisu jeli.

Kod Divisona Nepainja pri padanju iz haubice tako da je jedna granata eksplodirala sa trenutnim upaljačem zapovij u jednu granu na 20 metara ispred usta cijevi gdje je ubijen jedan drug i jedan ranjen.

NAPOVEDA NAPOMENA: Drugarstvo kod I. brigade mnogo je više rasvijeno nego kod II. a naredite se očituje kod izvlačenja poginulih i ranjenih drugova.

II.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ OD 24. I. 44. g. u 7 časova postavljena je zasjeda sa dvije MANJIM IZVEDENIM AKCIJAMA NA KOMUNIKACIJI OD 24. I. do 3. II. 44. g.:

24. I. 44. g. u 7 časova postavljena je zasjeda sa dvije čete VII. brigade kod željezničke stanice Rišice. U 7.30 časova naišlo je 5 neprijateljskih kamiona sa posadom od 35 vojnika. Kad je neprijatelj naišao zasjeda je otvorila vatru sa dosta velike daljine, neprijatelj je izašao iz kamiona i sa beznačajnim osiguranjem počeo u pravcu Lovinca.

Neprijatelj je imao 3 mrtva i 15 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Čete su se povukle u okoliš.

27. I. 44. g. jedna četa Liš. Part. Udreda postavila je zasjedu na Drenevaši i ubila 4 neprijateljska vojnika i više ranila. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

29. I. 44. g. dva bataljona VII. brigade postavili su zasjedu neprijatelju na prostoru između Grašaca i Otrča. Naišla su dva luksuzna neprijateljska automobila ali su isti uspjeli pobjeći. Kasnije u 9 sati naišli su jedan kamion na koga je otvorena vatra i sa vatom je zaustavljen. Ubijeno je 7 neprijateljskih vojnika i 2 zarobljena (talijana) kamion je uništen. Poslije likvidacije ovog kamiona naišla je jedna neprijateljska kolona u jačini od 400-500 vojnika. Na ova kolona otvorena je vatra sa dosta blizog odstojanja i neprijatelj je pretrpio dosta velike gubitke. Neprijatelj se je skoncitrirao i prelazio u protunapad, a od pravca između Grašaca dolazilo pojačanje, nastojeći se se bataljoni povući u pravcu Logova.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 52 mrtva i više ranjenih vojnika.

Zaplijenjeno je jedan radio aparat, 2 guma za automobile, 3 oerada, 11 komada odeće, 6 pari cipela, 4 šinjela, 8 pari odijela, 20 pari čarapa, jedan dvogled, 3 puške i 2 pištolja.

Naši gubici: 8 ranjenih od kojih 5 lakše. U ovoj akciji utrošeno je 6028 metaka.

Istog dana neprijatelj je napao položaj II. brigade kod Perusića gdje je bio opasen i dočekan jakom vatom sa jedan bataljon odmah je izvršio protunapad. Neprijatelj je nakon kraće borbe pobjegao pretrpjevši gubitke.

U ovoj borbi neprijatelj je imao preko 20 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani 2 mrtva i 4 ranjena i 1 zarobljen. Utrošeno je 4500 metaka.

2. II. 44. g. Dijelovi II. brigade postavili su zasjedu neprijatelju kod Drenovog Klanca. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 7 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Utrošeno je 632 metka.

Sve ove zasjede pokazale bi vidnih rezultata, da su bile postavljane što bliže komunikacije i da su bile postavljane što konspirativnije.

Spart fašizmu - sloboda narodu!

Politkomesar: *[Signature]*

Komandant, major: *[Signature]*

BR. 14

**ZAPOVIJEST ŠTABA OSME DALMATINSKE NO BRIGADE
DVADESETE DIVIZIJE OD 3 FEBRUARA 1944 GOD. ZA
ODBRANU NA LINIJI LECEVICA — VRSNO — BRISTIVICA
— SRATOK¹**

ŠTAB
VIII DALMATINSKE BRIGADE
XX DIVIZIJE
3. II. 1944 g.
Položaj

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Split — Šibenik 1 : 100.000)

Neprijatelj je iz Muća² sa jednom jačom kolonom uspio da protjera snage Mosečko-svilajskog odreda koje su branile Moseć i iste odbacio u pravcu s. Nisko. Uspio je da prodre i dalje i sada se nalazi u s. Brštanovo.

Također je neprijatelj sa jačom kolonom (nepoznate jačine) krenuo iz pravca Vinovo preko Čvrljeva i došao do Klادنjica, gdje je i zanoćio.³

Na pravcima Gizdovac — Vučivica u toku dana nije bilo nikakove promjene poslije jučerašnjeg uspjeha na tom pravcu gdje je neprijatelj sa bornim kolima naišao na nagaznu minu i gdje su mu jedna borna kola bila uništena.

Momentalno stanje kod neprijatelja na Trogirsko-šibenskom sektoru je nepromijenjeno. Ipak se osjeća stalno kretanje neprijatelja u jednom i drugom pravcu, a sa manjim snagama ispada ka unutrašnjosti s. Široka — izgleda većinom u cilju pljačke jer se ne osjeća sa njihove strane za sada nikakova ofanzivna namjera. Ima pomjeranja na pravcu Seget — Prapatnica ali nisu potvrđena.

Naše snage nalaze se na dosadašnjim položajima, dok o rasporedu snaga Mosečko-svilajskog odreda nemamo tačne podatke.

U vezi nastale situacije

N A R E Đ U J E M O :

I Bataljon: zauzet će sa 2 čete položaje u s. Lećevica (komšiluk Vrlika), koje položaje što

¹ Original, pisari na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 1032.

^{2,3} Vjerovatno dijelovi njemačke 264 pješadijske divizije koja je bila dislocirana na ovom području (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 39).

upornije braniti i gdje dočekati neprijatelja puštajući ga na što bliskije otstojanje i otvarajući u tom momentu najjaču vatru nanoseći mu što veće gubitke.⁴ O rasporedu samih snaga i zauzimanju položaja izvijestiti nas.

Stalno ispitivati situaciju na sektoru Nisko — Brštanovo — Moseć — Kladnjice — Čvrljevo i imati na umu da bi se mogli u slučaju potrebe prebaciti na Moseć. Sigurno je da će neprijatelj krenuti dalje i neće za sobom ostaviti nikakovo osiguranje i imat će praznine kamo će se naši bataljoni moći provući. Ovo najozbiljnije shvatite jer je manevar povlačenja natrag momentalno otežan.

Četa sa komorom i pratećim vodom može i nadalje da ostane u s. Ubije ali osigurajte se iz pravca Malačke.

II Bataljon:

nalaziti će se i nadalje na istom mjestu gdje se i sada nalazi,⁵ s tim što će jednu četvu izbaciti u s. Vrsno za osiguranje pravca Vrpolje — Ljubitovci — Prapatnica, gdje u slučaju nailaska neprijatelja istog iz zasjede dočekati.

U vaš sastav upućuje se divizijska bolnica, brigadna ambulanta i intendantura, kojima dati osiguranje i koje obezbjeđivati.

III Bataljon:

zauzet će položaj povrh zaseoka Mustre (Bristivica) sa jedne i druge strane ceste, a također jednu snagu postaviti na položajima povrh s. Prapatnice u šumarcima (komšiluk Bojići). U slučaju nailaska neprijatelja, dočekati ga u zasjedi, puštajući ga na blisko otstojanje, kada otvoriti najjaču vatru nanoseći mu što veće gubitke.

Stalno izviđati neprijatelja, tako da smo upoznati uvijek o njegovim pomjeranjima i namjerama, tako da bi na vrijeme mogli poduzeti potrebno.

⁴ i ⁷ Vidi dok. br. 25.

⁵ Drugi bataljon je bio razmješten u selu Vinovac (vidi dok. br. 25).

Na s. Prapatnica dočekati divizijsku bolnicu sa ostalom komorom, sprovesti je dalje dajući joj potrebno osiguranje.⁶

XV Bataljon:

zauzet će položaje Crljeni Grmi i čuke povrh komšiluka Jurići (Sratok), gdje u zasjedi dočekati neprijatelja, pustiti ga na blisko otstojanje, otvoriti najveću »vatra i nanijeti mu što više gubitaka.⁷ Položaj što upornije branite da bi mogli stvoriti dovoljno vremena za daljni rad.

Stalno ispitujte sa patrolama pravac Tešije — Kladnjice da ne bi bili izmanevrovani, u kojem slučaju rokirati snage i zauzeti položaje Crljeni Grmi — Glavica, gdje dočekati neprijatelja.

U svoj sastav povucite odmah četvu koja se nalazi u Baraćima, čiji smo jedan vod upotrijebili kao osiguranje divizijskoj bolnici i ostalim komorama do s. Prapatnica, koji će se povratiti u sastav bataljona. Komoru povucite malo unatrag.

Ispitujte stalno situaciju, tako da smo uvijek upoznati sa situacijama na vašim sektorima.

Stab Brigade:

nalaziti će se na istom mjestu, a u slučaju potrebe premjestiti će se u komšiluk Šrokić (do Komande Splitskog područja), kamo slati sve izvještaje.

Divizijska bolnica,
Brigadna ambulanta,
Intendantura:

prikupiti će se na putu i pod osiguranjem jednog voda IV bataljona krenuti pravcem Prgomet — Prapatnica — Bristivica — Vinovac, gdje se nalazi II bataljon pod čijim osiguranjem i komandovanjem će dalje biti.

Pokret izvršiti odmah, tako da nastojite još u toku noći da budete na svom novom mjestu.

Veze: stalno održavati između sebe, a specijalno I bataljon sa IV bataljonom i II sa III bataljonom, i sa ovim štabom. Izvještaje najhitnije dostavljati ovom štabu, tako da bi mogli brzo i na vrijeme donositi odluke a prema tome i izdati po-

⁶ Divizijska bolnica i komora iz sela Trolokve prebačene su preko Prapatnice u Vinovac januara 1944 god. (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 92).

trebna naređenja. Vezu što bolje održavati sa Mosečko-svilajskim odredom, Štabom Grupe odreda⁸ (Stričević), Trogirsko-šibenskim odredom i ostalim komandama i ustanovama na svojim sektorima.

Napomena: Neispravna oružja, ukoliko nisu bunkerisana, odmah bunkerisati, tako da nemamo balasta nepotrebnog.

Položaje što upornije braniti i otstupiti u krajnoj nuždi kada pritisak neprijateljski bude toliko jak da se više na položaju ne može izdržati.

Drugi i III bataljon manevrovat će na Trogirsko-šibenskom sektoru, a I i IV na sektoru Prapatnica — Prgomet — Vučivica — Korusca, a nastojati što detaljnije ispitivati situaciju da se možemo prebaciti na Moseć, tako da bi se našli u pozadini neprijatelja.

Iskoristiti stanovništvo preko odbora i vršiti zatrpavanje svih cesta koje može neprijatelj da koristi za svoje pokrete. Zatrpavanje izvršiti u što većem obimu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
N. J.⁹ Koca

Načelnik:
Mario¹⁰

Komandant, major:
Nedeljko¹¹

⁸ Odnosi se na Štab Grupe NOP odreda za srednju Dalmaciju.

⁹ Nikola Jončić

¹⁰ Dumanić

¹¹ Manojlović

BR. 14

OBAVJEŠTENJE ŠTABA OSMOG KORPUSA NOVJ OD 4 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DEVETNAESTE DIVIZIJE O PROLAZU NEPRIJATELJSKIH SNAGA KROZ DALMACIJU I MJERAMA KOJE U VEZI S TIM TREBA PREDUZETI¹

ŠTAB
VIII. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. 281, dne 4. II. 1944

ŠTABU XIX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Prema prikupljenim podacima od 21. januara pa nadalje, neprijatelj je sa jačim snagama prolazio od pravca juga preko srednje Dalmacije prema sjeveru.² Do sada su prošle tri kompletne divizije, kao i dijelovi još nekih jedinica. Kroz Sinj prošlo je oko 2000 motornih vozila, mnogo konjske sprege i oko 25.000 vojnika. Kroz Split prošlo je oko 3.000 raznih motornih vozila. Ovi neprijateljski dijelovi došli su iz Grčke i prema svemu izgleda da im je pravac djelomično preko mora za Italiju, djelomično za Liku, a jedan dio vjerovatno će ostati u Dalmaciji za zaštitu obale. Prema svemu izgleda da je glavnina neprijatelja već prošla i da [su] se južni dijelovi Dalmacije već prilično očistili od neprijateljskih snaga, naime ostale su samo garnizonske snage. U srednjoj Dalmaciji još se nalaze dijelovi divizija koje prolaze. Da li će još prolaziti neprijateljske kolone ne može se ustanoviti, ali, prema izjavama pojedinih njemačkih oficira, imalo bi proći oko 6 njemačkih divizija. Neprijatelj drži još Cetinsku dolinu, zatim drži još Livno sa manjim snagama (oko 500). VIII. Brigada nalazi se na sektoru Muć — Trogir.³ Ostale snage IX. i XX. Divizije nalaze se na prijašnjim položajima.⁴ Neprijatelj⁵ je zauzeo

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 26—1/2, k. 517.

² Pravcem Livno — Sinj — Knin prodirala je njemačka Prva brdska divizija. 24. januara ona je započela ofanzivu protiv naših snaga na Bukovici (vidi dok. br. 20 u ovoj knjizi i tom V, knj. 23, dok. br. 78).

³ Brigada je upućena na ovu prostoriju radi obezbjeđenja transporta ranjenika, prijema materijala sa otoka Visa i izvođenja manjih napada na neprijatelja (vidi dok. br. 3 i 25 u ovoj knjizi i tom V, knj. 23, dok. br. 10).

* O razmještanju ovih brigada vidi dok. br. 3.

⁵ Odnosi se na dijelove Drugog bataljona 891 grenadirskog puka 264. divizije (vidi mikrofilm »Minhen 2«, br. 646, u mikroteci Vojnog istoriskog instituta).

otoke: Ugljan, Iž i Dugi Otok. Naše snage ponovo su oslobodile Otočac i Perušić;⁰ Mrkonjić Grad, Bugojno i Kupres su u našim rukama.

Mi smo vam već ranije uputili depešu preko Komande Mornarice, da je preko III. Sektora uruči vama. Također smo vam poslali i kurirsku vezu; Komanda Mornarice poslala vam je novu radio stanicu.

Hitno nas izvijestite o stanju na vašem sektoru,⁷ o rasporedu i pravcima pokreta neprijatelja, jačini snaga i eventualnim namjerama. Ukoliko vam je položaj ugrožen, postupite na slijedeći način:

Ispitajte mogućnost prebacivanja, prvenstveno na položaje Plavna, a ukoliko vam to nije moguće, u pravcu vaše III. Brigade.⁸ Ukoliko ste eventualno već prošli na sektor Plavna, odmah se stavite u vezu sa nama radi dobivanja daljnjih naređenja. Sa nama se povežite preko Grahovskog odreda. Hitno nam pošaljite izvještaj o borbama u Promini,⁹ kao i o svim borbama na tome sektoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab,
načelnik-potpukovnik:

⁸ Vidi dok. br. 11 i 105 u ovoj knjizi i tom V, knj. 23, dok. br. 45, 46, 102, 160 i 162.

⁷ U to vrijeme Devetnaesta divizija vodila je oštre borbe na Bukovici protiv njemačke Prve brdske divizije (vidi dok. br. 32).

⁸ Treća (Sedma dalmatinska) NO brigada bila je tada u Lici, oko Gračaca, pod komandom Operativnog štaba za Liku.

⁹ O ovim borbama vidi tom V, knj. 23, dok. br. 117.

BR. 14

NAREĐENJE ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 4 FEBRUARA 1944 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA DA ZAPOSJEDNU POLOŽAJE NA JELOVCU, PARIPOVCU, JAVORNIKU I TUROVCU RADI IZVLACENJA DIVIZIJE U PRAVCU GRAČACA¹

ŠTAB
XIX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. br. 6.
4. II. 1944. g.
u 18.30. č.

ŠTABU I. i II. BRIGADE
ŠTABU XIII. BRIGADE
ŠTABU KNINSKOG ODREDA

1. — U toku današnjeg dana neprijatelj je jačom kolonom zauzeo Lipač, koji je položaj branila XIII. Brigada, i time ugrozio eventualnu našu otstupnicu za¹ prebacivanje' preko komunikacije Knin — Gračac. Pored toga neprijatelj se nalazi u Biovičinom Selu i Parčiću. Iz Krupe neprijatelj se izgleda povukao prema Golubićima ili prema Zegaru.²

2. — U vezi ovakve situacije naređeno je Štabu XIII. Brigade posebnim dopisom da se u toku noći 4 na 5.1. t.g. zajedno sa bolnicom prebaci za Glogovo.

3. — Povlačenjem XIII. Brigade ostaju nezaposjednuti položaji i nezaštićena otstupnica Divizije.

4. — Pošto se pretpostavlja ofenziva neprijatelja, koji će svakako nastojati da nas izbaci sa dosadašnjeg sektora, sa kojeg mu ugrožavamo sve komunikacije, u toku noći 4 na 5.1. t.g. sve jedinice će izvršiti pripreme za pokret. A u cilju osiguranja otstupnice činimo slijedeći raspored jedinica:

I. Brigada U toku noći sa dva bataljona zaposjest će položaje Jelovac (1031) — Paripovac (1060) i ispitati tačno stanje prema Lipaču i Turovcu, kao i prikupiti sve podatke za eventualno likvidiranje, odnosno blokadu neprijatelja na Lipaču. U jutro 5 o.m. Orijski odred i jedan bataljon uputit će kao rezervu bataljonima na položaju, a jedan bataljon zadržat će na prostoriji Kučević — Rujište za zatvaranje pravca Ervenika i Mokrog Polja.

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/10—4, k. 1009.
² Vidi dok. br. 32.

II. Brigada: Bataljon iz Javornika prebacit će u toku noći, zaposjesti s njim položaje Tremzina (1175), s tim da kontroliše kote 1037, 1187 i kotu 948 sjeverno od Turovca. Bataljon koji se nalazi na Gradini i Zaperovači i dalje će ostati na tim položajima, a ova dva bataljona čvrsto povezati. Sa Dopunskim bataljonom i bataljonom iz Macura zauzeti prostor Tojage — Visibaba i tu ih držati kao rezervu. II. Brigada će u svom sastavu držati Dopunski i Inženjerski bataljon i s njima rukovoditi u operativnom pogledu.

K. P. Odred: Zadržat će dosadašnje položaje i štititi pravac od Zrmanje, kao i ispitati sve mogućnosti prelaza preko Zrmanje u pravcu Prljevo — Plavno za brigade. U slučaju prebacivanja Divizije, Odred ostaje na sektoru sjeverne Dalmacije,³ kontrolisati kom.⁴

XIII. Brigada: Ima u toku noći 4 na 5.1, t.g. da se prebaci na Glogovo, a ukoliko ovo ne uspije, I. i II. Brigada povezat će se sa istom i sa bataljonima određenim za zaposijedanje položaja upotpuniti raspored XIII. Brigade, da se ista može srediti.

Veza: U toku 5 o.m. Štab Divizije nalazit će se u Javorniku. Vezu sa ovim Štabom i međusobnu vezu stalno održavati.

Ostale odredbe Ostaje kako je predviđeno današnjim naređenjem. Preko informativnih oficira štabovi brigada ispitat će detaljno situaciju, kako na pravcu prelaza, tako i u Bukovici i 5 o.m. do 8 časova poslati nam izvještaj, kako bi se u jutro moglo raspolagati sa svim podacima, radi donošenja i izdavanja konkretne zapovijesti.

Napomena: U ovakvoj situaciji najvažnije je da se naređenja striktno i na vrijeme izvršavaju bez obzira na poteškoće i da se ovaj Štab stalno i o svemu obavještava. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić, s. r.

Komandant — ppukovnik:
M.⁵ Šakić, s. r.

³ Kninski NOP odred nije ostao u sjevernoj Dalmaciji, već se povukao sa Divizijom u Gubavčevo Polje (vidi dok. br. 32).

⁴ Komunikacije

⁵ i ⁷ Mićun

Dodatak naređenja op. br. 6

STAB
XIX DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Op. br. 6
4. II. 44. g.
u 19.45 čas.

ŠTABU I. i II. BRIGADE
ŠTABU XIII. BRIGADE
ŠTABU KNINSKOG PART. ODREDA

Prema dobivenom obavještenju od Kninskog odreda, neprijatelj je zaposio Turovac i Duboki Dol. U vezi toga vršimo slijedeće izmjene u rasporedu jedinica i to:

I. Brigada: Držat će položaj Vrbica — Rujište — Kučević.

II. Brigada: Držat će položaje Zaperovača — Gradina — Visibaba — Tojaga, a kao prihvatnu liniju za ove položaje, odnosno kao pretstražarski u slučaju napada od Krupe, Mandičev stan, Medin Vrh, Sedlo. Ovaj položaj osmatrati i samo u slučaju potrebe zaposjesti.

XIII. Brigada: Zauzet će položaj Jelovac (k. 1031) — Paripovac (1060) — kota 928. Lijevo držati vezu sa II. Brigadom kod Jelovačkih kuća (južno od Dubokog Dola), a desno sa I. Brigadom kod Milanovičevih stanova, gdje će I. Brigada na seoskom putu držati jednu četvu.

K. P. Odred: Držat će položaje Koma.

Sve ove položaje dobro osmatrati i posjesti manjim odjeljenjima, a na pogodnim mjestima držati što jače rezerve sa kojima će se moći intervenisati na pravcu u kojem neprijatelj pokuša nadiranje.

Cijelog dana držati jedinice dobro u ruci i pripreme za pokret i probijanje koje mora uslijediti u toku dana, ili sutra na večer 5 na 6. I. t.g.⁶ Još jednom se skreće pažnja na slanje tačnih izvještaja i sa potpunim podacima o jačini, kao i pravcu odakle neprijatelj nadire i eventualno dalje namjere. Položaji određeni gornjim naređenjem moraju se uporno držati i bez izvještaja i naređenja ne povlačiti se.

⁶ O izvršenju proboja vidi dok. br. 32.

Napomena: Ukoliko se neprijatelj povukao iz Turovca i Dubokog Dola, odnosno Turovca, ostaje u važnosti naređenje op. br: 6. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant-ppukovnik:
Petar Babić, s. r. (M. P.) M.⁷ Šakić, s. r.

BR. 15

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE NO BRIGADE OD 4 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DVADESETE DIVIZIJE O NAPADU NA G. TIJARICU I O ZASJEDI KOD VAGNJA¹

ŠTAB
X DALMATINSKE BRIGADE
4. II. 1944. g.

Br. sp. 94. — 4-II-44²

ŠTABU XX DIVIZIJE

Položaj

Operativni izvještaj o izvršenoj akciji na neprijateljsko uporište Gornja Tijarica i postavljenoj zasjedi na Vagnju (cesta Livno — Sinj).

U noći između 2 i 3 o. mj. sa dva bataljona naše Brigade 1 jednim bataljonom Mosorskog odreda napali smo i likvidirali neprijateljsko uporište u Gornjoj Tijarici.³ Neprijatelj se nalazio u jačini oko 50 vojnika, naoružan sa 1 teškim bacačem, 2 laka bacača, 2 teška mitraljeza i oko 5 puškomitraljeza. Razmješten je bio u dvije zgrade. Moral neprijateljskih vojnika bio je dosta loš, radi toga što su ih nasilno obukli u ustaške uniforme. Između istih bilo ih je 6 koji nisu htjeli da prime ustašku uniformu. Prema svimi podacima, pukovnik Šimić čitavu svoju pukovniju prisilno je preobukao u ustaške uniforme. Ovi vojnici što su bili u Tijarici isto su pripadali Šimićevoj pukovniji.

Napad je počeo u 22,30 sati, a trajao je svega oko 1/2 sata. [Za] sam napad određene su bile 2 čete našeg IV bata-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 2/2, k. 1029.

² Dopisano crvenim mastilom u Štabu brigade.

³ Odnosi se na dijelove Šeste ustaško-domobranske pukovnije.

ljona, koje su u cijelosti izvršile svoj zadatak prema predviđenom planu. Borci su uspjeli neopaženo se privući na oko 50—60 metara, iza toga uslijedio je odmah juriš, pri čemu je neprijatelj otvorio vatru ali planski nesređenu. Od automatskog neprijateljskog oružja jedino su se poslužili sa jednom teškom »Bredom« i sa dva mala bacača, dočim teški bacač nisu uspjeli sastaviti, tako da nisu uopće iz njega tukli. Neprijatelj pod pritiskom naše žestoke vatre odmah je počeo bježati između kuća u pravcu s. Aržano, i to kroz ograde, bacajući za sobom teže oružje i municiju.

Zasjeda, koju je trebao postaviti Prvi bataljon Mosorskog odreda, i to kod samog sela Pocernje, nije bila na svome mjestu, dočim nije ta zasjeda otvorila vatru na bježećeg neprijatelja. . . .

Druga zasjeda na istoj cesti prema s. Aržano, koju je dao naš II bataljon, za samih par časaka zakasnila je stići na položaj, jer izbijajući na položaj primijetila je neprijatelja kako bježi prema s. Aržano i na istog otvorila vatru, ali bez uspjeha.

Borbenost ovih dviju četa našeg IV bataljona, koje su vršile napad, bila je zadovoljavajuća. Primijetio se priličan broj novomobilisanih boraca da su se hrabro držali u ovoj akciji. Moramo istaknuti komandira II č. IV. batalj. druga Vučković Antu za njegovo primjerno držanje i rukovođenje svojom četom u ovoj akciji. Naš Drugi bataljon sa 1 četom dao je osiguranje iz pravca Dobranje, II č. iz pravca s. Aržano, dočim III č. evakuisala je konfiskovanu hranu od narodnog neprijatelja, tako isto i III č. IV bataljona, koja je bila u rezervi, i ona je odmah po zauzeću nepr. uporišta evakuisala materijal. I bat. Dinarskog odreda sa jednom četom dao je osiguranje između Kamenskog i Brekala, sa II četom zaposjeo je kotu Gradina i ujedno demonstrativno izvršio je prepad na neprijatelja, koji se nalazi u zasioku Dujmići, a III četa, koja je trebala držati zasjedu kod zasioka Pocernje, zakazala je.

U ovoj akciji zarobljen je 1 domobran, zaplijenjeno je: 1 teški bacač 81 m/m sa 25 mina, 2 mala bacača sa 60 komada mina, 2 puškomitraljeza, 4 sanduka municije za tešku »Bredu« [po] 1200 metaka, 6 novih uniforma ustaških sa šinjelima, 2 para cokula, nešto ćebadi, 3 kazana za kuhanje hrane i ostalih raznih vojničkih sitnica. U ovoj akciji imali smo samo 3 lakše ranjena od bacača, istima nije potrebno niti da idu u ambulantu. Iz Tijarice izvučena je prilična količina živežnih namirnica od narodnih neprijatelja. Oko 4 sata izjutra povukli smo se sa jedinicama u naše polazne baze, za sobom razrušivši cestu Tijarica — Velić.

3. o. mj. naš I bataljon postavio je zasjedu sa jednom četom na Vagnju i oko 11 sati prije podne napao je i uništio 6 (šest) neprijateljskih kamiona,⁴ koji su išli iz Sinja prema Livnu. Tom prilikom ubijena su 2 domobrana, a zarobljen 21 domobran, — sa istim domobranima vozili su se i razni šverceri od Livna, isti poslani u Livanjsko područje na daljnji postupak. Domobrane smo razmjestili po našim jedinicama, a poručnika Dr. Slipčevića uputili smo u taj Štab.

Ustašu Mateljana strijeljali smo, isti je u više navrata vodio Talijane preko njegovih akcija na partizane ovih krajeva. Zaplijenjeno je: 1 (jedna) šmajserica, 9 pušaka, 12 ručnih bombi, 500 metaka, 4 opasača obična i razne vojničke spreme i 100.000 kuna.

Kod ove zasjede istakli su se drugovi zamjenik kdira II č. Dedić Dušan, koji je i jedini bio ranjen, ali lakše, zatim nišandžija teške »Brede« drug Milanović Ivan, te nišandžija II »Brede« drug Ante Dedić i borac Blaž Jenjić.

Na ove obadvije akcije utrošeno je 900 komada metaka teške »Brede« i 1200 metaka puščanih, 10 komada ručnih bombi.

Ovi iako ne veliki uspjesi dobro su se odrazili po našim jedinicama, a pogotovo mnogo znače za novomobilisane drugove. Još nekoliko ovakvih manjih akcija mnogo bi značilo za učvršćivanje naših jedinica. U vezi toga, Štab ove Brigade predlaže, ukoliko bi bilo moguće, da sa svim svojim jedinicama prebaci se na sektor Kamešnice,⁵ kako bi što uspješnije očistio taj sektor, t.j. razbio nepr. uporišta Aržano — Čista — Blato i po mogućnosti Trilj. Važnost razbijanja neprijatelja u Trilju bila bi najznačajnija radi izvlačenja živežnih namirnica iz sela od Sinja do Trilja. Teški bacač koji je zaplijenjen dat je Mosorskom odredu, a ostalo oružje ostavili smo u našoj Brigadi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:

Z. komandanta, major:
(M. P.) Knezović Luka

ŠTAB
XX DIVIZIJE N.O.V. i P.O.
JUGOSLAVIJE
Pov. br. 30
11/11 1944

⁴ Vidi dok. br. 121.

⁵ Na Kamešnicu su prebačena dva bataljona, a druga dva su ostala kod Vrdova. Bataljoni oko Kamešnice dobili su zadatak da likvidiraju manja uporišta (vidi dok. br. 31—1/1, k. 517-A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

BR. 16

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG)
NOVJ OD 5 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV
I PO HRVATSKE O NAPADU NA ZLATAR¹

ŠTAB
X KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Broj: Op. 62
Dne 5. II. 1944.

Predmet: Operativni izvještaj
akcije na Zlatar

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

XXXII. divizija NOVJ krenula je 3. I. 1944. godine sa Kalnika u Hrv. Zagorje. Kao prvi zadatak postavljeno je likvidirati neprijateljsko uporište Zlatar.² Koncentracija Divizije izvršila se je 4. I. o. g. na liniji Belec — Hraščina — Trgovišće. Za likvidaciju uporišta određena je Brigada »Matija Gubec« po zahtjevu rukovodilaca te brigade.

Tok napada na Zlatar:

Neprijateljsko uporište Zlatar nalazi se na raskrsnicama puteva Zlatar — Bistrica, Zlatar — Lobor, Zlatar — Mače, Zlatar — Belec — Varaždin i Zlatar — Novi Golubovec — Lepoglava. Zlatar se nalazi na podnožju Ivanšćice u kotlini između dvije blage kose padine Ivanšćice. Prilaz uporištu povoljan je sa sjevera i istoka, dok je sa juga i zapada ravnica. Vanjskih utvrda neprijatelj nije imao. Odbrana uporišta sastojala se od kuća zidanica povezanih sa rovovima i preprekama od bodljikave žice okolo branjenih zgrada. Neprijatelj je bio smješten u tri zgrade, a centar odbrane bio je u »farofu« koji se nalazi na prirodnoj uzvisini i dominira sa uporištem.

Osiguranje prema Zlatar-Bistrici i Zagrebu zauzelo je položaje na liniji Mujki — k. 160 — k. 166 (na cesti Zlatar — Rijeka). Ti položaji dosta su nepovoljni, jer nemaju čvrste veze

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9/3, k. 551 a.

² U Zlataru se nalazila Sedma posadna satnija Zagrebačke posadne ustaške bojne (vidi bojnu relaciju Prvog zbornog područja za januar 1944 god., dok. br. 1/1—8, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

među sobom, već su ispresijecani putevima i čine jedan slabi prirodni obranbeni položaj.

Položaji prema Lepoglavi i Krapini pretstavljaju jake prirodne zapreke i puteve koji vode sa tih pravaca lako je braniti.

Napad na neprijateljsko uporište Zlatar izvršila je Brigada »Matija Gubec«. Osiguranje akcije izvršila je Brigada »Braća Radić« od pravca Zlatar-Bistrice, Zagreba pojačana sa jednim bataljonom Zagrebačkog partizanskog odreda. Zagorski partizanski odred vršio je osiguranje od pravca Krapine i Lepoglave. Kontrolu od pravca Varaždina vršio je jedan bataljon Brigade »Matija Gubec«. U rezervi Divizije nalazio se jedan bataljon Brigade »Braća Radić«.

U Zlataru nalazila se posada od 250 do 300 ustaša sa naoružanjem 2 antitenk. topa 37 mm, 1 teški minobacač, 3 teška mitraljeza i 8 do 10 puškomitraljeza.

Podaci o uporištu, koje smo imali, nisu bili tačni. Po tim podacima neprijatelj se nalazio samo u »farofu«. Vezu sa neprijateljem nismo imali. Zapovijed za napad izdana je 4. I. 1944.³

Zapovijest Štaba XXXII. divizije prilaže se.

Borba je počela 6. I. o. g. u 4 sata i 20 min., iako su borci u samo mjesto ušli u 2 sata i 30 minuta.

Koncentracija naših jedinica bila je zapažena od strane neprijatelja, ali mu naše namjere nisu bile poznate. Polazni položaj za napad i upadanje u samo mjesto izvršile su jedinice bez da je neprijatelj opazio. Vrijeme je bilo vedro, obasjano mjesecinom, sa hladnim vjetrom. Neprijatelj je bio iznenađen, ali zbog kolebanja rukovodilaca i boraca postignuto iznenađenje nije iskorišteno. Pred zoru jedinice su se povukle iz uporišta bez naređenja. Odmah je naređeno da se ponovo vrate, jer su gubici bili neznatni. Prvi bataljon, koji je napadao sa sjeverozapadne strane i koji je trebao da izvrši glavni zadatak, potpuno je podbacio. Drugi bataljon, koji je napadao od pravca sjeveroistok, zadržao se u zgradama koje je u toku noći zauzeo, ali nije izvršio odlučan pritisak da pomogne prvom bataljonu u izvršenju njegovog zadatka. U toku dana uspjela je i I. bataljonu da zauzme neke zgrade i da napravi obruč oko neprijatelja. Neprijatelj je dobro koristio svoje topove i često puta istjerao naše borce iz grada. Pomoć od naših antitenkovskih topova 47 mm nije bila efikasna, jer je neprijatelj bio u čvrstim zgradama, koje naše granate nisu probijale. U toku dana nije bilo naročitih promjena. U 17 i 30

³ Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

sati izvršena je priprema za juriš, a sam juriš izvršen je u 18 sati. Juriš je bio odbijen, jer je vršen bez dovoljno odlučnosti. U toku noći izvršen je ponovno juriš, ali bez uspjeha. Uočilo se da je I. bataljon Brigade »Matija Gubec« pokoleban i da više nije sposoban da izvrši postavljeni mu zadatak. Bataljon je u zoru smijenjen sa III. bataljonom Udarne brigade »Braća Radić« i povučen u rezervu Divizije.

Na zasjedama u toku dana nije vođena borba. Neprijatelj je sa manjim snagama vršio izviđanja naših položaja od pravca Zlatar-Bistrice.

7. I. III. bataljon Brigade »Braća Radić« u toku dana privukao se do zgrada iz kojih je neprijatelj pružao otpor i u zajednici sa II. bataljonom Brigade »Matija Gubec« pripremao je juriš u 19 sati na večer. Neprijatelj je u toku cijelog dana ispadao iz zgrada i vršio kontrajuriše i tukao teškim minobacačem i topovima kao [da je] pobijesnio. II. bataljon Brigade »Matija Gubec« pri jednom takvom ispadu neprijatelja uspio je zaplijeniti jedan puškomitraljez, da je bilo više odlučnosti — mogao se je zaplijeniti i jedan top, jer je posluga bila potučena. U toku noći vršena su dva juriša, ali su oba bila odbijena. Naši borci naletjeli su na žičane prepreke, ne znajući za njih, i tako [su] bili odbijeni.

Toga dana neprijatelj je naišao u jačini od dvije satnije, bez tenkova, od Zlatar-Bistrice i poslije prvog otvaranja vatre brzo se povukao.⁴

8. I. Izvršena je blokada neprijatelja bez naročitog pritiska naših jedinica, želeći da neprijatelj pokuša sa probijanjem da bi ga tako mogle utući van zgrada. Prolaz za bijeg omogućen mu je. Međutim, neprijatelj nije pokušao da se probija.

Na zasjedi od Zlatar-Bistrice i Zagreba došlo je do borbe sa neprijateljem u jačini od 4 satnije, sa dva teža tenka i nekoliko tanketa. Neprijatelju je uspjelo da zaobide naše lijevo krilo i da potisne našu zasjedu, ali je na to izvršen sa IV. bataljonom rezerve protivnapad i neprijatelj je potučen odstupio u pravcu Zlatar-Bistrice. Pred večer je neprijatelj pokušao sa napadom od pravca Poznanovca (Zagreba) i I. bataljon Ud. brigade »Braća Radić«, koji se nalazio u tom pravcu, izvršio je odmah manevar na bok neprijatelja, što je neprijatelj uočio i počeo je da odstupi prije nego što je došlo do sukoba. I. Bataljon jurio je za njima 10 km, ali ga nije mogao stići, jer je isti u panici bježao.

⁴ Radi deblokiranja posade u Zlataru neprijatelj je uputio iz Zagreba kombinovanu bojnu, ojačanu tenkovima i artiljerijom grenadirske satnije iz Podsuseda (vidi dok. br. 1/1—8, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

U toku noći 8. na 9. situacija se izmijenila. Neprijatelju je stiglo pojačanje iz Zagreba⁵ u tenkovima, topovima i ljudstvu, tako da je zapažena koncentracija jačih snaga kod Zlatar-Bistrice i Poznanovca. Oko 3 sata u jutro neprijatelju je uspjelo da sa nekoliko tenkova od 15 tona prođe kroz našu zasjedu van puta (putevi su bili prekopani), jer je zemljište bilo zamrznuto i podesno za kretanje tenkova van puteva.

Obzirom na situaciju u samom uporištu i novostvorenu situaciju na zasjedi prema Zagrebu, riješeno je da se u zoru povučemo, što je i izvršeno. Akcija nije uspjela. Na zasjedi zarobljeno je 7 vojnika . . . Zaplijenjeno je: 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 2 parabele, 16 pušaka, 2 pištolja i 1.500 metaka. Uništen je 1 tenk.

Gubici neprijatelja: 57 mrtvih i 83 ranjena.

Naši gubici: 20 mrtvih, 64 ranjena, od kojih je 5 umrlo u bolnici, među kojima je zamjenik komandanta I. bataljona Brigade »Matija Gubec« drug Turčić Albin i zamjenik komandanta IV. bataljona Ud. brigade »Braća Radić« drug Kličković Miljenko.

Utrošak municije: 35.000 metaka za pušku, 70 topovskih granata 47 mm i 17 teških mina. Onesposobljena su 2 puškomitraljeza, uništen 1 teški mitraljez.

U toj borbi istakao se drug Kličković Miljenko, koji je poginuo junačkom smrću na jurišu. Isti je borac od prvih dana ustanka i predlaže se za odlikovanje Ordenom narodnog heroja.

U toku borbe podbacio je Štab Brigade »Matija Gubec« i Štab I. bataljona iste brigade. Pokazali su se nesigurni u rukovođenju i bez dovoljno upornosti.

Kritički osvrt na akciju. Akcija je bila pripremljena dobro. Izvršene su sve tehničke pripreme i političke pripreme boraca. U toku same operacije donošane su pravilne odluke i izdane su potrebne zapovijesti. Upravljanje akcijom bilo je objedinjeno i sve jedinice bile su povezane sigurnom vezom sa Štabom Divizije, što je omogućilo pravilno rukovođenje akcijom. Štab Divizije pravilno je rukovodio akcijom i uložio je mnogo truda u osvajanju uporišta i pojedinim jurišima rukovao je i sam komandant Divizije. Štab Ud. brigade »Braća Radić« pravilno je rukovodio svojim jedinicama i bio je čvrst i odlučan. Štab Brigade »Matija Gubec« pod uticajem neuspjeha od prvoga dana, brzo se pokolebao i bio je slab u rukovođenju. Štabovi bataljona te brigade još mladi i neiskusni

⁵ Pojačanje je stiglo iz Marije Bistrice (Četvrta satnija Zagrebačke ustaške posadne bojne i dijelovi posade iz Donje Štubice sa tenkovima).

u borbi bili su slabi. Sam neuspjeh može se pripisati kolebanju rukovodilaca u prvom naletu, kada nije iskorišćeno iznenađenje koje je stvarno bilo postignuto. Tako je omogućeno neprijatelju da se sredi i da pruži žilav otpor iz utvrđenih zgrada.

Borci i rukovodioci Udarne brigade »Braća Radić« pokazali su odlučnost i čvrstinu i priličnu manevarsku sposobnost, tako da su sa lakoćom odbili svaki pokušaj da neprijatelj proдре od pravca Zlatar-Bistrice.

Za ovu akciju nadali smo se da će stići top 75 mm, po koga je bio upućen jedan vod boraca iz Brigade »Braća Radić« u Moslavinu, ali je iz nepouzdatih razloga u Čazmi taj top XXXIII. Divizija na svom povratku iz Pokuplja oduzela i vratila vod bez topa. Sigurno je da je to veliki manjak u samoj akciji, jer se sa tim topom računalo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant-pukovnik:
V. M.«

⁶ Vlado Matetić

BR. 30

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA TRIDESET PETE DIVIZIJE NOVJ
OD 5 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO
HRVATSKE O PRETSTOJEĆEM NAPADU NA BILAJ¹**

GLAVNI ŠTAB NOV i POH
Broj 502, dne 5. II. 1944

ŠTAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
5. II. 1944 godine,
br.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Namjeravamo 7 ov.mj. ujutro sa tri bataljona i dvije baterije napasti Bilaj i Bilajski most.² U Bilaju i na mostu nalaze se dijelovi domobranske lovačke bojne,³ tačne podatke još nemamo. Dva bataljona osiguravala bi pravac Gospić — Bilaj. U Gospiću je 32 ust. bojna i dijelovi odbranbene.⁴ Istovremeno bi dva bataljona II. brigade sa haubičkom baterijom napali Marinu Glavu kod Perušića, a jedan bataljon I. brigade postavio zasjedu između Budaka i L. Osika. Jedan odredski bataljon fingirao bi napad na Brušane.

O prednjem vas obavještavamo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Milivoj Rukavina

Komandant, major:
Pet. Kleut

(M. P.)⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 30—2, k. 112.

² Napad je izvršen 8 februara (vidi dok. br. 74).

³ U Bilaju se tada nalazila Druga bojna Petnaeste pješad. pukovnije (bez Šeste sati), jedna satnija oružnika (žandarmerije), prvi vod Treće sati bojnih kola PTS (vidi dok. br. 2/1—22, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁴ U Gospiću se tada nalazila odbranbena bojna, inženjeriska polučeta, vod bojnih kola i artiljerija (dokumenat u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 58).

⁵ Okrugli pečat: Operativni štab za Liku.

BR. 18

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH
NOP ODREDA OD 5 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG
KORPUSA NOVJ O BORBI KOD SELA VRANE¹**

ŠTAB
GRUPE S.D.P. ODREDA
Br. 79
5. II. 1944 god.

Operativni izvještaj za
dan 2 februara 1944

ŠTABU VIII KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Prema zapovijesti od 1. II. 1944² izdato je naređenje Štabu S.D.P.³ Odreda da postavi neprijatelju zasjedu na liniji Dobra Voda i D. Ceranje i na prostoru Vrane, V. i M. Umac i kota V. Bak, na koji su položaj svakodnevno izlazila neprijateljska osiguranja iz samog mjesta Vrane.⁴

Položaj: (Sekcija Zirje 1 : 100.000, jug. izdanje), prostor između Vranskog Jezera i ceste koja vodi iz Benkovca za Miranje, G. Ceranje i Stankovce. Položaj za zasjedu koja je postavljena na V. i M. Umac (k. 159 i k. 148) pa u lijevo na kotu V. Bak (217) bio je sasvim dobar, za takvi vid borbe prirodno je podesan i sa njega imade dobar pregled i na samu neprijateljsku kasarnu u kojoj su stanovali. Prostor na liniji Dobra Voda — D. Ceranje također je povoljan i podesan za borbu.

Naše snage: Sjeverno D. P. Odred, koji je sastavljen od dva bataljona, ali nepotpuna — pošto jedan bataljon imade tri čete, a jedan dvije čete, svega skupa 254 drugeva. Naoružanje: 4 t. mitraljeza, 9 p. mitraljeza, 180 pušaka, 25 strojnica, 1 m. bacač i 2 prot. kolske puške.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 30—2/1, k. 517-A.

² Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

³ Sjevernodalmatinski NOP odred

⁴ U Vrani su¹ se nalazili dijelovi Druge bojne Prve dobrovoljačke pukovnije PTS (vidi dok. br. 16—1/3, k. 114 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

- Neprijateljske snage:** Neprijateljske snage koje su se nalazile u samom mjestu Vrani a stanovale su u samom Hanu preko puta turske tvrđave — jačina neprijatelja je bila od 100—120 vojnika, naoružani sa 6—7 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez i 2 laka bacača 45 mm, ostalo sve puške. Komandant tih ustaša bio je natporučnik Frzop Kreso, rodom iz Vodica. Neprijateljsko osiguranje od 40 ljudi koje je krenulo radi osiguranja na kotu V. Bak (kota 217) sukobilo se sa našim snagama.
- Obostrana situacija:** Snage S. D. P. Odreda su posjele pomenute kote radi sačekivanja neprijateljskog osiguranja koje svakog jutra izlazi radi vršenja osiguranja, dok neprijatelj vrši pljačku i mobilisanje seljaka u dotičnom selu. Pošto snage sa kojima smo raspolagali [nisu bili dovoljne] — predviđali smo da nismo bili u mogućnosti da napadnemo neprijatelja u samom mjestu pošto je zgrada u kojoj su stanovali bila sagrađena od tvrdog materijala, te im je samo postavljena zasjeda radi onemogućavanja daljnje njihove namjere i ukoliko bi se pokazala povoljna situacija da se napadnu i u samom mjestu.
- Vrijeme akcije:** Dana 2 februara 1944 u 5 i 30 časova posjednuti su dodijeljeni položaji, i to: 2 bataljon S. D. P. Odreda koji u svom sastavu ima 3 čete posjeo je položaj Veliki i Mali Umac (kotu 159 i 148), Bak (kotu 217). I. Bataljon S. D. P. Odreda, koji u svom sastavu ima dvije čete, zauzeo je položaj i to sa jednom četom položaj Donje Ceranje, Mijovac (214) a sa jednom četom padine Zmijevača (gaj Gusta). U 8 i 20 časova istoga dana krenulo je neprijateljsko osiguranje iz Hana prema koti Bak (217), gdje je i došlo do borbe između naših snaga i neprijatelja.
- Tok borbe:** Iz zasjede napadnut je neprijatelj (ustaše) koji je kretao prema gore navedenoj koti. Neprijatelj je pušten na sasvim blisko otstojanje i zatim je otvorena paljba iz automatskog oružja i pušaka. Odmah po otvaranju [vatre na] neprijatelja, neprijatelj se nije mogao snaći već je počeo bježati kasarni (Hanu), odakle su mu

štitili otkupnicu ustaše koji su se nalazili u samoj kasarni. I i II četa 2 bataljona S. D. P. Odreda odmah su pošle u gonjenje za neprijateljem koji je bježao prema Hanu, dok III četa toga bataljona, kojoj je bilo u zadatku da presiječe neprijatelja u njegovom bjekstvu, nije se u tom momentu snašla i nije postupila po njegovom zadatku.

I i II četa upale su djelimično i u samo mjesto u gonjenju neprijatelja. Kod 1 bataljona S. D. P. Odreda, koji se nalazi na liniji Dobra Voda — Donje Ceranje, nije došlo do nikakove borbe pošto neprijatelj nije ni kretao u tome pravcu.

Ishod borbe: Akcija nije u potpunosti uspjela prema predviđenom planu i zapovijesti pošto nisu sve jedinice učestvovala u toj borbi prema dodijeljenom im zadatku i zapovijesti. U ovoj akciji nanijeti su neprijatelju gubitci u ranjenima i mrtvima. Ubijeno je 8 neprijateljskih vojnika, ranjeno oko 20 i 2 zarobljena, od kojih su oba bila ranjena i jedan je umro na putu a jedan je predan u Štab ove Grupe.

Plijen: U borbi zaplijenjeno je 10 pušaka, 1 pištolj, 15—20 bombi, kao i manji dio ostale spreme. Na našoj strani nije bilo gubitaka u mrtvima i ranjenima.

Utrošak municije: U borbi utrošeno je za teške mitraljeze talijanske 500 metaka
za puškomitraljeze i puške 1328 metaka
za jugosloven. puške 7/9 283 metka
za šmajser 840 metaka
ofenzivnih bombi 15 komada
defanzivnih bombi 9 komada

2951

Kritički osvrt na akciju: Akcija nije u potpunosti uspjela iz razloga što su pojedine jedinice toga Odreda olako shvatile svoj zadatak i nisu pristupile presijecanju neprijatelja prilikom njegovog bjekstva, te je omogućeno neprijatelju da se sredi i pruži otpor. Jedinice toga Odreda još su mlade i neiskusne u borbi te i ne znaju da iskoriste svaki momenat kad je podesno neprijatelju dati najjači udarac i nanijeti mu što više štete. Borci troše nemilosrdno municiju, što se po istome

može ocijeniti da ne koriste pravilno vatru svog oružja već su ubjedeni da se cilj postiže što većim utroškom municije a ne pravilnim nišanjenjem u cilj koji se nalazi pred njim. Niži komandni kadar nije dovoljno snalažljiv te se puno puta i dešava grešaka za vrijeme same operacije. Na sve ove greške ukazivani su savjeti i pomoći, što ima izgleda na popravak i pravilniji rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant — major:

Šime Ivas

Dostavljeno: Štabu VIII. korpusa N.O.V.J.
i Štabu XIX divizije N.O.V.J.
na znanje.

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAPADNE GRUPE NOP ODREDA OD 5 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ O BORBAMA I RASPOREDU POTČINJENIH JEDINICA¹

STAB
ZAPADNE GRUPE
PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Op. broj 7
5. II. 1944.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«

4. II. 1944. stigao je i komesar našeg Štaba u Štab. Istog dana neprijatelj (ustaše i Njemci) sa snagama od 300—400 vojnika krenuo je iz Zlatara² prema Sambolićima u namjeri da

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/6—1, k. 551-A.

² U Zlataru se tada nalazila Druga sat Zagrebačke ustaške posadne bojne i posadna satnija (vidi dok. br. 2/1—1, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

pljačka pomenuto selo. Neprijatelj je uspio prodrijeti u Gornje Samboliće i zapaliti 5 štagljeva i izvršiti djelomičnu pljačku, ali je kontrajurišem II. bataljona Zagorskog odreda izbačen iz sela i natjeran u povlačenje prema Zlataru. Neprijatelj je raspolagao sa dva teška bacača i tri tenka. Naši gubitci: jedan mrtav i 4 ranjena, dok su gubitci na strani neprijatelja nepoznati, ali se zna da je imao gubitaka. U jurišu naši su zaplijenili cijev od teškog bacača. Važno je napomenuti da su borci i rukovodioci II. bataljona Zagorskog odreda poslije dvodnevnih borbi bili bez hrane, prevalili put iz Tuheljskih Toplica do Sambolića i odmah vršili juriš sa puno elana i odlučnosti.

Neprijatelj na sektoru Zagorja dnevno vrši ispade manjim snagama u namjeri da pljačka i u tu svrhu kreće sa komorama da bi odmah opljačkanu robu i ostale stvari odpremio za svoja uporišta. Nikakvih koncentracija nema, a neprijatelj kada polazi u pljačku koncentrira snage iz nekoliko uporišta, što je jedinstven slučaj na ovom sektoru. Ustaše iz Huma i Novog Marofa svakog dana zaleću se do Budinščine i opravljaju prugu.

Kao što vidite, na našem sektoru neprijatelj je u stalnoj aktivnosti, dok naša aktivnost nije zadovoljavajuća iz vama poznatih razloga. Nužno se postavlja pred nas za što uspješniju aktivnost na cesti i prugi Zagreb — Varaždin angažiranje i snaga Kalničkog odreda ukoliko na ovaj sektor ne bi stigla Divizija.³

Zagrebački odred povukao se ispred reakcije sa sektora Sv. Ivan Zelina — Stubica i sada se nalazi oko Zajezde. Imamo namjeru da sprovedemo reorganizaciju u tom odredu i to tako da bi dosadašnjeg operativnog oficira druga Bobinca⁴ (Šumskog) postavili za komandanta II. bataljona. Štab Zagrebačkog odreda u sadanjem sastavu neće biti u stanju odgovoriti postavljenim zadacima. Komandant Odreda drug Čolak⁵ ne pokazuje odlučnosti i inicijative za komandanta odreda. Kod štabova bataljona vlada birokracija, a sami komandanti i komesari tih bataljona većim dijelom slabi su borci, paničari i nedisciplinovani. Ponovo vas molimo da nam uputite obećane drugove za popunu naših jedinica. Ako možete uputite nam i dva druga za komandante bataljona.

Zagrebački odred ne predstavlja neku jaču operativnu snagu koja bi mogla na svom sektoru voditi uspješniju borbu sa neprijateljem, zato će dobiti zadatak uništavanja ceste Zagreb — Varaždin od Visokog prema Zelini, s tim što će jed-

³ Odnosi se na Trideset drugu diviziju (vidi dok. br. 49 i 61).

⁴ Milan Bobinac

⁵ Ljuban

nim bataljonom- djelovati na sektoru Marija Bistrica. Ako Divizija neće krenuti u Zagorje, Kalnički odred sa dva bataljona mogao bi se rokirati na sektor Cerje Tužno, vjerujemo da bi aktivnost naših jedinica na našem operativnom sektoru time bila uspješnija.

Upućujemo vam ustaškog satnika Deželina Antu⁰ i poručnika (Talijana) Bonino sa dvojicom ustaša bivših partizana iz jedne dalmatinske brigade koji su prebjegli iz Krapinskih Toplica gdje su namjeravali predati garnizon. Satnik Deželin bio je hapšen i uspio je pobjeći, a ostala trojica pobjegli su pred hapšenjem. Predaja garnizona bila bi uspjela da je bila solidnija veza između Deželina i komesara našeg štaba koji je pregovore vodio. Nekoliko informativnih podataka o satniku Deželinu daju nam interesantne podatke. Satnik Deželin učestvovao je u napadu na bolnicu, u paljenju Rijeke i u napadu na brigadu »Braća Radić« kada je bila iznenađena u Kalniku. Isto tako učestvovao je zajedno sa Devčićem, bojnikom ustaške bojne u Varaždinskim Toplicama u poznatoj borbi kod Šemovca. Inače, on je vrlo smio i razgovorljiv čovjek, voli se hvaliti kako je imao dobru momčad i moći će on mnogo toga reći. Tvrdi da je imao vezu sa šefom Goca drugom Malčikom koji mu je poručio neka se preda i dođe u Glavni štab, pa će mu vojni sud suditi. Komandantu ovog Štaba poznato je iz razgovora sa drugom Markovićem da je pomenuti održavao sa našima vezu dok se nalazio u Ogulinu. Inače, on je bio zapovjednik IV. bojne I. zdruga P. Z. U. V. i komandant Festungsštaba u Ivancu. U zadnjim borbama dosta je ispucano municije, pa vas molimo pošaljite nam bar 5.000 manliher metaka i 2000—3000 talijanske i traženu količinu mauzer municije. Uхватili smo jedan laki bacač sa 20 mina, a jedan smo dobili od Slovenaca sa 30 mina.

Drugovi Slovenci nisu krenuli preko Rogaške Slatine kako je bilo objavljeno dopisom od drugog veljače, nego preko Sv. Petra.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Iveković Stjepan

Komandant — major:
Bulat Rade

⁶ U knjizi depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 10 februara 1944 god. Štabu Desetog korpusa (Zagrebačkog) stoji: »Ustaškog satnika Deželina pošaljite u G.O.C. (Glavni obavještajni centar). Njegov prelaz ugovoren i ne smije mu se ništa dogoditi. Postupak prištovan« (vidi dok. br. 105).

BR. 30

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 6 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NEPRIJATELJSKOJ OFANZIVI U SJEVERNOJ DALMACIJI¹

ŠTAB
XIX. DIVIZIJE N.O.V.J.
6 februara 1944 g.
Položaj

GLAVNI ŠTAB NOV i POH*
Broj 600 dne 17. II. 1944

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. i P.O.H.
ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V.J

Situacija: Neprijatelj je poduzeo ofanzivu na teritoriji sjeverne Dalmacije, u kojoj učestvuju pored redovnih garnizona³ [i] dvije regimente (98 i 99) I. Lovačke alpske divizije,⁴ kao i dijelovi nekih drugih njemačkih divizija. Prema našim podacima, svega oko 8.000 njemačkih vojnika, plus četnici i N.D.H. trupe.

Mi nismo imali jasnih podataka o namjeravanoj ofanzivi, što znači da su je vrlo konspirativno pripremali, vješto ubacujući kojekakve verzije o cilju njihovih neprekidnih manevara našim komunikacijama. Ipak, pretpostavljali smo da se radi o ofanzivi. Poslije čišćenja prostora južno od linije Zadar — Kistanje počele su uvodne borbe na pravcima Benkovac — Brgud, Benkovac — Đevrske, Obrovac — Bilišane, Kistanje — Biovičino Selo i Mokro Polje — Ervenik.⁵ Naš plan je bio da dademo otpor na linijama Obrovac — Bilišane, Obrovac — Zelengrad, te Mokro Polje — Ervenik, da međuprostor držimo kao mostobran za izvlačenje XIII. Brigade na sektor Turovca i da se pod jačim pritiskom izvučemo na sjever. U to vrijeme nije se osjećala koncentracija neprijateljskih snaga na liniji Zrmanja — Otrić — Vučipolje, ali pošto je ofanziva postala očigledna mi smo prebacili kompletnu XIII. Brigadu na liniju Zaperovača — Tremzina — Lipač — Jelovac sa zadatkom aktivnog dejstva na komunikaciju Otrić — Vu-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 31—2, k. 112.

² Četvrtasti štambilj: Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

³ U sjevernoj Dalmaciji bio je razmješten ojačani 891 puk njemačke 264 pješadijske divizije (vidi dok. br. 2—4, k. 74 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁴ Zvaničan naziv je: Prva brdska divizija (vidi dok. br. 148).

⁵ i⁵ O tim borbama vidi dok. br. 32.

čipolje. Kninski part. odred zatvarao je pravac Zrmanja — Rujište i čuvao kom.[unikaciju], a Sjev. dalm. odred sa jednom četom XIII. Brigade, koja je tamo odsječena, nalazi se na prostoru Zaton — Vodice — Stankovci — Vrana.

Time je ofanziva na teritoriji sjev. Dalmacije započela, ili ona je započela još 24-1. t.g. prodorom njemačkih kolona [pravcem] Knin — Kistanje. Poslije toga prodora neprijatelj je stalno vršio pojedina čišćenja, naročito prema obali, a pošto se naša glavna primakla na sjever, vršio je nasilna izviđanja prema nama. U tom periodu vodili smo borbe⁶ na pravcu Kistanje — Biovičino Selo sa 50 njemačkih vojnika i oteli 5 pušaka, 4 ubili, 1 zarobili; na pravcu Obrovac — Bilišane zarobili 16 mula sa tovarima, 4 Nijemca ubili. Noću 2 na 3 napali smo demonstrativno Kistanje, Mokro Polje (neke zaseoke i odsudno), te neke logore u Zrmanji. Uspjeh je bio dosta dobar i zarobili smo nešto oružja, konja, 14 zarobljenih crvenoarmejaca, koji su bili naoružani i nešto Švaba. 3 ov.mj. naša zasjeda na cesti Obrovac — Gračac ubila je 10 Švaba, jednoga zarobila, 4 šarca, spalila 6 automobila i kamiona. Neprijateljska intervencija [na prostoru] Obrovac — Muškovci napala je jedinice II. Brigade, koje su bile orijentisane prema Prezidi. Tom prilikom neprijatelj je imao 30 mrtvih i nekoliko ranjenih. Neprijatelj je zauzeo Golubiće, strašno terorisao narod (ubio je 40 ljudi, žena i djece — sve četničkih familija), što je izazvalo strahovito ogorčenje kod tamošnjeg naroda, a i četnici — špijljari poslije toga promijenili su kurs prema našim jedinicama. Tako su kao vodiči provodili jednog našeg kurira, a jednog bolničara su sakrili i čuvali, a najzad ga sproveli do naših jedinica. Istoga dana neprijatelj — Nijemci sa dvije kolone napali su položaje Tremzina — Zaperovača, ali su bili uz teške gubitke odbijeni (preko 50 mrtvih i dosta ranjenih), a sa jednom kolonom su upali u Cerovce i takođe odbijeni. Istoga dana su prodirali pravcem Obrovac — Zegar i Obrovac — Medvide. Zanoćili su u Bilišanima i Medviđu. Kolona iz Golubića je uvečer toga dana ušla u Krupu i zanoćila kod manastira. Na pravcu Kistanje — Ervenik neprijatelj je toga dana zanoćio u Biovičinu Selu potpomognut jednom kolonom iz Ivoševaca, koja je zaobišla naše položaje. Na pravcu Mokro Polje — Ervenik je odbijen. Orijenjski odred sa pravca Dobropoljci — Bjelina u noći 3 na 4 ov.mj. povlači se po naređenju prema Erveniku i stavlja pod komandu Štaba I. Brigade. Štab Divizije iz Parčića iste noći prelazi u Gornji Ervenik te Kučević. U toj situaciji trebalo je donijeti odluku da se u noći 4 na 5 prebacimo sjeverno od komunikacije Zrmanja — Gračac, ali s obzirom da jedinice (II. Brigada je bila rascijepljena i Štab

-g,iga.äe u toku čitavog 4 ov.mj. nije uspio povezati se sa svojim bataljonima) sve nisu bile u ruci i kompaktne, vremenski ne bi dospjeli preći u toku noći, odlučili smo da se prebacimo preko komunikacije u noći između 5 i 6, a XIII. Brigadu sa ranjenicima prebacimo još noću 4 na 5, što, međutim, nije uspjelo, pošto je ta brigada još 4 ov.mj. bila izbačena sa svih položaja i demoralisana. U takvoj situaciji donijeli smo odluku da položaje Kom — Jagodnik — Kučević — Gradina — Visibaba — Paripovac — Jelovac — Vrbica u toku 5 ov. mj. pod svaku cijenu zadržimo i odmah uvečer izvršimo prodor.

5 ov.mj. neprijatelj je ušao u Parčić, Ervenik, Zegar, Duboki Dol, Turovac i nastavio sa jakim pritiskom na naše položaje. Borbe su bile dosta jake, naročito na sektoru Gradina — Paripovac — Vrbica, [gdje su bili] potpomognuti sa haubičkom baterijom sa Otriča. Dva puta Paripovac prelazio je iz ruke u ruku. Predveče istoga dana neprijatelj je ovladao linijom Paripovac — Crni Vrh — Medin Vrh, odbacivši našu II. Brigadu prema 2ir stanu i Sedlu i XIII. Brigadu. Time je otpala mogućnost prebacivanja II. Brigade preko Golubića i Muškovaca za Podgorje i Ravne Kotare, kako smo bili u toku dana donijeli odluku. Istovremeno je neprijatelj sa jakim snagama (oko 1200) nadirao iz Krupe prema Čengićima i još prije noći izbio na Rujište i spojio se sa snagama iz Zrmanje. Također je ovladao sa pravcem Mokrog Polja sa Jagodnika. Mi smo naredili pokret iz Gornjeg Javornika u 16 časova i već u 17 časova jedinice I. Brigade napale su Paripovac sa kojim su ovladale u prvi sumrak i produžile napad na Lipač — Turovac i Mrkiće. Neprijatelj je na Lipaču davao jak otpor, ali je poslije dva sata razbijen i panično se razbježio i većinom posakrivao po škrapljama. Zarobljeno je nekoliko Švaba, jedan »Šarac«, nešto sprema, municije i u prolazu je viđeno oko 5 do 6 mrtvih Švaba. Turovac smo blokirali a da ga nismo ni napadali s obzirom da je zauzet Lipač i Mrkići. U napad je inicijativno prešao i IV. Bataljon XIII. Brigade i bio vrlo koristan obuhvativši sa desnog krila Mrkiće i Lipač.⁷ Za vrijeme toga neprijatelj je tukao sa haubicama Srdljivac, poslije prenio vatru istočno od Mrkića predpostavljajući valjda da krećemo prema njemu. I. Brigada je odmah sa tri bataljona produžila napred pokraj Zekića stanova za Malovan i osiguravala cestu i prugu, a jedinice XIII. i II. Brigade osiguravale su prolaz čitave kolone i ranjenika, kojih smo imali priličan broj, od kojih je oko 25 nepokretnih, koji su nošeni ili jahali. Istoga dana dalje od Turovca pratila nas je strahovita bura i

⁷ Detaljnije o proboju obruča i izvlačenju snaga Devetnaeste divizije prema Gubavčevom Polju vidi dok. br. 32.

vijavica, tako da smo imali veći broj izbačenih iz stroja od smrztolina, a nekoliko mrtvih. Sam prodor koštao nas je 3 do 4 mrtva, 7 do 8 ranjenih.

Sada smo raspoređeni ovako:

I. Brigada sa Orijskim odredom i XIII. Brigada, te Stab Divizije u Gubavčevu Polju.

II. Brigada u Glogovu.

III. Brigada na svojim starim položajima.⁸

Sa nama je prešao i jedan dio Kninskog part. odreda sa Štabom, jer su prodorom u Rujište bili rascijepljeni i odmah ćemo ovaj dio Kninskog part. odreda vratiti na njihov sektor.

Prilikom prelaza materijala nije izgubljeno ništa.

Naše namjere: XIII. Brigadu prebaciti na sektor Plavno — Raštičevo, s tim da djeluje na komunikaciju Zrmanja — Knin.

II. Brigadu mislimo prebaciti u Podgorje, s tim da oslanjajući se na Velibit pređe u Ravne Kotare i tamo djeluje.¹⁰ Pod povoljnim uslovima iz Ravnih Kotara može preći u Bukovicu. Sa I. Brigadom kao manevarskom jedinicom vršiti ofanzivne akcije na prostoru Prisjeka — Otrić — Gračac.¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić

Komandant-p. pukovnik-
M.¹² Šakić

(M. P.)

P.S. Do sada još nismo primili operativni izvještaj od jedinica i čim to primimo — poslaćemo operativni izvještaj.¹³ Zbog toga ovdje nisu uneseni gubici neprijatelja, koji su nam nepoznati. Neprijatelj izgleda nije prozreo naše namjere pravcem Turovac — Malovan, nego je pretpostavljao izgleda da će naše probijanje uslijediti pravcem Rujište — Zrmanja — Prljevo, jer su te večeri stalno tenkovima kontrolisali cestu Zrmanjski Klanac — Prevljeski, a s druge strane mi smo izgleda napadom na Lipač i Paripovac 100% iznenadili neprijatelja.

⁸ Brigada se od ranije nalazila u Lici i u operativnom pogledu potčinjena Štabu Trideset pete divizije (vidi dok. br. 11 i 79).

⁹ Trinaesta dalmatinska NO brigada zatvarala je pravce koji od Lovinca izvode prema Udbini (vidi dok. br. 31).

¹⁰ Druga NO brigada je dejstvovala oko Gračaca do polovine februara 1944 g., a zatim se prebacila u Ravne Kotare i Bukovicu (vidi dok. br. 108).

¹¹ Prva brigada je dejstvovala na komunikaciji Lapac — Knin (vidi dok. br. 109).

¹² Mićun

¹³ Vidi dok. br. 32.

ZAPOVIJEST ŠTABA TRIDESET TREĆE DIVIZIJE DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ OD 6 FEBRUARA 1944 GOD. ZA NAPAD NA VEL. ZDENCE¹

ŠTAB

XXXIII DIVIZIJE X KORPUSA

»ZAGREBAČKOG« NOV i POJ

Dne 6. II. 1944 godine

Oper, broj 12/44.

ŠTABU I BRIGADE

ŠTABU III BATALJONA MOŠL. ODREDA

(Sekcija Bjelovar 1 : 100.000)

Jedinice I brigade, tj. I i II bataljona, kao i III bataljon Moslavačkog P. Odreda, izvršiti će likvidaciju neprijateljskog uporišta V. Zdenci. U uporištu se nalazi 7. satnija II bojne IV gorske pukovnije IV gorskog zdruga u jačini 150 vojnika.² Neprijatelj utvrđen u bunkerima i skoncentrisan je uglavnom na križanju V. i M. Zdenci — Pavlovac — Klokočevac. Naoružanje je slijedeće: 12 p. mitraljeza, 2 t. mitraljeza, 1 brdski top i ostalo puške. Akcija će se izvršiti noću 6. II. u 21 sat.³ Bataljon Moslavačkog odreda biti će za vrijeme akcije pod komandom Štaba I brigade.

U vezi gornjega Štab ove divizije izdaje slijedeće:

NAREĐENJE :

I brigada I bataljon napadati će cestom od Hercegovca za V. Zdence, te će u svom nastupanju jednim naglim naletom likvidirati bunkere na cesti. Taj pravac biti će pravac glavnog udara. Isti bataljon treba da sa jednom četom napada cestom ispred mosta na jezeru iz pravca Končanice, tako da dođe neprijatelju s boka i leđa. Isti bataljon treba da prigodom likvidacija bunkera u zgrada u koje će se neprijatelj vjerojatno povući upotrijebi teško oružje, tj. topove i bacač.
II bataljon sa dvije čete držati će zasjedu na početku sela V. Zdenci, tako da može spriječiti

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 1207.

² Vel. Zdencima bila je Prva sat Prve bojne Četvrte gorske pukovnije (vidi dok. br. 130).

³ O izvršenju napada vidi dok. br. 33, 124 i 130.

neprijatelju slanje pomoći iz Garešnice, odnosno Hercegovca, kao i putem preko sela Klokočevca. Ista zasjeda treba da poruši most preko Šovarnice. Ta zasjeda ujedno će sprečavati neprijatelju ako bi se on eventualno probio i počeo bježati prema Hercegovcu. Jedna četa toga bataljona zauzeti će položaje ispred mosta na jezeru i sprečavati dolazak eventualne pomoći iz pravca Daruvara. Ta zasjeda treba da poruši most na jezeru.

III. bataljon Sa jednom četom držati će cestu Pavlovac —
Mösl, odreda Zdenci i držati osiguranje od V. Grđevca. Ta
četa treba da drži pod kontrolom most preko
Šovarnice kako neprijatelj ne bi mogao bježati
preko istoga. Jedna četa smjestiti će se na koti
154 kraj pruge za Grubišno Polje te će sprečavati
eventualno nadiranje neprijatelja prugom
iz Grubišnog Polja. Druga četa smjestiti će se
u samo selo M. Zdenci ispred mosta i držati će
položaj na samoj cesti kako neprijatelj ne bi
nadirao cestom iz Grubišnog Polja. Ove dvije
čete treba da budu povezane i da kontrolišu
međuprostor između kote 154 i ceste. Četa koja
će biti na cesti treba da pripucava prema
neprijatelju kako bi isti imao osjećaj da je opko-
ljen. Štab divizije nalaziti će se u selu PODOVCU
i biti će radiotelegrafski povezan sa I brigadom.

Štab brigade odrediti će sam svoje mjesto. Isti treba da ima neku izvjesnu rezervu. Treba povesti računa da ne bi došlo do bespotrebnog trošenja municije, naročito topovske i za teške bacače. Akcija će trajati samo u toku noći u kom vremenu mora biti izvršena. Štab brigade detaljno će izraditi naređenje za svoje bataljone i bataljon Odreda koji spada pod njegovu komandu. Bataljon I brigade po svršetku akcije povući će se u V. Trnoviticu, dok će se bataljon Odreda povući u M. Mlinsku. Tamo će dobiti daljnje naređenje. Evakuacija plijena izvršiti će se u V. Trnoviticu. Znakovi raspoznavanja ostaju isti. Sanitetsko iprevijalište odrediti će Štab brigade. Odmah po završetku akcije Štab brigade podnijeti će detaljan izvještaj Štabu divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Za komandanta:
(načelnik Štaba)
Kušec Božidar

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG)
 NOVJ OD 7 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV
 I PO HRVATSKE O BORBAMA, RASPOREDU I STANJU
 PODREĐENIH JEDINICA U DECEMBRU 1943 I JANUARU
 1944 GODINE¹

ŠTAB
 X KORPUSA »ZAGREBACKOG«
 N.O.V. i P.O.J.
 broj op. 62
 Dne 7. veljače 1944.—

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. i P.O. HRVATSKE

Operativni izvještaj
 za mjesec siječanj.

Od posljednjeg našeg izvještaja² situacija na terenu našeg korpusa znatno se izmijenila. Neprijatelj nije više pasivan u svojim uporištima, već često vrši ispade na oslobođeni teritorij.³ Pojačane su posade uzduž glavne željezničke pruge od Dugog Sela do Kutine i duž pruge Dugo Selo — Križevci. Pojačani su garnizoni Bjelovar i Križevci. U Bjelovaru nalaze se pored domobrana, ustaša i žandara dva bataljona 211. puka 71. pješadijske divizije, a u Križevcima jedan bataljon 211. puka Nijemaca.

4. siječnja o.g. pri prelazu naše XXXII. divizije u Zagorje neprijatelj — ustaše upali su u Varaž. Toplice, Novi Marof, Hum i Bisag, gdje su se zadržali i tako presjekli slobodan prelaz za Zagorje.⁴ Snage neprijatelja na tom sektoru jesu slijedeće: Varaž. Toplice jedna bojna ustaša I. pješadijskog puka PTZ, u Novom Marofu jedna bojna ustaša I. pješadijskog puka PTZ i na sektoru Hum — Bisag jedna bojna ustaška I. pješadijskog puka PTZ.

Veće koncentracije neprijatelja na našem teritoriju nisu zapažene.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/4, k. 551 a.

² Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 127.

³ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 98 i 130.

⁴ Detaljnije o ulasku neprijatelja u ta mjesta vidi u tomu V, knj. 23, dok. br. 19 i dok. br. 1/1—4, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

XXXII. divizija vodila je operacije u Zagorju od 3. do 22. siječnja i izvršila je napad na neprijateljsko uporište Zlatar.⁵ Likvidacija uporišta nije uspjela. Pored toga vodila je borbu na otvorenom terenu i zadala ustašama dosta osjetne gubitke. Druge naše jedinice u mjesecu januaru nisu vršile većih akcija.

XXXII. Divizija.

Divizija se nalazila na sektoru Varaždin — Križevci — Ludbreg. Na ovome sektoru divizija je vodila manje borbe sa neprijateljem i vršila uništavanje njegovih saobraćajnih veza.

15. XII. 1943. Druga četa II. bataljona udarne brigade »Braća Radić« sukobila se sa jednom satnijom Nijemaca kod sela Kloštar (sekcija Čakovec 1 : 100.000). Neprijatelj je imao 3 mrtva i nekoliko ranjenih. Na našoj strani bila su dva druga lakše ranjena.

17. XII. 1943. II. bataljon udarne brigade »Braća Radić« vršio je rušenje i uništavanje pruge Koprivnica — Križevci. Istoga dana vršio je rušenje pruge i I. i III. bataljon pomenute brigade. Pruga je srušena u duljini od 4.500 m.

24. XII. 1943. II. i IV. bataljon udarne brigade »Braća Radić« napao je neprijatelja, koji se nalazio na M.[alom] Vrhu (sekcija Čakovec 1 : 100.000) sjeverno od sela Svibovec. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 3 ranjena. Među mrtvima nalazio se i ustaški satnik. Naši nisu imali gubitaka.

29. XII. 1943. Jedinice II. i IV. bataljona udarne brigade »Braća Radić« izvršile su napad na neprijateljske snage, koje su se nalazile na M. Vrhu u jačini od 300 ustaša PTB, I. i III. bataljon pomenute brigade i brigada »Matija Gubec« držali su zasjedu prema Varaždinu i Ivanecu. Borba oko neprijateljskog uporišta trajala je čitavu noć.⁰ Uporište je likvidirano i neprijatelj je imao 25 mrtvih i 30 ranjenih. Zaplijenjeno: 2 laka bacača, 30 mina, 15 pušaka, 7.000 metaka. Pored toga zaplijenjeno je i nešto ostale ratne sprema. Naši gubitci: 3 mrtva i 13 ranjenih.

⁵ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 152 i 157.

^B Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 147.

Jedinice koje su se nalazile na zasjedama imale su borbu sa neprijateljem koji je krenuo iz Varaždina u pomoć još u toku noći. Neprijatelj je bio odbijen. U jutro u 7 sati neprijatelj je ponovno krenuo i nakon 5 sati borbe uspio je da potisne naše jedinice. U 15 sati naše su jedinice izvršile povratni napad na neprijatelja i odbacile ga sa položaja. Neprijatelj se u paničnom bijegu povlačio ka Varaždinu. Naše snage su u roku od 15 minuta bile već skoro u predgrađu Varaždina. Kod neprijatelja u samom Varaždinu zavladała je prava panika, tako da je poslije borbe u toku cijele noći tukao topovima i osvijetljavao reflektorima oko Varaždina.

21.1. 1944.

Brigada »*Matija Gubec*« rokirana je na položaje Oštrice — Ključ — Novi Marof, sa bočnim osiguranjem Završje — Margečan.

Zbog toga što je neprijatelj krenuo sa motorizovanim snagama i u jačini od oko 2.000 ustaša iz Sv. Ivana Zeline u pravcu Brezničkog Huma, kao i zbog toga što je neprijatelj iz Varažd. Toplica ugrožavao vezu sa Kalnikom, povučena je brigada »*Braća Radić*« od Zlatara na položaj oko Brezničkog Huma.

Dok je brigada »*Braća Radić*« bila u pokretu, napao je neprijatelj iz Varažd. Toplica na brigadu »*Matija Gubec*« i potisnuo ju sa njenih položaja i ušao u Novi Marof.⁷ Istovremeno napadnuta je brigada »*Matija Gubec*« od strane jedne neprijateljske kolone jačine 400 ustaša,⁸ koja se uspjela probiti preko Sudoveca, prije nego što je brigada »*Braća Radić*« uspjela zatvoriti taj pravac.

Napuštanje položaja od strane brigade »*Matija Gubec*« došlo je u velikoj mjeri i zbog toga što je ista brigada mlada jedinica, još nedovoljno sređena i što je komandni kadar dosta nesamostalan.⁹

Za ovo vrijeme vodila je brigada »*Braća Radić*« dvodnevnu borbu sa neprijateljem, koji je uspio da zaposjedne položaje oko Pake (sekcija Ptuj — Čakovec 1 : 100.000). Ovu borbu

⁷, ⁸ i ⁹ Detaljnije o borbama tih brigada oko Novog Marofa i Sudoveca vidi tom V, knj. 29, dok. br. 98.

vodila je brigada na položajima Breznički Hum Radešić — Visoko. U ovim borbama neprijatelj je upotrijebio tenkove i avijaciju. U svim napadima koje je neprijatelj izvršio na naše položaje — isti je bio odbijen uz velike gubitke. Magla i veliko nevrijeme omogućilo je neprijatelju da se povuče i izbjegne uništenje. U ovim borbama neprijatelj je imao oko 110 mrtvih i ranjenih, ikoje je uspio izvući. Zaplijenjeno je svega nekoliko pušaka, manja količina municije i bombi. Vlastiti gubitci iznose 7 mrtvih, 11 ranjenih i 4 nestala. U ovim borbama brigada »Braća Radić« dokazala je svoju visoku borbenost. Rukovodstvo je bilo na svom mjestu.

U borbama se naročito istakao I. i II. bataljon.

Poslije te borbe divizija je rokirana na sektor Kalnika.

Operativni izvještaj akcije na Zlatar dostavlja se posebno u prilogu.¹⁰

24. I. 1944.

Neprijatelj¹¹ je oko 11 sati krenuo sa tri manje kolone od Varažd. Toplica. Naše jedinice držale su slijedeće položaje i to: brigada »Matija Gubec« selo Svibovec — Segled — Grešćevina — Jalžabet — Slanje (sekcija Čakovec 1 : 100.000), a udarna brigada »Braća Radić« bila je sa svojim snagama na sektoru Kalnika.

Jedna neprijateljska kolona pojačana sa 3 tenka nastupala je cestom Varaždinske Toplice — Ludbreg, tj. u pravcu bataljona koji se nalazio u selu Svibovec, a druge dvije kolone kretale su se u pravcu Segleda i u pravcu III. bataljona. koji je držao položaje Stari Vrh — Golo Brdo.

Neprijatelj je na sva tri pravca nastupanja bio odbijen i* u neredu se povukao. Bataljon koji se nalazio u selu Svibovec otvorio je vatru na neprijatelja, koji je pokušao popraviti most i tom prilikom su ubijena 3 neprijateljska vojnika i zaplijenjena ustaška zastava. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

¹⁰ Vidi dok. br. 16.

¹¹ Dijelovi Prve pješачke pukovnije PTS (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 130).

Stab
X. Korpusa "Zagrebačko"
N.O.V. i P.O.J.

Broj Op. 53
Dne, 7. veljače 1944.

M.H.O. S.H.P.A.
B. 21. 11.
M. 11. 11.
M. 11. 11.
M. 11. 11.
M. 11. 11.

Glavnom Štabu N.O.V. i P.O. Hrvatske

Operativni izvještaj
za mjesec sječanj.

Od posljednjeg našeg izvještaja situacija na terenu našeg Korpusa znatno se izmjenila. Neprijatelj nije više pasivan u svojim uporištima, već često vrši ispede na oslobođeni teritorij. Pojačane su posade uzduž glavne željezničke pruge od Dugog Sela do Kutine i duž pruge Dugo Selo - Križevci. Pojačani su garnizoni Bjelovar i Križevci. U Bjelovaru nalazi se pored domobranske, ustaša i žandara dva bataljona 211. puka 71. pješadijske divizije, a u Križevcima jedan bataljon 211. puka Nijemaca.

4. siječnja o.g. pri prelazu naše XXXII. divizije u Zagorje neprijatelj - ustaše upale su u Varaž. Toplice, Novi Marof, Hum i Bissak, gdje su se zadržali i tako presjekli slobodan prelaz za Zagorje. Snage neprijatelja na tom sektoru jesu sljedeće: Varaž. Toplice jedna bojna ustaša I. pješadijskog puka PTZ, u Novom Marofu jedna bojna ustaša I. pješadijskog puka PTZ i na sektoru Hum - Bissak jedna bojna ustaša I. pješadijskog puka PTZ.

Veće koncentracije neprijatelja na našem teritoriju nisu zapažene.

22. siječnja i izvršile je operacije u Zagorju od 3. do 22. siječnja i izvršile je napad na neprijateljsko uporište Zlatar. Likvidacija uporišta nije uspjela. Pored toga vodila je borbu na otvorenom terenu i zadala ustašama dosta osjetne gubitke. Druge naše jedinice u mjesecu januaru nisu vršile većih akcija.

XXII. divizija.

Divizija se nalazila na sektoru Varaždin - Križevci - Ludbreg. Na ovom sektoru divizija je vodila manje borbe sa neprijateljem i vršila uništavanje njegovih saobraćajnih veza.

15.XII.1943. Druge četa II. bataljona Udarne brigade "BRAĆE RADICA" sukobila se sa jednom satnijom Nijemaca kod sela Kloštar /sekcija Čakovec 1:100.000/. Neprijatelj je imao 3 mrtva i nekoliko ranjenih. Na našoj strani bila su dva druga lakše ranjena.

17.XII.1943. II. bataljon Udarne brigade "BRAĆE RADICA" vršio je rušenje i uništavanje pruge Koprivnica - Križevci. Istoga dana vršio je rušenje pruge i I. i III. bataljon pomenute brigade. Pruga je srušena u duljini od 4.500 m.

24.XII.1943. II. i IV. bataljon Udarne brigade "BRAĆE RADICA" napao je neprijatelja, koji se nalazio na M. Vrh /sekcija Čakovec 1:100.000/ sjeverno od sela Svibovec. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 3 ranjena. Među mrtvima našao se i ustaški satnik. Naši nisu imali gubitaka.

29.XII.1943. Jedinice II. i IV. bataljona Udarne brigade "BRAĆE RADICA" izvršile su napad na neprijateljske snage, koje su se nalazile na M. Vrh u jačini od 350 ustaša PTE I. i III. bataljona pomenute brigade i brigada "MATIJE GUBCA" držale su zasjedu prema Varaždinu i Ivancu. Borba oko neprijateljskog uporišta trajala je bitavu noć. Uporište je likvidirano i neprijatelj je imao 25 mrtvih i 30 ranjenih. Zabilježeno: 22.000 metaka, 20 mina, 15 pušaka, 7.000 metaka. Pored toga zabilježeno je i nešto ostale ratne opreme. Naši gubitci 3 mrtva i 13 ranjenih.

Jedinice koje su se nalazile na zasjedama imale su borbu sa neprijateljem, koji je krenuo iz Varaždina u pomoć još u

*II. brigada II.
operativne zone.*

- 2.1. 1944. Izvršena je akcija u cilju rušenja pruge na sektoru između Križa i Ivanić Grada (sekcija Čazma 1 : 100.000). U istoj akciji uništena je lokomotiva i 3 vagona oklopnog vlaka koji je naišao na minu. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 9 ranjenih. Naši gubitci: 4 ranjena.
- 6.1. 1944. Neprijatelj je vršio nasilno izviđanje u pravcu naših položaja u selu G, Vlahinička. Naš I. bataljon odbio je neprijatelja i ovaj se brzo povukao. Neprijateljski gubitci iznose 3 mrtva i 4 ranjena. Naši gubitci: 1 mrtav. Istog dana III. bataljon osiguravao je prevoz eksploziva preko pruge između Ivanić Grada i Prečeca i preko ceste Ivanić Grad — Kloštar [Ivanić].
- 7.1.1944. Jedan vod I. foataljona rastjerao je neprijatelja koji je pokušao zidati bunkere na pruži. Po podne neprijatelj je pokušao napasti naše položaje u G. Vlahiničkoj, ali je bio odbijen. Istoga dana pripremljena je akcija na vlak koji kreće iz Popovače za Križ. Prije vlaka koji je trebao naići naišao je oklopni vlak, koji je naišao na minu i uslijed eksplozije ove bio zaustavljen. Iza toga ispaljene su 3 granate iz topa 47 mm na lokomotivu oklopnog vlaka, te je ista onesposobljena za pokret.¹²
- 30.1. 1944. Brigada je držala položaje selo Kloštar — Sv. Petar Čvrstec — Cepidlak (sekcija Čakovec 1 : 100.000). Istoga dana neprijatelj je nastupao u jačini jedne bojne pravcem Križevci — Sv. Petar Čvrstec. Naše jedinice otvorile su iznenadnu vatru na neprijatelja, tako da je neprijatelj bio nakon kraće borbe razbijen i povukao se.¹³ Tom prilikom imao je neprijatelj veći broj mrtvih i ranjenih, od kojih je petoricu mrtvih ostavio na terenu. Ubijen je zapovjednik IV. ustaške satnije. Zarobljen je 1 ustaša, a zaplijenjeno je 7 pušaka, 1 šmajser i 400 kom. municije.

¹² Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 153.

¹³ O toj borbi vidi dok. br. 33.

Istoga dana izvršena je akcija na prugu Bjelovar — Sv. Ivan Zabno i srušeno je 10 km pruge između mjesta Zabljak i Sv. Ivan Zabno. Uništen je most kod Poljane i 3 mosta između Crkvene i Klokočevca. Isto tako uništene su skretnice na željezničkoj stanici Sv. Ivan Zabno i Klokočevac.¹⁴

Moslavački odred.

Odred nije pokazao dovoljno aktivnosti u svome radu. Razlog je što su bataljoni dosta slabi a i rukovodioci mladi i neiskusni. Posvećuje se pažnja izgradnji rukovodilaca i boraca kako na vojnom tako i na političkom polju.

28. XII. 1943.

Upućena jedna patrola u selo Kapelica, gdje je naišla na neprijateljsku zasjedu blizu Garešnice. Ovom prilikom jedan naš drug je poginuo, a jedan je teško ranjen.

4. I. 1944.

III. bataljon postavio je zasjedu na pruzi Bjelovar — Garešnica kod stanice Kokinac. Kako je pruga bila srušena od strane Bilogorskog P.O., to je na našu zasjedu naišao neprijatelj u jačini od 200 vojnika, koji su bili upućeni iz Bjelovara radi popravka pruge. Nakon kraće borbe povukli smo se uslijed jačeg pritiska neprijatelja. Neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i ranjenih. Vlastiti gubitci: 1 lakše ranjen.

Istoga dana naišli su na zasjedu III. bataljona u selu Paljevina kod Narte 2 žandara, koji su ubijeni, pošto su dali otpor.¹⁵ Plijen je 2 karabina i 140 metaka.

6.1. 1944.

I. bataljon postavio je zasjedu na pruzi Bjelovar — Garešnica i to između Hercegovca i Garešnice, kod Palešnika. Neprijatelj je naišao iz Garešnice u jačini jedne satnije.¹⁶ Nakon borbe koja se razvila naše jedinice su se povukle. Prema neprovjerenim izvještajima neprijatelj je imao oko 19 mrtvih i ranjenih. Vlastiti gubitci: 2 mrtva i 2 lakše ranjena.

¹⁴ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 138.

¹⁵ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 151.

¹⁶ Odnosi se na Treću bojnu Prve gorske pukovnije (vidi dok. br. 1/1—14, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

7 I. 1944. Dvije čete III. bataljona nalazile su se u zasjedi na cesti Narta — Bjelovar. Neprijatelj je naišao u jačini od 30 vojnika. Neprijateljske patrole primijetile su našu zasjedu, otvorile na istu vatru i potom se povukle. Tom prilikom neprijatelj je imao 4 mrtva i ranjena. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Bjelovarski
A^T.O.P. Odred.

Ovaj odred je jedan od najslabijih odreda i uslijed toga što nije učestvovao u većim akcijama pokazuje nedovoljnu borbenost i vojničko iskustvo.

7.1. 1944. II. bataljon ovoga odreda vodio je borbu sa neprijateljem, koji je krenuo iz Bjelovara u selo Starčevljani.¹⁷ Neprijatelj je nadirao u dvije kolone — svaka jačine oko 200 vojnika, Nijemaca i žandarma. Nakon kraće borbe naše jedinice su se povukle. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i 12 ranjenih. Vlastiti gubitci: 2 lakše ranjena.

8.1. 1944. II. bataljon vodio je borbu sa neprijateljem, koji je nastupao cestom iz Bjelovara prema Đurđevcu. Borba se vodila kod mjesta Kupinovac (sekcija Bjelovar 1 : 100.000). Nakon kratke borbe neprijatelj je natjeran na povlačenje. Gubitci neprijatelja nisu poznati. Vlastitih gubitaka nije bilo.

11.1. 1944. III. bataljon ovoga odreda izvršio je demonstrativni napad na Križevce.

12.1. 1944. III. bataljon vodio je borbu sa neprijateljem, koji je zaposjeo selo Glogovnica. Tom prilikom neprijatelj nije davao jači otpor već se povlačio u pravcu Križevaca. Neprijateljski gubitci iznose 3 mrtva i 7 ranjenih. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Kalnički N.O.P.
Odred.

15. XII. 1943. I. bataljon ovoga odreda izvršio je napad sa jednom četom na jednu satniju ustaša, koja

¹⁷ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 156.

¹⁸ i ¹⁹ odnosi se na dijelovi Prve pješačke pukovnije (vidi dok. br. 2472—3, k. 53 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

je došla da popravi prugu Cerje — Stažnjevec (sekcija Ptuj 1 : 100.000). Nakon kraće borbe neprijatelj je pobjegao. Neprijateljski gubitci iznose 6 mrtvih i 8 ranjenih. Vlastitih gubitaka nije bilo.

16. XII. 1943. I. bataljon naišao je u svom pokretu ka Sv. Iliji (sekcija Ptuj 1 : 100.000) na jednu bojnu ustaša.¹⁹ Bataljon je prihvatio borbu i nakon pola sata borbe povukao se na položaj kod Presečnog. Neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

U ovim borbama u Zagorju zaplijenjeno je 6 pušaka i nešto municije i ostale vojničke spreme.

4. I. 1944. Neprijatelj je snagama dvije bojne zauzeo Varažd. Toplice.²⁰ III. bataljon je odmah zaposjeo položaj sa jednom četom kod s. Slanje, a sa jednom četom ostao na položaju Puhlaka.

7. I. 1944. Neprijatelj²¹ je u jačini od oko 500 ustaša prodrio u s. Ivanec (sekcija Čakovec 1 : 100.000) i veći dio sela spalio. Prema neprijatelju krenula je odmah jedna četa II. bataljona iz sela M. Poganac a isto tako i jedna četa I. bataljona iz sela Apatovac. Neprijatelj se međutim povukao prije nego što su naše jedinice stigle.

10. I. 1944. Neprijatelj²² je u jačini od 500 do 600 ustaša, domobrana i gestapovaca nastupao u pravcu Ludbrega u cilju da zaposjedne isti. Sporednom kolonom neprijatelj je nastupao pravcem Martijanec — Poljanec, a glavnom kolonom Hrženica — Obrankovec — Selnik. Izviđački vod odreda koji je pratio kretanje neprijatelja otvorio je vatru na istoga u selu

²⁰ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 19 i 98.

²¹ Prva pješačka pukovnija sa oklopnim sklopom PTS i vodom brdskih topova Domobranske središnje škole (vidi dok. br. 1/1—4, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

²² Riječ je o dijelovima Druge pješačke pukovnije koji su izveli napad pravcem Varaždin — Trnovec — Šemovec — Martijanec — Ludbreg (vidi dok. br. 1/1—4, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Selnik i tom prilikom ubio 4 neprijateljska vojnika. Jedna četa III. bataljona zauzela je položaj u rovovima oko Ludbrega. Neprijatelj se je kretao veoma oprezno i kada su se njegove prednje grupe približile našim položajima na 200 m otvorena je na njih jaka vatra. Neprijatelj se je odmah povukao u bijegu ostavivši 2 mrtva.

Borba se nastavila i vodila se je do pred sam mrak, kada se neprijatelj povukao u pravcu Varaždina. U toku ove borbe neprijatelj je imao 7 mrtvih i 4 ranjena, među kojima je bio i 1 domobranski satnik. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

24.1. 1944.

II. bataljon imao je borbu sa neprijateljem koji je pokušao prodrijeti na oslobođeni teritorij sa pravca Novi Marof — Varažd. Toplice. Jačina neprijatelja je bila od 400 do 500 vojnika. U toku ove borbe poginuo je jedan drug i jedna drugarica.

Ostalo vrijeme jedinice ovoga odreda koristile su za izobrazbu kako u vojničkom tako i u političkom smislu.

Zagrebački N.O.P.
Odred.

Ovaj odred djelovao je na sektoru Stubičkog i Sv. Ivanjskog kotara i to I. batalion na sektoru Zagorja, a II. bataljon na sektoru Prigorja.

23. XII. 1943.

I. bataljon postavio je zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin kod sela Jakovlje. Cestom je naišla neprijateljska motorizovana kolona. Našim borcima uspjelo je uništiti 2 teretna kamiona. Neprijatelj je imao oko 30 poginulih i ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

24. XII. 1943.

II. bataljon postavio je zasjedu na cesti Sesvete — Sv. Ivan Zelina na oko 800 m daleko od neprijateljskog uporišta [s.] Belovar. Na zasjedu naišla je manja grupa ustaša. Na iste je otvorena vatra i četvorica su ubijeni. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

27. XII. 1943.

I. bataljon postavio je zasjedu na cesti kod sela Bistra, gdje je uništio 1 motorkotač i 1 kamion s njemačkim vojnicima. Tom prilikom

ubijeno je 11 Nijemaca i zaplijenjeno 6 pušaka i 1 pištolj.

*Zagorski N.O.P.
Odred.*

U prošlom periodu ovaj odred je uglavnom operisao na pruži Zagreb — Krapina²³ u cilju rušenja te komunikacije, kao i učvršćivanja veza u vođenju zajedničkih akcija sa Kozjanskim bataljonom.

U cilju hvatanja veze sa Slovencima i prelaska preko njemačke granice u Sloveniju, kao i vršenja zajedničkih akcija sa Kozjanskim bataljonom upućen je I. bataljon ovoga odreda preko Sutle u Sloveniju.

20. XII. 1943.

Jedna desetina Kozjanskog bataljona otvorila je most na rijeci Sutli i I. bataljon je prešao na slovenski teritorij. Dok je bataljon prelazio preko mosta otpočela je puščana vatra u blizini Sv. Petera (sekcija Bogatec 1 : 100.000). Odmah je postavljena zasjeda na cesti Sv. Peter — Kozje, dok je jedna četa upućena u pomoć Slovencima, koji su vodili borbu sa neprijateljskom posadom u Sv. Peteru. Borba je oko zgrada bila ogorčena. Zgrada u kojoj su bili smješteni žandarmi bila je upaljena benzinskim bocama i naši borci prodrli su u prizemlje zgrade, gdje su zarobljena 4 žandarma, dok su ostali pobjegli na prvi sprat. Pošto se nije mogla zgrada likvidirati, jedinice I. bataljona, kao i jedinice Kozjanskog bataljona, povukle su se u selo Osredek: U toku borbe neprijatelj je pored zarobljenih imao i 18 mrtvih i veći broj teže i lakše ranjenih. Zaplijenjeno je 5 pušaka, 2 šmajsera, 200 metaka, 6 šinjela, 4 para čizama, odijela i bombi. Naši gubitci: 2 lakše ranjena.

Istoga dana neprijatelj je pod zaštitom guste magle napao Kozjanski bataljon i opkolio ga. I. četa našeg bataljona odmah je preduzela juriš i poslije kraće borbe oko 13 sati odbacila neprijatelja u pravcu Pišeca i na taj način oslobodila Kozjanski bataljon. Neprijateljski gubitci: 4 mrtva i nepoznat broj ranjenih. Zaplijenjeno: 1 šmajser, 4 puške, i 1 ranac sanitet-

²³ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 114 i 127.

skog materijala, 9 bombi i 1750 metaka. Naši gubitci: 3 mrtva i 2 ranjena iz Kozjanskog bataljona.

21. XII. 1943.

Bataljoni su se prebacili u selo Pavlova Vas i smjestili po kućama. Borcima je bio potreban odmor i hrana, pošto nisu jeli niti se odmarali za cijelo vrijeme kako su prošli granicu. U 9 sati primljeno je obavještenje da se neprijatelj kreće u pravcu naših baza. Za svaku eventualnost raspoređena je jedna četa i Kozjanski bataljon prema selu Sromle, a jedna četa prema Sv. Jeri sa predstražnim desetinama na putu za Pavlovu Vas.

U 11 sati otvorila je predstražna deseterina vatru na neprijateljsku kolonu, koja se kretala u pravcu naših položaja. Malo kasnije napadnuta je i oredstraža prema selu Sromle. Uskoro je započelo napredovanje neprijatelja na cijelom frontu od sela Sromle i od pravca Sv. Jere. I pored jake vatre neprijatelj je izvršio juriš na naše položaje, ali je bio odbijen bombama. Ponovni juriš neprijatelja opet je bio odbijen bombama i preciznom puščanom i mitraljeskom vatrom. Neprijatelji je stalno dobijao pojačanja i prema kasnije dobivenim podacima neprijateljske snage su brojile oko 2000—3000 ljudi. Slijedili su ponovni juriši neprijatelja i svojim sedmim jurišem neprijatelju je uspjelo probiti sredinu našeg položaja. Pokušaj da se veza ponovno uspostavi bio je uzaludan. Naređeno je da se jedinice povuku prema selu Osredek. Glavnina odstupala je u pravcu sela Javorje, a po tom preko brda Spiček produžila povlačenje i preplivavši Sutlu smjestila se u selo Lukavec, gdje je već našla Kozjanski bataljon i 16 ljudi iz II. čete sa kojima je bila izgubila vezu u toku borbe.

U ovim borbama neprijatelj je prema potvrđenim vijestima sa više strana imao slijedeće gubitke: 112 mrtvih i veliki broj ranjenih. Vlastiti gubitci: 3 mrtva i 6 lakše ranjenih.

26. XII. 1943.

II. bataljon ovoga odreda izveo je akciju na vlak kod Krapine.²⁴ Ovom prilikom zaro-

²⁴ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 174.

- bijeno je 6 neprijateljskih vojnika, zaplijenjena je 1 puška, '80 metaka i 2 paketa sanitetskog materijala.
27. XII. 1943. I. četa II. bataljona bila je u zasjedi u selu Polje kod Krapine. Na ovu zasjedu naišla je jedna neprijateljska kolona na koju je otvorena iznenadna vatra. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i veći broj ranjenih. Vlastitih gubitaka nije bilo.
28. XII. 1943. Srušeno je na pruzi Krapina — Sv. Križ 200 m pruge i uništene su dvije terezine i mašina za postavljanje željezničkih pragova.²⁵
29. XII. 1943. Miniran je jedan most i zapaljena stanica Velika Ves.²⁶
- I. četa III. bataljona izvršila je napad na ustašku stražu kod električne centrale Strahinje. Prilikom ovoga napada zarobljena su 3 ustaše, a zaplijenjeno 3 puške, 1 puškomitraljez, 720 metaka i 15 bombi. Centrala je uništena. Vlastiti gubitci: 2 ranjena.

III. Diverzantski bataljon.

28. XI. 1943. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, između stanica Stenjevec i Podsused — tvornica — dignut je u zrak njemački vlak sa ratnim materijalom. Uništena je lokomotiva i 7 vagona. Saobraćaj je bio obustavljen 20 sati.
- Na pruzi Bjelovar — Kloštar u stanici Sirova Katelena uništene su skretnice.
1. XII. 1943. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između stanica Čulinec i Sesvete dignut je u zrak teretni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je bio obustavljen 24 sata. . . .²⁷
13. XII. 1943. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Popovača dignut je u zrak njemački transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 5 vagona. Promet je bio obustavljen 30 sati.²⁸

²⁵ i ²⁶ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 176 i 177.

²⁷ Izostavljen je dio izvještaja koji je istovjetan sa dok. br. 52 u V tomu, knj. 22.

²⁸ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 159.

16. XII. 1943. Srušen je željeznički most na Vlahiničkom Potoku kod stanice Popovača.
- Na pruzi Križevci — Bjelovar kod stanice Rovišće dignut je u zrak transportni vlak.²⁹ Uništena su 3 vagona. Akcija je izvedena sa jednim vodom Bjelovarskog P.O., te se razvijala i borba. Neprijatelj je imao oko 70 mrtvih i oko 100 ranjenih. Promet je bio obustavljen 14 sati.
19. XII. 1943. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod stanice Ostrna dignut je u zrak teretni vlak.³⁰ Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je bio obustavljen 24 sata.
23. XII. 1943. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Ivanić Grada i Križa dignut je u zrak mješoviti vlak. Ova je akcija izvedena u zajednici sa II. moslavačkom brigadom. Uništena je lokomotiva i više vagona sa ratnim materijalom.³¹ Uništena su i dvojica oklopna kola. Promet je bio obustavljen 28 sati.
26. XII. 1943. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod stanice Prečec dignut je u zrak jedan vlak. Oštećena je lokomotiva i 3 vagona.³²
27. XII. 1943. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Repušnice i Volodera oštećen je jedan njemački oklopni vlak. Uništen je jedan oklopni vagon. Promet je bio obustavljen 11 sati.
- Uništena je žičana željeznica, električna postrojenja i strojevi za pogon žične željeznice u tvornici cementa u Podsusedu.
- Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb, između stanica Ostrna i Prečec, uništena je jedna lokomotiva i 4 vagona. Promet je bio obustavljen 72 sata.
2. I. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Prečec dignut je u zrak njemački oklopni vlak.³³ Šteta nije mogla biti utvrđena.

²⁹ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 163.

³⁰ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 166.

³¹ Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 170.

³² Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 174.

³³ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 148.

- 7 i 1944.** Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb dignut je u zrak probni vlak.³⁴ Oštećena je lokomotiva. Promet je bio obustavljen 38 sati.
- Na pruzi Dugo Selo — Križevci dignut je u zrak transportni vlak sa vojskom. Lokomotiva je oštećena, a 3 vagona potpuno uništena.³⁵ Neprijatelj je imao 24 mrtva i 30 ranjenih. Promet je bio obustavljen 25 sati.
10. I. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb dignut je u zrak probni vlak. Oštećena je lokomotiva. Promet je bio obustavljen 20 sati.³⁶
15. I. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb dignut je u zrak između stanica Repušnica i Moslavačka Gračenica teretni vlak. Lokomotiva je oštećena, dok su 3 vagona uništena, a 7 ih oštećeno.³⁷ Promet je bio obustavljen 10 sati.
- Na pruzi Dugo Selo — Križevci između stanica Vrbovec i Gradec dignut je u zrak transportni vlak. Lokomotiva i 3 vagona su potpuno uništeni, dok je 5 vagona oštećeno.³⁸ Neprijatelj je imao 20 ubijenih. Zarobljeno je 5 neprijateljskih vojnika.

Organizaciono stanje jedinica.

Formiranjem X. korpusa³⁹ stanje u našim jedinicama je slijedeće.

XXXII. divizija. Štab divizije potpuno je sposoban da rukovodi operacijama. Komandant Štrok⁴⁰ ima mnogo borbenih iskustava, jedino mu nedostaje teorno vojno znanje, što će postići čitajući vojnu literaturu. Politkomesar⁴¹ po vojnim pitanjima ga slabo pomaže. Načelnik štaba drug Manojlović⁴² ima dovoljno vojničkih sposobnosti i bolje se snašao na toj dužnosti nego kao komandant brigade.

Udarna brigada »Braća Radić« broji 1.080 boraca na licu. Podijeljena je u 4 bataljona. Brigada je sređena i čvrsta i spo-

³⁴ i ³⁵ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 153.

³⁶ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 157.

³⁷ i ³⁸ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 163.

³⁹ Korpus je formiran 19 januara 1944 godine (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 67).

⁴⁰ Izidor

⁴¹ Ivo Robić

⁴² Miloš

sobna je za izvršavanje težih zadataka. Potrebna manevarska sposobnost i međusobno potpomaganje bataljona još nije zadovoljavajuće. Štab brigade je solidan i zadovoljava kako vojnički tako i politički.

Brigada »Matija Gubec« broji 710, boraca na licu. Podijeljena je u 3 bataljona. Poslije ustaškog prepada kod Sviboveca brigada je reorganizirana.⁴³ IV. bataljon brigade, koji je tom prilikom stradao, rasformiran je i upućen u II. brigadu XXXIII. divizije. Da bi se kriza u toj brigadi što lakše prebrodila, uzet je jedan bataljon brigade »Braća Radić« i prekomandovan u sastav brigade »Matija Gubec«, da bude kao kostur brigadi, dok je jedan bataljon iste brigade prebačen u brigadu »Braća Radić«. Štabovi bataljona u toj brigadi sada su sređeni i obećavaju da će zadovoljiti. Brigadi će se davati lakši zadatci dok se malo prekali u borbi, a potom popuniti i formirati IV. bataljon. Štab brigade izmijenjen je i može se nadati da će u sadanjem sastavu zadovoljiti.

Stab XXXIII. divizije N.O.V.J. Do sada još nije stigao komandant divizije,⁴⁴ ali je na putu i očekujemo ga svakog dana da stigne. Komesar divizije drug Mutak⁴⁵ agilniji je i čvrsti i ima i vojničkih sposobnosti. Načelnik štaba drug Božo Kušec zadovoljiti će na toj dužnosti.

I. brigada te divizije još nije organizaciono sređena, jer se jedan bataljon te brigade nalazi u Pokuplju i još nije priključen u brigadu. Tako je otežano njeno sređenje, dok ne prikupi sve bataljone. U sastav brigade ušla su dva bataljona iz II. brigade Moslavačke i dva bataljona iz Moslavačkog odreda, tako da brigada ima četiri bataljona. Štab brigade je čvrsti ali nedovoljno samostalan. Komandant brigade drug Kličković⁴⁶ dobro se razvija i ima bogato borbeno iskustvo, ali mu uveliko nedostaje teorno znanje. Taj nedostatak on uočava i radi na svom usavršavanju. Zamjenik komandanta brigade drug Kovačić⁴⁷ pravilno se razvija i daje komandantu veliku pomoć. Ima uslova da se razvije u dobrog komandanta brigade. Politkomesar drug Janić⁴⁸ je novi u toj brigadi i još ne znamo kako se snašao. Brigada ima sve uslove da postane jedna od najboljih naših brigada.

II. brigada sastoji se od tri bataljona i broji oko 600 boraca. Brigada je sređena i u svojoj prvoj borbi uspjela je da

⁴³ Vidi dok. br. 4.

⁴⁴ Josip Antolović

⁴⁵ Vlado

⁴⁹ Nikola

⁴⁷ Alojz

⁴⁸ Vjekoslav

razbije jednu ustašku bojnu kod Križevaca,⁴⁹ što će JOJ omogućiti njen pravilan razvoj. Štabovi bataljona jos su mladi i neiskusni ali požrtvovani i imaju uslova da se razviju i odgovore svom zadatku. Štab brigade nije potpun uslijed odlaska politkomesara brigade druga Delibegovića⁵⁰ za Muslimansku diviziju. Mi smo predložili za politkomesara druga Sušnjara,⁵¹ koji je do sada na dužnosti komesara Moslavačkog partizanskog odreda. Čekamo vaše odobrenje. Komandant brigade drug Korać⁵² iskusan je i hrabar borac. Nedostaje mu teorno znanje. U tom ga nadopunjuje njegov zamjenik drug Kobal/⁵³ Sastav ovog štaba brigade daje nam punu garanciju da će se brigada pravilno razvijati.

U sastav XXXIII. divizije ulazi za sada Moslavački i Bjelovarski partizanski odred.

Moslavački partizanski odred ostao je sa jednim bataljonom, s time da se od njega formiraju dva manja bataljona. Moslavački odred bio je do sada prilično neaktivan, a to uslijed toga što je najvećim dijelom vršio prebacivanje hrane i oružja.

Bjelovarski partizanski odred je naš najmlađi i najslabiji odred. Sada radimo na njegovom sređivanju. Sastoji se od dva bataljona koji se slabo razvijaju uslijed svoje slabe aktivnosti.

Zapadna grupa odreda.

Štab Zapadne grupe odreda popunjen je i njegov rad nije nam poznat. Obzirom na sastav, ima uslova da ispuni svoj zadatak. U sastav Zapadne grupe ušli su Kalnički, Zagorski i Zagrebački partizanski odred.

Kalnički partizanski odred broji oko 350 boraca i podijeljen je na tri bataljona. U zadnje vrijeme odred se popravlja i kroz mjesec dana biti će to naš najbolji odred. Stanje kod odreda uspjeli smo srediti i sada ćemo ga postepeno uvesti u borbu u saradnji sa XXXII. divizijom.

Zagorski partizanski odred broji oko 400 boraca i sastavljen je u tri bataljona. Jedan njegov bataljon uzet je u sastav XXXII. divizije prilikom formiranja korpusa. To je za sada naš najbolji i najborbeniji odred.

⁴⁹ Vidi dok. br. 33.

⁵⁰ Ahmet

⁵¹ Janko

⁵² Dušan

⁵³ Vlado

Zagrebački odred ima dva bataljona i broji oko 300 boraca. On se nalazi na najtežem terenu, tako da je stalno progonjen. Do sada nije odred zadovoljio i stavljeno je u zadatak štabu Zapadne grupe da taj odred sredi i da njegovu aktivnost i borbenost pojača. U svim našim jedinicama imamo veliki broj nenaoružanih boraca. U tome prednjači XXXII. divizija, gdje ima oko 35 do 40% nenaoružanih boraca. I ostalim jedinicama nedostaje oružje, što u mnogome ometa pravilan razvoj u jedinicama. Uslovi za zadobivanje oružja su dosta teški, jer više nemamo malih garnizona gdje bi to oružje mogli dobiti. Priliv novih boraca u naše jedinice je velik, što nam omogućava brzo povećavanje i formiranje novih jedinica. Oružje koje nam je dodijeljeno od strane vašeg štaba, uslijed blokade pruge Zagreb — Sisak, nemoguće je da ga prebacimo.

Plan naših akcija.

Plan naših akcija usmjeren je na razbijanje ustaških posada na liniji Varaždin — Novi Marof — Breznički Hum — Sv. Ivan Zelina, a potom prodiranje XXXII. divizije u Zagorje. XXXIII. divizija dok se sredi treba da operiše u zajednici sa VI. korpusom na čišćenju Bjelovarske kotline. Za sada će ta divizija djelovati na komunikacijama Dugo Selo — Banova Jaruga, Dugo Selo — Križevci, Križevci — Bjelovar.⁵⁴ Prilog: naredba br. 7/44. —⁵⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Ivan A. Šibi

Komandant pukovnik,
V. M³«

⁵⁴ O izvršenju ovog plana vidi dok. br. 61, 33, 49, 65, 84, 95, 103 i 110.

⁵⁵ Dopisano mastilom.

⁵⁴ Vlado Matetić

BR. 30

DIREKTIVNA ZAPOVIJEST ŠTABA JEDANAESTOG KORPUSA NOVJ OD 7 FEBRUARA 1944 GOD. ZA RASPORED I DEJSTVO PODREĐENIH JEDINICA¹

ŠTAB
xr. KORPUSA NOVJ
7. II. 1944 godine

DIREKTIVNA ZAPOVIJEST

Neprijateljska kolona jačine 1 (jedne) divizije² nadirući komunikacijom Ogulin — Brinje — Senj spojila se je sa neprijateljskim snagama³ koje drže Senj i obalu prema Sušaku, držeći jače posade u Brinju, Otočcu, Senju, Novom i Sušaku.

Daljnje namjere neprijatelja nisu poznate.

Naše snage koje se nalaze na ovome sektoru (XIII. Divizija) radi što boljeg i uspješnijeg djelovanja na komunikaciji Ogulin — Brinje — Senj — Sušak i zatvaranja komunikacija iz pravca sjevera i sjeverozapada ima sljedeći raspored i zadatak:

1) Štab divizije sa I. i II. Brigadom smjestit će se na prostoriji Lučani — Tužević — Škalići, s tim da dva bataljona postavi na prostoriji Krivi Put, a dva bataljona na prostoriji Ravna Gora — Jablan.

Zadatak: sa jednom brigadom kao cjelinom djelovati na neprijateljskoj saobraćajnoj komunikaciji Jezerane — Brinje — Senj,⁴ sa dva bataljona sa bazom iz Krivog Puta djelovati na komunikaciji Vratnik — Senj — Novi,⁵ sa dva bataljona smještenim na sektoru Ravna Gora — Senjsko zatvarati, tj. kontrolisati neprijateljski pokret na sjevernom dijelu ovoga sektora, koji bi ujedno bio kao rezerva.

Izvjestan dio snaga nastojati držati odmorne, te iste prema potrebi i vlastitom nahođenju smjenjivati sa umornim snagama, a po potrebi i konkretnoj situaciji kombinovati akcije.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 46—1, k. 1234.

² Odnosi se na 392 legionarsku diviziju (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 27 i dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

³ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 101.

⁴ i ⁵ Na komunikaciji Jezerane — Brinje — Senj — Novi, kao i oko Drežnice, dejstvovala je Prva i Druga NO brigada (vidi dok. br. 77), dok je Treća NO brigada potpala pod komandu Trideset pete divizije i dejstvovala oko Škara (vidi dok. br. 86).

2) I. Odred postaviti na sektoru prema Ogulinu,⁶ a II. Odred na pravcu Mrkopalj — Sušak.⁷

Uglavnom, zadatak ovih odreda bio bi zatvaranje tih pravaca prema oslobođenom teritoriju, koristeći povoljne momente za akcije. Pored toga pridati veliku važnost pokretu i koncentracijama neprijatelja te sa istim održavati stalni kontakt i prikupljati sve moguće podatke.

3) III. Brigada* ostat će i dalje na prostoriji Dabar — Škare i Doljani, tj. u svakom od ovih sela po jedan bataljon. Bataljon sa bazom u Dabru kontrolisat će na izmjenju sa patrolama put Stajnica — Glibodol, koji pravac ne smije ostati niti jednoga sata nekontrolisan, zatim pravac Dabar — Glavace i pravac Dabar — Škare radi održavanja veze sa tamošnjim snagama (našim).

Bataljon sa¹ smještajem u Škarama kontrolisat će sa patrolama pravac Škare — Glavace, Škare — Otočac i Škare — Dabar. Stalnu osmatračnicu postaviti na sjeverozapadnom dijelu Uma (kota 566), odakle osmatrati svaki pokret neprijatelja.

Bataljon sa smještajem u Doljanima kontrolisat će sa patrolama pravac Doljani — Podum — Otočac, a drugom stalnom patrolom kontrolisati put Brezovac — Dugi Dol, koji redovno smjenjivati.

Bataljon ove brigade koji se nalazi na sektoru Brinje — Tužević odmah povući u sastav brigade, a po dolasku isti smjestiti na prostoriji Vrhovina radi odmora i ujedno kao rezervu.

Štab ove brigade smjestit će se u Doljanima.

Ova brigada pripadat će pod komandu XXXV. Divizije, u operativnom pogledu, do daljnjeg naređenja.

Štab brigade stvorit će plan za odbranu u slučaju neprijateljskog nadiranja pravcem Otočac — Vrhovine i pravcem Otočac — Dabar i predviditi u tom slučaju prekopavanje i uništavanje pomenutih pravaca i što uporniju odbranu.

4) Bataljon P.P.K.⁹ ostat će na pravcu Doljani — Zalužnica — Vrhovine sa naprijed dodijeljenim zadatkom, tj. do daljnjeg naređenja.

⁶ Vidi dok. br. 28.

⁷ Drugi NOP odred vodio je manje borbe na pravcu Sušak — Mrzla Vodica i oko Grobničkog Polja (vidi dok. br. 3/2, k. 913 i 2/1—4, k. 1603 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁸ O njenim dejstvima vidi dok. br. 40 i 86.

⁹ Bataljon protiv pete kolone

NAPOMENA

Skreće se pažnja svim jedinicama, a naročito III. Brigadi i ibataljonu P.P.K., da neprestano održavaju međusobno vezu sa dodirom vlastitih dijelova za održavanje stalnog kontakta sa neprijateljem radi blagovremenog otkrivanja njegovih manevara i namjera. Zaobilazne pravce naročito kroz šumovite predjele kontrolisati neprestano kako neprijateljski manji dijelovi ne bi uspjeli postići iznenađenje i s tim stvoriti **zabunu** kod naših jedinica.

Vezu održavati na najpogodnije načine, a gdje je ikako moguće — koristiti i telefonsku liniju.

Štab III. Brigade, pored izvještavanja Štaba XXXV. Divizije, izvještavat će i ovaj štab o svima promjenama na položaju.

Bataljon koji bude smješten na prostoriji Vrhovina kao rezerva održat će stalni kontakt patrolama preko Dugog Dola sa dijelovima bataljona koji će biti smješten u Doljanima. Mjesto dodira ovih patrola odredit će Štab III. Brigade svojom zapoviješću od koje će jedan primjerak dostaviti svome štabu.

Izvršenju ove zapovijesti pristupiti odmah po prijemu iste, a prijem iste potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab op. oficir, major,
Stevo Opsenica

(M. P.)

Na znanje:
Štabu XXXV. divizije NOVJ.

BR. 30

**ZAPOVIJEST ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 7 FEBRU-
ARA 1944 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA ZA ORGANI-
ZACIJU ODBRANE NA PRAVCIMA KOJI IZ PETRINJE
IZVODE KA SLOBODNOJ TERITORIJI BANIJ¹**

ŠTAB

VII UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.

JUGOSLAVIJE

Op. br. 57-944

Dne 7. II 1944.

u 18 časova

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Petrinja 1 : 100.000)

Prema dobivenim podacima neprijatelj je dobio pojačanje u Petrinji i u jačini jedne bojne »legije«² sa 12 topova raznih kalibara. Prema istim izvještajima očekuje se dolazak novih snaga. Istovremeno jače neprijateljske snage nepoznate nacionalnosti stigle su na prostoriju Siska sa više topova.³ Ujedno se iz Petrinje pronose vijesti da bi neprijatelj ojačan tim snagama pokušao da se probije za Glinu u cilju ovladanja istom.⁴

Naša divizija spriječiće svaki pokušaj neprijatelja da se probije za Glinu, sačekaće neprijatelja na pogodnim položajima, razbiti ga i odbaciti natrag.

U cilju izvršenja postavljenog zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

- 1.) I. brigada: *Zadatak:* Okupiće se na prostoriji Jošavica — Mlinoga — Klinac. Jedan bataljon uputiće tokom noći u G. Bačugu sa zadatkom zavarivanja pravca Hrastovica — Bačuga i pravca Cepeliš — Bačuga. A lijevo održavati vezu

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 58/2, k. 813.

² Vjerovatno dijelovi njemačke 373 legionarske »Tiger« divizije.

³ Na toj prostoriji bile su razmještene jedinice Prve konjičke kozačke divizije, u drugoj polovini februara stigli su na Baniju i dijelovi njemačke Prve brdske divizije (vidi dok. br. 67, 75, 111 i 112 i tom V, knj. 23, dok. br. 78).

⁴ Neprijatelj je ovladao Glinom 26 februara 1943 god. (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 12).

sa dijelovima III. brigade, a desno sa svojom brigadom. Patrole duboko isturivati u pravcu Cepeliša i Hrastovice. Sa ostala tri bataljona zatvoriti pravce Petrinja — Kraljevčani, Petrinja — Blinja. Prikupljati podatke sa linije Sisak — Sunja — Kostajnica i razviti dobru djelatnost inf. i obav. službe na tom prostoru. Izvršenje manjih akcija na označenoj liniji ima brigada prema situaciji vršiti i dalje.⁵

- 2.) II. brigada: *Zadatak:* Ostaje u divizijskoj rezervi. Nastaviti dalje započetim radom oko čišćenja i razušivanja boraca. Očekivati da će u slučaju potrebe biti upotrijebljena na pravcu Luščani — Brnjevska. Požuriti sa radom.
- 3.) III. brigada: *Zadatak:* Ostaje i dalje na istoj prostori, Dobro organizovati obranu položaja na liniji Zupić (k. 264) — k. 226 — šuma Kosinjak. Još solidnije izvršiti prekopavanje i miniranje ceste oko Jelačićeva spomenika. U cilju obezbjeđenja od iznenađenja i otkrivanja neprijateljskih namjera duboko isturivati patrole. Desno održavati vezu sa bataljonom I. brigade u G. Bačugi a lijevo sa dijelovima IV. brigade na prostori Šestanj (k. 205) — k. 200—k.226. Organizovati prihvatne položaje po dubini.
- 4.) IV. brigada i minerska četa divizije. *Zadatak:* Sa dva bataljona ostati na lijevoj obali r. Gline, na prostori Hađer — Dvorište, sa zadatkom bočnog dejstvovanja na cesti Gora — Glina >u slučaju potrebe.⁶ Dva bataljona prebaciti na desnu obalu r. Gline, na prostori Graberje — Gora. Organizovati obranu položaja Šestanj (k. 205) — k. 200 — Katušinka (k. 226). Spriječiti neprijatelju prodiranje iz pravaca D. i G. Mokrice. Desno održavati borbenu vezu sa dijelovima III. brigade na Zupiću a lijevi bok obezbijediti dubokim patrolama. U pozadini duž ceste Gora — Glina organizovati prihvatne položaje, u saradnji

⁵ Vidi dok. br. 75.
• Vidi dok. br. 67.

sa minerskom četom porušiti mostove. Nagazne mine za tenkove držati u pripremi da se u slučaju potrebe mogu hitno postaviti na cestu kod Perkovića.

5) Art. divizion Ostaje za sada na istim prostorijama. U slučaju potrebe dobiće direktno naređenje. Treba da održava vezu sa Štabom divizije.

6) **Veza:** Plan veze ostaje do daljnjega bez promjene, s tim da se bataljoni IV. brigade, s kojima treba da bude dio Štaba brigade, vežu sa Štabom divizije na stalnu liniju Glina — Gora.

7) Hirurška ekipa,
Intendantura i
dijelovi kod Štaba
divizije: Ostaju do daljnjega na sadašnjim mjestima. Za slučaj pokreta dobiće izravno naređenje iz Štaba divizije.

8.) Stab Divizije, u slučaju da promijeni mjesto, nalaziće se u s. Luščanima, gdje se nalazio za vrijeme posljednjih borbi oko Gore.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

POLITIČKI KOMESAR:
Krunić Uroš, v. r.

KOMANDANT, major:
S.⁷ Bjelajac, v. r.

Za tačnost prepisa jamči:

Za načelnika Štaba, major:
Kole Kajić

(M. P.)

⁷ Stanko

BR. 30

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME NO BRIGADE OD 7 FEBRUAR^
1944 GOD. ŠTABU DVADESETE DIVIZIJE O BORBAMA
KOD LEČEVICE I TROLOKAVA¹**

ŠTAB
VIII DALMATINSKE BRIGADE
XX DIVIZIJE
7-II-1944
Položaj

Operativni izvještaj
dostavlja se.

ŠTABU XX DIVIZIJE VIII KORPUSA

Dostavljamo operativni izvještaj ovog Štaba po operaciji koju je vršio 4-II-1944 god. I i IV bataljon ove Brigade.

1. — Opis položaja (sekcija Split — Šibenik 1 : 100.000):
Borba se vodila na položajima po bataljonima.

I bataljon: Kapine — Crnovre — Kaduljevac — Kita — Tražbenica — Stričević — Koruška.

IV bataljon: Crljeni Grmi (k. 380) — Glavica (k. 332) — k. 273 — Gradina (k. 344) — Papića Brijeg (k. 409) — Goli Brijeg — k. 598.

2. — Naziv jedinice koja se borila:

I i IV bataljon VIII dalmatinske brigade. Na ovom prostoru druge jedinice nisu učestvovala.

3. — Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice: Bataljon prve lovačke divizije, ime nepoznato. Bataljon je bio kompletnog sastava, jačine oko 1000 boraca i preko 200 konja komore (ovi nisu uračunati u borce već plus). Borački dio jedinice sastavljen je isključivo od Njemaca, dok se u komori nalazio veliki broj talijanskih fašista, nešto ustaša i po koji domobran.² Osimf kompletnog pješadiskog naoružanja imali su još u svom sastavu i prateću artiljeriju i bacače vatre.

4. — Obostrana situacija:

3 ov. mj. neprijatelj je u dvije kolone prodro do s. Kladnjice i s. Brštanovo. U prvom bez otpora, dok u drugom uz otpor

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—4, k. 1032.

² O sastavu i jačini tih snaga vidi tom V, knj. 25, dok. br. 39.

, •• mu je **3 sata** pružao Svilajsko-mosečki odred na samom -/Toseću. Naše snage su za to vrijeme bile skoncentrisane i to: I bataljon u Lećevici, a IV bataljon u Trolokvama. Koncentracijom neprijateljskih snaga u tim mjestima Štab Brigade je osjetio da će biti napadnut. Namjere neprijatelja još nisu bile poznate — da li su ofanzivnog karaktera ili se radi o ekonomskoj akciji. Očekujući sutradan napad, još u toku noći izvršili smo evakuaciju divizijske bolnice, brigadne ambulante i intendature u s. Vinovac, gdje se nalazio naš II bataljon jer momentalno na tom pravcu nije prijetila nikakva opasnost. Uzevši u izgled ofanzivnu namjeru neprijatelja, nalazeći se u ovakvoj situaciji — gdje nam je terenska površina bila vrlo malena, Štab Brigade se odlučio da sa I i IV bataljonom pruži otpor sa ciljem dobitka u vremenu, tako da se u toku noći možemo prebaciti na drugi terenski odsjek.

5. — Izdate zapovijesti:

Zapovijest za doček neprijatelja dostavlja se u prilogu.³ Ostala naređenja koja smo izdali — sa njima smo naređivali čvrsto držanje vezo' između bataljona i opominjali na što uporniju odbranu.

6. — Vrijeme kada je borba počela:

Borba je otpočela 4-II-1944 u 7 sati i 30 minuta.

7. — Tok borbe:

Neprijatelj je krenuo u napad sa dvije kolone pravcem: desnokrilna kolona pravcem Kladnjice — Sratok — Trolokve, a ljevokrilna Brštanovo — Lećevica — Ubije — Radošić. U desnu kolonu neprijatelj je skoncentrisao 3/4 svoje snage sa cijelom kolonom, a ostatak u lijevu kolonu. U navedenom satu neprijatelj je došao pred naše položaje i tu bio dočekan mitraljeskom i minobacačkom vatrom. I bataljon je čvrsto držao svoje položaje i neprijatelj zbog slabooće svojih snaga sigurno ne bi bio prodro na tom pravcu jer je bataljon izvršio potpuno svoj zadatak. Obratno, kod IV bataljona je nastalo momentalno rasulo i borci su se dali u bjekstvo. Ovakovo stanje kod IV bataljona primoralo je i naš [I] bataljon da otstupi. Borba kod I bataljona završila se u 16 sati, dok kod IV bataljona već u 12 sati. Neprijatelj uspjevši pročistiti položaje desno i lijevo od gore navedenog pravca izvršio je nesmetano ekonomsku akciju te se preko Radošića sa jednim dijelom izvukao ka Malački, a drugim u Lećevicu, gdje je i zanoćio.

8. — Ishod borbe:

Zadatak koji je zadan bataljonima nije izvršen od strane IV bataljona, te prema tome ni rezultat same borbe nije

³ Vidi dok. br. 12.

zadovoljavajući. Da je IV bataljon uspio da izvrši svoj zadatak, sigurno je da bi neprijatelju u tom slučaju bili zadali teži udarac, a sigurno je da ne bi bio izvršio svoj zadatak.

Gubici neprijatelja prema još nepotvrđenim vijestima iznose 10 mrtvih i oko 20 ranjenih.

9. — Naši gubici:

Oni u svemu iznose: 2 mrtva druga, 7 ranjenih i 8 nestalih drugova. Njihovi podaci dostavljaju se u prilogu.

10. — Utrošak municije:

Utrošeno je 500 mitraljeskih metaka, 800 puškomitraljeskih metaka, 1200 puščanih metaka i 17 minobacačkih bombi. Izgubljenog i oštećenog oružja nije bilo.

11. — Imena učesnika lica i jedinica koje su se istakle:

Možemo navesti da se 1 i 2 četa I bataljona dosta dobro držala, dok od IV bataljona dobro su se držali drugovi Bolanča Ivan i Suljo Jozo koji su premda napušteni od svog komandnog kadra držali položaje sve do dolaska Štaba Brigade.

12. — Ovdje nemamo ništa naročito navesti:

13. — Kritika:

Istu dostavljamo u prilogu.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
N.⁴ Jončić-Koča

Načelnik,
Marijan

Komandant, major,
Manojlović Nedeljko

(M. P.)

⁴ Nikola

BR. 30

**NAREĐENJE ŠTABA SEDAMNAESTE NOU BRIGADE OD
7 F E B R U A R A 1944 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA
' NAPAD NA BUČJE I JAKOVCE¹**

ŠTAB XVII UDARNE
BRIGADE NOVJ
Br. služb.
Dana 7. II. 1944. godine.

ŠTABU I, II, III i IV BATALJONA

Neprijatelj je tokom današnjeg dana prodro u naš oslobođeni teritorij i do predveče zaposjeo Bučje, Jakovce, kao i Branežce. Da li se zadržao u Španovici i Šumetljici nije poznato. Naša brigada dobila je u zadatak da neprijatelja tokom ove noći napadne i da mu presiječe otstupnicu za Pakrac.³ U vezi s tim, ovaj Štab

NAREĐUJE:

(Sekcija SI. Požega, Pakrac 1 : 100.000)

- I bataljon:* Ovaj bataljon će iz mjesta koncentracije iznad sela Bjelajaca krenuti putem iznad s. Cicvara i sela Gor. Šumetljice i spustiti se na cestu preko k. 455. Po dolasku ispred ceste zaposješće južne grebene desno od sela Donje Šumetljice sa zadatkom da sprečava otstup neprijatelja spram Pakracu. Po dolasku na cestu povezaće se sa bataljonima XXI brigade u selu Branežcima.
- III bataljon:* Ovaj bataljon krenuće istim pravcem preko Gor. Šumetljice, Lipovca i spustiti se prema selu Dragoviću. Jednu četu od tog bataljona ostaviće iznad Brusnika, na koti 469, sa zadatkom da štiti nastup neprijatelja od sela Pakraca preko Brusnika i Lipovca. Zadatak ostalih dviju četa je da štite nastup neprijatelja cestom preko Kusonja. Ovom se bataljo-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—1, k. 1134.

² O izvršenju zadatka vidi dok. br. 11—1, k. 1124 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

nu dodaju 5 nagaznih mina koje treba da postavi na najpogodnije mjesto ispod sela Dragovića, ispred puta koji vodi za Sirač.

IV bataljon: Ovaj bataljon također kreće preko Cicvara i dalje potokom između Zabrdске Kričke i Jakovaca, gdje će prijeći s kote 424 na kotu 508 i sa dvije čete napasti neprijatelja u Jakovcima a sa jednom štititi leđa od Bučja. Ovome se bataljonu dodaje teški bacač sa kojim će najefikasnije tući neprijatelja na koti 468.

II bataljon: Ovaj će bataljon biti u rezervi sa dvije čete u selu Bjelajcima. Sa jednom četom ide preko sela Cikota i dalje preko [Zabrdskih] Prgomelja, gdje će zaposjesti kotu 448 prema Bučju odakle će sa jednim teškim minobacačem tući vidljive objekte neprijatelja na Bučju. Toj četi dodaje se i protitenkovski top kojeg će smjestiti na najzgodnijem mjestu odakle će efikasno tući neprijateljske tenkove na Bučju. Ova četa uhvatiće vezu sa XXI brigadom u [Zabrdskim] Prgomeljama.

Sanitetski punkt nalaziće se u selu Bjelajcima. Štab brigade nalaziće se u selu Bjelajcima. Napad na Jakovce otpočeće dana 8 ov. mj. u 7 sati ujutro. I i III bataljon moraju do tog vremena biti na svojim položajima i postaviti nagazne mine.

Četa II bataljona sa protitenkov. topom i teškim minobacačem mora u određeno vrijeme biti u određenom mjestu. Jedinice XXI udar. brigade nalaziće se, i to: dva bataljona na sektoru Kamensko — [Zabrdske] Prgomelje — Bučje, dok će dva bataljona presjeći otopnicu kod sela Branežaca.

Napomena: Tačni podaci gdje se neprijatelj nalazi nisu poznati, zato treba ići na zadatak vrlo oprezno i bez galame. Naročito treba drugovima napomenuti da se ne galami zbog mjesečine, pomoću koje neprijatelj može osjetiti pokret naših snaga.

Zasjede trebaju da se dobro ukopaju kako ne bi imale beskorisnih žrtava. Napominjemo da je neprijatelj u posljednje vrijeme po-

T

stao vrlo drzak sa upadima na našu oslobođenu teritoriju, zbog čega se po čitave noći sa nejakom djecom mora zepsti i gladovati u šumama i da ga mi u tome moramo spriječiti pod svaku cijenu. Ne smijemo dozvoliti a da ne iskoristimo ovu najpogodniju mogućnost da nam neprijatelj izmakne nekažnjen.

Ostale podatke o napadu i postavljanju zasjeda dobiće štabovi bataljona usmeno prije nego što pođu na zadatak.

Sa ovim završavamo i pozdravljamo vas sa našim borbenim pozdravom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
s. o.

(M. P.)

Komandant-major:
Demonja I. Nikola

BR. 27

**ZAPOVIJEST ŠTABA GRUPE JUŽNODALMATINSKIH NOP
ODREDA OD 7 FEBRUARA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA
ZA NAPAD NA SARANC I KOZICE¹**

STAB GRUPE
JUŽNODALMATIN. PART. ODREDA
Dana 7. II. 1944.
Br. službeno

Op. br. 384

ŠTABOVIMA: IMOTSKOG, MAKARSKOG i NERETVAN-
SKOG ODREDA

Položaj

Z A P O V I J E S T :

(Sekcija: Mostar — Makarska 1 : 75.000)

Neprijateljske snage u garnizonima **Saranč** i **Kozica** jesu slijedeće: Na Saranču se nalazi oko 30 neprijateljskih vojnika i to narodnosti razne, koji su spremni predati se.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/12, k. 1603 A.

Vojnici su smješteni u jednoj civilnoj [kući] i dvije do tri barake. Naoružanje nije poznato, ali teškog oružja nema. U Kozici se nalazi oko 50 neprijateljskih vojnika koji su smješteni u više kuća. Vrsta neprijateljske vojske je ista i isti kvalitet. Vojnici pripadaju 118 njemačkoj diviziji.

U cilju napada² i likvidiranja tih neprijateljskih garnizona

NAREĐUJEMO:

I. — Neretvanski, Makarski i Imotski odred kreću danas - u 14 časova i to pravcem Lađena, Ovčje staje, dalje između Vitrenika i Lemešnih staja,³ Bukovača, Hrižić. Tu ostaje Štab Neretvanskog part. odreda sa 3. četom, sa zadatkom napada i likvidiranja garnizona Saranč.

II. — Dalje kreću Makarski i Imotski i 2. četa Neretvanskog odreda, pravcem: Hrižić, Gradina, Ljubeč. Tu ostaje Makarski odred odakle će vršiti nastupanje na Kozicu sa svim svojim snagama pravo u mjesto. Dakle, Makarski odred ima zadatak napada na garnizon Kozica. 2. četa Neretvanskog odreda kreće dalje pravcem Ljubeč, Rotnji Dolac, Poljanica, te odatle napada pravcem jugoistoka, obuhvatno ispod grebena Miovijska, sve do kraja mjesta. 2. četu Neretvanskog partizanskog odreda predvodit će drug Glavina Andrija, oficir na raspoloženju pri Štabu Grupe. Drug Glavina i Štab Makarskog odreda, prije nego se razidu na polažaju Gradina, imaju se usmeno sporazumiti o samom napadu, koordinaciji snaga i t.d.

III. — Imotski partizanski odred ima zadatak postavljanja i osiguravanja bočno da neprijatelj ne bi pristizao u pomoć napadnutome garnizonu. Štab Imotskog odreda mora polovinu snaga postaviti u zasjedu kod ceste između Kozice i Raščana u cilju zatvaranja tog pravca. Drugi dio snaga postavlja u zasjedu u mjestu kod ceste između Kozice i Dragljana sa istim zadatkom.

IV. — Napad treba izvesti u 23. časa uvečer iznenadno, koncentrično i odlučno, ne dajući neprijatelju vremena da se snađe i pripremi za obranu. Neprijatelja treba likvidirati ili ako stane bježati tjerati ga sve do van mjesta. Znači raspoznavanja po ključu.

V. — Komoru Neretvanskog odreda i ranjenike istog, kao i Makarskog i Imotskog odreda slati u pravcu Brikve. Ranjenike sa Saranča slati pravcem Begović — Rudelj — Brikva. Ranjenike od Kozice slati pravcem Vlaka, Rudelj, Zubače, Brikva. U istom pravcu slati zarobljenike i ratni plijen.

² O rezultatima napada vidi dok. br. 46

³ Lemešni Dolci

po završetku likvidacije neprijateljskog garnizona Neretvanski odred nek krene pravcem Brikva, tu se okupi i čeka daljne naređenje.

VI. — Komore Imotskog i Makarskog odreda imaju krenuti sa 2. četom Neretvanskog odreda preko ceste pravcem poljanica, Radići,⁴ Rudež staje, gdje će čekati svoje snage, po završetku likvidacije neprijateljskih garnizona Makarski i Imotski odred kreću na sektor Kozičkih Poljica, gdje će djelovati po dobivenim uputama i zadacima.

VII. — Napad izvesti svi odredi u određeno vrijeme, a prethodno pripremiti niže rukovodstvo i borce za akciju; samu akciju shvatiti i izvesti ozbiljno i napad mora da uspije.

Napominjemo da svi dijelovi za obezbjeđenje prekinu telefonske žice kad dođe do prvog sukoba. Dijelovi za obezbjeđenje moraju u momentu napada velikom brzinom postaviti zapreke za kamione i tenkove na cesti.

VIII. — Štab Grupe nalazit će se kod Begovića, na koti 721, gdje slati sve izvještaje.

IX. — Svi će odredi po završetku akcije, bez obzira da li je ona uspjela ili ne, izvršiti pokret za izvršenje zadataka predviđenih ovim naređenjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za polit, komesara:
I.⁵ Šarić

Komandant:
Viskić^c

(M. P.)

⁴ Ravlić stanovi

⁵ Ivo

⁶ Vlado

BR. 30

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG NOP ODREDA OD 7 FEBRUARA
1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE DIVIZIJE NOVJ O BORBA-
MA OKO DREŽNICE¹**

STAB I. ODREDA
XIII. DIVIZIJE NOV
Br. op. 30
7. II. 1944

ŠTABU XIII. DIVIZIJE

Predmet:
Operativni izvještaj

Vojnička situacija:

Prije neprijateljske ofanzive na Drežnicu, - jedinice ova-
ga Odreda bile su raspoređene i to: Štab Odreda i jedinice oko
Štaba u Drežnici (Šekići), I. Bataljon u Modrušu, a II. Bata-
ljon došao je u Drežnicu sa položaja od Karlobaga. Ranije,
kao i sada ne može se znati tačno brojno stanje i raspored
neprijateljskih jedinica pošto je neprijatelj stalno u prolazu
prema Primorju iz unutrašnjosti naše zemlje. Neprijateljske
snage u Ogulinu i na komunikaciji od Ogulina do Senja —
računa se jedna njemačka divizija i neke ustaške snage³ koje
vrše ofanzivu na pojedine krajeve u cilju da olakšaju preba-
civanje neprijateljskih trupa na Primorje.

Raspored jedinica:

Štab Odreda nalazi se u Drežnici (Radulovići).

I. Bataljon: u Drežnici (Lokva) sa zadatkom da osigura
i kontroliše pravac prema Jezeranima i Kapeli i da ujedno
vrši akcije kad je to moguće.

II. Bataljon: nalazi se u Breznom sa zadatkom da jednu
četu drži na Bjelskom i da kontroliše pravac prema Ogulinu

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Voj-
nog istoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 913.

² Ofanzivna dejstva 392 legionarske divizije prema Drežnici otpo-
čela su 23 januara 1944 godine. Neprijatelj je namjeravao da sa dvije
borbene grupe okruži i uništi naše snage u rejonu Drežnice a zatim da
izbije na morsku obalu, na ostsjeku Senj i Novi (vidi dok. br. 77 u
ovoj knjizi; tom V, knj. 23, dok. br. 101 i dok. br. 39/14, k. 18, u Arhivu
Vojnog istoriskog instituta).

³ Odnosi se na 392 legionarsku diviziju i 19 ustašku bojnu (po-
datak u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18).

i ujedno održava vezu sa slovenskim jedinicama koje se nalaze u Gomirju,⁴ ostatak Bataljona u Breznom da kontroliše Zagorje prema Ogulinu i da četu na Bjelskom smjenjuje pošto fe tamo spaljeno te usljed čega je nemoguće duže ostati na tom terenu jednoj jedinici.

Akcije:

23.1. 1944. Po naređenju Štaba Divizije II. Bataljon krenuo je iz Drežnice preko Jasenka prema Bjelskom pošto je neprijatelj krenuo iz Ogulina prema Bjelskom. Pošto situacija nije bila poznata i mislilo se je, kako je naveo i sam komandant Divizije⁵, da je neprijatelj otstupio sa Bjelskog, krenuo je cio Bataljon iz Jasenka sa kojim je bio i komandant Odreda. U putu ispred Jasenka oko 7 sati na večer susreo se je sa Njemcima⁶ gdje je prethodnica zaustavila neprijatelja i nastalo je pregovaranje pošto se nije znalo da je to neprijatelj jer [se računalo], kako je naznačeno, da će se izviđačka četa Divizije, koja se nalazi na Bjelskom, u slučaju nailaska neprijatelja povlačiti pred istim u pravcu Jasenka, tako da se je mislilo da je to naša vojska. Kako je neprijatelj govorio hrvatski, iako je bilo sumnjivo, mislilo se je da je to naša vojska. Nakon deset do petnaest minuta pregovaranja neprijatelj je otvorio vatru na nas iz dva puškomitraljeza i nekoliko šmajsera i pušaka. Kako smo bili na polju i nepogodnom terenu, nakon kraće borbe morao se je Bataljon povući natrag iza Jasenka gdje je zauzeo položaje kod raskrsnice puteva Drežnica — Jasenak — Mošune, i na Grčkoj Kosi. Kod ovoga susreta izgubljene su dvije puške i jedno postolje od teškog mitraljeza »Breda«. Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja nije nam

⁴ Oko Gomirja se tada nalazila Deveta NO brigada Osamnaeste divizije (slovenačke) NOVJ. Dokument (Dnevno poročilo Osamnaeste divizije za 23 januar 1944 g.) se nalazi u Muzeju NOB u Ljubljani.

⁵ Veljko Kovačević

⁶ Na pravcu Ogulin — Jasenak — Drežnica nastupala je Sjeverna grupa 392 legionarske divizije — Prvi i Drugi bataljon 847 puka, jedna pion. četa 302 pion. bataljona, jedna baterija 392 art. puka i motorizovani dijelovi (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 101).

poznato. I. Bataljon držao je položaj na Modrušu prema Zagorju, istog dana neprijatelj je pokušavao sa manjim snagama da se probije za Modruš, ali je bio odbijen uz nepoznate gubitke. Na desnom krilu I. Bataljona iznad Sabljaka nalazio se je jedan bataljon III. Brigade VIII. Divizije a na Bjelskom nalazila se izviđačka četa naše Divizije sa kojima je održavana veza dok neprijatelj nije uspio da ih odbaci.

24. I. 1944.

I. Bataljon nalazio se u Modrušu. U 7 sati neprijatelj iz Josipdola i preko Zagorja počeo je da nadire sa jačim snagama,⁷ našto se je Bataljon povukao u Kapelu gdje su bile postavljene nagazne mine u slučaju nailaska motorizacije. Bataljon koji se nalazio desno od I. Bataljona, tj. Bataljon VIII. Divizije koji se povukao prema Kuniću [Selu], i dalje sa istim nije bilo veze.

II. Bataljon držao je položaj koji je zaposjeo 23. o.mj. Neprijatelj pokušavao je sa manjim snagama iz Jasenka da iziđe na naše položaje, tj. da izviđa naše položaje ali je bio odbijen. Istog dana neprijatelj je skoncentrisao jače snage u Jasenku sa kojima je krenuo 25. o.mj. za Drežnicu.

25. I. 1944.

I. Bataljon poslije prodora neprijatelja preko Kapele za Jezerane povukao se u pravcu Drežnice i zauzeo položaj kod Zrnica i Korita.

II. Bataljon držao je položaj na Grčkoj K. kod Jasenka a sa jednom četom prema Štalku sa lijeve strane ceste od raskrsnice puteva Drežnica — Jasenak — Mošune. Neprijatelj je krenuo u 7 sati iz Jasenka u tri pravca (jačina oko 1.000 vojnika) sa dva oklopna automobila, dva topa, 4—5 kamiona, ostalo pješadija. Jedna kolona oko 300 vojnika krenula je iz Jasenka preko šume iza Debelog Vrhca za Krakar, jedna cestom Jasenak — Drežnica, a

⁷ Od Josipdola prsko Kapele prema Brinju i Drežnici djelovala je Južna grupa 392 legionarske divizije — Treći bataljon 846 puka i Treći bataljon 847 puka, dijelovi pionirskog bataljona i motorizovani dijelovi, s namjerom da sadejstvuju u planskom okruženju i uništenju naših snaga kod Drežnice.

treća preko Male Javornice kroz Lisinu i spojila se kod Radoičića sa kolonom koja je išla cestom Jasenak — Drežnica. Kolona koja je išla preko Krakara spojila, se sa ostalim kod pilane u Jagetićima.

II. Bataljon prihvatio je borbu na položaju koje je držao i ranije, ali kako je neprijatelj nadirao u više pravaca, isti je bio nrimoran da se pod borbom povlači ispred neprijatelja. II. Bataljon imao je zadatak da se povuče prema Krakaru i da s te strane napada neprijatelja, ali kako je neprijatelj došao u Krakar prije Bataljona, isti se povukao prema Tomiću. Kod ulaza u mjesto Drežnicu neprijatelj je dočekan sa dva puškomitraljeza i jednim teškim mitraljezom ikoji su otvorili vatru po neprijateljskoj koloni, borba je trajala jedan sat. U toj borbi neprijatelj je imao oko 10 mrtvih i 20—30 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Poslije borbe naše jedinice povukle su se prema bolnici iznad Šekića. Neprijatelj još istu večer došao je u Šekiće gdje je i ostao sve do njegovog povlačenja iz Drežnice.

26.1. 1944.

I. Bataljon zauzeo je položaj iznad Radulovića. II. Bataljon iznad Tomića. I. Bataljon I. Brigade iznad Vukelića prema Šekićima. Izviđačka četa sa 25 boraca *tiošla je od Bjelskog kod bolnice koja je bila još kod Bjelskog razbijena i premorena te ista nije bila sposobna za borbu. Istog dana neprijatelj je pokušavao da se probije do bolnice ^a manjim grupama gdje mu je bilo uspjelo da zauzme jednu kotu između Šekića i Radulovića, ali je nakon kraće borbe bio odbijen. Istog dana neprijatelj je uspio da uđe u selo Vukeliće. Teški bacač I. Brigade tukao je neprijatelja u samom mjestu Drežnici i Šekićima gdje su mu naneseni gubici. Kroz cio dan borbe neprijatelj je imao što mrtvih, što ranjenih oko pedeset.

Dok je naš I. Bataljon vodio borbu sa neprijateljem iznad Radulovića, u isto vrijeme neprijatelj došao mu je iza leđa iz Škalića⁸ i istog iznenadio tako da je kod Bataljona na-

⁸ U to selo upao je neprijateljski »trup« (vidi dok. br. 8).

stala panika i da su morali napustiti položaj. Kod ovoga napada poginuo je jedan drug i četvorica su nestala navodno, prema nepotvrđenim podacima — da su pali živi neprijatelju u ruke. Ovo iznenađenje dogodilo se krivicom III. Bataljona III. Brigade koji se u to vrijeme nalazio na Škaliću i propustio neprijatelja a da na istog nije opalio niti jednog metka, iako je sa nama bio u vezi i imao je zadatak da nas obavijesti o slučaju nailaska neprijatelja. Neprijatelj je bio jačine svega 40 vojnika, koji je uspio da na Škaliću pokolje 27 što partizana, što civila . . .

27. I. 1944.

I. Bataljon nalazio se kod bolnice u rezervi. Ostale jedinice nalazile su se na položajima raspoređene kao i prvog dana. U 10 sati neprijatelj je krenuo iz Vukelića sa dvije satnije oko 300 vojnika u pravcu bolnice u namjeri da istu zapali, kao i magacine koji se nalaze u šumi. Neprijatelj je uspio da naše jedinice odbaci sa kota iznad Vukelića i da dođe do blizu bolnice. Kada se vidjelo da će neprijatelj uspjeti zapaliti bolnicu, pošto je kod iste bio već na sto koraka, izvršen je protunapad gdje je neprijatelj bio protjeran do samih Vukelića. Pošto se u borbu umiješalo više jedinica (Odrred, I. Bataljon I. Brigade, straža Agit-propa, Komanda mjesta), tako da su se neke jedinice povukle bez naređenja, što je neprijatelj iskoristio i izvršio protunapad gdje je opet došao do blizu bolnice i uspio zapaliti novu bolnicu koja još nije bila dovršena. Odmah poslije toga izvršen je opet protunapad gdje se je opet uspjelo protjerati neprijatelja do iznad samih Vukelića. Neprijatelj se uspio zadržati iznad Vukelića, što može zahvaliti samo tome što naše jedinice nisu iskoristile momenat kada se je neprijatelj povlačio, prvenstveno komandni kadar nije se u tome momentu snašao da goni neprijatelja kada je za to bio povoljan momenat. U isto vrijeme neprijatelj je pokušavao da se probije od Šekića, ali je bio odmah odbijen uz gubitke. Žestoka borba vodila se od 10 sati do 17 sati, gdje je neprijatelj imao veći broj mrtvih i ranjenih.

28.1- 1944-

Pošto neprijatelj prvog dana nije uspio u svojoj namjeri da zapali bolnicu i magacine a zadržao se na-svojim starim položajima, pretpostavljalo se da će opet idućeg dana vršiti novi napad, zbog čega je izvršen novi raspored jedinica. Neprijatelj sa fronta od Vukelića bacio je manje snage, dok je od pravca Tomića i Stalka nadvisio kote sa jačim snagama tako da nas udari bočno i sa leđa. Pošto su na tom pravcu bili ranjenici i prijetila je opasnost da budu pohvatani, te kada se je otvorila borba, glavnina snaga morala se baciti u tom pravcu za zaštitu ranjenika, što je neprijatelj iskoristio momenat i na brzinu zapalio bolnicu i magacin broj 1 i kod magacina broj 2 neku količinu puščane municije. Čim je neprijatelj uspio da zapali naprijed navadene objekte, povukao se na svoje polazne položaje. To?a dana nije bilo većih borbi pošto je neprijatelj svojim manevrom uspio da izvrši svoj zadatak, tako da tog dana naše jedinice nisu došle do izražaja prema svome rasporedu.

29.1.1944.

Raspored naših jedinica izvršen je slično kao i prošlih dana, jer se opet pretpostavljalo da će neprijatelj krenuti prema ranjenicima i Agit-propu, ali toga dana nije kretao prema našim položajima već je išao sa jednom kolonom oko 150 vojnika u Krakar koga je spalio i u samoj Drežnici palio je sela i pokopavao svoje mrtve. U 18 sati neprijatelj je napustio Vukeliće, Šekiće i ostala mjesta i povukao se za mjesto Drežnicu gdje je ostao do 30-og, odakle se povukao sa svim svojim snagama iz cijele Drežnice u pravcu Jezerana i Brinja.

Kod povlačenja iz Drežnice neprijatelj nije tučen i progonjen onako kako je bilo predviđeno i dato u zadatak jedinica. I. Bataljon I. Brigade⁹ kod povlačenja iz Vukelića nije držao kontakt sa neprijateljem, tako da je isti povukao se skoro bez borbe. Takođe Bataljonu je bilo naređeno da ide za neprijateljem, međutim Štab toga Bataljona otišao je u selo Tomić iako je neprijatelj napustio isto selo još u 14 sati. III. Bataljon III. Brigade u dogovoru sa nama imao je zadatak da ide prema Koritima i da tamo tuče neprijatelja u njegovom

⁹ i¹⁰ O borbama kod Drežnice vidi dok. br. 77.

povlačenju; isti ne samo da nije izvršio postavljeni zadatak već je otišao prema Škaliću a da o tome nije nikoga, tj. nas obavijestio. Naš II. Bataljon imao je zadatak da se prebaci sa lijeve strane Drežnice prema Kapeli, tj. Zrnićima i Škipinanu, i da sa te strane tuče neprijatelja, ali je isti zakasnio i nije izvršio postavljeni zadatak, pošto je neprijatelj već odstupio, kada je došao na određeno mjesto.

Za vrijeme cijele borbe II. Bataljon I. Brigade¹⁰ nalazio se u okolini Krakara a da nije vršio nikakav pritisak sa te strane, dok smo mi tri dana kod bolnice vodili ogorčenu borbu. Isto tako kada je neprijatelj došao da pali Krakar, Bataljon je to mirno posmatrao i nije opalio niti jednog metka iako je imao sve mogućnosti da spasi sela i da tuče neprijatelja. Na ovakav postupak narod Drežnice je ogorčen i mnogo kritikuje takav postupak.

Gubici neprijatelja: U ovim borbama neprijatelj je imao oko 80 do 100 mrtvih i oko 120 do 150 ranjenih. Zarobljen je jedan neprijateljski vojnik i zaplijenjeno: 2 puške, 500 kd metaka za šmajser i nešto ostale razne spreme.

Naši gubici: 4 mrtva, 5 ranjenih i 15 nestalih ili zarobljenih.

Izgubljeno je tri puškomitraljeza talijanska, jedno postolje teškog mitraljeza »Breda«, dva ranca municije za »Bredu« (600 kd metaka), tri ranca za puškomitraljez talijanski (900 kd metaka), 6 pušaka.

Radi hrabrog držanja i rukovođenja sa jedinicom predlažemo za pohvalu: 1). komandira 2. čete I. Bataljona druga Pešun Stjepana, koji se je prvi javio da će sa svojom četom jurišati, što je i učinio gdje je bio teže ranjen; iako tešk-o ranjen, pitao je gdje mu je jedinica.

2.) Iz II. Bataljona pokazali su također hrabrost drugovi Kalafatić Tomo, zamjenik komandira čete i Marčić Milan, vodnik. Borci: Gostović Mihajlo, Komadina Mate, Perušković Ivan, Mičetić Drago, Pleše Josip, Šestan Vlado, Gostović Mirko, Hajduković Đuro i drugarica Šlezinger Ada gdje su oba dvoje dali svoje živote služeći primjerom svojom hrabrošću kroz cijelo vrijeme borbe.

Borci i rukovodioci koji su pokazali slabost i kukavičluk: 1). Vršilac dužnosti operativnog oficira II. Bataljona pokazao je slabost u izvršavanju zadataka, tako je bez ikakve opasnosti povukao četvu kod Jasenka sa položaja a da o tome nije nikog obavijestio. Isto tako zbog njegove nesnalažljivosti iznad Šekića i neopreznosti poginuo je jedan drug i izgubljena dva puškomitraljeza. Isti je kažnjen, tj. degradiran i poslan u jedinicu za borca.

2) Vodnik Bezjak Ivan pokazao je kukavičluk i neizvršavanje dobivenih naređenja.

3) Borci: Galjanić Josip, Crljneko Pavao, Babić Daniel i Seršić Ivan pokazali su kukavičluk i kod susreta sa neprijateljem bacili puške.

U ovim borbama utrošeno je 3.500 puščanih metaka (talijanskih), 2.200 kragujevačkih, 1.800 metaka za teški mitraljez »Breda«, 1.200 za »Šmajser« i 25 ručnih bombi.

Kritički osvrt: U ovim borbama Odred kao cjelina dosta dobro se je držao, samo niži komandni kadar a i štabovi bataljona nisu u svim momentima iskoristili sve mogućnosti i raspoloživa sredstva tako da se neprijatelju nanese što veći gubici. Moral kod boraca bio je priličan, ali uslijed velikih napora i slabe ishrane borci su većinom fizički iznemogli, što dovodi da je disciplina kao i stanje uopšte popustilo. Prema zadacima koji se postavljaju pred Odred, isti je brojčano vrlo slab, što također mnogo utiče na opšte stanje u Odredu. Sami Štab odreda u ovo vrijeme imao je pod komandom više jedinica sa kojima je rukovodio, tako da je sami Štab bio u dosta teškoj situaciji, pošto jedinice izvan Odreda, koje su bile pod komandom, nisu se smatrale odgovorne kod postavljenih im zadataka, isto tako i sam Štab je takoreći novi koji nije bio upoznat sa pravim stanjem u jedinicama.

Jedno je najvažnije da se jedinice popune, pošto svaki dan neko ode iz jedinice, tako da, ukoliko se u najkraćem roku ne popune, bataljoni neće moći opstati kao takvi, pošto već sada naš I. Bataljon ima svega 85 boraca na licu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Gašparović Dragutin

Komandant:
Mile Trbović

(M. P.)

P. s. Rukovodioci koji su ranjeni:

Pešun Stjepan, komandir 2 čete I. Bataljona,

Rajačić Duro, komandir 1 čete I. Bataljona,

Plišić Mate, vodnik u 2 četi I. Bataljona,

Tomić Mate, desetar 1 čete I. Bataljona.

Rukovodioci koji su nestali:

Matajia Pave, zamjenik komandira 2 čete.

BR. 30

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 8 FEBRUARA
1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O DEJSTVU
PRVE NO BRIGADE I O SITUACIJI KOD DEVETNAESTE
DIVIZIJE U SJEVERNOJ DALMACIJI¹

ŠTAB
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
8. II. 1944 god.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

1.) Jedan bataljon I. brigade između 6 i 7 ov. mj. ušao je u Strmicu, gdje neprijatelja nije bilo. Sada ovaj bataljon temeljito ruši put Strmica — [Bos.] Grahovo preko Derala.

2.) Bataljon I. brigade koji je upućen za vezu sa XIX. divizijom izvještava: da je noću između 3 i 4 ov. mj. V. brigada XIX. divizije u zajednici sa Kninskim odredom napala njemačku kolonu koja se kretala putem Knin — Srb.² U toj borbi neprijatelju su naneseni prilično veliki gubici u ljudstvu i materijalu. Između ostalog zaplijenjeno je 15 kamiona i 2 topa, što su uništili pod pritiskom pomoći koja je stizala od Knina, kada je, t.j. 4 ov. mj., V. brigada odstupila u pravcu Ervenika. Sada se XIX. divizija nalazi u selima: Biovičino Selo, Modrino Selo, Ivoševci, kao i u ostalim selima u pravcu Kistanja i Obrovca.³

Ovaj bataljon I. brigade je noću između 7 i 8 ov. mj. preduzeo čišćenje Plavna u kome se nalazi oko 100 četnika. Ovaj bataljon nam dostavlja slijedeće podatke: U Knin stalno dolaze prilično velike snage Njemaca⁴ iz Albanije, Grčke, Bosne i Srbije. Ima ih koji su već tri mjeseca na putu, sa sobom vode izvjestan broj bosanskih seljaka, koje su usput pokupili. U Kninu se mnogo ne zadržavaju, nego produžuju pravcima Knin — Srb — Bihać — Zagreb, Knin — Gračac — Gospić — Ogulin, onda Knin — Kistanje — Benkovac — Obrovac, Karlobag — Sušak — Rijeka. Na svim ovim pravcima je promet stalno živ . . .

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 35-1/1, k. 517 A.

² Vidi dok. br. 20.

³ Vidi dok. br. 32.

⁴ Odnosi se na Prvu brdsku diviziju (vidi dok. br. 104).

U Kninu i okolici (Topolje — Vrpolje — Vrbnik) sada se lazi oko 5.000 Njemaca⁵ i oko 1.800 domobrana.⁶ Na prostomu Kijeva nalazi se jedna njemačka divizija.

Us. Pađene se nalazi 100 Njemaca. U Benderu je do nazad dva dana bilo 1.000, ali su oni prosljedili preko Like. U Pribudić — Prljevo nalazi se 70 četnika, u Rastičevu 300 Niemaca i 100 četnika, na Zrmanja Vrelu 200 Njemaca i 130 četnika, na Maloj i Vel. Popini 160 Njemaca i 100 četnika, na Srbskom Klanacu 120 Njemaca sa dva topa, na Kunovcu 160 domobrana i Njemaca, u Srbu 400 Njemaca i 120 četnika, u Suvaji 80 Njemaca i 20 četnika i u Brotni 150 Njemaca i 70 Četnika sa 5 topova u mjestu i 2 topa u blizini ovog mjesta. Ovo su za sada stalne posade, koje im služe za osiguranje komunikacije. Moral ove vojske je prilično nizak, jer je ista prezamorena sa prilično slabom odjećom i hranom. Druge narodnosti koje se nalaze u njemačkoj vojsci se bez volje kreću i bore i stalno pokazuju znake naklonosti prema našoj vojsci, a raduju se uspjesima Crvene armije na Istočnom frontu. U ovome se naročito ističu crvenoarmejci zarobljeni od njemačke vojske, a koji su sada primorani da pod jakom kontrolom idu sa njima.

3.) Mi se nalazimo na mjestima⁷ na kojima smo spremni očekivali pokret u pravcu XIX. divizije, na kojima smo se mjestima zatekli i kad smo dobili naređenje od vas da je taj pokret obustavljen.⁸ Sad smo u iščekivanju naređenja za daljnji rad, t.j. za dalje zadatke.

4.) Jedan bataljon naše II. brigade, prije naređenog pokreta u pravcu predviđenog pokreta divizije, bio je uputio izvjesne dijelove u zasjedu na Prološkoj Dragi, kada je naišla jedna kolona neprijateljskih kamiona od Livna u jačini od 10 vozila. Ova zasjeda ih je dočekala, oštetila dva kamiona i ubila 15 neprijateljskih vojnika,⁹ a ostali kamioni su uspjeli da pobjegnu natrag u Livno. Kako neprijatelj komunicira još putem Livno — Sinj i to sa manjim dijelovima motorizacije, ovaj prostor od Prologa do Bilog Briga je izvanredan za zasjede i na tome pravcu bi lako bilo onemogućiti prolaz neprijateljske motorizacije, bar kad ide bez tenkova i u manjim grupama.

⁵ Sem snaga iz Prve brdske divizije, na prostoru Knin — Zadar — Šibenik — Split kao posadna jedinica bila je 264 pješadijska divizija (vidi dok. br. 5/4, k. 74 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁶ Iz sastava Petnaeste domobranske pukovnije

⁷ O rasporedu tih jedinica vidi dok. br. 9.

⁸ Pošto se Devetnaesta divizija probila iz okruženja na Bukovici, to su i planirana dejstva za Devetu diviziju otpala i ona je zadržana na području Bos. Grahova (vidi dok. br. 32 i 68).

⁹ Vidi dok. br. 68.

Pošto smo povukli svoje dijelove koji su se nalazili dublje u Livanjskom Polju, t.j. prema Livnu i sjevernom i južnom stranom polja, nepoznati su nam detaljniji podaci o neprijatelju u samom Livnu, kao i u okolnim mjestima, pa ni u Šujici ni u Duvnu.

Glamočki i Livanjski P. Odred su vašim naređenjem isključeni ispod naše nadležnosti i u operativnom pogledu, pa tako sa istima nemamo sada tješnje veze. Grahovsko-peuljski odred nalazi se na svojim ranijim položajima ali se pokazuje prilično neaktivan, najviše u rušenju komunikacija, premda smo im to nekoliko puta naređivali. Sada je rušenje komunikacije Grahovo — Strmica preduzeo jedan naš bataljon, kao što smo vam gore iznijeli.

Zbog same ishrane i održavanja kontakta sa neprijateljem, t.j. dejstva na njega na komunikacijama i mjestima, bar sa manjim posadama, predlažemo da našu I. brigadu prebacimo u Livanjsko Polje. Također i IV.¹⁰ pustimo još dublje prema Livnu i to jednu sa sjeverne a drugu sa južne strane Livanjskog Polja.

5.) Mi smo pristupili formiranju baterije, te smo u tom smislu izuzeli iz brigada izvjestan broj boraca, među kojima ima i ranijih artiljeraca, a također izuzeli smo i sve mazge sa kojima su raspolagale brigade ali ih je bilo vrlo mali broj. Nemamo samara koje možemo kompletirati za tovarenje ovih topova. Baterija će se formirati u Velikom Tičevu i čim kompletiramo samare uputit ćemo odmah ljudstvo sa tovarnom stokom da prihvate topove iz Like.¹¹ XX. divizija nam nije uputila još ljudstvo za bateriju a izgleda da će, i ako nam pošalju, poslati vrlo mali broj.

6.) Ukoliko se XIII. brigada, t.j. naša III. brigada, nalazi kod XIX. divizije, molimo vas da izdate naređenje, te da ista dođe u naš sastav.¹²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara:
Andro Kovačević

(M. P.)

Komandant:
A.¹³ Banina

¹⁰ Četvrta dalmatinska NO brigada

¹¹ Vidi dok. br. 105.

¹² O ulasku te brigade u sastav Devete divizije vidi dok. br. 20 i 31.

¹³ Ante

BR. 30

**TMAREĐENJE ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA NOVJ OD 9
RFEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSME DIVIZIJE DA POJA-
CA DEJSTVA¹**

STAB IV. KORPUSA
v a RODNO-OSLOBODILACKE
w VOJSKE

JUGOSLAVIJE
Op. broj 35/44
Dne 9. II. 1944.

ŠTABU VIII. DIVIZIJE

Od 12. I. tekuće godine Vaša je divizija takorekuć u potpunoj defanzivi, što je neprijatelj potpuno iskoristio i uzeo inicijativu u svoje ruke, te Vam svakodnevno nameće borbu, čas na jednom, čas na drugom mjestu upada duboko u oslobođeni teritorij, pali sela, unosi nervozu u sela duboke pozadine, što sve ima dubljih rdavih posljedica.² Sve ovo neprijatelj radi sa jednom — dvije slabe bojne,³ dok je sada Vaša cijela divizija na okupu.

Preduzmite odmah slijedeće:

- 1.) Sa izviđačkim dijelovima na svima Vašim sektorima održavajte tijesan kontakt sa neprijateljem i organizujte sigurnu i brzu vezu sa izviđačkim dijelovima, te da za svaki pokret neprijatelja još iz polazne baze saznate, a potom po unaprijed spremljenom planu djelujete i ne samo spriječite namjeru neprijatelja, već ga — upuštajući na pogodna mjesta — izmanevrujete i uništite.
- 2.) Sadašnje smjernice neprijateljskih pokreta jasne su: jedan dan Vas ugrožava na pravcu Plaške doline, a potom na pravcu Primišlja, s težnjom da na taj način obmanjuje i zamara Vaše snage.
- 3.) Cilj neprijateljskih upada u Plaščansku dolinu je pljačka i teroriziranje naroda, dok izgleda da mu je glavni cilj probiti se za Slunj radi vršenja mobilizacije.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 41/13, k. 426 C.

² O borbama Osme divizije od 12 januara pa nadalje vidi dok. br. 53 i tom V, knj. 23, dok. br. 81.

³ Vidi dok. br. 38 i 69.

- 4.) Za sada povećajte pažnju na pravac Tržić — Slunj [nastanite da pogodnim rasporedom sačekate neprijatelja i tučete ga do uništenja, a potom preuzmite inicijativu u svoje ruke i djelujte na neprijateljska osiguranja komunikacija i uporišta na liniji Dubrave — Tounj — Josipdol — Modruš. Na ovaj način vezati ćete neprijatelja za sopstvena uporišta i imati ćete veće i korisnije uspjehe vojničke i političke.

Odmah nas izvjestite šta ste preduzeli u vezi ove direktive.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
major

BR. 31

DIREKTIVA ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 9 FEBRUARA 1944 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA RASPORED I NAREDNA DEJSTVA¹

ŠTAB
XIX. DIVIZIJE N.O.V.J.
9 februara 1944 g.
u 18 čas.

DIREKTIVA Br. 16.

(Sekcija Knin — Bihać — Novi Grad i Gospić 1 : 100 000)

Podaci o neprijatelju: Na liniji Lapac — Otrić koncentriše se 115 njemačka divizija.² Uglavnom, koncentracija se vrši u Srbskoj kotlini (selo Kunovac), a jednim dijelom i u Lapcu, što se primjećuje pojačavanjem istog garnizona. Na liniji Zrmanja

⁴ Iz izvještaja Osme divizije od 29 februara se vidi da ona u toku mjeseca nije primila nikakvo naređenje za dejstvo (vidi dok. br. 106).

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog² istoriskog instituta pod reg. br. 27-1/2, k. 517.

² Ova divizija nije bila na teritoriji Jugoslavije.

Gračac koncentrišu se uglavnom dvije njemačke divizije³ i to I- Alpiska sa svojim glavnim snagama skoncentrisana je u selu Zrmanji, a jedni dijelovi divizije »Princ Eugen«⁴ skupljaju se u blizini Gračaca (zaseok Grab). Namjera neprijatelja nije nam u detalje poznata, ali se predviđa da bi nas mogao napasti i na ovom sektoru.⁵ Isto tako obaviješteni smo da se iz pravca Bihać — Lapac kreće 373 njemačka divizija »Tigar«, navodno da se kreće prema Gospiću.

Podaci o našim snagama: I. i II. Brigada XIX. Divizije, XIII. Brigada XXVI. Divizije,⁶ Kninski i Orjenski partizanski odred. **Namjere neprijatelja:** Napasti naše snage i odbaciti ih sa sadašnjih položaja radi slobodnijeg saobraćaja sa komunikacijama kojima se služe. Isto tako težnja je neprijatelja da bi nam uništio živu snagu i ekonomski nas uništio.

Naše namjere: Na određenim položajima suprotstaviti se neprijatelju, nanijeti mu što više gubitaka u živoj snazi i materijalu. Ometati ga u njegovom saobraćaju, uništiti i onespobiti komunikacije sa kojim se služi.

U vezi ovakove situacije,

NAREĐUJEMO:

I. Brigada: Posješće položaje za odbranu na liniji Derin Gaj — Plećaši — Mandića Draga — Mazin — zaseok Kovačevići na slijedeći način: Sa dva bataljona zatvoriće pravac Popina — Glogovo — Bruvno i Srb — Dabašnica — Bruvno na Kosi (k. 937 i 987) i Urljaj (k. 1297, 1286), a sa

³ U širem rejonu Knina bili su koncentrisani dijelovi Prve brdske divizije, koji su od 10—14 februara vodili borbu sa jedinicama Devete divizije NOV oko Strmice i Bos. Grahova (vidi dok. br. 68 i 148). Sem jedinica Prve brdske divizije, oko Knina — prema Gračacu i Zadru, kao posadne snage, nalazili su se dijelovi njemačke 264 pješadijske divizije, dok su komunikaciju Bihać — Knin obezbjeđivale snage 373 legionarske »Tigar« divizije (vidi dok. br. 104).

⁴ Sedma SS-divizija »Princ Eugen« operisala je tada u Bosni (vidi dok. br. 59).

⁵ Predviđeni napad nije uslijedio. Pokreti neprijateljskih snaga odnose se na smjenu jedinica i odlazak Prve brdske divizije sa teritorije Dalmacije preko Bihaća prema Zagrebu (vidi dok. br. 104 i 148).

⁶ Trinaesta dalmatinska brigada tada nije pripadala Dvadeset šestoj diviziji. 19 januara 1944 god. ona je prebačena sa otoka Visa na kopno kod Pakoštana radi ulaska u sastav Devete divizije koja je djelovala na području Livna. Uslijed neprijateljske ofanzive u sjevernoj Dalmaciji Brigada je ostala na ovom području i u sastavu Devetnaeste divizije vodila borbu do 1 marta kada je izvršila marš pravcem: Mazin — Boričevac, Martin Brod — Cvjetnić, Resanovac — Peulje — Celebić gdje je ušla u sastav svoje divizije (vidi dok. br. 18—1, k. 847 A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

ostala dva bataljona posješe položaj radi zatvaranja pravca Lapac — Bruvno na Šolobanici (k. 1147, k. 818) i na sjevernim padinama Urljaja (k. 1087).⁷

II. Brigada: Postaviće se na liniju Tojagići — Dukići — Tomin Gaj, pa zapadno, oslanjajući se na Resnik, a posješe slijedeće položaje: k. 633 sjeverno od zaseoka Tojagići, k. 712, k. Obljajak, pa na zapad k. 622, k. 652 (Popovića Brdo), pa zaključno sa desnim krilom na Gradinu (k. 1052). Zatvoriti pravac Gračac — Bruvno, Gračac — Tupale — Rudo Polje.⁸

XIII. Brigada: Zauzeće i posjesti liniju Smokrić, Vranik, Pločanski Klanac, Ploča sa slijedećim položajima: Ljutača (k. 738), Kereševac Vrelo (k. 657), Sedlo (k. 781), Visočica (k. 780), Budak (k. 920), Debeljak (ik. 822) radi zatvaranja pravca Lovinac — Smokrić — Rudo Polje, Lovinac — Vranik — Ploča — Tušice.

**Kninski i
Orjenski**

P. odred: Ostaju i dalje u sastavu jedinice, kako je to ranijom zapoviješću određeno, sem što će ljudstvo iz Kninskog odreda Stab II. Brigade rasporediti u svoj I. Bataljon i neće djelovati kao samostalna jedinica.

**Način izvo-
đenja i posije-
danja položaja:**

Položaji koji su određeni jedinicama za posjedanje istom zapoviješću u slučaju neprijateljskog nadiranja sa svim svojim snagama, a dok ne uslijedi napad držače jedino predstraže na dodijeljenim im položajima i to: I. Brigada na Kosi (987), Urljaj (k. 987), k. 818 i k. 1147 (Šolobanica). II. Brigada na koti 712 (sjeverno od zaseoka Dukići), k. 622 i k. 652 (Popovića Brdo). XIII. Brigada na k. Ljutača (738), Visočica (k. 780), Krkinac (k. 859) i Debeljak (k. 822), a sa ostalim svojim snagama držati ih pozadi položaja u rezervi i odmoru, s tim da ipak budu u pripravnosti, da se ne desi nikakvo

⁷ O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 109

⁸ Vidi dok. br. 102.

iznenađenje od strane neprijatelja. Položaje za zaposijedanje udesiti za odbranu, fortifikacijski ih urediti, naročito paziti na maskiranje s obzirom što su uočljivi za vrijeme snijega.

- Veza:** I. Brigada koristiće liniju istu koju i sada koristi sa zračnom linijom. II. Brigada postaviće liniju sa zračne linije do svoga Štaba gdje se bude nalazio. Ako ne isteče kabla, postaviće relejne stanice do Štaba Brigade. Sve promjene na položajima javljaće sa depešama svakodnevno preko telefona. XIII. Brigada prikačiće liniju na zračnu liniju ukoliko bude u blizini položaja, a ukoliko ne, slaće redovne izvještaje sa ^kurirskim patrolama. Veza sa ovim Štabom mora biti stalna. U slučaju da telefonska veza ne bude funkcionisala, slati pismene izvještaje o stanju na položaju jedinica najmanje dva puta dnevno. U izvještajima koji da budu iscrpni, naznačiti pravu sliku stanja, kako 'bi se iz istih mogla ocijeniti situacija i donijeti odluka za dalji rad.
- Ishrana:** Organizovati preko Intendanture ovog Štaba i strogo voditi računa da se ishrana vrši pravilno, tako isto preduzeti sve mjere da se na vrijeme prima i dovozi od Intendanture ovog Štaba. U svakodnevnim izvještajima bilo pismenim ili usmenim preko telefona izvještavati ovaj Štab, kako je ishrana ljudstva dotičnog dana bila.
- Sanitet:** Sve ranjenike sa svojih brigadnih previjališta upućivati u Divizijsku bolnicu u Klapavici, a referent Saniteta ovog Štaba staraće se dalje o njihovom transportovanju. Sanitetski vodovi po brigadama i referent Saniteta brigade staraće se da se ranjenici odmah upućuju na određeno mjesto, a ne da se desi da isti ostaju na putu dva ili više dana.
- Znaci raspo-**
znavanja: Važe izdati od strane ovog Štaba na dan 9. o.m.
- Mjesto**
štabova: Štab Divizije nalazi se na svom starom mjestu u selu Cerovcu. Štabovi brigada smjestiće svo-

je štabove na pravcu svog djelovanja i o tome izvijestiti ovaj Štab.

Sve ostale tačke koje nisu ovom direktivom predviđene važe izdate zapoviješću od strane ovog Štaba 7 o.m.⁹

Napomena: U slučaju da nas neprijatelj sa označenih pravaca zaista bude napao, i ako nas bude primorao na povlačenje, jedinice će se povlačiti u krajnjem slučaju ka komunikaciji Bruvno — Klapavica — Udbina i to: I. Brigada oslanjaće se na Šolobanicu i Oštri Vrh (k. 1168), koje uporno braniti sa dva bataljona, a druga dva bataljona biće u Divizijskoj rezervi (gdje će biti ova rezerva odrediće se naknadno). II. Brigada oslanjaće se na Opčuv — Vodena Glava — Jasenar (k. 1178) — Risovac (k. 1112) kao drugi odbrambeni položaj, a treći odbrambeni položaj na Mirkači (k. 1130) — Vrletuše (k. 1035) — Petrašića Vrh (k. 960) sve do cesta Klapavica — Ondić. Za I. Brigadu treći odbrambeni položaj sjeverno od ceste Klapavica — Ondić — Rteševo (1338). XIII. Brigada oslanjaće se na Jelovi Vrh (k. 1069) — Okrugla (k. 969) — Gostuša V. (k. 934) — Pločanski Klanac (k. 733) i Lipač Vrh (k. 794) kao druga odbrambena linija, a treća odbrambena linija Komićska Previja — Troura — Pločanski Klanac i Lipač Vrh, koje uporno braniti.

Prijem ove direktive potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić, s.r.

Komandant-p.pukovnik:
Mićun Šakić, s.r.

Dostavljeno na znanje:

Štabu VIII. Korpusa N.O.V.J. i Glavnom štabu Hrvatske
Na postupak: Štabu I. i II. Brigade XIX Divizije i Štabu XIII. Brigade, referentu Saniteta ovog Štaba i Intendanturi ovog Štaba.

Da je prepis vjeran svome originalu tvrdi

Načelnik Štaba, major
(M. P.) T.¹⁰ Biočić

⁹ Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

¹⁰ Tonči — Ante

BR. 40

I/VJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 9 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O PROBOJU IZ OKRUŽENJA NA BUKOVICI I O PRELASKU IZ SJEVERNE DALMACIJE U LIKU¹

STAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 8
9. II. 1944. g.

GLAVNI ŠTAB NOV i POH
Broj 642, dne 20. II. 1944

Operativni izvještaj.

**GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE
ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE**

Dostavlja se operativni izvještaj za period od 1. II. tg. do 9. II. 1944. godine o izvedenim akcijama od strane jedinica ove divizije u Slijedećem:

I brigada:

1. II. 1944. g. jedan vod iz II bataljona I brigade sačekao je neprijateljsku patrolu u neposrednoj blizini s. Kistanje, koja se uputila u sela radi pljačke. Ubijena su 4 njemačka vojnika, zarobljeno 4 puške i sanduk municije za »Šarac«. Vlastitih gubitaka u ljudstvu i oružju nije bilo.

2/3. II. tg. dva bataljona I brigade i jedan bataljon Kninskog part. odreda vršili su upade na neprijateljske logore u selu Zrmanja 1 Mokrom Polju. Ubijeno je 27 neprijateljskih vojnika i veći broj ranjeno. Zarobljeno je jedan Nijemac, 14 Rusa, 13 konja, 16 pušaka, 2 pištolja i nešto ostale sitne spreme. Sopstvenih gubitaka bilo je 3 mrtva i 1 nestao. Izgubljena jedna puška.

3. II. 1944. g. II ud. bataljon I brigade na cesti Kistanje — Biovičino Selo iz zasjede sačekao je jednu neprijateljsku kolonu u neposrednoj blizini Modrina Sela. Ubijeno je 25 Nijemaca i (preko 30 ranjenih. Zarobljenog oružja i materijala nije bilo. Vlastitih gubi-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 34-2. k. 112.

taka: nestao je jedan bolničar iz mitraljeske čete II ud. bataljona.

II brigada:

1. II. 1944. g. jedna četa IV bataljona II brigade, koja se je nalazila na liniji Obrovac — Bilišane, sačekala je neprijatelja u neposrednoj blizini sela Bilišane, koji se kretao iz Obrovca, jačine do 30 vojnika i 20 mazgi, koji su pošli u selo Bilišane radi pljačke. Neprijatelj po primjećivanju naših snaga počeo je bježati, gdje se nije mogao postići cilj njegovog uništenja. Naneseni su mu gubici u nekoliko ranjenih. Zarobljeno 20 mazgi sa samarima i nešto ostale spreme.

1. II. tg. IV bataljon II brigade postavio je zasjedu na cesti Obrovac — Gračac (na mjestu Popova Kapa), gdje je u toku dana oko 9 časova riasila neprijateljska kolona jačine 5 motornih vozila koja je po upadu na zasjedu ovog bataljona bila potpuno uništena. Ubijeno je 30 neprijateljskih vojnika i jedan zarobljen. Zaplijenjeno 4 »Šarca« sa 500 metaka, 4 pištolja, 1 fotografski aparat, 5 šinjela, 2 par cipela i nešto druge sitne spreme. Uništeno je 4 kamiona, 1 luksuzni auto i 1 trokolica, jedan protikolski top, 1 protivavionski mitraljez, 1 pun kamion pošte koja se nije mogla izvući uslijed neprijateljske intervencije, koja je stigla od Gračaca. Naši gubici: 2 mrtva, od kojih jedan komandir 3. čete IV bataljona drug Bursać Nikola.

2. II. tg. jedan bataljon II brigade koji se je nalazio u selu Golubići, na koti Gradina, vodio je borbu sa jačom neprijateljskom kolonom,² koja se je kretala iz Obrovca preko Muškovaca za s. Golubići. Uslijed nadmoćnosti neprijateljskih snaga i jake artiljerijske i minobacačke vatre, snage ovog bataljona povukle su se sa obrambenih položaja u pravcu sela Krupa. Neprijatelj po ulasku u selo Golubići zapalio je nekoliko kuća i ubio 40 duša (ljudi, žena i djece). Ovo selo je sve četnički raspoloženo i ima veći broj ljudi u četnicima. Nakon izvršenog ovog zločina, neprijatelj se

² i ⁵ Iz sastava Prve brdske divizije (vidi dok. br. 148).

povukao ponovno u pravcu Obrovca. Po povlačenju neprijatelja, ovaj bataljon je u toku noći 2 na 3. II. tg. izvršio skidanje neprijateljske telefonske linije na cesti Obrovac — Gračac u dužini od 8 kim.

3. II. 1944. g. III bataljon II brigade koji je držao kotu 541 (Uvezac) u toku dana bio je napadnut sa jačom neprijateljskom kolonom jačine oko 700 vojnika,³ ojačan sa nekoliko bacača, koji je u toku borbe sa ovim bataljonom bio uz gubitke odbijen, te se ponovno vratio za Kruševo. Istog dana jedna jača neprijateljska kolona probila se je od Kruševa i Karina za Zelengrad i Medvide, dok je II. kolona iz Obrovca kretala prema Bilišanima i napala položaje II bataljona II brigade, ugrozila oba boka 3. bataljona II brigade, koji se je nakon toga povukao na k. 552 (Gradina) i k. 521, gdje je prihvatio borbu sa nastupajućim neprijateljem, koji je uslijed nadmoćnosti u svojim snagama, potpomognut sa jakom artiljerijskom vatrom, uspio odbaciti naše snage, koje su se povukle na prihvatne položaje: k. 456 — k. 483 i k. 319 (Greda) — k. 445 — Stari Vrh (k. 552), gdje se je borba u toku noći prekinula. Neprijatelj je zauzeo sela Zelengrad i Medvide. Sa napadom na selo Zelengrad neprijatelj je sa svojim jačim snagama napao i na selo Bilišani, gdje se nalazio II bataljon ove brigade, koji je nakon borbe pod jačim neprijateljskim pritiskom povlačio se u pravcu sela Zegar na položaje Plješevice, gdje se je borba pred samu noć prekinula. Treća jedna kolona koja je istog dana došla od Obrovca do Spasidola i krenula prema Veselinovićima i Golubićima, gdje je stupila u borbu sa 1. bataljonom II brigade na k. 458 i k. 371. Uslijed jake artiljerijske i minobacačke vatre i jednim dijelom obilaska neprijateljskih snaga na snage ovog bataljona, isti se povlačio u pravcu sela Krupa, gdje je neprijatelj nastavio sa svojim nastupanjem i uspio odbaciti snage ove brigade i iz sela Krupa, koje su se povukle na liniju Macure — Duboki Dol. Neprijatelj je iste večeri došao u selo Krupa, gdje je

i prenoćio. Snage ove brigade povukle su se na liniju Macure — Duboki Dol. Neprijatelj je u ovom svom nadiranju u toku borbe na dan 3-II imao preko 30 mrtvih i više ranjenih. Naši gubici: 3 mrtva, 2 ranjena i 10 nestalih, za koje se pretpostavlja da ih je veći broj dezertirao. Ranjen je komesar 1. bataljona II brigade drug Vojislav Radaković. Među nestalima je i zamjenik komandanta I bataljona II brigade drug Knežević Đuro.

5-II t. g. 2. bataljon II brigade, koji je trebao posjesti položaj (k. Gradina) južno od Dubokog Dola, uslijed jake magle zalutao je u magli te naišao na neprijateljsku zasjedu i pretrpio gubitke od 7 ranjenih i 7 nestalih drugova. Među ranjenima je i komesar 3. čete II bataljona drug Sladojev Dušan. Među nestalima je i komandant II bataljona, p. poručnik Jarić Luka, komandir mitraljeske čete drug Jakelić Josip i komesar 1. čete Trivić Obrad.

XIII brigada: 3. II t. g. jedna četa II bataljona XIII brigade odbila je napad neprijatelja koji je jačine oko 50 vojnika napadao na položaj ovog bataljona koji se nalazio na Lipaču (k. 948). Gubici neprijatelja nisu poznati. Sopstvenih gubitaka nije bilo. Zarobljenog ni izgubljenog oružja nije bilo.

Istog dana jedna jača neprijateljska kolona kretala se od Vučipolja preko Vučjaka u pravcu položaja IV bataljona XIII brigade koji je držao položaj na Zaperovači (k. 900). U toku borbe, koja je trajala 6 sati, neprijatelj je uslijed svoje nadmoćnosti uspio zbaciti snage ovog bataljona sa Zaperovače i ovladati sa istom. Ovaj bataljon se povukao prema Dubokom Dolu i k. 588 (Gradina). Ovom prilikom neprijatelju su naneseni gubici preko 40 mrtvih i više ranjenih. Sopstveni gubici: 6 mrtvih i 4 ranjena. Zarobljenog i izgubljenog oružja nije bilo.

4. II tg. neprijatelj je ponovno napao na položaj XIII brigade — na k. Lipač, sa jačim snagama koje je u toku borbe uspio zbaciti sa k. Lipač i Paripovac. U ovoj borbi neprija-

telju su naneseni gubici u nekoliko mrtvih i ranjenih. Sopstveni gubici od 2 ranjena. Snage ove brigade povukle su se na liniju Vrbica — Gradina (k. 588).

*J, 11, XIU⁴ i
Kninski odred:*

- 1 Opis položaja: I brigada imala je zadatak da zaposjedne položaje Rujište — Vrbica — Jelovac i da zbaci neprijatelja sa k. Paripovac. II brigada imala je zadatak da zaposjedne liniju zapadno od k. Paripovac — Visibaba — Gradina — Sedlo, sa zadatkom ne dozvoliti nastupanje neprijatelja sa pravca Krupe i Vučipolja. XIII brigada povučena je u selo G. Javornik i Milanovićev stan u rezervu i osiguranje bolnice i ranjenika. Kninski part. odred imao je zadatak da drži položaj Kom (k. 1000), ne dozvoliti nadiiranje neprijatelja sa pravca Zrmanje i Kučevića. Orjenski odred nalazio se južno od G. Javornika kao osiguranje zaleđa naših snaga. Štab divizije u to vrijeme nalazio se je u G. Javorniku.⁵
(Sekcija Knin 1 : 100.000).
2. **Naziv naših jedinica:** Štab XIX divizije NOVJ, I i II brigada XIX divizije, XIII brigada XXVI divizije, Kninski i Orjenski partizanski odred.
3. **Naziv i jačina neprijateljskih jedinica:** I gorsko-lovačka divizija⁶ sa 98 i 99 pukovnijom. Ime komandanta nepoznato. Komandant 99 pukovnije je fon Štetner — pukovnik, imena ostalih komandanata nepoznata su.
4. **Obostrana situacija:** Neprijatelj je namjeravao uobručiti naše snage, a potom pristupiti našem uništenju. U tom pogledu mu je i uspjelo da nas uobruči. Radi toga zaposjeo je kao svoje polazne položaje za naše uništenje i to selo Turovac — Duboki Dol — Krupu — Ervenik — Mokro Polje — Prevjes — Palanku — Zrmanju — Otrić i Cerov Dol.

⁴ Odnosi se na brigade.

⁵ Vidi dok. br. 14.

⁶ Prva brdska divizija (vidi dok. br. 148).

Naš zadatak: Razbiti neprijateljski obruč i izvući se sjeverno od komunikacije Gračac — Otrić.

5. **Izdate zapovijesti:** Za probijanje neprijateljskog obruča izdate su pismene zapovijesti za sve jedinice, koja se prilaže u prepisu.⁷
6. **Vrijeme kad je borba počela:** Borba je odpočela 5 februara 1944 g. u 11 č.
7. **Tok borbe:** Na dan 5-II neprijatelj je uz pomoć jake artiljerijske vatre nadirao na naše snage u tri pravca: jednom svojom kolonom nastupao je od pravca Krupe prema zaseoku Cengići i G. Javorniku, drugom svojom kolonom nastupao je iz Ervenika preko Kučevića za Rujište, trećim pravcem neprijatelj je nastupao od zaseoka Mrkići za Turovac i Duboki Dol. U ova-kvoj situaciji I brigada imala je zadatak zbaciti neprijatelja sa k. Paripovac, koje bi nam po padu iste omogućilo za daljno razbijanje obruča. Borba za k. Paripovac odpočela je u 11 č. 5 ov. mj. koja je trajala sve do pred samu noć. Kota Paripovac prelazila je iz ruke u ruke nekoliko puta i naposljetku zadržata je u našim rukama. Po zauzeću kote Paripovac, I brigada imala je zadatak likvidirati selo Turovac i k. 948 (Lipač), osigurati bokove glavnine snaga, komore i ranjenika. Po izvršenoj pripremi za maršovanje i probijanje odpočelo se je sa napadom na k. Lipač i selo Turovac. Napad je počeo u 18 časova 5-II tg. Borba je bila žestoka jer se na ovom dijelu nalazila dva bataljona neprijateljskih vojnika. Ali i pored žestokog otpora neprijatelja borci I brigade uspjeli su likvidirati neprijatelja sa kote Lipač i sela Turovac u 20 časova. Nakon probijanja, I brigada ostavila je osiguranje bokova glavnine i ranjenika, a sa ostalim snagama krenula je prema komunikaciji Gračac — Otrić istočno od želj. stanice Maloyan, radi osiguranja prolaza naših snaga sjeverno od ove linije. XIII brigada vršila je prenos ranjenika i osiguranje svih komora. II brigada imala je zada-

⁷ Vidi dok. br. 14.

tak osiguranje — zaštitnicu maršujuće kolone.⁸ Prebacivanje svih naših snaga preko linije Gračac — Otrić izvršeno je do 23.30 časova na noć 5 ov. mj.

Neprijatelj je po zbacivanju sa k. Lipač napustio i zaseok Mrkići i u paničnom bijegu povukao se je u Otrić i Malu Popinu.

g **Rezultat borbe:** Gubici neprijatelja prilikom probijanja obruča iznose preko 30 mrtvih vojnika i veći broj ranjenih. Zarobljeno je 8 pušaka, 4.600 metaka, 2 konja, 7 čebadi, 8 šatorskih krila, 9 ranaca, 1 nišan, sprave za teški bacač, postolje za teški mitraljez i jedan p. mitraljez »Šarac«.

Naši gubici prilikom probijanja neprijateljskog obruča: 9 mrtvih, 7 ranjenih i 4 nestala. Utrošak municije: Za jugoslovensko naoružanje 1.600 metaka, za talijansko naoružanje 4.500 metaka, za šmajlere 300 metaka, ručnih bombi 80 komada, 14 granata za teški bacač (kal. 81 m/m.)

9. U ovim borbama naročito su se istakli: I brigada XIX divizije i IV bataljon XIII brigade XXVI divizije, koji su učestvovali u probijanju neprijateljskog obruča i na koti Paripovac odbili uzastopce dva neprijateljska protujuriša.

10. U ovim borbama slabo su se držali: Momentalno jedinice — bataljoni XIII brigade, kao i bataljoni II brigade, a naročito 1. i 2. bataljon II brigade koji su u toku borbe sa neprijateljem bili razbijeni i proteklo više vremena njegovog prikupljanja. Ovo sve dolazi uslijed toga što su mlade jedinice i nemaju iskustva u borbi, niti imaju iskusno rukovodstvo u svim momentima.

11. Rezultat ukupan u svim ovim akcijama je slijedeći:

Ubijeno 186 neprijateljskih vojnika, ranjenih broj nije poznat, ali se pretpostavlja da ih je veći broj. Zarobljeno 16 neprijateljskih vojnika, od kojih 14 Rusa, 5 p. mitraljeza »Šarac«, jedno postolje za teški mitraljez, jedne

⁸ Po probiju obruča, snage Devetnaeste divizije otišle su u Gubavčevo Polje kod Gračaca (vidi dok. br. 31).

nišanske sprave za teški bacač, 28 pušaka, 8 pištolja, 6000 metaka, 15 konja, 20 mazgi, 8 km. kabla telefonskog i nešto ostale sitne spreme. Uništeno 4 kamiona, 1 luksuzni auto, 1 trokolica, 1 protivkolski top, i 1 protivavionski mitraljez. Sopstveni gubici: 23 mrtva, 22 ranjena i 23 nestala. Izgubljena 1 puška.

Utrošak municije: 15.530 puščanih, p. mitraljeskih i mitraljeskih metaka, 206 ručnih raznih bombi, 29 mina za teški bacač i 32 za mali bacač.

12. Kritički osvrt:

U čitavom ovom periodu, periodu ofanzive, naš štab nije imao jasnu pretpostavku da je to ustvari ofanziva. Razlog ovome nedostatku leži u nedovoljnoj informativnoj službi. Kroz čitavo to vrijeme nismo dobili niti jedan podatak da je to ofanziva ili pripreme, nego naprotiv da se radi o nekom prolasku njemačkih divizija, koje nemaju za cilj ofanzivu prema nama. Uslijed toga je neki put dolazilo do mijenjanja odluka, prebrzog.

Sve odluke i zapovijesti⁹ bile su realne, ali su uvijek bile za jedan dan u zakašnjenju. To se odrazilo u tome da smo zbog toga dozvolili neprijatelju da potpuno sastavi обруč oko naših jedinica iako smo imali mogućnost da se dan ranije prebacimo.

Upravljanje i rukovođenje borbom bilo je dobro.

Komandovanje više i niže u jedinicama bilo je dobro. Griješilo se u tome što štabovi brigada ne praktikuju da u odbrani položaja odmah poslije posijedanja ne izvrše sami kontrolu posijedanja i organizacije položaja za odbranu, te plana vatre.

Taktički i borbeni postupci naših trupa nisu bili u skladu sa situacijom i to kod II brigade naše divizije i XIII brigade XXVI divizije. Događalo se da se na sektoru tih jedinica istovremeno povlači i neprijatelj i naše

⁸ O.izdatim zapovijestima vidi dok. br. 14 ove knjige, tom V, knj. 23, dok. br. 127 i dok. br. 1/6—4, k. 1009 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

trupe, da je neprijatelj na lak način došao do najvažnijih položaja na sektoru svih naših trupa. Kamuflaža položaja uopšte nije zadovoljila.

Disciplina vatre slaba i vatra se otvara prije komande.

Liste gubitaka dostavljamo u spisku svih gubitaka od formiranja Divizije do danas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić

Komandant-p. pukovnik:
M.^{ie} Šakić

(M. P.)

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET TREĆE DIVIZIJE OD 9 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ O BORBAMA I RASPOREDU JEDINICA OD 1 DO 9 FEBRUARA¹

ŠTAB
XXXIII DIVIZIJE X KORPUSA
»ZAGREBAČKOG« NOV i POJ
Dne 9. II. 1944 godine
Oper, broj 17/44. —

Predmet: Operativni izvještaj

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

U vezi naređenja Štaba X korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ dostavljamo operativni izvještaj ove divizije za vrijeme od 1. II. pa do 9. II. 1944 godine.

Izvještaj je sastavljen prema podacima iz knjige operativnog dnevnika i izvještaja naših jedinica.

¹⁰ Mićun

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/4, k. 551-A.

- I brigada:
1. *II. 1944.* brigada se nalazila na odmaranju u Dubravi, gdje je održan miting i prikupljali su se dezerteri i zaostali drugovi iz naših jedinica.
 2. *II. 1944.* brigada je izvršila pokret iz Dubrave u Čazmu gdje se otpočelo sa sređivanjem jedinica.
 3. *II. 1944. godine* brigada se također nalazila u Čazmi.
 4. *II. 1944* izvršen je pokret preko Ivanske za Berek.
 5. *II. 1944* brigada je nastavila put za V. i M. Pašijan gdje su se vršile pripreme za predviđenu akciju.
 6. *II. 1944.* noću u 21 sat brigada izvršila napad na neprijateljsko uporište V. Zdenci.² U uporištu nalazila se 7. satnija II bojne IV gorskog zdruga. Jačina 150 vojnika. Naoružanje bilo je slijedeće: 12 p. mitraljeza, 2 t. mitraljeza, ostalo puške. Zemljište je bilo valovito, većinom ravno, ispresijecano živicama i grabama. Uređenje gdje se je neprijatelj nalazio bili su bunker i zidane zgrade. Zgrade opletene žicom. Raspored snaga u napadu bio je slijedeći: I udarni bataljon imao je zadatak da zauzme i uništi neprijateljsko uporište V. Zdenci. Glavni proboj vršio se cestom koja vodi iz Hercegovca. Isti bataljon bio je pojačan s pratećom četom: dva topa i jednim bacačem. II bataljon postavio je zasjedu s jednom četom na cesti koja vodi u pravcu Daruvara. Ista je isturila predstražu na kotu 155, sa drugom četom postavio je zasjedu na cesti između Hercegovca i V. Zdenaca. Treća četa nalazila se kao rezerva kod Štaba brigade, koji se je smjestio na želj. stanici V. Zdenci. Brigada je dobila u sastav III bataljon Moslavačkog P. Odruga koji je postavio zasjedu prema Grubišnom Polju kod rijeke Ševarice, na mostu i cesti prema Velikom Grđevcu i to ispred sela Pavlovca. Akcija nije uspjela, neprijateljski gubitci nisu poznati. Naši gubitci su slijedeći: 19 ranjenih i 1 mrtav. Od ranjenih drugova bili su komesar I čete I bataljona Gašparović Vi-

² Vidi dok. br. 21 i 130.

tomir, komesar II čete I bat. Dabo Emil i komesar III čete I bat. Ankica Marjanović, zamjenik komandira I čete I bat. Josip Čizmek, zamjenik komandira III čete I bat. Mijo Havar. Ostalo su borci — među njima jedan vodnik i jedan delegat. Utrošeno je 12 top. granata 37 mm. i 7 granata od 47 mm. te 13 mina za teški bacač, 3200 komada puščane municije. U povlačenju izgubljen je t. minobacač sa 6 mina, 3 konja i 3 samara. Isti bacač izgubljen pri nailasku I bataljona kod povlačenja na neprijateljsku zasjedu na rubu šume Zdenački Gaj, na putu koji vodi iz V. Zdenaca za Trnavu.

Kritika akcije: Pripreme boraca za akciju su bile slabe, odluke i izdane zapovijedi koje je izdao Štab divizije nisu bile sprovedene već su bile i izmijenite samovoljno po Štabu brigade. Upravljanje i rukovođenje borbom odnosno akcijom bilo je od strane Štaba brigade i uopće rukovodilaca slabo. Štab brigade koji je istom akcijom rukovodio samoinicijativno i samostalno nije imao dovoljan pregled za vrijeme borbe i nad njezinim razvitkom, to je stoga proizašlo da sadejstvo jedinica je bilo takvo da su iste jedinice pucale iz raznih vrsta oružja u neodređeni cilj i bez potrebe, pa čak tukla je bacačkim minama jedna po drugoj. Odmah u prvom naletu odnosno za kratko vrijeme borbe bilo je više ranjenih, na to su se rukovodioci trgnuli i prihvatili jedinice čvršće, ali je bilo kasno. Neprijatelj je iskoristio zabunu kod naših boraca i za to vrijeme zapalio pomoću raketa više okolnih zgrada iz slame, a pirio je jak vjetar tako se je vatra širila velikom brzinom i vjetar ju raznosio po cijelom prostoru, tako da je bilo nemoguće se privući zgradama u koje se neprijatelj povukao. U 4 sata ujutro izdato je naređenje za povlačenje. Štab brigade upozorio je bataljon na opasnost koja prijete pri povlačenju putem od V. Zdenaca kroz Zdenački Gaj za Trnavu, pošto je u blizini neprijateljsko uporište Hercegovac, te mu naredio da se povlači uz stanicu Zdenci na Pavlovac te V. Trnoviticu. Bata-

ljon da skрати put krenuo je onim prvooznačenim pravcem, ali tako da nije isturio nikakove predhodnice, već se kretao nevojnički i kao rulja. Pri nailasku na rub šume Zdenački Gaj neprijatelj je otvorio vatru. Nastala je zabuna i komešanje, tom prilikom poplašili su se konji teškog bacača, otrgli se vodičima i počeli bježati. Dok se je jedinica snašla, razvila i izvršila juriš na neprijatelja i istog rastjerala, konji su odmakli dublje u šumu i zbog mraka nisu ih mogle pronaći patrolne koje su bile upućene da ih traže. Neprijatelj je stalno napadao iz Hercegovca i održavao pretragu šume, tako su konji lutajući približili se uporištu gdje ih je neprijatelj uhvatio. Jedinice su se povukle u V. Trnoviticu, gdje su ostale na odmaranju.

7. II. 1944. Brigada se nalazila na odmaranju u V. Trnovitici na sređivanju jedinica.
8. II. 1944 Brigada je izvršila pokret za Miklouš.
9. II. 1944. Brigada nalazila se u Mikloušu i održala sastanke sa štabom bataljona koji je vršio napad. Štab divizije održao vojni sastanak sa štabom brigade o akciji. Jedan bataljon brigade upućen je na prugu Vidrenjak³ sa zadatkom da osiguravao oružje.⁴ Tom prilikom je bataljon pri osiguravanju naišao na neprijateljsku patrolu sa kojom se vodila borba, iz tih razloga onemogućeno je postavljanje mina. Odmah u isto vrijeme naišao je pancir koji je otvorio vatru iz brzometnog topa po koloni koja je prelazila prugu. Tom prilikom ranjeno je 15 drugova Moslavačkog odreda, ubijena su dva konja, preturena su jedna kola sa oružjem, misli se da je tom prilikom nešto oružja izgubljeno, jer je isto palo u vodu, što još nije provjereno, dok se sve oružje ne prebaci, onda će se moći tačno ustanoviti šta fali. Te noći prebačena su

³ Odnosi se na željezničku prugu Beograd — Zagreb, a prelaz je izvršen kod sela Vidrenjaka, nedaleko od Kutine (vidi i dok. br. 125).

⁴ Riječ je o oružju koje je Glavni štab NOV i PO Hrvatske dodijelio Desetom korpusu, te su snage Moslavačkog NOP odreda išle po isto preko Save u Turopolje i Kordun.

samo troja (kola, dok je sve ostalo vraćeno u Okole gdje je čekalo 10. II. Isti bataljon brigade je osiguravao ponovo prelaz Moslavačkom odredu. Toga dana odnosno te noći uspješno se prebaciti jedan dio oružja, dok je drugi dio ostao u šumi Žutici zakonspirisan. Sve oružje nije se moglo prebaciti, jer sa kolima prelaz je bio nemoguć, pošto je neprijatelj uporno i sa jačim snagama držao položaje duž pruge na tom sektoru po čitavu noć i brani prelaz preko iste.

II brigada:

1. II. 1944. držala je slijedeće položaje. I bataljon Kloštar, II bat. Sv. Petar Čvrstec, III bataljon selo Raščani. Prije podne oko 11 sati primijećen je neprijatelj kako se prebacuje u koloni šumom V. Magljenak. Kolona je zapažena na samoj čistini između slova K. i S. [od natpisa Katunišće 3.], procijenjeno je da ih imade oko 300, ali zbog velike udaljenosti nije se sa sigurnošću moglo primijetiti da je ta kolona neprijateljska. Bila je upućena jedna patrola da provjeri tu kolonu, nakon kratkog vremena patrola se vraća i javlja da je neprijatelj, da se prebacuje preko ceste i pruge Križevci — Koprivnica, s ciljem da nam dođe iza leđa. Ususret njima bila je upućena jedna četa koja je trebala da izvrši iznenađenje, ali ta četa se mimoišla sa neprijateljem i tako onemogućila neprijatelju da udari jednu četvrtinu iznenađeno iza leđa, koja je pretrpjela tada gubitke. Tom prilikom bili su slijedeći gubitci: 12 mrtvih, 2 ranjena, 6 nestalih.⁵ Podaci se vide iz priloženih spiskova ranjenih, mrtvih i nestalih. Tada je utrošeno municije 4.400 komada, a izgubljen slijedeći materijal: 1400 metaka, jedna askerica, 1 pištolj, 7 karabina, jedno mitraljesko postolje, 2 samara, 6 mitraljeskih kutija, 2 deke, 1 sedlo i dva konja. Pokazali su se hrabri: vodnik Starčić Stjepan, zamjenik komandira Klišanić Stjepan, desetar Farkaš Josip i bolničar Cauzini Hasan. Naročito se istakao u borbi puškomitraljezac Terihaj Franjo, koji je usprkos žestokoj neprijateljskoj

⁵ Vidi dok. br. 117.

vatri vatrom svoga puškomitraljeza omogućio povlačenje i prebacivanje svojih drugova iz klopke. U vezi naređenja Štaba X korpusa brigada je zauzela slijedeće položaje: I bataljon M. Poganac, II bat. Donjaru, III bataljon grad Koprivnicu.

2, 3, 4, i 5. Tl., 6, 7 i 8. II. 1944 god. brigada je držala gore navedene položaje. Za sve to vrijeme do borbe nije došlo. Sređivale su se jedinice i održavali sastanci sa štabovima i komandama četa. Za to razdoblje došlo 110 boraca iz brigade »Matija Gubec«.

Isto za to vrijeme informativac te brigade zarobio je tri ustaše koji su bili sprovedeni Štabu korpusa.

Moslavački P.

Odred:

Za sve vrijeme od kako se isti odred nalazi pod našom komandom, t.j. Štabom ovog odreda, bio je na putu sa zadatkom prebacivanja oružja. Isti odred se sada vratio, t.j. 9. II. 1944., ali taj put nije uspio prebaciti oružje.

10. II. 1944. ponovio je sa prebacivanjem. Tom prilikom uspio je prebaciti jedan dio, dok ostatak zakonspirisan istog će se prebaciti u najkraće vrijeme.

Bjelovarski P.

Odred:

Rad za sve razdoblje od 1. II pa do 10. II. 1944. Jedan bataljon tog odreda angažiran je za prevoz ranjenika za Slavoniju, koji se još nije vratio. Jedan bataljon drži položaje u selu Kapeli kod Bjelovara, sa zadatkom da kontrolišu cijeli taj sektor i ruši prugu.

OPĆE VOJNO STANJE DIVIZIJE

Sam Štab divizije popunjen je osim komandanta i obavještajca. Formiran je izviđački vod pri Štabu divizije, kirurška ekipa pri kojoj se održavaju sanitetski kursevi. Isto tako referent za vezu drži kurs za vezu. I brigadi dodijeljena su dva bataljona Moslavačkog odreda, te je s time ista popunjena.

Kvalitet tih bataljona je dobar. Isti bataljoni preformiravaju se sa ona dva stara bataljona kako bi se što više učvrstili. Ta brigada imade uslova za pun vojnički razvitak, pošto raspolaže većim dijelom sa starijim i dobrim borcima.

II brigada popunjena je i sastoji se od 3 bataljona. Borbenost i disciplina tih bataljona je dobra. Ta brigada je još brojčano dosta slaba, tako da broji svega 600 boraca. Postoji mogućnost da i ona u najkraće vrijeme brojčano se pojača te i mi svakodnevno šaljemo borce koji dolaze iz pozadine i traže se u brigade te ih dajemo njima da se brojčano izravna sa I brigadom i omogući formiranje IV bataljona. U istoj brigadi nema komesara.

Moslavački odred koji je sa dva bataljona učestvovao kod prebacivanja oružja pokazao je u tom poslu veliku neodgovornost. Slabo držanje ne samo da je pokazao Štab odreda nego i štabovi njihovih bataljona. Na taj način propao je jedan dio oružja zajedno sa protutenkovskom puškom. U tom štabu izgleda da svako radi na svoju ruku. Komesar nastupa previše komandantski. Komandant je inače dobar borac i rukovodilac ali u tom štabu tako nesretno složenom slabo se snalaze. Taj odred ostao je sada sa jednim bataljonom od oko 200 boraca, od čega će se formirati dva bataljona. Da bi to lakše mogli izvesti, dati ćemo im oko 70 pušaka.

Bjelovarski odred. Taj odred imade mogućnosti da se u najkraćem vremenu razvije opet u veću jedinicu pošto imade stalan priliv novih boraca, jedino pomanjkanje oružja ih koči. Stoga ćemo im mi dati izvjestan broj oružja prema našim mogućnostima kako bi se i taj odred mogao učvrstiti. Sam Štab tog odreda je dobar i dolaskom novog dobrog komesara može se očekivati od toga odreda mnogo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Za komandanta:
(načelnik Štaba)
Kušec Božidar

BR. 34

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH
NOP ODREDA OD 9 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG
KORPUSA NOVJ O STANJU, RASPOREDU I ZADACIMA
PODREĐENIH JEDINICA¹**

ŠTAB
GRUPE S.D.P. ODREDA
Br. 99
9. II. 1944.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V.J.

Dostavlja opći izvještaj.

1.) Sjev. dalmatinski odred prije rasformiranja koje je uslijedilo po dolasku XIX. Divizije na teren sjeverne Dalmacije- bio je u stanju da se bori sa neprijateljskim snagama u odnosu 1:1, računajući tu okupatorske i četničke snage ukupno. Ove borbe mogao je da primi na otvorenom zemljištu dok nije bio u stanju da napada utvrđena mjesta. Za zasjedu bio je bolji. U borbama sa četničkim bandama moglo ga se je upotrebiti i računati da će uspješno svršiti zadatak. Po rasformiranju Odreda, snaga Odreda se smanjila i dolaskom novih boraca a naročito dolaskom jednog otočkog bataljona ta udarna snaga je dosta opala. U borbi sa ustaško-četničkim bandama danas se još može na istog računati u odnosu 1 : 1 na otvorenom polju i to ako je inicijativa u našim rukama. Na utvrđena mjesta ne može se napadati pošto isti borci nemaju iskustva za takve borbe. U borbi sa okupatorskim trupama mogu se uspješno upotrebiti za napadanje i postavljanje zasjeda manjim neprijateljskim grupama koje u svom sastavu nemaju težeg oružja. Borbenost same jedinice i njezina udarna snaga je osrednja. Pokretljivost također je na priličnoj visini a isto tako i borbeni moral.

Kninski partiz. odred po dolasku Divizije uputio je na raspoloženje Štabu Divizije za popunu brigada svoj I. Bataljon, dok od Drugog ibataljona formirana su dva bataljona. Ovaj Odred nije još imao jednih jačih akcija a naročito otvo-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 38-1/1, k. 517 A.

² Divizija se vratila na ovo područje početkom januara, poslije borbi oko Livna i Bos. Grahova. Detaljnije o tome vidi tom V, knj. 22, dok. br. 134 i 135, i knj. 23, dok. br. 51, 96 i 99.

renih borbi sa neprijateljem. Njegove akcije su se do danas uglavnom svodile na postavljanje zasjeda na glavnoj neprijateljskoj liniji Bihać — Knin između Popine i Pađena. Udar na snaga ovoga Odreda je slabija iako su sami borci dosta borbeni. Pokretljivost ovoga Odreda je još slaba. Upotrebiti ga se može najuspješnije u postavljanju zasjeda manjim neprijateljskim dijelovima i u proganjanju manjih četničkih grupica. Ovaj Odred još nije dovoljno samostalan i njegova slabost jest ta što ga se ne može da upotrebi na drugim terenima kao Sjevernodalmatinski odred, već je privezan za jedan sektor, t.j. Rujište — Krupa.

Zadarski bataljon koji je formiran od bivšeg Zadarskog odreda nema jedan put borbe kroz koji je prošao. Njegov boravak i djelovanje bio je na terenu zapadno od linije Karin — Smilčić — Zadar gdje je imao borbe sa manjim grupicama domaćih izdajnika. Slaba strana ovog Bataljona jeste što nije se mogao da prebaci na drugi sektor i što je do sada bio privezan za takav teren na kome se nisu mogle izvoditi dosta uspješne akcije. Borbenost samog Bataljona je dosta dobra ali prije reorganizacije Zadarskog odreda komandni kadar bio je vrlo mlad a naročito niži, dok danas smo pružili punu pomoć tom Bataljonu u komandnom kadru. Vjerujemo da će se borbeno stanje i udarnost tog Bataljona popraviti pošto ćemo istog prihvatiti uz glavninu naših snaga i nastojati da ne bude privezan stalno uz svoj teren.

Otočki bataljon koji je formiran poslije rasformiranja Otočkog odreda, a u čijem se sastavu nalazi samo 20 boraca koji su upućeni na otoke da formiraju četu, dok ostalih oko 100 boraca jesu [borci koji su samovoljno napustili] Otočki odred. Borbenost ovih boraca je dobra, a to se može dokazati s tim što su isti vršili herojske podvige u osvajanju Preka, gdje su neprijatelju zadani teški udarci. Slabost ovog Bataljona jest što je privezan uz svoj teren i što se borci boje prelaska na kopno a naročito odlaska za Bosnu i Liku.

Prominska četa je formirana od boraca iz bivšeg Otočkog odreda i Sjevernodalmatinskog. Za osnovu toj Četi uputili smo 20 starih boraca koji su imali da okupe oko sebe još novih boraca iz Promine. Borbenost samih boraca koji su upućeni je na priličnoj visini, dok daljnji razvitak te Čete kao i njezino djelovanje nije nam dovoljno poznato.

Četa za vezu Štaba Grupe je tek formirana i sa istom se počelo da radi. Za razvitak ova Četa ima uslove i dati će se od iste napraviti jedna dobra četa. Svih sredstava koja su joj potrebna još nema.

Prije početka ofanzive³ neprijatelja, koja je uslijedila 24. I. o.g. na terenu sjeverne Dalmacije, bilo je povoljnih uslova za vršenje akcija i za vojničko djelovanje. Po dolasku neprijatelja, situacija je slijedeća: Neprijatelj čvrsto drži pod svojom kontrolom komunikaciju Gračac — Knin — Kistanje — Mostine — Benkovac — Zadar, Skradin — Mostine — Obrovac — Zegar — Ervenik — Mokro Polje, Gračac — Obrovac — Zadar, Zadar — Benkovac — Biograd, Zadar — Nin. Na ovim linijama neprijatelj drži u većim mjestima svoje garnizone koji osiguravaju put motorizaciji a sa kolonama se kreće u jačim snagama. Posljednjih dana neprijatelj sa manjim svojim dijelovima kreće se naročito na liniji Benkovac — Zadar. U okolini tromeđe neprijatelj koristi četničke bande koje mu pomažu u osiguranju ceste Otrić — Pađene. Te četničke bande nalaze se u Popini, Rastičevu, Prljevu, Plavnu i Pađenima. Njihova kretanja su po svim ovim selima, što onemogućava kretanje manjim našim snagama i sprečava održavanje redovne veze s tim kanalom za Bosnu i Liku.⁴ U Mokrom Polju nalazi se jedna grupa četničkih bandi u zajednici sa okupatorskim trupama koja vrši spoljna osiguranja okupatorskom garnizonu u Mokrom Polju i upada u okolna sela radi pljačke. Još prije neprijateljske ofanzive od pravca Knina, za Očestovo i Radučić kretale su se domobranske i četničke snage,⁵ dok poslije ofanzive neprijatelja na toj liniji ostale su okupatorske trupe i da li se tamo danas nalaze nije nam tačno poznato. Četničke bande koje se nalaze u Velebitu kreću se, ukoliko tamo nema naših snaga, po Golubićima i Krupi, dok održavaju vezu sa neprijateljskim garnizonom u Gračacu i Obrovcu. Nije se moglo zapaziti da ove četničke bande vrše osiguranja na cesti Gračac — Obrovac sa kojom neprijatelj često saobraća sa svojim motoriziranim kolonama. Centralna Bukovica u okolini Parčića, Medvide, Bijeline je slobodna. Komunikacija Obrovac — Mokro Polje nalazi se pod neprijateljskom kontrolom i nije nam poznato da li neprijatelj sa tom komunikacijom stalno saobraća ili povremeno. Skradinska općina uglavnom je pod kontrolom četničkih bandi koje često prolaze do Đevrske. Ove četničke bande izlaze iz Skradina sa oko 300 bandita koji vrše pljačku i teror kao i mobilizaciju za svoj račun. U Promini ne nalaze se okupatorske trupe već okupator na tom dijelu drži ustaše i milicionere koje je orga-

³ O toj ofanzivi vidi dok. br. 14, 20 i 32.

⁴ Odnosi se na kanal za prebacivanje materijala sa o. Visa na kopno i dalje u unutrašnjost. Vidi o tome objašnjenje br. 6 uz dok. br. 80.

⁵ Vidi dok. br. 148.

• vao od tamošnjih seljaka. Na ovom prostoru neprijatelj¹¹ osjeća dosta slobodan i isti kreće čak i pojedinačno. Okolica cLnkovaca pa do Vodica i Vrane poslije ofenzive neprijatelja novo je oslobođena. Neprijatelj na ovom prostoru ne kreće

Zapadno od linije Karin — Benkovac — Biograd neprijatelj je nastojao da pod svaku cijenu organizuje četničke i ustaške bande, što mu je u velikoj mjeri i uspjelo. U okolici Benkovca okupio je oko izroda Stegnajića⁵ dobar broj srpskog življa koji je većim dijelom prisilno otjeran u četničke bande, a isto tako ustaške bande čiji se centar nalazi u Zemuniku uspjele su da naoružaju nekoliko hrvatskih sela u okolini Zemunika. Sam boravak naših snaga, kao i djelovanje političkih radnika na tom sektoru svaki dan postaje teže, a naročito je onemogućen saobraćaj između Ninske općine i Biogradske pošto je neprijatelj napravio jedan lanac sa svojim ustaškim i četničkim garnizonima na liniji Zemunik — Smilčić — Karin. Na ovom prostoru neprijatelj se osjeća dosta siguran i njegovi su pokreti česti sa manjim grupama. Sa garnizonima koji se nalaze uz morsku obalu neprijatelj održava veza najčešće morskim putem. Poslije invazije na otoke neprijatelj je napustio Dugi Otok i Kornat, dok na Ugljanu je uspostavio garnizone u Preku, Lukorana i Sutomišćici.⁷ Na otoku Pašmanu i dalje neprijatelj drži garnizon u selu Tkonu. Neprijatelj na otocima osjeća se dosta slobodan, tako da čak bez oružja znaju se kretati i van samog mjesta. Na terenu Šibenik — Drniš — Rogoznica neprijatelj je posljednjih dana krstaro sa jačim snagama. Ceste koje idu od Šibenika prema Splitu, kao i cestu Šibenik — Drniš, neprijatelj drži pod svojom kontrolom. U Konjevratima nalazi se četnički garnizon koji ima zadatak da osigurava cestu Šibenik — Drniš i da ometa akcije našim snagama na tu liniju.

Poslije ofanzive na sjevernu Dalmaciju neprijatelj se osjeća dosta slobodan, tako da se je počeo često kretati i sa manjim snagama između pojedinih garnizona. Primjećuje se posljednjih dana da neprijateljske snage na teritoriju sjeverne Dalmacije postaju sve slabije pošto se njihove glavne snage koje su vršile ofenzivu kreću u pravcu sjevera. Djelovanje ustaških i četničkih bandi svakim danom je sve veće i to se naročito vidi u okolini Benkovca i Zemunika, kao i na terenu općine Skradin.

2.) Grupa u svom sastavu ima dva odreda po dva bataljona, dva samostalna bataljona i jednu samostalnu četvu. Pri štabu ima četa za vezu i četa straže Štaba Grupe.

⁸ Milorad

⁷ Vidi dok. br. 13.

Sjevernodalmatinski odred u svom sastavu ima dva bataljona. I. Bataljon ima dvije pješadijske čete sa po tri voda i dvije desetine. II. Bataljon ima tri čete sa po dva voda — sa po dvije desetine. U prošlom organizacionom izvještaju javili smo vam da se pri Štabu Odreda nalazi vod za vezu. Ovo je bilo pogrešno javljeno pošto vod nije ni¹ postojao, dok stražu koja je bila kod Štaba Odreda nazivali su je vodom za vezu. Naoružanje ovog Odreda je pješadijsko, dok težeg oružja nema.

Kninski P. Odred u svom sastavu ima dva pješadijska bataljona sa po tri čete — sa po dva voda — sa po dvije desetine. U prošlom izvještaju također smo javili da Odred ima vod za vezu, što nije tačno jer isti ga pogrešno nazivaju, već spomenuti vod vrši dužnost straža i intendanture.

Zadarski bataljon u svom sastavu ima tri pješadijske čete sa po tri voda — sa po dvije desetine.

Otočki bataljon ima tri čete sa po dva voda.

Prominska četa ima dva voda sa po dvije desetine.

Četa za vezu Štaba Grupe ima dva voda sa po dvije desetine, pošto nema potrebnih sredstava za vezu, još Četa nije podijeljena na telefoniste i signaliste.

Kod Sjevernodalmatinskog odreda bataljoni su formirani dobro; vod za vezu, pošto nema sredstava, još nije formiran, dok štapska straža postoji prema naređenju od Glavnog štaba.

U Kninskom odredu bataljoni su dobro organizovani, dok nije dobro što je intendantura, kuriri i straža pomiješano u jednoj jedinici.

Zadarski bataljon je dobro organiziran. Organizacija intendanture tog bataljona nije nam poznata.

Otočki bataljon organizovan je kako je već naglašeno ... i isti imamo namjeru da rasformiramo a da za otoke formiramo samo jednu četu jačine oko 40 boraca koja će ostati tamo da djeluje.

Prominska četa je dobro organizirana.

Četa za vezu Štaba Grupe nije organizovana kako glasi u uputstvima Sekcije za vezu Glavnog štaba Hrvatske a to do danas nije napravljeno što se nije imalo potrebnih sredstava.

Jedinice ove Grupe do sada su bile dosta razbacane i sam Štab Grupe nije mogao da sa istima pravilno rukovodi. U sastavu Sjevernodalmat. odreda bio je do sada i Zadarski bataljon koji je djelovao na terenu Ninske općine, te ovaj Bataljon nije mogao da dobije punu pomoć niti od Štaba Odreda, kao niti od ovog Štaba. Mi smo pitanje naših jedinica postavili ovako: od Zadarskog bataljona i od boraca Otočkog bataljona formirati dva bataljona koji bi sačinjavali novi Za-

darski partizanski odred. U sastavu Sjevernodalmatinskog odreda ostala bi dva bataljona, a isto tako i Kninski odred ostao bi sa dva bataljona. Pod direktnom komandom Štaba Grupe nalazila bi se ova tri odreda. Za daljnji razvitak naših jedinica, kao i proširenje kontrole na još neobuhvaćeni sektor, namjeravamo da ostavimo iz sastava Otočkog bataljona jednu četvu od 40 boraca koja bi djelovala vojnički i politički po otocima našeg sektora, a koja bi postepeno prerasla u bataljon. Uputili smo već ranije jednu četvu na teren Promina — Miljevci koja ima zadatak da tamo djeluje i da preraste u bataljon. Na terenu Šibenik — Drniš — Rogoznica za sada nemamo naših snaga ali koliko smo doznali — na terenu Danilo — Dubrava nalazi se jedna četa oko 30 boraca koja je uglavnom bježeća četa, te namjeravamo da ovu četvu povučemo u sastav glavnine Grupe a da za tu četvu koja bi dobila ime Šibenska četa odvojimo oko 20—30 boraca starijih koji bi mogli da prime još boraca sa terena. Po ovome ćemo se još bolje dogovoriti sa drugovima iz O.K.K.P.H. Šibenik.⁸ Sve ove tri čete imale bi zadatak da se jačaju u bataljone i bile bi pod direktnom komandom Štaba Grupe. Naše je mišljenje da ovakvim formiranjem jedinica Grupa bi mogla da obuhvati čitavi teren sjeverne Dalmacije. Kninski odred djelovao bi na prostoru Strmica — Popina — Obrovac — Kistanje, Sjevernodalmatinski Kistanje — Obrovac — Benkovac — Biograd pa na jug, dok Zadarski Karin — Benkovac — Biograd na zapad.

3.) Do reorganizacije Grupe Štab Grupe je bio nepotpun i imao je samo komandanta i informativnog oficira. Poslije reorganizacije dobili smo referenta za vezu koga nam je uputio Glavni štab Hrvatske. Na predlog drugova iz Oblasnog K.K.P.H. za Dalmaciju postavili smo druga Karla,⁹ bivšeg zamjenika komesara Š.D.P. Odreda, za obavještajnog oficira Grupe. Molimo da izdate naredbu za imenovanje istog. U Štabu Grupe ima sada 4 člana. Komandant, informativni oficir, ob. oficir i referent za vezu. Druga koga smo imali u vidu da postavimo za načelnika intendature poslali smo ga na Vis da dovede potrebnu spremu za naše jedinice. Štab Grupe je još nepotpun. Rad koji treba da se obavi — do danas se uglavnom radilo uvijek u saglasnosti sa svim članovima Štaba. Da bi sam Štab mogao da odgovori svojoj dužnosti, nužno je potrebno da nam se da komesar i načelnik (zamjenik komandanta) pošto smo inače mnogo preopterećeni u radu. Šefa odsjeka za v.v. u p. još nemamo.

⁸ Okružni komitet Komunističke partije Hrvatske za okrug Šibenik

⁹ Zuvčić

Štab Sjevernodalmatinskog odreda do reorganizacije Odreda bio je nepotpun. Rad Štaba kao cjeline nije mogao da zadovolji obzirom što je bilo nerazumijevanja između komandanta druga Dubajića¹⁰ i zamjenika komesara druga Karla, a pošto je sam Štab bio nepotpun, nije se moglo u samom Štabu da priđe riješenju tog pitanja. Kod reorganizacije Odreda uzeli smo u obzir da njihov boravak nije poželjan da budu skupa u jednoj jedinici, te smo u saglasnosti sa Štabom XIX. Divizije izvršili slijedeću izmjenu. U Štab S.D.P. Odreda došli su slijedeći drugovi: za v.d. komesara drug Ferdo Toplak, bivši komesar Zadarskog odreda, za zamjenika komesara drug Ivo Zivković, bivši zamjenik komesara Zadarskog odreda, za zamjenika komandanta drug Dane Potrebić, bivši komandant Zadarskog odreda (drug Potrebić još nije stigao u Štab), za informativnog oficira drug Boško Rašković, za obavještajnog oficira drug Staniša Vukmanović. Sada Štab Sjevernodalmatinskog odreda je potpun, samo još fali intendant za taj Odred. Također imaju i referenta saniteta. Ovom dopunom Štaba daje se mogućnost da Štab odgovori zadacima koji su stavljeni pred njega i da može pružiti pomoć jedinicama. Mišljenja smo da će uz našu pomoć u Štabu vladati harmonija i da neće biti pojava koje su ranije bile u Štabu S.D.P. Odreda.

Kninski P. Odred ima potpun štab. Kod ovoga Štaba može se primijetiti da nema dovoljno samoinicijative i da nije dovoljno pokretan, te zbog samog njihovog nedovoljnog aktivnog rada taj Odred nije imao do danas jednog vidnijeg uspjeha. Naprotiv, uspio ga je neprijatelj da iznenadi i to naročito kod prodora 24. I. o.g. u Erveniku,¹¹ gdje je poginulo oko 10 drugova.

Zadarski bataljon ima potpun štab. Ovaj Štab se sastoji od 4 člana. Sam Štab bataljona je jedan od najboljih štabova bataljona u našoj Grupi pošto smo za taj Bataljon kao samostalni bataljon smatrali da mu je potreban jedan takav štab. Rad i djelovanje toga Štaba nije nam dovoljno poznato pošto je od reorganizacije Zadarskog odreda uslijedila neprijateljska ofenziva, te je bio taj Bataljon prisiljen da napusti teren Ninske općine i da se prebaci na otoke, nakon čega je opet bio prisiljen da se prebaci u Podgorje (pod Velebit).

Otočki bataljon za sada nema štaba i nismo štab postavili za taj Bataljon. Ovaj Bataljon imali smo u vidu da priključimo u druge naše jedinice, dok na otocima smo namjeravali da ostavimo samo jednu četvu. Sa ovim Bataljonom bio

¹⁰ Simo

¹¹ Vidi dok. br. 32.

• zadužen drug Zvonimir Santini, bivši komesar Otočkog odreda koji je dobio zadatak da formira otočku četvu i da privuče dezertere. Kako je uspio da prikupi dezertere, odmah je formirao tri čete i izvršio napad na Preko, koji je uspio. Sada je isti drug dobio u zadatak da formira otočku četvu, dok se drugi prebaci na ovaj sektor gdje bi iste priključili u sastav novog Zadarskog odreda. Koliko saznajemo, poslije neprijateljske invazije na otoke taj se Bataljon povukao na Yis te ne znamo kako će nam uspjeti da ga ovamo prebacimo.

Prominska četa ima pun komandni kadar i sama komanda Čete kao komanda može da zadovolji. Nije nam poznato da li je dosad ta Četa imala uspjeha te prema tome aktivnost iste ne možemo ovaj put ocijeniti.

Štab i Kninskog i Sjevernodalmatinskog odreda vojnički i politički dobro stoje. Kod Štaba S.D.P. Odreda primjećuje, se malo veća živost i veća brzina u donošenju odluka, dok kod Kninskog odreda su malo tačniji u radu . . .

Komandant Zadarskog bataljona bio je jedan od boljih komandanata bataljona u našoj Grupi, samo se isti ne osjeća dovoljno samostalan. Uslova za razvoj ima. Komesar Zadarskog bataljona¹² je mlad kao partizan pošto isti tek upućen pred neko vrijeme u vojsku. Njegova borbenost, snalaženje, odlučnost i politička naobrazba dokazuje da mu se mogu dati i odgovornije dužnosti. Imamo ga u vidu za komesara Zadarskog odreda. Što se tiče zamjenika, za sada ne možemo dati podatke. Štabovi ostalih bataljona dosta su mladi, a naročito komandanti pošto u posljednje vrijeme dva komandanta bataljona iz S.D.P. Odreda su ranjena; komandant bataljona koji je bio upućen iz S.D.P. Odreda za komandanta Zadarskog bataljona nesretnim slučajem ranio se, dok jednog i to najboljeg komandanta! bataljona,, kapetana Glumca,¹³ uputili smo po naređenju Štaba Divizije istoj na raspoloženje. Od komesara također je mlad kadar i istima treba pružiti veliku pomoć. Jedan komesar bataljona u S.D.P. Odredu, koji je bio jedan od najboljih komesara, slučajno se sam ubio iz strojnice. Navedeni drug je Stevo Obradović. Ostali kadar po štabovima, kao i po komandama četa, ne možemo za sada ocijeniti pošto su vršene velike promjene u kadru i do danas nisu se uspjeli upoznati štabovi bataljona i odreda, kao i ovaj Štab. Niži komandni kadar: vodnici, delegati i desetari su dosta mladi i svi su iz redova boraca koji su došli u vojsku poslije kapitulacije Italije. U samim komandama četa ima malo starih boraca.

¹² Dane Berović

¹³ Slavko

Glavni nedostaci koji su se pojavljivali do sada kod komandi četa, štabova bataljona i odreda jesu ti što do danas nižim štabovima i komandama nije se pružila nikakova pomoć i što su se sastanci skoro nikako ili vrlo rijetko održavali. Uglavnom, do sada su se davali zadaci nižim štabovima i komandama bez da im se pružila pomoć u rješavanju tih zadataka. Da bi otklonili te nedostatke, nastojaćemo da bude što viša pomoć od viših štabova prema nižim komandama četa i ukoliko bude uslova da se šalju niži rukovodioci na vojnički i politički kurs.

4.) Ishrana boraca možemo reći nije bila zadovoljavajuća. Po tablici se uglavnom pridržavalo kada bi bilo, dok kada je oskudica — odlazilo bi na teret boraca. Ovo je naročito bilo u Kninskom odredu koji nema mogućnosti da se snabdijeva sa terena. Za Zadarski i Otočki bataljon, kao i za Prominsku četvu, možemo reći da je ishrana bila odlična pošto isti žive u krajevima koji su do sada malo iscrpljeni i koji imaju velike rezerve živežnih namirnica (Otočki bataljon se hrani iz magazina koji se nalazi na otocima). Sjevernodalmatinski odred do sada je imao dobrih i loših dana pošto isti krstari od jednog kraja na drugi gdje ekonomsko stanje nije jednako. Zaključivši sve skupa, ishrana nije (bila najgora ali je trebala i mogla je da bude bolja. Glavni nedostaci kod neredovne ishrane jesu što glavnina naših snaga uvijek se nalazila na terenu Šibenskog područja i Velebitskom grebenu koji je ekonomski mnogo slabiji i više iscrpljen nego teren Zadarskog područja. Sama organizacija ekonomske službe kod komandi područja nije dobro organizovana i nije mogla da do danas zadovolji potrebe vojske. Naročito je bilo nerazumjevanja kod Komande Zadarskog područja koja nije nastojala da pomogne jedinice van svog područja iako je to bila u stanju. Da bi se pitanje ishrane poboljšalo, mi smo nastojali da pomognemo u kadru komande mjesta a isto tako smo težili da bi Komanda Zadarskog područja sa svoga teritorija pomogla jedinicama koje se nalaze na teritoriju Šibenskog područja. Ovo nismo mogli da sprovedemo u život do sada pošto nam je omela neprijateljska ofanziva. Naše je mišljenje da bi trebalo izgraditi na više tačaka u sjevernoj Dalmaciji takve magazine hrane odakle bi mogle jedinice da se snabdijevaju u svakoj situaciji.¹⁴ U ove magazine trebalo bi prebaciti hrane sa teritorije Zadarskog područja ild sa Visa. Naročito bi trebalo da se hrana što više prebaci na teritorij centralne Bukovice i južne Like pošto jedinice na tom sektoru ne mogu uopće da ostanu ukoliko ne budu dobivale pomoć iz drugih krajeva.

¹⁴ O izgradnji magazina vidi u dok. br. 80.

5.) Vojnička naobrazba jedinica nije na visini. U jedinici se nalazi oko 70% boraca koji nisu služili ranije vojsku. Po jedinicama se vrlo malo radilo na vojničkom podizanju boraca i nižih starješina. Sve što se do sada prešlo i uglavnom što se do sada radilo jest rukovanje sa oružjem i najosnovnije vojničke radnje iz pješadijskog egzercira, kao i stražarska služba. Kod ovoga još se nije uspjelo u potpunosti pošto svi borci još nisu naučili dobro da vrše stražarsku službu, također svi ne poznaju sva oružja koja se nalaze u našim jedinicama. Sa komandnim kadrom također se nije radilo i nije im se pomoglo kod izgradnje boraca. Mogućnost održavanja kurseva nije bila a imali smo namjeru da sa istima otpočnemo ali nas je kod ovoga omela neprijateljska ofenziva. Ranije smo upućivali neke borce i niže rukovodioce na kurseve koji su se održavali pri Štabu XIX. Divizije ali broj kursista koji su svršili sa uspjehom kurs je vrlo mali da može da zadovolji našim potrebama. Vojničko stanje, ukoliko ne bude nekih izvanrednih događaja, ubrzo će se popraviti pošto se zaveo obavezno vojnički rad u jedinicama.

6.) Disciplina, kao i borbeni moral, naših jedinica na priličnoj je visini. Borci ne odustaju od borbe, već naprotiv im je želja da se potuku naročito sa manjim grupama četnika ili ustaša. U posljednje vrijeme učestala su veća dezertiranja iz naših jedinica ali se ovo ne može uzeti kao dezertiranje i izbjegavanje borbe sa neprijateljem, već želja boraca da pod svaku cijenu ostanu na svom terenu gdje su spremni da prave junačke podvige. Ovo se naročito zapazilo kod boraca Otočkog bataljona koji je uglavnom sastavljen od tih dezertera. Posljedica nediscipline i nedovoljnog borbenog morala, kao i dezertiranja, jeste nedovoljan vojnički i politički rad i prilična udaljenost starješina od boraca. Da bi se stanje popravilo, uvada se više vojničkog života u jedinice i nastoji se da borci i komandni kadar budu živjeli što tješnje.

7.) Pošto su naše jedinice razbacane na širokom prostoru, a čak i veći dio naših snaga krenuo je van teritorije našeg djelovanja, nastojaćemo, prvenstveno, da jedinice prikupimo, da izvršimo reorganizaciju kako smo naprijed naveli. Naše akcije ubuduće namjeravamo usmjeriti uglavnom po domaćim izrodima, ne puštajući priliku da udarimo po okupatoru gdje god možemo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — major:
Šime Ivas

Dostavljeno Štabu VIII. Korpusa N.O.V.J. i
„ XIX. Divizije N.O.V.J.

BR, 35

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE »VASILIJE GA. ČEŠA« OD 9 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU SEDME DIVI. ZIJE O BORBAMA U IVANJSKOM BOKU I O PREBACI. VANJU ČEHOSLOVAČKE NO BRIGADE »JAN ŽIŠKA« PREKO SAVE¹

STAB I UD. BRIGADE »V.G.«
VII UD. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
9 februara 1944 god.

ŠTABU VII UD. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Kao što je javljeno tome štabu, naš III bataljon pratio je Čehoslovačku brigadu do Ivanjskog Boka, gdje se ista prebacivala preko vode. Ta brigada sa ovim bataljonom i cijelim transportom stigla je tek u 8 sati na mjesto prelaza, zatim se počela prebacivati.² Preko vode je prešlo nešto spremne i jedan bataljon njihove brigade. Zatim su naišli avioni — 4 »štuke« i 2 laka bombardera. Isti su omeli dalje prebacivanje, koje je obustavljeno.

U 12 časova naišao je neprijatelj, i to od pravca Sunje, Šaša i Kostajnice, u jačini: jedan teži tenk, troja borna kola, 10 kamiona, 7 motorcikla i konjice u jačini od jednog eskadrona. Neprijatelj se sastojao od ustaša, Čerkeza, četnika, Nijemaca, a sviju skupa bilo je oko 700—800.

Kako je naš bataljon bio u zaštitnici cijele kolone prilikom pokreta, tako je po dolasku glavnine kolone u Ivanjski Bok isti ostao na predstraži u Crkvenom Boku. Po nailasku neprijatelja isti je pod borbom povlačio se u pravcu Ivanjskog Boka. Avioni su stalno tukli položaje našeg bataljona. Neprijatelj je uspio potisnuti naše u sam Ivanjski Bok. Za sve ovo vrijeme dva bataljona Čehoslovačke brigade povukli su se preko Malog Ribošćaka u pravcu Puške. Vidjeći da je sprema napuštena od Čehoslovačke brigade, Štab bataljona donio je odluku da izvrši protivnapad, a pošto nije imao kuda dalje nazad od same vode, isti je krenuo u protivnapad. Vidjevši to Čehoslovačka brigada iz Malog Ribošćaka, ista je potpomogla protivnapad našeg bataljona, te su tako odbili neprijatelja, koji je u paničnom bijegu pobjegao u polazne baze. Neprijatelj je imao preko 20 mrtvih i mnogo više ranjenih.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 816.

² Opširnije o tome vidi dok. br. 50.

po pričanju Štaba bataljona kao i ob. oficira³ ove brigade, koji je bio sa tim bataljonom, bilo je takvih momenata, da su se naši borci sa neprijateljem tukli kundacima, padali u ruke neprijatelja, bacali bombe i izbjegli zarobljavanju. Borba je bila na sasvim ravnom terenu bez ikakvih šumaraka, a jak nritisak neprijateljske avijacije po izjavi komandanta bataljona kapetana Joke.⁴ Borba je bila ogorčena. Isti kaže da u ovakvoj situaciji nije bio još nikada.

U ovoj borbi naši su imali 5 mrtvih i 5 ranjenih. Mrtvi su sahranjeni u Ivanjskom Boku, dok su 4 ranjena prebačeni prijeko sa Češkom brigadom, dok je jedan došao ovamo sa bataljonom.

Od oružja je izgubljen jedan puškomitraljez (talijanski), dok je »šarac« (jedan) odnijela Čehoslovačka brigada. Kako je u borbi pao nišandžija, tako su ga oni uzeli i sa istim se prebacili.

U ovoj borbi držao se dobro cijeli bataljon.

Držanje cijelog bataljona zaslužuje pohvalu, počevši od Štaba bataljona pa do boraca, jer je bila tako teška situacija, a zadatak velik, da po našem mišljenju to ne bi izvršio nijedan drugi naš bataljon. Naročito se pribrano i junački držao komandant bataljona kapetan Joka Nikola, koji je majstorski komandovao bataljonom, raspoređivao ga, zavaravao neprijatelja trikovima »ne pucaj« i tako stalno držao bataljon u rukama. Borci sa oduševljenjem pričaju o njegovom držanju i vrlo su ponosni što su izvršili tako težak zadatak. Pored toga ističemo držanje komandira 1 čete Baić Dušana, koji je u ovako teškoj situaciji pored rukovođenja četom iznio svog zamjenika druga Dević Iliju, koji je bio ranjen, noseći ga od Crkvenog do Ivanjskog Boka. Drug Zivković Milan, puškomitraljezac i desetar, pao je živ neprijatelju u ruke i u gužvanju s njima bacio bombu i ponovo se priključio jedinici, isto tako dobro su se držali komandiri Marić Adam i Zec Dragan, kao i puškomitraljezac Meničanin Milan.

Mišljenja smo da treba naredbom Divizije pohvaliti za junačko držanje boraca i rukovodilaca našeg III bataljona, a naročito istaći držanje drugova koje smo gore naveli.⁵

Noću između 8/9-II-t.g. četa koja je krstarila Gradusom, Paukovom, Vukoševcem, Bestрма u Bestrmi je naišla na

³ Milan Ognjenović

⁴ Nikola Joka

⁵ Štab divizije je svojom naredbom br. 5 (bez datuma) pohvalio sve pomenute rukovodioce i borce za hrabro držanje u toj borbi (vidi dok. br. 4/4, k. 816 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Čerkeze u 2 sata noći. Ista je ta četa napala te Čerkeze i četnike, koji su u paničnom bijegu pobjegli u Komarevo. U svom bijegu bacali su opljačkane stvari i čebad, koje su naši borci pronašli. Po krvavim mrljama po snijegu vidjelo se da je bilo ranjenih. Ulaskom partizana u pojedine kuće narod je strašno zaplašen, nastane jauk po kućama i govore da im je kazano od strane četnika da su partizani izmjenili svoju taktiku i da kolju žene i djecu. Od tog stanovništva ne može se dobiti nikakvih podataka.

Nastavljamo i dalje sa krstarenjem po četničkim selima, kao i s postavljanjem zasjeda u manjim grupama i na raznim pravcima.

Noćas mislimo izvršiti ono što [smo] vam bili javili, tj. napasti četnike u Lađevčanima." O uspjehu ćemo vam javiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

V. d. politkomesara,
Borojević⁷

Komandant — kapetan,
Rade M. Milojević

P.S.

Naše jedinice uhvatile su ustašu Miju Bugarina iz Bjelovca (Pečki) i ženu četnika Nikole Dragića iz Blinje. Vodimo istragu.

V. d. polkomesara
Borojević

⁸ Napad je izveden uspješno — ratnim lukavstvom. Vod partizana, obučen u kozačka odijela, upao je u selo Lađevčane, pretstavio se kao dio Kozačke konjičke divizije te razoružao i zarobio četničku posadu u ovom selu. (Podatke dao Branko Borojević, tadašnji komesar Brigade.)

⁷ Branko

BR. 36

ZAPOVIJEST ŠTABA DRUGE NOU BRIGADE OSME DIVIZIJE OD 9 FEBRUARA 1944 GOD. ZA NAPAD NA TROJVRH I VAIN VRH¹

Z A P O V I J E S T

Štaba II. udarne brigade VIII. divizije NOVJ za dan
9. II. 1944 god.

I.

U posljednjim svojim ofanzivnim akcijama neprijatelj nam je oduzeo inicijativu i prisilio nas na pasivnu odbranu. Pasivna odbrana ne donosi nikakve koristi, već samo štetu. —

Naša Divizija poduzeće mjere da povrati inicijativu na ovome frontu. U toku ove noći III. brigada napadaće neprijatelja na frontu ispred sebe. Naša Brigada napadaće na pojedinim dijelovima fronta noćas neprijatelja u cilju zarobljavanja neprijateljskih vojnika i dobivanja podataka. —

U vezi gornjega

n a r e đ u j e m o :

I. bataljon sa jednom četom provući će se između Trojvrha i ceste Vojnovac i proći iza Trojvrha i napasti neprijatelja na Trojvrhu sa zadnje strane od pravca Josipdola. Jedna četa će napasti neprijatelja u Turkaljima.² —

IV. bataljon sa dvije čete će napasti neprijatelja na Vain Vrh od pravca Radošić Brda, sa jednom četom napasti neprijatelja na Mudrić Glavici od pravca Bunjevaca.³ —

Početak napada biće jednovremeno na svim dijelovima u 23 časa večeras 9. II. 1944 god. —

Ovaj napad mora biti više partizanski: tiho i nečujno se privuci i sa bombama na brzinu zadatak izvršiti. Sa ovim zadatkom upoznati sve rukovodioce i borce i formirati udarna odjeljenja koja će upasti i likvidirati neprijatelja, ali skrenuti pažnju da se mora neki neprijateljski vojnik živ uhvatiti radi prikupljanja podataka. —

III. bataljon formiraće jednu dobru četku kojoj dati zadatak da ide na sektor Kamenica — Košare da napravi sutra zasjedu gdje to bataljon nađe za najzgodnije. Također sa za-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 831.

² i ³ O izvršenju zadatka vidi dok. br. 69.

datkom da uhvati živih neprijateljskih vojnika radi prikup, ljanja podataka. Sa ostatkom bataljona zatvarati dosadašnje pravce i nešto poslati prema Simića Brdu. Dosad III. bataljon imao je prilike da postigne izvjesne uspjehe protiv neprijatelja, ali vrlo neumješnim rukovođenjem nije postigao nikakvih rezultata. Svakodnevno su jedinice zamarali, a rezultati se postigli nisu. —

Podaci o neprijatelju:⁴ Sabljaki: 120 legionera, osmatračnica im se nalazi u selu Čubrini gdje ima i rovove. Preko dana patroliraju prema Modrušu. Na klekinji nalazi se izvidnica i jedan teški mitraljez i 15—20 vojnika. Rovovi na samoj Klekinji su pokopani. Oko 30 vojnika nalazi se u selu Kovačićima, dok za vrijeme dana ima u selu Jančićima jedan teški mitraljez sa oko 15 vojnika. Na Trojvrhu se preko dana primjećuje oko 20—30 vojnika. Na tom sektoru ima "jedna satnija legionera ojačana sa teška bacača."⁵ Zapovjedništvo te satnije nalazi se u selu Prodanovićima, u kući Mane Prodanovića. —

Vojnovac: satnija legionera, čiji se dijelovi nalaze na Vain Vrh i Mudrić Glavici, štab satnije nalazi se u kući Rade Mišćevića. —

Josipdol: 4 topa haubice, ikod tih topova nalazi se posada od 50 vojnika. —

Skradnik: Nalazi se jedna satnija legionera. Ovi podaci o neprijatelju mogu na nekim mjestima biti netačni, zato oprežno i ispitivajući nastupati. —

Napomena: Napade treba dobro pripremiti i apsolutno treba da budu uspješni. Poslužiti se sa ovim ranijim iskustvima i trikovima, treba djelovati brzo i energično — partizanski. Ponovno napominjemo važnost ovoga pothvata, sa čim treba upoznati sve potčinjene rukovodioce. —

Znaci raspoznavanja za noćas biće Torba — Tobolić, a ugovoreni: Marko, a odgovor: tri zvižduka. —

Bataljoni trebaju još dok se vidi poslati male izvidnice koje će osmatrati neprijatelja i dočekati djelove koji idu u napad. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara:

Komandant,⁶ major:
Joco

⁴ Odnosi se na dijelove 392 legionarske divizije (vidi dok. br. 69).

⁵ Broj bacača izostavljen u originalu.

⁶ Tarabić

BR. 36

17VJEŠTAJ ŠTABA ŠESTOG KORPUSA NOVJ OD 10 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKO O BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA OD 1 DO 10 FEBRUARA¹

AKCIJE JEDINICA VI. KORPUSA NOV I POJ

koje su izvedene u vremenu od 1 do 10. II. 1944, kao i one koje su izvedene pre ovog vremena a za koje još nije podnet pismeni izvještaj

XII. DIVIZIJA

27. I. 1944 posle akcije na Čaglin,² jedinice XII. divizije prebacivale su se na sektor Orahovice.³ Na tom putu jedinice Brodske brigade naišle su na neprijatelja i to bataljon u predhodnici iznad s. Gradac (sekcija Brod 1 : 100000), a 2 bataljona u glavnini kod s. Londžica (sekcija Brod 1 : 100.000).

Bataljon u predhodnici prošao je selo Gradac i u momentu kada je izbijao na prve kose zapadno od Gradca neprijatelj u jačini 200—300 ustaša iz Našica⁴ podilazio je istim položajima. Bataljon se je u brzini razvio za borbu, poseo položaje i primio borbu. Posle 1 sata borbe neprijatelj je bio primoran da odstupi u pravcu Našica.

Gubitci neprijatelja nisu poznati.

Mi nismo imali gubitaka.

Skoro istovremeno sa borbom predhodnice vodila je borbu i glavnina, to su bila 2 bataljona. Neprijatelj je u dve kolone nastupao iz Našica u pravcu Čaglina i u tom nastupanju naišao na naše jedinice, koje su takođe bile u pokretu. Posle kraće borbe neprijatelj je odbačen u pravcu Našica, ostavivši na bojnopolju 8 mrtvih, dok je ostale uspeo odvući.

Neprijateljski gubitci:

8 mrtvih

Plen:

750 metaka

Utrošeno:

600 metaka

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 22-3, k. 473-A.

² i ⁷ Vidi dok. br. 47.

³ Vidi tom V, knj. 23 dok. br. 100.

⁴ Odnosi se na dijelove Drugog ustaškog zdruga (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 177).

Posle ovih borbi naše jedinice su proizvele svoj pokret preko s. Gradac i Lončarskog Visa u pravcu Orahovice (sekcija Slatina⁵ 1 : 100000). Jedinice XVIII. brigade trebale su preko Lončarskog Visa (k. 491) da se spuste u sela: Jurkovac, Duboka i Gradište (sekcija Brod 1 : 100000). Međutim, neprijatelj (Nemci) je pre dolaska naših jedinica poseo sela Jasik i Duboku i otvorio na naše jedinice jaku mitraljesku i bacačku vatru. U isto vreme naišla su još 2 neprijateljska bombardera, koja su bombardovala naše položaje. Naše su se jedinice povukle na Lončarski Vis, gde su isto tako bile bombardovane. Od eksplozija bombi poplašila su se 4 konja, koja su bila svezana za drvo i to 2 jahača konja i 2 mitraljeska i pobjegla u pravcu neprijatelja. Sa oružnog grla ispalo je postolje, dok je mitraljez ostao na konju i taj je konj navodno uhvaćen u neprijateljskom uporištu Kuli.

Izgubljeno:

4 konja

2 sedla

1 teški mitraljez

7. II. 1944 jedinice Čehoslovačke brigade »Jan Žižka« vodile su borbu u s. Ivanjski Bok⁶ (sekcija Kostajnica 1 : 100 000). Iste su se jedinice prebacile iz Slavonije preko Save u Baniju, radi prebacivanje ratnog materijala iz Banije za Slavoniju.

Dne 7. II. jedinice Čehoslovačke brigade već su se sa preko 40 kola materijala nalazile u s. Ivanjski Bok, dok je Jedan manji broj kola već bio prebačen preko Save na našu stranu. Jedan bataljon bio je sa materijalom u samom selu, II. bataljon je bio na položaju prema uporištu Sunja i to severno od Sunja kanala, III. bataljon je vršio prebacivanje preko Save zapadno od s. Ivanjski Bok a III. bataljon I. brigade VII. udarne divizije bio je na položaju u šumi Ilijina Greda, prema Sunji.

Pre podne u 10.30 časova naišle su 3 »Štuke« i u 12 časova još 2 bombardera, koji su tukli naše položaje i selo Ivanjski Bok sa zapaljivim bombama. Istovremeno sa bombardovanjem i mitraljiranjem naših položaja neprijatelj iz Sunje privlačio se je našim položajima i to III. bataljonu VII. udarne divizije i III. bataljonu Čehoslovačke brigade koji je vršio prebacivanje, dok je II. bataljon Čehoslov. brigade običen. Neprijatelju je uspelo da razbije III. bataljon VII. udarne divizije i već se je njegovo desno krilo približilo s. Ivanjski

⁵ Sekcija Danji Miholjac

⁶ Vidi dok. br. 35 i 50.

Bok i dočepao se je naših kola. Jedinice I. bataljona koje su se nalazile u selu izvršile su sa 2 čete juriš na neprijatelja koji ulazio u selo, a 1 četa istog bataljona se je prebacila preko Save, kako bi bočnom vatrom tukla neprijatelja. Istovremeno su izvršile juriš i jedinice II. bataljona. Juriš je uspeo i neprijatelj je nateran u divlji beg.

Borba, u kojoj je učestvovalo oko 600 Nemaca, ustaša i četnika sa 4 tenka, vođena je od 15.15 časova do 16 časova, dok je bombardovanje završeno u 15.15 časova.

Neprijatelj je progonjen u pravcu Sunje, ali pošto je imao oko 20 kamiona i 4 tenka, to mu je uspelo najveći deo svojih mrtvih da odvuče i da brzo odmakne našim jedinicama.

Plen: 2 nemačka laka mitraljeza
1 puškomitraljez
7 karabina
1 pištolj

Neprijateljski gubitci:

20 mrtvih, koje je ostavio na bojnopolju, a mnogo veći broj je odveo. Među ubijenima se nalazi i poznati četnički vođa iz Vel. Graduse Jovan Bogović.

Naši gubitci:

2 mrtva
13 ranjenih, među kojima komandir Marčeta Golub i komandir Cupa Franjo.

Utrošeno:

5000 šmajserskih metaka
2000 puščanih i mitraljeskih metaka

U ovoj borbi istakla se po svojoj hrabrosti i odlučnosti 1. i 2. četa I. bataljona sa komandantom bataljona drugom Svrabom Milanom i njegovim zamenikom i 2. četa III. bataljona.

Rukovođenje borbom je bilo dobro, sve starešine su se dobro snašle i borci su pokazivali puno poverenja u svoje rukovodioce i poneli se kao pravi narodni borci.

XXVIII DIVIZIJA

Posle akcije na Čaglin⁷ jedinice XXVIII udarne divizije prebacile su se na sektor oko Orjavca (sekcija Požega 1:100000) u cilju odmora i sređenja.⁸

1.) 7. II. 1944. neprijatelj iz Pakraca krenuo je u pravcu Bučja i Kamenske u cilju pljačke i paljevine naših sela i naših

⁸ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 97.

ustanova.⁹ Da bi se neprijatelju sprečio taj plan, jedinice XXVIII. udarne divizije dobile su zadatak da mu to onemoguće i da ga potuku.¹⁰

ii

ISTOČNA GRUPA ODREDA

31.1. 1944 jedinice Požeškog NOP odreda u 2.30 časova digle su u zrak voz na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, na sektoru St. Petrovo Selo — N. Gradiška.¹²

Na minu koja je postavljena na pruzi naišao je teretni voz od 40 vagona. U momentu eksplozije mine otvoren je na voz plotun, jer se nije znalo da li ima u vozu neprijateljske vojske ili ne. U vozu su ustvari bila od neprijateljskih vojnika samo 2 nemačka podoficira.

Plen: 2 karabina
60 metaka
70 pari cipela
600 kg šećera
150 kg soli

Neprijateljski gubitci:
2 zarobljena

Uništeno:
1 lokomotiva
40 vagona — od toga: 1 vagon žita, 1 vagon masti, 2 vagona šećera, 1 vagon sa metlama, a šta je bilo u ostalim vagonima nije poznato.

Više plena nije se moglo izvući zbog dolaska pancera, a da je 'bilo u zasedi kod mine više ljudstva koje bi imalo zadatak samo izvlačenje plena, svakako se je moglo više izvući.

5/6.1. 1944. jedinice Diljskog odreda vršile su diverziju glavne pruge Zagreb — Beograd.

Porušeno:
4 km tt. veza i
60 m pruge

ZAPADNA GRUPA NOP ODREDA

23.1. 1944. I. i II. bataljon Daruvarskog NOP Odreda vodio je borbu kod s. Dežanovac (sekcija Bjelovar 1 : 100000) sa XI. ustaškom bojnom pod komandom natporučnika Majera.¹⁸

⁸ O sastavu neprijateljskih snaga vidi dok. br. 127.

¹⁰ Vidi dok. br. 44.

¹¹ Izostavljeni dio izvještaja istovjetan je sa dok. br. 44.

¹² Vidi dok. br. 115 i dok. br. 4/1-3, k. 1619 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

¹³ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 140.

Teren na kome je vođena borba bio je težak, jer je potpuna ravnica, bez zaklona i bez maske. Jedinice Daruvarskog odreda nalazile su se u s. Imsovcu, odakle su krenule u pravcu s Dežanovac. Na tom putu, malo ispred sela Dežanovac, sukobile su se oko 9 sati pre podne sa ustaškom bojnom, koja je imala nameru da opljačka selo i da postavi našim jedinicama zasedu. Bataljon je primio borbu i uspeo naterati neprijatelja na povlačenje kroz selo Dežanovac i gonio ga oko 2 km iza sela. Kod neprijatelja već se primećivala panika i nered i bilo je izgleda da će neprijatelj biti potpuno uništen i razbit. Ali posle 1.30 satne borbe neprijatelju je stiglo pojačanje od 2 satnije domobrana i 4 tenka koji su najurili među same borce. U tom se je neprijatelj pribrao i izvršio jupš na naše položaje i prisilio naše jedinice na povlačenje kroz selo Dežanovac, ali gonjenja nije izvršio.

U tim borbama nisu postignuti povoljni rezultati, jer je neprijatelju stiglo pojačanje i naše jedinice su bile preslabe, da bi mogle neprijatelju naneti teže gubitke i uništiti ga.

f.Neprijateljski gubitci:

18 mrtvih

Naši gubitci:

14 mrtvih i

21 ranjen

Među ranjenima se nalaze: komandant II. bataljona poručnik Lončarević Gavro, zamenik komandanta I. bataljona poručnik Golub Đuro, komandir poručnik Nježić Branko i vodnik Danica Petrović, a među poginulima se nalazi načelnik Štaba Istočne grupe odreda drug Mijo Pešut, vodnik Husein Havkić, delegat Kapetanović Gajo, informativni oficir I. bataljona drug Makaj Franjo i politkomesar čete drug Radanović Veljko.

Utrošeno je u borbi 3800 metaka i 2 lake mine.

U borbi se je istakao pored poginulog vodnika Huseina Havkića još i mitraljezac I. čete I. bataljona drug Kovačić Đuro, koji je ležao u jarku pokraj puta kada su prolazili neprijateljski tenkovi i neprestano tukao na neprijatelja i uspeo se živ izvući zajedno sa svojim puškomitraljezom između neprijatelja.

Slabo se je pokazao u ovim borbama komandant I. bataljona ..., koji je zaostao 1 km iza svojih boraca koji su vodili fborbu] i isti drug je zbog toga smenjen sa dužnosti komandanta.

Posle ovih borbi jedinice Daruvarskog odreda prebacile su se na sektor Bijela (sekcija Bjelovar 1 : 100000), gde su sledeća dva dana opet vodile borbu.

24.1. 1944. krenuo je neprijatelj iz Daruvara u jačini od oko 2000 zdrugovaca, Nemaca i ustaša sa 2 topa, 7 teških mitraljeza i 4 tenka u pravcu s. Bijela sa zadatkom da upadne na naš oslobođeni teritorij i da popali i opljačka naša sela i **naše** pozadinske ustanove.¹⁴

Jedinice neprijatelja bile su pod komandom pukovnika Grlića i bojnika Majera.

Bataljoni Daruvarskog odreda poseli položaje: Piljenica — Skupiduša — Duga Njiva — Petrov Vrh (sekcija Bjelovar 1 : 100000). Oko 15 časova na dan 24.1. 1944 neprijatelj je hteo da prođe u selo Bijela, ali je bio odbit i zanoćio je u selu Pakrani. Sledećeg dana 25. 1. neprijatelj je ponovo nadirao u pravcu s. Bijela ali je opet bio odbit i zadržan sve dok mu nije uspelo da izmanevriše naše jedinice. Na položaju Duga Njiva bila je jedna četa I. bataljona sa komandantom bataljona, na koju su naišle 2 satnije Nemaca. Četa je pružila neprijatelju neznatan otpor i bez ičijeg naređenja se povukla. Pošto je na taj način neprijatelj zašao našim jedinicama iza leđa, a tenkovi su prošli s. Bijela, D. Borki i otišli u pravcu G. Borki, jedinice odreda povukle su se u s. Koreničani i Skodinovac.

U tim borbama nisu postignuti postavljeni ciljevi. Neprijatelju je uspelo da se probije na naš oslobođeni teritorij i da tamo popali nešto u našim selima i nešto od naših pozadinskih ustanova.

Jedinice su se u ovim borbama pokazale dobro ali greškom komandanta I. bataljona, koji se je povukao bez ičijeg naređenja, naše su se jedinice morale povući već 25. 1. u 14 časova iako su mogle znatno nadmoćnijem neprijatelju pružiti još neko vreme otpor i naneti mu gubitke.

Gubitci neprijatelja nisu poznati.

Naši gubitci: 1 ranjen (sekretar bataljona).

Utrošeno: 4500 metaka i lakih mina.

Komandant I. bataljona je zbog svoje greške smenjen sa dužnosti.

Neprijatelj je u svom nadiranju došao do s. Zajle i zatim se vratio u Daruvar još pre nego što su stigle jedinice XXVIII. udarne divizije, koje su bile upućene u pojačanje Daruvarskom odreda.

25.1. 1944. Jedinice Bilogorskog odreda bile su obavestene da će neprijatelj iz Virovitice krenuti u pravcu s. Špišić

¹⁴ Opširnije o sastavu neprijateljskih snaga, njihovom zadatku i toku borbi u selima Borki i Bijela vidi tom V, knj. 23, dok. br. 140, 174, 179, 180 i dok. br. 15/1-5, 15/1-12, k. 107, i 1/1-25, k. 5« u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

kovice i Lozana sa namerom da opljačka okolna sela. II. h talione istog odreda i Grubišnopoljska četa postavili su sedu između s. Špišić Bukovice i Lozana (sekcija Bjelovar i • 100000), bliže Bukovici.¹⁵ Neprijatelj iz Virovitice, u jačini 300 gestapovaca sa 4 tenka i 300 kola, pod komandom majora Kegla (rodom iz Bukovice) došao je u s. [Špišić] Bukovica i krenuo u pravcu s. Lozan, gde je naišao na naše jedinice, koje su prihvatile borbu, pod dosta teškim uslovima, jer je teren ravan i ne pruža nikakav zaklon ili prepreku protiv tenkova. Borba je vođena 2 sata bez naročitih rezultata. Tek kada je našim borcima uspelo da ručnim bombama oštete jedan tenk, neprijatelj se je povukao nazad u Viroviticu odvučavši sobom i oštećeni tenk.

Plena nije dobiveno.

Neprijateljski gubitci:

3 mrtva

Naši gubitci: 1 lakše ranjen, koji je ostao u stroju.

27.1. 1944. II. bataljon Posavskog odreda, uz pripomoć diverzanata, digao je voz na glavnoj pruzi kod s. Lađevca (sekcija 1 : 100000 — Prakrac).¹⁶ Zbog nailaska neprijateljskog pancera i zbog neumešnosti i slabog rukovođenja nisu postignuti rezultati kakvi su se mogli postići.

Neprijateljski gubitci:

2 domobrana i

2 železničara zarobljeni

Uništena:

1 lokomotiva

28. I. 1944 II. bataljon Bilogorskog odreda nalazio se u s. St. Gradac (sekcija Bjelovar). Neprijatelj iz Virovitice i okolnih uporišta (Turanovac, Bušetina, Bazje), u jačini od 1200 gestapovaca, hteo je bataljon obkoliti i uništiti. U tom cilju neprijatelj je nastupao u tri pravca i to od N. Marofa (na Dravi), od Rogovca i Lozana te od Vukosavljevice. Naše jedinice, videći premoć neprijatelja i njegovu nameru obkoljavanja (kolona od N. Marofa), povlačile su se u pravcu Pitomače, vodeći borbu sa kolonom koja je nastupala od s. Vukosavljevica a jedna četa vodila je borbu sa kolonom od N. Marofa, koja je bila već skoro sasvim obkoljena i zbog nestanka municije morala se je povući.

31. I. 1944. jedna četa Novogradiškog bataljona (iz sastava Posavskog odreda) postavila je zasedu na glavnoj pruzi kod s. Paklenica (sekcija Pakrac). Prema prikupljenim infor-

¹⁵ U 17 i 18 *vidi do*k. br. 51 i 76 u ovoj knjizi i dok. br. 6-2/1, k. 473 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

macijama trebala je naići jedna neprijateljska patrola. Ali u momentu kada je četa posedala položaj (u 19.20 časova), već je naišla neprijateljska patrola u jačini od oko 35 Nemaca sa 3 pmitraljeza. Iako se četa još nije pravilno razvila za borbu, otvorila je vatru i neprijatelj se je odmah povlačio u pravcu Novske sve dok nije naišao pancir, kada su se naše jedinice morale povući.

Plen: 2 karabina sa 300 metaka

Neprijateljski gubitci:

3 mrtva, među kojima 1 nemački podoficir

Naši gubitci:

1 mrtav drug

Utrošeno: 700 kom. metaka

3. II. 1944 III. bataljon Bilogorskog odreda nalazio se je u s. Borovo (sekcija Slatina 1 : 100000). Neprijatelj iz Virovitice u jačini od oko 1400 gestapovaca i crnolegijaša krenuo je u pravcu s. Borovo sa zadatkom da pljačka okolna sela. Naše jedinice prihvatile su oko 10 sati borbu i prisilile neprijatelja na povlačenje u pravcu Virovitice.¹⁷ Videvši svoj neuspjeh, neprijatelj je ponovo krenuo u pravcu s. Borovo i to od Virovitice, Suhopolja, Kapana i Naudovca. Neprijatelju i ovoga puta nije uspelo da protera naše jedinice i da uđe u selo već se je on morao u 19 časova ponovo povući u svoje uporište Viroviticu.

Neprijateljski gubitci:

10 mrtvih

Naši gubitci:

1 lakše ranjen

Utrošeno:

1900 metaka

U borbama se je istakao zam. komandira I. čete drug Bosanac Lazar.

7. II. 1944. II. bataljon Posavskog odreda i Novogradiški bataljon istog odreda nalazili su se u s. Jamarica (sekcija Pakrac 1 : 100000). Neprijatelj je preko petokolonaša saznao za smještaj naših jedinica u tom selu i krenuo je u namjeru da ih obkoli i uništi. Oko 300 Nemaca i zdrugovaca krenulo je u pravcu pomenutog sela od Lipovljana, Banove Jaruge i Poljane, tako da su naše jedinice u selu obkolili. Videvši da su obkoljeni sa svih strana, naši su izvršili proboj i probili se u pravcu s. Lovska.¹⁸

Gubitci neprijatelja:

7 mrtvih

Naši gubitci:
2 mrtva
4 ranjena

Utrošeno:
100-0 metaka i izgubljen 1 karabin

Naše jedinice, zbog nepažnje i nevojništva, bile su ovoga puta iznenađene. Iako blizu neprijateljskih uporišta, one su računale da predveče neprijatelj neće kretati iz svojih uporišta, dok je isti baš u prvi sumrak izvršio svoje obkoljavanje, kada su naše jedinice mislile da je takoreći opasnost prošla.

8. II. 1944., kada su jedinice XXVIII. udarne divizije vodile borbu sa neprijateljem iz Pakraca kod s. Bučje, na našem oslobođenom teritoriju, krenuo je i neprijatelj iz Daruvara upomoć svojim jedinicama, koje su se kod Bučja povlačile.

Jedinice Daruvarskog odreda zaposele su položaj: s. Pakrani — s. Markovac (sekcija Bjelovar). Oko 8 sati ujutro naišao je neprijatelj iz Daruvara u jačini nekoliko stotina zdrugovaca. Odred je primio borbu i neprijatelj iznenađen posle 1 sata borbe povukao se je u Daruvar.¹⁹

Gubitci neprijatelja nisu poznati, dok naše jedinice nisu imale gubitaka. Rezultat borbe nije povoljan, jer se je uspelo neprijatelja samo odbiti i sprečiti ga u njegovoj nameri, a nije se uspelo uništiti njegovu živu silu i zapleniti njegovo oružje.

DIVERZANTSKI BATALJON

izveo je samostalno sledeće akcije, odnosno sabotaze:

23. I. 1944. dignut je železnički most, dug 15 metara, na pruzi Bjelovar — Grubišno Polje.

29. I. 1944. postavljene su mine na cesti Špišić Bukovica — Virovitica i na mekanom putu Rogovac — Bušetina (sekcija Slatina). Na minu na mekanom putu naišli su konji koji su vozili karu punu teških mina. Mina je ubila konje, raznela karu i ubila 1 nemačkog oficira i 2 vojnika.

Na minu, koja je bila postavljena na cesti Virovitica — [Špišić] Bukovica, naišla su kola u kojima je neki Švabo vozio u Viroviticu vino i živežne namirnice. Ubijen je 1 konj i raznesena su kola.

30. I. 1944. postavljena je mina na cesti između Virovitice i Špišić Bukovice. Neprijatelj koji je naišao cestom prime-

¹⁹ Opširnije o borbama Daruvarskog NOP odreda u pomenutim selima vidi dok. br. 7-271, k. 473 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

tio je minu i hteo je dići. Kod toga je mina eksplodirala i ubila 1 nemačkog vojnika a više njih je ranjeno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Vlado Janić	Šef operat. oteka: major, Franc Inkret	Komandant: pukovnik,
------------------------------	--	-------------------------

(M. P.)

UKUPAN PREGLED AKCIJA

koje su izvele jedinice VI. Korpusa NOV i POJ u vremenu od 1. — 10. II. 1944 kao i one koje su izvedene pre ovog vremena, a za koje još nije podnet pismeni izveštaj.

ZAPLENJENO:

- 19 nemačkih lakih mitraljeza
- 4 puškomitraljeza
- 132 puške
- 19 pištolja
- 13 šmajsera
- 46000 puščanih i mitraljeskih metaka
- 28 konja
- 2 kare
- 600 kg šećera
- 150 kg soli

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

- 365 ubijenih i
- 120 zarobljenih neprijateljskih vojnika

NAŠI GUBITCI:

- 74 mrtva
- 97 ranjenih i
- 26 nestalih drugova

UTROŠENO:

- 47900 puščanih, mitraljeskih i šmajferskih metaka
- 2 teška mitraljeza izgubljena
- 1 teški mitraljez oštećen
- 1 puškomitraljez izgubljen
- 23 pušaka izgubljeno

UNIŠTENO:

2 lokomotive
40 vagona
1 železnički most
4 km tt. veza i
100 m pruge

U gore označeno vreme naše jedinice izvršile su 2 napada na neprijateljska uporišta, 3 akcije na prugu i vodile 10 borbi sa neprijateljem na terenu. Neprijatelj je 3 puta upao na naš oslobođeni teritorij i od toga je bio 2 puta odbijen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Vlado **Janić**

Šef operat. oteka:
major,
Franc Inkret

Komandant,
pukovnik:

(M. P.)

BR. 38

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 10 FEBRUARA
1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ O UPADU
NEPRIJATELJA U PLAŠKI I O ZASJEDI KOD KOŠARA¹**

STAB VIII DIVIZIJE N.O.V.

JUGOSLAVIJE

Op. broj: 13/1944 g.
10. II. 1944 god.

Operativni izvještaj
dostavlja. —

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj za operacije izvedene 31. I. i 1. II. 1944. Zemljište na kojem su vođene borbe jest pošumljeno, manevarsko, a predstavljeno je na sekciji Karlovac — Ogulin r. 1 : 100.000, j. izdanje.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 36—2, k. 426.

Naziv naših jedinica koje su učestvovalе u ovim borbama kao i neprijat.:

U ovim operacijama učestvovalе su snage I i III Brigade ove divizije. Neprijateljske snage koje su učestvovalе u ovim borbama je, su XXXIII Ustaška bojna iz Ogulina pod vodstvom ustaškog satnika Brace Tomljenovića. Ovu bojnu potpomagala je Haubička brdska baterija. Također su učestvovalе i snage 392 Legionerske (plave) divizije.

Obostrana situacija:

Neprijatelj koji je ovladao komunikacijom Karlovac — Ogulin,² istu je osigurao tako da je postavio lijevo i desno od komunikacije osiguranja na pogodnim mjestima, odakle može brzo intervenirati duž komunikacije. Neprijateljske namjere bile su: upadati u oslobođeni teritorij, pljačkati, paliti sela, mobilizirati Hrvate i osiguravati komunikaciju Karlovac — Ogulin. Da bi se neprijatelja sprečavalo u njegovim namjerama, donesena je odluka da se I i III Brigada rasporedi na prostoru sjeverozapadno od Plaškog sa zadatkom da se neprijatelju postavljaju zasjede na pogodnim mjestima, sprečava upadanje u oslobođeni teritorij, pljačkanje i paljenje sela. II Brigada bila je na prostoru K.P.O.³ sa zadatkom pomoći izvođenje mobilizacije K.P.O. i politički djelovati.⁴ Zapovijesti izdate štabovima brigada bile su usmene.

Tok borbe:

31. I. 1944. I Brigada postavila je jednostranu zasjedu sa jednim bataljonom na komunikaciji Tounj — Ogulin. Zasjeda je bila postavljena u 6 h. kod Košara sa istočne strane komunikacije Tounj — Ogulin. U 7.25 h. naišlo je od pravca škrađnika za Tounj 20 neprijateljskih kola sa pratnjom 40 — 50 legionera.⁵ U 7.30 h. ova neprijateljska kolona

² Tom komunikacijom neprijatelj je ovladao 16. januara 1944. god. (vidi tom V, knj. 23, izvještaj Štaba Osme divizije od 21. januara 1944).

³ Karlovačkog NOP odreda

⁴ O dejstvu te brigade vidi dok. br. 50.

⁵ i ⁶ Na prostoriji Ogulin — Josipdol bio je 846 puk (bez Prvog bataljona), Treći bataljon 847 puka 392 legionarske divizije, Trideset treća ustaška bojna i Druga četa Protivtenkovskog bataljona, čiji je zadatak bio: obezbjeđenje dotura od Karlovca i ofanzivna dejstva prema Plaškom (vidi istorijat 392 legionarske divizije u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18).

bila je došla sa svojim čelom ispred desnog krila zasjede, a zatim je od strane zasjede otvorena vatra na neprijatelja. Neprijatelj čim je dobio vatru od zasjede brzo je zauzeo najbliže položaje oko ceste i počeo davati jak otpor, borba se razvijala dalje sve do 8.45 h. kada je napadnutom neprijatelju stigla pomoć od Skradnika, a istovremeno i od Kukače sa pravca Kamenice. Pošto je stizala pomoć napadnutom neprijatelju, t.j. u 8.45 h. ovaj bataljon povukao se je preko Oštarskih Dolova — Sekulić Poljane u Vukeliće.

Ishod borbe: U ovoj borbi postavljeni cilj nije postignut iz razloga što je napadnutom neprijatelju brzo stigla pomoć, a pored toga neprijatelj koji je bio napadnut brzo se snašao i zauzeo dobre položaje odaklen se je branio dok mu je stigla pomoć. U ovoj borbi neprijatelj je imao 27 mrtvih vojnika i 8 konja, broj ranjenih nije poznat./

Sopstveni gubitci bili su 2 poginula i 1 nestao. Utrošeno je 1.030 mauzer i 250 talijanskih metaka. Od plijena se nije ništa uhvatilo. Lica koja su se naročito pokazala nije bilo.

Kritički osvrt: Ova zasjeda bila bi u potpunosti uspjela, da je bila na neprijatelja otvorena kratka žestoka vatra, a zatim izvršen juriš. Niži komandni kadar u ovoj akciji slabo se snašao.

I. II. 1944 godine I Brigada bila je raspoređena na prostoru: jedan bataljon Vrhovac (k. 526) — Crkovići — Stanići, jedan bataljon Bilež (k. 440) — Radnovac (k. 459) — Glavica (k. 480), jedan bataljon s. Medaković — k. 380 — Vukelići — k. 379, a jedan bataljon Latin Brdo — k. 491.

III Brigada bila je raspoređena na prostoru: jedan bataljon oko k. 441 i k. 439 prema Sabljakima, jedan bataljon jugozapadno od Plaškog, u selu ispod bezimene kote Kosanjak, dok su ostala dva bataljona bili u rezervi, jedan u Veri a jedan u Kosanovićima.

Tok borbe: U 8 h. neprijateljska artiljerija počela je tući žestoko položaje I Brigade, a u 9.20 h.

počela je nastupati pješadija.⁶ Slabije snage neprijatelja nastupale su od pravca Careva Polja prema Radnovcu (k. 459) — Biležu (k. 440) gdje su se sukobile sa našim snagama koje su neprijatelja tukle i zadržavale; jače neprijateljske snage kretale su istovremeno od pravca Skradnika u 2 kolone i to: jedna preko Srednje Gore (k. 516) — Cerika (k. 519), a druga kolona kretala je pravcem Jesenje (k. 513) — k. 309 — Sekulić Poljana. Jačina neprijatelja koji je nastupao prema položaju I Brigade bila je 1.000 — 1.200 legionara i ustaša. Bataljon koji je držao položaj Bilež (k. 440) — Radnovac, primjetivši neprijatelja koji kreće u pravcu Sekulić Poljane, bacio je 2 čete na položaj kod Sekulić Poljane; ove čete sačekale su neprijatelja i na istog otvorile vatru ali pošto je neprijatelj bio nadmoćniji počeo je da potiskuje naše snage, koje su se povlačile sa gore pomenutih položaja u pravcu Bjelog Brda na prihvatni položaj. Kada je neprijatelj zauzeo Radnovac (k. 459), nastupao je dalje u pravcu Lisca (k. 481), a neprijateljske snage koje su nastupale preko Sekulić Poljane napredovale su između Humca V. i Humca M. (k. 547), zatim se spustile ka Liscu, a jedan dio snaga krenuo je u selo Pešute. Snage I Brigade povlačile su se sa Vrhovca i ostalih položaja pod borbom sve do prihvatnog položaja koji je bio na liniji Plaša (k. 484) — Lisac — sjeverozapadne padine Janja Gore. Na prihvatne položaje brigada se je povukla oko 12 h., gdje se je zadržala sve dok se neprijatelj nije počeo povlačiti. Sela koja je neprijatelj uspio zauzeti počeo je pljačkati a zatim paliti. Oko 13 h. krenuo je neprijatelj jačine 200 vojnika od s. Sabljaki preko mosta na rijeci Vrnjiki i počeo da nastupa preko Boca za Vukase. Na ovim položajima neprijatelj je bio dočekan od bataljona III Brigade, koji je vodio borbu sa pomenutim neprijateljem 1 sat, a zatim je neprijatelj uspio da ovlada sa Vukasima u 14.30 h. U momentu kada je borba otvorena kod Vukasa neprijatelj jačine 300 ustaša izbio je iz Kapele na k. Kosanjak pre-

ma Plaškom i otvorio žestoku vatru na bataljon koji je kretao na položaj kroz selo ispod k. Kosanjak. Ovaj bataljon, pošto je bio iznenadno napadnut iz Kapele, povukao se brzo za Komadine. Čim se neprijatelj iz Kapele, tj. iz Kosanjka, počeo spuštati u Plaški, poslat je bataljon iz rezerve koji je bio u Veri da udari neprijatelja bočno od pravca Zebića i Vukelića, ali neprijatelj se brzo spustio u Plaški tako da ovaj bataljon nije mogao da stigne neprijatelja tući u njegovom pokretu za Plaški. Čim je neprijatelj ušao u Plaški počeo je da pali kuće, ali su ga u ovome ometale dvije naše blinde. Neprijatelj koji je nastupao od pravca Sabljaka, opazivši da su snage koje su napadale iz Kapele ušle u Plaški, izvršio je juriš oko 16 h. na položaj bataljona koji je bio prema Sabljakima, našto se je bataljon, ne znajući situaciju na ostalim položajima, povukao u Kapelu, gdje je ostao da noći, zatim kroz šumu povukao se u s. Veru. Jedan bataljon koji je bio u rezervi u selu Kosanovićima poslan je u Kneju, pošto se očekivalo da bi neprijatelj koji je nastupao preko Sekulić Poljane mogao sa jednim dijelom snaga izbiti u Kneju. Oko 17.30 neprijatelj se počeo iz Plaškoga povlačiti u pravcu Josipdola, istovremeno povlačio se i neprijatelj koji je od pravca Skradnika nastupao prema I Brigadi, u svoju polaznu bazu. ostavljajući osiguranja na položajima Lipova draga — Vain Vrh — Mudrić Glavica i Trojvrh. Kada se je neprijatelj počeo povlačiti, dva bataljona I Brigade krenuli su u gonjenje koje je završeno na liniji Vukelići — Janjatovići — Crkovići. Neprijatelja koji je odstupao iz Plaškog gonile su dvije čete III Brigade i dvije blinde, ali pošto je bila noć, gonjenje nije bilo najefikasnije.

Ishod borbe:

Neprijatelj je uspio izmanevrisati naše snage i ući u Plaški, što mu je bio glavni cilj, pored toga popalio je neprijatelj i opljačkao više sela.

**Gubitci:
neprijatelja:**

Neprijatelj je imao u ovoj borbi 24 mrtva, od kojih je 1 oficir, i 32 ranjena.

Sopstveni gubitci: 3 mrtva, 23 ranjena i 1 zarobljen, te 2 konja ubijena.

Ratni plijen: Nije ga bilo.

Izgubljeno oružje: U ovim borbama izgubljen je 1 talij. puškomitraljez.

Utrošak municije: Utrošeno 3.200 mauzer i 1.600 talijanskih metaka puš., 300 za talijan. teš. mitraljez »Breda«, 80 za šmajser, 15 ručnih bombi i 12 mina za m. bacač.

Imena lica koja su se istakla: Naročito se istakao puškomitraljezac III Bataljona III Brigade drug Vujaklija Đuro, koji je sa bliskog otstojanja tukao neprijatelja i štitio povlačenje svoga voda. Još su se istakli drugovi vozari Vukelić Dragić i Matijević Blažo, koji su spasli puna kola sa materijalom u momentu kada je neprijatelj ulazio u Plaški, a kad su oni bili sa materijalom u mjestu.

Kritički osvrt: U ovoj borbi neprijatelj je nastupao sa novom taktikom i cilj mu je bio da iznenadnim manevrom na oba naša boka uhvati naše jedinice i da ih tu uspješno tuče. Manevar neprijatelja preduzet od strane Kapele u pravcu Plaškog donio je neprijatelju rezultata, pošto III Brigada nije imala isturena osiguranja prema Kapeli i u samoj Kapeli kako je to naređeno našom direktivnom zapovjesti.⁷ Taj manevar kod I Brigade nije uspio, tj. neprijatelj nije uspio da tim manevrom postigne iznenađenje, pošto su njegov pokret preko Oštarskih Dolova i Sekulić Poljane na vrijeme primijetile jedinice I Brigade koje su se nalazile oko kote 506. Uz to neprijatelj je nastupao prema našim položajima uvijek u više kolona koje su, usljed nedovoljnog snalaženja naših starješina, iako im je naglašeno kako toj neprijateljskoj taktici treba parirati, tj. baciti se na jednu kolonu i jednu tući i napraviti raspored po grupicama a ne jednu liniju, uspijevale da izmanevrišu naše snage i prisilile ih na povlačenje. Uz nesnalaženje naših starješina za pariranje ovakvih neprijateljskih napada u više kolonica neprijatelju je mnogo pomagala jaka artiljeriska i minobacačka vatra kojom je obasipao naše položaje. U samoj borbi primijetilo se je da za uspješno pariranje ovakoj neprijateljskoj taktici potrebno je da su naše jedinice pokretljive i starješine odlučne, da se odluke donošaju brzo i da se jedinice drže u rukama, čega u ovoj borbi nije bilo kod

⁷ Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

naših jedinica i starješina, tako da izdata naređenja od strane štabova brigada, zbog neodlučnosti starješina i sporosti, nisu mogla biti ostvarena na vrijeme i nisu donijela nikakvih rezultata. Primjer za ovo jest kod III Brigade. Štab brigade je o nailasku neprijatelja naredio jednom bataljonu, ojačanom sa dvije čete II bataljona, da neprijatelja udari bočno preko kote 517, 677 i 584. Međutim, zbog neodlučnosti i sporog kretanja tih jedinica, neprijatelj je prije napustio Plaški nego su one stigle. Sličan primjer bio je i kod I Brigade kada je od strane Štaba brigade naređeno da se pri povlačenju neprijatelj udari sa dva bataljona i to: jednim preko kote 448 i Klansnice, a jednim preko Lisca i Latin Brda. Dok su bataljoni stigli na određene položaje, neprijatelj je već bio odstupio. Ove nedostatke uočili smo i o istim se pretresalo na konferencijama sa štabovima bataljona i komandama četa, a čim se ukaže prilika vršiti će se i vježbe i vježbanja naših jedinica i starješina da mogu parirati ovu novu neprijateljsku taktiku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
A.⁸ Backović

Komandant, p. pukovnik:
M.⁹ Šumonja

(M. P.)

⁸ Aleksandar
⁹ Miloš

BR. 40

**NAREĐENJE ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 10 FEBRUARA
1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA DA POSJEDNU
POLOŽAJ I ORGANIZUJU ODBRANU NA PRAVCU KNIN
— BOSANSKO GRAHOVO¹**

ŠTABA
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
10. II. 1944

**ŠTABOVIMA I. I II. BRIGADE IX. DIVIZIJE
ŠTABU GRAHOVSKO-PEULJSKOG N.O.P. ODREDA**

Na prostoru Vrlika i Knin — Golubić — Vrpolje nalaze se prilično jake neprijateljske snage;² one služe za osiguranje prolaza njihovih snaga od Cetinske doline u pravcu Like. Ove neprijateljske snage sačinjava uglavnom njemačka vojska, a četničke bande služe im za osiguranje, i dobijaju zadatke za ispade u raznim pravcima. Od Mostara preko Sinja, ovim pravcem ima prolaziti još neprijateljske — njemačke vojske. Neki podaci govore da bi ova vojska u svom prolazu imala čistiti Kamešnicu i jedan dio Dinare, a snage koje se nalaze u Kninu i oko Livna da bi krenule na sjever u pravcu Grahova, s tim što bi četničke bande išle sporednim pravcem. U cilju odbrane pravaca na nama dodijeljenom prostoru, i da bi onemogućili neprijatelju izvršenje njegovih namjera u tome smislu,

NAREĐUJEMO:

1.) I. Brigada će se sa dva svoja bataljona, t.j. sa glavninom svojih snaga, smjestiti na prostorijski sela Marinkovci i Maleševci, a dva bataljona — jedan u s. Kesići, a jedan u s. Ugarci. Bataljon iz s. Kesići ima jačim svojim dijelovima održavati čvrstu vezu sa Grahovsko-peuljskim odredom, koji se nalazi na položajima prema Strmici, a za slučaj neprijateljskog pokreta iz Knina preko Strmice za Grahovo⁴ ima izabrati položaje za posijedanje Glavice (k. 936) i Cigelja (k. 1075) i pronaći zgodno mjesto za dejstvo sa protukolskim oruđem. Čvrsta veza sa Grahovsko-peuljskim odredom će mu omogućiti blagovremeno posijedanje ovih položaja. Bataljon iz s. Ugarci

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 13-1, k. 842 A.

² Iz Prve brdske divizije i dijelovi 264 pješadijske divizije

³ i ⁴ Vidi dok. br. 68.

ima slati svoje jače izviđačke dijelove u pravcu Vel. i Malog Mračaja, hvatajući tamo vezu sa dijelovima Grahovskog odreda, i ispitujući i osiguravajući ovaj pravac prema Strmici. Pored toga izviđati pravac prema Risovcu i Suhom Polju i osiguravati se od te strane, a voditi će računa i o pravcu od Uništa preko Marića košara za Grahovo, te da ne dozvoli iznenađenje sa ni jedne strane. U slučaju jačeg pokreta neprijateljskih snaga od Knina i Strmice za Grahovo, kao i sporednim pravcima, ovaj bataljon ima glavnu borbu primiti na sjevernoj strani puta Strmica — Grahovo zajedno sa bataljonima iz s. Kesići. Bataljon iz Marinikovaca ima održavati tijesnu vezu sa dijelovima II. Brigade u s. Peulje i po potrebi braniti pravac od Uništa preko Borove Glave u pravcu s. Korita i D. Peulja, sadejstvujući sa dijelovima II. Brigade, a tako isto i pravac od Livanjskog Polja za Grahovo ukoliko bi neprijatelj nadirao njime.

2.) Grahovsko-peuljski odred će izvršiti raspored svojih snaga u pravcu Grahova — Knin posijedajući položaje na Deralu i braneći čvrsto prepreke na ovome putu. Razviti što aktivniju izviđačku službu preko Strmice u pravcu Knina, onda u pravcu Plavna i Cetinske doline i o svemu blagovremeno obavještavati Štab I. Brigade, sa kojom stajati u tijesnoj vezi, preko nje sa ovim štabom. Put na Deralu što bolje porušiti.

3.) II. Brigada će glavninu svojih snaga imati u s. Peulje. Jedan bataljon ove brigade koji bude u s. Donje Peulje slati će jače izviđačke dijelove preko Strmice i Borove Glave u pravcu Uništa i održavati vezu desno sa bataljonima I. Brigade u s. Maleševci i Ugarcima. Jedan bataljon imati u s. Grkovci a jedan bataljon uputiti zapadnom stranom Livanjskog Polja radi omogućavanja prikupljanja hrane, o čijem će se zadatku dati konkretna objašnjenja Štabu II. Brigade.

4.) I. Brigada sa Grahovsko-peuljskim odredom će postaviti mine na putu Knin — Grahovo. Ova brigada uputit će u ovaj štab svoga vodnika minerskog voda, kome će se predati nove šrapnel mine i nagazne mine za postavljanje i na sporednim vjerovatnim prolazima neprijatelja, putevima, prtinama i td.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. politkomesara:

A.⁵ Kovačević, s.r.

(M. P.)

Komandant — major:

A.⁶ Banina, s.r.

Da je prepis točan ovjerava

Načelnik Štaba — major
Momčilo Poleksić

⁵ Andro
⁶ Ante

BR. 40

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE BRIGADE OD 10 FEBRUARA
1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE DIVIZIJE NOVJ O RASPO-
REDU I BORBAMA JEDINICA OD 30 JANUARA DO 7
FEBRUARA¹**

ŠTAB III BRIGADE
XIII DIVIZIJE NOVJ
10. februara 1944.

Operativni izvještaj
od 30. I. do 7. II. 1944 g.

ŠTABU XIII DIVIZIJE NOVJ

Podnaša se naslovu operativni izvještaj ove brigade za vrijeme od 30. I. do 7. II. 1944 godine, pošto je do zaključno sa 29. I. 1944 podnijet izvještaj o proteklim akcijama.²

a) Od 30. I. do 7. II. 1944 godine cijela brigada osim III bataljona³ nalazila se je raspoređena na prostoru Rapajin Klanac — Rapajin Do — Drenovi Klanac, sa zadatkom sprečavanja neprijateljskog prodora u dolinu Gacke. I. bataljon bio je smješten u selu Zakule sa isturenim osiguranjem na koti 664 i dalje preko Škamnice ka Brinju. II. bataljon u selu Dobrica sa isturenim zasjedama i osiguranjem iznad sela Prokički Grabar — iznad sela Plažani — Rapajin Klanac. IV. bataljon u Rapajin Klancu sa isturenim zasjedama i osiguranjem na koti 524 — kota 478 — kontrola puta u pravcu Žute Lokve — Prokike. Jedan vod upućen je na Vratnik da ispita da li su posjednuti bunker. Štab brigade sa jedinicama pri štabu bio je smješten u selu Priče.

b) *Akcije:*

30. I. 1944. II. bataljon na položaju iznad sela Plažani prema Brinju — iznad crkve Sv. Duh i iznad sela Prokički Grabar. Iznad sela Plažani tokom ovog dana izvršen je mali vatreni napad na Brinje, a inače bataljon u toku dana nije imao borbe.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—4, k. 1237-A.

² Izvještaj od 29 januara 1944 god. objavljen je u tomu V, knj. 23, kao dok. br. 125.

³ Bataljon se nalazio oko Tuževića i Brinja, odakle je 7 februara 1944 god. po naređenju Štaba Jedanaestog korpusa povučen u korpusnu rezervu u Vrhovine (vidi dok. br. 23).

IV. bataljon: na položaju kako je opisano pod a). U 16 sati naišao je neprijateljski motocikl koji je došao do našega stražara koji je čuvao mine na cesti i s kojim je taj stražar odveo se prema Brinju. Prema tome izgleda nam da je to dezerterstvo bilo po dogovoru. U 18 sati naišli su neprijateljski tenkovi. Jedna mina digla je neprijateljski tenk, a dok je druga eksplodirala u času nailaska neprijateljske pješadije, od koje je bilo više ranjenih. Ostale mine neprijatelj je poništio. Ovog dana neprijatelj je prodro do Rapajin Klanca, gdje je zanoćio, dok je bataljon držao okolne položaje da neprijatelju spriječi dalje prodiranje.

I. bataljon u selu Dobrica, kao brigadna rezerva, no u 12 sati bataljon je posjeo položaj iznad sela Prokički Grabar, — iznad crkve Sv. Duh i iznad sela Krznarići. Borbe nije bilo.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade.

Štab brigade u Rapajin Dolu.

31. I. 1944 g.: II. bataljon nalazi se na istim položajima kao i prethodnog dana. U 2 sata izvršen je prepad na kote sjeverno od sela Plažani i neprijateljske patrole sa ovih položaja povukle su se. U 7.30 sati neprijatelj je krenuo iz Brinja prema Prokikama sa motorizacijom, oklopnim automobilima, pješadijom i komorom. Neprijatelj je bio obasut vatrom iz automatskog oruđa, te je pretrpio gubitke, koji su nam nepoznati, no njegova komora je raspršena i primijećeno je poginulih konja i rasutih kola. U 12.30 sati neprijatelj je vršio juriš na zasjede no u 13.45 odbijen je. Poslije ovoga u 15.25 sati neprijatelj je uspio da se probije jednom kolonom od ciglane putem prema selu Plažani. Jačina njegova bila je oko 45 vojnika i napad je bio potpomognut mitraljeskom i topovskom vatrom, no napad je odbijen i neprijatelj se je povukao. Bataljon nije imao nikakvih gubitaka zahvaljujući dobro izgrađenim zaklonima.

IV. bataljon do 12 sati na odmoru u selu Vrzići. U 12 sati bataljon je krenuo na položaj Goljak, no pri dolasku na pomenuti položaj jedna četa iz I. bataljona II. brigade vodila je borbu sa neprijateljem, te se je bataljon povukao u selo Vrzići radi prenoćišta, gdje je davao lično osiguranje i uputio je jednu patrolu u pravcu sela Melnice. Dva druga od patrole dezertirala su, dok se je jedan vratio u svoju jedinicu.

I. bataljon na položaju kako je opisano pod a). Od 6.30 do 8 sati vatrena akcija na neprijatelja, koji je prolazio iz Brinja prema Žutoj Lokvi i dalje. Neprijateljski gubitci nisu poznati. Bataljon nije imao gubitaka.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade.

Stab brigade u Rapajin Dolu i izvršen je pokret za s. Dobrica.

I. II. 1944 g. II. bataljon na istim položajima kao i prethodnog dana. Ovoga dana bataljon je izdržao jači neprijateljski napad. Borba je počela u 8.20 sati i trajala je do 11 sati. Neprijatelj je koristeći šumu probio se iz Brinja, izvršio zao bilazni napad te je bataljon bio prinuđen da se povuče prema selu Dobrica i dalje preko ceste, zajedno sa ostalim bataljonima koji su se nalazili na tom dijelu, a prema naređenju Štaba divizije. Četa ovog bataljona koja je bila iznad sela Plažani zadržavala je neprijatelja dok su se ostale jedinice, koje su se nalazile u Brinjskom Klancu, povukle i prebacile preko ceste, i ona se kasnije nije uspjela prebaciti jer su je spriječili neprijateljski oklopni automobili. Ta četa prebacila se je istu večer u Gornji Kraj, te je od nje povratilo se u sastav bataljona 19 drugova sa operativnim oficirom bataljona. Ostatak čete, tj. 32 druga nestala su, a nekoji se nalaze u Gornjem Kraju kao bolesni i iznemogli a za većinu se ne zna da li su se predali, poginuli ili su zarobljeni. Neprijateljski gubitci: 10 mrtvih, a dok gubitci kod bataljona iznose 1 mrtav i 2 ranjena i gore navedeni broj nestalih.

IV. bataljon na položaju na jugoistočnim padinama Goljaka i sa lijeve strane puta od Žute Lokve prema Vratniku. U 11 sati jedna neprijateljska kolona jačine 45 vojnika naišla je od Vratnika. Ova kolona je potpuno uništena i raspršena. Neprijateljsko oružje nije se moglo pokupiti jer je prostor bio tučen neprijateljskim teškim oružjima sa V. Goljaka. U 13 sati neprijatelj je pod zaštitom tenka pokupio mrtve, a dok se je bataljon po izvršenom zadatku povukao u selo Vrzići. U 20 sati bataljon je krenuo u Srpsko Polje u sastav brigade.

I. bataljon na istom položaju kao i prethodnog dana, no usljed namjere neprijatelja da sa jačim snagama zaokruži ovaj bataljon uspio se je probiti i odstupiti do Rapajin Dola preko ceste, gdje je zauzeo položaj. Borba je počela u 8 sati a završila u 15 sati. Gubitci neprijatelja nisu poznati. Gubitci ovog bataljona bili su: 1 drug teže ranjen, 3 zarobljena i 4 nestala. Poslije završene borbe bataljon se povukao u sastav brigade u Srpsko Polje.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade.

Štab brigade u selu Rapajin Dol — Srpsko Polje.

2. II. 1944 g. II. bataljon u pokretu iz Srpskog Polja za selo Orovac, gdje je sa jednom četom zauzeo položaj, dok su ostali podizali barikade na cesti. Borbe nije bilo.

IV. bataljon u pokretu iz Srpskog Polja za selo Orovac gdje je držao položaj na koti 562. Pred večer bataljon se je

vukao u Staro Selo gdje je davao lično osiguranje. Borbe Siie bilo.

I bataljon u pokretu iz Srpskog Polja za Orovac i zauzeo • ooložaj iznad sela Puhale — crkve u selu Kopolje. Ovog A na neprijatelj je pokušao sa jačom patrolom da se probije od Brloga kroz položaj, ali je pod vatrom odstupio. Gubitaka nije bilo.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade.

Štab brigade u Orovcu.

3. II. 1944 g. II. bataljon na položaju ispred sela Orovac.

Pošto je neprijatelj probio položaj u Drenovu Klancu, oo naređenju Štaba divizije cijela brigada povukla se je sa ooložaja po bataljonima preko Otočca za Škare i Podum.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade.

Štab brigade u selu Škare.

4. II. 1944. II. bataljon izvršio je pokret za Zalužnicu i zauzeo položaj Zalužnica — selo Doljani sa osiguranjem na koti 602. Tokom dana bataljon premjestio se u selo Škare, gdje je zanoćio.

IV. bataljon izvršio je pokret iz Poduma za Zalužnicu. Istog dana bataljon se premjestio iz Zalužnice za Škare, gdje je u 23.30 sati zauzeo položaj na koti 799 (Pištenjak), sa zadatkom tučenja neprijatelja na raskrsnici puteva sjeverozapadno od crkve Sv. Petka.

I. bataljon izvršio pokret iz sela Božići (Škare) za Zalužnicu, ali se istog dana vratio u selo Škare, gdje se je odmarao.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade.

Štab brigade u Škarama.

5. II. 1944. II. bataljon u pripravnosti u s. Škare sa isturenom jednom četom na Umu, sa zadatkom zatvaranja pravca od Otočca. Tokom dana bataljon je vršio izviđanje u pravcu sela Glavace. Borbe nije bilo.

IV. bataljon na položaju kao i 4. II. i pošto neprijatelj nije napadao bataljon se je povukao u selo Škare, gdje je dao lično osiguranje i patrole u pravcu Dabra. Borbe nije bilo.

I. bataljon krenuo je iz Škara, sa zadatkom da napadne neprijatelja u Glavacama. Gubitci neprijatelja nisu poznati, a kod bataljona nestala su dva druga, koja se još nisu vratila.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade.

Štab brigade u s. Škare.

6. II. 1944 g. II. bataljon u selu Škare sa isturenom jednom četom na Umu. u 15 sati neprijatelj je izvršio napad na Um, te je tom prilikom ovaj bataljon imao 3 ranjena dru-

ga, od kojih jedan teže (operativni oficir bataljona Vujić Ju] ro). Gubitci neprijatelja nisu poznati.

IV. bataljon na položaju: jedna četa iznad sela Škare ostatak je djelovao u pravcu sela Glavace, sa zadatkom <3> napada neprijatelja koji je toga dana prolazio za Otočac. U 13 sati otvorena je vatra na neprijatelja. Gubitci nisu poznati, a sam bataljon nije imao gubitaka. Pred večer bataljon se je povukao u selo Škare, gdje je zanoćio sa potrebnim osigu- ranjem.

I. bataljon na položaju iznad sela Glavace, sa zadatkom sprečavanja neprijateljskog prodora u selo Škare. Neprijatelj je naišao iz pravca Dabra i Drenova Klanca. Borba je počela u 9 a trajala je do 14 sati. Gubitci kod neprijatelja nisu poznati a sopstvenih gubitaka nije bilo.

III. bataljon nije stigao u sastav brigade. Štab brigade u selu Škare.

7. U. 1944. bez naročitih promjena. U 16 sati brigada je dobila zapovijest od divizije za zauzimanje novih položaja, obzirom da na ovom prostoru ostaje sama da djeluje.

Gubitci neprijatelja u ovom vremenu iznose oko 30 m- tvih i 10 ranjenih.

Naši gubitci: 1 mrtav, 6 ranjenih i 42 nestala ili zaro- bljena. Cifra nestalih većinom je od II. bataljona, tj. od nje- gove čete koja je bila odcjepljena i razbijena prilikom preba- civanja naših snaga od Brinjskog Klanca preko ceste. Koliko možemo znati, moglo bi se oko 10 drugova nalaziti rasijano u Gornjem Kraju, što ćemo javiti naknadno kad tačno provje- rimo.

Cifra gubitaka kod neprijatelja mora biti veća ali ne možemo ustanoviti u pojedinim borbama koliko ih ima.

KRITIČKI OSVRT:

Zadatak koji se postavio pred ovu brigadu u razdoblju od 29. I. do 7. II. 1944 nije izvršen, pošto pojedini štabovi bata- ljona nisu izvršavali naređenja odnosno zadatke koji su se stajali pred njihove jedinice, kao na pr. IV. bataljon koji je dobio zadatak da napadne neprijatelja na kotama kod Sv. Petke i dolaskom do neprijatelja odstupio od naređenja odno- sno od izvršenja zadatka.

Borbeni moral kod ove brigade pokazao se ovoga puta dosta slab kao kod boraca tako i kod starješina — ili nemaju povjerenja u svoje jedinice ili sami u sebe. Poduzete su sve

komandnim kadrom da se ukloni ta nezdrava pojava
njere sa J te toga nestati u buduće.
i nadalo se

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

j politkomesara: V.d. komandanta, kapetan:

co npstalim drugovima nestala su i 2 puškomitraljeza, a
pS. itaü sa puškama.

BR. 41

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE NO BRIGADE (DEVETE DAL- UATINSKE) OD 10 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DVA- NASETE DIVIZIJE O BORBAMA KOD HRVAČA, KOLJANA I ZASIOKA¹

ŠTAB
V BRIGADE XX DIVIZIJE N.O.V.J.

Br. 63

10 februara 1944 god.

Operativni izvještaj
od 15—31 januara
1944 g.

ŠTABU XX DIVIZIJE N.O.V.J.

Od 15 do 31 januara 1944 godine ova brigada operirala je u Cetinskoj dolini ovako:

Od 15 do 19. I. brigada se nalazila na prostoriji Vrdovo — Bitelić — Zasiok — Dabar. Zadatak: kontrola komunikacije Livno — Sinj; rušenje ove komunikacije; osiguranje tih pra- vaca od eventualnog neprijateljskog nadiranja na Dinaru i lijevu obalu Cetine — na prostoriju na kojoj su se nalazile naše snage. Zatim osiguranje kanala za prebacivanje ranje- nika preko Zelova na Ogorje i Moseć.

20 januara: prostorija Zasiok — Potravlje — Satrić — Zelovo. Zadatak: stvaranje i osiguranje mostobrana na desnoj obali Cetine kod Zasiočkog mosta i priprema akcije na s. Hr- vače.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/2, k. 1029.

Noću 20/21 januara akcija na s. Hrvače.²

1) *Neprijateljski položaj:* Glavica kod crkve i kuće nje s obje strane puta Sinj — Vrlika — od mlinica do rJ snica puteva: Hrvače — Zelovo, Hrvače — k. 388 [i] ^ pj

Naš položaj: k. 438 — istočne padine Plešivice (kij — Pletikosić — k. 388 — Kekez. W (Sekcija -Split 1 : 100.000.)

2) U akciji sa naše strane učestvovali su: 1 četa I k, lJona, II i III bataljon ove brigade bez jedne čete. Susjedno! osiguranju od Maljkova I bataljon bez 1 čete i IV batalj Potravlju kao rezerva. Ukupno sa naše strane učestvovalo 300 boraca sa 2 bacača 81 m/m, 8 teških mitraljeza, 13 mitraljeza, puške i bombe — sve italijansko oružje. V

3) Sa neprijateljske strane učestvovali su: 1 sat Xa ustaške djelatne bojne — 240 ustaša, 60 domobrana 15 šačke pukovnije i 40 pomoćnih oružnika — sve iz Sinja. UčI na^ snaga neprijatelja: 340 vojnika, 1 teški i 2 laka bacača. teška mitraljeza, 16 puškomitraljeza, nekoliko strojica i goslavenske i njemačke puške.

4) Situacija: neprijatelj na stanovanju. Zbijen kantu man po tvrdim kamenim kućama sa zidovima oko kuća. J drži nikakve položaje oko Hrvača. Osigurava se samo straža® za neposrednu zaštitu kantonmana sa nešto automatskih oru^ Patroliranja vrši prema Satriću i Potravlju. 8 km udaljen' jačeg neprijateljskog garnizona Sinj, sa kojim je spojen a mobilskim ispravnim putem i telefonom.

Naše snage za ovu akciju prikupljene su na prostor Vrdovo — Bitelić — Dabar i skoncentrisane u Potravlju Satriću. Okolica neprijateljska: ustaška i četnička sela. U b zim prisustvo jačih neprijateljskih snaga u Sinju i slabijih Otišiću i Muću. Neprijateljska intervencija moguća u rk nekoliko sati pješadijom i oklopnim snagama. Osim toga u polazni položaji za napad u dometu su neprijateljske artijj rije iz Sinja.

Neprijateljska vjerovatna daljna namjera bila je osif ranje neprijateljskog garnizona u Sinju, zatim zatvaranje ni ših kanala sa morem preko Zelova i postavljanje neprijatel; skih posada u Potravlju, Malj'kovu i Zelovu, a potom i u selo na lijevoj obali Cetine — Biteliću, Vučipolju, Zasioku i Dabr. Bliža namjera neprijatelja bila je braniti Hrvače po svai cijenu.

² Opširnije o napadu na Hrvače vidi tom V, knj. 23, dok. br. i 144.

na^a odluka: iznenadno napasti neprijatelja s strana: prepadom, bombama i jurišem, razbiti nepri- sa v!^se-prisiliti na predaju ili primorati na napuštanje polo- jatelj^ ^ ^jekstvu nanijeti mu što više gubitaka.

5) Zapovijest izdata za ovu akciju dostavlja se u pri- logu- g. ova akcija počela je 20 januara tg. u 23.30 časova.

D Tok borbe: naše snage podišle su kolonama pod za- 1-« mraka pravcem Potravlje — put Vrlika — H-vace, stit0m potravlje — Alebić — Radan — k. 524 te od Zelova zelovo — Hrvače. Od linije Galić — Radan — k. 524 draženje je vršeno kolonicama sa naprijed isturenim izvi- K ia Od linije: prvih kuća Hrvača istočno od puta — k. 438 Ppletikosić streljačkim strojem. Teška oružja ostala na "~-*dvišavajućim položajima k. 438 i kose zapadno od Hrvača. P^ Prolazeći kroz kuće, lavež pasa otkrio je naše pokrete. U 23 30 neprijateljske straže bacile su ručne bombe i uz- bunile neprijateljsku vojsku. Naše jedinice su se pritajile. Neprijateljska straža i dalje je otvarala vatru. 1 četa I bata- liona koja je najbliže podišla pristupila je izvršenju svog za- j'atKa_____likvidaciji neprijatelja u Mušterića kućama ispod iputa Hrvače — Sinj. Neprijatelj je dobio u vremenu da istrči na položaje i zauzme zaklone za obranu. Lijevo krilo II bata- lJona također je prišlo na domet ručnih bombi i također pri- stupilo likvidaciji neprijateljskih otpornih tačaka. No veći dio II bataljona i četa III bataljona na desnom krilu bili su uda- ljeni od neprijatelja na daljinu od 200 do 400 metara. Uslijed jake neprijateljske vatre bili su prinuđeni otvoriti vatru i njome kušati slomiti otpor neprijatelja. Neprijatelj se je povukao ispred 1 čete I bataljona i nastupalo je kolebanje u neprijateljskim redovima. Ali to nije bilo uočeno ni iskori- šćeno. Neprijateljski dijelovi koji nisu bili jače ugroženi zadr- žali su pokolebane dijelove i spriječili dalje osipanje svojih redova. Četa III bataljona sa k. 388 otvaranjem vatre nepri- jatelja iza leđa doprinijela je još više tome da se neprijatelj zadrži i uporno brani. Borba je trajala 21. I do 4/30 sati i završila u blizini neprijateljskih položaja od 50 do 350 metara, oko kuća pored puta za Zelovo i putića istočno od glavnog puta. Da ne bi dočekali zoru, jedinice su blagovremeno po- vućene.

8) *Ishod borbe:* borba nije završila uspjehom. Postav- ljeni ciljevi nisu postignuti, neprijateljsko uporište nije likvi- dirano. Ali nanijeti su neprijatelju osjetni gubici i to: 4 mrtva 1 40 ranjenih. (Podaci dobiveni preko seljaka od ustaša. Viđena 2 sanitetska automobila koji su prevezli ranjene.)

9) *Naši gubici*: 1 mrtav i 17 ranjenih (4 teško, od W umro od rana). Izgubljena jedna puška i cijela oprema nulog, jer nije izvučen.

10) *Municije utrošeno*: za puške i puškomitraljeze % metaka, za mitraljeze 2440 metaka, granata za bacač 30 jčnih ofanzivnih bombi 32.

11) Istakla se 1 četa I bataljona, koja je svoj ~~zad~~ izvršila.

12) Nije bilo lica koja su se slabo držala da bi ih ~~treb~~ uzeti na odgovornost.

13) *Kritika akcije*: akcija je bila dobro pripremlj^ Odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Upravljanje ^ jom bilo je dobro. Više komandovanje dobro se snalazilo niže slabije.

Upotreba raznog oružjanije bila najbolja — osobito t cača i ručnih bombi.

Saradnja pojedinih vrsta oružja nije bila potpuna.

Taktički i borbeni postupci nisu bili u svemu u ~~skia~~ sa stvorenom situacijom. Nije iskorišćen momenat neprijate skog kolebanja a tako isto momenat neprijateljske nesprenuy sti. Tajnost akcije otkrio je lavež pasa.

Pouke koje su se iz ove akcije mogle izvući jesu: pn nalet na neprijatelja trebaju izvesti jednovremeno sve snaj. treba cijeniti psihičke momente u borbi, te kad nastupe voljni — brzo ih iskoristiti, sve jedinice koje vrše neku akci. a osobito noću, moraju na određena mjesta stići jednovremer.

21 i 22 januara: na prostoriji Satrić — Zelovo — Potro lje — Maljkovo. Osiguranje ove prostorije.

23 januara: na prostoriji Satrić — Zelovo — Potravlje- Maljkovo. U toku noći prebacivanje na lijevu obalu Cetine, i prostor Dabar — Vučipolje — Zasiok — Bitelić; rušenje k munikacije Sinj — Vrlika.

24 januara: na prostoru Dabar — Vučipolje — Zasi. — Bitelić. Osiguranje od neprijateljskog nadiranja preko B log Briga i Bajagića, preko Panja i preko Segina mosta u Z sioku.

1) Opis bojišta: neprijateljski položaj na desnoj da Cetine. Komunikacije: Livno — Sinj sa jačim osiguranjem c Bilom Brigu, Knežicama i Obrovcu, zatim Sinj — Vrlika s jakim osiguranjem u Hrvacama, Potravlju i Maljkovu. M~~s~~ na Panju porušen, a u Zasioku (Šegin) prelazan za pješadij. konjsku komoru i lakše tenkove.

Naš položaj: na lijevoj obali Cetine i to prema komun. kaciji Livno — Sinj, [na] dijelu Bili Brig — Knežice — ~~Ore~~

i pčbeli Umac (k. 720) — Modre Grede — Čačijin Dolac
vaC 439 (u Bajagiću) kao predstražni i Šljivak (k. 715) — Sti-
ića Pećina (k. 523) — potok Rumin (desna obala) kao
K f ^ a obranbena linija. Zasjeđa na Panju za čuvanje poru-
? mosta; u Đapiću (k. 432) za ometanje neprijateljskog
^ hračaja cestom Sinj — Vrlika, Zasiok, k. 415 (Glavica).

Sekcija Split 1 : 100.000.

2) IX Dalmatinska N.O. Brigada, susjedno lijevo bata-
.. Mosorskog odreda i 2 bataljona X Dalm. N.O. Brigade
rema Vagnju; iza leđa 2 bataljona X Dalm. N.O. Brigade
nrema Livanjskom Polju i desno Dinarski odred prema s. G.
Koljani i s. Cetini.

3) Neprijateljske jedinice — naziv, jačina i sastav nisu
poznati. To su bile neprijateljske divizije,³ koje su iz Grčke,
Albanije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine kretale prema sje-
vernoj i srednjoj Dalmaciji komunikacijama Livno — Sinj;
Livno — Aržano — Sinj; Imotski — Sinj; preko Vrlike za
Drniš, Knin i Zadar.

U sastavu neprijateljskih snaga bilo je svih rodova kop-
nene vojske i vrsta oružja, kao oklopnih, motorizovanih, arti-
ljerije, pješadije, inženjerskih jedinica, komora, kolskih i
tovarnih i dr.

Neprijateljska pobočnica, koja je vodila borbu⁴ sa našim
jedinicama I i II bataljona, bila je jačine od oko 800 pješaka
pomognuta sa 8 topova, 2 tenka i 1 višecijevni bacač.

4) Situacija: neprijatelj je do 9 sati popravio porušene
puteve i mostove, otklonio sve prepreke i stigao do Segina
mosta u s. Zasioku. Na desnoj obali Cetine u selu Hrvače —
Potravlje — Maljkovo — Otišić i Koljane uputio jaka odje-
ljenja pješadije za osiguranje puta.

Vjerovatna namjera neprijatelja — osiguranje nesmeta-
nog saobraćaja njegovih snaga na putu Sinj — Vrlika.

Naša situacija — u odbrani na lijevoj obali Cetine. Pre-
lazna samo preko mosta kod Zasioka, a kod Panja moguća
opravka i to samo za pješadiju, kod Zasioka i za lakše ten-
kove. Kroz Bajagić i Bitelić moguće je prolaziti i motorizaci-
jom nakon opravke manjih mostova na Rumin potoku. Mogući
su također prelazi u Koljanima, Garjaku i Ježeviću i to za
pješadiju i kolsku komoru. Naše snage razvučene su a naši
položaji mogu biti tučeni svima artiljeriskim oružjima, zatim
oruđima tenkova, te bacačima, a u Zasioku još i sa mitralje-
zima sa komunikacije Sinj — Vrlika. Prelaz Cetine ne može

³ Odnosi se na pokret Prve brdske divizije (vidi dok. br. 104).

⁴ i ⁶ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 176.

se spriječiti pod ovakvim okolnostima. U slučaju prelaza ^ prijatelja, i prodiranja na lijevu obalu Cetine, našim snaga^ jako otežano povlačenje, a komori nemoguće zbog jednolični), strmih, kamenitih i otkrivenih padina Dinare.

Naša definitivna odluka je upornom odbranom spriječiti neprijatelju prelaz na lijevu stranu Cetine i ugrožavanje naših snaga.

5) Prilaže se prepis izdate zapovijesti.⁵

6) Borba je počela 24. I. 1944 u 9 sati.

7) *Tok borbe*: neprijatelj je zaposjeo položaje u Potravlju oko komunikacije i mosta. Jednom kolonom pod zaštitom vatre sa položaja uputio se na most u cilju prelaza. Bio je dočekan vatrom naših automatskih oružja sa položaja oko mosta i uz gubitke odbijen. Pojačan i poduprt automatskim topom sa tenka, sa dosta bacača i mitraljeza, nakon jedan sat borbe uspio je preći most i zauzeti naše položaje na Glavici (k. 415; i tu se učvrstio. Neprijatelj je uporno branio i čuvao stvoreni mostobran na lijevoj obali Cetine. Na ovim položajima neprijatelj je ostao 24. I. 1944 g.

Noću 24/25 I. neprijatelj je privukao jaku pojačanu pješadiju: 2 baterije po 4 topa = 8 topova, 2 tenka sa automatskim topovima 22 m/m, te ih plasirao u Potravlju iznad puta. Iste noći neprijatelj je ojačao svoj mostobran na koti 415.]

25 januara: neprijatelj je napao⁶ naš I bataljon koji je držao položaje iznad Zasioka (k. 428) lijevo i desno. Usled jakog neprijateljskog pritiska, potpomognut minobacačkom i artiljerijskom vatrom, neprijatelj je uspio da odbaci naš I bataljon prema Dabru, koji se organizovano povukao sjeverozapadno preko potoka Dabar — Laktac — Perkovići — Bračev Dolac. Sa istim napadom neprijatelj je odbacio i dijelove II bataljona koji su se nalazili na grebenu iznad k. 433 koja se nalazi istočno od Zasioka. Isti dijelovi su se povukli u sastav svog bataljona koji je držao položaj na liniji Nad Gradina — Šarići.

III bataljon nalazio se u s. G. Jukić koji je imao zadatak čvrsto vezivanje sa II bataljonom na desnom krilu i IV bataljonom koji je zatvarao pravac sa komunikacije Obrovac — Bili Brig prema Biteliću, kao i isturanje patrola prema Bajagiću, most na Panju i kontrolu komunikacije Zasiok — Bitelić. III bataljon je u slučaju jačeg pritiska neprijatelja na II bataljon imao zadatak istog potpomoći, a u slučaju nadiranja neprijatelja od Bajagića i Panja prema Vrdovu i Zasioku — da

⁵ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 92.

i istim prihvati borbu na liniji Gradina, vežući se desno sa II bataljonom, a lijevo sa IV bataljonom.

Neprijatelj po odbacivanju I bataljona koji je držao položaje iznad Zasioka nadirao je u pravcu Dabra i Vučipolja toomognut mnogo jačom artiljerijskom vatrom koja je bila koncentrisana većinom na položaje našeg II bataljona gdje je nastalo komešanje i bataljon se počeo povlačiti neorganizovano. Povlačenjem II bataljona, povlačila se brigadna intendatura, ambulanta, kao i komora I i II bataljona, koje je neprijatelj uočio i tukao dosta mali prostor jakom artiljerijskom vatrom, što je izazvalo paniku i onemogućilo organizovati otpor, a to je neprijatelj iskoristio, tako da je jačim dijelovima prodro na lijevo krilo II bataljona te ugrozio čitavi II bataljon, komore, intendanturu i ambulantu, s tim što je nadvisio dijelove II bataljona i tukao bočno istog, kao i sve ostalo što se izvlačilo. U ovako nastaloj situaciji izvlačilo se samo ljudstvo, a komore se napustilo. II bataljon se neorganizovano povukao za Bračev Dolac.

III bataljon koji se nalazio na lijevom krilu II bataljona i trebao da dadne otpor sa Gradine, kako bi onemogućio brzo prodiranje neprijatelja, isti je bio neaktivan, a opravdava se da je razlog neprijateljska kolona koja se pojavila od Obrovca — Bajagića kroz Bitelić (Donji Đapić) u jačini oko 200 ljudi sa 30 konja, te se je povukao preko južne i istočne strane Jelinjaka za Vrdovo.

IV bataljon primijetivši kolonu od Obrovca koja se kretala Bajagić — Bitelić (Donji Đapić) povukao se bez borbe iznad Bitelića iako je mogao da tuče neprijatelja koji je bio udaljen oko 1000 met.

Neprijatelj je krenuo preko Vučipolja i Nad Gradine na Debelo Brdo, potiskujući naše dijelove u povlačenju. Oko 12 sati izbio je na Debelo Brdo (k. 1251).

Borba se završila 25. I. 1944 na padinama Debelog Brda u 15 sati povlačenjem naših snaga u Bračev Dolac.

8) *Ishod borbe*: nisu postignuti postavljeni ciljevi. Gubici neprijatelja cijene se na oko 70 izbačenih iz stroja. Zarobljenih nije bilo. Nije zaplijenjeno ništa od materijala.

9) *Naši gubici*: 10 mrtvih, 14 ranjenih, 81 nestalih. Od nestalih 10 su pobjegli iz jednice, a 11 se povuklo u pravcu Svilaje sa komesarom čete, jer su bili preko mosta i za njihovu sudbinu ne zna se.

U ovoj borbi nestao je intendant brigade drug Karli Otmar, a zarobljen zamjenik intendanta drug Tironi Jakov. Oba su jugoslovenski rezervni oficiri. Isto tako nestao je komesar 3 čete II bataljona Brešan Petar, komesar 1 čete istog

bataljona Mise Josip; komandir 3 čete II bataljona Duran m kola i komandir prateće čete I bataljona Kalik Radoslav.

Izgubljeno je 33 konja — mazgi.

10) *Gubici u oružju i materijalu:* 1 bacač 81 m/m kompletan; velika podloga od drugog bacača 81 m/m; 2 teška mitraljeza, od kojih jedan uništen; 2 puškomitraljeza; 51 talijansku pušku; 1 protivkolska puška, 2 pištolja, 1 strojica koja je uništena; 100 metaka za protivkolsku pušku; 400 metaka za teški mitraljez; 1170 metaka za pušku i puškomitraljez; 1g metaka za pištolj; 12 kazana; 3 pisaće mašine; 1 ciklostil; 52 lake bacačke bombe; 1 radio aparat; 2 akumulatora za radio aparat; kancelarije sa arhivom Štaba brigade, intendature, referenta saniteta i I i II bataljona; sanitetski materijal brigadne bolnice i ambulante.

Nadalje je nestalo 3 telefonska aparata; 2 telefonske centrale; 14 kom. izoliranog kabla; 1 dvocijevni signalni pištolj sa 40 raketla; 1 sanduk osnovnih i dopunskih punjenja za bacač 81 m/m i obmundirovna sprema koju su na sebi imali izgubljeni i poginuli drugovi.

U ovoj akciji utrošeno je 9800 puščanih i mitraljeskih metaka, 46 bombi za bacač 81 m/m, 340 metaka za strojnicu, 50 ručnih bombi.

11) Nije bilo lica koja su se naročito istakla. I

12) Lica koja su počinila krupnije pogreške uzeta su na odgovor.

13) *Kritika:* za ovu borbu bile su izvršene pripreme na osnovi podataka o neprijatelju i njegovim namjerama onako kako je bilo moguće pretpostaviti.

Odluke i izdate zapovijesti bile su realne prema stvarnoj situaciji.

Upravljanje i rukovanje borbom bilo je otežano, jer je to neprijatelj i hrđav položaj onemogućavao. Štabovi nisu imali brzih i dobrih veza sa podređenima, radi pariranja neprijateljskih pokreta.

Komandovanje u ovoj borbi nije dovoljno došlo do izražaja zbog iznijetih naprijed razloga. Nije bilo čvrstih veza niti korisne samoinicijative i međusobne pomoći među jedinicama.

Upotreba pojedinih vrsta oružja bila je slaba. Bacači i mitraljezi nisu se dovoljno dopunjavali u vatri, te su slabo pomagali svoju pješadiju u kritičnom momentu, jer su i sami bili istovremeno sa pješadijom ugroženi. Nisu imali ni dobru preglednost nad terenom i pravcima neprijateljskog podilaženja.

Sadejstvo, saradnja i uzajamni rad pojedinih oružja bili su toliko slabi, u koliko su bili na hrđavom mjestu, kao što je prethodnim stavom rečeno.

Taktički i borbeni postupci naših starješina nisu u svemu bili u skladu sa razvojem situacije na bojištu.

Pouke koje se mogu izvući iz ove borbe jesu: treba povećati oprezu, obavještavanje, izviđanje i osmatranje. Treba pojačati veze i međusobno obavještavanje jedinica. Treba razviti samoinicijativan rad i odlučivanje nižih starješina u skladu sa razvojem borbene situacije. Treba redovno zadržati rezervu snage za pariranje neprijateljskih uspjeha i manevra. Kada se predviđa povlačenje na terenu izloženom dobrom neprijateljskom osmatranju i vatri za duže vrijeme, treba ga izvršiti blagovremeno, da se izbjegne povlačenje pod vatrom. Komore i neborračke dijelove uvijek držati dalje od dejstva neprijateljske vatre, na što sigurnijem mjestu, a naročito kad je akcija neprijatelja očigledna ili je u toku.

26 do 28 januara: na prostoriji Vrdovo — Bračev Dolac. Sređivanje jedinica, odmor i prikupljanje izgubljenog materijala.

29 januara: pokret preko Dinare i Čaprazlija za Provo — Gubin — Sajković.

30 i 31 januara: prostorija Provo — Gubin — Sajković. Obezbjeđenje i sređivanje jedinica.

Prilog: lista gubitaka, pregled brojnog stanja i naoružanja i izdate zapovijesti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
V.⁷ D. Janković

Komandant, major
Sava Kesar

⁷ Vojo

BR. 51

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU OD 10 FE.
BRUARA 1944 GOD. ŠTABU JEDANAESTOG KORPUSA
NOVJ O BORBAMA U JANUARU 1944 GODINE¹**

OPERATIVNI ŠTAB ZA ISTRU
XI KORPUSA NOV i PO
HRVATSKE
Dne 10/11. 1944.

ŠTABU XI KORPUSA

Operativni izvještaj
za mjesec januar 1944.

Vojnička situacija na teritoriju Istre je slijedeća: neprijatelj krstari gotovo svim cestama po Istri. Nekoliko puta vršio je koncentracije oko Razina, Boruta i Lupoglava u jačini oko 200 kamiona i čistio pojedine predjele oko pomenutih mjesta uključivši i malu šumu Planik. Sa kolonama od 200 do 400 ljudi upada u sela, hapsi ljude od 18 do 60 godina i odvodi ih. Na sektoru Pule fišisti — Njemci opkolili su noću jedno selo i zapalili ga, dok su u drugo upali i popalili pola sela. U obadva sela poklali su oko 50 ljudi, žena i djece. Upadajući u sela pljačkaju narod i odnose hranu.

Posljednjih dana glavnom cestom Rijeka — Trst i preko Učke i Pazina prolazile su njemačke divizije u pravcu Monfalcona i Trsta.- Da bi onemogućili aktivnost naših jedinica, neprijatelj je na sektoru oko Pazina, Kastavštine i Klane aktivizirao svoje jedinice i upadao gotovo u sva sela, hapsio ljude i odvodio.

U selima oko Pule pohapšeno je oko 600 ljudi. U Kastvu, Klani i okolici uhapsili su oko 1.300 ljudi. Iz sela oko Pičana, Pazina i Labina odvedeno je oko 700 ljudi. Nekoje od ovih su naoružali u Pazinu.

Još do sada osim manjih akcija koje vrši neprijatelj na nas nije pokušavao sa jačim snagama da napada naše jedinice. Jedino što je napadnuto nekoliko naših punktova za vezu i što su napadnute pojedine naše jedinice u selima.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3—1/3, k. 1321.

² Krajem januara 1944 god. preko Rijeke za Trst prošla je i 114 lovačka divizija koja je ranije operisala u Dalmaciji i Lici (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 46, 45, 91, 101, 102 i 176).

OPERATIVNI ŠTAB ZA ISTRU
XI. KORPUSA N.O.V. I PO.
H R V A T S K E.

Dne, 10/II. 1944.

ŠTABU XI. KORPUSA.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ
za mjesec januar 1944.

Vojniška situacija na teritoriju Istre je slijededa: Neprijatelj kretari gotovo svim cestama po Istri. Nekoliko puta vratio je koncentracije oko Pazina, Boruta i Luoglava u jačini oko 200 kamiona i čitave pojedine predjela oko pomenutih mjesta uključivši i malu žunu Klanik. Sa ka letama od 200 do 400 ljudi upada u sela, hapši ljude od 18 do 60 godina i odvodi ih. Na sektoru Puša fašisti Njemci opkolili su noću jedno selo i zapalili ga, dok su u drugo upali i popalili pola sela. U obadva sela poginuli su oko 50 ljudi, žena i djeca. Upadaju u sela pljačkaju narod i odnose hranu.

Posljednjih dana glavnom cestom Rijeka - Trst i preko Učke i Pazina prolazile su Njemačke divizije u pravcu Monfalcona i Trsta. Da bi onemogućili aktivnost naših jedinica neprijatelj je na sektoru oko Pazina Mastavštine i Klana aktivizirao svoje jedinice i upadao gotovo u sva sela hapsio ljude i odvodio.

U selima oko Pula pohapšeno je oko 600 ljudi. U Kastvu, Klani i okolici uhapsili su oko 1.300 ljudi. Iz sela oko Pizana, Pazina i Labina odvedeno je oko 700 ljudi. Nekoje od ovih su naoružali u Pazinu.

Još do sada osim manjih akcija koje vrši neprijatelj na nas nije pokušavao sa jačim snagama da napada naše jedinice. Jedino što je napadnute nekoliko naših punktova za vezu i što su napadnute pojedine naše jedinice u selima.

U toku ovoga mjeseca naše jedinice bile su prilično aktivne. Također smo izvršili reorganizaciju istih i formirali četiri bataljona, tako da su sve čete osim XI, XIV, i IX koju smo ponovno formirali obuhvaćene u bataljone i na taj način olakšali i omogućili bolju kontrolu nad jedinicama i ostvarili lakše rukovodstvo.

2/I. I. Kastavska četa srušila je vlak postavljanjem mine u blizini Matulja. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. 3/I. ista četa u selu Jurdanima potukla je 6 Njemaca i 5 talijanskih fašista na cesti Trst - Rijeka. Istog dana na cesti Pazin-Motovun XI. četa napala je kamion sa fašistima i ubila 2 fašista. Kamion je spaljen.

3/I. I. Istarska četa srušila je vlak na pruzi Trst-Rijeka električnom minom. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona koji su preživjeli pod Škarpom. Ubijeno je 7 Njemačkih vojnika i više ranjeno. 5/I. patrola iste čete na cesti Trst-Rijeka napala je na Njemačku trokolicu. Ubijen 1 Njemač i 2 ranjena.

6/I. VII. četa napala je i zapalila jedan Njemački automobil. Ubijeno je nekoliko Njemaca. Patrola IX čete istog dana u blizini Lovrana sukobila se sa Njemačkom patrolom i ubila dva Njemca. Zaplijenjena 2 šmajsjera sa municijom. Iste noći porušeni su telefonski stupovi u blizini Matulja uz pomoć omladine iz sela.

9.10 jedan vod IX. čete u Voloskom privukao se do samog grada i napao 1. Njemački automobil koji je uništen. Ubijena su 4 viša Njemačka oficira. Ubrzo je došla pomoć i vod se povukao.

U toku ovoga mjeseca naše jedinice bile su prilično aktivne. Također smo izvršili reorganizaciju istih i formirali četiri bataljona,³ tako da su sve čete osim XI, XIV i IX koje su ponovno formirali obuhvaćene u bataljone i na taj način lakšali i omogućili bolju kontrolu nad jedinicama i ostvarili lakše rukovodstvo.

2/1. I kastavska četa srušila je vlak postavljanjem mine u blizini Matulja. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. 3/1. ista četa u selu Jurdanima potukla je 6 Njemaca i 5 talijanskih fašista na cesti Trst — Rijeka. Istog dana na cesti Pazin — Motovun X četa napala je kamion sa fašistima i ubila 2 fašista. Kamion je spaljen.

3/1. I istarska četa srušila je vlak na pruzi Trst — Rijeka električnom minom. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona koji su se survali pod škarpu. Ubijeno je 7 njemačkih vojnika i više ranjeno. 5/1. patrola iste čete na cesti Trst — Rijeka napala je na njemačku trokolicu. Ubijen 1 Nijemac i 2 ranjena.

6/1. VII četa napala je i zapalila jedan njemački automobil. Ubijeno je nekoliko Njemaca. Patrola IX čete istog dana u blizini Lovrana sukobila se sa njemačkom patrolom i ubila dva Njemca. Zaplijenjena 2 šmajsera sa municijom. Iste noći porušeni su telefonski stupovi u blizini Matulja uz pomoć omladine iz sela.

9—10 I. jedan vod IX čete u Voloskom privukao se do samog grada i napao 1 njemački automobil koji je uništen. Ubijena su 4 viša njemačka oficira. Ubrzo je došla pomoć i vod se povukao.

Istog dana 1 četa na cesti Trst — Rijeka kod Rupe napala je dva njemačka automobila koji su oštećeni a ubijena 4 Njemca i tri ranjena.

11/I. ova četa na cesti Dolenje — [Ilirska] Bistrica napala je iz zasjede neprijateljsku automobilsku kolonu. Na strani neprijatelja bilo je 6 mrtvih ili ranjenih njemačkih vojnika. Njemci su davali jak otpor i četa se povukla. Jedna desetina te čete kod Permana napala je jedan njemački kamion. Ranjena su 2 Njemca.

12/1. ista četa i I. kastavska koncentrisane su i postavili smo zasjedu na glavnoj cesti Trst — Rijeka između Rupe i Pasjaka sa zadatkom da se tuku svi prolazeći kamioni. Prvo su napadnute dvije njemačke automobilske ambulante kojima

³ O formiranju bataljona vidi tom V, knj. 23, dok. br. 3, 36, 37 i 64. Naredbom Operativnog štaba za Istru br. 18 od 10 februara 1944 god. formiran je i Prvi udarni bataljon u čiji su sastav ušle po jedna četa iz Banije formirana tri bataljona. Dokumentat u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 9—1/8, k. 1321 A.

je uspjelo izmaknuti. Poslije toga napadnut je kamion koji je vatrom zaustavljen i uništen bombama. Ubijena su 4 Njemca i 12 ranjeno.

14/1. postavili smo zasjedu od I istarske, I kastavske i IX čete na željezničkoj pruzi Jurdani — Šapjane sa zadatkom da se sačeka neprijateljski vlak i uništi. Postavljena su bočna osiguranja zasjede. Na pruzi su postavljene dvije mine. Prije nailaska vlaka bočno osiguranje do Šapjana vodilo je borbu gdje su Njemci odbijeni. Ubijen jedan Nijemac i nekoliko ranjeno. Miner je nehotice upalio minu. Poslije toga naišao je vlak natovaren topovima, tenkovima i automobilima, svega 70 vagona na koje je otvorena žestoka paljba čim je stao pred srušenom prugom. Pojačanje Njemaca koje je išlo od Jurdana je odbijeno. Njemci se iskrcali iz vlaka i prihvatili borbu koja je trajala 1 sat i nakon toga čete su povučene. U ovoj borbi na strani neprijatelja bilo je svega 14 mrtvih Njemaca i 29 ranjenih. Promet je bio obustavljen 10 sati.

15/1. na cesti Trst — Rijeka sa istim četama postavili smo zasjedu, no Njemci ovaj puta su se ranije iskrcali iz kamiona i išli streljačkim strojem, zaobišli bočno osiguranje s namjerom da izvrše napad sa leđa. Otvorila se borba i čete su se pod borbom povlačile. Na strani neprijatelja 1 ubijen i 4 ranjena Njemca.

7/1. 7 četa napala je na cesti Trst — Rijeka kod Pasjaka 1 autobus koji je zapaljen. 4 četa zapalila je jedan kamion na cesti Pula — Trst. Ista četa 7/1. nalazila se u selu Trsteniku. Patrole su primijetile Njemce koji su se približavali selu. Četa je raspoređena da postavi zasjede. No međutim sa druge strane kuda je četa kretala u zasjedi naišla je na Njemce koji su prvi otvorili vatru. Borba se vodila jedan sat. Zbog neurednog povlačenja poginulo je 5 naših boraca. Izgubljeno: 1 šmajser i 4 puške. Na strani neprijatelja bilo je nekoliko mrtvih i ranjenih.

13/1. 10 četa uz pomoć mjesnog stanovništva, svega 60 ljudi, srušila je 600 metara željezničke pruge između željezničke stanice Buzet — Rakitovac. Uništeni su telefonski stupovi i žica. Promet je stajao 2 dana.

Kod sela Materije 7 četa zaustavila je automobil i zarobila 4 karabinjera. Zaplijenjeno: 2 puške i 2 pištolja. Auto je spaljen.

10 četa srušila je prugu između Kanfanara i Rovinja u duljini od 45 metara i prekinula električnu struju za Poreč i Rovinj. Šteta preko 100.000 lira. Jedna desetina iste čete 14/1. na cesti Trst — Pula napala je iz zasjede jedan kamion. Ubijena su 4 Njemca i 3 ranjena. Kamion je pobjegao. Druga patrola

čete zapalila je dva kamiona fašistička u selu Katunu koji su vozili opljačkano vino za fašiste.

8/1. na cesti između Starada i Pasjaka jedan vod I čete apao je 3 njemačka automobila, jedan je uspio pobjeći. Zbog nailaska njemačke kolone vod se povukao. Na strani neprijatelja bilo je 12 mrtvih njemačkih oficira i 14 ranjenih Njemaca.

11/I. na cesti kod Šapjana jedna patrola potukla je 3 njemačka oficira. Poslije toga napadnut je još jedan automobil gdje je ubijeno nekoliko njemačkih vojnika.

Akcije I bataljona:

2/1. 3 četa u Valturi napala je karabinjersku postaju koja je poslije kratkih pregovora predala se. Zarobljeno je i razoružano 14 karabinjera. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez, 2 šmajsera, 12 pušaka, 9 pištolja, 6.000 puščanih i metaka za šmajser, 250 bombi i druge spreme.

6/1. ista četa minirala je prugu između Vodnjana i Kanfanara i postavila zasjedu. Pri nailasku vlaka mina je zatajila. Otvorena je vatra na vlak koji je pobjegao. Cestom pored pruge naletio je kamion sa njemačkom vojskom na koji je također otvorena vatra ali je uspio pobjeći. Gubitci nisu poznati. 8/1. 1 četa napala je na cesti Bale — Rovinj jedan automobil u kome su ubijena 2 fašista i u momentu kad se htjelo pokupiti od njih oružje naletio je kamion fašista koji su prihvatili borbu. Naši borci se povukli. Imali smo jednog ranjenog.

5/1. jedna udarna grupa bacila je izrađenu bombu od 5 kg. eksploziva u Rovinju u zgradu »Fašija.« Tom prilikom poginula su 3 fašista i nekoliko ranjenih. 6/1. 2 četa napala na željezničku stanicu Čabrunići i uništila sva postrojenja i telefonske i telegrafске linije a stanicu zapalila.

8/1. ista četa napala je kod sela Barbana 1 neprijateljski kamion i 2 motocikla. Zarobljena su 3 njemačka vojnika a ubijena su 2 oficira i jedan ranjen pobjegao. Zaplijenjeno: 1 laki mitraljez, 2 šmajsera, 1 pištolj i druge spreme. Motorna vozila su spaljena.

10/11—I. zapaljane su u Sv. Vinčentu 3 zgrade u koje su se trebali namjestiti fašisti i Njemci. Također je zapaljena autogaraža i jedan kamion te nešto nafte i benzina. Iste noći u Zminju zapaljane su fašistička općina i uništeno nekoliko telefonskih stupova i žice.

9/1. postavljena je mina na željezničku prugu između sela Kranjčića i Čabrunića. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je stajao 10 sati. 10/1. jedna četa postavila je zasjedu na cesti Peroj — Barbarig i napala jednu trokolicu koja je

Njemcima vozila hranu. Ubijena su 2 Njemca i motor zapaljen. Zaplijenjene su dvije⁴ i ostalo.

15/1. na cesti Rovinj — Rovinjsko Selo minirana je cesta i postavljena zasjeda. Kamion s 10 fašista naletjeli su na minu koji su zajedno sa kamionom uništeni. Plijena nije bilo jer je sve oružje razbijeno.

18/1. u blizini Bala jednim vodom postavljena je zasjeda 1 napadnuto 5 automobila sa njemačkim oficirima. Zatajila su 2 puškomitraljeza i akcija nije uspjela. Automobili su pobjegli. Ubijena su 4 njemačka oficira i nekoliko ranjeno. Noću 14/1. porušene su ceste Pićan — Sv. Katarina uz pomoć mjesnog stanovništva.

17/1. iz zasjede na cesti Barban — Vodnjan napadnuta su 2 blindirana automobila. Ubijena su 2 Njemca koja su bila izvan oklopa.

12/1. 3 četa ovog bataljona na cesti između Pule i Marčana noću napala je jedan autobus u kome je poginulo 7 civila, dok je 13 ranjeno. Nije se znalo niti vidjelo tko se vozi u autobusu.

14/1. ista četa izvršila je fingirani napad na neprijateljski garnizon u selu Marčanima. Ubijen jedan fašista. 17/1. jedan vod napao je kod Barbana automobil sa fašistima koji je uspio pobjeći. Ranjen je 1 fašista.

22/1. postavljena je mina na prugu između Pule i Galižane i u 19 sati srušen je transportni vlak eksplozivom mine i uništena lokomotiva sa nekoliko vagona.

24/1. postavljena je zasjeda jednom četom u blizini Bala i napadnut jedan automobil. Ubijena su dva njemačka oficira i 1 vojnik. Istog dana kod Sv. Vinčenta postavljena je zasjeda na cesti kuda prolazi nekoliko motornih vozila u velikom odstojanju. Partizani su napali prvi motocikl, dok su ostali pobjegli natrag. Ubijen je jedan fašista.

27/1. 2 četa ovog bataljona zanoćila je u selu Čabrunicima, dok su Njemci bili obaviješteni gdje se četa nalazi u jutro rano, sa snagama oko 600, opkolili su selo sa namjerom da unište partizane. Komanda čete se snašla i kad je vidjela opasnost rasporedila je četetu za borbu koja se odmah otvorila i trajala tri sata. Kod neprijatelja nastala je zabuna otporom partizana koji su bili po čukicama iznad sela i zahvaljujući tome što neprijatelj nije znao odkuda ga sve tuče tako da su Njemci tukli jedni na druge, dok je četa uspjelo da se izvuče. Njemci su pretpjeli velike gubitke o kojima još nemamo točne podatke. U ovoj borbi poginuo je jedan borac. Za cijelo vrijeme borbe partizani su se hrabro držali.

* Vjerovatno puške.

18/1. srušena je pruga između Pule i Vodnjana i izvršen fingirani napad na stanicu Vodnjan.

29/1. 3 četa ovog bataljona postavila je zasjedu sa jednim vodom na cesti između Marčana i Pule i napala kolonu fašista sa biciklima. Kolona je razbijena i potučeno 8 fašista i nekoliko ranjeno. U blizini nalazili su se Njemci koji su odmah pružili pomoć i četa se morala povući.

Akcije II bataljona:

3/1. na cesti Paz — Boljunsko Polje napadnuta je jedna njemačka kolona automobila. Ubijeno je nekoliko Njemaca. Isto dana jedna četa tog bataljona na cesti Pula — Rijeka kod Kršana zaustavila je jedan autobus i zarobila 2 Njemca, 2 karabinjera i jednog špijuna koji su likvidirani. Autobus je spaljen. Ova četa u noći uništila je rudnik boksita Dobrova. 5/1. na cesti Podraša 2 četa napala je jedan automobil u kome su se vozili fašistički činovnici. Ubijen je jedan a tri ranjena.

9/1. na predlog Kotarskog N.O.O. Labin izvršena je akcija [na] imanje njemačkog grofa Kajzera i oduzeto: 11 konja, 25 krava, 2 vola i druge namirnice te sve predato na čuvanje N.O.O. Grof je inače to poklonio Njemcima. 11/1. na cesti Kršan — Sv. Nedelja napadnut je jedan kamion fašista. Ubijen je 1 a ranjena dvojica. Šofer sa kamionom uspio je pobjeći. Noću 11/12—I. porušene su ceste Sv. Martin — Vinež — Sveta Nedelja i Šumbre — Ružišće i porušeno 35 telefonskih stupova i uništena žica. Ovo izvršeno uz pomoć stanovništva.

13/1. napadnuti su tri kamiona sa fašistima na cesti Sv. Nedelja — Kršan. Pobijeno je 7 fašista i preko 10 ranjeno.

14/1. noću 2 četa ovog bataljona napala je na barutni magazin kod Labina. Izvučeno je oko 150 kvintala eksploziva, 10 sanduka kapisla za mine i veća količina korde. Ostalo što se nije moglo izvući zapaljeno je. Od eksplozije popucale su zgrade u susjednim mjestima. Iste noći ova četa uništila je radnik ugljena kod Labina.

15/1. jedna četa ovog bataljona napala je neprijateljski kamion koji se survao pod cestu. Zaplijenjen jedan puškomi-traljez, 2 puške i dva sanduka municije. Ubijeno je 9 fašista. Iste noći porušena cesta Učka — Vranja na tri mjesta.

Na dužini od 2 km. potpuno su uništeni stupovi i žice žičane željeznice koja je služila neprijatelju za spuštanje drva u rudnik Aršiju (Raša).

18/1. 2 četa ovog bataljona napala je dva kamiona fašista nedaleko od Šumberskog mosta. Ubijena su dva fašista i dva ranjena. Uslijed slabog držanja komesara ove čete akcija nije u potpunosti uspjela.

/

24/1. napadnuta je neprijateljska patrola koja se kretala od Cerovlja prema Gologorici gdje su ubijena 2 fašista i 5 ranjena, dok se ostali razbježali. Iste noći izvršen je fingirani napad na Cerovlje i porušena cesta i most kod Boljuna i šnjevice.

26/1. neprijatelj je krenuo sa oko 500 vojnika u četiri pravca od Gologorice, Gračišća, Gologoričkog Dola i Krbuna u pravcu sela Švići u kome se nalazila I četa toga bataljona koja prihvatila borbu.

Borba se vodila od 9 sati u jutro do 3 sata poslije podne i četa se probila. Na strani neprijatelja bilo je 5 mrtvih i nekoliko ranjenih, dok na našoj strani nije bilo gubitaka. Neprijatelj je iz Gologorice odveo 20 ljudi i popljačkao seljake. Iste noći ova četa srušila je most u blizini Plomina na cesti koja vodi za Rijeku. Istoga dana 3 četa ovog bataljona srušila je most na rijeci Boljunki kod Boljuna i sa jednim vodom napala fašiste koji su prolazili cestom. Ubijena su dva fašista i jedan ranjen. 28/1 porušen je most na cesti Boljunska Polje — Vranja i te noći u selu Nova Vas zapalili 150 kubika građe koje su fašisti vozili u Aršiju (Raša) da poprave most. Također je srušen most na cesti Kozjak — Nova Vas.

31/1. jedna desetina koja je išla sa zadatkom da sruši prugu kod Lupoglava sukobila se sa fašističkom kolonom. Ubijeno je 6 fašista.

Akcije IV bataljona:

IV bataljon dobio je zadatak da prikupi sve svoje čete te da se 18/1. na pruzi Trst — Rijeka sruši vlak, napadne i uništi. Noći 18/1. postavljena je mina na pruzi Šapjane — Jurdani. Jedna četa postavljena je u zasjedi a dvije čete bile su na osiguranju. Oko 6 sati naišao je voz iz Trsta i srušen. Četa koja je držala zasjedu izvršila je juriš i palila vagone benzinom ali nisu htjeli goriti. Druga mina koja nije eksplodirala stavljena je u lokomotivu i pod punom parom lokomotiva je eksplodirala čim je zapaljena mina. Pored lokomotive uništeno je i oštećeno još nekoliko vagona. Zarobljena su 4 željezničara koji su pušteni.

Poslije ove akcije istog dana prebačen je bataljon na cestu Trst — Rijeka i postavljena zasjeda između sela Permana i Šapjana. Naišao je kamion pun njemačkih vojnika koji su obasuti vatrom, ali je kamion uspio pobjeći, dok su iz njega ispala 4 Njemca koji su uhvaćeni i odmah ubijeni. Zaplijenjeno: 3 puške, 1 pištolj i druge spreme. Prema podacima u kamionu bilo je još 9 mrtvih i 11 ranjenih njemačkih vojnika, dok je samo šofer ostao zdrav. Bataljon je i dalje ostao u

siedi i nakon nekog vremena naišao je drugi kamion pun
1 inika i pozadi njega jedna trokolica. I ovog puta šofer nije
noioden već je odvezao 11 mrtvih i 9 ranjenih njemačkih voj-
ika Na trokolici ubijena su tri njemačka vojnika a trokolica
za
paljena. Zaplijenjeno je: 1 laki mitraljez, 1 šmajser i 1
ouška i druge spreme. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

22/1. izvršena je akcija sa bataljonom na cesti Trst —
Rijeka kod Jušića. Akcija nije uspjela jer su bombaši bacili
bombe prije vremena na prolazeće kamione. Bacač i puško-
mitraljez tukli su njemačku kasarnu koja se nalazila u nepo-
srednoj blizini. Bilo je nekoliko mrtvih i ranjenih Njemaca,
dok su kamioni uspjeli pobjeći drugim putem.

21/1. Njemci su napali na jedan vod koji je bio formiran
kod Muna. Straža nije primijetila dolazak Njemaca i vod je
bio potpuno iznenađen. Partizani su se razbježali i bježeći
pucali na Njemce. Na našoj strani bila su mrtva dva borca i
četiri ranjena. Na strani Njemaca bilo je 1 mrtav i 8 teško
ranjeno. Ovaj vod se kasnije prikupio i izvukao ranjene dru-
gove.

30/1. 2 četa ovog bataljona ranije — 9. u selu Poljane
iznenadila je i zarobila 9 karabinjera koji su igrali na kugle.
U ovome je sudjelovalo svega 5 partizana sa komesarom čete,
ali ovi su bili iznenađeni i nisu imali vremena da dadu ma
kakav otpor. Zaplijenjeno je: 7 pušaka, 1 šmajser i 4 pištolja.
Jedna patrola te čete u zaselku iznad Opatije zarobila je 1
domobranca. Zaplijenjena je 1 puška. 3 četa ovog bataljona
napala je njemački garnizon u selu Marinićima i povukla se.

29/1. jedna desetina sa dva puškomitraljeza napala je
Njemce u Kastvu koji su došli tu veče sa puta. Ubijeno je 7
njemačkih vojnika. Druga desetina napala je u mjestu Juši-
ćima jedan automobil i ubila tri njemačka vojnika.

Ovaj bataljon formiran je poslije 18 januara.

18/1. 10 četa noću na pruzi kod Buzeta potukla je nje-
mačku patrolu od 4 vojnika. 20/1. ista četa na cesti Buzet —
Trst napala je 2 fašistička motocikla. Ubijena su 4 fašista.
Zaplijenjeno: 1 šmajser, 2 puške i 3 pištolja. Spaljeno 2 moto-
cikla.

Istoga dana, 11-og, četa vodila je borbu cijeli dan za
jedan kamion na cesti blizu Kaštelira u kojemu su se vozili
fašisti. Pod veče fašisti su pobjegli pješke a četa je osvojila
kamion i zapalila ga. Bilo je nekoliko ranjenih fašista. Zapli-
jenjeno je: 80 litara ulja i razne robe koju su fašisti opljačka-
li. Roba je data N.O.O., s tim da se podijeli narodu.

Ova četa 24/1. izvršila je napad na fašiste blizu Moto-
vuna. Fašisti su čuvali električnu centralu. Borba se vodila

nekoliko sati. Fašisti su davali jak otpor i akcija nije uspjela. Ubijena su 2 fašista i 1 ranjen, dok je na našoj strani bio i mrtav. 30/1. ova četa napala je na kamion Njemaca kod sela Ladrovića. Ubijena su 4 Njemca i 6 ranjeno.

Pored ovih akcija na mnogim mjestima uz pomoć stanov. ništva prekopavane su ceste.

III bataljon formiran je kasnije i nije do 1 februara djelovao kao bataljon a akcije četa koje su ušle u sastav bataljona iznijete su naprijed.

Udarna grupa IV bataljona u toku mjeseca januara u raznim mjestima potukla je 14 fašista, među kojima nekoliko špijuna.

Pored ovih akcija koje su izvršile naše jedinice izvršene su mnoge akcije po gradovima od grupa udarnih koje su organizirane.

U svim ovim borbama bilo je dosta nedostataka kako kod boraca tako i kod komandnog kadra jer su naše sve jedinice mlade i neiskusne u borbi. Mnogi borci u našim jedinicama ističu se kao hrabri i požrtvovani a najbolji izdignuti su u komandni kadar. Nekoje naše jedinice već su prilično prošle kroz borbu i kao cjelina pokazale su se dobre.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Jože Skočilić

Komandant major:

BR. 51

**ZAPOVIJEST ŠTABA DVADESET OSME NOU DIVIZIJE OD
11 FEBRUARA 1944 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA DA
IZVRŠE DIVERZIJU NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI BEOGRAD
— ZAGREB KOD ST. PETROVOG SELA I VRBOVE¹**

ŠTAB XXVIII- UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. broj: 68

Dana: 11/11 1944 god. Ih

Z A P O V I J E S T :
(Sekcija Slav. Požega 1 : 100.000)

Naredbom Štaba VI. Korpusa NOV i POJ naše će se **divizije** spustiti na glavnu prugu Beograd — Zagreb, sa **zadatom** diverzije na istoj, kao i doček neprijateljskih **transportnih** vlakova i uništenje istih.

Odlukom našega štaba taj će se zadatak izvršiti na **predjelu** pomenute pruge između [St.] Petrovog Sela i Vrbove.²

U vezi s tim,

N A R E Đ U J E M O :

1. — XXI. UDARNA BRIGADA:

Ova će brigada u zajednici sa diverzantima izvršiti **glavnu** diverziju na transportni vlak u sredini između [St.] **Petrovog** Sela i Vrbove, kod puteva na mjestu njiva Grabovci **(Rubi)**.

Diverzije će se izvršiti na taj način što će se postaviti **nagazne** mine sa automatskim paljenjem, koje će izvršiti **dejstvo** kada naiđe transport.

Zadatak je XXI. Udarne brigade da sa dva bataljona postavi zasjedu nedaleko pruge, koja će u danome momentu, **t.j.** u momentu kada vlak odleti u vazduh, otvoriti žestoki **plotun** iz svih automatskih oruđa i pušaka, a potom izvršiti **juriš** na sam vlak i osvojiti ga.

Jedan bataljon iste brigade biće kao brigadna rezerva, dok će jedan bataljon ostaviti u selu Podsreće za čuvanje **divizijske** poljske bolnice.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7—1, k. 1123.

² O izvršenju zadatka vidi dok. br. 76 i 90.

2. — XVII. UDARNA BRIGADA:

Sa dva bataljona postaviće osiguranje na cesti i pru[^]j prema St. Petrovom Selu i to na cesti i pruzi, gdje obje komunikacije sijeku Duboki P. — Jedan bataljon dr[^]žaće u brigadnoj rezervi, dok će jedan biti uz Stab Divizije kao divizijska rezerva.

Ovoj se brigadi dodaje grupa diverzanata, koja će podmetnuti potrebnu količinu eksploziva na novu i staru prugu i istu dignuti u momentu kada se izvrši glavna diverzija i time onemogućiti dolazak pancera.

3. — BRODSKA BRIGADA:*

Sa svoja dva bataljona postaviće osiguranje na cesti pama Novoj Kapeli i to: između sela Vrbove i Bilog Briga, gdje Veliki Potok presijeca cestu, a na pruzi prema Novoj Kppeli između istih sela, gdje poljski put presijeca prugu kod potoka Velikog P. Jedan ostaviće u brigadnoj rezervi od kojeg će odrediti jedan vod sa zadatkom da zaposjedne prugu na putu koji dolazi sa Lazine (k. 112) sa zadatkom da onemogući izlazak neprijatelja iz bunkera koji se nalazi na potoku Maglaj P. Jedan bataljon postaviće zasjedu prema Slav. Požegi južno od sela Vrhovci na liniji k. 380, pa desno preko puta, koji dolazi od Vrhovaca prema Turskom gradu sa zadatkom da spriječi eventualno nadiranje neprijatelja od strane Požege.

Ovoj se brigadi isto tako dodaje jedna grupa diverzanata sa istim zadatkom kao i XVII. Udarnoj brigadi, t.j. da dignu prugu u momentu kada se izvrši glavna diverzija kod XXI. Udarne brigade.

Sve zasjede na cestama trebaju ispred sebe prekopati ceste i postaviti dobru pasivnu odbranu protiv tenkova anti-tenkovskim topovima i puškama i koristeći se svim sredstvima koja se na terenu mogu pronaći. Isto tako postaviće ispred svojih zasjeda kod prepreka, t.j. ispred njih nagazne mine, koje treba dobro kamuflirati. Zasjede moraju primijeniti dobru upornu odbranu.

4. — POŽEŠKI NOP ODRED:

Sa svojim jednim bataljonom postaviće zasjedu prema Brestovcu i Slav. Požegi, na liniji k. 4-17—565, sa zadatkom da spriječi eventualno neprijateljsko nadiranje od Brestovca prema Maksimovom Hrastu. Jednu četv ostaviće u selu Dre-

³ Brodska NO brigada ušla je u sastav te divizije 2 februara 1944 godine.

.. sa zadatakom da kontroliše eventualni dolazak neprijatelja iz Nove Gradiške.

5. — MJESTA ŠTABOVA:

Štab Divizije nalaziće se u klijeti Blaževića Dol (k. 139).

Štab XXI. Udarne brigade nalaziće se u kućama sjeverno od njiva Grabovci.

Štab XVII. Udarne brigade nalaziće se u kućama iza svoje zasjede.

Štab Brodske brigade nalaziće se u kućama ispod k. 124.

Štab Požeškog NOP odreda nalaziće se u zaselku Bor.

6. — POČETAK NAPADA:

Jedinice će se u toku noći između 11 i 12 ovog mjeseca prebaciti preko Babje Gore, tako da se još prije dana zaposjednu položaji, a potom će se u jutro sačekati voz po kome se može ocijeniti transport ratnog materijala ili vojske. Prazne transporte, t.j. prazne vagone ili natovarene beskorisnim predmetima propustiti, pri čemu treba strogo voditi računa da eventualno propušteni vlak ne bi primijetio položaj jedinica ili naše namjere.

Određeni diverzanti trebaju se neprimjetno privući pruzi i postaviti mine još prije svanuća, a potom se dobro zamaskirati na propisnom odstojanju sa sjeverne strane pruge.

Mjesto polaznog položaja biće Maksimov Hrast (k. 616) sa koga treba poći najdalje u 2 časa 12. ov. mjeseca.

Sve jedinice iz dosadašnjeg mjesta boravka do polaznog položaja kretaće se najkonspirativnije pošto su sela i mještani dijelom petokolonaši. Nastojati da se cesta Slav. Požega — Nova Gradiška pređe u prvi mrak preko Deževaca, Mladinovca. Oblakovca, k. 530, Kapovca, k. 602 — Maksimov Hrast.

7. — VEZE:

Štabovi će se telefonom povezati sa Štabom Divizije, a isto se treba održavati i veza kuririma.

8. — SANITETSKA SLUŽBA:

Štabovi brigada organizovaće sanitetsko previjalište iza svojih štabova.

Divizijsko previjalište nalaziće se u selu Starci, u najbližim kućama prema k. 392, kojoj će se dodati jedna četa za osiguranje iz divizijske rezerve.

9. — EVAKUACIJA:

Zaplijenjeni materijal evakuisaće se pomoću mobilisanih kola putem k. 139 — Klinje — Starci — k. 392 — k. 417 za Maksimov Hrast. Evakuaciju će organizirati intendant divizije uz pomoć intendantata brigada i bataljona.

10. — ZNACI RASPOZNAVANJA:

Za noć i dan upotrijebiće se redoviti znaci i to: za noć-11/12

poziv: ustaše
odgovor: bježe

Za dan 12. ov. mj.: poziv: lijevu ruku tri puta izbaciti u vis,

odgovor: puška u lijevoj ruci u horizontalnom položaju dignuta iznad glave.

11. — POVLAČENJE:

Poslije uspješno izvršene diverzije i evakuacije materijala Štab Divizije izdaće naređenje za povlačenje. Ovo naređenje izdaće se pismeno ili telefonski. Brigade će se povući već prema situaciji i to:

XVII. Udarne brigada: Tisovac, Vladisovo, Paklena i okolne zaselke.

XXI. Udarne brigada: Škrabutnik, Gor. i Donji Vrhovci i okolne zaselke, a

Brodsko brigada: Donji i Srednji Lipovac, Matičevac i Pavlovci.

Bataljon Požeškog NOP odreda u Daranovcima, dok će četa u Drežniku ostati dalje u istome selu.

Štab Divizije u Škrabutniku.

NAPOMENE:

a) Prilikom spuštanja jedinica na glavnu prugu, sve jedinice trebaju voditi računa da se nijedno civilno lice bilo žensko ili muško ne propušta izvan zasljeđa, jer bi isto moglo da ode i prijavi naše namjere. Poželjno je isturiti izvjesne patrole koje će osmatrati ispred zasljeđe pokrete civila.

b) Transportni vlakovi obično ne idu po noći, već po danu, a najviše do podne. Pred samu zoru, a za kontrolu same pruge, najprije prođe pancir. Obično ide do Vrbove i [Nove] Kapele i nazad, a potom prolaze transporti. Zato treba voditi računa da isti ne primijeti naše zasljeđe i namjere.

U Starom Petrovom Selu ima 200 Njemaca, 160 gestapovaca, 15 žandara i 30 domaćih seljaka.

U [Novoj] Kapeli ima jedna satnija domobrana i 250 Njemaca.

Na glavnoj pruzi ima dvospratnih bunkera — betoniranih, sa po 20 domobrana i 4 Njemca naoružanih jednim teškim i 2 puškomitraljeza, ostalo puške. Oni obično ili nikad ne izlaze iz svojih bunkera, a zadatak im je štititi prugu tukući uzduž iste.

c) Zasjeđe treba da budu neprobojne i elastične. One moraju ostati na svojim položajima sve dotle dok se ne evakuiraju sav materijal koji naiđe u transportu. XXI. Udarne brigada će u evakuaciji biti najekspeditivnija, kako se ne bi oklijevalo i gubilo u vremenu. Poslije evakuacije prazne vagone treba zapaliti i lokomotivu uništiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
si. odsutan

Komandant p-pukovnik:
Vinko Antić

Dostavljeno:

Na znanje:
Štabu VI. Korpusa NOV i POJ

Na znanje i postupak:
Štabu XXI. Udarne brigade NOVJ,
Štabu XVII. Udarne brigade NOVJ,
Štabu Brodske brigade NOVJ,
Štabu Požeškog NOP odreda.

BR. 51

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESET OSME DIVIZIJE OD 11 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUŠA NOVJ O BORBI POTČINJENIH JEDINICA KOD SELA: ŠPANOVIĆA BRANEŽCI, OŽEGOVCI I BUCJE'

ŠTAB XXVIII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Broj: 69

Dana: 11 II 1944 god.

Predmet: Operativni izvještaj
o napadu neprijatelja
na Bučje dostavlja. —

ŠTABU VI. KORPUSA NOV i POJ

Položaj

1.) Položaj na kome se vodila borba i progonjenje neprijatelja nalazi se na sekciji SI. Požega — Pakrac na cesti i okolnim visovima od sela [Zabrdske] Glavice do Kusionja.² U prilogu se dostavlja skica naših položaja i nastupanje, kao i put kojim je neprijatelj otstupao. —

2.) U operacijama učestvovala su jedinice XVII. i XXI udarne brigade, i to:

XVII. udarna brigada sa svojim I. bataljonom imala je u zadatak da zaposjedne k. 252 prema k. 424 i da spriječi bjekstvo neprijatelja iz Bučja za Pakrac.³ Ovome su bataljonu pridodate 2 protutenkovske puške za gađanje tenkova. —

III. bataljon da zaposjedne sa jednom četom k. 469 a sa 2 četom na k. 376 (Brsnica [p.]) sa zadatkom da spriječi nastup neprijatelja od Pakraca. Dodate su mu nagazne mine koje je trebao da postavi na cesti Dragović — Pakrac i Dragović — Sirač. —

IV. bataljon imao je u zadatak da napadne neprijatelja u selu Jakovcima sa 2 čete a sa jednom da štiti leđa od Bučja. —

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—4, k. 1123.

² O rezultatima te borbe vidi dok. br. 127 i dok. br. 9—1, 11—1, k. 1124 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

³ Vidi dok. br. 26.

XI. bataljon da bude u rezervi sa 2 čete, dok sa jednom četom zaposijeda k. 448 sa zadatkom da tuče neprijateljske objekte na Bučju i ne dozvoli daljnje nadiranje u oslobođeni teritorij. —

XXI. Udarne brigada sa I. bataljonom da izbije na Buče preko Budića, sa sjeverne strane, koristeći se putevima i jarcima. —

IV. bataljon da nastupa lijevom i desnom stranom ceste od [Zabrdskih] Prgomelja do Bučja. —

IJ. bataljon da zaposjedne kotu 252 pa visom istočno od sela Branežaca sa zadatkom da spriječi neprijatelja u bjekstvu od Bučja prema Pakracu. —

III. bataljon sa jednom četom pridodat II. bataljonu a sa ostale 2 da drži osiguranje prema Borkima ispred Grahovljana i da uhvati vezu sa Daruvarskim odredom. Ove dvije čete dobile su naknadno naređenje da napadnu neprijatelja na Bučju od strane Ožegovaca. —

3.) Neprijateljske snage bile su 3 bojne u jačini do 1800 združenaca pomiješane sa Njemcima pod zapovjedništvom pukovnika Šnura, i to: I. i II. bojna 8. gorske pukovnije iz Pakraca i II. bojna IV. gor. pukovnije iz Daruvara. Zapovjednik I. bojne Vilko Novak, II. bojne Šefot Mušić. Ime bojnika II. bojne IV. gor. pukovnije nepoznato. Teškog naoružanja imali su 3 tenka od 15 tona, jedna bitnica sa 4 topa 75 mm. i 13 satnija sa jednim protukolcem 37 mm. Osim toga imali su nekoliko blindiranih automobila i nekoliko kamiona.⁴ —

4.) Neprijatelj je sa ovim snagama imao namjeru⁵ da se probije preko Bučja u pravcu Cikotske Rijeke i Kamenske. I. bojna 8. gor. pukovnije imala je u zadatak da dođe do Cikotske Rijeke, s tim da usput kao i u samoj Rijeci opljačka sva sela i pozadinske ustanove. II. bojna 8. gor. pukovnije da osigura stožer bitnice a II. bojna IV. gor. pukovnije da dođe do Kamenske sa istim zadatkom kao i II. bojna 8. gor. pukovnije. Tome svjedoči i to što su sa sabom povelili i izvjestan broj kola. —

5.) Odluka da se neprijatelju presiječe otkupnica i tuče po dijelovima, uslijed pomanjkanja vremena i udaljenosti naše divizije — naređenje Korpusa i Divizije izdato je telefonskim putem. Prilažemo izdatu zapovijest XVII. udarne brigade svojim bataljionima. —

6.) Napad je trebao otpočeti 8 ov. mj. u 4 sata ujutro. Međutim, kako se neprijatelj u toku noći povukao iz sela Jakovaca, borba je otpočela u 8 časova. —

⁴ i ⁶ O sastavu i namjerama neprijateljskih snaga vidi dok. br. 127.

7.) Neprijatelj je najprije u zoru pošao prema Kamenskoj sa pobočnicama preko Budića ali je u tome bio spriječen od I. bataljona XXI. udarne brigade. Sa drugim dijelovima nadirao je cestom prema Kamenskoj ali je to odbijao IV. bataljon XXI. udarne brigade koji je išao prema Bučju. Pod zaštitom tenkova neprijatelj je kupio svoje mrtve i ranjene u blindirane kamiona i povlačio se prema Bučju.

IV. bataljon XVII. udarne brigade imao je u zadatak da napadne neprijatelja koji se nalazio u selu Jakovcima i na k. 468. Kada se približio izvršenju svog zadatka, neprijatelja više nije bilo tamo, već se povukao nekoliko sati prije početka napada. Poslije ispitivanja terena ustanovilo se je da se neprijatelj povukao u Bučje i ovaj bataljon dobio je zadatak da napadne neprijatelja na Bučju. Kada je pošao u napad, i počeo da se spušta niz padinu, naišla je jedna neprijateljska kolona sa Bučja u jačini od 200 vojnika u pravcu Jakovaca i s flanka sukobila se sa IV. bataljonom koju je ovaj odbio u prvom naletu. Snažnim kontrajurišem neprijatelju je uspjelo probiti se i produžiti drugim pravcem prema Pakracu. Ovaj bataljon nije znao o čemu se radi i ponovno se vratio na svoju bazu k. 508, odakle je odmah dobio naređenje da ponovi napad na Bučje, što je i- učinio sa 2 čete, ali već neprijatelja nije bilo na Bučju. —

To bi bila prva faza borbe sa neprijateljem za koga se nije znalo gdje se nalazi, u kojoj jačini i kakve su njegove namjere. —

Odmah iza toga, kada se uvidjelo da je neprijatelj počeo otstupati, IV. bataljon i I. četa II. bataljona XVII. udarne brigade i I. i IV. bataljon XXI. udarne brigade nastavili su sa gonjenjem neprijatelja koji je otstupao prema Pakracu, ali sa zakašnjenjem, jer je isti već bio odmakao i probijao se pored bataljona koji su mu presjekli otstupnicu. —

II. bataljon XXI. udarne brigade kod Branežaca dočekao je prvu otstupnicu neprijatelja od jedne bojne čiji su prednji dijelovi pridržavali vatru dok se ostali [dio] bacio u desno ispod k. 326. Druga bojna u svom otstupanju iza prve, kad je uvidjela ovu borbu — bacila se isto u desno ispod k. 330 i udarila na II. četu II. bataljona koju je razbila i munjevitom brzinom prebacila se dalje prema Branežcima. Istovremeno i četa II. bataljona još je uvijek vodila borbu sa neprijateljem na cesti i kada je uvidjela da se neprijatelj probio i našao iznad nje, misleći da je opkoljena, povukla se iznad sela Branežaca na k. 386, u kojem se vremenu neprijatelj probio dalje preko Branežaca a borbu neprijatelja na cesti pomogli su i tenkovi koji su pokupili mrtve i ostavljeno oružje koje se nije

oelo pokupiti. Neprijateljska pobočnica koja je išla lijevom tranom ceste prema Pakracu naišla je bočno na I. bataljon XVII- udarne brigade i uspjela ga pokrenuti sa svog položaja iako je bataljon imao bolji položaj. Ova ista kolona krenula . dalje prema Pakracu gdje je u svom bijegu naišla na III. bataljon XVII. udarne brigade koji ju je odbio, tako da se ista morala baciti desno prema Siraču.

Kolone koje su kretale cestom bile su sa manjim snagama. Većinom su kretala kola i konji pod zaštitom tenkova koji su kupili mrtve i ranjene. Takva jedna kolona naišla je na nagazne mine koje su bile postavljene na raskršću cesta Španovica — Sirač i Španovica — Pakrac i tom prilikom stradalo je desetak neprijateljskih vojnika. U istom momentu otvoren je plotun III. bataljona na istu kolonu koja se raspršila. Iza toga naišli su tenkovi koji nisu nagazili na nagazne mine već su prošli prostorom gdje su eksplodirale obje mine. Na jednu je nagazio konj prije kolone. Jedan vod III. bataljona XVII. udarne brigade koji je bio na osiguranju kod Brusnika spustio se na cestu i produžio gonjenje neprijatelja do sela Kusionje gdje se i završila borba. U posljednjem progonjenju, t.j. oko 16 časova, neprijateljska artiljerija tukla je položaje iznad sela Brusnika a nekoliko granata palo je i u selo. —

8.) U ovoj borbi nisu postignuti rezultati kao što se to postavilo, t.j. da se neprijatelju presiječe otstupnica, uništi živa snaga i dobije oružje iako je bilo mnogo izgleda na to. Zadatak je izvršen utoliko što se uspjelo protjerati neprijatelja i osujetiti ostvarenje njegovog daljnjeg plana. Zarobljena su tri neprijateljska vojnika. Zaplijenjen je slijedeći materijal: 1 p.m., 4 puške, 13.000 metaka, 5 mina za laki bacač, 2 kare, 6 tovarnih i 2 jahaća konja. Gubici neprijatelja, po svim izvještajima, bili su oko 80 mrtvih, koji su svi izvučeni sem 5, dok za ranjene ne znamo broj ali ih ima mnogo više. Ubijeno je oko 20 konja i jedna krava. —

9.) Naši gubici su: 10 mrtvih, 15 ranjenih i 2 nestala druga. Među ranjenim drugovima nalazi se politkomesar II. čete II. bataljona XXI. udarne brigade drug Cvijić Milan i desetar iz I. bat. iste brigade Grga Filip. —

10.) Utrošeno je 9.200 metaka a izgubljen je jedan teški mitraljez »Švarcloze« kada je neprijatelj probio I. bataljon XVII. udar. brigade. —

11.) U XVII. udarnoj brigadi istakao se III. bataljon koji je na akciji u Caglinu pretrpio najveće gubitke a u ovoj borbi uspio raspršiti neprijatelja i potući izvjestan dio. On ih je također gonio do Kusionja. U XXI. udarnoj brigadi istakla se

III. četa I. bataljona i mitraljesko odjeljenje koji su kod sela Budića odbili žestok juriš neprijatelja koji se pod svaku cijenu htio probiti. Istakao se vodnik Dragosavljević Vid koji se i sam borio kod t. mitraljeza i nije ga htio napustiti iako su mu poginula 2 druga i nekoliko ranjeno kod t. mitr. a neprijatelj je na njega nekoliko puta jurišao. —

12.) I. bataljon XVII. udarne brigade slabo se pokazao, t.j. sam štab bataljona koji je zauzeo dobre položaje i borci se nisu ukopali a isto tako održavao je slabu vezu sa bataljonima XXI. udarne brigade u selu Branežcima. Slabo se pokazao politkomesar IV. bataljona XXI. udarne brigade koji je pošao sa jednom četom svoga bataljona u napad i istu povukao od Bučja i izveo na vis preko ceste kod [Zabrdskih] Prgomelja. Isto se cio štab tog bataljona slabo pokazao u pogledu zajedničke saradnje. —

13.) Sama operacija bila je pripremljena provizorno jer se nije znao stvarni raspored neprijateljskih snaga, njegova jačina i namjere. Naređenje za napad, kao i raspored samih snaga i oružja, izdato je brigadama telefonskim putem. — !

Upravljanje je bilo dosta otežano i slabo jer nisu bili uslovi za uspostavu telefonske veze, veza sa kuririma išla je dosta slabo iz razloga udaljenosti jedinica. —

Usljed zakašnjenja izvještaja pojedinih operativnih jedinica Štab divizije nije mogao blagovremeno donositi odluke i uticati pravilno na tok borbe. Niži štabovi slabo su se snalazili na samom terenu, usljed čega je usljedio nepravilan raspored snaga i slabo upravljanje vatrom. Osim toga bila je slaba veza među brigadama. Griješilo se i u tome što se nije imalo taktičkih rezervi a i ono malo što se imalo nije se pravilno i na vrijeme iskoristilo. Tako raštrkane jedinice, slabo rukovođene i bez samoinicijative, oklijevale su pri gonjenju neprijatelja koji je mogao biti više potučen. Jedna od osnovnih grešaka je ta što nije organizovan položaj i izvršeno utvrđenje.

Teškog oružja nije bilo a protutenkovske puške nisu došle do izražaja. Automatska oružja iskorištena su dosta dobro, dok strijelci nisu. —

Taktički i borbeni postupci naših starješina i trupa nisu bili u skladu sa razvojem situacije iz razloga koji su naprijed navedeni. —

Iz ove operacije izvuklo se dobrih pouka a to su:

a.) Obuka nižeg rukovodećeg kadra o bliskom i borbenom izviđanju. —

b.) Bolja ocjena situacije ispred svojih **zaposjednutih** položaja. —

c.) Bolja organizacija i uređenje položaja, kao i fortifikacijsk^a utvrđenja za vrijeme presijecanja neprijateljske otstupnice.

d.) Nagazne mine treba postavljati ispred zasjede koja dočekuje neprijatelja za vrijeme bijega neprijateljske motorizacije.

e.) Bolja veza između štabova i jedinica, kao i njihov rad u uzajamnom potpomaganju. —

f.) Pravilnija i brža organizacija u gonjenju neprijatelja- —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant, p-pukovnik:
Vinko Antić

BR. 45

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH VOP ODREDA OD 11 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O UNIŠTENJU NEPRIJATELJSKOG KA- MIONA KOD VODICA'

ŠTAB
GRUPE SD.P. ODREDA
Br.
11. II. 1944.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V.J.

*Dostavlja operativni
izvještaj.*

Usmenim naređenjem ovog Štaba od 9. februara 1944. jedna četa 2. Bataljona S.D.P.² Odreda i jedna četa 1. Bataljona XIII. Brigade dobile su zadatak da postave zasjedu na cesti između Vodica i Martinske kod Krpejevca neprijatelju koji sa svojim manjim snagama vrši kretanje na toj cesti.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog Istoriskog instituta pod reg. br. 41—1/1, k. 517-A.
- Sjevernodalmatinski NOP odred

U jutro u 1,30 časova jedinice su krenule sa dva kamiona iz Banjevaca u pravcu Čista — Gaćezezi, odakle su krenuli pješke na mjesto postavljanja zasjede. U 6 sati 10. februara naše jedinice bile su na određenom mjestu. Jedan kamion u kome se nalazilo 14 švapskih pasa krenuo je u 8 sati iz Vodica te nakon nekoliko minuta kamion je upao u našu zasjedu. Zasjeda je bila postavljena unakrsno, tako da je prvim plutinom neprijatelj dobio težak udarac. U prvom trenutku neprijatelj je izgubio 7 mrtvih, dok ostali 7 zarobljeni su, od kojih su neki ranjeni. Kamion od praska bombi bio je oštećen i nakon toga zapaljen. U ovoj borbi zarobljeno je 10 pušaka, 1 šmajser, i nešto lične spreme, te 32117 kuna i 17 maraka, te 12 rubalja. U ovoj akciji poginuo je operativni oficir 2. Bataljona S.D.P. Odreda drug Risto Kilibarda koga je neprijateljski metak pogodio u prvom momentu i jedan drug je teže ranjen koji je podlegao ranama. Akcija je u cjelosti uspjela. Nedostaci koji su bili bilo je potcjenjivanje neprijatelja i nedovoljna opreznost, zbog čega je i sam drug Kilibarda poginuo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — major:
Šime Ivas

Dostavljeno: Štabu VIII. Korpusa N.O.V.J.,
Štabu XIX. Divizije i
Štabu XIII. Dalm. brigade.

P.S. Zbog mnogo posla nisam mogao da napišem izvještaj po priloženom formularu.

BR. 51

**17VJEŠTAJ ŠTABA GRUPE JUŽNODALMATINSKIH NOP
ODREDA OD 11 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG
KORPUSA NOVJ O NAPADU NA SARANČ I KOZICE⁷**

ŠTAB GRUPE
JUŽNODALMAT. PART. ODREDA
Br. službeno
Dana 11. II. 1944.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V.J

Položaj

Dostavlja operativni izvještaj

I. — Od dana 2. II. do 5. II. vršili smo pokret i koncentraciju snaga, odnosno odreda, na sektor Biokova poviše Makarske. Cilj nam je bio napad na neprijateljske garnizone Grabovac, Zagvozd,² na cesti Vrgorac — veza Split, te potom nadiranje na Imotski sektor. U međuvremenu vojnička se situacija izmijenila a to iz razloga što su se snage u neprijateljskim garnizonima pojačale. K tome još strahovito nevrijeme i snijeg onemogućilo nam je izvođenje tih akcija. Radi tih razloga promijenili smo odluku i stvorili plan napada na neprijateljske garnizone Saranč — Kozica na cesti Makarska — veza Vrgorac.

Teren je brdovit (vidi skicu Makarska). Napadalo se je sa viših dominirajućih položaja, frontalno i obuhvatno, kako se vidi u priloženoj zapovijesti.

II. — U ovoj akciji učestvovali su svi odredi i to: Makarski, Imotski i dvije čete Neretvanskog partizanskog odreda.

a). Ostale dvije čete Neretvanskog odreda ostale su na sektoru Brista, Pasičina, Plina (vidi kartu Mostar) sa zadatkom djelovanja na tom terenu.

III. — Neprijateljske snage u pomenutim garnizonima bile su 118. njemačke divizije. Jačina neprijatelja na Saranču iznosila je 30 vojnika a u garnizonu Kozica nalazilo se je od 50—80 vojnika iste divizije. Imena komandanata ne posjedujemo.

IV. — Neprijatelj se nalazio u garnizonima sa zadatkom osiguranja ceste i prometa. Naš cilj je bio udarit i likvidirat

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 4/12, k. 1603 A.

² U tim mjestima nalazile su se snage njemačke 118 divizije.

neprijatelja u tim garnizonima. U tom slučaju inicijativa je bila u našim rukama jer smo i imali uslova da iznenadili neprijatelja.

V. — Prilaže se izdata zapovijest za akciju.³

VI. — Borba je počela 7. II. t.g. (ponedjeljak) u 23. časa.

VII. — *Tok borbe.* Naše snage su se privukle, napale i iznenadile neprijatelja, kod kojega je nastala pometnja, u prvom momentu borbe bili su likvidirani neprijateljski dijelovi za obezbjeđenje (stražari) i tako stvorena mogućnost brze likvidacije samih garnizona. 3. četa Neretvanskog partizanskog odreda koja je napadala na garnizon Saranč u prvom momentu napada izbacila je neprijatelja iz njegovih baraka i kuće u kojoj je bio smješten. Međutim, u tom pogodnom momentu sami borci nisu bili odlučni da gone neprijatelja i definitivno likvidiraju njegov garnizon. To je dalo prilike neprijatelju da se snađe i pripremi za otpor. Tad je nastalo pucanje sa jedne i druge strane, sama borba je trajala jedan i pol sat u kojoj se nije uspjelo konačno likvidirati sa neprijateljem. Borba je prestala, s tim što su se naši borci povukli i odstupili.

a). Napad na garnizon Kozica izveden je u isto vrijeme iznenadno i odlučno. Napomenuti je da je neprijatelj u garnizonu Kozica bio vani na položaju zbog uzbune i požara koji se digao u susjednom selu Raščane, tako da stopostotno iznenađenje nije moglo biti. Borci Makarskog odreda i 2. čete Neretvanskog odreda likvidirali su stražare, upali u samo mjesto i stali goniti neprijatelja zauzimajući kuću po kuću. Neprijatelj je davao dosta jak otpor iz kuća boreći se sa lakim automatskim oružjem i bombama. Mjesto je nakon oštre borbe koja je trajala jedan i pol sat vremena bilo već zauzeto osim jedne kamene i utvrđene kuće iz koje je neprijatelj davao žilav otpor. Tada je napadnutom garnizonu stigla pomoć sa tenkovima i pješadijom, probivši se iz susjednog garnizona Raščane. Radi toga naše snage su bile prisiljene na odstupanje koje su prema zapovijesti izvršile.

VIII. — *Ishod borbe.* U napadu na garnizon Saranč nije izvršen postavljeni zadatak i postignut cilj likvidacije pomenutog garnizona. U tom zadatku uspjelo se iznenaditi neprijatelja i nanijet mu gubitke. Neprijatelj je tu imao 3 mrtva i više ranjenih.

Jedinice koje su napadale garnizon Kozica izvršile su postavljeni zadatak iako ne u potpunosti. Tom prilikom ubijeno je 12 neprijateljskih vojnika, ranjeno oko 14 i jedan zarobljen (bivši partizan iz Trogirske brigade), koji se u momentu borbe predao. Ubijeno je 8 konja i 4 stražarska psa. :

³ Vidi dok. br. 27.

TT alieno: jedan kamion, 5 motocikla, jedna parna mašina za irenje ^{r(>^e} * uništene dvije poljske kuhinje. Zaplijenjeno 15 pari čizama i cipela, 7 šinjela, 20 konzervi i jedna ruska puška.

IX. — *Naši gubici.* Na Saranču 3 mrtva i 2 ranjena, od tog su 2 poginula koja su htjela izvući ranjenog druga. Na Kozici 2 ranjena i jedan nestao. Ukupno: 3 mrtva, 4 ranjena i 2 nestala.

X. — Izgubljene 4 puške, oštećen jedan puškomitraljez, otrošeno 2430 puščanih, mitraljeskih i šest stotina metaka za strojnicu i šezdeset ručnih bomba.

XI. — U ovoj borbi istakao se Makarski odred kao cjelina, te 2. četa Neretvanskog odreda. Kao pojedinci istakli su se zamjenik komandanta Makarskog odreda Andrija Bodunović, komandir čete Josko Srzić, zamjenik komandira potporučnik Ante Puharić, Andrija Glavina — oficir na raspoloženju pri Štabu Grupe, komesar 3. čete Neretvanskog odreda Milivoj Urlić. Sa našim borcima u napadima na neprijateljske garnizone učestvovali su pet drugova crvenoarmejaca koji su Dobjegli iz njemačkog zarobljeništva, čiji se logor nalazio u mjestu Imotski. Od njih kao pravi junaci pokazali su se drug Vanjka i Aran, dok su drugi bili prosječni. Mišljenja smo da bi spomenute trebalo pohvaliti.

XII. — 3. četa Neretvanskog odreda kao cjelina nije se dobro pokazala, dok su rukovodioci bili prilični. Razlog je tome mlado, novo i silom mobilisano ljudstvo. Za kazniti nemamo koga.

Kritika akcije, odnosrio operacije. Naše je mišljenje da je akcija bila dobro pripremljena, da su odluke i zapovijest bile umjesne. Nedostatak i manjkavost nižih rukovodilaca je to što oni nisu još izrasli u pravog rukovodioca, pak nemaju dovoljno autoriteta i vojničke moći u svojim rukama da rukovode svojim borcima. Naša vojska koja je sastavljena od same pješadije bila je dobro upotrijebljena, kao i oružje koje se sastojalo od lakog automatskog oružja, pušaka i bombi. Naši niži i viši rukovodioci nisu se još dovoljno snašli i uživali u ulozi komandanta, naročito za vrijeme samih akcija. Negdje komandant juriša naprijed a negdje zamjenik komandira ostaje pozadi. Njima se ukazivalo na tu nepravilnost i nedostatke ali ih još nisu dovoljno otklonili. Stvar je u temperamentu, borbenosti, naviki i vojničkom vaspitanju, koje još dovoljno ne posjeduju.

Sadejstvo oružja i jedinica je bilo dobro. Taktički i borbeni postupci naših jedinica bili su u skladu sa razvojem si-

tuacije na frontu. Pouke i činjenice koje treba povući iz ove borbe jesu:

1. — Jedinice kao cjelina vodile su do sad defanzivni način borbe; naglo preći na ovakvu vrstu borbe koja odgo. vara udarnim jedinicama, iako su se za to pripremale voj. ničkim radom i vaspitanjem, nije ni bilo očekivati da bi u potpunosti zadovoljile kroz ovaj način borbe. Naročito kad se uzme u obzir prije toga dugi i naporni marš kroz snijeg i vjetar, zamorenost jedinica, puna mjesečina i goli teren, h. tog proizlazi da rukovodioci i borci nisu bili odlučni i snalazljivi. Naročito ovo važi i za 3. četu Neretvanskog partizanskog odreda koja je napadala Saranč. Naprotiv, činjenica govori da Makarski partizanski odred, kod kojega su rukovodioci i borci stari, oni su kao takovi zadovoljili priliku ove akcije.

Imotski partizanski odred koji je bio u zasjedi nije dovoljno izvršio svoj zadatak koji se preda nj postavio. Oni su bez jače borbe napustili položaj i povukli se i tako propustili neprijatelja. Komandant i drugi rukovodioci nisu dorasli za svoju ulogu. Borci nedovoljno borbeni i disciplinovani. Borci iz zasjede u kojoj je bio komandant su se prigodom povlačenja raspršili. Prigodom ove akcije konstatovalo se je da je najslabija strana Imotskog partizanskog odreda sam komandant koji je mlad i koji ni iz daleka nije dorastao svojoj funkciji.

Uz borben pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za pol. komesara:
I.⁴ Šarić

Komandant:
Viskić⁵

(M. P.)

⁴ Ivo
⁵ Vlado

BR. 51

i/VJEŠTAJ ŠTABA ŠESTOG KORPUSA NOVJ OD 12 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA OD 20 DECEMBRA 1943 DO 31 JANUARA 1944 GODINE¹

ŠTAB VI. KORPUSA
WARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE

Op. br. 51

Dana 12. II. 1944 u-_____sati

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

U prilogu dostavljaju se operativni izvještaji jedinica ovoga korpusa za vreme od 20. XII. 1943. do 31. I. 1944. godine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Šef operativnog oteka,
major:
F.² Inkret

AKCIJE JEDINICA VI. KORPUSA NOV i POJ

u vremenu od 1. I. do 31. I. 1944, kao i one pre ovog vremena, a za koje još nije podnet pismeni izveštaj.

XII. DIVIZIJA

14. I. 1944. jedinice XII. Divizije, bez Čehoslovačke brigade, izvršile su akciju na glavnu prugu Zagreb — Beograd.⁴

Mina je bila postavljena na pruzi kod s. *Slatinik* (sekcija Brod). Namerno su propuštene 2 lokomotive i 1 panceri jer se je htelo čekati dok ne naiđe neki transport. Stvarno je naišao transportni voz, natovaren tenkovima i kamionima, ali je mina zatajila zbog neispravne kapisle. Odmah posle prolaza tog

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 19—3, k. 473-A.

² Franc
^{s, 8, 10, 12 i 16} Izostavljeni dio izvještaja istovjetan je sa dokumentima br. 31, 51, 70 i 83 u knj. 23 istoga toma.

⁴ O tim diverzijama vidi i tom V, knj. 23i, dok. br. 65.

transporta naišla je jedna domobranska patrola u jačini od g domobrana, koja je primetila našu zasedu i na istu otvori^ vatru. Za nekoliko trenutaka patrola je bila svladana, ali S6 je zaseda morala povući, jer je bila kompromitovana. Sario su se naše jedinice povukle sa položaja, neprijatelj je počeo tući položaj artilerijom i vatrom iz pancera i tenkova. Vatra je trajala 3 sata ali bez ikakvih rezultata.

Plen:

8 pušaka

Neprijateljski gubici:

1 mrtav

10 zarobljenih (od toga 3 železničara)

17.1. 1944. jedinice XII. Divizije, sem Čehoslovačke brigade, izvršile su akciju na glavnu prugu Zagreb — Beograd.⁵ Ispod sela Sapci (sekcija Brod 1 : 100.000) postavljena je mina, a u neposrednoj blizini i zaseda u jačini od dva bataljona, koji su imali zadatak da izvrše napad na vlak posle eksplozije mine. Dva bataljona bila su u zasedi u selu Staro Topolje, a 3 bataljona XVIII. Brigade bila su u zasedi prema Brodu u šumi [Dolnja] Dolca. Sve jedinice bile su na svojim položajima u 4.30 časova.

U 8.20 časova naišla su 2 kamiona neprijateljske vojske iz Broda na zasedu XVIII. Brigade u šumi [Dolnja] Dolca. Na kamione je otvorena vatra sa 3 teška mitraljeza i izvršen je juriš, ali je isti morao biti obustavljen radi dolaska kolone bornih kola, koja su svojom vatrom sprečila izvršenje juriša. Kada su borna kola naišla na naše minsko polje, prva su od mine oštećena i onesposobljena za pokret i na taj način zakrčila put ostalim kolima. Novonastalu situaciju iskoristili su artiljerci, koji su iz protivtenkovskog topa ispalili 8 granata i onesposobili 3 tenka, a 1 zapalili. Ali kako je neprijatelju posle polusatne borbe došlo pojačanje u tenkovima i pešadiji, to su naše jedinice bile primorane da se povuku na prihvatni položaj, gde su vodile borbu do 9.15 časova, kada su morale usled nadmoćnosti neprijatelja odstupiti.

Plena u ovoj borbi nije dobiveno ništa, jer se isti usled nadmoćnosti neprijatelja nije mogao izvući.

Neprijateljski gubici:

50 ubijenih i mnogo veći broj ranjenih

Naši gubici:

4 mrtva i 9 ranjenih

Uništeno:

1 tenk zapaljen i 4 onesposobljena

Iako se borba nije završila u našu korist u materijalnom nošleđu, ipak je imala veliki moralni efekat na borce, koji su stekli novih iskustava u borbi protiv tenkova i stekli poverenje u sebe i svoje oružje.

20.1.1944. jedinice XII. Divizije, bez Čehoslovačke brigade, izvršile su akciju na glavnu prugu Zagreb — Beograd.⁶ Mina je podmetnuta na oba koloseka južno od šume Varčaga. između starog Topolja i Andrijevac (sekcija Brod 1 : 100.000). Jedinice Brodske brigade imale su zadatak da sačekaju jedan od prolazećih neprijateljskih transporata i da postave zasedu prema Andrijevcima i prema Starom Topolju kao bočno osiguranje, a bataljon XVIII. Brigade da postavi osiguranje u Novom Topolju sa zadatkom da neprijatelju spreči zaobilaznje jedinica Brodske brigade.

Propušten je transportni vlak, koji je prolazio prugom u momentu kad su naše jedinice izbijale na prugu, jedan kontrolni voz i jedan pancir. Oko 7 sati naišla su 2 transportna vlaka, koja su se mimoišla baš nad mestom gde su bile postavljene mine. Mina je eksplodirala samo delomično, t.j. većina eksploziva nije eksplodirala, već se je neeksplozivan razbacao svud naokolo. Usled toga nijedan od transporata nije bio zauzavljen, već su obadva produžila svoje kretanje. Naši su borci na iste otvorili vatru, no o rezultatima iste nije nam ništa poznato. Kako se u jednom transportu vozila vojska, to se je ista iskrcala u [Starom] Topolju i krenula u pravcu naših jedinica. Zbog brisanosti terena, i zbog vatre koja je otvorena iz bunkera duž pruge, naše su se jedinice povukle.

Naši gubici:

1 lakše ranjen

Akcija je bila dobro pripremljena, ali nije uspela zbog neispravnosti mine, zbog čega se vodi istraga, ali do sada se još nije ustanovilo šta je pravi razlog da nije eksplodirala cela mina, već samo jedan njezin manji deo.

22.1. 1944. jedinice XII. Divizije, sem Čehoslovačke brigade, učestvovala su u akciji na neprijateljsko uporište Čaglin postavljanjem zaseda prema Pleternici, Brodu i Đakovu. Detaljan izveštaj o radu i rasporedu jedinica vidi se iz izveštaja o akciji na Čaglin.⁷

⁶ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 82.

⁷ i ⁹ Opširnije o napadu na Čaglin vidi tom V, knj. 23, dok. br. 59 i 66.

22.1.1944. jedinice XXVIII. Udarne divizije izvršile su napad na neprijateljsko uporište Čaglin (sekcija Brod 1:100000). Detaljno o radu i rasporedu jedinica izneto je u izveštaju o akciji na Čaglin, koji se u prilogu dostavlja.⁹

ISTOČNA GRUPA NOP ODREDA

10

22.1.1944. jedinice Istočne grupe NOP odreda učestvovala su u akciji na neprijateljsko uporište Čaglin, Poreč i Kulu. Detaljnije o rasporedu i radu jedinica vidi se iz izveštaja o akciji na Čaglin.¹¹

ZAPADNA GRUPA NOP ODREDA

12

17. I. 1944. jedinice Posavskog NOP odreda postavile su zasedu i minu na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, kod sela Paklenice (sekcija Pakrac 1 : 100.000). Akcija nije dala željenih rezultata, pošto je mina sabotirala, nakon čega su se naše jedinice povukle.

19. I. 1944. jedinice Bilogorskog NOP odreda napale su neprijateljsko uporište **Veliko Trojstvo** (sekcija Bjelovar 1 : 100.000) u kome je bila posada od 120 gestapovaca. Napad je otpočeo 19.1. 1944. u 21.30 čas i trajao je do 20. I. 1944. do 6 časova.¹³

Rezultati borbe nisu postignuti iz razloga što jedna četa sa kojom je išao i zamenik komandanta bataljona, mesto da je na brzinu upala u opštinu i školu, ista se je povukla od zgrade, tako da je bilo neprijatelju omogućeno da se skoncentriše baš u tim zgradama, koje su u selu najjače i koje se bez teškog oružja nisu mogle likvidirati. Pošto je na taj način izvršen jedan propust, zbog koga nije bilo izgleda za likvidaciju uporišta, to je bilo naređeno povlačenje.

Neprijateljski gubici:

4 mrtva

¹¹ Odnosi se na izvještaj Štaba Istočne grupe NOP odreda **Šestog** korpusa (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 132).
¹³ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 140 i 169.

Naši gubici:

4 lakše ranjena

Utrošeno:

970 metaka

Akcija je bila dobro pripremljena, ali greškom Štaba II. Bataljona ista nije uspela. U prvom naletu uspelo se neprijatelja isterati iz bunkera, ali pri tome je učinjena i greška, dopustilo se naime neprijatelju, da se skoncentriše u tvrde zgrade i da se ponovo organizira za otpor.

22. I- IQ⁴⁴-

jedinice Bilogorskog NOP odreda postavile su zasedu:

a. — na pruzi između Kokinca i Galovca;

b. — na cesti od Bjelovara između Prespe i 2dralova; i

c. — na cesti i pruzi kod sela Bulinca (sekcija Bjelovar).

Borbu su vodile zasede kod Bulinca i zasede kod Kokinca. Na zasedu koja je bila između Kokinca i Galovca naišao je iz Bjelovara voz u kome se je vozila ustaška železnička bojna. Voz nije naišao na minu, već se ranije zaustavio u Grgincu i odatle je upućena pravcem pruge prema našoj zasedi jedna ustaška patrola od 30 ustaša. Naša zaseda istu patrolu nije mogla propustiti, pošto su išli vojnici u streljačkom stroju na velikom međusobnom odstojanju. Kad se je patrola približila na blisko odstojanje, otvorena je na njih vatra, posle koje se neprijatelj u paničnom begu vratio u voz i voz se je vratio u Bjelovar.¹⁴

Plen:

5 pušaka, sa 300 komada metaka

Neprijateljski gubici:

8 mrtvih

Na zasedi kod sela Bulinca vođena je borba od 9.30 sati do 13 časova sa dve satnije Nemaca iz Velike Pisanice. Borba se nije razvijala u našu korist, jer je ista bila slabo rukovođena, a i zaseda sama bila je nepravilno

Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 170 i 173.

postavljena. U 13 sati naše jedinice morale su se povući.

Neprijateljski gubici nisu poznati.

Naši gubici:

5 mrtvih (isti su bili novomobilisani sami se predali neprijatelju, koj ih je na licu mesta streljao trojici povadio oči)
2 ranjena i izgubljene 2 puške

Utrošeno:

u svim tim borbama 1400 komada metaka

23. I. 1944.

jedinice Posavskog NOP odreda podmetnule su minu na pruzi Banova Jaruga — Pakrac, kod železničke stanice Brezine (sekcija Pakrac 1 : 100.000). U 9 sati naišao je pancir u kome se je vozilo kao posada, sa jednim puškomitraljezom, 20 domobrana 8. gorske pukovnije. Posle eksplozije mine naši su borci izvršili juriš, ali zbog nepravilnog rasporeda jedinica uspelo je deseterici neprijateljskih vojnika da pobegnu.¹⁵

Plen:

1 puškomitraljez »Brno«
1 šmajser
12 karabina
2000 metaka

Neprijateljski gubici:

8 mrtvih
4 zarobljena i
4 železničara zarobljena

Uništeno:

1 lokomotiva i 2 vagona

Mi nismo imali gubitaka.

DIVERZANTSKI BATALJON

¹⁶

17. I. 1944.

na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, između sela Paklenica i St. Grabovca, postavljena je mina, koja je iz nepoznatih razloga sabotirala.¹⁷

¹⁵ Ovom prilikom uništena je lokomotiva i dva vagona, a poginula su četiri i ranjeno deset neprijateljskih vojnika (vidi dok. br. 21—16, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

¹⁷ i ²¹ Vidli tom V, knj. 23, dok. br. 133.

21. I 1944. Postavljena je mina na glavnoj pruzi između sela Paklenica i St. Grabovca. Na minu je naišao transportni voz u 7 sati u jutro. Promet obustavljen 2 dana.¹⁸

Uništeno:

- 1 lokomotiva
- 2 vagona
- 2 topa

Neprijatelj je imao 4 mrtva.

Istoga dana postavljene su nagazne mine na cesti Virovitica — Špišić Bukovica, kako bi se sprečio izlaz tenkova iz Virovitice u pravcu Špišić Bukovice. Na iste mine naišla su dvojica kola, koja su selila Švabe u Viroviticu.¹⁹

22. I 1944. srušen je železnički most, dug 8 metara, između Bulinca i Severina (sekcija Bjelovar 1 : 100.000) i presečena pruga kod Kokinca.²⁰

23. I 1944. U 00 časova dignut je na pruzi Virovitica — Suhopolje pancerski voz.²¹

Uništeno:

- 1 lokomotiva i
- 1 vagon

27. I 1944. dignut je na glavnoj pruzi između stanica: Okučani, Rajić (sekcija Pakrac 1 : 100.000), u 20 časova, teretni voz. Uništena 1 lokomotiva.²²

AKCIJA — BORBA ZA ČAGLIN, POREČ I KULU

Dana 22.1. 1944. jedinice VI. Korpusa NOV i POJ izvršile su napad na neprijateljska uporišta Čaglin, Poreč i Kulu²³ (sekcija Slav. Brod 1 : 100.000). -

1) *Opis položaja:* U prilogu dostavljaju se skice za sva tri uporišta.

Selo Čaglin nalazi se na maloj uzvišici, sa dobro brisanim predterenom na sve strane. Neprijatelj je organizovao spoljnu i unutrašnju odbranu sela. Oko i u selu izgradio je bunkere dig-nute pola metra od zemlje i pokrivenne, a tri bunkera bila su zidana i to 2 od ovih na sprat. Bunkereri su bili međusobno po-

¹⁸ i ¹⁹ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 133 i 160.

²⁰ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 133, 170, 171 i 172.

²² Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 133 i 177.

²³ 0 napadu na pomenuta mjesta vidi tom V, knj. 23, dok. br. 59, 66, 75, 86, 88, 90, 115, 128, 129, 132, 171, 172, 173, 174, 175, 177 i 180.

vezani saobraćajnicama. Pored bunkera, neprijatelj je u samom selu za unutarnju odbranu sela podesio nekoliko najjačih kuća za odbranu. Ključ odbrane ležao je u severnom delu sela gde su utvrđenja iako je bio prilaz najteži bila najgušća

Sela Poreč i Kula leže u ravnici, sa brisanim prostorom oko sela nekoliko stotina metara daleko. Kao u Čaglinu, tako je neprijatelj i u ovim selima organizirao spoljnu i unutarnju odbranu sela. Celo selo opasano je bunkerima i saobraćajnicama, a u samom selu izgrađeni su bunker i jake kuće podesne za odbranu.

2) Uporište Čaglin napadala su tri bataljona XVII Udarne brigade, uporište Poreč napadao je jedan bataljon XVII. Udarne brigade i jedan bataljon Osječkog odreda, a uporište Kula napadao je jedan bataljon XXI. Udarne brigade i jedan bataljon Požeškog odreda. Ostale jedinice VI. Korpusa i to: jedinice XII. Divizije, sem Čehoslovačke brigade, jedinice Diljskog i Osječkog odreda, kao i ostatak jedinica XXI. Udarne brigade držale su zasede prema ostalim neprijateljskim uporištima i to prema Našicama, Đakovu, Brodu, Pleternici i Požegi.

3) U Čaglinu nalazila se VI. Ustaška bojna pod zapovedništvom ustaškog nadsatnika dr. Zvonimira Dončevića. Bojna je brojila oko 540 ustaša i imala je tri satnije. Zapovednik druge satnije bio je ustaški nadporučnik — emigrant Ivan Todorović, zapovednik 4. satnije — ustaški nadporučnik Stanko Pandurović, dok ime zapovednika 6. satnije nije poznato. Bojna je bila naoružana 1 protivtenkovskim topom 37 mm., 6 teških mitraljeza, 2 teška bacača, 8 puškomitraljeza, a ostalo puške i to većim delom talijanske.

U uporištu Poreč nalazilo se 160 neprijateljskih vojnika i to: 40 Nemaca i 120 domaćih Švaba. Naoružanje: 1 teški i 3 laka bacača mina, 2 teška mitraljeza, 6 puškomitraljeza, a ostalo puške. Naziv jedinice kojoj su Nemci pripadali nije poznat, a isto tako nisu poznata imena njihovih komandanata.

U uporištu Kula bilo je oko 200 neprijateljskih vojnika i to: 50 Nemaca i 150 naoružanih seljaka, pripadnika nemačke skupine. Naoružanje: 1 poljski top 75 mm., 1 teški i 4 laka bacača, 4 teška mitraljeza i 6 puškomitraljeza, a ostalo puške. Naziv jedinice kojoj su pripadali Nemci nije poznat, a isto tako nisu poznata imena njihovih komandanata.

4) *Obostrana situacija i odluka:* Neprijatelj je iz ovih uporišta vršio upade u naša sela i terorizirao naše seljake. Sam položaj tih uporišta je takav da nam umnogom smanjuje naš oslobođeni teritorij i otežava vezu Dilja sa ostalom oslobođenom teritorijom Slavonije. Kako se je ocenilo da bi se pome-

ta uporišta od svih ostalih uporišta mogla likvidirati sa
n imanje žrtava i da bi likvidacija tih uporišta imala velik
11 litički i ekonomski značaj i da bi se otklonio sav uticaj tih
^norišta na naš oslobođeni i poluoslobođeni teritorij, doneta je
odluka da se ta uporišta likvidiraju.

5) *Izdate zapovesti:* U prilogu dostavljaju se zapovesti,²⁴
i to: **zapovest** Štaba Korpusa, zapovest XXVIII. Udarne divi-
zije, **zapovest** XII. Divizije i zapovest Istočne grupe NOP
odreda.

6) *Vreme kad je borba počela:* Napad na Čaglin počeo je
22. I. 1944. u 4.15 časova, a napad na Poreč i Kulu 22. I. 1944.
u 00 časova.

Uporište Čaglin napadalo se sa tri pravca, i to: sa pravca
severa, istoka i zapada. Jedinicama u napadu pridodato je za
bržu i uspešnju likvidaciju uporišta vod brdskih topova 75 mm.
M. 28, vod brdskih topova 65 mm. M. 06, 1 protivtenkovski top
37 mm. i 2 odeljenja teških bacača.

Jedinice koje su napadale uporište sa zapada i istoka
uspele su u prvom jurišu da uđu u selo, ali je neprijatelj kon-
trajurišem izbacio iz sela jedan deo jedinica koje su napadale
uporište sa zapadne strane, ali uspeh jedinica sa istočne strane
sela i likvidacija nekih bunkera na zapadnoj strani sela, a koje
su likvidirale jedinice koje neprijatelj nije uspeo da kontra-
jurišem izbaci iz sela, omogućilo je jedinicama izbačenim iz
sela da ponovo uđu u selo.

Jedinice koje su napadale sa severa nisu uspele u prvom
naletu da likvidiraju bunkere, već su se posle prvog neuspe-
log juriša povukle u jugoistočni deo sela Milan Lug. Teško
oružje, koje je bilo pridodato tim jedinicama, nije došlo na
određene mu položaje, dejstvovalo je sa velike daljine i jedi-
nicama nije dalo onu pomoć, koja se od teškog oružja očekuje.
Tek kada su topovi privučeni na blisko odstojanje i kada su
se jedinice ponovno sredile i pripremile za napad i kada je
izvršena efikasna vatrena priprema, juriš je uspeo. Neprija-
telj, izbačen iz bunkera, povukao se u selo i u bunkere u selu,
odakle je pružio i dalje krvav i žilav otpor. Naši su borci
morali osvajati kuću po kuću, bunker po bunker i sužavali
obruč oko neprijatelja koji se je povlačio prema centru sela.
Za celo vreme tih borbi u selu, koje su bile jako krvave, ne-
prijatelj je bio u defanzivi sa slabim i neorganizovanim poku-
sima ofanzivnih radnji, koje mu nisu uspele. Istoga dana posle
podne uspeo je 80-torici ustaša da se probiju u pravcu istoka,
gde su naišli na naše jedinice koje su napadale železničku

²⁴ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 59, 66, 75, 85, 88 i 90.

stanicu. Deset od njih je u tom proboju ubijeno, dok je ostalima uspelo da pobegnu. Uporne ulične borbe vodile su se celog dana 22. I. 44. do 23. I. posle podne. Neprijatelj je na sve moguće načine probao da naše borce obmane i da pobegne. Tako se na pr. oblačio u civil[no odelo] sa partizankom na glavi, oblačio u ženska odela ili natovario na kola svoje ranjenike i hteo iste, kao da su partizani, da ih izveze iz uporišta.

22. I. 1944. oko 3 sata posle podne jedna kolona Nemaca u jačini od preko hiljadu vojnika naišla je na zasedu XXI. Udarne brigade prema Požegi. Na položaju k. 174 — Ciglana (sekcija Požega i Brod 1 : 100.000) bila su tri bataljona 21. Udarne brigade, a jedna četa iste brigade bila je zakonspirisana u šumi Granični Gaj sa zadatkom da u slučaju nailaska neprijatelja istoga udari s leđa. Kad je naišao neprijatelj, zaseda je primila borbu i uspela je da posle 3-satne žilave i krvave borbe prisili neprijatelja na povlačenje. Četa koja je bila u konspiraciji izvršila je svoj zadatak, ali je bila suviše malobrojna da bi mogla neprijatelju naneti onakve gubitke kakvi se očekuju od jedinice sa takvim zadatkom. U tim borbama na zasedi zarobljena su: 2 poljska topa 75 mm. M.12 sa 234 granate, ali je jedan od tih topova temeljito sabotiran, 1 teški mitraljez, 2 kamiona, od kojih je jedan spaljen, 10 pušaka sa 1.000 metaka i 5 mina za teški bacač.

Desna pobočnica ove kolone, koja je naišla na zasedu XXI. Udarne brigade naišla je u selu Knežci (sekcija Slav. Brod 1 : 100.000) na zasedu XVIII. Brigade. Neprijatelj, jačine 1 satnije Nemaca, posle kratke borbe, nateran je na povlačenje.

Istoga dana oko 12 časova naišla je jedna bojna ustaša iz Našica na položaj k. 204 — k. 213²⁵ (sekcija Slav. Brod 1 : 100.000) gde je bio u zasedi jedan bataljon Osječkog odreda. Bataljon je uspeo da neprijatelja zadrži i neprijatelj videći da neće moći izvršiti svoj zadatak povukao se je u 17 časova.

22. I. 44., kada borba za Čaglin još nije bila završena, jedinice koje su dotle bile u rezervi i u zasedi prema uporištu Poreč i Kula izvršile su u 0.0 časova napad na pomenuta uporišta.

Napad na Poreč izvršio je 4. bataljon XVII. Udarne brigade i 1 bataljon Osječkog odreda. Uporište je posle kratke borbe likvidirano, ali željeni rezultati nisu postignuti, jer je neprijatelj iz uporišta pobegao u uporište Kula i odvuкао

²⁵ Obje kote su u blizini sela Ceremošnjak.

bom ^{sve} ^{sv0}Je oružje. Neprijatelj je u tim borbama imao 20 mrtvih, dok mi nismo imali gubitaka.

Istovremeno sa napadom na Poreč trebao je 4. bataljon XXI- Brigade i jedan bataljon Požeškog odreda da izvrše napad na neprijateljsko uporište Kula. Napad nije počeo na vreme, već sa zakašnjenjem od 2 sata. Našim je jedinicama uspelo da uđu u selo i jedinice XXI. Udarne brigade već su zarobile 1 teški mitraljez i očistile nekoliko bunkera i kuća. AH u tome se bataljon Požeškog odreda bez ičijeg naređenja, a zbog nailaska neprijatelja koji je iz uporišta Poreč bežao u uporište Kula, povukao i time omogućio posadi u Kuli da svu svoju vatru skoncentriše na bataljon XXI. Udarne brigade i da ga kontrajurišem izbací iz sela. Bataljon XXI. Udarne brigade povukao se je sa namerom da se u noći 23/24. I. 1944 ponovo izvrši napad na Kulu. Do tog napada nije došlo, jer je neprijatelj u toku dana 23. I. 44. probio zasedu XVIII. Brigade i ušao u Kulu.

U toku 23. I. 44. vodile su se u Čaglinu ogorčene borbe. Posle podne, kada je stigla vest da je zaseda prema Našicama probijena, izvučene su iz uporišta 2 četa i upućene u pravcu Našica. Taj momenat je iskoristio neprijatelj i izvršio iz uporišta proboj u pravcu Našica, Broda i Kule. Prodor je neprijatelju doduše uspeo, ali je baš prilikom tog proboja potučeno najviše neprijateljskih vojnika, koji su gonjeni pokretom i vatrom 2 km. izvan uporišta. Tako su naše jedinice posle 35-satne borbe oslobodile Čaglin.

23. I. 1944., kada su jedinice XXVIII. Udarne divizije pristupile likvidaciji neprijateljskih uporišta Poreč i Kula, zaseda XII. Divizije prema Pleternici izvršila je izvesno pomeranje, i to: 2 bataljona XVIII. Brigade prebacila su se na liniju selo Čosinac — selo Zarilac, a jedan bataljon iste brigade zatvarao je pravac Pleternica — Djedina Rijeka i to od k. 310 — selo Bilać.

Toga dana neprijatelj je ponovo nadirao od pravca Požege i Pleternice sa namerom da se probije kroz naše zasede u pomoć ugroženom uporištu Kula. Na selo Čosinac (sekcija Brod 1 : 100.000) naišla su 2 tenka, 2 oklopna automobila i 2 satnije pešadije. Borba je vođena sve do pred večer kada su se jedinice zbog pomanjkanja municije i zbog proboja neprijatelja kod sela Knežci morale povući. Na selo Zarilac (sekcija Brod 1 : 100.000) naišla je jedna neprijateljska kolona od 300 Nemaca, koja se je posle podne povećala na 700—800 vojnika. Naše su jedinice vodile ceo dan ogorčenu borbu i neprijatelj videvši da se neće moći probiti kroz selo Zarilac u pravcu Kule odbio se je u pravcu sela Knežci, gde je bila u zasedi

jedna četa, koju je probio i preko Ciglenika ušao u Kulu. Istovremeno dok se je vodila borba kod sela Čosinac i Zarilac naišla je jedna neprijateljska kolona u jačini od 1000 Nemaca cestom Pleternica — Djedina Rijeka i preko sela Kalinića \ Tulnika u pravcu sela Bilać (sekcija Brod 1 : 100.000). Kod tog sela razvile su se jako žestoke i ogorčene borbe u kojima su bile naše jedinice prisiljene da se povuku. Pošto je bila posada protivtenkovskog topa jednim delom ubijena i izranjavana, to je top ostao sam između naše i neprijateljske borbene linije. Naše jedinice, kao i neprijatelj, činile su sve da bi top izvukle, ali bez uspeha. Tek upotrebom divizijske rezerve uspelo je neprijatelja odbaciti toliko da su naše jedinice ponovo prisvojile top i izvukle ga. Ali pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja naše su se jedinice morale povući i neprijatelj je preko sela Knežci ušao u uporište Kula.

Istoga dana, rano u jutro, neprijatelj je ponovo napao naše zasede prema Našicama i to nadirući u tri pravca. Jedna kolona je izbijala na k. 204 i 213, druga njegova kolona išla je prugom Našice — Čaglin prema k. 306 i 243, a treća kolona u jačini jedne bojne ustaša išla je iz Našica preko sela Seona, zaobišla našu četvu, koja je bila u zasedi kod Našičkog Vodovoda i preko Krnčevog Brda izbila na kosu Klanac, odakle se je spustila u selo Londžica, gde se verovatno trebala sastati sa prve dve kolone. Ali videvši da prve dve kolone još uvek vode borbu, neprijatelj nije krenuo u pravcu Čaglina, već u pravcu Našica, da bi se tako spojio sa prve dve kolone, a naše jedinice napao s leđa.

Prvoj koloni koja je napadala naše položaje na k. 204 i 213 uspelo je da odbaci naše jedinice na liniju: k. 250 — k. 245 — k. 264, gde se je borba produžila dok nije neprijatelj primoran na odstupanje.

Druga neprijateljska kolona koja je nastupala prugom od Našica prema našim položajima na k. 306 i 243 nije imala uspeha. Naše jedinice su je zadržale, ali nisu bile u stanju da neprijatelja potuku ili nateraju u povlačenje, već su samo uspele da neprijatelja zadrže i vežu za sebe. Ali tim našim jedinicama pretila je opasnost s leđa od treće neprijateljske kolone, koja se je zaobilaznim putem spustila u selo Londžica i odande krenula prugom u pravcu Našica. Jedinice na položaju k. 306 i k. 243 na vreme su primetile taj pokret neprijatelja, napravile na položaju dosta veliki otvor, kroz koga je prošla treća kolona, ali se je ista u istom momentu sudarila sa svojom drugom kolonom koja je nastupala duž pruge pravcem Našice — Čaglin, misleći da je to neprijatelj. Borba između te dve neprijateljske kolone trajala je oko pola sata i

kada je neprijatelj uočio svoju zabludu, naše su ga jedinice napadale s boka, prisilile ga na povlačenje i gonile ga sve do uporišta Našice.

posle likvidacije neprijateljskog uporišta Čaglin, jedinice XVII- Udarne brigade rasporedile su se u selu Čaglin, Milan Lug, Ljeskovića i Londžica, tako da je u svakom selu bio po jedan bataljon.

Kako je neprijatelj 23. I. 44. probio naše zasede, to je u Kulu došlo pojačanje od oko 1.000 neprijateljskih vojnika — Nemaca. Dana 24. I. 1944. jedinice XVII. Udarne brigade nalazile su se u gore pomenutim selima. Oko 13 časova istoga dana naišao je neprijatelj u jačini od 600 vojnika, potpomognut teškim bacačima iz sela Kula preko Poreča u pravcu sela Milan Lug i tzv. Starog Čaglina (zapadni deo sela). Čim se primetilo približavanje neprijatelja, jedna četa iz Čaglina upućena je na položaj na zapadnu ivicu sela, a druga četa upućena je tako da bi neprijatelja udarila s boka i leđa. Ali ta četa je u 'svom nastupanju naišla na drugu kolonu i sa istom vodila borbu. Kad je neprijatelj čuo borbu kod svoje desne pobočnice, izvršio je silovit juriš na našu četvu, koja je bila na položaju na zapadnom delu sela, potpomognut vatrom iz teških bacača i uspeo je da našu četvu odbaci u selo tzv. Stari Čaglin. U selu se je razvijala jako krvava i uporna borba, koja je trajala 45 minuta i u kojoj su se naše jedinice usled nadmoćnosti neprijatelja morale povući ostavivši na bojnopolju nešto teškog pešadiskog naoružanja i lakog automatskog oružja.

Pošto su istovremeno vodile borbu i jedinice smeštene u Milan Lugu gde neprijatelj dođuše nije uspeo da uđe u selo, ali je vezao te iste jedinice da nisu mogle udariti neprijatelja kod Čaglina u bok i leđa, pošto su bile jedinice premorene i usled gubitaka u borbama za Čaglin nesređene i neorganizovane, to je oko 17 časova naređeno napuštanje i Čaglina i Milan Luga.

Istoga dana uveče upućena je jedna informativna patrola od 6 drugova sa jednim puškomitraljezom u selo Milan Lug sa zadatkom da ispita da li se u selu nalazi neprijatelj i gde. Patrola je u selu naišla na zasedu gde je poginula cela patrola sem jednog kurira i informativca bataljona.

8. — *Ishod borbe*: Zadaci koji su postavljeni pred jedinice izvršeni su samo delimično. Jedinice XXVIII. Udarne divizije uspele su da likvidiraju Čaglin i Poreč, dok je uporište Kula ostalo nelikvidirano. Jedinice XII. Divizije izvršile su prvoga dana borbe svoj zadatak, dok je drugoga dana njihova zaseda probijena.

U borbama za Poreč, Čaglin i Kulu, u borbama za odbranu Čaglina i u borbama na zasedama prema Pleternici, Požegi i Našicama učinjeno je sledeće:

Zaplenjeno: 2 poljska topa 75 mm, sa 234 granate (jedan od topova je sabotiran)
1 protivtenkovski top 37 mm, sa 20 granata
6 teških mitraljeza
7 puškomitraljeza
1 laki bacač, sa 6 mina
164 puške, od toga 50 sabotiranih
3 pištolja
3 šmajsera
53 bombe
8650 metaka
1 kamion
1 motocikl

Neprijateljski gubitci:

379 mrtvih, među kojima zapovednik posade Čaglin i još dva ustaška natporučnika

Uništeno:

22 teretna vagona (od toga 12 vagona slame)
1 kamion

9) *Naši gubitci:*

114 mrtvih
227 ranjenih
2 zarobljena i
1 nestao

Od rukovodećih drugova pali su sledeći: u uporištu Čaglin: komandir u II. Bataljonu Milinović Milivoj, komandir u II. Bataljonu Pavlović Aleksa, komandir u III. Bataljonu drug Branković Pero, komesar čete u III. Bataljonu drug Stojaković Đuro, zamenik politkomesara u II. Bataljonu drug Vignjević Milan, a na zasedi XXI. Udarne brigade zamenik politkomesara čete drug Dimić Nikola.

U borbama u Čaglinu ranjeni su sledeći drugovi rukovodioci: komandant II. Bataljona drug Popović Dušan, zamenik komandanta II. Bataljona drug Jakovljević Đuro, komandir čete I. Bataljona drug Lončar Mirko, komandir čete u III. Bataljonu drug Vitez Stjepan, zamenik komandira u II. Bataljonu drug Tišma Radovan, zamenik komandira u III. Bataljonu drug Bosanac Stevo, zamenik komandira u III. Bataljonu drug Matijević Pero, politkomesar IV. Bataljona drug Vještica Stevo, komesar čete u II. Bataljonu drug Miljanović

Boško i zamenik komesara čete u III. Bataljonu drug Fumić Đuro.

Zarobljeni su na zasedi prema Našicama: komandir mitraljeske čete drug Simić Mićo i informativac Istočne grupe NOP odreda drug Milinković Đorđe.

10) *Utrošeno:*

- 86400 puščanih i mitraljeskih metaka
- 157 lakih mina
- 47 teških mina
- 43 granate za top 37 mm
- 60 granata za brdske topove
- 122 ručne bombe

Izgubljeno:

- 2 teška mitraljeza
- 8 puškomitraljeza
- 1 laki bacač
- 1 laki mitraljez
- 33 puške
- 1 pištolj

Oštećeno:

- 2 puškomitraljeza

11) U svim tim borbama najviše su se istakli borci II. i III. Bataljona XVII. Udarne brigade, koji su svojim herojstvom i požrtvovanjem podneli sve žrtve za likvidaciju uporišta.

Od pojedinaca istakli su se u borbi za Čaglin: politkomesar 2. čete III. Bataljona drug Miljanović Boško, puškomitraljezac II. Bataljona drug Popović Lazar, koji je svojim oružjem naneo neprijatelju velike gubitke i sam u toj borbi bio ranjen, drugarica Babić Anka — borac II. Bataljona, koja je od ustaškog natporučnika otela puškomitraljez, desetar II. Bataljona drug Radelić Milan, koji je, iako ranjen u glavu, uzeo od svog mrtvog puškomitraljesca puškomitraljez i borio se dalje dok nije bio ponovo teško ranjen u noge, borac I. Bataljona drugarica Mileva Jorgić, koja je na jurišu ubila 5 ustaša, izvukla njihovo oružje i spremu i izvlačila ranjene drugove, sve dok i sama nije ranjena, borac I. Bataljona drug Kolarac Milan i vodnik 1. voda I. Bataljona drug Dragić Nikola, koji su pokazali višak herojstva prilikom vršenja svih juraša, puškomitraljezac III. Bataljona drug Prodanović Glišo, koji je bio sam opkoljen od ustaša i veštom upotrebom oružja uspeo je da probije obruč, nanese neprijatelju velike gubitke i da se zajedno sa svojim oružjem izvuče iz obruča.

U borbama koje su vodile jedinice XXI. Udarne brigade na zasedama naročito su se istakli borci 1. voda 1. čete III. Bataljona XXI. Udarne brigade, sa komandrom Savić Pe, trom i vodnikom Jovom Kovačevićem, koji su u odlučnom momentu' jurnuli među neprijatelja, izazvali kod njega paniku i time najviše doprineli da je neprijatelj morao odstupiti, ostavivši na bojnopolju nešto od svog teškog oružja. Isto tako se istakao vodnik 1. voda 3. čete IV. Bataljona drug Ratić Svetozar, koji je svojim junaštvom uspeo da ubije'2 nemačka oficira, koji su se vozili na motociklu sa prikolicom i koji je kada je bio u istoj borbi ranjen rekao: »nije mi žao, dvojicu sam ubio i to obadva oficira«.

U borbama koje su vodile jedinice XVIII. Brigade na zasedi istakli su se puškomitraljezac III. Bataljona drug Branko Lazić, vođa mitraljeskog odeljenja drug Čedo Jovanović i borac II. Bataljona drug Stevo Čirić.

U borbama koje su vodile jedinice Istočne Grupe NOP odreda na zasedi prema Našicama, na dan 23. I. 1944., naročito se istakao zamenik komandanta Osječkog NOP odreda drug Pismarević Stevo, koji je u kritičnom momentu, kada je neprijatelj udario naše jedinice s leđa, uzeo puškomitraljez, te sa jednim vodom udario neprijatelja s boka, prisilio ga time na povlačenje i gonio ga sve do Našica. Zahvaljujući njegovoj prisebnosti duha, neprijatelju nije uspelo na tom položaju naše jedinice opkoliti i razbiti.

U borbama koje su se vodile za odbranu Čaglina istakli su se sledeći borci XVII. Udarne brigade: zamenik komandira 3. čete drug Barać Ivan, zamenik komandira 2. čete drug Smoljanović Miliš, koji je kada mu je bila četa opkoljena sa puškomitraljezom rasterao neprijatelja i sam sa drugom borcem Utješinović Dušanom držao otstupnicu svojoj četi. U istim borbama pali su smrću heroja sledeći drugovi i drugarice: bolničarka Krnjaić Dušanka, koja je bez obzira na neprijatelja izvlačila i previjala ranjenike dok nije poginula, puškomitraljezac Saluka Mileva, komandir 3. čete II. Bataljona drug Jekiš Emil i zamenik komandira 3. čete II. Bataljona drug Subotić Luka.

12) U svim borbama sve jedinice, sem jedinica III. Bataljona XVII. Brigade i jednog bataljona Požeškog NOP odreda, držale su se dobro. Jedinice III. Bataljona XVII. Brigade povukle su se, ostavivši topove na položaju, koje je tek upotrebom divizijske rezerve uspelo povratiti, a jedinice bataljona Požeškog NOP odreda, bez ičijeg naređenja, povukle su se sa uporišta Kula i time omogućile neprijatelju da je izbacio iz

i_a i bataljon XXI. Udarne brigade. Oba štaba bataljona f[^]zvani su zbog toga na odgovornost.

13) *Kritika akcije:*²⁶

Akcija je bila vojnički i politički dobro pripremljena, samo što je naša informativna služba podbacila. Neprijatelj je bio doduše slabiji, nego što su to pokazivali naši informativni oodaci, ali je bio bolje utvrđen i drukčije raspoređen nego što smo mi mislili.

Odluke bile su realne. Isto tako bile su realne i zapovesti obzirom na informativne podatke kojima smo raspolagali. Zbog netačnih informativnih podataka zapovesti nižih štabova nisu bile pravilne, t.j. nije izvršen pravilan raspored snaga obzirom na raspored neprijatelja. Odluke i zapovesti koje je isdao Stab XXVIII. Udrane divizije za likvidaciju neprijateljskog uporišta Poreč i Kula bile su realne, ali nepravilne, jer se likvidaciji istih uporišta nije trebalo pristupiti dok se uporište Čaglin ne bi potpuno likvidiralo.

Upravljanje i rukovođenje borbom bilo je dobro, sem kod akcije na Poreč i Kulu i na zasedama prema Našicama. U akciji na Poreč i Kulu nije iskorišten momenat kada je neprijatelj napustio uporište Poreč, jer gonjenje tog neprijatelja nije završeno, već mu se dozvolilo da se prebaci u drugo uporište Kula i naše jedinice, mesto da su pomogle jedinice koje su napadale Kulu, vratile su se u uporište Poreč i tamo vršile evakuaciju plena (hrane). Na zasedi prema Našicama Operativni štab nije iskoristio jedinice bataljona XXI. Udarne brigade iako je za ovo bilo mogućnosti i situacija sama je to nalagala. Rokiranjem snaga bataljona XXI. Udarne brigade, koji za celo vreme zasede nije vodio borbe, moglo se naneti neprijatelju osetne gubitke.

Više i niže komandovanje u jedinicama nije zadovoljilo u potpunosti. Tako je Štab XXVIII. Udarne divizije izdao naređenje da artilerija tuče po noći, zbog čega smo imali žrtava od naših sopstvenih zrna. Štab XVII. Udarne brigade nije shvatio dovoljno ozbiljno dužnost i ulogu oficira za vezu kod artilerije i niti Štab Brigade, niti pak komandant artilerije nisu izvršili prethodno izviđanje položaja za topove, što je imalo za posledicu da su topovi došli na određene položaje tek posle prvog neuspelog juriša u kome smo imali i najviše gubitaka. Štab XVII. Udarne brigade podcenjuje važnost artilerije i nije preduzeo dovoljnih mera da bude veza između pešadije i artilerije sigurna, da se za nju blagovremeno izvidi

²⁶ Osvrt na borbe u Čaglinu, Kuli i Poreču dao je i Glavni štab NOV i PO Hrvatske-(vidi dok. br. 52).

položaj i da se ista na vreme postavi na položaj. Štab II. Bataljona XVII. Udarne brigade na svoju je ruku menjao glavni pravac napada iako to prilike i borbena situacija nisu tražile

Upotreba pojedinih vrsta oružja bila je dobra, samo što se topovi nisu upotrebili blagovremeno.

Sadejstvo, saradnja i uzajamni rad između pojedinih rodova vojske i oružja bila je dobra tek u svanuće, posle prvog neuspelog juriša, kada je teško oružje privučeno na blisko odstojanje i na taj način uspostavljena i tesna veza između pešadije i artilerije.

Borbeni i taktički postupci starešina nisu uvek bili u skladu sa razvojem situacije na bojištu. Tako je Štab II. Bataljona XVII. Udarne brigade bez potrebe i na uštrb brze likvidacije uporišta na svoju ruku menjao glavni pravac napada. Zaseda XVIII. Brigade i zaseda XXI. Udarne brigade prema Našicama nije bila dovoljno elastična i nije iskoristila pojedine momente u borbi. Jedinice koje su napadale Poreč nisu iskoristile situaciju koja je nastupila kada je neprijatelj napustio uporište.

Iz svih tih borbi treba izvući sledeće pouke:

— Da bi se dejstvo artilerije moglo iskoristiti u potpunosti i da bi artilerija mogla na vreme pružiti pešadiji pomoć, potrebno je da se pre svake akcije vrši izviđanje čisto za račun artilerije a u kom izviđanju mora pored artileraca učestvovati i neko od jedinica u napadu.

— Noću može se artilerija upotrebiti samo u slučaju ako su elementi za gađanje uzeti još po danu.

— Treba odmah pristupiti formiranju jurišnih jedinica i jurišnih pionira, koji će moći u toku noći da zamene teško oružje i da smanje broj naših žrtava.

— Informativnu službu treba usavršiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
s. o.

Šef operat. oteka:
major:
F.²⁷ Inkret

Komandant:
pukovnik,
Petar Drapšin

(M. P.)

²⁷ Franc

BR. 48

NAREĐENJE ŠTABA OSMOG KORPUSA NOVJ OD 12 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DEVETE DIVIZIJE DA SE POVEŽE SA SNAGAMA ŠESTE I DVADESETE DIVIZIJE I DOSTAVI IZVJEŠTAJ O STANJU KOD RESANOVACA¹

ŠTAB
VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. si., dne 12. II. 1944.
u 19.30 sati.

ŠTABU IX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Hitno nas obavijestite o stanju na vašem sektoru, t.j. gdje se neprijatelj sada nalazi,² s kakvim je snagama došao i sa kakvim borbenim sredstvima sve raspolaže. Ukoliko neprijatelj pođe prema Resanovcima, trebate nastojati da ga napadnete bočno. Kod Resanovaca nalaze se dijelovi VI. divizije koji zatvaraju pravac prema Drvaru. Trebate se odmah povezati sa njima radi obavještavanja i uzajamnog potpomaganja. Ukoliko neprijatelj pak izvrši jači pritisak na vas i potisne vas sa dosadašnjih položaja, vaš pravac povlačenja treba da bude kako vam je javljeno danas radio-depešom.³ Sa XX. divizijom također morate održavati stalan i neprekidan kontakt i obavještavati je o svakoj promjeni na vašem sektoru.

Budući da neprijatelj raspolaže sa skijaškim jedinicama, morate udvostručiti mjere opreznosti i zatvoriti pravce kojima bi neprijatelj mogao da vas izmanevriše. Napominjemo da jedinice ne smijete kordonski razvući, nego prema neprijatelju držati polovicu ili trećinu vaših snaga, dok ostali dio držati u rezervi za pariranje eventualnih neprijateljskih manevara i davanja bitke na pogodno mjesto.

Upravniku vaše bolnice izdaćemo naređenje da izvrši pokret sutra u jutro sa bolnicom za selo Podić.

Grahovsko-peuljskom odredu izdajte naređenje da zatvara pravac Zebe — Drvar i da se poveže sa jedinicama VI. divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, p. pukovnik⁴

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13—1/2, k. 517.

² Vidi dok. br. 68.

³ Divizija se zadržala na sektoru Bos. Grahova (vidi dok. br. 68).

* Vlado Četković

BR. 51

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 12
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA NOVJ
O BORBAMA PODREDENIH JEDINICA OD 8 DO 10 FE-
BRUARA'**

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 23/44
12. veljače 1944. —

Predmet: Operativni izvještaj o borbama od
8—10-11. 1944.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I PO
JUGOSLAVIJE

Dana 8. II. 1944 god., dok su snage udarne brigade »Braća Radić« držale položaje Leskovec — dva bataljona, Puhlaki jedan bataljon, jedan bataljon Ludbreg, neprijatelj- je izvršio napad na naše položaje u Leskovecu. Isti položaj za vrijeme napada držao je III. bataljon sa jednom četom od I. bataljona, dok su jedna četa i jedan vod sa 6 p. mitraljeza od I. bataljona upućeni u pravcu Apatovca, da udare neprijatelja u leđa koji je izvršio napad na jedinice Kalničkog P. Odreda.

Raspored snaga III. i I. bataljona bio je slijedeći: jedna četa III. bataljona držala je položaj na visu Višogred sa frontom prema Var. Toplicama, jedna četa nalazila se je ispod visa Višogred — front paralelan sa cestom, s tim što je jednu desetinu dala kao osiguranje uz protivtenkovsku pušku koja je bila na pola puta od Leskoveca prema Višogredu, a jedna četa bila je isturena kao predstraža na visu Fičur.

Oko 11 sati prije podne jedna manja neprijateljska kolona krenula je od pravca Var. Toplica cestom prema Svibovecu, tu je bila napucana od naše izviđačke desetine koja se nalazila u Svibovecu. Banda nije nadirala dalje. Čim je došlo do sukoba i vatrenog dodira sa neprijateljom kod Sviboveca, izdato je naređenje od strane štaba bataljona da se jedna desetina od čete I. bataljona, koja je ostala sa teškim oružjem,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6—2, k. 1191.

² Odnosi se na Prvu bojnu Prve pukovnije PTS (vidi dok. br. 122).

• baci na vis Medved. Sa njom je poslan jedan teški mitraljez i jedan puškomitraljez »šoša«.

P U 13 časova neprijatelj je izvršio napad³ sa 3 satnije staša, koje pripadaju I. ustaškoj bojnoj, čiji je zapovjednik hoinik Devčić.⁴ Dvije satnije krenule su preko Drenovca u ravcu Gabrinoveca gdje su zapalile lugarnicu. Poslije su se P utile od Gabrinoveca putem koji vodi šumom na vis Medved /kota 346» gdje se nalazila desetina I. bataljona sa jednim teškim mitraljezom i jednim »šošom«. U isto vrijeme neprijatelj je kretao i od Toplica, ali sa manjim snagama. Njegov glavni cilj bio je da dođe našim snagama iza leđa, da ih iznenadi i jednim snažnim i brzim naletom dovede u zabunu i pokoleba, u čemu je zbog neobazrivosti naših jedinica potpuno fuspio. Na juriš zauzeo je kotu 340 [Višogred] i to iz male udaljenosti, pošto desetina koja se nalazila na koti nije slala patrole u dubinu te joj se neprijatelj vrlo blizu privukao. Desetina nije mogla izdržati pritisak neprijatelja već je onako iznenađena počela da u paničnom bijegu bježi u pravcu sela Leskovec. Banda je otvorila jaku vatru, tukla po njima, a isto tako i po samom selu i odmah se spuštala u Leskovec. Komesar brigade⁵ koji se je nalazio sa tim bataljonom izdao je naređenje da se borci prebacuju na vis Višogred, gdje se nalazila jedna četa i naoružani drugovi prebacivali su se na taj vis, dok nenaoružani i jedan dio bolničkog voda bježao je u pravcu Bednje gdje su se mnogi okupali, a bilo je i dosta među njima ranjenih jer su trčali po brisanom prostoru. Pošto je neprijatelj zauzeo pogodne tačke, a i neprijateljska kolona od pravca Toplica počela je istovremeno nadirati, naši su se počeli povlačiti u pravcu Glavice jer su smatrali da položaje koje su držali ne bi mogli držati zbog energičnog napada neprijatelja i zbog psihičkog stanja kod boraca.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 10 mrtvih.

Naši gubitci: 1 ranjen, 3 nestala.

Gubitci u oružju: 5 karabina.

Utrošeno metaka 100 komada.

Zarobljeno: drugarica Beta Modrić zajedno sa arhivom, jer je imenovana drugarica vršila dužnost šefa kancelarije III. bat.

Zadatak nije izvršen, položaj nije zadržan, a sve zbog neopreznosti jedinica koje su položaj držale, a naročito desetine I. bataljona, koja nije osmatrala ispred sebe, kao i čete na Višogredu koja nije vršila izvidanja daljnjim patrolama

³ i ⁶ Vidi i dok. br. 61.

⁴ Krunoslav

⁵ Zlatko Rukavina

susjednih kota, ali bilo im je poznato da se neprijatelj provlači šumama u posljednjim borbama i da se više ne ograničava samo na ceste i puteve.

Sadejstva susjednih jedinica uopšte nije bilo.

Niži rukovodioci izgubili su glavu za vrijeme prepada i kao da ih uopšte nije bilo.

Iz ovoga možemo izvući pouku da za vrijeme držanja položaja, naročito u šumi, ne ograničiti se samo na svoju kotu i na svoj položaj, već treba slati patrole po susjednim kotama kako bi uvijek znali kakova je situacija oko nas. Brigada »Matija Gubec« u to vrijeme nije imala nikakove borbe na svojim položajima.

9. II. 1944 god. jedinice brigade »Braća Radić« držale su položaje: I. bataljon Ivanec, II. bataljon Ludbreg, III. bataljon Puhlaki, a IV. bataljon Duga Rijeka — Jesenovec (sekcija Čakovec 1 : 100.000).

Oko pola 11 sati prije podne neprijateljska kolona -j jačini 200 ustaša, pojačana sa dva tenka, krenula je od pravca Varaždina i napala II. bataljon udarne brigade »Braća Radić« koji je držao položaj u Ludbregu.⁶

Snage ovog bataljona bile su raspoređene od paromlina pa do željezničke stanice, dok se je teško oružje nalazilo na položaju blizu kote 155.

Sadejstvjujuća jedinica koja je štitila leđa ovom bataljonu bio je III. bataljon udarne brigade »Braća Radić«, koji je držao Puhlake i pogodne tačke ispod Puhlaka.

Dva tenka krenula su u pravcu fronta kojeg su držali borci II. bataljona. Hladnokrvno i neustrašivo borci II. bataljona čekali su neprijatelja, koji se ogradio čelikom, da ga unište. Protivtenkovski top sa kote 155 opalio je nekoliko granata u neposrednu blizinu tenkova, koji su se odmah nakon ovoga povukli. Borci su postali još čvršći i moralom još jači,

Poslije kratkog vremena neprijatelj je krenuo ponovno u napad sa 4 tenka za kojima je nastupala pješadija. Dva tenka kretala su se nasipom stanice sa ciljem prodora u samo mjesto, dok druga dva tenka osiguravala su bok pješadije koja se je razvijena u strijelcima prebacivala od Poljanca prema Ludbregu.

Borba se vodila puna 3 sata i neprijatelj je pokušao dva puta da prodre u grad, ali naši borci izdržali su sve nalete i udarce neprijatelja i potisnuli ga na polazne položaje.

Dok je II. bataljon vodio borbu, za to vrijeme jedna neprijateljska kolona kretala je od Leskoveca, pored visa Duga Greda, u pravcu kote 338, a jedan dio snaga odvojio se i kretao u pravcu [m.] Graci s namjerom da udari našem II. bataljonu

leđa, ali je u tom došao u sukob sa III. bataljonom čiji je zadatak osigurati leđa II. bataljonu.

III. bataljon bio je opomenut na približavanje ove kolone. Zbog nedovoljne čvrstine našeg III. bataljona i nepravilnog rasporeda snaga neprijatelj je energičnim napadom isorio da potisne III. bataljon iz položaja i da zauzme pogodne tačke, pri čemu je imao osjetljive gubitke, jer se je borba vodila na maloj udaljenosti.

Pošto bataljon nije mogao da izdrži udarce neprijatelja, što bi moglo dovesti u nezgodan položaj II. bataljon, štab brigade izdao je naređenje za povlačenje prema Čukovecu.

U ovoj borbi sa II. i III. bataljonom neprijatelj je imao:
mrtvih 46,
ranjenih 39.

Zarobljeno je 11 pušaka, 2 500 metaka, 15 šinjela, 20 gunjeva, 2 kola, 3 para konja, jednu poljsku kuhinju i nešto hrane.

Oštećena su dva tenka.

Naši gubitci:
mrtvih 6,
ranjenih 11,
nestalih 2.

Utrošeno municije 1200 metaka i 4 lahke mine.

U borbi kod Ludbrega rukovodioci i borci II. bataljona udarne brigade »Braća Radić« pokazali su se kao pravi narodni borci. Rukovodioci sposobni za rukovođenje svojim jedinicama, a borci čvrsti i neustrašivi i majstori svoga oružja, dok kod III. bataljona rukovodioci nisu bili dovoljno budni i savjesni, a borci nisu imali dovoljno istrajnosti, već su se pokolebali pod udarcima neprijatelja i neprijatelj je uspio da ih potisne.

U ovoj borbi istakli su se vodnik I. čete II. bataljona Fičko Josip i borac I. čete Pišpek Franjo i predlažemo ih za odlikovanje. Isti drugovi pokazali su hrabrost i neustrašivost u borbi protiv tenkova.

Isto tako u ovim borbama istakao se je kao energično hrabar drug komesar II. čete III. bataljona Čabrajac Antun koji je i ujedno poginuo.

Istoga dana neprijatelj je izvršio napad oko 15 sati sa jednom bojnom pojačanom sa 3 tankete od pravca Apatovca na Vel. Poganac.

I. bataljon brigade »Braća Radić« dobio je zadatak da brani Vel. Poganac i zauzeo položaj u istom mjestu. Istovremeno dobio je III. bataljon brigade »Matija Gubec« zadatak da zauzme položaj na kosi između Koprivničke Rijeke, Apa-

tovca i Poganaca, s tim da udari neprijatelja s leđa i boka'

Ljudstvo komande područja i civili počeli su u paničnog bijegu da se miješaju sa vojskom, što je imalo uticaja na borce pa čak ni rukovodioci nisu bili na svom mjestu, a III. bataljon nije zauzeo položaje na određenom mjestu, već pogrešno j neprijatelj se poslije 1 i pol satne borbe probio u Vel. Pogac nac gdje je zapalio veći dio sela i opljačkao narodnu imovinu Bataljoni nisu izvršili svoje zadatke.

Tom prilikom uništeno je veći broj bandita.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Utrošeno je oko 500 metaka.

Zbog pogrešno zauzetog položaja III. bataljona i zbog nedovoljne samoinicijative i energičnosti I. bataljona, a k tomu neprijatelj je bio pojačan sa tanketama, odbrana Vel. Poganca nije uspjela.

Dana 10. II. 1944 god. III. bataljon brigade »Matija Gubec« držao je položaj selo Radeljevo. Raspored jedinica: jedna četa poviše sela — kota 192, dok su ostale dvije čete držale selo.

U 13,45 sati neprijatelj je izvršio napad na III. bataljon u jačini jedne bojne ustaša.⁸ Napad je izvršen od šume od pravca Vel. Poganca sa tri kolone. Neprijatelj je imao namjeru da sa lijevom i desnom kolonom opkoli naše dvije čete u samom selu i da ih udari s bokova i sa leđa. Bataljon nije mogao izdržati nalete neprijatelja pošto nije bilo čvrstine kod boraca, te su se one dvije čete iz sela povukle četi na kotu 192, nakon 1 i pol satne borbe. U isto vrijeme saznao je štab bataljona da Podoficirska škola X korpusa udara neprijatelja u desni bok a Kalnički P. Odred u lijevi. Banda je već počela paliti selo.

III. bataljon odmah je izvršio juriš na selo i potisnuo neprijatelja do pola sela, ali lijevo krilo je zaostalo na jurišu i juriš nije uspio u potpunosti, te su naši borci morali se povući na polazni položaj. Nakon ovoga izvršena su još dva juriša na selo, a pošto juriši nisu bili dobro pripremljeni, a četa koja se nalazila na lijevom krilu pokazala se kolebljiva i juriši nisu uspjeli.

Oko 16,30 sati došao je komandant Kalničkog P. Odreda kod III. bataljona i rekao da što rade i zašto ne jurišaju, da je jedna njegova četa u selu, i da odmah treba izvršiti juriš. Borci III. bataljona dobili su ponovno snage i morala, te su ponovno izvršili juriš na bandu, ali odmah u selu kod prvih kuća banda ih je dočekala sa šmajserima i bombama uz povike »predajte se«. Juriš opet nije uspio i naši su pretrpjeli osjet-

⁷ i ⁸ Opširnije o tome vidi dok. br. 61.

liive gubitke. Među palim drugovima pala su i tri puškomitraljesca kod kojih su ostali i puškomitraljezi.

Da bi izvukli oružje, borci III. bataljona morali su ponovo jurišati i ovaj puta juriš im je uspio, odbili su neprijatelja sa mjesta gdje je bilo oružje i sve oružje, kao i pale i ranjene drugove izvukli su.

U ovim borbama neprijatelj je imao 12 mrtvih i oko 20 ranjenih.

Naši gubici: 6 mrtvih, 9 ranjenih i 12 nestalih drugova. Utrošeno municije 1700 metaka.

U ovoj borbi naročito se istakla I. četa istog bataljona, koja je neustrašivo vršila juriše prema neprijatelju, ali je pri tom imala i osjetljive gubitke.

Kao hrabri borci istakli su se komandir I. čete Marijan Mikulčić i komesar II. čete drug Janeš Josip, vodnik III. čete drug Kovačić Ivan, te zamjenik komesara II. čete Bezjak Zvonko.

Puškomitralješci I. čete III. bataljona pokazali su se vrlo hrabri i neustrašivi pri izvlačenju I. čete, dali su sve od sebe da zatvore vatrom neprijatelja i da spase svoje drugove za što su žrtvovali svoje živote.

Zbog nepovezanosti jedinica, kolebljivosti i [nedovoljne] čvrstine boraca, kao i rukovodilaca i zbog nedovoljne pripreme juriša odbrana nije uspjela ali su neprijatelju ipak nanijeti veliki gubici.

Naročito kolebljivost u ovoj borbi pokazala je četa koja se nalazila na lijevom krilu.

Isto tako nije bilo veza sa sadejstvjućim jedinicama brigade »Braća Radić« — četama II. bataljona i IV., te se je sva vatra sručila na III. bataljon. Neprijatelj je uspio da djelomično zapali selo.

Iz ove borbe koju su naše jedinice vodile sa neprijateljem — krvavim ustaškim hordama — možemo zaključiti da ova njihova ofanziva na naš oslobođeni teritorij nije bila u cilju čišćenja i potpunog uništenja naših snaga, što oni sebi uvijek postavljaju u zadatak, već samo prodori u pojedina mjesta i tačke radi pljačke i snabdijevanja sa živežnim namirnicama.⁹ Neprijatelj je postavljene zadatke izvršio, a pri tom palio je i uništavao sela i to na brzinu i sa malom sigurnošću iz čega se može zaključiti da nije bio siguran u svoje snage i da ih nije bilo mnogo.

Naši borci u ovim borbama sa krvavim prokušanim i očeličenim neprijateljem nisu pokazali dovoljno čvrstine i pod

⁹ O namjerama neprijatelja vidi u dok. br. 122.

snažnim naletima neprijatelja u većini slučajeva pokazali su kolebljivost i neodlučnost. Nisu imali dovoljno istrajnosti i izdržljivosti, te je neprijatelj uvijek uspio da ih potisne. Ovakvom držanju naših boraca bio je razlog i nepotpunost u naružanju, kao i velik broj mladih boraca koji još nisu prošli borbu. Ali poslije ovih borbi borci će se osjećati sigurniji čvršći, a isto tako jedinice naše Divizije biti će čvršće tako da će zadatke koji će biti postavljeni pred njih moći sa sigurnošću i sa uspjehom izvršavati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. odsutan

Komandant:
Štok¹⁰

BR. 50

IZVJEŠTAJ ČEHOŠLOVAČKE NO BRIGADE OD 13 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJO BORBAMA PRILIKOM PREBACIVANJA PREKO SAVE¹

Čs. BRIGADA N.O.V.H.
»JANA ŽIZKI Z TROCNOVA«
Cis 13
Dne 13. II. 1944.

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja se.

ŠTABU VI KORPUSA N.O.V. HRVATSKE

Položaj

Dostavljamo vam operativni izvještaj o borbi u Ivanjskom Boku, t.j. na Savi.² Uz operativni izvještaj dostavljamo i spisak ranjenih i poginulih, kao i onih koji su se za vrijeme borbe istakli kao borci. (Sekcija Kostajnica 1 : 100.000.)

¹⁰ Izidor

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 8/2, k. 898.

² Opširnije o toj borbi vidi i dok. br. 35.

1.) *Opis položaja:*

Položaj na kome se vodila bitka bio je potpuno ravan, jedino je bio nasip kraj Save uzvišica koja je štitila našim jedinicama napredovanje, kao i obranu. Teren je bio uglavnom ravan i bez šume.

Neprijatelj je bacio na ovaj sektor 11 aviona koji su učestvovali u borbi. U prvom naletu došao je jedan izviđač koji je fotografisao i mitraljirao. Nakon jednog sata došlo je 3 »štuke« i 2 laka bombardera koji su bombardovali Ivanjski Bok, kao i našu kolonu. Zatim je nastupala neprijateljska pješadija, nakon 50 minuta avioni su se sa punim teretom vratili opet na naše položaje te ponovno počeli bombardovati, kao i mitraljirati. Neprijateljska pješadija neprekidno se je privlačila našim jedinicama pod zaštitom avijacije. U sudaru jedinica avijacija je otišla prema Zagrebu. U tim momentima neprijateljska pješadija sukobila se sa našom i došlo je do žestoke borbe. U kratkoj borbi koja je trajala oko 70 minuta neprijatelj je bio odbačen i natjeran u bjekstvo ostavljajući na bojnopolju mrtve i ranjene.

2.) *Naziv naših jedinica:*

U borbi su učestvovali: 2 četa III. bataljona, dvije čete našeg I. bataljona i jedan bataljon od 100 ljudi I. brigade VII. udarne divizije. Naš II. bataljon nalazio se ispred neprijateljskog uporišta Puška i nije sudjelovao u ovoj borbi.

3.) *Naziv neprijateljske jedinice:*

Neprijateljske snage koje su nas napadale sastojale su se od Nijemaca, Čerkeza i četnika. Neprijateljske snage ne možemo znati točno, t.j. njihovu jakost, jedino nam je poznato da su se dovezli u 20 kamiona, 4 bornih kola i gore naznačenih aviona. Ime njihovog komandanta nije nam poznato.

4.) *Obostrana situacija:*

Situacija u kojoj smo se tada nalazili bila je posve nepovoljna iz razloga toga što su nas avioni neprekidno bombardovali a neprijateljska pješadija se privlačila i sa treće strane Sava nam je bila za leđima. U zadnjim momentima napravili smo protunapadaj koji je uspio. Ovaj protunapadaj doveo je do velikih rezultata. Sa prvim uspjeli smo osloboditi oko 20 drugova iz III. bataljona I. brigade VII. udarne divizije koji su bili totalno razbijeni, sa drugim uspjeli smo protjerati neprijatelja od materijala koga je već počeo lupati.

5.) *Izdate zapovijesti:*

U ovoj borbi zapovijesti su izdavane usmeno pošto nije bilo vremena za pismene naredbe a i štab brigade nalazio se uz jedinice.

6.) *Vrijeme kad je borba počela:*

Borba je počela dana 7. II. 1944. i to avijacija je počela bombardovati: prvi avion u 10,30 časova, dok su bombarderi došli u 12 časova i bombardovali su sve do 13,30 časova. Zatim su se povratili u bazu, natovarili i došli ponovno. Početak drugog bombardovanja bio je u 14,30 časova i trajao je do 15,15 časova. Borba sa pješadijom počela je u 15,15 časova, a završila se oko 16 časova.

7.) *Tok borbe:*

Neprijatelj je jednim vremenom pod zaštitom aviona vršio snažan pritisak na naše položaje i u tim momentima bili smo prisiljeni na povlačenje. Po odlasku aviona situacija za nas se je poboljšala i napravili smo kontranapad koji je odlučio sudbinom materijala koga smo pratili, kao i sudbinom III. bataljona I. brigade VII. udarne divizije. Borba je završena na poljima između Crkvenog Boka i šume Zelenik — Ilijina Greda (k. 96). Sve do gore naznačenog mjesta neprijatelj je bio proganjan. Neprijatelj se uspio povući na brzinu pošto je raspolagao sa dovoljnim brojem kamiona, kao i za zaštitu borbnih kola.

8.) *Ishod borbe:*

U ovoj borbi postignuti su određeni zadatci. Zadatci su izvršeni u potpunosti. Rezultati ove borbe iznose: Plijen:

- 1.) zapljeno je 2 njemačka laka mitraljeza,
- 2.) zapljeno je 1 puškomitraljez,
- 3.) zapljeno je 7 pušaka »Mauzer«,
- 4.) zapljeno je 1 pištolj na šmajfersku municiju,

5.) zapljeno je nekoliko pari čizama i cipela, kao i uniformi. U ovoj borbi neprijatelj je imao 20 mrtvih koje smo zatekli na bojnom polju a po izvještaju civila koji je gledao natovarivao je neprijatelj jedan kamion mrtvih i ranjenih. Među ovima nalazio se jedan mrtav poručnik i jedan ranjeni, a među zatečenim na bojnom polju poginuo je poznati četnički vojvoda Jovan Bogović iz sela Vel. Gradusa koga je prepoznao jedan drug iz III. bataljona I. brigade VII. udarne divizije.

9.) *Naši gubitci u ovoj borbi iznose:*

Naši gubitci u ovoj borbi iznose: 2 mrtva druga i 13 ranjenih. Među ovih 13 ranjenih drugova nalaze se 2 komandira

kontra napad koji je odlučio sudbinom materijala koga smo pratili kao i sudbinom III. bataljona I. brigade VII. Udarne Divizije. Borba je završena na poljima između Crkvenog Boka i Šume Zelenik-Ilijina Gređa F.96. Sve do gore naznačenog mjesta neprijatelj je bio proganjan. Neprijatelj se uspio povući na brzinu pošto je raspolagao sa dovoljnim brojem kamiona kao i sa zaštitu borna kola.

8./Ishod borbe:

U ovoj borbi postignuti su određeni zadaci. Zadaci su izvršeni u potpunosti. Rezultati ove borbe iznose: Plijen:

- 1./ zaplijenjeno je 2 njemaška laka mitraljeza,
- 2./ zaplijenjeno je 1 puškomitraljez,
- 3./ zaplijenjeno je 7 pušaka "Mauser"
- 4./ zaplijenjeno je 1 pištolj na Šmajzersku municiju
- 5./ zaplijenjeno je nekoliko pari čizama i cipela kao i uniformi.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 20 mrtvih kojemo zatekli na bojnem polju a po izvještaju civila koji je gledao natovarilo je neprijatelj jedan kamion mrtvih i ranjenih. Među ovima nalazio se jedan za mrtav poručnik i jedan ranjeni, a među zatečenim na bojnem polju poginuo je poznati četnički vođa Jovan Bogović iz sela Vel. Gradusa koga je prepoznao jedan drug iz III. bataljona I. brigade VII. Udarne divizije.

9./Naši gubitci u ovoj borbi iznose:

Naši gubitci u ovoj borbi iznose: 2 mrtva druga i 13 ranjenih. Među ovim 13 ranjenih drugova nalaze se 2 komandira četa i to: Marketa Golub i Čupa Franjo, koji su ranjeni prilikom protunapada na neprijateljske jedinice. U ovoj borbi izgubili smo jedan Šmajser koji je premočen od bombe. Zarobljenih i nestalih drugova nije bilo.

10./Utrošak municije:

U ovoj borbi utrošeno je oko 5000 Šmajzerskih metaka. Ovi su metaci utrošeni iz tih razloga što smo bili prisiljeni podijeliti Šmajsera na borbe sa municijom jer za puške mauser nismo imali municije i stoga mauserske municije ispaljeno je 800 metaka dok talijanske municije ispaljeno je 1200 metaka. U ovoj borbi prsnuo nam je jedan talijanski mitraljez koji je neposredno pravljen. U ovoj borbi neprijatelju od nas nije ništa palo u ruke dok od III. bataljona I. brigade VII. Udarne divizije neprijatelj je koliko znamo zarobio puškomitraljez a koga smo mi zarobili od neprijatelja i povratili smo na ga.

Ostalih gubitaka u oružju i ljudstvu nije bilo.

11./Imena ucesnika-lica i jedinica:

U ovoj borbi naročito se istakla I. i 2. četa I. bataljona sa komandantom i njegovim zamjenikom. Isto tako se istakla 2. četa III. bataljona na čelu sa komandantom. Ove drugove treba svakako pohvaliti.

12./Imena lica koja su se slaboo držala:

U ovoj borbi nije bilo drugova kao ni rukovodilaca koji su se slaboo držali i koje treba pozvati na odgovornost.

13./Kritika operacije:

Kritika operacijenemože se dati pošto su sve jedinice izvršile svoj zadatak, jedino se može reći da je 1. tab. brigade potcijenio neprijatelja i nije obrazovao mostobran onakav kakvi ni morao da bude već u samoj borbi morao li smo organizovati mostobran. Ovak mostobran odlučivao je sudbinom materijala i naše 2. čete III. bataljona

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Polit. Komesar:

H. Kudenov

ŠTAB - MOSTOBRAZ IZ OVAJ
KODNA BLAGOVANOSTI 900

Sp. P. 1-2/2

1948

Komandant:

Jana Jelača

četa i to: Marčeta Golub i Cupa Franjo, koji su ranjeni prilikom tjtrotunapadaja na neprijateljske jedinice. U ovoj borbi izgubili smo jedan šmajser koji je premotan od bombe. Zarobljenih i nestalih drugova nije bilo.

10.) *Utrošak municije:*

U ovoj borbi utrošeno je oko 5000 šmajaserskih metaka. Ovi su metci utrošeni *iz* tih razloga što smo bili prisiljeni podijeliti šmajsera na borce sa municijom jer za puške »Mauzer« nismo imali municije i stoga mauzerske municije ispaljeno je 800 metaka, dok talijanske municije ispaljeno je 1200 metaka. U ovoj borbi prsnuo nam je jedan talijanski mitraljez koji je nepopravljiv. U ovoj borbi neprijatelju od nas nije ništa palo u ruke, dok od III. bataljona I. brigade VII. udarne divizije neprijatelj je koliko znamo zarobio puškomitraljez a koga smo mi zarobili od neprijatelja i povratili smo im ga.

Ostalih gubitaka u oružju i ljudstvu nije bilo.

11.) *Imena učesnika — lica i jedinica:*

U ovoj borbi naročito se istakla 1. i 2. četa I. bataljona sa komandantom i njegovim zamjenikom. Isto tako se istakla 2. četa III. bataljona na čelu sa komandantom. Ove drugove treba svakako pohvaliti.

12.) *Imena lica koja su se slabo držala:*

U ovoj borbi nije bilo drugova, kao ni rukovodilaca koji su se slabo držali i koje treba pozvati na odgovornost.

13.) *Kritika operacije:*

Kritika operacije ne može se dati pošto su sve jedinice izvršile svoj zadatak, jedino se može reći da je štab brigade potcijenio neprijatelja i nije obrazovao mostobran onakav kakvi bi morao da bude, već u samoj borbi morali smo organizovati mostobran. Ovaj mostobran odlučivao je sudbinom materijala i naše 2 čete III. bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Zamj. polit, komesara:
H.³ Kulenović

Komandant:
Joka Milan

³ Hajrudin

BR. 51

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAPADNE GRUPE NOP ODREDA OD
13 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJ
O SITUACIJI NA TERENU, BORBAMA I RASPOREDU
JEDINICA¹**

**ŠTAB ZAPADNE GRUPE
NOP ODREDA VI. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE**

Broj: 84

Dana: 13. II. 1944 g.

Predmet: desetodnevni operativni
izvještaj dostavlja

ŠTABU VI. KORPUSA NOV i PO JUGOSLAVIJE

Položaj

Dostavljamo vam desetodnevni operativni izvještaj o radu naših jedinica u vremenu prošlih 10 dana.

1.) Opća situacija na sektoru naših jedinica.

Opća situacija na sektoru jedinica Posavskog odreda za posljednjih 10 dana — bilo je djelomičnih promjena. U Poljani je vršena smjena: jedna satnija je otišla, a došla je druga. U Lipovljane se naselilo 500 Njemaca pionira koji su na odmaranju. Neprijatelj je napustio uporište Nova Subocka. U Novskoj su bile neke promjene, smijenjene su neke satnije, ali još nije tačno provjereno. U Rajiću je bila promjena, tako da je jedna satnija iz uporišta otišla, a došla je druga u istoj jačini.

Transporti neprijatelja većim dijelom prolazili su cestom i prugom pravac Zagreb. U ostalim uporištima nema nikakvih promjena. Namjere neprijatelja iz okolnih uporišta jesu da upadaju i pljačkaju obližnja sela. ...

Na sektoru jedinica Daruvarskog odreda u posljednjih 10 dana neprijatelj je krstario po selima: Trojeglava, Goveđe Polje, Golubinjak, Šibovac, Toranj, Banovac i Obrež. Isto tako krstari skoro svakog dana cestom Pakrac — Daruvar. Neprijatelj je upadao u ova sela sa jačinom od 3 bojne.² Uporište

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—2/1, k. 473.

² Iz Četvrte gorske pukovnije (vidi dok. br. 2/1, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

narubar dobilo je pojačanje jednu satniju ustaša iz Zagreba i >dnu bitnicu sa 4 topa, kal. istih nije poznat.³ Raspoloženje "aroda prema NOV na istom sektoru je dosta dobro.

Na sektoru jedinica Bilogorskog odreda u toku prošlih 10 dana neprijatelj je pojačao uporišta i to: Viroviticu u kojoj se nalazi 3600 neprijateljskih vojnika, od toga broja odpada nešto na okolna manja uporišta kao: Špišić Bukovica, Turanovac, Bušetina, Suhopolje i Kapan. Ovo pojačanje došlo je iz Mađarske preko Barča u Viroviticu s namjerom da pljačka sela po Podravini oko Virovitice, te da širi propagandu po Podravini gdje je vršena mobilizacija. Isto tako došlo je pojačanje u uporište [Veliku] Pisanicu gdje se sada nalazi 400 neprijateljskih vojnika, kao i posada došla je u selo Severin, se u istom selu utvrdila u jačini od jedne satnije i upada u obližnja sela Severina radi pljačke. Banda iz Pisanice jednoga dana opkolila je partizansku stražu (komandu straže) koja se nalazila u selu Bačkovici, tom prilikom poginula su 2 stražara. Neprijatelj upada u ta sela radi pljačke i radi iseljavanja svojih simpatizera, a naročito Mađara u svoja uporišta.

2.) *Rad naših jedinica i podređenih štabova.*

Članovi štabova su dobri, pravilno shvaćaju svoje dužnosti i savjesno ih izvršavaju, dok smo u Posavskom odredu imali dva komandanta bataljona koji nisu dovoljno svladali svoju dužnost niti su izvršavali naređenja koja su pred njih postavljena, te su isti smijenjeni i na njihova mjesta postavljeni su drugi drugovi. Isto tako smijenjen je komandant I. bataljona Daruvarskog odreda, radi istih grešaka. Obuka se izvodi prema planu rada koji je dobit od strane tog Štaba. Za obuku koriste se vojna pravila sa kojim raspoložemo. Svakog dana kad je to moguće izvodi se po jedan do dva sata pješadijski egzercir praktično, jer sa tim radom drugovi postaju disciplinovaniji. Ratna služba i borbena obuka radi se uvijek praktično na terenu kao da su za to predviđeni časovi. Svi rukovodioci ne znaju čitati kartu, jer naše jedinice raspoložu samo sa po jednom ili dvije karte.

3.) *Disciplina i moral jedinica.*

Samovoljnog udaljenja svojoj kući u jedinicama još postoji. Pljačke nema, disciplina obična još ne zadovoljava iako se svim silama nastoji da se dovede na visinu. Strojevna disci-

³ U Daruvaru su bile u to vrijeme slijedeće neprijateljske snage: stožer Četvrtog gorskog zdruga, stožer Četvrte gorske pukovnije, Druga i Treća bojna Četvrte gorske pukovnije, stožerna sat Četvrte pukovnije, Prvi topnički sklop, i Izviđačka i Pionirska satnija (vidi dok. br. 2/1, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

plina se popravila, s obzirom na praktično zanimanje svakog dana barem po jedan sat. Pozdravljanje starijih je dosta dobro Borbenost kod svih naših jedinica je dosta dobra. Moral dobar

4.) *Stanje unutar jedinica.*

U posljednjih 10 dana u Posavskom odredu izbačeno je iz stroja i to: 4 ranjena, 3 poginula, jedan pobjegao bandi i 1 uhvaćen od strane bande, svega ukupno 9 drugova. Pridošlo nije ništa. Dobiveno od oružja 2 karabina, izgubljeno 7 pušaka i to: dvije su pale bandi u ruke prilikom borbe u Jamarici.* a 5 talijanskih pušaka pronađeno je u bunkeru koje je spremila četa »Matija Gubec«. Ispaljeno u borbama 900 komada metaka, a dobiveno u borbi 300.

U Daruvarskom odredu za prošlih 10 dana stanje se smanjilo za 20 drugova koji su poslani za Komandu Daruvarskog područja. Isto tako manjak 20 pušaka koje su dodijeljene sa istim borcima i 2 p.m. koji su dodijeljeni Daruvarskom području. Manjak municije 800 metaka, od kojih je 450 ispucano u borbi sa neprijateljem, a 350 dodijeljeno Komandi Daruvarskog područja; ranjenih ni mrtvih nije bilo.

U Bilogorskom odredu u toku prošlih 10 dana manjak drugova jest 1, koji je ranjen u borbi kod Borove. Novomobilisanih nije bilo. Gubitaka u oružju nije bilo. U toku vođenih borbi utrošeno je 4700 metaka. Manjak jedan p.m. »Šoša« koji je bez okvira i tako nije za upotrebu.

5.) *Služba veze.*

Veza sa štabovima u podređenim jedinicama održava se uglavnom sa kuririma, a ponešto se služe i telefonskom vezom.

6.) *Izvedene akcije.*

Dana 27. I. o.g. II. bataljon Posavskog odreda dugo je voz na pruzi Zagreb — Beograd kod sela Lađevca. Dana 31. I. o.g. jedna četa Novogradiškog bataljona zasjela je prugu pod Paklenicom. Ubijeno je 5 neprijateljskih vojnika i oko 10 ih je ranjeno. Zarobljeno je 2 karabina, 320 metaka. Naši gubitci: jedan mrtav. Utrošeno je 700 metaka.⁵

Dana 7. II. o.g. Novogradiški bataljon i II. bataljon vodili su borbu sa neprijateljem u selu Jamarici. Neprijatelj je bio u jačini od 300 Njemaca i zdrugovaca. Ispaljeno je oko 1000 metaka, neprijatelj je imao 15 ranjenih i 7 mrtvih, naši gubitci: 2 mrtva i 4 ranjena, izgubljen je jedan karabin.⁶

⁴ i ⁶ Vidi dok. br. 37 i 125.

⁵ Vidi dok. br. 37.

Dana 4. II. o.g. do 8. II. jedinice Posavskog odreda nalazile su se na osiguranju za prevoz materijala koji se je prebacio za Slavoniju.

Daruvarski odred: u toku prošlih 10 dana prekopana je cesta i porušeni mostovi na cesti Pakrac — Daruvar.

8. II. o.g. vođena je borba u selu Markovcu i Pakranima. Gubitaka nije bilo. Neprijatelj je odbijen i imao je nešto ranjenih.

Bilogorski odred: dana 25. I. o.g. II. bataljon i Grubišno-poljska četa vodila je borbu sa neprijateljem u selu [Špišić] Bukovici koji je došao sa 300 kola i sa 300 neprijateljskih vojnika i sa 4 tenka, sa namjerom da pljačkaju obližnja sela.⁷ U istoj borbi oštećen je jedan tenk, a neprijatelj je odbijen. Dana 28. I. o.g. II. bataljon istog odreda vodio je borbu sa neprijateljem u selu [St.] Gradcu, koji ima namjeru opkoliti i napasti isti bataljon i pljačkati po selu⁸

Dana 2. II. o.g. III. bataljon istog odreda vodio je borbu sa neprijateljem u selu Borovoj [Kosi] u jačini od 1400 vojnika s namjerom pljačke samoga sela jer je došao sa 150 kola. Tom prilikom neprijatelj je odbijen i nanijeti su mu gubitci od 10 mrtvih i 30 ranjenih. Isti bataljon imao je jednog ranjenog druga.

7.) *Stečeno iskustvo.*

Posavski odred: iskustvo iz borbe u Jamarici, da neprijatelj zna napasti i pred samu noć, dakle — ne treba se pridržavati toga da ako ide noć da neprijatelj neće doći i da neće napasti.

Daruvarski odred: u samoj borbi kod Markovca trebalo je brzinom jurnuti na neprijatelja i sigurno bi nešto zarobili, ali to se nije iskoristilo radi toga što se nije znalo kolika je snaga neprijatelja.

Bilogorski odred: potrebno je sa III. bataljonom istog odreda primati manju borbu da se čim više dobije moral u tom bataljonu, pošto su to sve novi borci koji još nisu prošli kroz borbe. Isto tako će se morati bataljoni rasformirati i pomiješati borce da bi bila jednaka borbenost u obadva bataljona.

8.) *Raspored jedinica.*

a.) *Posavski odred.*

I. i II. bataljon nalazi se po Trokutu, Novogradiški bataljon nalazi se većinom na sektoru Posavine. Četa »Matija

⁷ i ⁸ Vidi dok. br. 37.

Gubec« u zadnje vrijeme nalazi se u Trokutu, pošto joj je nemoguće ići na svoj sektor usljed krstarenja neprijatelja u jačim snagama po tom sektoru.

Stanje obuće i odjeće dosta je slabo. Isto tako pojedini drugovi nemaju niti po jedan par veša. Zdravlje u jedinicama nije najbolje, jer imade i bolesti. Stalno se pojavljuje venerična bolest.

b.) *Daruvarski odred.*

Jedinice istog odreda nalaze se većim dijelom u selima kotline Daruvara, ali pošto banda na isti sektor upada sa jačim snagama, to se većim dijelom moraju prebacivati za Bijelu i Borke. Odjeća i obuća dosta je slaba. Zdravlje je dobro. Ishrana u selima oko Daruvara dobra, a kad se prebace jedinice na sektor Bijela i Borki — vrlo je loša, pošto je stanovništvo iscrpljeno a Komanda Daruvarskog područja ne izlazi im u susret i ne daje im iz slagališta.

c.) *Bilogorski odred.*

Jedinice istog odreda nalaze se i to: II. bataljon na položajima oko [Špišić] Bukovice i Vukosavljevice. III. bataljon u pratnji oružja za X. korpus. Grubišnopoljska četa u okolici Grubišnog Polja. Obuća i odjeća dosta loša. Imade oko 60 boraca potpuno bosih koji su smješteni u logoru pri samom Štabu. Ishrana je dobra. Zdravlje dosta dobro, samo ima mnogo venerične bolesti, tako da je u posljednjih 10 dana 14 drugova i drugarica otišlo u bolnicu od venerične bolesti.

9.) *Daljnje namjere* naših jedinica jesu da ometaju neprijatelja na svim sektorima i praviti im zasjede, te ih tući i ne dozvoljavati im upadanje i da pljačkaju sela na našem oslobođenom teritoriju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Stojan Divić

Zam. komandanta, kapetan:
Milaković Jovan

(M. P.)

BR. 52

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD
14 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABOVIMA KORPUSA ZA NA-
REDNA DEJSTVA, UZ ANALIZU NEDOSTATAKA U BOR-
BAMA U JANUARU I FEBRUARU 1944 GODINE¹**

**GLAVNI ŠTAB
MARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE**
Op. br. 12/44.
14 februar 1944 g.

ŠTABU IV KORPUSA NOVJ

Početkom ove godine, tokom januara i februara mjeseca, neprijatelj je u operacijama protivu naših jedinica primijenio izvjesne nove taktičke metode, kojima je uspio postići iznenađenje nad nekim našim rukovodećim štabovima i da zadobije povoljne rezultate u borbi protivu naših jedinica.

To je ustvari neprijateljska taktika manevriranja, koja je naročito došla do izražaja u slijedećim operacijama.

1) VIII KORPUS

— U operacijama XIX Divizije na sektoru Kistanje — Promina, kada je neprijatelj 27. I. ov.g. uspio da jednom motorizovanom kolonom, iz pravca Knina, iznenadno upadne u Kistanje i iznenadi Štab divizije i kompromituje projektovani plan operacija u Promini,² jer usljed ovog iznenadnog manevra naše jedinice angažovane o Promini morale su se hitno povući na desnu obalu Krke, obustavivši daljnje izvođenje operacija, koje su se uspješno razvijale.

— U operacijama XX Divizije u Cetinskoj Dolini³ neprijatelju je uspjelo da iznenadnim prodorima osujeti operativne namjere ove divizije, da je izbaci iz Cetinske Doline i da joj nanese teške gubitke u ljudstvu i materijalu.

2) XI KORPUS

— U operacijama XXXV Divizije na sektoru Perušić — Gospić, kada su jedinice ove divizije bile iznenađene neoče-

¹ Prepis, umnožen na šapirografu, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 46—13, k. 426-c.

² Detaljnije o borbama u Promini vidi tom V, knj. 23, dok. br. 117.

³ Vidi dok. br. 3 i 41 ove knjige i tom V, knj. 23, dok. br. 78 i 144.

kivanim jakim neprijateljskim kontranapadom na pravcu Lički Osik — Vukšić — Marina Glava i usljed ovog prodora bile prinuđene da se u neredu povuku na polazne položaje i odustanu od daljnjeg izvođenja predviđenih ofanzivnih operacija, pretrpivši tom prilikom osjetne gubitke.⁴

— U operacijama XIII Divizije na pravcu Žuta Lokva — Brlog — Glavace — Dabar,⁵ kada je neprijatelj uspio da u dva maha iznenadnim bočnim prodorima izmaneuvre položaje ove divizije i odbaci je na prostor Škare — Doljani. Prvoga puta neprijatelj je bočnim manevrom iz rejona Brinja prema Brlogu uspio da zađe preko Škamnice u bok i pozadinu jedinica ove divizije koje su bile orijentisane prema Žutoj Lokvi i da ih dovede u tešku situaciju. Drugi put neprijatelju je uspjelo da jedinice ove divizije, koje su trebale da zatvaraju pravac Glavace — Dabar, također brzo odbaci sa ovoga pravca prema Škarama i Doljanima, zahvaljujući jedruom bočnom opet iznenadnom manevru od Drenovog Klanca i Letinca i da na taj način nesmetano uđe u Dabar, iznenadi našu tenkovsku četvu, što je sve imalo negativnih posljedica za daljnji razvoj operacija na pomenutom sektoru.

3) X KORPUS

— U operacijama XXXII Divizije na sektoru Varaždinske Toplice neprijatelju je uspjelo da iznenadi jedinice ove divizije i da tom prilikom potpuno razbije IV Bataljon Brigade »Matija Gubec«, koji je pretrpio vrlo teške gubitke.⁶

4) vi KORPUS

— U operacijama XII Divizije na sektoru Čačinci neprijatelju je uspjelo da iznenadnim prodorima tenkovskih jedinica nanese vrlo teške gubitke XVIII Brigadi ove divizije.⁷

— U operacijama XXVIII Divizije na sektoru Cagliina neprijatelju je uspjelo da usljed nesolidne pripreme napada, koristeći odsustvo predviđene upotrebe naše artiljerije iz dobro utvrđenih položaja, nanese teške gubitke XVII Brigadi ove divizije.⁸

5) IV KORPUS

— U operacijama VIII Divizije na sektoru Josipdol — Modruš, kada je neprijatelju uspjelo da dubokim zaobilaznim

⁴ Vidi izvještaj Operativnog štaba za Liku od 3 februara 1944 god., dok. br. 11.

⁵ Vidi dok. br. 77.

⁶ O gubicima ovog bataljona vidi dok. br. 4.

⁷ Vidi tom V, knj. 21, dok. br. 169 i knj. 22, dok. br. 7 i 39.

⁸ Vidi dok. br. 47.

manevrima pravcima: Modruš — greben Kapele [pl.] — Plaški i **npravcem** Kamenica — Tobolić neopaženo obiđe položaje jedinica VIII Divizije, ugrozi njihovu pozadinu, izbije u Plaški i **Tbolić**, zapalivši tom prilikom Plaški."

Ova neprijateljska taktika manevriranja, koju je on sa **uspjehom** primijenio u borbi protiv naših naprijed navedenih jedinica, karakteriše se uglavnom slijedećim:

— Duboki iznenadni prodori na više pravaca, koji se izvode redovno u više kolona na oslobođeni teritorij;

— ove manevre, pripremljene u najvećoj tajnosti, neprijatelj načelno izvodi sa lako pokretnim jedinicama brdske formacije, koje su sposobne za kretanje po svakom terenu;

— ove manevre, u vidu iznenadnih prodora, neprijatelj nekada izvodi na komunikativnom i prolaznom zemljištu tenkovskim jedinicama;

— ovi se manevri redovno izvode u vidu dubokih obuhvata ili obilazaka naših odbranbenih položaja, odnosno naših jedinica postavljenih na izvjesnim pravcima bilo sa ofanzivnom bilo sa defanzivnom ulogom, koristeći za pravce nadiranja one terene koji izgledaju zbog slabe ili nikakve prolaznosti najmanje vjerovatni ili možda nemogući za kretanje;

— ovakvim manevrima redovno predhodi dobra informativna i izviđačka služba, koju je neprijatelj uspio da potpuno razvije i da uglavnom sazna stanje kod odnosnih naših jedinica;

— ovakve manevre neprijatelj obično kombinuje sa demonstrativnim napadima sa fronta manjim jedinicama u cilju vezivanja naših snaga i obmane o pravcu i težištu njegovog glavnog manevra, a dok je nekada ovakve manevre preduzimao i bez koordinacije sa frontalnim napadima.

Neprijatelj je mogao uspjeti sa ovakvim taktičkim metodama zahvaljujući prvenstveno greškama naših odnosnih rukovodećih štabova, koje su se naročito ispoljile u slijedećem:

a) Neopreznost i nebudnost štabova i jedinica, što je posljedica odsutnosti dobre informativne i izviđačke službe, a kod nekih nije bilo ni najnužnijih obezbjeđujućih organa, čak ni dodira sa neprijateljem, što je imalo za posljedicu iznenađenja od strane neprijatelja.

b) Nepotpuna, pogrješna i slaba procjena situacije na dotičnom sektoru, koja se izražavala u nepravilnim zaključcima šta će, odnosno šta može neprijatelj poduzeti, te sljedstveno tome nisu ni preduzete potrebne mjere za pariranje

⁹ Detaljnije o borbama Osme divizije oko Plaškog vidi u dok. br. 38 i 69.

eventualnih neprijateljskih manevra. Drugim riječima, odnosni štabovi nisu predviđali šta se može dogoditi.

c) Privezanost, odnosno prikovanost jedinica za izvjesne položaje, postavljajući iste frontalno na pravcu na kojem se očekuje neprijatelj s težnjom da se zatvori i brani sve, ograničavajući se na pasivnu odbranu, odričući se unaprijed svakog manevra.

d) U pogrešnom taktičkom rasporedu na tako zauzetim položajima, koji je bio skoro uvijek kordonski, plitak na velikom frontu, svugdje podjednako slab, a nigdje jak, bez rezervi.

e) Neaktivnost, pasivnost i nesnalaženje naših rukovodećih štabova u momentima ovakvih neprijateljskih prodora, koji nisu znali niti umjeli da brzo pregrupišu svoje snage i pariraju ove neprijateljske manevre kontra-manevrima.

Na taj način neprijatelju je uspjelo da nam u pomenutih operacijama nametne svoju taktiku, da nam prosto diktira svoje taktičke metode i postupke i preotme inicijativu 7iašim komandantima.

Budući da ne raspolažemo operativnim izvještajima o operacijama pomenutih divizija, nismo u stanju da konkretno objasnimo kako je trebalo raditi u svakoj odnosnoj situaciji.

Dostavljajući prednje

N A R E Đ U J E M O :

1) Da se pomenute greške u komandovanju razmotre, prouče, analiziraju u svim štabovima korpusa i divizija zaključno.

2) Da nadležni štabovi korpusa uzmu potrebne podatke o radu potčinjenih im komandanata divizija i njihovih štabova u pomenutim operacijama i da nastoje da se svi nedostaci u komandovanju koji su se kod istih ispoljili što prije otklone.

Prilog: *Taktičko uputstvo.*¹⁰

Prijem ovog naređenja potvrdite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Rade Zigić, v. r.

Komandant
generalmajor,
Ivan Gošnjak, v. r.

Da je otpravak vjeran originalu potvrđuje

Dostavljeno:
Štabu IV, VI, VIII,
X i XI Korpusa i
svim štabovima div.

(M. P.)

načelnik Štaba
pukovnik
Terzić¹¹

¹⁰ Dokumenat u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—4/1, k. 111.

¹¹ Velimir

BR. 53

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA NOVJ OD 14
FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HR-
VATSKE O BORBAMA DRUGE BRIGADE OSME DIVIZIJE
KOD BOSILJEVA I TOUNJA¹**

STAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. br. 38/44
14 februara 1944 godine

Operativni izvještaj o
radu II brigade VIII
divizije 20—28. I. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

27. I. 1944.

Brigada je sa 2 bataljona postavila kombinovanu zasjedu na komunikaciji Tounj — Generalski Stol, i to 1 bataljon od k. 224 do s. Mikašinović, 1 vod kod s. Popići na sjev. padinama Mašnika, a drugi bataljon kod s. Vučelići (235) sa 1 vodom na k. 254. Ova zasjeda bila je udaljena od ceste 50—100 m i imala za zadatak da neprijatelja pusti da uđe u zasjedu i zatim da ga uništi.³ Jedna četa III bataljona bila je na osiguranju kod Višnjić Brda prema Tounju, jedan vod na Rebić Glavici. Jedan bataljon bio je na osiguranju prema Ogulinu više Gojaka, kod Cokolke i Kobiljaka, dok je III bataljon (bez 1 čete) bio kod Grabrka sa zadatkom da osigurava prema Lešću i Bosiljevu. Sve jedinice bile su na određenim položajima do 07,00 sati.

U 07,30 sati naišla su 4 kamiona od Generalskog Stola, a za njima na odstojanju 200—300 m još 2 kamiona. Kada su prva 4 kamiona ušla u zasjedu, otvorena je na iste vatra i kamioni su odmah stali, a neprijateljski vojnici iskakali su iz kamiona i počeli davati otpor koji je brzo savladan i oni su se počeli predavati. Zadnja 2 kamiona nisu ušla u zasjedu nego su stali, a iz njih je 11 vojnika pobjeglo ka Generalskom Stolu.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 38—2, k. 112.

² Izostavljen je dio izvještaja koji je uglavnom istovjetan sa sadržajem dok. br. 124 u knj. 23, tom V.

³ O toj zasjedi vidi tom V, knj. 23, dok. br. 141.

Borba je trajala oko 20 minuta, a zatim se je počelo sa izvlačenjem plijena i paljenjem kamiona. U kamionima je voženo sljedovanje za Ogulin. Među vojnicima koji su pratili kamione bilo je svega 35 naoružanih, dok su ostali trebali da dobiju oružje u Ogulinu.

'Akcija je završena u 08,15 sati i naše snage povukle su se preko G. Dubrava za Trošmariju.

Cilj je postignut i zadatci su u potpunosti izvršeni.

Gubitci neprijatelja: ubijeno 45 neprijateljskih vojnika (među njima i satnik Toma Perčić iz Slunja — poznati krvnik ovoga kraja) i 4 ranjena, od kojih je dvojici uspjelo pobjeći. Zarobljeno 3 oficira, 38 vojnika i 1 poštar.

Zaplijenjeno: 5 puškomitraljeza, 21 karabin, 3 pištolja, 1 šmajser, 3.500 metaka, 100 pari kompletnog novog odijela, 50 pari polovnog odijela, 200 pari cipela, 200 pari veša i 4.000.000 kuna.

Uništeno: zapaljeno 6 kamiona, od kojih je 5 bilo punih živežnih namirnica (brašno, sol, krompir, luk i petrolej).

Vlastiti gubitci: 2 lakše ranjena druga.

Utrošeno: 1.250 puščanih metaka.

Kritički osvrt: Brigada nije u potpunosti izvršila postavljene joj zadatke i nije zadovoljila. Poslije napornih borbi u mjesecu januaru pojavila se je kod boraca i starješina izvjesna zamorenost, ali to ni u kom slučaju ne može biti opravdanje za slabo, labavo i neaktivno držanje u tome vremenu. Za neuspjeh kod Bosiljeva krive su starješine, počam od Štaba brigade pa do štabova četa.

Neuspjeh kod Bosiljeva imao je vrlo neugodne posljedice na raspoloženje naroda, ali je zato rezultat zasjede kod s. Vučelića povoljno odjeknuo.

Preduzete su potrebne mjere da se stanje kod ove brigade popravi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
služb. otsutan

Komandant, pukovnik:
Ivo Rukavina

BR. 53

**7APOVIJEST ŠTABA DVADESET OSME NOU DIVIZIJE
OD 14 FEBRUARA 1944 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA
7A DIVERZIJU NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI BEOGRAD —
ZAGREB¹**

**STAB XXVIII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. broj: 73 15^h
Dana: 14/11-1944 god.

Z A P O V I J E S T :

(Sekcija Sl. Brod, Sl. Požega 1 : 100000)

Naredna akcija naše divizije izvršiće se ponovno na glavnu prugu Beograd — Zagreb, na sektoru oko Broda.² Zadatak je: diverzija i doček neprijateljskih vlakova, kao i uništenje istih.³

N A R E Đ U J E M O :

I. — Brodska brigada:

Brodska će brigada izvršiti glavnu diverziju na transportni vlak na najpogodnijem mjestu između sela Andrijevci i St. Slatinik.⁴

Sa dva bataljona postavice zasjedu na cesti kod Andrijevaca, koji će u danome momentu, t.j. u momentu kada vlak odleti u vazduh, otvoriti žestoki plotun iz svih automatskih oruđa i pušaka, a potom izvršiti juriš na vlak i osvojiti ga.

Sa ostala dva bataljona postavice osiguranje na cesti prema Brodu u selu Sibirj. Ovim se bataljonima dodaje grupa diverzanata, koji će podmetnuti potrebnu količinu eksploziva na novu i staru prugu i istu dignuti kada se izvrši glavna diverzija i time onemogućiti dolazak pancera.

Od svojih jedinica brigada će ostaviti izvjesnu brigadnu rezervu za svaku eventualnost.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9—1, k. 1123.

² O prethodnoj diverziji vidi dok. br. 43 i 90.

³, ⁵ ⁶ Vidi dok. br. 76 i 90 u ovoj knjizi i dok. br. 8—1, k. 1134 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

2.— XXI. *Udarne brigada:*

Ova će brigada sa svoja dva bataljona postaviti osign, ranje na cesti u selu St. Slatinik. Jedan svoj bataljon držaće u brigadnoj rezervi, koji može biti u vinogradima kod Kućišta

Ovoj se brigadi isto tako dodaje jedna grupa diverzantata, koja će podmetnuti potrebnu količinu eksploziva na novu i staru prugu i istu dignuti u momentu kada se izvrši glavna diverzija i time onemogućiti dolazak i ometanje pancera.⁶ Napominjemo da treba u selu prethodno ispitati gdje se nalazi neprijateljski bunker na pruzi kod St. Slatinika i minu postaviti zapadno od njega, prema Stupniku. Diverzantima dati potrebno osiguranje.

3. — XVII. *Udarne brigada:*

Sa dva bataljona postavice zasjedu lijevo i desno od ceste St. Slatinik — Pleternica južno od sela Kadanovci sa zadatkom da štite eventualni prodor neprijatelja iz Pleternice.⁶ Jedan bataljon ostaje u brigadnoj rezervi u selu Belice, a jedan u divizijskoj rezervi u selu Krajačići, koji će dati jednu četvu za osiguranje divizijskog previjališta u selu Grižići.

Sve zasjede na cestama treba ispred sebe prekopati ceste i postaviti dobru pasivnu odbranu antitenkovskim puškama i topovima i koristeći se svim sredstvima koja se na terenu mogu pronaći. Isto tako ispred zasjeda i prepreka postaviti nagazne mine.

4. — *Mjesto štabova:*

Štab divizije nalaziće se na cesti Slatinik — Pleternica, kim. udaljen od raskršća.

Štab Brodske brigade nalaziće se u selu Andrijevcu.

Štab XXI. Udarne brigade nalaziće se u St. Slatiniku.

Štab XVII. Udarne brigade nalaziće se u Belicama.

5. — *Početak napada:*

Brigade će se u toku noći između 15/16 ov. mj. prebaciti preko Orljave tako da već u 4 sata 16. ov. mj. u jutru budu na svojim položajima i u koje vrijeme moraju biti postavljene mine. U jutru rano sačekaće se transportni vlak. Prazne transporte propustiti, pri čemu treba strogo voditi računa da se ne otkriju naši položaji.

Određeni diverzanti biće na vrijeme upućeni u štabove brigada, koji će se neprimjetno privući pruzi i postaviti mine, a potom se dobro zamaskirati na propisnom odstojanju sa sjeverne strane pruge.

Iz dosadašnjeg mjesta boravka jedinice će kretati i to:

Brodaska i XVII. Ud. brigada preći će Orljavu kod Tenomlina i dalje produžiti na svoj zadatak, dok će XXI. Udarna brigada preći Orljavu ispod sela Sulkovac. Prilikom prelaza Orljave brigade će postaviti potrebna osiguranja, dok će se pred glavnih trupa odrediti potrebnu prethodnicu za ispitivanje prelaza.

β. — Veze:

Ukoliko bude mogućnosti i vremena štabovi će se brigada povezati telefonom sa Štabom divizije, inače održavati što češću i što tješnju vezu sa Štabom divizije, koji će se kretati sa XVII. Udarnom brigadom do određenog mjesta.

7. — Sanitetska služba:

Brigadna sanitetska previjališta organizirati pri brigadnim rezervama.

Divizijsko previjalište nalaziće se u selu Grižići, kojem će se dodati jedna četa za osiguranje iz divizijske rezerve.

8. — Evakuacija:

Evakuaciju materijala organiziraće intendant divizije uz pomoć intendanta brigade i bataljona, a evakuisaće se cestom preko sela Krajačići — Grižići za sela Odvorci.

9. — Znaci raspoznavanja:

Za noć i dan upotrijebiće se redoviti znaci i to: za noć 15/16 ov. mj.

vojska — narodna;

za dan 16. ov. mj: poziv: lijevom rukom izdići kapu u vis; odgovor: obje ruke izbaciti dva puta naprijed.

10. — Povlačenje:

Poslije izvršene diverzije i evakuacije materijala Štab će divizije izdati naređenje za povlačenje pismenim putem. Brigade će se povući na niže određene sektore:

XVII. Udarna brigada: Mihaljevići, Brđani, Ravan, Brčino i Vrčindol.

Brodaska brigada: Grižići, sa jednom četom u Belicama, Jakačina M., Vinčazovići, Grgurevići, Čelikovići i Parazovići.

XXI. Udarna brigada: Zdenci i Slatinik.

Štab divizije nalaziće se u Parazovićima.

Sve jedinice na novoodređenim mjestima daće osiguranje prema neprijateljskim uporištima Pleternica — Andrijevci — Brod — Čaglin.

Napomene:

Ovoga puta spuštanje na glavnu prugu treba biti najkonspirativnije i ne smije se desiti da jedinice zakasne na svoj zadatak.

Pošto je veliki snijeg, jedinice trebaju odrediti nekoliko jahaćih konja koji će sa patrolom prethodnicom prokčiti p^1 (prtinu), da ne bude zastajkivanja. Osim toga, sa glavnog trupom prethodnice treba odrediti pionirske čete koje će ospiti sobljavati svaki prelaz, koji sačinjava tjesnac bilo preko voda ili preko ma kakovog jarka.

Sve ostalo kao iz prošle naredbe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: . Komandant p-pukovnik-
si. otsutan Vinko Antić
(M. P.)

BR. 55

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETE DIVIZIJE OD 14 FEBRU-
ARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O SITUA-
CIJI NA TERENU I RASPOREDU SVOJIH JEDINICA¹**

STAB
XX. DIVIZIJE NOVJ
Dne 14. II. 1944
Br. 29

ŠTABU VIII. KORPUSA

Situacija na sektorima koje kontrolišu jedinice ove divi-
zije je slijedeća: njemačke snage² koje su se do sada nalazile
u Cetinskoj dolini i Vrličkoj Krajini na obezbjeđenju komu-
nikacije povukle su se za Sinj. U Hrvacama i na Panju ostao
je ustaški garnizon.³ U Sinj je stigao jedan bataljon Njemaca*
iz Drniša smjenivši tamo raniji posadni bataljon Gebirgs-
jäger Divizije, koji je 10 o.mj. došao u Livno za ojačanje

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 45'—1/1, k. 517-A.

² ¹ ⁵ Odnosi se na jedinice Prve brdske divizije (vidi dok. br. 104).

³ U Hrvacama se nalazila Treća sat Dvadeset sedme ustaške bojne koja je brojila oko 250 ljudi (vidi dok. br. 2/2—27, k. 57 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁴ Vjerovatno dijelovi njemačke 118 lovačke divizije (vidi dok. br. 104).

Travanjskog garnizona. Prema nekim podacima, ovo pojačanje¹ došlo iz razloga što se sumnjalo da će partizani napadati Livno. Na komunikaciji Livno — Karlov Han — Duvno¹¹ laze se manja njemačka obezbjeđenja. U Livanjskom Polju¹¹ a neprijateljskih snaga osim u selima koja su u neposrednoj blizini Livna, kao Guber, Kablići. 12 o. mj. neprijatelji iz Livna uspostavljao je telefonsku liniju Livno — Han prolog, a izgleda da imade namjeru sprovesti tu liniju dalje ka Sinju.

Poslije prolaska od Sinja za Vrliku jače motorizovane kolone od 1500 vozila⁵ saobraćaja na ovoj komunikaciji više nije bilo.

Neki podaci govore da je u Sinj došao neki njemački stručnjak za vazduhoplovstvo, koji pronalazi pomoćna letilišta za njihovu lovačku avijaciju, koja bi navodno trebala tu da stigne. Izvjesna količina benzina za tu svrhu je već stigla u Sinj.

U vezi ovakve situacije i u zajednici sa načelnikom⁷ i komesarom korpusa⁷ dat je novi raspored i zadaci II. i III. Brigadi ove divizije i to:

II. Brigada sa glavninom snaga raspoređena je na prostoru Grkovci — Nuglašice sa glavnim zadatkom prihvata snaga koje se budu izvlačile iz Livanjskog Polja a u slučaju neprijateljskog nadiranja iz pravca Livna, kao i radi potrebnog sadejstva jedinicama IX. Divizije koje su angažovane oko Grahova.⁸ Jedan bataljon ove brigade nalazi se na položajima kod sela Bojmunte sa zadatkom zatvaranja glavne komunikacije Livno — Grahovo.

U slučaju jačeg nadiranja neprijatelja, pravac izvlačenja ove brigade je preko Staretine ka Popovićima i Glavicama.

III. Brigada sa dva bataljona ostala je i dalje na Vrdovu sa zadatkom kontrole Cetinske doline i komunikacije Sinj — Vaganj — Han Prolog, na kojoj postavljati zasjede i onemogućavati slobodan prolaz neprijatelju. Sa ostala dva bataljona postavljena je na prostoriji Rujani — Sajković sa zadatkom zatvaranja eventualnog nadiranja neprijatelja pravcem Han Prolog — Sajković i aktivnog dejstva na komunikaciji Han Prolog — Vaganj.

U slučaju čišćenja Dinare i jačeg nadiranja neprijatelja na sektoru koga kontroliše Treća brigada, ista bi se povlačila preko Vještića Gore — Sajkovića ka Grkovcima ili u slučaju krajnje nužde preko Gnjata na Grkovce i Peulje sa naslonom

⁶ Milan Kuprešanin

⁷ Boško Šiljegović

⁸ O dejstvima Devete divizije oko Bos. Grahova vidi dok. br. 68.

na II. Brigadu. Ukoliko bi ovi pravci povlačenja bili onenogućeni izmjenom situacije na ovom terenu, ova brigada bi nevrisala na terenu Kamešnice i Dinare prebacujući se u slučaju nužde sa Dinare na Kamešnicu i obratno.

I. Brigada još se nalazi na Trogirskom sektoru." Od ove brigade dobili smo vezu 5 o. mj. bez opširnijih i detaljniji podataka. Javili su nam se jednim kratkim dopisom sa naznačenjem gdje se nalaze i jednom površnom situacijom na tamošnjem sektoru. Kratkoću izvještaja pravdaju nesigurnošću veza i bojazni da kurir ne padne neprijatelju u ruke.

Naredićemo ovoj brigadi da se najhitnije prebaci na ovaj sektor, kako bi došla pod direktnu komandu ovog štaba i izvukli je sa Trogirskog sektora koji je sada prilično osjetljiv za boravak veće jedinice.

Do sada neprijatelj nije pokušavao izvršiti nikakav ispad iz Livna u pravcu položaja koje kontrolišu naše jedinice.

Radi mobilizacije ljudstva i prebacivanja I. Brigade, kao i ukoliko situacija u Grahovskom i Livanjskom Polju se razbistri, nužno bi bilo da se sa svim jedinicama ove divizije prebacimo na prostoriju Koljane — Bitelić — Ruda do [m.] Aržano. Ukoliko se slažete sa ovim predlogom, izvijestite nas da hi isto mogli poduzeti.¹⁰

Ukoliko se budemo prebacivali na sektor Dinare i Kamešnice, potrebno je da nam date ovlašćenje da u slučaju nužde možemo koristiti hranu koja se nalazi bunkerisana na ovom terenu, kao i to da možemo dobivati izvjesne količine hrane koje dolaze sa otoka na Trogirski sektor. Prema izvještaju našeg intendanta, bez odobrenja VS¹¹ ili korpusa od materijala nijedna jedinica na svoju ruku ne može ništa izuzeti. Ovo tražimo iz tog razloga što je snabdijevanje iz Cetinske doline i Sinjskog sektora za veće jedinice onemogućeno zbog nestašice hrane, tako da i III. Brigada koja se tamo nalazi traži potporu od nas.

Na terenu Cetinske doline i Kamešnice vršili bismo manje akcije i zasjedo(pripremajući mogućnosti za izvođenje ozbiljnijih zadataka sa cijelom divizijom.

Jedan bataljon Mosorskog odreda prilikom jedne akcije u Dicmu zarobio je nekoliko ustaških glavešina, među njima: logornika Dadića, načelnika grada Sinja Bilića, i tajnika Triljske opštine Krcu. Isti se nalaze sada u Komandi mjesta Sinj-

⁹ Vidi dok. br. 12 i 25.

¹⁰ Divizija je u martu dejstvovala na teritoriji pomenutih sela (vidi tom V, knj. 26, izvještaj Dvadesete divizije od 8 marta 1944 godine).

¹¹ Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije

kog sektora. Prema izjavama koje smo dobili, za njih bi se mogla izvršiti zamjena za najbolje naše drugove.

Jedna patrola III. Bataljona koja se je uputila u pravcu sela Zirović naišla je u samome selu na jednu jaču njemačko-četničku patrolu koja je iznenada napala našu patrolu. U ovom sukobu neprijatelj je imao jednog mrtvog, dok smo mi imali dvojicu ranjenih, od kojih je jednog neprijatelj zarobio.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom.
Živković **Živko**

Komandant,
potpukovnik
Vel.¹² **M. Knežević**

BR. 56

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 14
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ O BORBI BRIGADE »MATIJA GUBEC«
KOD VELIKOG POGANCA¹**

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. br. 24/44
14 februara 1944.—

Predmet: Operativni izvještaj o borbama
brigade »Matija Gubec« 9. II.
1944 god.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i PO
JUGOSLAVIJE

Dana 9. II. 1944 god. II i I bataljon brigade »Matija Gubec« držali su položaje: I bataljon nalazio se sa jednom četom na koti 250 i rudniku uglja, drugom četom zaposjeo je kotu

¹² Velimiir

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7—2, k. 1119.

251, a jedna četa sa štabom bataljona nalazila se u mjestu Donjara. Ista četa imala je poslužiti za manevar. II bataljon sa dvije čete nalazio se je u mjestu Botinovac, dok se jedna četa nalazila na koti 272 sa zadatkom da zatvori pravac Čabraji — Marinovac. III bataljon sa jednom četom nalazio se u Vel. Pogancu, dok sa druge dvije čete dobio je zadatak da bude u šumi kod Ivaneca između Rečice [Š.] i Apatovca sa zadatkom da spriječi neprijateljski prodor u Vel. Poganaac.

Oko 12 sati istoga dana neprijatelj² je prodro iz pravca Apatovac u Koprivničku Rijeku, selo zapalio i nastavio daljnje napredovanje u pravcu Vel. i M. Poganca i Botinovca. U tim operacijama neprijatelj je učestvovao sa snagom od dvije ustaške bojne. Da bi mogli uspješnije tući neprijatelja, štab brigade izdao je naređenje za novi raspored jedinica. Jednu četu II bataljona postavili su na položaj u Botinovcu sa topom i bacačem, a drugu četu prebacili su na kotu 234, dok I bataljon dobio je zadatak da udari neprijatelja koji nastupa pod svaku cijenu.

Četa koja se nalazila na koti 272 prihvatila je borbu odmah kod Koprivničke Rijeke i to vrlo oštro. Dok je ta četa vodila borbu, četa iz Botinovca tukla je topom i minobacačem bandu u Koprivničkoj Rijeci. Poslije jednosatne borbe vatra je prestala, četa je bila razbijena i neprijatelj je počeo nadirati ispod kote 239 u pravcu Botinovca, a jednim dijelom snaga u pravcu kote 234. Četa u Botinovcu sa štabom brigade prihvatila je borbu. Borba se vodila na bliskom otstojanju i bila je vrlo oštra i na koncu je došlo do borbe prsa u prsa. Pošto su snage neprijatelja bile mnogo jače od sopstvenih, to se je četa iz Botinovca morala povući u pravcu kote 292. Za to vrijeme I bataljon nije izvršio svoj zadatak, te je neprijatelju uspjelo da prodre u pravcu Prnjavora i Grdaka. Četa na koti 272 bila je raspršena.

Dvije čete III bataljona koje su trebale da zauzmu položaj između Kopr. Rijeke, Apatovca i Vel. Poganca zauzele su položaj pogrešno, t.j. na neodređenom mjestu i prema tome nisu izvršile svoj zadatak i III bataljon u ovoj borbi nije došao do izražaja.

Prema podacima koje je dao štab brigade neprijatelj u ovoj borbi imao je 60—70 mrtvih i ranjenih.

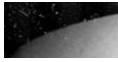
Naši gubitci iznose 8 mrtvih i ranjenih.

Gubitaka u oružju nije bilo.

Za utrošak municije nismo dobili podatke.

Jedinice nisu izvršile zadatke kako je bilo naređeno i prema tome uspjeha u borbi nije moglo biti.

² Odnosi se na snage Prve pukovnije PTS (vidi dok. br. 49).

Jedinice bile su **razvučene** i zbog toga bilo ih je vrlo teško držati u rukama i s njima **manevrisati** brzo i na vrijeme.

Samoinicijativa kod štabova **bataljona** i **nižih** rukovodilaca nije **razvijena**, te u potrebnim momentima ne iskorišćavaju **blagovremeno** snage svojih **jedinica**.

Podatci o gubitcima u ljudstvu i materijalu nisu još prikupljeni i nisu tačni zbog toga što ih i sam štab brigade nije još uspio prikupiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
službeno odsutan

Komandant:
Štrok³

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 15 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O POVLAČENJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA IZ BOS. GRAHOVA I O RASPOREDU SOPSTVENIH JEDINICA¹

ŠTAB
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
15. II. 1944. g.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V.J.

Kao što smo vam već javili,² neprijatelj³ je juče prije podne napustio Grahovo i povukao se u pravcu Knina.

Poslije odlaska neprijatelja iz Grahova naše su snage raspoređene na slijedeći način:⁴

Grahovsko-peuljskii odred je smješten u s. Pečenci i s. Vidovići, i još jučer uputio jedan goneći odred za neprijate-

³ Izidor

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog I istoriskog instituta pod reg. br. 46—1/1, k. 517 A.

² Četrnaestog februara 1944 g. Štab divizije je pismeno izvjestio Stab korpusa o povlačenju neprijateljskih snaga iz Bos. Grahova (dok. : kumenat u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/2 i 8/2, k. 842 A).

³ Iz sastava Prve brdske divizije (vidi dok. br. 148).

⁴ O ranijem rasporedu i borbama jedinica Devete divizije vidi u dok. br. 68.

ljem do s. Vranjkovići, koji je imao da ispita pravac prema Strmici. O ovome još nijesmo dobili izvještaj.

I. Brigada ima jedan bataljon u s. Kesići, a jedan u zaseoku Sarići, gdje su se smjestili poslije nego što su ovladali Grahovom i okolinom. Dva bataljona ove brigade nalaze se u s * Marinkovci — Maleševci.

II. Brigada ima jedan bataljon u s. Luka i s. Ugarci, dva bataljona u s. Gornje i Donje Peulje, a jedan bataljon u Grkvcima.

Naređeno je I. Brigadi da sa Grahovskim odredom ispita pravac prema Strmici, da bi se ustanovilo je li on pri some povlačenju na ovome putu ostavljao svojih snaga i gdje.

Posljednjih dana, poslije prodora neprijatelja u Grahovo o situaciji na ovome sektoru izvještavao vas je neposredno Grahovsko-peuljski odred.⁵ Ti izvještaji nijesu u potpunosti bili istiniti zato što ih Odred nije provjeravao, tj. javljao je više ono što je od četnički raspoloženog stanovništva saznavao, nego što je svojim snagama ustanovio, te je otuda proizišla i vijest da je u Grahovo došlo dva bataljona skijaša. Međutim, skijaša u Grahovo nije dolazilo, samo nekolike manje patrole, koje su im služile za vezu. Takođe nije bio ni onoliki broj konja i komore.

O slučaju iznenađenja I. Bataljona I. Brigade u s. Zaselak 11. ov. mj., gdje je isti imao priličan broj gubitaka u ljudstvu i materijalu, povest ćemo odmah istragu i krivce za ovaj slučaj uzeti na odgovornost."

O odlasku neprijatelja iz Grahova obavijestili smo i Štab XX. Divizije, te da oni ne bi pomjerali svoje snage u ovom pravcu.

Ostavili smo jedan bataljon naše II. Brigade u Grkocve radi omogućavanja prikupljanja hrane za naše jedinice iz Livanjskog Polja, jer se sa ovog terena teško može snabdijevati vojska u ovolikom broju. Naša I. Brigada pored zamorenosti u pokretima i borbama bila je posljednjih dana i gladna. Zbog velikog snijega na ovom terenu otežano je dobavljanje hrane sa drugih terena, a stvarno sa ovoga terena ne možemo nahraniti vojsku.

Po posljednjim podacima koje smo prikupili preko naših jedinica u Grahovu, jačina neprijatelja u istome bila je u

⁵ Grahovsko-peuljski odred podnosio je direktno izvještaje Štabu Osmog korpusa iako je taktički bio potčinjen Štabu Devete divizije. Njegove jedinice obezbjeđivale su desni bok snagama Devete divizije i u borbama od 10 do 12 februara 1944 imale gubitke od dva mrtva, tri teže ranjena, dva nestala vojnika. Detaljnije o rasporedu Odreda i borbama na pravcu Knin — Bos. Grahovo vidi u dok. br. 43—1/1, k. 517 A.

⁶ Opširnije o tome vidi dok. br. 68.

onolikom broju, koji vam je jučer javljen.⁷ Sastav neprijateljske vojske bio je od Njemaca, Francuza, Grka i Rusa. U selu Kesići jedan Rus je molio seljake da ga sklone i prevedu k nama, [ali] seljaci nijesu htjeli izgovarajući se da to nijesu smjeli uraditi. Prilikom dolaska neprijatelja u Grahovo preko Risovca i Derala, kao i za vrijeme samog boravka u Grahovu, imao je veliki broj smrznutih vojnika, kao i stoke. Sa sobom je imao veliki broj pasa, izgleda da su ih upotrebljavali pored veze i za vuču.

Pošto se u pravcu Knina po ovakom vremenu i pod ovako lošim okolnostima ishrane i stanbenih prilika ne mogu izvršiti skoro nikakve uspješne akcije, niti se dublje prema Kninu držati položaji, a da bi naše jedinice malo sredili, odmorili i nahranili, predlažemo da se, ako situacija dozvoljava, naša divizija ponovo orijentiše prema Livnu,⁸ gdje bi mogla djelovati na komunikaciju Livno — Sinj, izvršiti čišćenje manjih neprijateljskih posada oko Livna, kao i pritisak na samo Livno. Iz sela bliže Livnu mogla bi se izvući hrana i stoka, a manji dijelovi mogli bi se prebaciti i ispod Kamešnice na prostor Buškog Blata ili na prostor sela južno ili jugoistočno od Livna.

Pošto su nam ove dvije brigade brojčano vrlo male, kao najnužnije ukazuje se potreba popunjavanja istih, predlažemo i molimo za naređenje da nam obećani Odred⁹ dođe kao popuna, jer mi sa terena na kome se nalazimo ne možemo uspješno sprovesti mobilizaciju u cilju popune, jer ovaj teren pripada krajiškim jedinicama. Molimo vas da, ako imate vezu sa XIX. Divizijom, istoj naredite, da nam našu III. Brigadu (XIII. Dalmatinsku) uputi odmah u sastav naše divizije.¹⁰

Naš štab nalazi se u s. Marinkovci — zaselak Serbedžije. Ukoliko dalje budemo trebali ostati na ovom terenu, sa vama bismo odmah uspostavili telefonsku vezu.

Na ovim mjestima, t.j. sa ovakim rasporedom naših snaga, očekujemo od vas naređenje za dalji rad i zadatke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara:
Andro Kovačević

Komandant — major:
A.¹¹ Banina

⁷ Vidi dok. br. 7/2 i 8/2, k. 842 A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

⁸ Dejstvo divizije orijentisano je u tom pravcu 26 februara (vidi dok. br. 94).

⁹ Odnosi se na popunu iz Grupe srednjedalmatinskih NOP odreda.

¹⁰ Trinaesta dalmatinska NO brigada bila je u to vrijeme u sastavu Devetnaeste divizije i dejstvovala je u Lici (vidi dok. br. 31), a marta 1944 g. ušla je u sastav Devete divizije. Detadnije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 89.

¹¹ Ante

BR. 53

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD
15 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA
ZA FORMIRANJE PONTONIRSKOG BATALJONA¹**

GLAVNI ŠTAB
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 10/44
Dne 15. II. 1944.

ŠTABU IV KORPUSA NOV i POJ

Po ukazanoj potrebi službe,

NAREĐUJEMO:

Da se u Korpusu formira *pontonirski bataljon*, koji će biti korpusna jedinica, pod neposrednom komandom Štaba korpusa."

Pontonirski bataljon treba da ima štab sa tri čete. Cete ne treba da budu za sada jače od 30—40 ljudi, što će zavisiti od vrste i količine plovnog materijala i sredstava kojima se raspolaže.

Za vojno-starješinski kadar i borce u ovim jedinicama uzeti prvenstveno one koji su bili ranije u pontonirskim formacijama neke vojske, ili su vični radovima na vodi.

Stručnu obuku otpočeti odmah po formiranju jedinica. Nastavni plan i program izradit će štabovi korpusa. Obuku izvoditi praktično na vodi.

Za sada će, po prednjem, pontonirski bataljon formirati IV, VI i X Korpus, a XI i VIII Korpus formirati će samo pontonirsku četvu, koja treba da se kasnije razvije u bataljon.

Nastojati da se što prije snabdijete sa plovnim materijalom, odnosno sa svim alatom i raznim pomoćnim tehničkim sredstvima za brzo savladivanje vodenih prepreka.

Prijem naređenja potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Zigić

(M. P.)

Komandant:
general-major
Gošnjak

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2—9, k. 426 A.

² O mjerama koje su štabovi korpusa preduzeli radi formiranja ovih bataljona vidi tom V. knj. 25, dok. br. 70 i 129.

BR. 53

DIREKTIVA ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 15 FEBRUARA 1944 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA VRŠENJE NAPADA NA NEPRIJATELJA DUŽ KOMUNIKACIJE LAPAC — SRB¹

ŠTAB

XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
15. II. 1944. g.

DIREKTIVA br. 17
(Sekcija Knin, Bihać 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju: Uslijed stalnih pokreta neprijatelja i slabog izvidanja jedinica nijesu se mogli dobiti potpuno tačni podaci o stanju i rasporedu i jačini neprijatelja, a vijesti i podaci sa kojima se raspolaže suprotni su često i prema tim podacima momentalno stanje je slijedeće: u Gračacu ima oko **1000** Nijemaca i 250 četnika. Iz Gračaca prema Otriću krenula je kolona od oko 4000 vojnika, izgleda da je ta kolona krenula za Strmicu. Uglavnom, na liniji Gračac — Otrić — Zrmanja nalaze se dijelovi I. Alpiske² i »Princ Eugen.« divizije.³ Na liniji Srb — Lapac nalaze se dijelovi 115⁴ i 373 »Tigar« divizije. Između Dobrog Sela i Prisjeke nalazi se jedna zavejana kolona njemačkih automobila. U Dobrom Selu nalazi se oko 500 njemačkih konjanika,⁵ koji su zastali uslijed snijega. Od Grahova prema Drvaru neprijatelj vrši jaki pritisak na jedinice VI. Divizije/''' Namjere su neprijatelja od Grahova prema Drvaru i od Kunovca preko Trubara na Drvar i dalje za [Bos.] Petrovac, kao i iz Bihaća preko Ripačkog Klanca za Bos. Petrovac.⁷ Prema nekim vijestima, namjere su neprijatelja preko Bruvna za Udbinu' također preduzeti ofenzivu.

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. hr. 14—172, k. 517.

² , ⁵ Odnosi se na Prvu brdsku diviziju <vidi dok. br. 148>.

³ Trinaesti puk Sedme SS divizije »Princ Eugen« nalazio se tada u Zenici a Četrnaesti puk u Rogatici (vidi istorijat te divizije u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4/2 a, k. 72 A).

⁴ Pomenuta njemačka divizija nije bila na jugoslovenskoj teritoriji.

⁸ Snage Šeste divizije zatvarale su pravce koji sa zapada i jugozapada izvode u Drvar.

i ⁷ O namjerama neprijatelja vidi dok. br. 148.

Podaci o našim snagama: I. i II. Brigada XIX. Divizije XIII. Brigada XXVI. Divizije.⁸

Naš zadatak: Napadati neprijateljske komunikacije Lapac — Srb — Otrić. Privezati što više neprijateljskih snaga uz sebe i time olakšati front naših jedinica oko Drvara.

U vezi prednjeg

N A R E Đ U J E M O :

- I. Brigada:** Prebaciće se u pravcu Mazina i djelovati na komunikaciju Srb — Lapac, a prema situaciji na komunikaciju Lapac — K. Vakuf i vršiti pritisak prema Martin Brodu. Ispitati mogućnost i najprije izvršiti prepad na zavejanu kolonu kod Dobrog Sela. Postavljati stalno zasjede i vršiti prepade na neprijatelja na određenoj prostoriji.⁹
- II. Brigada:** Djelovaće na komunikaciji Popina — Srbski Klanac — Srb, postavljajući zasjede i vršeći prepade na neprijatelja. Pored toga, prema situaciji, vršiti pritisak prema Trubaru i Tiškovcu, vodeći računa pri tome da te snage ne budu odsječene.¹⁰
- XIII. Brigada:** Zatvoriće pravac Lapac — Mazin sa jednim bataljonom. Sa dva bataljona: Gračac — Bruvno, a sa jednim bataljonom djelovaće u pravcu i zatvoriti pravac Popina — Glogovo i Popina — Dabašnica u tijesnoj vezi i kao osiguranje leđa i desnog boka II. Brigade u slučaju intervencije neprijateljske iz Popine.¹¹

Način izvođenja

akcije: Zasjede postavljati duž komunikacije, a pri tome uvijek osigurati otkupnicu. Prepade vršiti na manja uporišta uz komunikaciju i dublje koje se mogu izvršiti u toku jedne noći. Po potrebi, angažovati čitavu brigadu za prepade za koje se ukaže mogućnost izvođenja istog sa uspjehom. Stalno biti u akciji i prisiliti neprijatelja da angažuje mnogo jače snage od dosadašnjih za osiguranje ovih komunikacija.

⁸ U organizacijskom smislu ova je brigada pripadala Devetoj diviziji. Vidi dok. br. 51.

⁹ O izvršenju postavljanog zadatka vidi dok. br. 102.

¹⁰ , ¹¹ Vidi dok. br. 102.

Pri odlasku na akcije, na odmaranju, pri povlačenju, uvijek izvršiti potpuno obezbjeđenje i mjere opreznosti sprovesti do maksimuma, jer neprijatelj ima običaj također vršiti noćne napade, a sigurno će preko neprijateljskih elemenata ubrzo doznati za boravišta i raspored jedinica.

- y^a: I. Brigada od Mazina prema Brezovcu uspostaviće telefonsku liniju sa svim raspoloživim kablom. II. Brigada to isto uradiće od Plećaša prema Dabašnici i Ajderovcu. Pored toga, I., II. i XIII. Brigada moraju održavati sa Štabom ove Divizije stalnu kurirsku vezu i o najmanjim promjenama izvještavati. U izvještajima biti kratak ali potpuno jasan i *blagovremen*.
- Ishrana:** Intendanti brigada neka se odmah povežu sa načelnikom intendanture Divizije i regulišu sva pitanja ishrane i način dotura. Za I. Brigadu urediti slagalište u Mazinu, a za II. i XIII. u Plećašima. Preduzeti sve mjere da ishrana teče uredno i na vrijeme. Ukoliko bude mogućnosti, borci će se snabdijevati sa jednim ili dva rezervna obroka, koji se apsolutno ne smiju bez naređenja trošiti.
- Sanitet:** Sve ranjenike iz brigadnih previjališta upućivati u divizijsku bolnicu u Klapavici. Referenti saniteta brigade preduzeće sve da transport i prihvrat ranjenika budu dobri. Bolnica je u selu Klapavica, zaselak Obradovići.
- Znaci raspoznavanja:** Važe izdani od strane ovog Štaba.
- Početak akcija:** II. Brigada otpočeće sa akcijama 16 na 17.11. t.g. postavljanjem zasjede. I. Brigada: 17 na 18. II. 1944. g. XIII. Brigada u toku 16. II. t.g. i 16 na 17. II. 1944. g. izvršiće pregrupaciju snaga.
- Mjesto štabova:** Štab Divizije smjestiće se u Cerovcu. Štabovi brigada smjestiće se na pravcima svog dejstovanja i o mjestu izvijestiti ovaj Štab.
- Napomena:** U slučaju neprijateljskog napada u pravcu naših položaja, odnosno prema Bruvnu i prema Ondiću, XIII. Brigada mora stvoriti uslove i vri-

jeme za izvlačenje II. i I. Brigade, za što će se založiti sav starješinski kadar.

Još jedanput napominje se važnost, stalnost i blagovremenost slanja izvještaja i održavanja stalne veze.

Obezbjeđenje pored ostalog postizati isturanjem izviđačkih patrola kao oficirskih patrola koje stalno moraju biti u dodiru sa neprijateljem i tako na vrijeme saznati sve eventualnije pokrete i namjere neprijatelja.

Informativna služba i prikupljanje podataka o neprijatelju mora biti jedan od glavnih zadataka sviju štabova, jer će se samo tako i sigurno obezbijediti i moći sa uspjehom izvoditi akcije, kao i pravilno rukovoditi jedinicama.

Prijem direktive potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić, s. r.

Komandant-p. pukovnik:
Mićun Šakić, s. r.

Dostavljeno na znanje: Štabu VIII. Korpusa i GŠH i XXXV. Diviziji.

Na postupak: I., II. i XIII. Brigadi.

Da je prepis vjeran svome originalu tvrdi:

Načelnik Štaba-major:
T.¹² Biočić

(M. P.)

¹² **Tonči — Ante**

BR. 53

**DIREKTIVA ŠTABA GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH
 JKOJ ODREDA OD 15 FEBRUARA 1944 GOD. ZA RASPORED
 I NAREDNA DEJSTVA JEDINICA¹**

ŠTAB
mUPE S.D.P. ODREDA
Br. 117
15.11. 1944.

Direktiva br. 4

Opće stanje: Poslije ofenzive koja je uslijedila 24. prošlog mjeseca o.g.,² a u kojoj je učestvovao jedan dio od šest njemačkih divizija koje su kretale od pravca Grčke za Italiju,³ na terenu sjeverne Dalmacije ostale su manje neprijateljske snage bez veće motorizacije u cilju održavanja garnizonske službe na glavnim komunikacijama. Veće neprijateljske snage primjećuju se uzduž glavne ceste Knin — Gračac — i Otrić — Bihać. Prema podacima koji nisu dovoljno provjereni, neprijatelj ima da izvrši ofenzivu na zapadnu Bosnu sa dva glavna pravca, i to: Knin — Grahovo — Drvar⁴ i Srb — Trubar — Drvar, dok je sporedni pravac Zrmanja — Plavno — Tiškovac. Nije nam poznato kakove su neprijateljske snage na sektoru Sinj — Livno. Komunikacijom Kistanje — Benkovac neprijatelj

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 15—1/2, k. 517.

² Detaljnije o pomenutoj ofanzivi vidi dok. br. 32.

³ Krajem novembra 1943' god. prebačena je iz Grčke u Jugoslaviju njemačka Prva brdska divizija radi učešća u zimskim operacijama Druge oklopne armije. U toku decembra iste godine učestvuje u operacijama u Sandžaku i istočnoj Bosni, u januaru i februaru 1944 god. u centralnoj Bosni, Dalmaciji i južnom dijelu Like. Krajem februara odlazi na prostoriju Banije, sjeverozapadne Bosne i Slavonije, gdje vodi borbu do polovine marta kada prelazi Dravu i učestvuje u okupaciji Mađarske. U maju iste godine vraćena je u Grčku a dva mjeseca kasnije ponovo u Jugoslaviju gdje je vodila borbe do oktobra, kada je pri pokušaju proboja na zapad uništena na prilazima Beograda od naših i sovjetskih snaga (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 78, 92, 106, 111 i 112 i knjigu »Završne operacije za oslobodenje Jugoslavije 1944—1945«, izdanje Vojnog istoriskog instituta.

⁴ Vidi dok. br. 68.

ne saobraća. Četničke bande koje su se nalazile u D. Bičinama povukle su se u Skradin, u garnizona Vodice, Zaton, Pirovac neprijatelj ne izlazi poslije izvršene akcije 10. o. mj. na cesti Vodica — Martinska.⁵ Cestu Benkovac — Vrana neprijatelj ne koristi. Ustaške bande iz Vrane češće vrše pokrete sa manjim snagama [na sektoru] Vrana — Pakoštane — Biograd i Vrana — Sokoluša — Biograd. Manje okupatorske grupe vojnika neredovno kreću cestom Biograd — Zadar. Najživlji neprijateljski pokret osjeća se cestom Zadar — Smilčić — Obrovac — Gračac gdje neprijatelja na toj liniji potpomažu u čuvanju ceste četničke i ustaške bande. Četničke i ustaške bande u okolini Benkovca i Zemunika nastoje da što više mobilišu i da prošire svoj uticaj na sela Kozlovac, Polaču, Reštević, Islam Latinski, Islam Grčki, Suovare, Polešnik, Rupalj i još neka sela. Ustaške i četničke bande izlaze u manjim grupama iz Smilčića u pravcu Islama i iz Zemunika u pravcu Galovca i Prkosa. Njemačke snage koje se nalaze na otoku Ugljanu i Pašmanu neredovno se kreću između pojedinih mjesta u manjim grupama.¹

- Naše snage:** Sjevernodalmatinski partiz. odred sa dva bataljona, Kninski odred sa nepuna dva bataljona, Zadarski bataljon i Otočka četa naoružani sa pješadijskim oružjem.
- Opći zadatak:** Razviti što aktivnije dejstvo naših snaga i usmjeriti akcije prvenstveno po manjim neprijateljskim grupama naročito po domaćim bandama. Najaktivnije prići prikupljanju dezertera i razviti što veći politički rad u cilju mobilizacije.⁷

N a r e đ u j e m o

- S.D.P. Odred:** Sa jednim bataljonom izvršiće prikupljanje dezertera u Bukovici i na terenu Skradinske op-

⁵ Vidi dok. br. 45.

⁶ Neprijatelj je 31 januara zauzeo otoke Ugljan i Pašman (vidi dok. br. 13).

⁷ O izvršenju tih zadataka vidi tom V, knj. 25, izvještaje Štaba Grupe sjevernodalmatinskih odreda od 9 i 23 marta 1944 god. i dok. br. 49—1/1, 52—1/1 i 58—1/1, k. 517-A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

ćine. Ispitati mogućnost i postaviti zasjedu između Lisičića i Lišana ustaškim bandama koje se tamo kreću. Sa jednim bataljonom od koga odvojiti jednu četu krenuti u pravcu Jagodnje gdje ispitati mogućnost i postaviti zasjedu neprijateljskim snagama na putu Vrana — Sokoluša — Biograd — Zadar, Nadin — Polača i Zemunik — Galovac. Jednu četu drugi bataljon uputiće odmah Štabu Grupe koja će krenuti da postavi zasjedu neprijateljskim brodovima koji se kreću između Biograda i Pirovca, kod Rta Zečina.

Kninski P. odred:

Od ljudstva koje se nalazi kod Štaba formirati prvi bataljon, dok za drugi bataljon formirati štab i komandu jedne čete koje odmah uputiti na sektor Zegar — Očestovo sa zadatkom prikupljanje dezertera i izgubljenih drugova. Po formiranju bataljona daljni zadatak biće naknadno određen. Štab bataljona koji kreće u pravcu Ervenika povezaće se sa Prominskom četom koju će staviti pod svoju komandu.

Zadarski bataljon:

Ima zadatak prikupiti sve dezertere sa sektora svog djelovanja i prebaciti se na sektor Stankovci — Radošinovci gdje će dobiti daljnji zadatak poslije formiranja dva bataljona.

Otočka četa:

Udarati po neprijateljskim patrolama koje vrše pokrete van stalnih garnizona i uz pomoć vojno-pozadinskih vlasti i NO odbora prikupiti sve dezertere na sektoru svog djelovanja.

Veza:

Vežu sa Štabom Korpusa i Štabom XIX. Divizije održavati kurirskim putem — pomoću kurira pješaka. Ovi kuriri kretaće od ovog Štaba preko Štaba S.D.P. Odreda do informativnog oficira Kninskog odreda koji se nalazi u Javorniku, a koji treba da pomogne prebacivanje kurira preko komunikacije Otrić — Gračac. Vežu sa Štabom Grupe održavati pomoću kurira.

Dostavljanje izvještaja:

Izvještaje dostavljati ovom Štabu svakodnevno jedanput a koliko bude iziskivala potreba i više.

Ishrana:

U izvještaju navesti što je sve postignuto u toku prošlog dana i namjere za idući dan.

Bataljon S.D.P. Odreda i Štab hraniće se preko Komande mjesta Kistanje uz pomoć narodno-oslobodilačkih odbora na terenu Komande mjesta Kistanje. Bataljon S.D.P. Odreda koji kreće prema Jagodnju hraniće se preko Komande mjesta Biograd i intendanture Grupe (intendantura Grupe snabdijevati će četvrt koja ostaje na sektoru Stankovaca). Kninski odred hraniće se preko intendanture Grupe, dok dijelovi koji kreću na sektor Zegar — Očestovo i dijelovi u Promini hraniće se pomoću NO odbora sa tog terena, i uz pomoć intendanture Grupe Zadarski bataljon ishranjivaće se preko Komande mjesta Nin i Biograd. Nijedni štabovi nisu ovlašteni da na svoju ruku diraju u hranu XIX. Divizije ma gdje ona bila sklonjena i isti trebaju, ukoliko ma tko tu hranu raznosi, da spriječe i ne dozvole nikakovo otuđivanje hrane i sprema koja je u nadležstvu Štaba XIX. Divizije.

Mjesto štabova:

Štab Grupe ostaće na istom mjestu. Štab Kninskog odreda ostaće uz I. Bataljon na sektoru Stankovaca. Štab S.D.P. Odreda smjestiće se uz bataljon u Bukovici. Štab Zadarskog bataljona uz svoj bataljon. Štabovi odreda dostaviće izvještaj o mjestu štaba.

Plijen i zarobljenici:

Sav plijen u akcijama zadržaće jedinice za sebe, s tim što treba da dostave izvještaj o zarobljenom oružju i sprema ovom Štabu. Sve zarobljenike upućivati ovom Štabu i prethodno saslušati i uz iste uputiti i saslušanje. Ne smije se dogoditi da se zarobljenici kažnjavaju bez znanja i odobrenja ovog Štaba. Sa zarobljenicima postupati tačno kako glasi naredba Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske po pitanju postupka sa zarobljenicima.⁸

⁸ Naredba se nalazi u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3—1/15, k. 470-B.

Sanitet:

Štabovi odreda organizovaće svoje ambulante gdje će se pružiti prva pomoć ranjenim drugovima. Teže ranjene drugove Štab Grupe nastojće odmah prebacivati na sigurnija mjesta, stoga je potrebno po akcijama najhitnije dostavljati operativne izvještaje.

Znaci raspoznavanja:

Ostaju isti koji su izdani za 10 dana.

Napomena:

Kod upućivanja jedinice u akciju po mogućnosti snabdjeti je sa suhom hranom i težiti da se postigne iznenađenje. Sa jedinicama što više manevrisati i što više razviti ofenzivni duh. Sve dezertere prikupljati i svrstati u svoje jedinice. Ne trebate imati u vidu da će Divizija oduzeti borce kada ih mi prikupimo u svoje jedinice, već nastojati da ne ostane na terenu nijedan dezertter.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant-major:
Šime Ivas

Dostavljeno na znanje:

Štabu VIII. Korpusa i Štabu XIX. Divizije NOVJ
Na postupak S.D.P. Odredu, Kninskom odredu, Zadarskom bat., Drugom bat. S.D.P. Odreda i Otočkoj četi.

BR. 53

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG)
NOVJ OD 16 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU
NOV I PO HRVATSKE O NEPRIJATELJSKOJ OFANZIVI NA
SLOBODNU TERITORIJU HRVATSKOG ZAGORJA I KAL
NIKA¹**

ŠTAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Op. br. 140
Dne 16. II. 1944.

Operativni izvještaj
o borbama od 8. do
10. II. 1944. dostavlja.

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

Ofanziva na naš oslobođeni teritorij, koju je neprijatelj duže vremena pripremao, otpočela je 8. II. 1944. godine.²

Za ovu ofanzivu neprijatelj je, pored trupa koje je imao u pojedinim uporištima, dopremio i pojačanja i to »Crnu legiju« pod zapovjedništvom ustaškog pukovnika Bobana. Ukupna jačina neprijateljskih trupa, koje su učestvovale u ovoj ofanzivi, iznosi oko 4.000 do 4.500 ljudi.

Od neprijateljskih jedinica koje su učestvovale u ovoj ofanzivi bile su slijedeće:³

Prva pješaćka ustaška pukovnija PTZ, jačine 4 bojne,
»Crna legija«, jačine 3 bojne,
I. lovačka bojna iz Križevaca,
Brzi oklopni sklop iz Varaždina sa oko 10 tenkova,
1 domobranska baterija iz Varaždina.

Cjelokupnim ovim snagama komandovao je i operacijama rukovodio ustaški pukovnik Moškov.

Neprijatelj je imao namjeru⁴ da prodre do Koprivnice i Ludbrega i da na taj način osigura uspostavljanje saobraćajnih veza između Koprivnice i Križevaca i Varaždina i Koprivnice, a odbacujući naše trupe da si osigura prugu i glavni drum

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10/3, k. 551 a.

² Odnosi se na drugi dio operacije »Dubrovnik« (vidi dok. br. 49). O prvom dijelu te operacije vidi dok. br. 22 u ovoj knjizi kao i tom V, knj. 23, dok. br. 98.

³, ⁴ O sastavu tih snaga i njihovim namjerama vidi dok. br. 122.

M raždin — Zagreb. Osim toga neprijatelj je išao i za tim da **k o n o m s k i** uništi našu pozadinu i opljačka sela koja se nalaze na oslobođenom teritoriju.

Pred početak ofanzive, t.j. 8. II. 1944. godine, naše jedinice imale su slijedeći raspored:

XXXII- divizija

Vdarna brigada »Braća Radić«

Dva bataljona ove brigade držala su položaje oko sela Leskovec — jedan bataljon u Puhlakama, jugozapadno od Ludbrega, a jedan bataljon u Ludbregu (sekcija Čakovec 1; 100.000).

Brigada »Matija Gubec«

Nalazila se u rezervi i to sa dva bataljona u selu Vel. Poganac, a sa jednim bataljonom u selu Ivanec (sekcija Čakovec 1 :100.000).

II. brigada XXXIII. divizije

Ova brigada držala je položaj oko sela Donjara sa zadatkom zatvaranja pravca Križevci — Koprivnica.

Kolnički partizanski odred nalazio se u selu Apatovac.

Jedan bataljon Zagorskog partizanskog odreda, koji se slučajno nalazio kod nas (dan ranije dopratio je ranjenike iz Zagorja), bio je smješten u selu Osijek.

Toga dana dobili smo naredenje od Povjerenstva da II. brigada XXXIII. divizije odmah krene na put u Moslavinu.

Borba sa neprijateljem otpočela je 8. II. 1944.

8. II. 1944. Neprijatelj⁵ je krenuo jednom kolonom jačine dvije bojne iz Novog Marofa preko Kalnika i rano u jutro oko 5 sati napao na selo Osijek,⁶ u kome je bio smješten bataljon Zagorskog partizanskog odreda. Neprijatelju je uspelo da iznenadi ovaj bataljon i da ga razbije. Produživši pokret istoga dana, neprijatelj je uspio da zauzme položaje Gradec (k. 368) i zaseok Brežanci. Pored kolone koja je napadala od Novog Marofa, neprijatelj je krenuo u pravcu

^{5, 6, 7, 13} Radi se o snagama Petog ustaškog stajaćeg sdruga (jačine oko 1100 ljudi) koje su 6 februara iz Zagreba stigle vozom u Križevce i odatle se prebacile na liniju Sveta Helena — Vel. Brdo (k. 408) — Gradec (tt 368). Zatim su nastavile put i 9 februara oko 22 časa ušle u Koprivnicu. Vidi o tome dok. br. 122 u ovoj knjizi i dok. br. 2/1—5, k. 58; 3/22—8, k. 114 a u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

sela Apatovac jednom kolonom, jačine jedne bojne, iz Križevaca preko sela Marinovac.⁷

Zauzevši položaje Gradec — Brežanci, neprijatelj nije dalje nadirao pošto je bio zauzastavljen od strane Kalničkog partizanskog odreda, koji je držao položaje u selu Apatovac.

Oko 17 sati II. bataljon Kalničkog partizanskog odreda napao je neprijatelja, koji se nalazio u zaseoku Brežanci i uspio da ga iz to⁸ sela potisne.

Oko 20 sati isti bataljon izvršio je ponovno napad na neprijatelja, koji je držao položaje oko Gradca (k. 368). Napad je samo djelomično uspio i neprijatelj je bio potisnut sa svojih prvih linija, ali je ipak uspio da zadrži u svojim rukama Gradec.

Istoga dana oko 11 sati jedna manja neprijateljska kolona⁸ krenula je od Varažd. Toplica drumom prema selu Svibovec. U selu Svibovec neprijatelj je dočekan vatrom izviđačke desetine Brigade »Braća Radić«, koja se nalazila na tom pravcu. Dočekan vatrom, neprijatelj je zastao i nije dalje nadirao. Odmah poslije ovoga sukoba izdato je naređenje od strane Štaba bataljona da se jedna desetina sa jednim teškim mitraljezom i jednim puškomitraljezom izbaci u šumi Medved (k. 346) južno od sela Leskovec.

U 13 sati neprijatelj je izvršio napad sa tri satnije ustaša⁹ na selo Leskovec. Glavna neprijateljska snaga, t.j. tri satnije kretale su se pravcem Drenovec — Gabrinovec putem kroz šumu na vis Medved (sekcija Čakovec 1 : 100.000). U isto vrijeme neprijatelj je slabijim snagama nadirao i od pravca sela Svibovec prema selu Leskovec.

Neprijatelj je uspio da odbaci desetinu koja se nalazila na visu Medved i da dođe našim snagama, koje su se nalazile u selu Leskovec, iza leđa. Na ovaj način neprijatelju je uspjelo da postigne iznenađenje i to krivnjom desetine koja se je nalazila na visu Medved. Pošto je neprijatelj počeo da se spušta u selo

^{8, 9, 1 10} Dijelovi Prve bojne Prve pukovnije PTS i Oklopnog sklopa (vidi dok. br. 122 i dok. br. 2/1—5, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Leskovec, naše jedinice povukle su se sa položaja koje su držale oko sela, preko Višogreda na vis Glavica (k. 437).

Brigada »Matija Gubec« nije ovoga dana vodila nikakove borbe.

Zbog novonastale situacije, kao i radi odlaska II. brigade XXXIII. divizije, odlučili smo da u toku noći 8/9. II. 1944. izmijenimo raspored svojih snaga. Naša namjera je bila da Udarnu brigadu »Braća Radić« povučemo u rezervu na prostor sela Vel. Poganac — Ivanec, dok sa jednim bataljonom da branimo selo Apatovac. Pravac ka Ludbregu trebao je da brani Kalnički partizanski odred. Brigada »Matija Gubec« zamijenila bi II. brigadu XXXIII. divizije na njenim položajima.

Do ostvarenja ovih namjera nije došlo uslijed toga što se nije moglo do kasno u noć pronaći dva bataljona Udarne brigade »Braća Radić« koji su bili u selu Leskovec. Tako je taj plan propao.

9. II. 1944.

Raspored naših snaga ovoga dana, a uslijed situacije koja je nastala povodom [borbi] dan ranije, bio je sljedeći:

Udarne brigada »Braća Radić«

Jedan bataljon nalazio se u Ludbregu, jedan bataljon na Puhlakama, jedan bataljon u Jesenovcu kod Duge Rijeke, a jedan bataljon u rezervi u selu Ivanec.

Brigada »Matija Gubec«

Sa dva bataljona držala je položaje kod Donjare na pravcu Križevci — Koprivnica, a jedan bataljon nalazio se u selu Vel. Poganac.

Kalnički partizanski odred

Odred se nalazio na položajima u selu Apatovac.

Oko 10.30 sati jedna neprijateljska kolona jačine oko dvije satnije ustaša sa dva tenka" krenula je od pravca Varaždina i napala na položaj II. bataljona Brigade »Braća Radić« kod Ludbrega. Pri ovom prvom napadu neprijatelj

je bio odbijen. Poslije kratkog vremena neprijatelj je ponovno krenuo u napad sa pješadijom i četiri tenka. Borba se vodila puna tri sata [neprijatelj je htio na svaki način da proдре u grad. U ovoj borbi oštećena su dva tenka i jedan kamion.

Dok je II. bataljon vodio ove borbe, krenula je jedna neprijateljska kolona od sela Leskovec preko visa Duga Greda pravcem ka k. 338, a jednim dijelom snaga neprijatelj je krenuo u pravcu šume Graci sa namjerom da napadne naš II. bataljon s leđa.

Pri tome svom pokretu neprijatelj je naišao na naš III. bataljon koji je držao položaje na Puhla'kama, baš sa zadatkom da osigura bok i leđa našeg II. bataljona, kao i da služi za manevar i udarac u bok neprijatelja, ako bi uspio prodrijeti u Ludbreg.

I. bataljon Udarne brigade »Braća Radić« koji se nalazio na položajima kod Jesenovca dobio je na vrijeme zadatak da udari sa dvije čete u leđa neprijatelju i da zajedno sa III. bataljonom uništi neprijatelja. Ovaj zadatak nije izvršen i manevar nije uspio zbog kolebljivosti i sporosti I. bataljona.

Energičnim napadom neprijatelj je uspio da potisne naš III. bataljon sa njegovih položaja i da zauzme dominirajuće tačke južno od Ludbrega prije nego što je I. bataljon na njih napao. Usljed ovako nastale situacije naredeno je II. bataljonu da se povuče u pravcu sela Čukovec, kako bi se izbjeglo opkoljavanje istog u Ludbregu.

Oko 8.30 sati neprijatelj je poslije žestoke vatre počeo da nadire sa svojih položaja u pravcu sela Apatovac.¹¹ Poslije borbe od 3 sata uspjelo mu je da potisne Kalnički partizanski odred i da zauzme selo Apatovac. Kalnički partizanski odred se povukao u selo Ivanec.

Oko 15 sati neprijatelj je sa jednom kolonom jačine jedne bojne, koja je bila pojačana

¹¹ i 12 p,ema bojnoj relaciji Prvog zbornog područja, u vremenu od 8 do 12 februara Prva pukovnija PTS i Oklopni sklop PTS sa vodom gorskih topova Domobranske središnje škole vodili su borbe oko sela: Apatovac, Veliki Poganac, Prkos, Čukovec i imali 11 mrtvih i 20 ranjenih (vidi dok. br. 2/1—5, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

sa tri tankete, izvršio napad na selo Vel. Poganac¹² sa pravca sela Apatovac, a sa jednom bojnomo sa pravca sela Koprivnička Rijeka.

I. bataljon Udarne brigade »Braća Radić« imao je zadatak da brani selo Vel. Poganac i sa tim bataljonom trebao je da sadejstvuje i III. bataljon Brigade »Matija Gubec« kojemu je bilo naređeno da zauzme položaje između Koprivničke Rijeke i Apatovca sa zadatkom da udari neprijatelja u bok kada isti bude napadao Vel. Poganac.

Odbrana sela Vel. Poganac nije uspjela, i to najviše radi toga što je III. bataljon Brigade »Matija Gubec« ostao na svojim položajima potpuno neaktivan, dok je I. bataljon vodio borbu u selu Poganac i uslijed velike premoći neprijatelja morao napustiti pomenuto selo. Neprijatelj je po zauzimanju sela Vel. Poganac spalio veći dio istoga.

Istoga dana oko 14 sati neprijatelj je napao i na položaje Brigade »Matija Gubec« na pravcu Križevci — Koprivnica.

Neprijatelj je uspio da prodre u selo Koprivnička Rijeka i isto je selo spalio. Jačina neprijateljskih snaga iznosila je oko dvije bojne.¹³

Po zauzimanju sela Koprivnička Rijeka neprijatelj je produžio napredovanje u pravcu sela Mal. Poganac i Botinovac. Borbe na ovom sektoru bile su veoma oštre, tako da je došlo do borbi prsa u prsa, ali uslijed nadmoćnosti neprijatelja jedinice su se morale povući jugoistočno od pruge Križevci — Koprivnica u pravcu sela Sredice (sekcija Čakovec 1 : 100.000).

U ovim borbama je podbacio I. bataljon koji je trebao udariti neprijatelju u bok kada je ovaj nastupao ka selu Botinovac ali taj bataljon to nije učinio već je odstupio u pravcu sela Sredice, tako da je u stvari vodio borbu samo II. bataljon Brigade »Matija Gubec«.

10. II. 1944.

1 I

Pošto je neprijatelj zauzeo selo Vel. Poganac, naše jedinice su zauzele slijedeće položaje: dva bataljona Udarne brigade »Braća Radić« selo Vel. i Mali Ivančec, jedan bataljon selo Duga Rijeka, a jedan bataljon selo Rasinja Mala. III. bataljon Brigade »Matija Gubec« na-

lazio se u selu Radeljevo kao rezerva. Kalnički partizanski odred nalazio se u selu Ivanec (sekcija Čakovec 1 : 100.000).

Jedinice su zauzele ovakav raspored i₂ razloga toga što je neprijatelj bio prodro u Koprivnicu i držao u svojim rukama Ludbreg { krstario glavnom cestom Ludbreg — Koprivnica, kao i zbog toga što su jedinice morale zauzeti položaj u vidu obruča oko ranjenika [bolesnika, koji su bili smješteni u sredini između jedinica.

U 13.45 sati neprijatelj je izvršio napad sa dvije bojne od sela V. Poganac u pravcu sela Radeljevo i sela Grabičani. Na položaju III. bataljona Brigade »Matija Gubec« u selu Radeljevo neprijatelj je napao snagama jedne bojne i to u tri kolone s težnjom da obuhvati naše trupe sa bokova. Bataljon koji je držao položaje u samom selu učinio je grešku i povukao se na kosu iznad sela iako je položaj u samom selu bio mnogo pogodniji za odbranu. Cim se saznalo za ovaj napad, upućene su dvije čete IV. bataljona Udarne brigade »Braća Radić« kroz šumu Ris sa zadatkom da udare neprijatelja u desni bok, a drugi bataljon Udarne brigade »Braća Radić« i Kalnički partizanski odred dobio je naređenje da sa dva bataljona odmah krene preko sela V. Poganac i napadnu neprijatelja s leđa. Ovaj manevar je djelimično i uspio, tako da su neprijatelju nanijeti osjetljivi gubitci i da je isti bio prinuđen da se u bijegu povuče iz sela i odstupi u pravcu sela Prkos. Usljed našeg napada neprijatelju je bilo onemogućeno da zapali i opljačka selo, već je isti uspio da zapali samo dvije kuće.

U ovoj borbi mogao je biti postignut mnogo veći uspjeh, ali je ovaj izostao radi nepovezanosti jedinica ikoje su izvodile manevar a i radi njihove neodlučnosti.

Najveću grešku učinio je bataljon koji se povukao iz sela, jer da je isti ostao na položaju u samom selu neprijatelj ne bi uspio da prodre u selo.

Poslije ove borbe neprijatelj je produžio pokret i ušao u Rasinju, gdje se zadržao

samo preko noći, a sutradan je produžio pokret za Ludbreg.

U toku ovih borbi naše jedinice nisu izvršile postavljene im zadatke, t.j. nisu spriječile neprijatelja da prodre na oslobođeni teritorij.

Neprijateljski gubitci iznose oko 200 mrtvih i ranjenih. Među mrtvima nalaze se 4—5 ustaških oficira. U ovim borbama poginuli su ustaški dopukovnik Rajić, ustaški bojnik Devčić, ustaški satnik Rukavina.

Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez »Švarc-loze«, 1 poljska vozeća kuhinja, oko 35 pušaka, oko 5.000 metaka, 1 kola i 2 para konja.

Oštećena su 2 tenka i zapaljen 1 teretni automobil.

Vlastiti gubitci iznose:

mrtvih¹⁴

ranjenih

nestalih

Od oružja izgubljeno je pušaka.

KRITIKA NA RAD ZA VRIJEME OVIH BORBI¹⁵

Neprijateljska ofanziva nas je iznenadila jer smo za istu saznali posljednji čas. Za ovu ofanzivu neprijatelj je izvršio koncentraciju svojih snaga u uporištima Varaždin, Varažd. Toplice, Novi Marof i Križevci.

Informativna služba a isto tako i izviđački dijelovi naših jedinica su podbacili.

Neprijatelj je otpočeo svoje nadiranje na naš oslobođeni teritorij u četiri pravca¹⁶ i to:

Pravcem Novi Marof — Kalnik — Osijek — Apatovac snagama jačine dvije bojne i četiri tankete.

Pravcem Križevci — Marinovac — Apatovac jednom bojnom.

Pravcem Križevci — Kopriv. Rijeka — Mali Poganac — Prnjavor — Koprivnica snagama jačine dvije bojne.

¹⁴ U originalu brojke izostavljene. Gubici se vide iz dok. br. 49.

¹⁵ Štab korpusa je raspisom od 18 februara ukazao potčinjenim jedinicama na propuste u borbama od 8 do 10 februara (vidi dok. br. 1/7, k. 1207 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

¹⁶ Vidi zapovijest sdruga »Dubrovnik«, dok. br. 122.

Pravcem Varažd. Toplice — Drenovec
Gabrinovec — Leskovec — Ludbreg jednog
bojnom.

Pravcem Varaždin — Ludbreg sa jednom
bojnom i četiri do pet tenkova.

Usljed neaktivnosti naših izviđačkih or-
gana svi pokreti neprijatelja ostali su većim
dijelom nezapaženi, a ukoliko su i bili zapa-
ženi — nije o tim pokretima dostavljan izvje-
štaj na vrijeme. Posljedica ovoga bila je ta da
je neprijatelju uspjelo da iznenadi naše jedi-
nice kod sela Leskovec.

Neprijatelj je u ovoj ofanzivi koristio
novu taktiku i kretao se gotovo svuda šum-
skim putevima i grebenima izbjegavajući po-
krete drumovima. Isto tako neprijatelj je kori-
stio noćne pokrete u cilju postizavanja iznena-
đenja.¹⁷

Osiguranja naših jedinica bila su vrlo
slaba i labava te je uslijed toga i Zagorski
bataljon u selu Osijek bio iznenađen, iako je
bio obaviješten i opomenut da bude na oprezu.

Rasporedi naših jedinica na položajima
bili su u većini slučajeva previše razvučeni,
tako da položaji nisu bili međusobno vezani,
uslijed čega se nije moglo neprijatelju osuje-
titi manevrovanje.

Rukovođenje štabova sa jedinicama nije
bilo objedinjeno. Štabovi su bili rastrgani i
svaki je član radio na svoju ruku. Često puta
štabovi nisu bili upoznati sa situacijom na
drugim odsjecima borbe. Usljed toga je i pro-
puštena prilika da se neprijatelju nanese još
veći gubici. Ovo se naročito ispoljilo kod šta-
bova bataljona a djelomice i kod štabova bri-
gada.

Veza između viših i nižih štabova uglav-
nom je zadovoljila zahvaljujući stalnoj tele-
fonskoj liniji koja je bila izgrađena. Osoblje na
telefonskim centralama pokazalo se hladno-
krvno i požrtvovano.

¹⁷ Za operaciju »Dubrovnik 2« neprijatelj je razradio posebnu
taktiku radi uništenja naših snaga u Zagorju i Kalniku (vidi prilog
uz dok. br. 122).

Ishrana boraca bila je otežana jer je narod bježao od svojih kuća, a naša hrana bila je spremljena po zemunicama koje se nisu mogle otvarati.

Pokrete i rad jedinica u velikoj mjeri je otežavalo to što smo imali preko 200 ranjenih i bolesnih drugova koje je trebalo štititi kako na mjestu tako i u pokretu.

Isto tako nepovoljno je uticalo na rad jedinica to što se u jedinicama nalazio veliki broj nenaoružanih boraca. Ova poteškoća sada je uklonjena pošto smo te drugove naoružali oružjem koje smo od vas primili.

Pored svih nedostataka i teških okolnosti u kojima su se nalazile jedinice, kao i obzirom na to da su jedinice još mlade i da nisu još dovoljno prekaljene u borbi, borci su se dosta dobro držali. Nadamo se da će iz ovih borbi izići sa više iskustva i borbenosti.

Sa jedinicama su održani sastanci i na istima su raspravljani svi nedostaci koji su uočeni u toku ovih borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
I. Š.⁴⁸

Komandant — pukovnik,

(M. P.)

⁴⁸ Ivan Šibi

BR 62

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 16 FEBRU.
ARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJ O DI.
VERZIJAMA NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI BEOGRAD —
ZAGREB¹**

**ŠTAB XII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Br. 123
Dana 16. II. 1944.**

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja. —

ŠTABU VI. KORPUSA NOV i POJ

Na željezničkoj pruzi Zagreb — Beograd između Starog Topolja i Andrijevac postavljena je mina s namjerom da se sačeka vlak i isti likvidira (sekcija Brod 1 : 100.000).

Teren na tom mjestu je potpuno ravan i ispresijecan sa kanalima za odvodnjavanje zemljišta. Prvi paralelni kanal s prugom nalazi se na oko 350 metara od iste. Vrlo male je dužine, tako da se u njega jedva moglo smjestiti dvije čete u gustom rasporedu, a treća četa u prvom kanalu pozadi njega, koji se nalazio na oko 150 metara od naprijed navedenog kanala. Van kanala nije se moglo izvršiti raspored horaca zbog lake uočljivosti istih, jer je teren sasvim otkriven, a snijeg je bio napadao tek u visini od 10—15 cm.

Akciju je izvela XVIII. brigada uz sadejstvo Diljskog NOP odreda, t.j. jedne njegove čete, a pripadala je II. bataljonu pomenutog odreda.²

Naziv, kao i jačina i sastav neprijateljske vojske koja se prevozila u vlaku nije se moglo ustanoviti.

Neprijateljske namjere bile su da glavnom prugom vrši nesmetan saobraćaj, a naše da sačekamo jedan transport i da ga potpuno zauzmemo.

Miniranje vlaka izvršeno je 13. II. 1944. u 6,15 sati.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5/2, k. 882.

² , ³ Vidi dok. br. 90 u ovoj knjizi i dok. br. 8—9. 9—6, k. 908 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

Raspored jedinica bio je slijedeći:

I. bataljon imao je zadatak da likvidira vlak i nalazio se na sredokraći između St.farog] Topolja i Andrijevac.

III. bataljon nalazio se u šumi [Dolnja] Dolca u zasjedi.

IV. bataljon sa jednom četom Diljskog NOP odreda nalazio se u zasjedi prema Andrijevcima.

Mađarski bataljon sa dvije čete bio je u zasjedi u N.[ovom] Topolju, a sa jednom četom prema St.[arom] Topolju.

Pod transportnim vlakom, koji se sastojao od oko 50 vagona, bio je zaustavljen eksplozijom mine i njome je uništena jedna lokomotiva i 6 vagona. Ispred i pozadi vlaka izvršeno je sječenje šinja na 5 mjesta, da bi se spriječio nailazak pancera.

Otvorena je brza paljba na vlak i pokušao se izvršiti juriš, koji je jakom vatrom iz vlaka, kao i unakrsnom vatrom iz bunkera na željezničkim stanicama Andrijevcima — St. Topolje bio ukočen. Bunkereri su jedan od drugog bili daleko oko 4 km. i zbog ravnog terena mogli su vrlo efikasno tući naše borce. Vlakom se prevozila neprijateljska vojska. Bataljon je bio primoran na odstupanje.

Postavljeni cilj nije postignut. Zarobljeno nije ništa.

Od eksplozije mine, prema pričanju mještana, neprijatelj je imao oko 70 mrtvih i oko 100 ranjenih.

Naši gubitci u ovoj borbi bili su: 8 poginulih i 7 ranjenih. Među poginulima nalazi se i komandir II. čete I. bataljona XVIII. brigade, poručnik Stojaković Borislav.

Od oružja izgubljene su 4 puške, a uništen nam je 1 šmajser.

Utrošeno je 1.600 komada metaka.

U ovoj borbi nije se nitko naročito istakao.

Akcija je bila pripremljena osrednje, odluke i izdana zapovijest bile su realne. Više komandovanje se slabo snašlo zbog toga što jedinice nije imalo čvrsto u rukama. Zbog brzog odstupanja nije došlo do sadejstva teškog i lakog pješadijskog naoružanja. Taktički i borbeni postupci kako starješina tako, i trupa bili su uglavnom u skladu sa razvojem situacije na terenu.

Stečeno je slijedeće iskustvo:

Vlakove treba minirati na pogodnom mjestu, a same jedinice dovesti i držati u tajnosti na jurišnom položaju do izvršenja samog juriša. Po eksploziji mine treba odmah izvršiti pripremu jurišnu, a odmah zatim i sam juriš. Ne smije se dozvoliti neprijatelju da se pribere. Sam jurišni položaj ne smije biti suviše daleko od mjesta gdje je postavljena mina, kako bi se isti mogao izvršiti u jednom naletu.

II.

Na pruzi Zagreb — Beograd između St. Perkovaca { Vrpolja minirana je pruga radi sačekivanja i likvidiranja vlaka (sekcija Vinkovci 1 : 100.000).

Teren na kome je bila postavljena zasjeda potpuno je ravan. Na njemu se nalazi par kanala koji su većinom uzdužni u odnosu na prugu. Teren je go, tako da je vrlo teško bilo neopaženo posjesti položaj i na istom držati zasjedu — osim noću. Zbog svega naprijed izloženoga — posijedanje položaja izvršeno je grupno, po četama.

Akciju je izvršila XVIII. brigada uz sudjelovanje Diljskog NOP odreda bez jedne čete, koja se nalazila na osiguranju prevoza ranjenika.³

Transport koji je dignut u zrak bio je mješoviti, t.j. imao je 3 vagona za prevoz putnika, a ostalo su bili teretni vagoni, od kojih su samo 3 vagona bila natovarena i to 2 sa ratnom spremom, a 1 sa drvenom građom. U vagonima za prevoz putnika nalazili su se oficiri i vojnici iz raznih jedinica, kao i nešto civila.

Do dizanja vlaka prugom su prošla tri transporta drvene građe i balvana. Isti su propušteni zbog nemanja koristi od njihovog dizanja. U vazduh je dignut mješoviti vlak, koji je išao za njima. Poslije kratke pripreme juriša, izvršen je brz prepad i vlak je bio osvojen. Uslijed eksplozije mine i vatre, kojom je vršena priprema juriša, neprijatelj je izgubio glavu i nije davao nikakav organizovan otpor. U pokušaju da ipak dade neki otpor omela ga je jedna četa, koja je zauzela položaj pozadi dignutog vlaka i bočnom vatrom nije dozvolila da neprijatelj zaposjedne nasip željezničke pruge kao položaj za odbranu.

IV. bataljon nalazio se u zasjedi kod sela St. Perkovci i imao za cilj da napadne zidani bunker na željezničkoj stanici, kao i da spriječi dolazak u pomoć osvojenom vlaku. Svoj zadatak nije izvršio jer je odmah po eksploziji mine došao pancir iz Andrijevac, tako da se nisu mogle presjeći šinje radi onemogućavanja prilaska zauzetom vozu.

Mađarski bataljon postavio je zasjedu prema Vrpolju i presjekao šinje u visini njegove zasjede. Pogriješio je što se povukao.

Jedan' bataljon Diljskog NOP odreda bio je u Selcu, a jedan bataljon u N. Perkovcima u zasjedi prema Đakovu.

Dizanje vlaka izvršeno je 16. II. 1944. u 8 sati.

Pošto je mina eksplodirala pod vagonima gdje se prevozila neprijateljska vojska, naneseni su im ogromni gubitci.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 45 mrtvih i 21 zarobljen, od kojih 5 civila.

Naši gubitci toga dana bili su: 3 mrtva i 7 ranjenih, među kojima se nalazi i komandant bataljona drug Dušan Đurić • zamjenik komandira III. čete III. bataljona XVIII. brigade jjug Kamenko Škorić, stariji vodnik.

Utrošeno je 2.490 metaka, a zarobljeno je: 6 pušaka, 4 pištolja, 560 mina za laki bacač, 350 kom. ručnih bombi, 140 vojnih čebadi, 3 aparata za vještačka disanja, 1 sanduk glikoze za vještačko hranjenje, drugi sanitetski materijal, nešto obuće i odjeće, 1.500 metaka.

Više oružja nije dobiveno s razloga što je eksplozijom mine isto uništeno.

U borbi naročito su se istakli borci i rukovodioci II. čete III. bataljona XVIII. brigade. Kao pojedinac najviše se istakao drug Zivko Zivković, puškomitraljezac i drug Benezin Leopold iz III. čete III. (bataljona XVIII. brigade, kao i Miščević **Nebojša**.

Zbog nailaska pancera jedinice su se morale povući (I. i III. bataljon), tako da se nije mogao izvesti sav plijen, već **samo** jedan njegov dio. Izvlačenje plijen'a je takođe smetala **ravnica**, jer se je morao isti što dalje odvući od pruge i što su mostovi preko kanala i rijeka bili porušeni, pa nije bio moguć prilaz kolima.

Stečeno iskustvo: Samo izvlačenje plijena mora biti organizovanije, t.j. prije treba izvlačiti važniji materijal za vojsku, zatim manje važni, itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
službeno otsutan

Komandant, p. pukovnik:
Mil.⁴ Stanivuković

⁴ Milan, narodni heroj, poginuo 28 decembra 1944 god. u borbi protiv Nijemaca i ustaša kao komandant Dvanaeste divizije.

BR. 53

**ZAPOVIJEST ŠTABA DVADESET OSME NOU DIVIZIJE OD
17 FEBRUARA 1944 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA
ZA DIVERZIJU NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI BEOGRAD —
ZAGREB¹**

STAB XXVIII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Broj: 74

Dana: 17/11 1944 god.

ZAPOVIJEST :

Na većem sektoru, a sa manjim snagama, izvršiće se diverzija gl. pruge i to ne odjedanput, kako bi saobraćaj onespobili za više dana. Sječenje šinja izvršiće se na taj način što će se podmetnuti izvjesna količina eksploziva na sastavku šinja kojom će se eksplozijom uništiti obje šinje. Druga se eksplozija podmeće na sljedećem sastavu — s druge strane i time onespobljavati i tako redom. Neprijatelj će prema tome morati da mijenja sve šinje na dužini na kojoj će se izvršiti diverzija.

Takva diverzija izvršiće se na nekoliko mjesta i u različito vrijeme, jer ako se izvrši u jednu noć, popravka će se izvršiti za dan dva i saobraćaj će ponovo proraditi. Ali ako tu diverziju podijelimo u tri puta, t.j. u tri noći, saobraćaj će biti zaustavljen najmanje 5—6 dana, a od kolike je to štete po neprijatelja ne treba ni da govorimo.

Taj će posao izvršiti diverzanti 1. čete Diverzantskog bataljona našega Korpusa, sa osiguranjem niže navedenih jedinica:

NAREĐUJEMO :

I. Brodska brigada:

Ovoj se brigadi dodjeljuje jedna grupa diverzanata sa 50 kg. eksploziva koja će u zajednici sa 2 čete ove brigade, sa lakiim naoružanjem, izvršiti diverziju na sektoru pruge između Andrijevac i St. Slatinika.² Čete će osigurati međuprostor

¹Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10—1, k. 1134.

^{2, 3} O rezultatima diverzije vidi dok. br. 114 i 128.

die se bude vršila diverzija, otprilike 400 metara. Ova diverzija izvršiće se večeras 17. ov. mjeseca.

Jl. XVII. Udarne brigada:

Ovoj se brigadi dodjeljuju dvije grupe diverzanata sa po 40 kg. — svega 80 kg. eksploziva, koje će u zajednici sa po dvije čete, sa lakim naoružanjem, izvršiti diverziju na sektoru pruge i to: prva diverzija između St. Petrovog Sela i Vrbove, a izvršiće se sutra 18 ov. mj. navečer, druga diverzija na sektoru pruge između sela Rešetari i Brđani (obje na sekciji SI. Požega), a izvršiće se 19. ov. mj. navečer.³

Poslije izvršene diverzije jedinicama XVII. Ud. brigade dati maršrutu da se vrate za Čečavac, a Brodske u sastav svoje brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. odsutan

Komandant, p-pukovnik:
Vinko Antić

(M. P.)

Dostavljeno: Na znanje:
Štabu VI. Korpusa NOV i POJ;

Na znanje i postupak:
Štabu Brodske i XVII. Ud. brigade
Komandi 1. čete Diverzant, bataljona.

Crvene tačke označavaju mjesta gdje treba podmetnuti eksploziv na sastavcima šinja.⁴

⁴ Iz tehničkih razloga crvene tačke su zamijenjene kružićima.

BR. 53

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESET ŠESTE DIVIZIJE OD 17
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA N.O.V.J.
O ORGANIZACIONOM STANJU POTČINJENIH JEDINIČNI**

**ŠTAB
KXVI. DIVIZIJE N.O.V.J.
17. II. 1944
Broj 60/44**

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V.J

Položaj

Dostavlja se organizaciono stanje Divizije, tačka br. 2 iz općeg izvještaja.

XXVI. Divizija je organizovana od tri brigade (I. Dalmatinske N.O.U. Brigade, XI. Dalmatinske N.O. Brigade i XII. Dalmatinske N.O. Brigade), artiljerisko-haubičkog divizionu, sektorske artiljerije P.K. topova i P.A. mitraljeza, bataljona bacača, čete za vezu, intendanture, autočete, divizijskog saniteta — bolnice, tehničke čete, prateće čete Štaba Divizije i divizijske muzike, te kulturno-prosvjetne grupe.

I. Dalmatinska N.O.U. Brigada formirana je od 4 bataljona i čete pratećeg oružja, voda za vezu, pionirskog voda, intendanture i brigadnog saniteta.

XI. Dalmatinska N.O. Brigada ima pet bataljona (svaki bataljon četju pratećeg oružja), vod za vezu, pionirski vod, intendanturu i brigadni sanitet.

XII. Dalmatinska N.O. Brigada organizovana je od četiri bataljona (svaki bataljon ima četju pratećeg oružja), voda za vezu, pionirskog voda, intendanture i brigadnog previjališta.

Uz štabove brigada nalazi se prateći vod za osiguranje štabova i štapske imovine. Svaki štab brigade ima 6 kurira.

Svi bataljoni imaju tri čete u kojima dva voda po dvije desetine.

Prateće čete formirane su od voda bacača 81 mm. (2 bacača), voda mitraljeza (2 do 3 komada) i voda P.K. pušaka (3—4 puške). Svaka desetina ima puškomitraljez, a poneke desetine i mali bacač 45 mm.

Radi specijalnih uslova Divizija ima mnogo više bacača i mitraljeza nego je to izneseno po formaciji.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 29—1/1, k. 518.

Artiljerija je formirana od haubičkog — 100 mm. divizionu (3 baterije — 3 + 2 + 2).

Očekuje se još 6 haubica 105 mm. Ostali dio artiljerije čine baterija brdskih topova 75 mm. (3 topa) i sektorska artiljerija od P.K. topova 40 mm., 57 mm. i P.A. 20 mm. mitraljezi »Breda«. Sektorska artiljerija raspoređena je pod organizacijom komandanta sektorske artiljerije pri štabovima brigada."

Artiljeriji je pridodata reflektorska četa.

Bataljon bacača organizovan je od tri čete bacača. U svakoj četi ima po 6 bacača. Pristupili smo organizaciji bacačkog bataljona s razloga da bi dobili pokretnu jaku bacačku vatru na mjestima gdje se ukaže potreba.

Četa za vezu formirana je od 5 vodova za vezu. Brigadama i haubičkom divizionu pridodati su vodovi za vezu, a pri Štabu Divizije nalaze se dva voda. Oskudijeva se u telefonskom poljskom kablju i baterijama. Četa za vezu kao cjelina i vodovi za vezu nisu u potpunosti odgovorili svojim zadacima.

Intendantura je organizovana prema naređenju Vrhovnog štaba N.O.V. i P.O.J. od 17 oktobra 1943 god.³

Autočeta formirana je kao jedinstveno rukovodstvo nad svim vozilima na kopnu. Raspolažemo sa 8 kamiona u lošem stanju, jednim autobusom u srednjem stanju, šest sposobnih automobila u srednjem stanju, jednim traktorom i 12 motorbicikla u lošem stanju. U sastav autočete ulazi i mehanička radionica.

Potrebe Divizije i Etapne stanice br. I.⁴ autočeta ne zadovoljava.

Divizijski sanitet organizovan je po brigadama i to brigadna previjališta, po bataljonima bataljonska, a po četama bolničari — bolničarke, kao i divizijska bolnica.

Tehnička četa je u organizaciji i dijelit će se; pionirski vod, građevinski vod, mehanički vod i elektro-tehnički vod.

Prateća četa Štaba divizije organizovana je po Naredbi br. 5 od Štaba VIII. Korpusa od 24. I. 1944.

Divizijska muzika sa kapelnikom iznosi 24 druga — muzikanta. Sposobnost muzike osrednja.

² Detaljan raspored snaga Dvadeset šeste divizije za odbranu otoka Visa vidi u dok. br. 78.

³ Vidi dok. br. 17/10—4, k. 13 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

* Etapna stanica br. 1 je vršila prijem i odašiljanje materijala iz Italije prema obali, ka jedinicama Osmog korpusa. Detaljnije o ulozi tih stanica vidi u dok. br. 50—1/8, k. 529 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

Kulturno-prosvjetna grupa broji 21 druga-ricu. Do sada je pripadala Obi. N.O.O.,³ a dolaskom na Vis stavljena je u sastav naše Divizije.

Iako je Divizija relativno brojna, za pravilan odnos i načine artiljerije, pratećih oružja i udarnog dijela — čiste pješadije malen je broj pješaka — strijelaca i sa ovolikim brojem ne može se pravilno organizaciono iskoristiti ovoliko teško naoružanje, iako je sve teško naoružanje od prijekne potrebe za tvrdavsku borbu kakva pred nama stoji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Voj.⁶ Popović	Načelnik: Parmač Stanko	V. d. komandanta p. pukovnik: Milić⁷
	(M. P.)	

BR. 65

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 17 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ O NAPADU NA LUDBREŠKE VINOGRAD¹

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. br. 25/44
17. veljače 1944.—

Predmet: Operativni izvještaj.—

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i PO
JUGOSLAVIJE

Dana 15. II. 1944 god. u 3 sata u jutro II. bataljon udarne brigade »Braća Radić« izvršio je napad na položaje ustaške

⁵ Oblasni NOO za Dalmaciju

⁶ Vojin

⁷ Maks Bace

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6—6/1, k. 351 A.

bande koji su se nalazili u Ludbreškim Vinogradima. Neprijatelj je bio smješten u tri kleti, na koti 155, njih oko 30 ustaških bandita P.T.S.²

Naši borci pod zaštitom magle koja se u to vrijeme spustila na neprijateljske položaje privukli su se sasama blizu neprijateljskim bazama. Snažnim i brzim naletom naši borci uspjeli su u potpunosti iznenaditi neprijatelja, koji nikako nije očekivao napada od strane naših boraca. Raskomočen, skinut, zabavljajući se uz harmoniku, neprijatelj je krvavo platio.

Rezultat ovog napada bio je 6 mrtvih neprijateljskih vojnika i 4 ranjena. Ostali banditi uspjeli su da u bezglavom i paničnom bijegu umaknu do uporišta Ludbreg ostavljajući iza sebe oružje, odijelo, hranu i spremu.

Zarobljeno je: 1 njemački p. mitraljez, 5 šaržera, 600 kom. metaka, 1 laki talijanski bacač sa 14 kapsla, 1 parabelpištolj, 1 dalekozor i ostale ratne spreme, 5 karabina.

Naši gubitci: 2 lakše ranjena i to zamjenik komesara čete drug Makek Ivan i jedan drug iz I. čete.

Utrošeno je municije 250 metaka.

Borci su ovom prilikom pokazali hladnokrvnost, sređnost i umješnost u vršenju prepada na neprijatelja. Naročito su se istakli ovom prilikom drug Makek Ivan, zamjenik komesara čete i drug Parklec Vid, borac I čete.

Poslije izvršenog zadatka naši borci povukli su se u svoju ishodnu bazu pošto je odmah po začetku borbe neprijatelj nastupao sa tri ikolone iz uporišta Ludbreg.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: si. otsutan	Komandant-major: Štrok³
------------------------------	--

- Vjerovatno iz Prve bojne Prve pukovnije PTS, koja je vodila borbu oko Ludbrsga (vidi dok. br. 49).
³ Izidor

BR. 66

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET ČETVIRTE DIVIZIJE OD 17
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ
O STANJU, RASPOREDU I NAREDNIM ZADACIMA POT-
ČINJENIH JEDINICA¹**

ŠTAB XXXIV DIVIZIJE
IV KORPUSA N.O.V.J.
Oper, br.: 44/44.
17. II. 1944.

Opći vojni izvještaj.—

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

I. VOJNIČKA SITUACIJA:

a) Žumberak:

U periodu od 1—15. II. 1944 neprijatelj je vršio česte pokrete svojih trupa komunikacijom Zagreb — Karlovac i obratno. Duž ove komunikacije načičkao je u više sela svoje posade iz kojih vrši sa njima često ispade na oslobođeni teritorij Zumberka² u cilju pljačke i iznenadnog napada na naše slabije snage. Više puta vršio je ispad iz Ozlja prema Krašiću, Hrženiku i Vivodini, iz Jaske i Draganića prema Pribiću, iz Zdenčine, Stupnika i Samobora prema Okiću i Plešivici. Te jedinice su uglavnom od I Kozačke divizije, potpomognute redovno ustaškim i njemačkim snagama od posada stalnih garnizona na tome sektoru. Još 'koncem prošlog mjeseca počeli su stizati na komunikacije Zagreb — Karlovac dijelovi I Kozačke divizije³ i do sada je stiglo na nju preko četiri puka, koji su se rasporedili po selima duž ceste od Zagreba do Karlovca i to: Stupnik, Klinča Sela, Desinec, Zdenčina, Jaska, Volavje, Novaki, Cvetković, Draganići (po svim selima duž ceste), Lazina, i neki manji dijelovi nalaze se u Karlovcu.

Neprijatelj ispadajući na sektor Zumberka — zbog jakih snaga na tom sektoru te kretanja iz više pravaca i brzog manevriranja konjicom više puta mu je uspjelo probiti se dublje

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 38—6, k. 426.

² ³ ⁴ Vidi dok. br. 85.

³ Ta divizija je smijenila 392 legionarsku diviziju koja je otišla u Gorski Kotar, Primorje i Liku (vidi dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

u naš teritorij, kao n. pr. do Plešivice i Okića, gdje je držao položaje Zumberački p. odred, ali opet borbom bude odbijen. **Više** puta mu je uspjelo konjicom i iznenaditi naša bočna osiguranja ili isturene tačke. Neprijatelj kroz sela koja prolazi pljačka **sve** do čega dođe.

Ovih dana stiglo je iz Celja više transporta njemačke vojske u Brežice, gdje su i ostali ali nisu dosada ništa poduzimali.

Zadnjih dana neprijatelj ne pravi česte ispade uslijed vremenskih neprilika, već se pomalo utvrđuje u sadanjim mjestima i izlazi samo u najbliža sela do svojih garnizona radi pljačke hrane, jer im ne dolazi sada sljedovanje, te) se većinom hrane iz sela.

Naše jedinice na Žumlberku onemogućavaju neprijatelju izlaz sa manjim, snagama u sela radi pljačke i postavljaju mu zasjede.

Na Zumberku mobilizacija je još uvijek u toku. Ovih dana mobilisano je na sektor Rude, Plešivica i Sv. Jana oko 80 omladinaca na dobrovoljnoj bazi. Šest legionara rodnom iz Sv. Jane došli su sa oružjem i opremom iz Ogulina⁴ i prijavili se u Zumberački p. odred, gdje su ostali dobrovoljno kao borci.

b) Pokuplje i Posavina:

Situacija na ovome sektoru slična je kao i na Zumberku. Na komunikaciji Zagreb — Sisak nalazi se nešto manje od dva puka I Kozačke divizije koji su zaposjeli sela: Brezovica, Lomnica, Gradići, Mraclin, Lekenik i Dužicu, dok ostale garnizone drže stalne posade sastavljene od ustaša i gestapovaca.⁵ Iz ovih baza neprijatelj isto vrši ispade u obližnja sela u cilju pljačke. Tako su ovih dana izvršili ispad iz Dužice i Zažine u selo Cerje, gdje je držao položaj jedan bataljon Turop. posav. p. odreda. Nakon duže borbe uspjelo je neprijatelju potisnuti taj bataljon iz sela i popaliti jedan dio sela, ali je bataljon vršio protunapad, te se je neprijatelj povlačio u polazne baze, te nije uspio potpuno spaliti i opljačkati selo.

Mobilizacija na ovom sektoru malo je zastala, vrši se djelomično, ali još uvijek ima uslova uz dovoljnu pripremu da se mobilizacija obnovi.

II. ORGANIZACIONO STANJE:

a) **Omladinska brigada »Jože Vlahovića«:** Imade 4 bataljona, svaki bataljon imade 3 pješadijske čete i jednu prateću četvu, koja ima u svom sastavu po jedan t. bacač, 3 t. mi-

⁵ Odnosi se na njemačke Doliciske snage.

traljeza, četvu za vezu, inženjersku četvu (pionirsko-minersku), bolničku četvu i topovski vod. Od oslobođenih i zarobljenih Rusa, kojih imade sada u Brigadi preko 50, formirana je Ruska četa. Komandir te čete je tenkovski poručnik crveno-armejac, koji je oslobođen iz logora.

b) **Brigada »Franje Ogulinca-Selje«:** Imade 3 bataljona I i II bataljon imadu po 4 pješadijske čete, dok Treći bataljon imade 3 pješadijske čete. Zatim imade prateću četvu, koja ima u sastavu i protukolski top, četvu za vezu, bolničku četvu i minerski vod.

IV četa II bataljona te Brigade otišla je u kotar Sisak sa zadatkom da preko K.K. Sisak i Kotarskog N.O.O.-a Sisak izvrši mobilizaciju, te ako uspije sa mobilizacijom, formirat ćemo IV bataljon u toj Brigadi, u čiji sastav bi ušla i 4. četa I bataljona.

c) **Zumberački P. odred:** Imade četiri bataljona, svaki bataljon imade po tri pješadijske čete i jedan prateći vod, koji ima u svom sastavu po jedan teški bacač. Zatim imade i vod za vezu, bolnički vod, minerski vod, a sada smo tom Odredu dodijelili jedan protukolski top. IV bataljon toga Odrada formiran je sada uskoro i većinom od novih boraca a čitavi Odred imade 2/3 novih boraca.

d) **Turopoljsko-posavski P. odred:** Imade tri bataljona, svaki bataljon po 3 pješadijske čete, zatim omladinsku četvu, vod za vezu, bolnički vod i minerski vod. Sada taj Odred formira i prateću četvu, u čijem sastavu imade samo jedan teški bacač, te bi im trebalo dodijeliti još koji bacač.

e) Auto-vod: Ima u svom sastavu 3 kamiona ispravna i 2 neispravna, 2 luksuzna ispravna. 4 motocikla ispravna i jedan neispravan. Imade svoju mehaničku radionicu i garažu.

f) Formirali smo dopunski bataljon, gdje uvrštavamo sve zarobljenike — domobrane ili prisilno mobilisane od naše strane i tu svršavaju kratki vojno-politički kurs, nakon toga upućujemo ih u jedinice. Izgleda da će ovaj način zadržavanja domobrana u našoj vojsci uglavnom uspjeti, desit će se poneki dezertar ali ih većina ostaje.

III. REORGANIZACIJA I FORMACIJA NOVIH JEDINICA:

Mišljenja smo da se od dva bataljona Zumberačkog odreda i jednog bataljona Turopoljsko-posavskog odreda formira III brigada, dok bi iz Omladinske brigade »Jože Vlahovića« uzeli potreban broj rukovodilaca, a njoj bi dali veći broj novih boraca iz Zumberačkog odreda. S time bi se odredi opet smanjili i oslabili, ali dali bi im u zadatak i mogućnost da ponovo

vrše mobilizaciju i formiraju nove bataljone, sve dok se ne bi ojačao svaki odred na 4 bataljona.

IV. OCJENA ŠTABOVA:

a) Štab divizije:

Pojedini članovi Štaba divizije nastojali su da zadovolje na svojim dužnostima, no zbog toga što Divizija ne djeluje kao jedna cjelina, ni Štab divizije ne djeluje jedinstveno kao štab. po sada je vrlo malo akcija izvedeno pod direktnim rukovodstvom Štaba divizije, te se je po pitanju pomoći nižim štabovima malo pomoglo.

b) **Omladinska brigada »Jože Vlahovića«:** Nakon savjetovanja i konferencija sa ovim Štabom oni su se malo pokrenuli, ali ovaj Štab kao cjelina ovakav još uvijek ne zadovoljava. Nema kod njih dovoljno samoinicijative i odlučnosti. Komandant⁶ te Brigade sada je ranjen nesretnim slučajem iz pištolja od načelnika Štaba te Brigade i duže vremena neće biti sposoban. Pošto komandant duže vremena neće vršiti dužnost, mi smo mišljenja da postavimo za v.d. komandanta Brigade načelnika Štaba te Brigade druga Poparu Milana, koji inače imade dovoljno sposobnosti i iskustva i odlučnosti, dok mu još pomalo nedostaje samoinicijative i samoodgovornosti, ali za sada bi on najviše iz toga Štaba zadovoljio. Zamjenika komandanta te Brigade druga Lazu Dragaša postavili bi za operativnog oficira te Brigade, isti je hrabar i sposoban za komandovanje Brigadom u lakšim zadacima, dok u složenijim borbama dovoljno se ne snalazi i sporo se odlučuje. Komesar⁷ te Brigade je dosta dobar.

c) **Brigada »Franje Ogulinca-Selje«:** Iz ovog Štaba poginuo je komandant drug Ivan Mladen, u borbi kod Veleševca u Posavini dne 10.11. 1944. Sa njegovim padom izgubili smo mnogo jer je on inače kao komandant zadovoljavao. Na njegovo mjesto postavili smo kapetana Tojagić Milana, zamjenika komandanta te Brigade, koji je sada bio na brigadnom kursu i osposobljen za komandanta Brigade. On je dosta dobar, snalažljiv, odlučan i mislimo da će zadovoljiti. Načelnika Štaba⁸ te Brigade postaviti ćemo za operativnog oficira te Brigade, a isti se dosada, kao i sad u Posavini u borbi kod Veleševca, pokazao dobar te će moći mnogo pomoći komandantu. Komesar⁹ te Brigade je također dobar.

⁶ Đuro Dulić

⁷ Drago Bobetko. Poginuo 1945 godine.

⁸ Feodor Škrinjar

⁹ Marijan Badel, narodni heroj

d) Zumberački P. odred: Štab ovog Odreda kao cijelina zadovoljava. Komandant ovog Odreda uz dobrog komesara i ostale članove Štaba dobar je, ali kada bi ostao sam neko vrijeme pravio bi izvjesne greške i ne bi se osjećao dovoljno odgovoran, više puta se gubi u sitnicama dok glavni rad ostaje na što mu je ukazano i ima izgleda da se popravi. Komesar i ostali članovi Štaba dosta su dobri i samoinicijativni.

e) Turopoljsko-posavski P. odred: Štab ovog Odreda za sada zadovoljava, iako je to najmlađi štab, ali pokazao je najviše samoinicijative, kako kod izvođenja akcije, tako i kod mobilizacije novih boraca. Naročito komandant tog Odreda drug [Radović] Milan-Čokara je dobar.

V. PREGLED VOJNIČKE OBUKE:

U pogledu vojničke obuke izdali smo svima jedinicama jedinstveni program i plan rada kako za borce tako i rukovodioce. Po jedinicama sada se po tom pitanju radi intenzivno.

Sada smo organizirali s Vašom pomoću nastavnika školu za niže vojne rukovodioce, koja počinje raditi 20. ov.mj. Kurs će trajati po 20 dana a bit će na njemu po 40 slušalaca, tj. iz svake jedinice po 10. Također počinje i kurs za vezu (telefonski i signalni), koji će trajati 15 dana a svaka jedinica uputit će 5 drugova. Još od prije održava se pri našem Štabu minerski i antitenkovski kurs i sada po svim jedinicama imademo sposobne minere, koji rukuju i svim antitenkovskim minama i minama domaćeg proizvoda.

VI. VOJNO-POLITICKA SITUACIJA U JEDINICAMA:

U svim našim jedinicama borci dobro rukuju oružjem, puškama, p. mitraljezima, mitraljezima, kao i borci iz pratećih četa bacačem i topom, no još uvijek imade nedostataka u korištenju naročito teškog oružja i trošenju municije, za što smo izdali potrebna naređenja i uputstva.

Moral i borbenost kao i disciplina Omladinske brigade »Jože Vlahovića« u zadnje vrijeme se popravlja i sada je na srednjoj visini. U zadnjim borbama borci ove Brigade pokazali su dosta borbenosti.

Stanje u Brigadi »Franje Ogulinca-Selje« i poslije ove borbe u Posavini, koja je bila za nju jedna od najvećih bitki i gdje je pretrpjela osjetne gubitke, dobro je i sve to nije loše djelovalo na moral boraca, nego dapače borci su još mnogo se očeličili i postali mnogo hrabriji. I u toj borbi oni su se držali odlično i nanijeli neprijatelju daleko veće gubitke nego su ih oni imali, iako je neprijatelj bio nadmoćniji po brojčanosti i

naoružanju, iako je napadao a Brigada se branila na onakom terenu. Također ta Brigada držala se dobro i u akcijama na Odru i Horvate.¹⁰

Stanje u Turopoljsko-posavskom odredu je isto dosta dobro, borbeni moral je na srednjoj visini i imali su zadnje vrijeme dobrih uspjeha, n.pr. II bataljon, ikoji je bio u Posavini, vodio je stalnu borbu sa neprijateljem, odbrambenu i ofanzivnu, gdje je potukao oko 50 neprijateljskih vojnika, 20 zarobio i zaplijenio između ostalog 4 mitraljeza »šarca«, dok su njihovi gubitci bili neznatni. I ostali bataljoni držali su se u zadnjim akcijama dosta dobro. Ima izgleda da se taj Odred razvije u jednu čvrstu jedinicu.

Stanje u Zumberačkom p. odredu je za sada najslabije. Imade veliki broj novih boraca bez iskustva u borbi i nisu još prošli jače borbe te borbeni moral nije na dovoljnoj visini. Rukovodstvo je također, tj. štabovi bataljona i komande četa, dovoljno neiskusno, što se je pokazalo i u borbi 14. II. kod Plešivice. No unatoč toga on je imao prije kratkog vremena niz uspješnih akcija i zasjeda na cesti Zagreb — Karlovac i pravilnim radom i vođenjem borbi i ovaj Odred će se brzo prekaliti u dobru jedinicu.

Sada smo mišljenja da od jedinica toga Odreda i Turopoljsko-posavskog odreda formiramo treću brigadu.

VII. SADAŠNJI RASPORED JEDINICA:

a) **Omladinska brigada »Jože Vlahovića«** nalazi se sada na sektoru Krašić — Bresarić — Pribić — Vivodina sa zadatkom pritiska na komunikaciju Jaska — Karlovac i napadanja slabijih tačaka na njoj.

b) **Zumberački P. odred:** Slani Dol — Breganica — Vratnik sa jednim bataljonom sa zadatkom postavljanja zasjeda neprijatelju koji se kreće i mobilizacija, a sa ostala tri bataljona Odred se nalazi na sektoru Sv. Jana — Plešivica — Prilipje sa zadatkom postavljanja zasjeda na cesti Stupnik — Jaska i mobilizacija.

c) **Brigada »Franje Ogulinca-Selje«** nalazi se sada na sektoru Bukovčak — Lipnica — Dubranec sa zadatkom sprečavanja neprijateljskih pokreta ako on pokuša i u zajednici sa Turopoljsko-p.[osavskim] p. o. da vrši izpitivanje i pripreme za akcije na sektoru Zdenčina — Brezovica — Odra.

d) **Turopoljsko-Posavski P. odred** nalazi se na sektoru Donja Kupčina sa jednim bataljonom, dok s ostala dva bataljona na sektoru Trputci — Brebernica, gdje izviđa mogućnost

¹⁰ Vidi dok. br. 105.

napada na kozake u Brezovici. Za par dana poslat ćemo jedan bataljon toga Odreda u Posavinu.

VIII. NAČIN I KVALITETA ISHRANE I ZDRAVSTVENO STANJE;

Naše sve jedinice još uvijek ishranjuju se po kućama. Još se nisu uspjeli stvoriti fondovi kod (komandi područja, da bi se moglo preći na kazansku ishranu, ali sada se svom silom radi na tome da bi se to sprovelo što prije u život. Ishrana općenito za sada je još zadovoljavajuća što se tiče kvaliteta i kvantiteta, ali je samo nepraktična.

Zdravstveno stanje u našim jedinicama od zadnjih 15 dana se je popravilo. Bilo je u Omladinskoj brigadi prije 15 dana par slučajeva trbušnog tifusa, ali se to spriječilo da se ne proširi i sada se ne pojavljuje. Sada po svim jedinicama imade po par slučajeva gripe i prehlade, što je razlog što veliki broj boraca nema šinjela i slabo odjelo. Svi borci po našim jedinicama cijepljeni su protiv tifusa.

IX. PLANVI ZA BUDUĆE AKCIJE I OPERACIJE:

Sa Turopoljsko-p.[osavskim] p. o. i Brigadom »Franje Ogulinca-Selje« imamo u planu napasti Brezovicu, gdje se nalazi II Divizion I Donskog pu'ka I Kozачke divizije, koji broji ukupno oko 700 vojnika, spavaju po kućama, od teškog oružja imaju 4 topa i 2 t. bacača. Zatim imamo u planii Zdenčinu, gdje se nalazi također jedan divizion kozaka i imadu 2.000 konja, koje su skoncentrisali tu radi ishrane.

Kada bi ovdje bile jače naše snage dalo bi se dobro napadati ove kozake, koji su se privremeno smjestili po selima a spavaju po kućama i slabo su utvrđeni, a moral istih je dosta slab. Sa ovim snagama ne mogu se vršiti veće akcije jer su nam dosta razvučene, zbog toga što je neprijatelj na čitavom sektoru načičkao posade i vršio ispade u svim pravcima.

X. STANJE ODJEĆE I OBUĆE:

Sa obućom naše jedinice za sada stoje dosta dobro, sa odjećom stojimo još uvijek slabo, te ako bi htjeli da nam se svi borci obuku trebali bi oko 1.000 šinjela i odijela.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Franjo Knebl

(M. P.)ⁿ

Za komandanta,
nač. štaba:
Dušan Pekić

¹¹ Okrugli pečat: Štab Zumberačko-pokupskog sektora NOV i PO Hrvatske

BR. 53

17VJEŠTAJ ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 18 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJO BORBAMA ČETVRTE NO BRIGADE KOD SELA GORE¹

ŠTAB
UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Op. br. 81-1944.
Dne 18. II. 1944.

Izvještaj o borbama
u Gore.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1) Naša IV brigada u posljednje vrijeme zatvarala je pravac prema Petrinji i držala položaje Kosinjak, k. 226, Župić (k. 264). Ovi položaji bili su unaprijed određeni i u slučaju neprijateljskog nadiranja od Petrinje na istima se imala prihvatiti borba.

Neprijatelj,² koji je imao tačne podatke o našim položajima, krenuo je 14. ov. mjeseca oko 13 časova i napao naš položaj na k. 226. Naše manje snage koje su se nalazile na ovom položaju pod pritiskom neprijatelja bile su zabačene. Jačina ovoga neprijatelja bila je oko 100 vojnika. U isto vrijeme jedna neprijateljska kolona oko 60 vojnika napala je II bataljon IV brigade na Župiću (k. 264).

Pošto je neprijatelj iznenadio naše jedinice na položaju, to mu je uspjelo da se pod zaštitom vlastite avijacije probije u s. Goru.

2) Naše jedinice koje su vodile borbu bile su dijelovi IV brigade.

3) Neprijateljske jedinice bile su sastavljene od ustaša i legionara. Jačina njegova iznosila je ukupno oko 200 vojnika.

4) Situacija: Borba je uglavnom vođena sa našim manjim snagama, i pošto je neprijatelj prodro u Goru, II bataljon povukao se sjeverno od Gore, na k. 200. III bataljon IV brigade, koji također nije mogao odbiti neprijatelja sa k. 226, zauzeo je prihvatne položaje i uglavnom tukao neprijatelja koji je

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13—3/1, k. 426.

² Odnosi se na dijelove Prve kozačke konjičke divizije (vidi mikrofilm »Minhen 2/635—636« u mikroteci Vojnog istoriskog instituta).

pokušao da produži svoje daljnje nadiranje. I bataljon IV brigade, koji je služio kao rezerva, dobio je zadatak da krene napadne neprijatelja od s. Marinovića, te tako da se spoji sa III bataljonom oko k. 226.

Pošto je neprijatelj zadržao se u Gori ne izbijajući dalje to su II i IV bataljon krenuli u povratni napad na neprijatelja izbacili ga iz s. Gore i dalje nastavili gonjenje prema Zupiću i k. 264, kojim položajima su ponovno ovladali. Također III i j bataljon krenuli su prema Kosinjaku i zauzeli k. 226. Neprijatelj prilikom povratnog napada naših jedinica povukao se prema Petrinji u neredu pretrpivši tom prilikom osjetljive gubitke. Dijelovi IV brigade ponovno su ovladali svojim položajima, a neprijatelj je protjeran. Vjerojatne neprijateljske namjere bile su uznemiravati naše jedinice, pljačkati stanovništvo i uznemiravati pozadinu. Naša namjera i odluka bila je zatvaranje pravca prema Petrinji, a u slučaju eventualnog napada neprijatelja potući ga i nanijeti mu što više gubitaka.

5) Zapovijesti za ovu akciju izdavate su usmene i na licu mjesta gdje se vodila borba.

6) Borba je počela 14. II. 1944 u 13 časova.

7) Ishod borbe: Postavljeni ciljevi nisu postignuti. Zadatak u potpunosti nije izvršen. Zarobljenog ljudstva i materijala nije bilo.

Gubitci neprijatelja bili su: 15 mrtvih i više ranjenih vojnika.

8) Naši gubitci u toku ove borbe: 7 ranjenih, od kojih su dva naknadno umrli. Među ranjenima nalazi se politkomesar čete drug Šesto Kojo. Svi su ranjeni od aviona. Naknadno smo obaviješteni da su četvorica partizana zarobljeni. Oni su se pred avionima sklonili u jednu kuću i nisu se povlačili pred neprijateljem i tako su pali neprijatelju u ruke.

9) U ovoj akciji utrošeno je 1350 metaka za sve vrste pušaka i p. mitraljeza i jedna mina za t. bacač.

10) Jedinica i drugova koje bi trebalo pohvaliti za hrabro držanje nije bilo. Također koji su se slabo držali u borbi nije bilo.

11) Kritički osvrt na akciju:

Ova akcija iako nije bila pripremana unaprijed, ipak se je znalo da će neprijatelj pokušati vršiti napad prema položajima IV brigade. Međutim, Štab brigade, kao i ostali štabovi, nisu poklonili dovoljno pažnje i nisu preduzeli sve potrebne mjere da na vrijeme otkriju nastupanje neprijatelja, te ih je tako neprijatelj zatekao nespemne na položaju. U toku pak same akcije nije se pravilno vršilo manevrisanje sa bataljo-

nima, što se vidi po samom rezultatu borbe. Razumije se po i^jne da ni same odluke nisu bile od strane Štaba brigade u duhu momentane situacije.

— Komandovanje jedinicama nije bilo onakvo kako **treba**, jer bataljoni su vrlo neoprezni bili na svojim položajima, a u toku borbe dosta slabo rukovodili jedinicama, jer im je neprijatelj izmakao ispred njih takorekuć nekažnjen i sa malim gubitcima.

Dakle, iz ovog se vidi da je Štab IV brigade vrlo slabu pažnju poklonio izviđačkoj i osmatračkoj službi, te ih je neprijatelj našao potpuno nesredene na položaju, i tom prilikom uspio im probiti se čak do s. Gore.

— Sadejstvo ostalih rodova oružja nije došlo da izražaja, jer se u akciji nije ni upotrebljavalo osim pješadije.

— Taktički i borbeni postupci starješina, kao i jedinica, nisu bili u potpunom skladu sa opštim razvojem situacije na položaju gdje je vođena borba.

— Pouke iz ove akcije možemo izvući slijedeće: Prilikom zatvaranja izvjesnog pravca neke jedinice, kao što je slučaj bio kod IV brigade, treba isturenim daljim patrolama prema neprijateljskim garnizonima prikupljati podatke, te u svakom momentu biti potpuno obaviješten o pokretu neprijatelja, kao i njegovim eventualnim namjerama. Na taj način ne bi se dogodio slučaj da naše jedinice koje budu na položaju dočekaju neprijatelja nespremne, jer bi se unaprijed već spremile za doček neprijatelja.

Na gornje propuste ukazano je Štabu IV brigade, kao i ostalim starješinama. Odgovorni drugovi biće kažnjeni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR:
Uroš Krunić

KOMANDANT, MAJOR:
S. Bjelajac

(M. P.)

BR. 53

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 18 FEBRUARA
1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O RASPOREDI
I BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA OD 1 DO 14 FEBRUARA¹**

**STAB
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
18. II. 1944.**

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Operacijski izvještaj za borbe I. Brigade
11., 12. i 13. ov. mj., kao i rad brigada
za svaki dan od posljednjeg izvještaja,
t.j. 31. januara ov. god.²

1. II. 1944.

I. Brigada sa dva bataljona kod Grahova,
jedan u s. Luka, a jedan u s. Marinkovci. Druga
dva bataljona u s. Peulje.

II. Brigada: dva bataljona na sjevernoj
strani Livanjskog Polja na prostoriji Strupnić
— Celebić — Vrbica, jedan bataljon u s. Nugla-
šica i jedan u s. Crni Lug.

Grahovsko-peuljski odred prema Strmici,
sa jednim bataljonom u s. Kneževići, jednim u
s. Mračaj, a jednim u selu Vidovići.

Štab divizije u s. Grkovci, a divizijska bol-
nica u s. Vel. Tičevo.

2. II. 1944.

Sve jedinice na starim položajima, sem
što je jedan bataljon II. Brigade upućen po na-
ređenju ovoga Štaba jugozapadnom stranom
Livanjskog Polja u s. Rujani, odakle je imao da
postavi mine na putu Livno — Prolog i zasjede
u Prološkoj Draži za neprijateljske kamione
koji saobraćaju komunikacijom Livno — Sinj.³

3. II. 1944.

Prema naređenju Štaba VIII. Korpusa,⁴
izdato je naređenje štabovima brigada da pri-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9/2, k. 842—A.

² Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 135.

³ Na toj komunikaciji bataljon je napao neprijateljsku autokolonu (vidi dok. br. 29).

⁴ Vidi dok. br. 9.

kupe svoje snage i to: I. Brigada na prostorijsi Grahova, II. Brigada na prostorijsi s. Peulje i da se sprema za pokret u pravcu Grahovo — Knin — Zrmanja. Ovo zbog nejasne situacije kod XIX. Divizije, koja je tih dana vodila borbu sa neprijateljem i sa njom se nije imalo veze, pa u cilju pomoći istoj. Po ovom zadatku izdato je naređenje I. Brigadi da uputi jedan svoj bataljon preko Donjeg Tiškovca i Plavnog radi hvatanja veze sa dijelovima XIX. Divizije i saznanja situacije kod iste. U toku noći brigade su se koncentrisale na određene im prostorijske.

4. II. 1944. Dobili smo naređenje od Štaba VIII. Korpusa, da se brigade zadrže prikupljene na određenim prostorijskama i da sačekaju izvještaj bataljona koji je pošao za vezu sa XIX Divizijom.
5. II. 1944. Bataljon I. Brigade je uspostavio vezu sa dijelovima XIX. Divizije kod Plavnog i izvijestio da situacija nije zabrinjavajuća.⁵ Po ovome izvještaju dobijeno je naređenje od Štaba korpusa o obustavljanju pokreta naših brigada ranije datim pravcem, pa smo zbog toga I. Brigadu i dalje zadržali na prostorijsi Grahova, a II. Brigadu na prostorijsi Peulje — sjeverni dio Livanjskog Polja.
- Bataljon I. Brigade koji je išao za vezu sa XIX. Divizijom na putu je očistio Plavno i protjerao neprijateljsku posadu od 100 četnika za Knin. III. Bataljon ove brigade je u toku noći očistio Strmicu i protjerao četničku posadu iz iste za Knin. U ovim akcijama naši dijelovi nijesu imali gubitaka.
6. II. 1944. Bataljoni I. Brigade u Plavnom i Strmici, dato je naređenje da se povrate u sastav svoje brigade.
7. II. 1944. Jedinice se nalaze na ranije određenim mjestima.
8. II. 1944. I. Brigada na starim položajima, a bataljoni II. Brigade produžili su — jedan za Celebić a jedan za Rujane.

¹⁰ Vidi dok. br. 105.

Grahovsko-peuljski odred na položajima prema Strmici.

9. II. 1944.

I. Brigada na starim položajima, a II. Brijuni gadi izdato naređenje da prikupi svoje snage [• Livanjskog Polja i postavi na prostoriju Grkovci — Peulje. Ovo iz razloga što je XX. Divizija obaviještena o koncentraciji neprijateljskih snaga u Livnu i okolini i namjerama čišćenja istog [sa] prostorije Kamešnice i Dinare, pa se uslijed toga IX. Brigada njihove divizije prebacila sa prostorije Rujani — Sajaković na sjevernu stranu Livanjskog Polja, na prostoriju Bastasi — Čelebić — Strupnić, a Stab XX. Divizije došao je u s. Nuglašice.

10. II. 1944.

Ovog dana izjutra smo dobili podatke od obavještajne i izviđačke službe da je neprijatelj skoncentrisao svoje jake snage u Kninu i okolnim selima, da je došao sa nekoliko kamiona vojske u Strmicu, a sa jačim snagama u Plavno. Sastav neprijatelja: Njemci i četnici, a prvog dana dobijeni podaci govore o pokretu neprijateljskih snaga od Livna i Sinja preko Kamešnice i Dinare, koji bi se imali povezati sa snagama od Knina preko Grahova u cilju čišćenja prostorije na kojoj se nalaze naše jedinice. Prema ovim podacima smo izdali naređenje za raspored naših snaga, čiji prepis prilažemo ovom izvještaju.⁶

Po ovom naređenju raspored snaga I. Brigade trebao je biti slijedeći: dva bataljona na prostoriji sela Marinkovci — Maleševci, jedan bataljon u s. Kesići (ovaj bataljon iz Kesića u slučaju da neprijatelj krene od Strmice imao je posjesti Glavicu [k. 936] — Cigelj (k. 1075). Ispred njega su se nalazili dijelovi Grahovskog odreda. Bataljon u s. Ugarci imao je slati jače izviđačke dijelove preko Risovca i Jelina Polja u pravcu Mračaja, isto za vezu sa tamošnjim dijelovima Grahovskog odreda i osiguranje sa te strane, kao i od Uništa preko Marića košara.

Grahovsko-peuljski odred po našem rasporedu trebao je biti kao predstraža I. Brigade

¹⁰Vidi dok. br. 105.

držeci položaje na Deralu prema Strmici od Kneževića do Mračaja i Risovca.

II. Brigada sa glavninom svojih snaga u Peulju, jedan bataljon imao je biti u s. Donje Peulje, štiteći pravac od Uništa preko Borove Glave i održavajući tijesnu vezu sa bataljonima I. Brigade od Grahova i u s. Marinkovci.

Štab I. Brigade nije izvršio raspored snaga po ovom naređenju, već kad je dobio obavijest da neprijatelj namjerava od Knina u pravcu Grahova izdao je svoju zapovijest⁷ za raspored snaga po dubini sjeverno od komunikacije Grahovo — Strmica, a Grahovskom odredu prepustio je pravce južno od ove komunikacije. Za izmjenu našeg naređenja navode da su se rukovodili željom da neprijatelju onemoguće prodor od Strmice za Grahovo i što su smatrali da bi takav raspored odgovarao bolje konkretnoj situaciji.

U ovom slučaju Grahovsko-peuljski odred je dobio dva kontradiktorna naređenja, pa je po našem naređenju ostavio jedan manji dio snaga u s. Kneževići, a po naređenju Štaba brigade postavio jedan bataljon u s. Ugarci.

11.11.1944.

Ujutro rano pošli su bataljoni I. Brigade na položaje prema zapovijesti Štaba brigade. Prvi njihov bataljon, koji je bio u selu Kesići, kad je dobio zapovijest za pokret, Štab bataljona istu nije proradio sa komandama četa, niti im je objasnio situaciju niti zadatak, bataljon je preko s. Vidovići i s. Kneževići pošao za s. Zaselak, gdje je iznad Strmice imao posjesti položaje. Čitavim putem bataljon nije imao nikakvog osiguranja u kretanju, niti je Štab bataljona određivao predhodnice kuda su prolazili. Padao je snijeg i bila je prilična vijavica ali ovo nije bio razlog da se ne određuje osiguranje jedinice u nastupnom maršu kad se ona kreće u pravcu neprijatelja. Bataljon je oko 12 časova došao u s. Zaselak i smjestio se bez ikakvog osiguranja i obezbjeđenja, niti pak da je isturio ma kakve i kolike dijelove u pravcu neprijatelja.

⁷ Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

1.) Selo Zaselak dođe sjeverno od Strmic_e nekoliko stotina metara sjeverozapadno od pu[^] Strmica — Grahovo, desno dođe Donji Tiškovac, a lijevo brdo Deralo u vrlo maloj blizini (Ovo se vidi na sekciji Knin razmjera 1:100.000)

2.) U selu se smjestio bez ikakvog osiguranja I. Bataljon I. Brigade ove divizije.

3.) Odmah po dolasku bataljona u selo, 15 minuta poslije smještaja istog, od Strmice je došla jedna neprijateljska kolona jačine 80—100 vojnika i upala u s. Zaselak. Sastav neprijatelja bili su Njemci — dijelovi I. Alpiske divizije, sa nešto četnika Brane Bogunovića.

4.) Bataljon je bio u selu, razmješten po kućama, da bi se ljudstvo ogrijalo i raskravilo oružje koje je bilo zamrzio, bez ikakvog osiguranja. Neprijatelj je iz Knina jednom kolonom išao preko Strmice za Grahovo a drugom preko Vrpolja i Risovca za Grahovo.

Ovo je bila predhodnica kolone preko Strmice za Grahovo i ista je na svome **putu** skrenula da ispita selo Zaselak baš u momentu kad je bataljon došao u selo i bio se razmjestio po kućama. Neprijatelj je udario na prve **kuće** i kad je primijetio našu vojsku odmah je otvorio vatru na istu. Kako je bila vijavica pa se nije moglo daleko vidjeti, a vojnici su bili **svi** po kućama, to neprijatelja nije niko primijetio prije nego je ušao u selo i otvorio vatru. Čitav bataljon pa i sam Stab bataljona bili su iznenađeni i tim iznenađenjem smeteni, tako da **su** grabili izaći iz kuća i povući se što prije iznad sela. Naročiti otpor u cilju odbijanja neprijatelja ili omogućavanja izvlačenja svih dijelova nije dat, niti je bar pokušato da se to povratnim napadom izvrši onda kad se glavnina bataljona prikupila iznad sela, već se bataljon povukao preko Stožišta u pravcu Trivanova Dola, premda je Stab bataljona znao da je u selu ostalo oko 30 ljudi i glavni dio naoružanja bataljona.

5.) Stab bataljona poslije dobijene zapovijesti od Štaba brigade nije izdavao na osnovu iste nikakovu svoju zapovijest niti naređenje,

pa nije ni upoznao komande četa niti ljudstvo uopšte sa situacijom niti svojim zadatkom.

6.) Borba je počela u 12 časova a trajala je svega pola sata, samo toliko koliko je trebalo da se bataljon izvuče iz sela. Ono ljudstvo koje je ostalo u selu, jedan njegov dio davao je žilav otpor braneći se iz jedne kuće koju je neprijatelj tukao bacačima i ručnim bombama dok ju je osvojio. Gro bataljona nije stupalo u borbu.

7.) Neprijatelj je za kratko vrijeme ovladao selom, a naše snage su se povukle iz istog sem 27 drugova koji su nastradali u borbi.

8.) Ishod borbe je bio u korist neprijatelja, jer je za vrlo kratko vrijeme ovladao selom, bataljon je pretrpio jake gubitke u ljudstvu i materijalu.

9.) Naši gubici u ljudstvu i materijalu bili su slijedeći: 8 drugova poginulih u borbi, a 12 zarobljenih (dvanaest), 1 smrzao u putu i 5 nestalih vojnika. Od materijala je ostalo u selu 5 puškomitraljeza, 1 protivkolska puška, 1 teški mitraljez, 1 laki bacač, 31 puška sa 2.500 metaka, 26 mina za bacač i 90 metaka za protukolsku pušku. Komandir jedne čete koji je ostao u selu sklonio se i zatrpao u snijeg, pa pošto je neprijatelj napustio selo on je noću sa odbornikom pregledao sve kuće i pronašao 5 puškomitraljeza, 12 pušaka i oko 1.500 metaka (ovo je oružje i municiju sklonio van sela u jednu pećinu, za koje je već upućena jedinica da ga prihvati). Puške i puškomitraljezi su ostali ispravni samo što im je neprijatelj polomio kundake, a ostalo je sve odnijeto od strane neprijatelja.

Imena poginulih i nestalih drugova vide se iz liste gubitaka, koja se dostavlja u prilogu ovog izvještaja.

10.) U borbi sa neprijateljem utrošen je vrlo mali i neznatan broj municije.

11.) U ovoj se borbi nije niko od starješina ili vojnika pokazao u pogledu hrabrosti i inicijative, nego naprotiv svi su podbacili počev od Štaba bataljona pa do vojnika.

12.) U ovoj se borbi slabo ponio Štab bataljona i on uglavnom snosi krivicu zbog velikih vojničkih propusta za ovakav ishod ove borbe koji su od strane ovog Štaba uzeti na odgovornost. . .

13.) Kritika ove akcije izgleda slijedeća:

a.) Štab bataljona po primitku zapovijesti od Štaba brigade nije istu prije pokreta niti ma gdje proradio sa komandama četa, odnosno st komandirima, nije im objasnio zadatak niti ih je uopšte obavijestio i upoznao sa situacijom koja je bila iznijeta u zapovijesti.

b.) Bataljon nije imao nikakvog osiguranja u kretanju prema neprijatelju, pa ni onda kada je prošao posljednje naše dijelove prema istome a to je četu Grahovskog odreda.

c.) Nije vojnički ispitao selo prije ulaska bataljona u isto, premda su znali da neprijatelj namjerava od Strmice u pravcu Grahova.

d.) Nije postavljeno obezbjeđenje na mjestu kad je bataljon unišao u selo, predstraža niti ma kakav drugi dio u ovome smislu.

e.) Poslije prepada neprijatelja nije se organizovao otpor u cilju suzbijanja istoga i izvlačenja zaostalih dijelova u selu.

f.) Nije pokušana upotreba ručnih bombi, da bi se na taj način neprijatelju nanijeli gubici i da bi se suzbio natrag, kako bi bataljon prošao sa manje žrtava.

g.) Poslije izlaska glavnine iz sela i prikupljanja jedinica iznad istoga nije se pokušalo sa povratnim napadom u cilju spasavanja i izvlačenja zaostalog ljudstva i materijala.

h.) Poslije borbe pa sve do dolaska u sastav brigade nije se ništa uradilo da se sazna sudbina zaostalih drugova u selu i prilično velikog broja naoružanja bataljona.

i.) Ovom se akcijom rukovodilo skroz nepravilno i nevojnički, pa se iz iste imaju izvući pouke prvo o vještini pravilnog rukovođenja i komandovanja jedinicom u kretanju, u svim fazama borbe, u odstupanju i u svim slučajnostima u kojima može jedinica da bude.

Taktički postupak Štaba I. Brigade o ovakvom rasporedu svojih snaga bio je nepravilan, on je mijenjajući svoj raspored dat naređenjem ovoga Štaba sam na sebe preuzeo veliku odgovornost, uslijed toga i borbeni postupci pojedinih jedinica nisu bili u skladu sa razvojem situacije u samoj borbi sa neprijateljem.

Druga neprijateljska kolona, koja je od Knina preko Vrpolja i Risovca oko 16 časova došla u Grahovo, u s. Ugarci naišla je na dijelove Grahovsko-peuljskog odreda, koje su također iznenadili nanoseći im gubitke od 2 mrtva, 3 ranjena i 2 zarobljena druga.⁸ Grahovski odred se je bez borbe povukao sjeverno od Grahova i neprijatelj je od 17 do 18 časova ovladao prostorijom Grahovo — Obijaj — Luka.

Kolona koja je pošla od Knina preko Strmice za Grahovo, poslije sukoba sa bataljonom u s. Zaselak i zbog velike sniježne vijavice, nije ovoga dana mogla proći preko Derala za Grahovo, već še vratila natrag u Strmicu.

Poslije prodora neprijatelja preko Risovca i s. Ugarci u Grahovo bataljoni I. Brigade iz s. Kesići i Marinkovića posjeli su položaje oko samog Grahova i to: Gradinu (k. 933) i Vel. Obijaj (k. 996) i 988 pojačani sa dijelovima Grahovsko-peuljskog odreda.

Vrijeme je bilo strašno loše, veliki snijeg, hladnoća i velika sniježna vijavica onemogućavali su održavanje veze pa i držanje samih položaja, a također i neprijatelju su bili onemogućeni pokreti u pravcu naših snaga.

III1944.

Ovog dana rano bataljoni I. Brigade sa jednim bataljonom Grahovsko-peuljskog odreda posjeli su slijedeće položaje: Pešonci (k. 916) — Popovača (k. 909) — s. Kesići — Vel. Obijaj (k. 996, 1195, 988 i 931), a poslije podne i Mali Obijaj (k. 1009).

Neprijatelj je iz Grahova iako po velikoj vijavici krenuo u pravcu s. Kesići. Dočekan je od snaga I. Brigade i Grahovskog odreda sa Popovače i Obljaja (k. 996), kao i sa kosa iznad

⁹¹⁰Vidi dok. br. 57.

samog sela. Naneseno mu je prilično gubitaka ali je isti uspio odbaciti naše snage sa položaja Pešonci — Popovača i unići u s. Kesići, zašto se pomogao artiljerijom i minobacačima, u svome nadiranju dalje putem za Drvar dočekan je sa Stankovače i od s. Vidovići i poslije borbe vraćen natrag u s. Kesići.

Ovog dana je ujutro rano upućen jedan bataljon II. Brigade iz s. Donje Peulje preko Korita i Malog Obijaja da izvrše pritisak na neprijatelja u s. Luka i da se poveže sa dijelovima I. Brigade. Zbog velikog snijega i jake vijavice bataljon je proveo čitav dan na putu do s. Korita lutajući po magli, prenoćio u s. Korita i sutradan se vratio u Donje Peulje ne mogavši uhvatiti vezu sa I. Brigadom niti kontakt sa neprijateljem.

13. II. 1944.

Ovoga dana prije podne u Grahovo je došla velika kolona neprijatelja preko Strmice i Derala sa velikim brojem konja, pasa i sa dvije haubice koje su dovukli na saonicama. Jačina ove kolone je iznosila preko 1000 vojnika.⁹ Uz veliku artiljerijsku i minobacačku vatru neprijatelj je ovog dana pokušao pokrete u pravcu s. Marinkovci i ponovo se probiti od s. Kesići prema Drvaru, ali je poslije uporno vođene borbe sa jedinicama I. Brigade i Grahovsko-peuljskog odreda morao se povratiti natrag. U ovim borbama na velikoj hladnoći i jakoj vijavici naši borci su se odlično držali.

Ovaj Stab izdao je naređenje Štabu I. Brigade i Štabu Grahovsko-peuljskog odreda da tokom noći 13. na 14. ov. mj. izvrše napad na neprijatelja na prostoriji Grahova — s. Obijaj i s. Luka. Za sadejstvo u ovom napadu pošao je i jedan bataljon II. Brigade u s. Trkulje, odakle je imao izvršiti pritisak na s. Luka. Neprijatelj je prije mraka pojačao svoje posade u ovim selima i napad koji su naše jedinice pokušale noću oko 24 časa bio je odbijen jakom mitraljeskom, minobacačkom i artiljerijskom vatrom, a velika hladnoća i mraz nije dozvolila našim jedinicama

^{9 110} Vidi dok. br. 57.

da budu uporne u napadu, već su se morale povući na polazne položaje.

U ovim borbama neprijatelj je pretrpio priličan broj gubitaka, a pored toga imao je i veliki broj smrznutih vojnika, tako da se njegovi gubici cijene na preko 200 poginulih i smrznutih.

Bataljoni I. Brigade (sem I. Bataljona) u ovim borbama imali su 2 mrtva i 7 ranjenih drugova, a pored toga oko 20 promrzlih drugova.

I. Bataljon ove brigade pored navedenih gubitaka u borbi 11. ov. mj., na putu od s. Zaselak do s. Maleševci, imao je 30 promrzlih drugova, od kojih je 20 teže, koji su upućeni u bolnicu a 10 lakše.

14.11.1944.

Ujutro rano neprijatelj je iz Grahova pod zaštitom svoje artiljerije počeo da odstupa u pravcu Knina, tako da su posljednje njegove snage napustile Grahovo u 10 časova kada je i artiljerija prestala tući. Četničke bande Brane Bogunovića ostale su kao zaštitnica njemačke vojske u Grahovu sve do 12 časova, kada su i oni pošli za Strmicu.

Veliki snijeg, mraz i magla od vijavice onemogućavale su našim jedinicama koje su bile na položajima da osmotre i blagovremeno primijete odstupanje neprijateljskih snaga, pa se zbog toga na vrijeme i [nije] moglo poduzeti nikakvo uspješno gonjenje neprijatelja.

Jačina neprijateljskih snaga¹⁰ koje su u dva pravca došle u Grahovo računa se da je bilo dva bataljona njemačke vojske (oko 1.500 ljudi), 250 četnika Brane Bogunovića, 300 tovarnih i jahaćih konja, 200 pasa i oko 50 skijaša. Imali su dva brdska topa, 6 minobacača, 2 haubice, viši broj protivkolskih mitraljeza i teških mitraljeza.

Poslije odstupanja neprijatelja iz Grahova ovaj Štab je izdao naređenje o slijedećem rasporedu snaga: Grahovsko-peuljski odred da se smjesti u s. Pečenci i s. Vidovići i da kao predstražu isturi jedan bataljon u s. Vranjkovići, odakle će ispitati pravac do Strmice da li je na

istome neprijatelj pri odstupanju gdje zadržao svojih snaga.

I. Brigada dva bataljona da smjesti u s. Marinkovci — Maleševci, jedan u s. Kesići i jedan u s. Obijaj i da odatle preko Grahovskog odreda upućuje izviđačke dijelove prema Strmici.

Bataljon II. Brigade koji je bio u s. Trkulje da pređe u s. Luka — Ugarci i da izviđa pravac preko Risovca i Marića košara. Ostali bataljoni ove brigade da ostanu u s. Peulje.

Ovakav raspored naših snaga ostao je i dalje.

Naš kritički osvrt poslije svih ovih akcija bio bi slijedeći:

1.) Štab I. Brigade je izmijenio naređenje ovoga Štaba u pogledu rasporeda svojih snaga i Grahovsko-peuljskog odreda u odnosu na neprijatelja, pa je izvršio raspored po dubini sjeverno od komunikacije Grahovo — Strmica, prepuštajući pravce od Knina preko Vrpolja južno od ove komunikacije Grahovsko-peuljskom odredu. Ovo je urađeno dobronamjerno ali svakako ne vojnički. Pored toga što je promijenjeno naređenje Štaba divizije, njihovi taktički i borbeni postupci nijesu bili u skladu sa razvojem situacije u odnosu na neprijatelja i kretanjem njegovih snaga u pravcu Grahova, koje je uslijedilo u dva pravca, a da nije bilo hrđavog vremena vjerovatno da bi i preko Uništa na ovaj pravac izbila i treća neprijateljska kolona. Ovakav postupak svakako da je doprinio nepromišljenim rasporedom stradanju njihovog I. Bataljona u odnosu na gubitak velikog broja ljudstva i materijala.

2.) Komandant¹¹ i zamjenik komandanta¹² ove brigade bili su bataljonima na položajima udaljeni od svoga Štaba i jedan od drugog, tako da štab kao cjelina nije mogao objediniti komandu nad svim bataljonima, čemu je mnogo doprinijela hladnoća i vijavica otežavajući vezu. U Štabu njihove brigade nalazio se samo zamje-

¹¹ Ivo Purišić

¹² Vlado Viskiće

nik politkomesara, koji poslije prodora neprijatelja u Grahovo također nije mogao objediniti k-du nad jedinicama u cilju zatvaranja pravca Grahovo — Tičevo koje je bilo naređeno od ovoga Štaba, jer nemajući vezu sa bataljonima koji su bili sjeverno od Grahova, kao i sa ostalim članovima Štaba brigade, a nije ni znao dalje namjere komandantove, pa je predviđao da će komandant brigade uglavnom orijentisati brigadu na pravac Grahovo — Drvar.

3.) Nije bilo povezanosti jedinica niti istaknutijeg sadejstva u ovim akcijama, a što je ustvari uglavnom ometalo i onemogućavalo vrlo loše vrijeme.

4.) U Štabu I. Brigade, kao štabovima bataljona iste nalaze se mladi vojnički rukovodioci, bez dovoljno vojničkih znanja i većih iskustava u komandovanju kroz samu borbu pa se uglavnom otuda i događaju česti propusti kod rukovodioca.

5.) Dosadašnji Stab I. Bataljona I. Brigade u ovim akcijama pokazao se nesposobnim uopšte za vojničko rukovođenje jedinicom, zašto je i smijenjen.

6.) Niže starješine također nemaju dovoljno osnovnih vojničkih znanja niti boljeg iskustva u borbama, pa se u malome odvajaju i razlikuju od ostalih boraca. Od njih se rijetko može očekivati samoinicijativa i preduzimanje ma kakve korisne radnje, a nedostaje im i snalažljivost u borbama.

7.) Borci iako iznureni zbog prilično teških okolnosti pod kojima izdržavaju sve napore u borbama pokazuju bezgraničnu odanost i privrženost Narodno-oslobodilačkoj borbi, kao i riješenost da u istoj istraju, pa prema tome da imaju dobre i sposobne rukovodioce — sačinjavali bi jake jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. politkomesara:
Andro Kovačević

Komandant — major:
A.¹³ **Banina**

¹³ Ante

P. S. U listama gubitaka nisu uvedeni jedan smrznuti i jedan nehodično ranjeni — koji je umro iz II. gade, jer nam nije dostavljena lista gubitaka iz iste. To ćemo uraditi naknadno.

BR. 69

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 19 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUŠA NOVJ O BORBAMA KOD DABRA I PLAŠKOG¹

ŠTAB VIII DIVIZIJE IV KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. br. 14/44,
19 februara 1944.

Operativni izvještaj
dostavlja se:

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj o borbama koje su vodene 5, 7, 8 i 10. II. 1944 godine.

Opis položaja: Zemljište na kome su vodene operacije djelimično je pošumljeno, manevarsko i krševito, a koje se može vidjeti na sekciji Karlovac — Ogulin — Senj — Gospić, r. 1:100.000 j. izd.² U ovim borbama učestvovala su snage II i III udarne brigade. Neprijateljske jedinice koje su učestvovala jesu dijelovi 392 legionarske (Plave) divizije i 33 ustaška bojna iz Ogulina, pod vodstvom Brace Tomljenovića.

Obostrana situacija: Snage III brigade bile su raspoređene na prostoru jugozapadno i južno od Plaškog. II brigada, koja je došla sa sektora Bosiljevo,³ smijenila je I ud. brigadu, koja je držala položaj sje-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 41—2, k. 426.

² Jugoslovensko izdanje

³ O dejstvu te brigade oko Bosiljeva vidi dok. br. 53.

veroistočno od Plaškog. Zadatak II i III brigade bio je da sprečavaju neprijatelju upadati u oslobođeni teritorij, pljačkati i paliti. Neprijatelj je osiguravao komunikaciju Ogulin — Modruš — Jezerane. Ova osiguranja bila su stalno postavljena na pogodnim tačkama duž komunikacije, tj. Mudrić Glavica — Trojvrh — Kleknja i Sabljaki. Namjere neprijatelja bile su upadati u oslobođeni teritorij, pljačkati, paliti i mobilisati.

Zapovijesti koje su izdavane brigadama bile su usmene, sem direktiv. zapovijesti koja je izdata Štabu II brig. koju prilažemo.⁴

Tok borbe:

III brigada dobila je zadatak da protjera neprijatelja koji je došao u Dabar od pravca Jezerana. Jačina ovog neprijatelja bila je jedna bojna ustaša i legionera.

5. II. oko 7 sati ova dva bataljona III brigade stigli su u neposrednu blizinu Dabra i počeli se razvijati za napad na neprijatelja⁵ u Dabru. Glavni napadni pravac bio je sa sjeverne strane Dabra. U 7,45 časova desno krilo napadne kolone izbijalo je na k. 768 (Kujača). Istovremeno izbijao je na ovu kotu i neprijatelj jačine 160 vojnika i borba je počela na pomenutoj koti, ali poslije kraće borbe neprijatelj je uspio ovladati sa ovom kotom. Ove naše snage koje su bile odbačene sa Kujače zaobišle su k. 768 i izbile na kote iznad Vrela, dok je lijevo krilo napadne kolone zaposjelo kote iznad s. Sitnik. U 8,30 časova neprijatelj je sa artiljerijom i bacačima počeo tući kote na kojima su naše snage bile, a zatim je pješadija jačine 150 vojnika krenula da zauzme naše položaje, ali neprijatelj je bio odbačen jakom vatrom, nakon čega se vratio u Dabar i nastavio tući naše položaje dalje sa bacačima i topovima sve do 15

* U toj zapovijesti stoji: »Zadatak Vaše brigade jeste zatvaranje pravaca Kamenica — Tobolić, Skradnik — Tobolić, Josipdol — Plaški... Napominjemo da su ovo vrlo važni pravci za nas i da ih je neprijatelj u posljednjem napadu koristio...« (Dokumenat u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 41—2, k. 426).

⁵ Odnosi se na dijelove 847 puka 392 legionarske divizije (vidi dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

časova. Oko **15 časova** spustila se **magla** i snijeg je padao; ovaj momenat iskoristio je neprijatelj i brzo se povukao za Jezerane. Nakon neprijateljskog povlačenja jedan bataljon spustio se u Dabar, a drugi otišao u G. Glibodol, gdje su zanoćili. U ovoj borbi neprijatelj je imao 30—40 izbačenih iz stroja. Naši gubitci bili su 3 ranjena, među kojima drug Miličević Mile, zamjenik politkomesara čete. 1

U ovoj borbi utrošeno je 590 metaka, 10 mina za mali bacač, 12 mina za teški bacač i 8 ručnih bombi. U napadu na Dabar trebali su učestvovati dva bataljona XIII divizije koji su imali napadati od pravca Paleža; međutim ovi bataljoni uopšte nisu napadali.⁶

7. II. 1944: II brigada bila je raspoređena na prostoru, i to: jedan bataljon Lisac — Klasnica (k. 455), dva bataljona na Tuk — Draga, a jedan bataljon na komunikaciji Tobolić — Tržić. III brigada: jedan bataljon na prostoru Zebići, jedan bataljon u Veri, jedan bataljon u Blatima — k. 495, a 1 u Jesenici. U 7,30 č. neprijatelj je krenuo sa Trojvrha u jednoj koloni jačine 200 legionara i ustaša u pravcu Starog Sela i Klasnice (k. 455). Od s. Vojnovca neprijatelj" je krenuo u dvije kolone, jedna kolona od s. Graovci nastupala je preko Janjatovića — Medakovića prema Liscu, a druga preko Egića ispod Latin Brda — k. 491. Obadvije kolone bile su jačine 400 vojnika. Kolona koja je kretala prema Starom Selu i Klasnici bila je dočekana od jedne čete koja je držala položaj kod s. Stanići i na ovom položaju otpočela je borba, zatim je neprijatelj dočekan na k. 399 kod s. Medakovići. Poslije jednosatne borbe neprijatelj je uspio odbaciti ovaj bataljon sa položaja i on se počeo povlačiti, izuzev jedne čete koja je neprijatelja ponovno dočekala na Klasnici (k. 455) i otvorila vatru na neprijatelja, ali je isti izvršio juriš na položaj ove čete, nakon čega

⁸ Vidi dok. br. 77.

⁷ i⁸ O neprijatelju na prostoriji Vojnovac — Ogulin — Skradnik vidi dok. br. 38

se četa povukla preko Janja Gore — s. Strike u pravcu kuda se povukla još jedna četa tog bataljona. Dvije čete ovog bataljona dočekale su neprijatelja na Liscu i Plaši (k. 484) i na istog otvorile vatru, ali je neprijatelj počeo podilaziti na položaje ovih četa, nakon čega su one otstupile u pravcu Kneje. Jedan bataljon koji je bio u rezervi bio je upućen na položaj prema Liscu, ali je neprijatelj prvi izbio na položaje Lisac — Klasnica i tako se ovaj bataljon povratio prema Kneji, gdje je zauzeo položaj kod k. 411. Bataljon koji je odbačen sa položaja Klasnica — Lisac — Plaša zauzeo je položaj kod s. Vezmari — k. 363 i k. 444, tako je čitava brigada, sem jednog bataljona, zauzela položaj na zapadnim padinama Kneja — Palež. Oko 13 sati neprijateljski prednji dijelovi izbili su u s. Šušnjari na kojega je otvorena vatra iz blinde i jednog tenka, koji su krstarili cestom kroz Dragu. Neprijatelj je bio prisiljen da se iz Šušnjara povuče prema Liscu. Naša poljska baterija koja je bila plasirana iznad s. Božići, kod k. 468, tukla je neprijatelja pri njegovom nastupanju i otstupanju. U 09,00 sati jedna neprijateljska kolona jačine 60 vojnika spustila se sa Vrhovca (k. 526) u pravcu mosta na r. Vrnjiki; ova kolona bila je dočekana od snaga III udarne brigade, koje su držale položaj kod s. Kukića. Ova kolona pokušala je preći preko mosta, ali je bila odbijena uz gubitke. Kolona koja je nastupala od Vrhovca prema Starom Selu, tučena je bočno sa položaja Crkovići — Kukići. Oko 15 sati neprijatelj se počeo povlačiti u pravcu polaznih položaja. Prilikom povlačenja neprijatelj nije bio gonjen, sem od manjih snaga III brigade. Oko 16 sati snage II brigade krenule su na položaje koje su držale prije početka borbe. Istog dana III brigada uputila je jednu četvu i pol u zasjedu u Kapelu, na komunikaciju Modruš — Jezerane. Ova zasjeda kad je stigla blizu komunikacije Modruš — Jezerane primijetila je neprijateljske patrole koje su krstarile duž komunikacije. Zasjeda misleći da će biti otkrivena od neprijateljskih patrola povukla se u 16 časova u s. Veru.

- Ishod borbe:** U ovoj borbi naše jedinice nisu izvršile **dobiveni** zadatak. Neprijatelj je postigao svoj **ciR** bez većih gubitaka.
- Gubitci neprijatelja:** Neprijatelj je imao oko 28 mrtvih i 30 ranjenih.
- Sopstveni gubitci:** U toku ove borbe ranjeno je 7 boraca **II** brigade, među kojima obavještajni oficir brigade Zec Duro.
- Naši gubitci u materijalu:** Izgubljen je jedan karabin i jedan **jahaći** konj sa sedlom.
- Utrošak municije:** Za puške i mitraljeze utrošeno 4278 metaka, mina za teški bacač 5, za protukolski top 9 granata i za poljske topove 47 granata.
8. II. 1944 dvije čete II ud. brigade potukle su jedan kamion ustaša na komunikaciji **Tržić** — Kamenica. Plijen se nije mogao izvući, pošto je sa kamionom bila jedna blinda, koja je štiti-tila kamion sa potučenim ustašama, dok su došla još 2 mala tenka od Kamenice u pomoć.
10. II. 1944 II brigada držala je položaj sa dva bataljona: Lisac (k. 481) —Klasnica (k. 455) — Vrhovac (k. 526). Jedan bataljon u Dragi, a jedan u Toboliću. III brigada držala je položaj sa jednim bataljonom u Kuniću, a ostale snage bile su raspoređene: s. Vera — Komadine — Plaški. Neprijatelj je držao osiguranja na Mudrić Glavici — Vajin Vrh — Trojvrhu — Klekinji — s. Sabljakima. Jačina ovog neprijateljskog osiguranja bila je jedna bojna legionara i ustaša.⁸ II i III brigada dobile su zadatak da protjeraju neprijatelja sa gore pomenutih osiguranja i da po mogućnosti uhvate živih neprijateljskih vojnika radi podataka. Napad je izvršen noću 9/10. II. o. g. III brigada napadala je sa jednim bataljonom na Klekinju i s. Sabljake. Ovaj bataljon zauzeo je bez borbe s. Sabljake i Klekinju pošto je neprijatelj 9. II. u sumrak povukao se u s. Prodanoviće. II brigada napala je sa dva bataljona Mudrić Glavicu — Vajin Vrh i Trojvrh (k. 599). Borba je po-

čela u 0,15 časova. Jedan bataljon koji je napadao Mudrić Glavicu i Vajin Vrh od pravca s. Radoševića uspio je od prvog plotuna satjerati neprijatelja sa pomenutih položaja. Ovaj neprijatelj otvorio je slabiju vatru i odmah je pobjegao u pravcu željezničke stanice Vojnovac. Ovaj bataljon kad je zauzeo neprijateljske položaje na Mudrić Glavici i Vajin Vrh popalio je bunkere, a potom se povukao u polaznu bazu. Bataljon koji je napadao Trojvrh, kada je nastupao k neprijatelju, zbog vidne noći, bio je primijećen na većem otstojanju, neprijatelj je otvorio jaku pješadijsku i artiljerijsku vatru i ovaj bataljon kad je dobio tako jaku vatru počeo se povlačiti, ali je ponovno dobio narednje da izvrši ponovan napad na Trojvrh. Bataljon je napao iz pravca Mudrića, ali i ovog puta neprijatelj je žestoko tukao puščanom i topovskom vatrom ovaj bataljon, zbog čega se isti nakon kraće borbe morao povući u polaznu bazu. Postavljeni zadatak nije izvršen u cijelosti. Neprijatelja sa Trojvrha nije se uspjelo protjerati, dok su ostali položaji predviđeni za napad bili osvojeni.

Gubitci neprijatelja u ovoj borbi nisu poznati.

Naši gubitci bili su 1 mrtav, 8 ranjeno, među kojima drugovi Sokolović Mile, zamjenik komesara bataljona, i Zinajić Damjan, zamjenik komesara čete.

U ovoj borbi utrošeno je 1470 metaka i 2 ručne bombe.

**Kritički osvrt
na operaciju:**

Zasjeda od Treće brigade koja je bila upućena 7. II. na komunikaciju Modruš — Jezerane mogla je potući neprijateljsku patrolu da je ostala na određenom položaju nekoliko vremena, a i sama pojava zasjede na ovoj komunikaciji bila bi koristila, ne bi se neprijatelj slobodno mogao kretati pomenutom komunikacijom. 7. II neprijatelj je naglim upadom sa dosta malim snagama uspio da odbije Drugu brigadu sa položaja i popali i opljačka nekoliko kuća, što je unekoliko pogoršalo političku situaciju

u dotičnom kraju. U ovoj borbi Štab Druge brigade nije se snašao. Između Štaba brigade i štabova bataljona nije postojala veza, da je p[^] stojala brza veza sa snagama koje su bile na položaju mogla bi se na vrijeme rezerva ubaciti u borbu. Kod štabova bataljona nije bilo inicijative i odlučnosti, što se naročito vidi kod bataljona koji je bio poslan iz rezerve na položaj Lisac — Plaša (k. 484), koji umjesto da udari na neprijatelja sa pravca Plaša, zajedno sa četama koje su bile na pomenutom položaju, on se vraća nazad u Kneju. Također bataljon koji je bio u s. Sekulićima da je imao inicijative mogao je udariti neprijatelja preko k. 667. Sa neprijateljem se izgubio kontakt, tako da se istoga nije moglo u povlačenju goniti. Na sve ove propuste i nedostatke kod Druge brigade oštro se postavilo od strane ovoga štaba. Također je održana konferencija sa štabovima bataljona II brigade kojoj su prisustvovali komandant i komesar ove divizije, gdje su ukazali na sve nedostatke i propuste, a pored toga smijenjen je sa dužnosti v. d. komandanta III bataljona drug Ivošević Dragan.

Pouke:

Neprijatelj se u ovim borbama služio novom taktikom. Da bi se neprijatelj mogao efikasno tući i sprečavati u njegovim namjerama treba imati manje dijelove i patrole isturene 3—4 km, sa kojima održavati dobru vezu, a ostale snage imati na mjestu otkuda se može u pogodnom momentu u više pravaca krenuti na neprijatelja, a naročito s boka. Kontrolisati da li se izdana naređenja sprovode u život u potpunosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar,
A.⁹ Backović

Komandant, potpukovnik,
M.¹⁰ Šumonja

⁹ Aleksandar

¹⁰ Miloš

BR. 74

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 19 FEBRUARA
1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O STANJU I
RASPOREDU POTČINJENIH JEDINICA¹**

**ŠTAB
IX DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
19. II. 1944.**

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Opći izvještaj.

1.) Vojničko stanje u diviziji nije zadovoljavajuće, najviše zbog toga što štabovi bataljona i niži vojnički rukovodioci ne posjeduju potrebna vojnička znanja, pa se usljed toga i dešavaju prilično veliki vojnički propusti kako u borbama tako i u životu vojske. Od vojničkog stanja jedinica zavisi i njihova borbenost i sigurnost na položaju, kao i svim drugim vojničkim zadacima. Sami borci pored velikih teškoća zbog ishrane i hrđavog vremena snose i podnose sve, tako da je njihovo držanje u borbama i na položajima na visini.

Stanje na sektorima na kojima naše jedinice djeluju je normalno, drže se položaji i upućuju izviđački dijelovi u pravcu neprijatelja. Samim osiguranjem predviđeni su svi vjerovatni pravci neprijateljskih pokreta u pravcu naših položaja. Veliki snijeg, hladnoća i vijavica onemogućavaju potpuno držanje položaja i rad izviđačkih dijelova, kao i svih patrola za vezu.

Pojačanjem vojničkog i političkog kadra u našoj diviziji sa drugovima koji bi posjedovali dovoljno vojničkih i političkih znanja, naša bi brigada postala dobra i borbena udarna jedinica.

Sadašnje vojničko stanje naših jedinica prilično uslovljava vrlo malo brojno stanje istih i pitanje popune postavlja se kao najvažniji problem. Slaba i nedovoljna ishrana, uslijed čega su vojnici mnogo fizički oslabili također uslovljava slabo vojničko stanje i borbenost jedinice.

2.) Organizaciono stanje jedinica nije u potpunosti provedeno zbog malog brojnog stanja i zbog nedostatka kadrova. Inače, ukoliko su to dozvolile te okolnosti, ono je sprovedeno u potpunosti. Svaka brigada ima po 4 bataljona, četvu pratećih

¹ Original, pdsan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istorijskog instituta pod reg. br. 48—1/1, k. 517—A.

² Divizija je zatvarala pravce koji iz Knina izvode prema Bos. Grahovu (vidi dok. br. 68).

oruđa bojnu komoru, pionirski — minerski vod i četvu za vezu I onda kurire i osmatrače. Bataljoni imaju po 3 čete (sem IV. bataljon I. brigade [koji ima] dvije), vod pratećih oruđa. Čete imaju po dva voda, a ovi po 2 desetine. Zbog malog brojnog stanja, desetine, vodovi i čete po broju boraca ne odgovaraju svojim formacijama.

Štab divizije ima kurire, izviđačku četvu, četvu za vezu i sve referente pri Štabu, koji su najnužniji za pojedine grane i odsjeke.

Postoji brdska baterija sa dva brdska topa, onda bolničarska četa pri našoj divizijskoj bolnici formirana po statutu Sanitetskog odjeljenja V.Š.³ i divizijska intendantura formirana po statutu Ekonomskog odjeljenja V.Š. koja još nije po istom u cjelosti formirana iz razloga nedostatka ljudstva i potrebnih sredstava.

Brigade imaju svoje intendanture, sanitete i sanitetske ambulante.

3.) Ocjena rada štabova i nižeg starješinskog kadra u našoj diviziji bila bi slijedeća: Štabovi brigada kao cjelina u svome rukovođenju sa jedinicama i uzdizanju kadrova nijesu zadovoljili.

U I. brigadi osjetio se nedostatak političkog komesara i zamjenika komandanta, koji su odsutni iz komande zbog bolesti i oba se nalaze u bolnici. Komandant ove brigade je energičan, preduzimljiv, zalaže se i daje od sebe sve, ali je vrlo mlad, ne posjeduje dovoljno vojničkog znanja, usljed čega se kod istog dešavaju vojnički propusti. Bio bi mu neophodno potreban vojnički kurs. Zamjenik komesara ove brigade obavlja dužnosti i političkog i partijskog rukovodioca u istoj, te ne može postići da zadovolji na objema dužnostima.

Štab II. brigade od početka formiranja iste nije se snašao u rukovođenju mladom jedinicom, što smo objasnili u prošlom općem izvještaju.⁴ Komandant ove brigade sa vojničkim znanjima dobro stoji, preduzimljiv je i od sebe lično daje dosta sada. Zamjenik komandanta ove brigade je završio vojni kurs pri V.Š. i sa vojničkim znanjem stoji dobro, zauzumljiv je i odgovara svojoj dužnosti. Komesar brigade je prilično neaktivan u svom radu u čemu ga koči i njegova bolest, on još nije uspio da potpuno obuhvati sve svoje jedinice. Zamjenik komesara brigade je neiskusna i bez dovoljno rutine u radu.

³ Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije

* Vidi dok. br. 36—1/1, k. 517—A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

Naše mišljenje o ovome Štabu iznijeli smo u posljednjem općem izvještaju i na sastanku sa tim Štabom 3 ov. mj.

Ovaj Štab od posljednjeg izvještaja izvršavao je sva naređenja i vršio svoje redovne dužnosti, a brigada nije imala borbenih akcija.

Štabovi bataljona i niži vojni rukovodioci ne posjeduju dovoljno vojničkog znanja, pa se zbog toga dešavaju i veliki propusti. Potreban je bio kurs za vojničko usavršavanje istih. Mi smo za niže vojničke rukovodioce formirali kurs pri našem Štabu koji će otpočeti do 25. ov. mj.

4.) Ishrana vojske na ovom terenu⁵ je mnogo otežana i skoro nemoguća siromašnošću ovoga kraja, takoreći da slaba ishrana naših jedinica, t.j. na ovakav način ako se ne poboljša neće se moći osposobiti jedinice za uspješnu borbu i uspješno djelovanje uopće. Nedostaci ishrane su jasni i na ovom terenu je nemoguće popraviti.

Za poboljšanje ishrane naših jedinica preduzeli smo izvlačenje hrane iz Livanjskog Polja, ali to vrlo slabo ide, jer se tamo nalazi XX. divizija.

U smislu prednjeg, predlažemo da se naše jedinice premjeste na drugi teren, jer bi to bio jedini način za poboljšanje ishrane.⁶

5.) Vojnička naobrazba vojnih rukovodioca i boraca je tekla po planu vojničkog rada, koji je izdao ovaj Štab svim štabovima brigada i bataljona i po izvodima iz vojničkih udžbenika, koji su dostavljeni istima, kao i komandama četa. Po ovomeplanu nije se dovoljno radilo, jer je nedostajalo nastavnika, a pored čestih borbi, pokreta i držanja položaja štabovi brigada i bataljona nijesu dali od sebe sve ono što bi mogli dati.

Izvršili smo sve pripreme za otvaranje kursa za niže vojne rukovodioce, koji ima otpočeti do 25. ov. mj. Plan ovog rada na kursu izradili smo i dostavit ćemo vam ga.

6.) Pored svih teškoća u pogledu ishrane i hladnog vremena zbog koga smo u posljednjim borbama i na položajima imali veliki broj premrzlih drugova, disciplina i borbeni moral kod vojske se ipak popravljaju.

Poboljšanjem ishrane, dobavljanjem izvjesne količine odjeće i obuće i povećanim vojničkim i političkim radom bi se i jedno i drugo uzdiglo na priličnu visinu.

⁵ Riječ je o rejonu Bos. Grahovo, Strmica, Peulje.

⁶ Predlog je uvažen i Deveta divizija je orijentisana prema Livnu (vidi dok. br. 94).

7.) Predlažemo pomjeranje naših snaga u pravcu Livna i Buškog Blata za djelovanje na neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M, P.)

V. d. politkomesara:
Andro Kovacević

Komandant — major:
A.⁷ Banina

BR. 71

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ISTOČNE GRUPE NOP ODREDA OD
20 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJ
O BORBAMA I RASPOREDU POTCINJENIH JEDINICA¹**

**ŠTAB ISTOČNE GRUPE
N.O.P. ODREDA VI KORPUSA
JUGOSLAVIJE**

Broj: 89 1943 god. u 14 č.
Dana 20/11 1944 g.

Predmet: Dostavlja desetodnevni operativni izvještaj za razdoblje od 9. do 20. II. 1944 godine.—

ŠTABU VI KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Pcložaj

OPCA SITUACIJA

Na sektoru ove Grupe, prvenstveno na sektoru Dilja i Živčana, neprijatelj vrši upade na slobodnu teritoriju, pa i sa manjim snagama. Svojim stalnim upadanjem neprijatelj je uspio po selima koja se nalaze na periferiji oslobođene teritorije organizirati obavještajnu službu, tako da je uvijek saznao za pokrete naših jedinica, njihove namjere i mjesto boravka (slučaj II bataljona Diljskog N.O.P. Odreda, kada je u selu Lovčići 8 ov.mj. bio iznenadno napadnut). Da bi i pored dobro organizovane obavještajne i informativne službe imao što više

⁷ Ante

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11—2/1, k. 473.

uspjeha, neprijatelj se presvlači u civilna odijela, na glavama nosi šubare, šešire i partizanke, te ovih dana kako je pao snijeg nosi bijele plašteve, da ne bi iz daleka bili primijećeni. Na ovaj način, prilikom boravki Osječkog N.O.P. Odreda 15. ov. mj. u selima Podgorač i Razbojište, neprijatelju je uspjelo uništiti dvije naše patrole od 6 ljudi, koje su upućene u pravcu Klenika, gdje se neprijatelj uspio privući.

Promjena u samim uporištima nije bilo, jedino su pojačana uporišta Prandanovci, Normanci koja se nalaze na pruzi Našice — Osijek. Ista pruga saobraća stalno, ali samo po danu. Saobraćaj bude prekinut samo u tom slučaju, za neko vrijeme, ako usljede kakvi napadi na istu. Stanje na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd je isto, jedino što je ova pruga bolje utvrđena, jer se na njenoj dužini od Kapele-Batrine do Vrpolja nalazi veći broj utvrđenih bunkera, građenih od armiranog betona. Ovi bunkeri se prvenstveno nalaze na mostovima i želj. stanicama. Posada im je od 15 do 20 domobrana sa nekoliko Švaba, naoružani puškama i jednim automatskim oružjem.

RAD NAŠIH ŠTABOVA I PODREDENIH JEDINICA

Rad u ovom Štabu teče normalno i po svim sektorima zadovoljava, jedino ratna dopisnička i informativna služba malo zaostaju, što je razlog da su drugovi tek primili svoje dužnosti i nisu imali vremena i mogućnosti da se uvedu u rad. Proučavanje vojničkog i političkog materijala vrši se pojedinačno jer je zajedničko proučavanje onemogućeno, pošto se najveći dio članova Štaba nalazi u jedinicama.

Rad u odredima je različit. Diljski odred prilično zadovoljava, dok Osječki odred imade velikih nedostataka, kao: familijarnost u Štabu Odreda i štabovima bataljona, nemaju dovoljno samoinicijative, kod nekih članova Štaba Odreda se zavela birokracija, što umnogome koči rad i sprečava pravilan razvoj same jedinice.

Štabovi bataljona u oba odreda su mladi i neiskusni, ali se vidi da će se od istih moći stvoriti dobri rukovodioci, samo im treba dati pomoći, dok se ne uvedu potpuno u rad. Ovo je naročito potrebno u Osječkom odredu.

Proučavanju vojne literature po štabovima odreda i bataljona posljednjih dana slabo se posvetila pažnja. Nešto malo vojnički je rađeno sa jedinicama, ali su i ovdje pokazani slabi rezultati pošto su časove najviše održavali komandiri četa, koji još nemaju dovoljno teoretskog znanja i smisla za održavanje istih. Prilikom održavanja časova najviše se proučavalo pravilo službe IV dio (stražarska služba) — sklapanje, rasklapanje i opis automatskih oruđa i njihovo dejstvo.

Pri oba štaba odreda se održavaju podoficirski kursevi na kojima drže časove oficiri ili podoficiri bivše jugoslavenske vojske i hrvatskog domobranstva. Na isti kurs se upućuju mlađi podoficiri, prvenstveno oni koji nisu služili vojsku i obični borci koji se u jedinici pokažu dobri i na kojima se vidi da imaju smisla za dalji razvoj. Do sada su u Diljskom završene 3, a u Osječkom odredu 4 klase ove škole.

DISCIPLINA I MORAL JEDINICE

Kako obična tako i strojeva disciplina je nešto popustila, pogotovo u jedinicama Osječkog N.O.P. Odreda. Borbena disciplina je prilična, samo kod novaka je dosta slaba. Borbenost i moral je osrednji, što je u izgledu da će se popraviti primjenom partizanskog ratovanja, što do sada nije u tolikoj mjeri vršeno.

STANJE UNUTAR JEDINICA

Prilikom borbi zadnjeg perioda naše jedinice su imale gubitke u ljudstvu 7 mrtvih, 9 ranjenih, 4 zarobljena i jedan nestao u borbi, za kojega se tačno ne zna da li je stvarno nestao ili poginuo. Gubitci u oružju su 9 karabina i 2400 ispaljenih metaka, dok u borbi nije dobiveno nikakvog oružja. Novopridošlih drugova i drugarica bilo je 26, koji su većinom došli dobrovoljno.

SLUŽBA VEZE U JEDINICAMA

Veza u posljednje vrijeme vršena je najviše kuririma pješacima ili konjanicima, kako u jedinicama, tako i između štabova. Telefonskom vezom spojen je ovaj Stab sa Osječkim odredom, dok sa ostalim odredima nije bilo mogućnosti da se spoji uslijed nedostatka telefonskog materijala. Odjeljenja za vezu koja su formirana u jedinicama nisu se toliko snašla da bi ovu granu službe, koja je neophodno potrebna u vojsci, sproveli da radi kako treba.

Sa njima treba još dosta raditi, da bi stvorili ljude sposobne za ovu dužnost. Za to nam nedostaje sposobnih nastavnika, koji bi je znali formirati u jedinicama kako treba i koji bi specijalno po toj grani bili zaduženi u odredima ili Grupi.

IZVEDENE AKCIJE

Dana 9 ov. mj. krenula je iz Đakova cestom za Selce jedna satniji Njemaca jačine 130—150 ljudi naoružanih sa 2 poljska topa, jednim teškim i 3 laka minobacača, mitraljezima, šmajserima i puškama. Na istoj cesti ispred samog sela Selce sače-

kao ih je I bataljon Diljskog N.O.P. Odreda pomenutog dana i u borbi koja se razvila imali smo 2 mrtva i 3 ranjena.² Izgubljena je jedna puška i ispaljeno 1700 kom. metaka. Kako je neprijatelj bio potpomognut teškim oruđem, uspio je naše prisiliti na povlačenje nakon pola sata vođene borbe. Prema izvještaju kasnije upućenih patrola saznali smo da je neprijatelj imao 35 mrtvih i veći broj ranjenih. Iz koje je jedinice dotična satnija i imena njihovih komandanata nismo mogli ustanoviti. Budući da smo bili prisiljeni na naglo povlačenje, nismo uspjeli uhvatiti nijedne puške.

Prethodne noći isti Bataljon je onesposobio za saobraćaj cestu Selce — Kondrić — Majar.³ Ova cesta je prekopana na 10 mjesta i prema dimenzijama dostavljenim u jednom dopisu toga Štaba. Ujedno su srušena 2 mosta, jedan betonski i jedan drveni. Na cesti je oboreno 14 stabala i vjeruje se da će ova cesta za buduće biti potpuno onesposobljena.

Dana 12 februara I bataljon Diljskog odreda prekopao je cestu Levanjska Varoš — Majar — Trnava — Svetoblažje i Trnava — Kondrić. Ove ceste prekopane su na 11 mjesta prema prije iznijetim dimenzijama.

Dana 13 ov. mj. jedna četa II bataljona istog Odreda bila je u zasjedi kod Novog Topolja i koja je tu služila za osiguranje jedinica XVIII brigade koji su napadali voz na pruzi između želj. stanice Andrijevcu — Staro Topolje. II četa ovog Bataljona bila je u pratnji ranjenika XII Udarne brigade. Ovom prilikom naše jedinice nisu imale borbu.

Dana 16 ov. mj. jedinice Diljskog odreda držale su zasjedu kod Selca⁴ (sekcija SI. Brod 1:100000) jednim bataljonom, dok je jedna četa II bataljona služila za obezbjeđenje divizijskog previjališta u Novim Perkovcima za vrijeme dok su jedinice XVIII brigade napadale voz na glavnoj pruzi između želj. stanice Stari Perkovci — Vrpolje. Ovom prilikom naše jedinice su rušile drvene mostove na rijeci Kašnici između Dragotina i Đakova, Novih Perkovaca — Piškorevaca i Starih Perkovaca — Piškorevaca. Kako neprijatelj od Đakova nije nailazio, to do borbe na našem sektoru nije došlo.

Jedinice Osječkog odreda pravile su par puta zasjedu prema Našicama, a kod sela Ceremošnjaka i Podgorača, kada ih je 16 ov. mj. i pored osiguranja kojega su imali u selu Podgoraču iznenadno napao neprijatelj i prisilio na povlačenje.⁵ Ovom prilikom je nestao jedan Rus. dok je neprijatelj imao 2

² i ³ Vidi dok. br. 90.

⁴ Vidi dok. br. 90 i 137.

⁵ Vidi dok. br. 137.

mrtva i 4 ranjena. Nakon povlačenja naših jedinica povukao se i neprijatelj u pravcu Našica odakle je i došao bojeći se zapokoljavanja, što su naši imali u vidu.

Idućeg dana jedinice toga Odreda su boravile u selu Podgoraču i Razbojištu, kada su u pravcu Klenika (sekcija SI. Brod 1:100.000) slali patrole, gdje su naišli na neprijatelja u istom naselju, koji ih je sačekao u zasjedi i tom prilikom 3 ubio, 2 živa uhvatio, dok je jedan uspio pobjeći. Ovdje je izgubljeno 6 pušaka. Za ovakove slučajeve pozvaćemo na odgovornost rukovodstvo toga Odreda, da bi tačno ustanovili kako se to dogodilo, jer to nije prvi slučaj koji se kod njih dogodio.

STEČENO ISKUSTVO

Stalnim neprijateljskim napadajem u našu oslobođenu teritoriju stekli smo iskustvo da neprijatelja treba čekati na samom pragu, t.j. tući ga odmah čim izađe iz svojeg uporišta, pa i sa manjim snagama, jer ćemo ga na taj način smesti u njegovim namjerama.

RASPORED JEDINICA I NJIHOVO STANJE

Jedinice koje djeluju na istočnom dijelu ove Grupe operišu uglavnom na Dilju i Živčanima. Diljski odred operiše jednim bataljonom na sektoru Đakovo — Vrpolje — Brod, a drugim Brod — Kapela-Batrina — Pleternica, dok jedinice Osječkog odreda operišu jednim bataljonom na sektoru Đakovo — Osijek, a drugim Osijek — Našice. Osim toga, ovaj Odred imade jednu terensku četvu, koja operiše u Podravini oko D. Miholjca i Podrav. Slatine.

Stanje u odjeći i obući je dosta slabo, jer su nakon detašovanja 400 boraca XII divizije u odredima ostali najvećim dijelom novaci, koji su obučeni u civilna odijela, a obuveni u opanke ili cipele slabog kvaliteta.

Zdravlje boraca je prilično, sem manjih pojava prehlade i malarije. Uglavnom zaraznih bolesti za sada nema.

DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE

U buduće bi imali u planu najviše praviti zasjedu neprijatelju, koji je u posljednje vrijeme gotovo stalno počeo upadati u sela naše oslobođene teritorije, kako bi ga pod svaku cijenu u tom spriječili, jer svojim upadanjem neprijatelj ne samo da ometa rad pozadine, nego i vojske. Pored toga, napadati stalno neprijateljske komunikacije, jer se vidi da je tu neprijatelj najjači, ali i najosjetljiviji.

Napoviena:

Ovaj izvještaj je sastavljen bez operativnog izvještaja požeškog odreda, kojega ćemo naknadno poslati,⁶ radi toga će i stići sa zadocnjenjem jer smo čekali na njihov izvještaj.

Pod tačkom »stanje unutar jedinica« stoji 7 mrtvih, dok u knjizi poginulih je zavedeno 6 mrtvih. To je zato što Osječki odred nije dostavio spisak poginulih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba, poručnik:
(M. P.) **Nikola Krajšić**

BR. 72

**IZVJEŠTAJ ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ČETVRTOG
KORPUSA NOVJ OD 20 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU
KORPUSA O BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA KOD
TRŽICA¹**

ŠTAB GRUPE-
PARTIZ. ODREDA IV KORPUSA
NOV i PO JUGOSLAVIJE

B

Op. broj 1
Dne 20. II. 1944

Operativni izvještaj:

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
(Sekcija Karlovac 1:100.000)

Dostavlja se operativni izvještaj o vođenim borbama na sektoru Tržić dana 3. II. do 9. II. 1944 godine.

⁸ Izvještaj je u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 20—3, k. 473 A.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11—3, k. 426.

² Štab grupe NOP odreda formiran 30 decembra 1944 god. naredbom Štaba Četvrtog korpusa (vidi dok. br. 1/3, k. 106 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Opis položaja: Zemljište na kome je vođena borba jeste ispresijecano jednim dijelom, a jednim dijelom pošumljeno, što je otežavalo izvidanje i manevrisanje sa jedinicama.

I četa II bataljona Plaščanskog odreda na Simića Brdu sa isturenim dijelovima u pravcu Kamenice, II mitraljeska četa istog bataljona Plaščanskog odreda bile su raspoređene na kotama 363 (Lipovača) i 398 (Raviđenica).

Opis borbe: Neprijatelj³ je 3. ov. mj. u 9 časova krenuo iz svojih garnizona u tri pravca i to: jednim pravcem iz Skradnika — Carevo Polje — Oštarski Dolovi, drugim pravcem kroz Brezovicu iz Kamenice i glavnina iz Kamenice cestom u pravcu Tržića.

Jačina neprijatelja — jedna bojna, oko 6—700 vojnika legionara, sa njemačkim komandnim kadrom.

Jedinice II bataljona Plaščanskog odreda osjetile su neprijatelja blagovremeno i sačekale lijevu kolonu na blisko otstojanje, te otvorile jaku vatru na istoga, a zatim se povukle na kotu 333 i kotu 570 (Drenovica). Borba je trajala od 10—15 časova, a u 14 časova prebačen je jedan vod sa dva puškomitraljeza u zaselak Čuiće, da udari neprijatelja sa boka, na što se je neprijatelj počeo povlačiti. Naše jedinice gonile su neprijatelja sve do Kamenice. —

Dana 8. II. 1944 godine pomenuti bataljon držao je položaje isto kao i dana 3. ov. mj. sa istim zadatkom da sprečava neprijatelju upade na našu oslobođenu teritoriju. Toga dana neprijatelj je naišao u dva pravca, i to: jednim pravcem iz Careva Polja kroz Oštarske Dolove u pravcu Simića Brda, a drugim pravcem fiz] Kamenice cestom za Tržić, te su jedinice II bataljona sačekale neprijateljsku lijevu kolonu i otvorile vatru na istoga, dok je druga kolona produžila cestom za Primišlje i palila sela oko Primišlja. Kretanje neprijatelja toga dana bilo je u 4,30 časova, a borba otpočela u 5 časova.

³ Detaljnije o neprijatelju na prostoru Ogulin — Josipdol — Oštarije vidi u dok. br. 38.

Pomenutoga dana neprijatelj se bio utvrdio na Simića Brdu, da bi osigurao svoju lijevu kolonu koja je palila Primišlje. U 15 časova I četa istog bataljona izvršila je juriš na neprijatelja na Simića Brdu i tom prilikom uspjela prognati neprijatelja sa položaja i gonila ga do Tržića. Prilikom odstupanja neprijatelja sa Simića Brda paralelno se je povlačio neprijatelj i iz Primišlja. Neprijatelj koji je prognat sa Simića Brda i koji se povukao i iz Primišlja odpočeo je sa povlačenjem iz Tržića u 19 časova i stigao u Kamenicu u 21 čas.

Cilj neprijatelja u oba napada bio je da osigura prolaz glavnine za napad na sektor Vojnovac — Plaški, a ujedno da popali i opljačka ista sela.

Naziv jedinica: U ovoj borbi učestvovao je samo II bataljon Plaščanskog odreda, dok drugih jedinica nije bilo.

Naziv, jačina i sastav neprijatelja: U ovoj borbi učestvovala je jedna bojna legionara kojom su komandovali njemački oficiri i podoficiri. Jačina ove bojne 6—700 vojnika, ojačana sa dva teška bacača. Imena oficira i podoficira neprijateljskih koji su komandovali nisu nam poznata.

Obostrana situacija: Namjera neprijatelja iznesena je u opisu gore, sopstvena odluka ogleda se u tome što je izvršen kontrajuriš na neprijatelja i time nateran na povlačenje sa čitavog položaja odnosno sektora.

Zapovijesti: U ovim borbama nisu izdavane zapovijesti za operaciju od strane ovoga štaba pismene niti od strane štaba odreda za zatvaranje pravca neprijateljskog nadiranja Tržić — Primišlje, već je izdato od strane ovoga štaba telefonski usmeno naređenje Plaščanskom odredu da zatvori pomenuti pravac.

Ishod borbe: Rezultat borbe postignut je, zadatak koji je postavljen štabu pomenutog bataljona izvršen je u potpunosti. Neprijatelj je imao slijedeće gubitke: 10 mrtvih i više ranjenih, koji je

broj nepoznat. Od ratnog plijena nije ništa zarobljeno niti uništeno.

Naši gubitci:

U ljudstvu i materijalu tri mrtva druga i dva ranjena. Među ranjenim drugovima nalazi se komandir I čete drug potporučnik Kosanović Rade i borac Vukelić Mile. Među poginulima drug desetar Stanić Ilije Milan, te drugovi borci Stanić Milana Nikola i Lažić Maksima Mićo.

Utrošak municije:

Ovim operacijama izgubljeno je 2 karabina, 80 komada metaka, 2 opasača i dvoje fišeklije. Utrošeno municije i to: za bredu 980 komada, za puškomitraljeze 415 komada, za puške 615 komada, svega ukupno 2010 komada metaka.

Imena istaknutih

lica — jedinica:

Za vrijeme ovih operacija nije se istakla naročito nijedna jedinica, kao ni pojedinac koga bi trebalo pohvaliti ili odlikovati.

Imena lica i jedinica koja su slaba:

Raspored jedinica bio je u prvo vrijeme dobar, ali se komanda II čete povukla bez naređenja štaba bataljona, čija je najveća krivnja komandira iste čete druga potporučnika Opse nice Jove i ako mu se ponovi ovakav slučaj neće moći biti više komandir čete. Sada se pomenuti nalazi na bolovanju, te zbog toga još nije pozvan na odgovornost.

Kritika akcije i operacije:

Ova operacija nije bila uspješna iz razloga toga što je prvenstveno komandni kadar vrlo slab i neiskusni u borbama, a dosta demoralisan od vatre teškog neprijateljskog oružja. K tome kad se doda još: novomobilisani borci, koji također nisu prekaljeni ni očeličeni u borbama.

Pred ove operacije borci nisu pripremljeni kako vojnički tako niti politički, što je slabost samo vojnih i političkih rukovodilaca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Milutin Košarić

Komandant-major:
M.⁴ Karaš

⁴ Milutin

BR. 74

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG DIVERZANTSKOĐ BATALJONA OD 20 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJ O DIVERZIJAMA NA ŽELJEZNIČKIM PRUGAMA OD 20 JANUARA DO 14 FEBRUARA¹

ŠTAB I. DIVERZ. BATALJONA
NAROD, OSLOBOD. VOJSKE
, JUGOSLAVIJE

Broj: si.

Dana: 20/11. 1944 god.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

P o l o Ź a j

I Z V J E Š T A J

20. I. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Perkovaca Starih i Andrijevacu postavljena mina ali ju je banda drugi dan pronašla.
22. I. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Andrijevacu i [St.] Slatinika dignut u zrak voz. Uništen je tender i 2 vagona.²
27. I. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Perkovaca Starih i Vrpolja dignut u zrak transportni voz.³
28. I. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Perkovaca Starih i Andrijevacu dignut u zrak voz.⁴
8. II. 1944. u selu Španovici postavljene su nagazne mine protiv tenkova. Na mine je naišao jedan konj pa su dvije mine upalile i raznijele konja. Kasnije je naišla banditska kolona pa je jedna mina upalila usred kolone i pobila i ranila nekoliko neprijateljskih vojnika.
10. II. 1944. na pruzi između Virovitice i Špišić Bukovice postavljena je mina na koju je 11. II. 1944. oko

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10—2/1, k. 473.

² i ⁵ Vidi dok. br. 90 i 138.

³ i ⁴ Vidi dok. br. 47 u ovoj knjizi i tom V, knj. 23, dok. br. 133 i 177.

in

10 sati prije podne naletio pancir. Cijeli pancir je uništen, t.j. lokomotiva, dva oklopna vagona i pet praznih. Broj mrtvih i ranjenih nije se mogao ustanoviti jer banda nakon katastrofe nije puštala nikoga u blizinu.⁵

5. II. 1944. na cesti [Podrav.] Slatina — Donji Miholjac postavljena nagazna mina, ali kako kamioni nisu prolazili to je mina izvađena.
7. II. 1944. na pruzi između Feričanaca i Đurđenovca u selu Valenovcu naišla je jedna grupa diverzantata na banditsku zasjedu i nakon kratke borbe dobila je banda pojačanje pa su se diverzanti morali povući.
12. II. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Starog Petrovog Sela i Vrbove u saglasnosti sa XXVIII. Divizijom postavljena mina oko 11,30 sati prije podne. Ali mina je bila izdana pa je pancir naišao protivnim kolosjekom. Stoga je mina bila dignuta u zrak jer ju je bilo nemoguće izvaditi.⁶
14. II. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Gornjeg Rajića i Roždanika dignut u zrak teretni voz. Uništena lokomotiva i 5 vagona a tri su zapaljena. Na prvim vagonima su bili automobili koji su se skršili sa vagonima. Istovremeno je izvršeno siječenje šina od strane Rajića i Roždanika. U vlaku je zarobljeno 32 Talijana koji su bili njemački zarobljenici. U akciji je bio i Posavski P. Odred.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit.komesar
Sl.otsutan

Zamj. komandanta
Milan S. Bolić
(M. P.)

^{9 110} Vidi dok. br. 57.

BR. 74

IZVJEŠTAJ ŠTABA JEDANAESTOG KORPUSA NOVJ OD
oJ FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO
HRVATSKE O NAPADU NA BILAJ I BORBAMA OKO
PERUŠIĆA¹

STAB
XI KORPUSA NOV
— JUGOSLAVIJE —
0. br.10 —21-11-1944

GLAVNI ŠTAB NOV I POH
Broj 621, dne 23. II. 1944

Operativni izvještaj
o akciji na Bilaj —
Perušić od 8-II-44.

GLAVNOM ŠTABU NOV I POH
(Sekcija Gospić, Novigrad 1:100.000)

*Podaci o
neprijatelju.*

Poslije prolaza njemačkih snaga linijom Gračac — Gospić — Senj² ustaške jedinice koje su ranije držale Sv. Rok i Medak privukle su se na prostoriju Gospić — Lički Osik — Perušić, a poslije napada naših jedinica na Perušić³ neprijatelj je veći dio svojih snaga skoncentrisao na Perušiću sa jačim osiguranjima oko istog.

Raspored snaga je slijedeći:⁴ u Bilaju neprijateljski garnizon jačine do 250 ustaša, domobrana i žandara, u Gospiću dvije bojne ustaša i domobrana, u Brušanima i Oštarijama jedna ustaška bojna, u Budačkom Osiku i Perušiću 34. ustaška bojna.

Naše snage.

I. i II. Brigada XXXV. Divizije, VII. Brigada XIX. Divizije i jedan bataljon Ličkog partizanskog odreda i Brdski divizion XXXV. divizije sa dvije baterije.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 43—2, 'k. 112.

² Odnosi se na njemačku 114 lovačku diviziju (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 45).

³ Vidi dok. br. 11.

⁴ O rasporedu neprijateljskih snaga oko Gospića vidi u dok. br. 17.

*Odluka i
zadatak,*

Štab XXXV. Divizije odlučio je i stvorio plan: napasti Bilaj⁵ sa tri bataljona I. Brigade postaviti osiguranje na desnoj obali Like od želj. mosta do kote 582 sa jednim bataljonom Ličkog part. odreda, a sa VII. Brigadom XIX Divizije postaviti osiguranje sa jugozapadne strane ceste i želj. pruge Bilaj — Gospić, s tim što bi ova brigada na tome međuprostoru postavila nagazne mine na cesti, a jednovremeno Brigada i bataljon Ličkog odreda osigurali bi i spriječili intervenciju neprijatelja iz Gospića kao i bjekstvo neprijatelja iz Bilaja.

II. Brigada sa dva bataljona i Haubičkom baterijom imala je zadatak vršiti demonstrativni napad na Marinu Glavu i Perušić, sa jednim bataljonom zatvarati cestu iz Gacke doline prema Janjču i Ramljanima, jednim bataljonom zatvarati prostor Lipova Glava — Konjsko Brdo u cilju sprečavanja neprijateljskog ispada i zaobilaznih manevara.

Jedan bataljon I. Brigade smješten je na prostori Široke Kule u cilju zatvaranja pravca neprijateljskog ispada iz pravca Ličkog Osika prema Širokoj Kuli i Zubaru (k. 701).

Napad je trebao otpočeti 9-II o.g. u 6,30 sati.

U toku 8-II jedinice su se pregrupisavale prema dobivenim zadacima i spremale za akciju.

8-II oko 7 časova neprijatelj jačine jedne bojne⁶ izbio je iz pravca Otočca preko Lešća i želj. stanice Ramljane i želj. stanice Lešće u Janjče, dok je sa svojom lijevom pobočnicom jačine oko 60 ustaša iznenadio bataljon II. Brigade u selu Ramljanima i odbacivši ga prema sjeveroistočnom dijelu Ramljana cijela bojna produžila je pokret prema Perušiću. Bataljon se povratio na svoje stare položaje.

⁵ Vidi dok. br. 17.

⁶ Odnosi se na Devetnaestu ustašku bojnu (vidi istorijat njemačke 392 legionarske divizije u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18).

Jednovremeno neprijatelj jačine jedne bojne⁷ napao je naše položaje preko Konjskog Brda kod sela Gostovače, odakle je odbijen a zatim je krenuo preko Sv. Trojice za Široku Kulu, preko kote 773. Jedna satnija iste bojne napala je bataljon I. Brigade u Širokoj Kuli pravcem Lipova Glavica — Klenovac, a jedna satnija 32. bojne napala je bataljon u Širokoj Kuli pravcem Lički Osik — Cukovac. Bataljon iz Široke Kule davao je uspješan otpor neprijatelju, ali kad mu je nenadno neprijatelj izbio iz pravca Sv. Trojice preko kote 773 za leđa bataljon se je vojnički povukao na kotu 912 i kotu 903 odakle je produžio borbu. U 10 sati neprijatelj se je iz Široke Kule, Lipove Glavice i Konjskog Brda povukao u Perušić i Lički Osik, a naše snage ponovno su zauzele svoje stare položaje.

Štab XXXV. Divizije na osnovu ovakve situacije donio je odluku da napadne Bilaj 8-II u 15 sati a ne 9-II u 6 sati, kako je to ranije predviđeno, kako bi što prije rokirao snage koje je skoncentrisao oko Bilaja na sektor Široka Kula — Ramljane u cilju zatvaranja tih pravaca.

U vezi sa ovom odlukom Štab divizije izdao je naređenje potčinjenim jedinicama, tako da su tri bataljona I. Brigade oko 15 sati prešla rijeku Jadovu sjeverno od kote 575 gdje se je jedan bataljon zaustavio u rezervi, jedan bataljon produžio koti 609, a jedan Komljovači (kota 611). Bataljoni su ovladali kotama 609, 611 i 649 bez otpora od strane neprijatelja i podišli pod kote 657 i 638. Sa ovih kota neprijatelj je ispoljio jači otpor. Oko 16,30 časova uz pomoć artiljerijske i minobacačke vatre ovladano je i kotom 657. Vidjevši da je napad ozbiljan, neprijatelj je otvorio iz Gospića vatru iz jedne brdske baterije po našim položajima i uspio skoncentrisati i pribрати snage na koti 638.

Oko 17 časova stiglo je neprijatelju pojačanje jačine jedne satnije⁸ koje je nesmetano

^{7 18} Riječ je o snagama Trideset druge i Trideset četvrte ustaške bojne (vidi bojnu relaciju Prvog zbornog područja u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1—25, k. 58).

prošlo pošto snage VII. Brigade XIX. Diviziji nisu bile stigle na svoje položaje do toga vremena.

U 20 časova izdato je naređenje Štabu I Brigade da napadne i likvidira Gradinu (kota 638), a isti napad potpomagala je artiljerijska i minobacačka vatra. Napad je dosta energično izveden ali uslijed jakog neprijateljskog otpora nije uspio. Napad je odmah ponovljen ali je ponovno odbijen.

Vidjevši da je ovu kotu nemoguće zauzeti bez većih žrtava, izdato je naređenje jedinicama da se povuku na polazne položaje.

VII. Brigada⁹ stigla je u isto vrijeme, t.j. oko 20 časova i uspjela postaviti mine na cesti Bilaj — Gospić, na koje su naišla neprijateljska dva mala tenka koji su uništeni. Dobivši naređenje za povlačenje, ova se je brigada također povukla u pravcu Počitelja i Metka.

Uz neprijateljske tenkove naišle su dvije satnije ustaša iz pravca Gospića u pomoć neprijateljskim snagama u Bilaju koje su onemogućile da se dođe do ma kakvog plijena iz tenkova.

Ishod borbe.

U ovoj akciji neprijatelj je imao 20 mrtvih i 30 ranjenih.

Na našoj strani bila su tri mrtva, šest ranjenih i šest nestalih.

Zaplijenjen je 1 signalni pištolj sa 27 signalnih metaka. Uništena su dva neprijateljska mala tenka po tri tone.

Od vlastitog oružja izgubljeno je osam pušaka.

Utrošak municije.

U ovoj akciji utrošeno je 11.360 metaka po svim pješadijskim oruđima, 9 metaka za protukolsku pušku, 28 mina za teški bacač, 22 ručne bombe, 56 mina za laki bacač, 7 granata za brdske topove, 45 granata za poljske topove od 75 mm i 28 granata za haubice 100 mm.

⁹ O njenim dejstvima vidi dok. br. 102.

T

Kritički osvrt na akciju.

Izvođenje akcije nije teklo po predviđenom planu pošto je situacija na sektoru Lešće — Perušić — Široka Kula diktirala da se ista forsira ili odloži. Iz toga razloga akcija je otpočela 15 sati ranije nego što je bila predviđena sa nepripremljenim jedinicama. Pored toga objedinjenog rada između jedinica uopšte nije bilo. Veza uopšte nije funkcionisala.

Po municiji koja je utrošena može se zaključiti da se je težilo da se akcija riješi sa teškim oruđima (artiljerijom i minobacačima), dok vatru teških oruđa pješadija nije iskoristavala.

Po padu kote 657 jedinice nisu bile grupisane i nije se iskoristio momenat da se odmah produži sa napadom na kotu 638 nego se je otezalo, gdje je neprijatelj dobio u vremenu, sredio se i kasnije dao organizovan otpor.

Neprijateljska pojačanja iz Gospića stizala su jedno za drugim pošto VII. Brigada nije stigla na vrijeme sa posijedanjem određenih položaja.

Sve su to razlozi da akcija nije uspjela, od kojih je najvažniji promjena odluke za početak napada.

II.

9-II-1944 jedan bataljon II. Brigade uz pomoć Haubičke baterije od 100 mm izvršio je demonstrativni napad na Marinu Glavu oko 7 časova.

Vidjevši da su položaji na Marinoj Glavi ugroženi, neprijatelj jačine dvije satnije zaobišao je iz pravca sela Prvanaca Lisinu (kota 748) sa južne strane i prisilio ovaj bataljon na povlačenje u pravcu Sv. Trojice. Kad se je neprijatelj spustio u Glunčušu, bataljon je iz pravca Sv. Trojice izvršio povratni napad i odbacio neprijatelja preko Lipove Glavice u Perušić.

U ovoj akciji neprijatelj je imao 10 mrtvih i ranjenih.

Na našoj strani bila su tri ranjena.

I

Utrošeno je 3.300 metaka, 6 mina za teški
i 15 mina za laki bacač.

Naše snage ostale su na svojim položajima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
A. Turkulin

Komandant, potpukovnik:
P. Jakšić

(M. P.)

BR. 75

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 21 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ O BORBAMA KOD BLINJE I MOŠTANICE¹

STAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Op. br. 91/1944.
Dne 21 februara 1944.

Operativni izvještaj
dostavlja

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1. Na dan 18. II. t.g. neprijatelj u jačini oko 400 Čerkeza² nastupio je od Moštanice prema Blinji, dok jedna druga kolona u jačini oko 150 Čerkeza sa oko 30 konjanika nastupila je od Starog Sela u pravcu Bijelnika. Također iz Petrinje pravac Blinja — Moštanica.

Naša dva bataljona I brigade držali su položaje s. Bijelnik, komunikaciju Bijelnik — Blinja — s. Blinja i prema s. Moštanici. Položaji su u svemu odgovarali s obzirom na velik snijeg i nemogućnost razvijanja neprijatelja u širi front.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 14—3/1, k. 426.

² Iz sastava Prve kozačke konjičke divizije

2. Na položajima pod br. 1 borbu su vodile jedinice naše I brigade i to 3 i 4 bataljon. Neposredno sadejstvjućih jedinica nije bilo.

3. Neprijatelj je bio: Čerkezi, jačine oko 400—500 vojnika. Imena komandanata kod neprijatelja nismo saznali.

4. Situacija: Namjera neprijatelja u toku ovoga napada bila je vršiti ispad u naša oslobođena sela radi pljačke i pribavljanja hrane, kao i razbijanja naše pozadine te širenja četničke propagande. Naša namjera bila je zatvarati pravac prema neprijateljskim garnizonima, a u slučaju neprijateljskog nailaska na naprijed navedenim položajima sačekati ga, nanijeti mu što više gubitaka i ne dozvoliti dublje prodiranje u naš oslobođeni teritorij.

5. Zapovijest za ovu akciju izdata je od strane Štaba I brigade štabovima bataljona usmeno.

6. Borba sa neprijateljem na naznačenim položajima počela je 18 februara 1944 u 6 časova.

7. Tok borbe: Na dan 18. II. 1944 IV bataljon I brigade uputio je jednu četu iz Blinje pravcem Moštanica za Stražbenicu. Ova četa između Stražbenice i Moštanice susrela se sa neprijateljskom kolonom u jačini oko 300 vojnika, dok je jedna druga kolona u jačini od 100—150 vojnika nastupala od Stražbenice prema Petkovcu. Primivši borbu sa nadmoćnijim neprijateljem četa je bila primorana da se' pod borbom povlači na prihvatne položaje oko Blinje gdje je dalje i vođena borba.

3. bataljon I brigade u isto vrijeme uputio je u pravcu s. Mađara jedan vod koji bi imao zadatak patroliranja i eventualnog otkrivanja neprijateljskog nailaska. Neprijatelj, imajući tačne podatke o našim predstražarskim položajima, kao i isturenim patrolama, zaobišao je šumom od Komareva preko Starog Sela za Bijelnicu, te tako bataljon morao se povući i zauzeti prihvatni položaj na Bijelničkoj strani, k. broj 306. Neprijatelj je u toku svog ispada kroz čitavo vrijeme bio potpomognut sa sopstvena 3 aviona, koji su mu u mnogome omogućili prodiranje bombardujući ispred svojih prednjih dijelova i na naše položaje. Dakle, neprijatelj ovom prilikom uspio je da prodre i ovlada s. Bijelnicom i s. Blinjem. Sa manjim svojim snagama neprijatelj je vršio pljačku po navedenim selima.

Oko 11 časova istoga dana izdato je naređenje da se neprijatelj napadne i protjera iz navedenih sela. 4 bataljon, koji se bio povukao na Babino Brdo, izvršio je napad na neprijatelja u s. Blinji, a istovremeno 3 [bataljon], koji je bio na Bijelničkoj strani, izvršio je napad na neprijatelja u s. Bijelnicu. Neprijatelj osjetivši veći pritisak naših snaga bio je prisiljen na povlačenje. Tom prilikom u s. Bijelnicu ostavio je pljačku sa

troja kola natovarenim živežnim namirnicama koje je upljačkao u tom selu. Pošto se neprijatelj povukao, naše jedinice zauzele su prvobitne položaje.

8. Ishod borbe: Postavljeni zadaci nisu izvršeni, jer je neprijatelj probio se do gore navedenih sela a tom prilikom nije pretrpio gubitke osjetljive. Zadaci u potpunosti nisu izvršeni.

U borbi nije zaplijenjeno ništa sem živežnih namirnica koje je neprijatelj napljačkao u selu i 1 par konja. Gubitci neprijatelja bili su 3 mrtva i 5 ranjenih.

9. Naši gubitci: 3 mrtva, 2 ranjena i 4 zarobljena. Zarobljeni drugovi bili su upućeni u patrolu prema Stražbenici, te uslijed nevojničkog držanja i neokretnosti neprijatelj ih je iznenadio, opkolio i zarobio. Gubitaka u materijalu nismo imali. Za sve ove dostavlja se lista gubitaka.

10. Utrošak municije: U ovoj borbi utrošeno je 450 metaka za sve vrste pušaka, p. mitraljeza i mitraljeza i 3 mine za bacač. Izgubljenog i oštećenog oružja u ovoj borbi nije bilo.

11. Lica i jedinica koji su se naročito istakli nije bilo. Također onih koji su se slabo držali nije bilo.

12. Kritika akcije:

— Ova akcija kao i sadašnje akcije ovakvih razmjera nisu pripremane posebno, već jedinice držeći položaje i zatvarajući određene pravce imaju zadatak da su u svako vrijeme sposobne za prihvatanje borbe i odbijanje neprijatelja. I ovdje se vidi da opšta priprema i sposobnost naših jedinica u ovakvim momentima dosta podbacuje, jer im neprijatelj najčešće otkriva položaje, podilazi neopaženo, te ih tako iznenadi i prisili da napuste predstražarske a često puta i prihvatne svoje položaje.

— Odluke i izdate zapovijesti od strane štaba brigade bile su relativno dobre i u duhu momentane situacije.

— Snalaženje komandnog kadra i jedinica nije bilo na visini.

— Upotreba ostalih rodova vojske nije došla do izražaja, a također i teškog oružja sem bacača.

— Sadejstvo i uzajamni rad pojedinih rodova nije došao do izražaja, jer se nije upotrebljavao drugi rod vojske sem pješadije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
si. odsutan

Komandant, major:
S. Bjelajac

(M. P.)

BR. 76

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESET OSME UDARNE DIVIZIJE
OD 21 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA
NOVJ O DIVERZIJAMA NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI BEO-
GRAD—ZAGREB I O STANJU, RASPOREDU I ZADACIMA
PODREĐENIH JEDINICA¹**

ŠTAB XXVIII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Broj: 77

Dana: 21 II 1944 god.

Predmet: Redovni desetodnevni
izvještaj dostavlja.

ŠTABU VI. KORPUSA N.O.V. i P.O.J.

Položaj

I. RAD NAŠIH JEDINICA:

U razdoblju od prošlog izvještaja² naše su jedinice bile na sektoru Babjih Gora i Dilja u cilju diverzije na glavnoj pruzi Beograd — Zagreb i [Nova] Kapela-Batrina — Pleternica. Na put se pošlo 11 ov. mj. poslije podne, s tim da se do 4 sata ujutro postave mine na sektoru između Vrbove i Starog Petrovog Sela i u isto vrijeme osigura glavna diverzija s lijeve i s desne strane dok se ne evakuiše zaplijenjeni materijal u transportnom vlaku. Kako diverzija nije uspjela zbog otkrivanja naših namjera, jedinice su povučene u sela jugoistočnog dijela Babjih Gora sa ciljem diverzije na prugu [Nova] Kapela-Batrina — Pleternica, koja je izvršena 14 na 15 na večer. Poslije diverzije na pomenutu prugu jedinice su prebačene na Dilj da se ponovno sačeka transport na sektoru između Andrijevac i St. Slatinika.³ Kada ni ova diverzija nije uspjela zbog otkrivanja glavne mine, jedinice su povučene u selo Odvorci. Iza toga prišlo se diverziji pruge sa manjim snagama i na većem sektoru na taj način što su se sjekle šinje sa eksplozivom.⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 20—4, k. 1123.

² Izvještaj je u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 19-4, k. 1123.

³ Vidi dok. br. 90.

⁴ Vidi dok. br. 63.

U vezi naređenja Štaba Korpusa naše su se jedinice povukle preko Babjih Gora za Požešku kotlinu u cilju novih zadataka.⁵

Za čitavo vrijeme kako štabovi brigada i bataljona tako i komande četa unatoč stalnog pokreta i umora radile su po vojničkom planu kako je to predviđeno, ali ne toliko koliko kad bi bile na odmaranju. Iskoristilo se slobodno vrijeme kolko se moglo. Neki bataljoni koji su imali češće borbu sa neprijateljem nisu ništa mogli iskoristiti, jer je bio takav teren da su morali biti stalno na položajima i borbama.

Na sektoru gdje su se nalazile naše jedinice u neprijateljskim se uporištima nalaze većinom Nijemci i ustaše kao posada koji kontrolišu glavnu prugu i cestu sa češćim upadima i patrolama. Tako su poslije rušenja pruge Pleternica — Kapela upali iz Pleternice u selo Bzenica gdje su bili odbijeni po XXI. Udarnoj brigadi i u D. Lipovac 2 puta gdje ih je odbio 2 bataljon Brodske brigade. Poslije neuspjelog dočeka transporta kod Andrijevac neprijatelj je drugog dana iz Sibirja upao prema Odvorcima i kada je uvidio da ga jedinice Brodske brigade opkoljavaju odmah se povukao u svoju bazu. Dana 18. ov. mj. jedna kolona Nijemaca i ustaša jačine do 1.000 prošla je cestom od Pleternice prema Kapeli. (To su izjavili seljaci usputnih sela kojima su rekli da idu na urlaub — odsustvo).

Neprijatelj je primijetio prisustvo naših jedinica, te je i sa artiljerijom gađao kad nije mogao sa živim snagama. Tako je tukao iz Požege prema Vrhovcima pod Gradom na bataljon Brodske koji se je nalazio na tom sektoru kada se silazilo na prugu kod Vrbove.

Inače, neprijateljska avijacija nije djelovala za ovo vrijeme.

Stanje u jedinicama je prilično samo što se oskudijeva mnogo u obuci, od čega je dosta boraca oboljelo i upućeno u divizijsku poljsku bolnicu. Potpuno bosih ima preko 130, dok sa slabom obučom ima mnogo više a nema se materijala za popravak. Da ne bi bilo u tome još gore stanje, naredili smo brigadama da na povratku sa Dilja voze takve drugove u kolima sa osiguranjem.

II. IZVEDENE AKCIJE:

1.) Diverzije koje je naša divizija izvršila i imala da izvrši nalaze se na glavnoj pruzi i pruzi Pleternica — Kapela. (Sekcija SI. Požega i Brod 1:100.000.)

⁵ Radi se o pripremama za dejstva u Podravini (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 127).

2.) Prilikom dočekivanja vlaka kod Vrbove učestvovao je i jedan bataljon Požeškog odreda u zasjedi perema Brestovcu.

3.) Češće su se vodile borbe protiv ustaša i Nijemaca čiji nam naziv i jačina nisu poznati, samo znamo da se u St. Petrovom Selu nalazi nešto ustaša koji su izbjegli iz Caglina prilikom akcije. XXI. Udarne brigada vodila je borbu kod sela Bzenice i Koprivnice protiv 462 Jeger regimente iz Pleternice ili Požege.

4.) Naše su bile namjere dočekati koji vlak, zaplijeniti materijal, odnosno uništiti živu snagu neprijatelja i onesposobiti redoviti saobraćaj neprijatelja, dok je neprijatelj nastojao očuvati prugu, te je pojačao opreznost usljed saznanja našeg prisustva.

5.) Odluke za napad vide se iz priloženih zapovijesti.⁶

6.) Borba na zasjedi kod Starog Petrovog Sela otpočela je 12. II. u 8 časova. Kod D. Lipovca i sela Bzenice borba sa neprijateljem otpočela je 15. ov. mj. kada je neprijatelj primijetio da je porušena pruga. Borba na zasjedi prema Brodu kod Sibinja otpočela je ujutro 16. ov. mj. a kod sela Odvorci 17. ov. mj.

7.) Kada su naše jedinice uslijed zakašnjenja zaposjele prugu, postavile zasjedu sa ciljem da se dočeka vlak i osigura evakuacija materijala kod St. Petrovog Sela, neprijatelj je primijetio iz St. Petrovog Sela i otvorio vatru iz kuća. Borba je trajala nekoliko sati i pošto je bio otkriven naš položaj i namjera povukli smo se u sela duž pruge Pleternica — Kapela. Poslije toga tri neprijateljska pancera kontrolisali su taj dio pruge i neprestano tukli iz automatskog oružja, bacača i topova. Drugoga dana jedna neprijateljska patrola naišla je iz Kapele u pravcu D. Lipovca i primijetivši naše jedinice pobjegla nazad. Istoga dana kada je čekan transport kod Vrbove neprijatelj je artiljerijom tukao položaje zasjede kod Vrhovaca i jedna je granata pala u kuću gdje je bio jedan vod IV. bataljona Brodske brigade te ranili 12 drugova i 4 ubili.

Dana 15. ov. mj. kada je bila porušena pruga ponovno je naišao neprijatelj iz Kapele i Pleternice. Kod Kapele je bio lako odbijen, dok je kod sela Bzenice borba trajala duže vremena — sve dotle dok nisu ubačene nove snage kada je neprijatelj bio razbijen i povlačeći se kupio svoje mrtve. Tu je borbu vodila XXI. Udarne brigada i neprijatelj je bio sa pancermom i jednom tanketom ali dalje od naših položaja. Pri povlačenju,

⁸ Vidi dok. br. 43, 54 i 63.

kao i na večer, tuko je naše položaje artiljerijom.

Istoga dana na večer naše su se jedinice prebacile na Dilj sa novim zadatkom, t.j. da sačekaju vlak kod Andrijevac. Jedinice su se dobro privukle, zaposjele položaje i postavile minu. Ujutro kada je oko 8 časova naišao vlak iz Broda, minu je primijetila pješačka patrola koja je išla na 200 metara pred vlakom i dala znak da se isti zaustavi i vrati nazad. Odmah iza toga zasjede su počele da tuku a tukli su i iz bunkera na pruzi te je donijeta odluka da se jedinice povuku. Odmah se pojavio i pancir iz Sibinja i kontrolisao taj sektor.

Dana 17 ov. mj. neprijatelj je kroz šumu naišao iz Sibinja sa manjim snagama prema selu Odvorci i kada je vidio da ga naše jedinice opkoljavaju povukao se.

Kada se uvidjelo da je nemoguće sačekati vlak, donesena je odluka da se sijeku šinje sa eksplozivom. Dana 17 ov. mj. na večer na sektoru kod Oriovca isječene su šinje na sastavcima na 16 mjesta, s čime je bio obustavljen saobraćaj. Dana 18 na večer isto tako isječene su šinje na 16 mjesta kod Vrbove. Dana 19 na večer trebale su biti isječene šinje kod Rešetara, ali, pošto je neprijatelj blokirao prugu, nije joj se moglo prići. Kada su se naše jedinice privlačile, neprijatelj ih je primijetio i pripucao te usljed toga ta diverzija nije uspjela.

8.) Postavljeni ciljevi nisu izvršeni onako kako se to planski predviđalo. Rezultat je postignut djelomično — što se zaustavio saobraćaj na pruzi Pleternica — Kapela za 6 dana, dok na glavnoj pruzi nije nam poznato koliko saobraćaj nije radio. Zna se toliko da nije radio saobraćaj 12 ov. mj. i 17 i 18 ov. mj., dok je u ostale dane isto tako bio ometan.

U svim tim borbama neprijateljski gubitci, koliko se zna, iznose preko 60 mrtvih i veći broj ranjenih.

9.) Naši gubitci po borbama iznose:

Za vrijeme borbe kod St. Petrovog Sela 6 mrtvih, 7 ranjenih i 3 zarobljena. Među zarobljenim nalazi se politkomesar čete za vezu divizije drug Kuhta Franjo.

U borbi kod D. Lipovca 3 ranjena,

Kod Bzenice 5 mrtvih, 7 ranjenih.

Prilikom rušenja pruge bilo je 8 mrtvih i 9 ranjenih od mine koju je neprijatelj postavio pod šlipere.

Od artiljerije iz Požege 4 mrtva, 12 ranjenih.

U borbi kod Odvoraca 1 ranjen.

Sveukupno: 22 mrtva, 39 ranjenih, 3 zarobljena.

10. Od oružja izgubljen je jedan šmajser i 2 puške sa onima koji su zarobljeni, kao i 2 konja, 3 kim. kabla i 1 telefonska centrala. Municije utrošeno 3000 komada.

11.) Sama akcija bila je dobro pripremljena za doček transporta, kao i za rušenje pruge.

Pouke koje možemo izvući iz ovih operacija su te što se za vrijeme snijega teško a na mjestima skoro nikako ne može potpuno kamuflirati prilaze prugi i samom podmetanju mina. Neprijatelj specijalno kontroliše i izviđa samu prugu, kao i njezinu blisku okolicu, uz pomoć jake pete kolone koja se nalazi među pučanstvom, t.j. u selima uz prugu.

Ukazala se potreba kod rušenja pruge sa živom snagom jaka opreznost, dobro ispitivanje pruge predviđene za rušenje, kao i za vrijeme samoga rušenja kada se šliperi odvajaju od zemlje a gledati ispod istih da li su mine privezane sa špagom jer se neprijatelj u posljednje vrijeme služi i tim trikovima.

DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE:

U vezi naređenja Štaba VI. Korpusa, naše se jedinice spremaju za izvršenje jednog zadatka koji zbog očuvanja tajnosti istog njima još nije povjeren.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. odsutan

Komandant—p. pukovnik:
Vinko Antić

(M. P.)

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE DIVIZIJE OD 21 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKOJ O BORBAMA I RASPOREDU POTCINJENIH JEDINICA od 19. JANUARA DO 20. FEBRUARA¹

STAB XIII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 76
Dne 21. II. 1944.

Operativni izvještaj
od 19. I. do 20. II. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE i
ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ

Na osnovu naređenja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske dostavlja se operativni izvještaj ove Divizije za vrijeme od 19. januara do 20. februara 1944. godine.

VOJNIČKA SITUACIJA:

Sredinom mjeseca januara 1944. godine neprijatelj² je poduzeo ofanzivu na Primorje svojim jačim oklopnim, motoriziranim i pješadiskim jedinicama i na dan 18. januara o. g. preko Gospića ušao je u Otočac. Ova ofenziva produžila se i proširila kasnije i na Drežnicu.³

RASPORED NAŠIH JEDINICA:

Obzirom na nastalu vojničku situaciju, prema naređenju GŠH-e naše snage imali smo postaviti na pravcu neprijateljskog nadiranja u cilju bočnog dejstva, za što je stvoren plan i izdata zapovijest⁴ za posijedanje položaja i to:

I. Brigada na sektoru Krivi Put — Novi.

II. Brigada prema naređenju GŠH-e upućena je u Glavice i stavljena pod komandu Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 41—2, k. 112.

² Odnosi se na snage njemačke 114. lovačke divizije (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 111, 118 i 179).

³ Vidi dok. br. 28.

⁴ Vidi tom V, knj. 23, dok. b.; 84, 92 i 93.

III. Brigada na sektoru Brlog — Žuta Lokva — Vratnik.

I. Odred — jedan bataljon na Modrušu prema Ogulinu, a jedan bataljon u Drežnici kao rezerva.

II. Odred kod Mrzle Vodice u Gorskom Kotaru.

Na svim komunikacijama kojima bi neprijatelj mogao i trebao saobraćati — na pogodnim mjestima postavljene su nagažne mine, zarušene ceste i minirani propusti i mostovi odmah po prijemu obavještenja da je neprijatelj sa svojim snagama ušao u Otočac.

AKCIJE:

6

II. Brigada sa svojim dijelovima kod Glavaca, prema **Otočcu**, vodila je također borbu sa slabijim neprijateljskim snagama koje su saobraćale cestom.

I. Odred sa jednim svojim bataljonom dočekao je neprijateljsku kolonu koja je preko Jasenka prodrila u pravcu Drežnice⁷ kod samog ulaska u Drežnicu, ali se poslije jednosatne borbe ovaj bataljon morao povući prema bolnici iznad Šekića, do kog sela je neprijatelj prodro pred mrak.

Gubici neprijatelja: 16 mrtvih i 25 ranjenih.

Naši gubici: 1 mrtav i 2 ranjena. Izgubljen 1 puškomi-traljez.

26 januara 1944 god. I. Brigada sa svojim I. i II. Bataljonom vodila je preko cijelog dana borbe na prostoru Jasenak — Vukelić — Tomić sa neprijateljskim snagama koje su se probijale cestom Ogulin — Novi, Jasenak — Drežnica i dijelovima koji su se probili od Brinja u pravcu Drežnice.⁸ Neprijateljska namjera da se preko Drežnice probije kroz šumu do naše bolnice bila je osujećena, ali se neprijatelj u toku noći probio svojom motorizacijom i ostalim dijelovima cestom prema Mošunama.

II. Brigada vodila je pred mrak borbu sa neprijateljskim snagama koje su se kretale komunikacijom Modruš — Jezerane. Zasjeđe koje su se nalazile duž puta i kod Razvale razbile su jednu manju neprijateljsku kolonu sa mulama.

III. Brigada izvršila je pokret od Lipica do Dabra i smjestila se za odmor po selima gdje se osiguravala svojim dijelo-

⁶ Izostavljeni dio izvještaja objavljen je u tomu V, knj. 23, dok. br. 101.

⁷ i ⁸ Na pravcu Ogulin — Jasenak — Drežnica prodirala je neprijateljska grupa »Sjever« zvana još i »Reisinger« prema imenu komandanta 847 puka 392 legionarske divizije. Od Brinja prema Drežnici nastupala je grupa »Jug« zvana »Rajndl« (Reindel — komandant 392 artiljeriskog puka). Vidi o tome još i tom V, knj. 23, dok. br. 101.

vima, dok je III. Bataljon iste Brigade ostao na prostoru Zupanjola i Gornjeg Kraja.

I. Odred vodio je toga dana sa svojim bataljonima borbu sa neprijateljskim snagama koje su produžile u zoru napad na naše položaje sa namjerom da dođe do naše bolnice, što mu je upornim borbama onemogućeno.⁹

Gubici neprijatelja: 90 mrtvih, i 42 ranjena. Ubijena 3 konja. Zaplijenjene 2 puške.

Naši gubici: 6 mrtvih, 3 ranjena, 1 zarobljen i 4 nestala. Izgubljena 4 puškomitraljeza.

27 januara 1944 god. I. Brigada sa svoja dva bataljona preko cijelog dana branila je uporno prilaz ka našoj bolnici u Škalićima, izbjegavajući opkoljavanje od strane neprijatelja, povlačeći se pod borbom sa položaja na položaj. Neprijatelju u toku dana nije uspjelo da postigne svoj cilj i prodre do naše bolnice. U borbi imao je neustanovljene gubitke.

Kod ostalih jedinica nije bilo u toku ovoga dana većih i važnijih borbi osim redovnog izviđanja.

Neprijateljski gubici nisu poznati. Naših gubitaka nije bilo.

28 januara 1944 god. I. Brigada sa svoja dva bataljona i ovog dana branila je pristup ka našoj bolnici iz koje su bili evakuirani svi ranjenici i sve važnije stvari. Neprijatelj je težio opkoljavanjem uništiti naše snage, ali su se one probijale, posijedale nove položaje po dubini u pravcu bolnice i zadržavale ga, ali pred nadmoćnijim snagama morali su se povući sa položaja kod bolnice, te je neprijatelju po podne uspjelo da dođe do bolnice koju je zapalio, kao i još dva magazina u blizini bolnice.

I. Odred branio je prilaz ka bolnici iz pravca Vukelića, ali je neprijatelj svojim manevrom od pravca sela Tomića i Stalka zaobilaznim putem uspio doprijeti do bolnice koju je zapalio, kao i magazin broj 1 i 2, pa se potom povukao na svoje polazne položaje, poslije čega se pristupilo gašenju, što je djelomično kod magazina broj 2 i uspjelo.

II. Brigada vodila je svojim I. Bataljonom kod Stajnice manje borbe sa slabijim neprijateljskim snagama bez gubitaka.

Gubici neprijatelja: 60 mrtvih i 1 zarobljen (legionar).

Naši gubici: 6 mrtvih, 8 ranjenih i 5 nestalih.

29 januar 1944 god. Toga dana jedinice su bile na svojim položajima i nisu vodile borbu sa neprijateljem, jer nije bilo ni pokreta. Vršeno je samo izviđanje neprijateljskih snaga.

⁹ Vidi dok. br. 28.

30. januar 1944 god. II. Brigada vodila je borbu sa neprijateljem koji je napadao na naš odsjek na prostoru Lipice sa tri strane sa manjim snagama, dok su glavne snage prolazile iz Križpolja za Brinje. Bataljon koji se je nalazio kod Letinca protjerao je neprijatelja iz Letinca u Brinje nanijevši mu gubitke. Iako je neprijatelj tukao sa artiljerijom na naše položaje i vršio više napada na njih, uvijek je odbijen uz gubitke.

Gubici neprijatelja: 14 mrtvih i 7 ranjenih.

Naši gubici: 3 ranjena.

Iste noći II. Brigada prebacila se sa prostora Lipice za Brlog osim I. Bataljona koji je ostao na položaju Lipice.

1 februara 1944 god. I. Brigada sa svojim jednim bataljonom ušla je toga dana u Novi, koji je neprijatelj prethodnog dana i noći napustio svojim snagama koje su prošle za Crikvenicu. Jedan bataljon iste Brigade zaposjeo je položaje kod Kri vog Puta, dok je sa dva bataljona i dalje posjednut sektor Drežnice i Gornjeg Kraja.

II. Brigada napala je neprijatelja¹⁰ koji je prolazio komunikacijom Brinje — Senj nanoseći mu osjetne gubitke. Veće gubitke imao je neprijatelj od bataljona ove brigade koji je bio u zasjedi iznad Žute Lokve i otvorio iznenadnu vatru na jednu veću neprijateljsku kolonu koja je bila ovime iznenadena i pretrpjela veće gubitke.

Ostale jedinice nisu imale borbi u toku ovog dana, dok izvještaj III. Brigade nije primljen.

Gubici neprijatelja: 70 mrtvih i mnogo više ranjenih.

Naši gubici: jedan teški mitraljez izgubljen. U ljudstvu gubitaka nije bilo.

2 februar 1944 god. II. Brigada na položaju kod Krznarića i Škamnice. Neprijatelj je nadirao u tri pravca i uspio da dođe iza leđa bataljonu kod Krznarića, a sa manjim kolonicama uspio je probiti se između jedinica II. i III. Brigade kod Škamnice usljed čega su se jedinice morale povući na prihvatne položaje. Bataljon na položaju više Žute Lokve odbio je nekoliko napada neprijateljskih snaga koje su se probijale kroz Rapajin Klanac, a jedna veća neprijateljska kolona koja je bila napadnuta od ovog bataljona pretrpjela je veće gubitke.

Gubici neprijatelja: 84 mrtva i mnogo više ranjenih.

Naših gubitaka nije bilo iako je borba bila žestoka.

Istog dana II. Brigada povukla se na prihvatne položaje Brlog — Glavace.

¹⁰ Odnosi se na 847 puk 392 legionarske divizije (vidi istorijat te divizije, dok. br. 35/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

3 februara 1944 god. nije bilo promjena niti većih borbi osim izviđanja neprijatelja.

4 februara 1944 god. II. Brigada vodila je borbu sa neprijateljem na putu kod Brloga i između Lalića i Glavaca ali se morala povući na svoje prihvatne položaje iznad Glavaca!

Gubici neprijatelja: 14 mrtvih i više ranjenih. Ubijeno 4 konja.

Naših gubitaka nije bilo.

5 februara 1944 god. II. Brigada sa svojim jednim bataljonom postavila je zasjedu neprijateljskim kolonama na putu Dabar — Glavace.¹¹ Neprijateljska kolona koja se kretala bez dovoljnog osiguranja tom cestom bila je dočekana našom vatrom kroz koju se probila.

Gubici neprijatelja: 23 mrtva i 13 ranjenih. Ubijeno 5 konja.

Naših gubitaka nije bilo.

6 februara 1944 god. II. Brigada sa dva bataljona dobila je zadatak da napadne neprijatelja u zajednici sa III. Kordunaškom brigadom u Dabru, ali se neprijatelj povukao bez borbe.¹² Jedan bataljon iste Brigade progonio je neprijatelja do Lipica, gdje se je ovaj bataljon zadržao.

Gubitaka nije bilo ni na jednoj strani.

7 februara 1944 god. Na odsjecima ove Divizije nije bilo nikakvih promjena.

8 februara 1944 god. II. Odred vodio je toga dana borbu sa neprijateljem koji je uspio iznenaditi i izvršiti napad na glavninu bataljona Odreda koji se nalazi u Mrzloj Vodici.¹³ Jedinice koje su bile u Mrzloj Vodici primile su borbu koja je počela u 12.30 a završila se u 15 sati, kada je neprijatelj odstupio u svoje izhodište Zlobin.

Gubici neprijatelja: 15 mrtvih i 20 ranjenih.

Naši gubici: 4 mrtva i dva ranjena.

9 februar 1944 god. I. Brigada sa svoja dva bataljona dočekala je neprijateljske snage koje su prodirale iz Brinja, Križpolja i Kamenice u pravcu Vodoteča i Tuževića.¹⁴ Neprijatelj

¹¹ Na Dabar su napadale sliedeće neprijateljske snage: Treći bataljon 846 puka i Devetnaesta ustaška boina od Brinja i Prvi bataljon 847 puka iz Prokika (vidi dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog historiskog instituta).

¹² Vidi dok. br. 69.

¹³ U Mrzloj Vodici se nalazio Prvi bataljon toga odreda (vidi dok. br. 8/2, k. 913 u Arhivu Vojnog historiskog instituta).

¹⁴ Radi uništenja naših snaga u rejonu Tužević, Krivi Put, Alan, neprijateljska 392 legionarska divizija je 8 februara preduzela jača ofanzivna dejstva, i to: iz Senja Drugi bataljon 847 puka — jednom četom

je sa zaobilaznim manevrom od Kamenice — Maljkovića — Zupanjola i Grabove Lokve uspio odbaciti naše snage sa njihovih položaja i potisnuti ih na položaj Gostovo Polje — Tužević.

IV. Bataljon vodio je borbu preko cijelog dana sa neprijateljskim snagama koje su u tri kolone nadirale od Senja i Zupanjola prema Krivom Putu potpomognutim sa artiljerijom i jednim avionom koji je bombardirao i mitraljirao položaj tog bataljona. Naše jedinice koje su se uporno branile bile su pred mrak primorane da se povuku na svoje prihvatne položaje kod Alana i Zabukovca, ali kada se neprijatelj probio iz Novog i preko Gornjeg Kraja kroz šumu u Ledenice, izvučen je ovaj Bataljon na prostor Ledenice — Mošune.

Na ostalim sektorima nije bilo borbe sa neprijateljem.

Gubici neprijateljski: 34 mrtva i više ranjenih.

Naši gubici: 7 mrtvih, 14 ranjenih i puškomitraljez i 7 pušaka.

10 februara 1944 god. U toku noći 9/10 februara jedinice II. Brigade prebacile su se sa prostorijske Lipica na Gornji Kraj — Drežnicu bez sukoba sa neprijateljem. Istog dana neprijatelj je sa svojim snagama pokušao prodrijeti iz Tuževića prema Ivakuši, ali je ovaj njegov pokušaj odbijen. Neprijatelj se probio do Tuževića jednom bojnom iz Brinja, a jednom iz Krivog Puta. Pred mrak neprijatelj je pod pritiskom naših snaga napustio Tužević u koji je ušao jedan bataljon II. Brigade. U 22 sata neprijatelj je ovo selo opkolio i izvršio napad na naše jedinice u Tuževiću kojima je uspjelo probiti se bez vlastitih gubitaka.

Na ostalim sektorima zatišje.

Gubici neprijatelja: 15 mrtvih i veći broj ranjenih.

Naših gubitaka nije bilo.

11 februara 1944. I. Brigada sa svoja dva bataljona kod Tuževića izvršila je napad na neprijatelja u Podgorcima i na Tominom Vrh u zapadno od Tuževića. Neprijatelj je odbačen sa ovih položaja, ali se dalje sa svojim snagama zadržao oko Tuževića.

Na ostalim sektorima bez promjene.

Gubici neprijatelja: 5 mrtvih, 7 ranjenih.

Naši gubici: 1 ranjen.

preko Alana, a glavnina bataljona prema Krivom Putu; Treći bataljon 846 puka iz Križpolja u pravcu Kamenice i Tuževića i Treći bataljon 847 puka iz Prokika prema Krivom Putu (vidi istorijat 392 legionarske divizije, dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

12 februara 1944. Usljed snježne mećave i velike bure ni[^] vršene akcije sa naše strane niti sa strane neprijatelja.

13 februara 1944. Dijelovi I. i II. Brigade izvršili su napad na neprijatelja koji je posjeo Tužević, kao i okolne kote i sela putem do Brinja. Napad se produžio preko cijelog dana po velikom snijegu i teškom terenu, te je do mraka uspjelo odbaciti neprijatelja iz Tuževića, Vodoteča i Bukovlja u pravcu Brinja. Zbog velike zamorenosti boraca neprijatelj nije dalje progonjen, već je tučen našom vatrom za sve vrijeme povlačenja ka Brinju putem Tužević — Vodoteč — Bukovlje — Brinje.

Istog dana jedna jača neprijateljska kolona probila se preko Alana za Vodicu, ali sa njom nije došlo do sukoba.

Gubici neprijatelja: 60 mrtvih i 60 i više ranjenih.

Naši gubici: 4 ranjena.

14 februara 1944. Osim izviđanja neprijatelja i prikupljanja podataka o njegovim snagama na liniji Brinje — Križpolje — Jezerane nisu vršeni nikakvi borbeni pothvati.

Od 15 do 20 februara o.g. nije bilo nikakvih akcija na sektorima jedinica ove divizije, osim djelatnosti izviđačkih patrola.

Od 1 februara o.g. do danas nismo dobili operativni izvještaj od naše III. Brigade, te podaci o njezinom radu, uspjesima i gubicima za ovaj period nisu obuhvaćeni ovim operativnim izvještajem.¹⁵

Ukupni gubici u vremenu od 19 januara do 20 februara 1944 god. *Neprijateljski:* 877 mrtvih, 656 i više ranjenih i 1 zarobljen. Ubijeno 97 konja i mula, uništena 2 blindirana automobila, 5 teretnih automobila i 1 kola. Zaplijenjeno 12 pušaka, 15.000 puščanih metaka i nešto druge vojne opreme.

Naši gubici: 41 mrtav, 61 ranjen, 5 zarobljeno i 68 nestalo u borbi. Izgubljeno 2 teška mitraljeza, 7 puškomitraljeza, 15 pušaka, 2 šmajsera, 4 pištolja i 1 laki bacač.

Utrošeno: 52.600 metaka za puške, puškomitraljeze i mitraljeze, 2.500 metaka za šmajsera, 370 bombi za teške i 530 bombi za laki bacač i 40 granata za top 37 m/m.

KRITIČKI OSVRT

U toku prvih dana borbe držanje naših jedinica bilo je dosta dobro. Poleta je bilo u početku borbe, ali je manjkalo upornosti i drskosti da se akcije u najviše slučajeva dokrajče, pa da gubici neprijatelja budu veći i da bude zaplijenjen raa-

¹⁵ O dejstvima te brigade u prvoj polovini februara vidi dok. br. 40 i 86.

terijal. Starješinski kadar nije razvio punu inicijativu i nedostajalo je smjelosti i odlučnosti. I ovaj put došlo je do izražaja prilično nepovjerenje u svoje jedinice.

U odbranbenim borbama naše jedinice znale su u potpunosti gubiti inicijativu držeći se kruto pojedinih položaja koje bi neprijatelj manevarski zaobilazio i prinuđivao ih na povlačenje. Naše starješine u većini slučajeva nisu se mogle snaći da manevrima svojih jedinica onemoguće neprijateljski manevar. Oblik zasjede koji se je htio primijeniti bazirajući se više na taktiku koja se je primjenjivala prema Talijanima pokazao se neuspjelim s obzirom na to da je neprijateljska taktika nastupanja uveliko različita i mnogo smišljenija nego talijanska.

Kod jedinica II. i III. Brigade često puta pojedine patrole i pojedine manje jedinice, vodovi i desetine, dobijajući samostalne zadatke, obično bi se odvojile od svoje jedinice ili se uopće ne bi vratile ili su se vraćale vrlo kasno sa manjim brojem stanjem. Osipanje jedinica u većini slučajeva dešavalo se na taj način, a to istovremeno govori o slabostima nižeg komandnog kadra.

Naše jedinice nisu učinile sve da u situacijama gdje nije bilo moguće izvući poginule drugove prikupe njihovo oružje i spase ga. Jedan dio nestalog oružja nestao je s nestalim drugovima ili su ga dezerteri ponijeli. To svakako ne opravdava budnost starješina koje nisu posvetile dovoljnu pažnju kome će se dati automatsko oružje.

Štab I. Brigade nije ispunio zadatak koji je dobio uoči neprijateljske ofanzive. Na cesti Jasenak — Novi kuda su prošle jače neprijateljske snage uopće nije neprijatelj doživio težih udaraca, a svi su uslovi bili da se neprijatelju zadaju osjetni gubici. Također njena dva bataljona koja su bila u Drežnici slabo su se borila. Štab brigade čim je neprijatelj prešao preko Stalka povukao se sa dva bataljona u Mrkopalj i pasivno čekao sve dok mi nismo došli. Naša direktiva o držanju jedinica u ruci, da se ne bi ponovilo ono što se dogodilo u toku prve ofanzive,¹⁶ shvaćena je naopako i u praksi je realizovana kao izvlačenje bez borbe.

Kada smo se mi prebacili ovamo, došli smo u Gornji Kraj, odakle su se bile povukle jedinice I. Brigade, t.j. dva bataljona,

¹⁶ U cilju uništenja naših jedinica, ovladavanja obalskim pojasom i ostalim dijelom teritorije koja je ranije bila okupirana od Italijana i gušenja opštenarodnog ustanka do koga je došlo u Hrvatskom Primorju i Gorskom Kotaru, Nijemci su 7 oktobra 1943 god. započeli prodor na ovo područje angažujući pritom Sedamdeset prvu pješadisku i tenkovsku diviziju »Herman Gering« (vidi tom V, knj. 20, dok. br. 62 i knj. 21, dok. br. 13).

kao i jedinice Odreda. To je druga velika greška Štaba I. Brigade, koji je takoreći napustio Gornji Kraj uz malu borbu.

Držanje jedinica II. Brigade, kao i I. Brigade u borbama u Gornjem Kraju bilo je dobro posmatrajući to u situaciji po, slije dugog marša i u borbi sa dosta jakim neprijateljem, a pod vrlo teškim vremenskim prilikama.

Jedinice I. Odreda za sve vrijeme držale su se dobro i nanijele neprijatelju dosta gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Švob Vinko

Komandant, pukovnik:
V.¹⁷ Kovačević

(M. P.)

BR. 78

**ZAPOVIJEST ŠTABA DVADEŠET ŠESTE DIVIZIJE OD 21
FEBRUARA 1944 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
ODBRANU OTOKA VISA¹**

**ŠTAB
XXVI. DIVIZIJE N.O.V.J.
Br. 67/44
21 februara 1944.**

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Vis 1:25.000, izdanje Štaba Mornarice N.O.V.J.)

Vrhovni štab N.O.V. i P.O. Jugoslavije stavio je u zadatak našoj diviziji da uz pomoć Mornarice Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije i u saradnji sa savezničkim snagama obrani otok Vis od iskrcavanja neprijateljskih trupa.²

Podataka o neprijateljskim napadnim snagama nemamo, ali je vjerovatno da će neprijatelj napad preduzeti sa jačim

¹⁷ Veljko

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/3, k. 1100.

² Vidi knjigu depeša Vrhovnog štaba, dok. br. 2—I, k. MI 6/1891 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

snagama, potpomognut većim brojem pomorskih tvrđava, eventualno ratnim brodovima i avijacijom. Napad će vjerovatno uslijediti na više mjesta istovremeno.³

Za izvršenje zadatka raspolažemo sa slijedećim snagama:
Tri pješadijske brigade,
Tri haubičke baterije, svega 7 haubica,
Jedna brdska baterija 75 m/m, svega 3 topa,
43 protukolska topa i
15 protuavionskih mitraljeza.

N a r e đ u j e m o :

1.) Sektori brigada: *I. Dalmatinska N.O.U. Brigada:* drži položaj obalnom linijom: kota 131 (Veli Vrh), do kote 48, rt južno od Uvale Zaglav uključivo.

Lijevim krilom I. Dalmatinska U. Brigada oslanja se na XII. Dalmatinsku brigadu održavajući vezu dubinskim rasporedom: kota 131 (Veli Vrh), Radino Brdo (kota 175), Boletovo Brdo (kota 258).

Desnim krilom oslanja se na XI. Dalmatinsku brigadu dubinskom vezom: kota 48, južno od luke Zaglav, kota 103, kota 159, kota 166, Volujak (kota 189).

XI. Dalmatinska N.O. Brigada: drži položaje obalnom linijom od kote 48 uključivo u pravcu linije zapada, preko Rta Stupišća do uvale Kupinovac uključivo. Jednom četom zaposijeda i brani otok Biševo.

Desnim krilom oslanja se XI. Dalmatinska brigada na XII. Dalmatinsku brigadu i to dubinskom vezom: Kupinovac, kota 295, Hum (kota 587).

Lijevim krilom oslanja se na I. Dalmatinsku U. Brigadu dubinskom vezom preko kote 103 i kote 159.

XII. Dalmatinska N.O. Brigada: drži položaje od uvale Kupinovac uključivo, gradom Komiza, preko Rta Manjaremi, Rta Barjaci do Velog Vrh uključivo.

³ Napad nije uslijedio (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 14).

2.) **Raspored po brigadama:**
 Komandant,
 kapetan
 Bogdan Stupar.
 Tri batalj. pješ.
 Jedna četa pješ.
 18 P. K. Totopa.
 Svega:
 3 batalj. pješ.
 1 četa pješ.
 18 P.K. topova.

Obalna linija:

Glavna linija:

Prihvatna linija:

Desnim krilom oslanja se na I. Dalmatinsku brigadu a lijevim krilom na XI. Dalmatinsku brigadu.

a.) I. Dalmatinska N.O. Brigada sa dva bataljona pojačana jednom četom XII. Dalmatinske brigade brani položaje od kote 131 (Veli Vrh) do Rta Stračina zaključno i to: tri čete na položaju, jedna četa u rezervi sjeverno od Sv. Kuzme, od koje jedan vod zaposijeda i brani otok Host.

Štab bataljona iznad ceste Vis — Komiža, blizu Kapele, sjeverno od Sv. Kuzme.

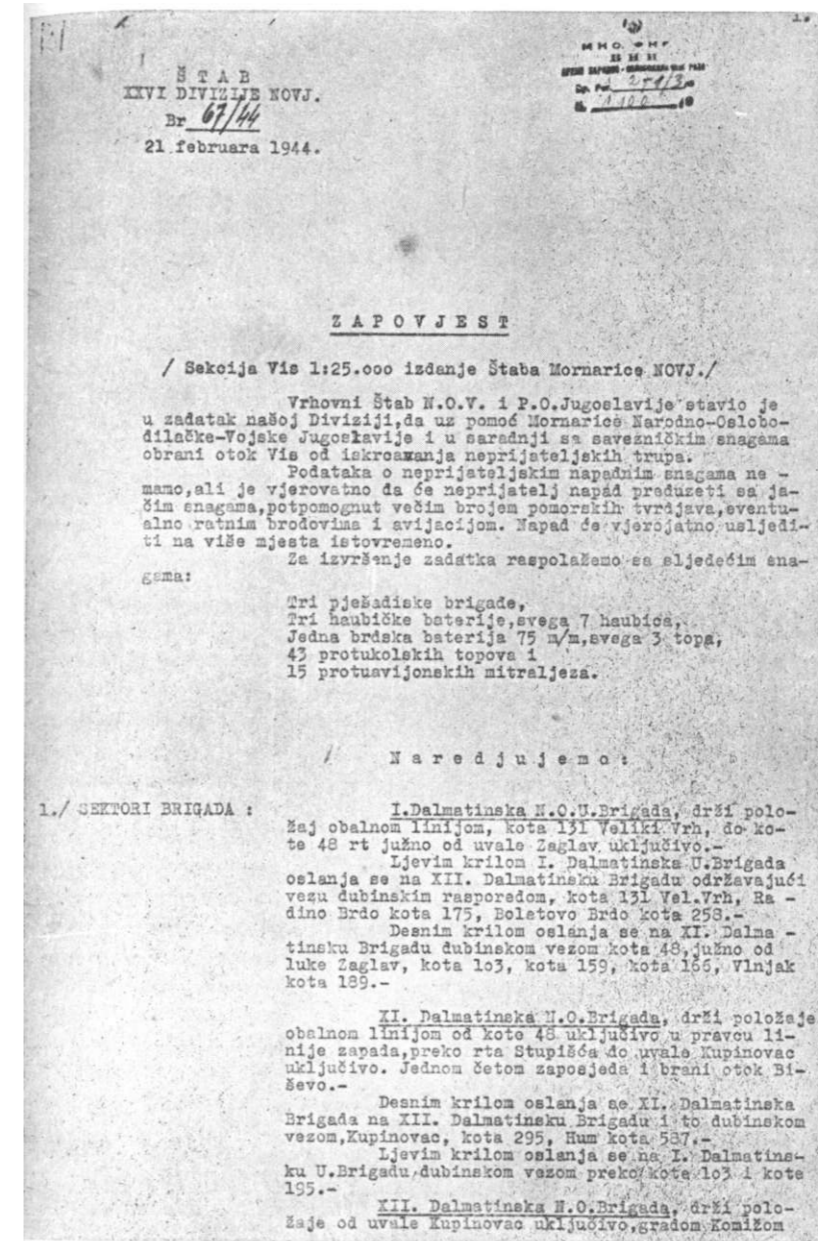
Jedan bataljon sa dvije čete zaposijeda i brani položaje od Rta Stračina do kote 48 zaključno, a jedna četa u rezervi. Štab bataljona na padinama Dudikovca.

Jedan bataljon kao brigadna rezerva u Zlom Polju.

I. Dalmatinska U. Brigada zaposijeda obalne položaje sa dubinskim rasporedom otpornih tačaka a u pojasu uspješnog puščanog dejstva tukući sve prilaze kosom i bočnom vatrom.

I. Dalmatinska U. Brigada ide utvrđenim položajima, otpornim tačkama i centrima po dubini i to: kota 131, Terjum, kota 162, kota 116, padinama Bratosovca, Sv. Andrije, Sv. Kuzme, Križa i kotom 129. Nad cestom koja vodi od Križa ka Velingtonu: padinom Paklenice — kota 228, kota 192, kota 174, i Velington. Paklenicu i kotu 174 utvrditi, tako da može dejstvovati i prema istoku. Odsjek Stončica utvrditi za frontalne napade sa sjevera i sa istoka. Glavnu otpornu liniju organizirati na raskršću odsjeka Stončica i odsjeka Rukavac i to na kotama 228, 191, 185, 202 i 133.

Prihvatna linija ide utvrđenim tačkama i otpornim centrima slijedećih položaja: kota 159, kota 175, Bratosovac (kota 296), Sv. Kuzma, Podselje i Sv. Vid.

Fotokopija prve stranice dok. br. 78

- Štab Brigade u Podselju.
Intendanturu i bojnu komoru smjestiti zapadno od sela Podselje.
- Komandant,
kapetan
Milan Atlagić.
Tri batalj. pješ.
Jedna četa pješ.
Jedan vod. pješ.
11 P. K. topova
- b.) XI. Dalmatinska brigada zaposijeda položaje od kote 48 isključno prema zapadu preko Rta Stupišće do uvale Kupinovac sa dva bataljona pojačana jednim vodom XII. Brigade.
- Otok Biševo zaposijeda sa jednom četom, za što je izdato posebno naređenje. Jedan bataljon kao rezerva u Pliskom Polju.
- Svega:
3 batalj. pješ.
1 četa pješ.
1 vod pješ.
11 P. K. topova.
- Štab III. Bataljona na koti 295, Štab IV. Bataljona u selu Petrić.
- Obalna linija: Obalna linija ide uz obalne položaje po otpornim tačkama i centrima odbrane, dubinskim rasporedom, udaljujući se od obale prema taktičkom zahtjevu uspješne pješadiške vatre, vodeći računa da se dobije bočna i kosa baražna vatra na samoj obali pri iskrcavanju neprijatelja. —
- Glavna linija: Glavna linija položaja ide utvrđenim otpornim tačkama i centrima po dubini i to: kota 103 — kota 73 (ovo spada u užu odbranu Rukavca), kota 159, kota 153, kota 178, kota 162, kota 154, kota 105, kota 209, Talež, kota 246, kota 276, Duboka, kota 226, selo Podhumlje, kota 232, padinom kote 208 i kota 90. —
- Prihvatna linija: Prihvatna linija ide utvrđenim tačkama i otpornim centrima slijedećim položajima: kota 295, Kamik, Borovik, kota 306, Zena Glava, 308 i Sv. Vid. —
- Štab brigade u Dračevu Polju. —
- Intendantura i bojna komora u Podšpilju. —
- Komandant,
kapetan
Borko Arsenić.
- c.) XII. Dalmatinska brigada zaposijeda položaje od uvale Kupinovac do kote 131.—

Četiri batalj. pješ.
14 P. K. topova.

Svega:
4 batalj. pješ.
14 P. K. topova.

I. Bataljon sa jednom četom od kote 131 (Veli Vrh) do kote 270. Jedna četa u rezervi. Stab Bataljona u Oključnoj.—

IV. Bataljon sa dvije čete od kote 270 do crkve Gospe na sjeverozapadnom dijelu Komiže. Jedna četa u rezervi u selu Rudine. Stab Bataljona u Rudinama.—

II. Bataljon od Gospe do Kupinove vale, sa dvije čete na položaju, manje jedan vod koji je pridat XI. Brigadi. Jedna četa u rezervi na jugoistočnoj periferiji Komiže. Stab Bataljona kod crkve Sv. Nikola na raskršću staze sa cestom. —

Obalna linija:

Obalna linija ide uz položaje izgrađene otpornim tačkama, tako da sve prilaze obali i samu obalu drži pod kosom i bočnom vatrom, time da se na samoj obalskoj liniji može organizirati zaprečna vatra.—

Glavna linija:

Glavna linija ide utvrđenim tačkama i otpornim centrima slijedećih položaja: kota 100, kota 187, kota 167, kota 166, kota 134, kota'339, i selo Oključna, Široko Brdo, kota 442, kota 446, kota 459, kota 421 vezati u jednu grupu otpornih tačaka sa tendencijom obrane prema Oključni, Komiži i Rudinama.—

Kota 262, kota 102, nad Stazicom, kota 237.—

Nad Komižom od Gospe do Sv. Nikole tri odporne tačke. Zatim odporne tačke na koti 217, na Sv. Nikoli i na sjevernoj padini kote 389.—

Na južnoj padini kote 389 otpornu tačku za vezu XII. i XI. Brigade organizuje i zaposijeda XII. Brigada i stoji u signalnoj vezi sa otpornim centrom na koti 295.—

Prihvatna linija:

Prihvatna linija ide utvrđenim tačkama i otpornim centrima položaja: kota 100, kota 187, kota 2'55, kota 366, kota 339, kota 476, kota 446, kota 459, kota

421, Hum—grebenom do kote 295. Na Humu 3 teška mitraljeza i 2 bacača.—

Štab brigade u selu Kostima.—

Intendantura i bojna komora u kućama sjeverno od Kostime.—

3.) Pokreti:

Vodovi ne smiju napustiti položaje bez naređenja štaba bataljona, čete bez naređenja štaba brigade, bataljoni bez naređenja Štaba Divizije.

4.) Artiljerija:

Komandant,
pukovnik
Karei Levičnik.
3 haubičke bater.
1 baterija 75 m/m
43 P. K. topa.

Svega: 53 topa.

Svi P.K. topovi, P.A. mitraljezi i baterija 75 m/m spadaju u operativnom smislu pod komandu brigada odnosno bataljona na čijem se sektoru nalaze. Ovi će prenositi naređenje preko artiljeriskih starješina.—

Haubičke baterije rasporediti: jedna baterija (dva topa) na položaju između Lokve i Pliskog Polja, sa osmatračnicom u Podstražju.—

Druga baterija (dva topa) na položaju sjeverno od Podšpilja, sa osmatračnicom na koti 295. Treća baterija (tri topa) na položaju Kostime sa osmatračnicom na Bratosovcu. Na osmatračnicama će se nalaziti komandiri baterija, oni će biti sa baterijama povezani i sa Štabom Artiljerije. Komandiri baterija stajat će u uskoj vezi sa komandantima bataljona i brigada. Komandant Artiljerije nalaziti će se uz Štab Divizije.—

5.) Opšta rezerva:

3 batalj. pješ.
1 četa bacača.

Svega:

3 batalj. pješ.
1 četa bacača.

Jedan bataljon I. Dalmatinske U. Brigade i dva bataljona bez jedne čete XI. Dalmatinske brigade nalaziti će se na sektoru Sv. Vid — Podselje — Vino Polje i za vrijeme borbe bit će pod neposrednom komandom Štaba Divizije.—

6.) Protuavionska odbrana:

Sektor I. Dalm. brig.
7 P.A. mitraljeza.

P.A. mitraljezi ostaju u organizacionom sastavu artiljerije a njihovom upotrebom komanduju komandanti brigada odnosno bataljona.

Sektor XI. Brigade, Komandanti brigada naredit će da se što veći broj teških pješadiskih mitraljeza osposobi za protuavionsku obranu
Sektor XII. Brigade, 5 P. A. mitraljeza.

Svega:
15 P.A. mitraljeza

Na pojavu aviona skloniti se i za-
braniti svako kretanje.—

Zabranjuje se otvaranje protuavion-
ske paljbe, sve dok ne otvore vatru savez»
nički P.A. topovi ili kad se jasno vidi da
avioni napadaju.

7.) Odbrana od padobranaca:

Brigadne rezerve I., XI. i XII. Bri-
gade pomoću potrebnog broja patrola
kontrolisat će noću, kad god se pojave
avioni nad otokom i to: bataljon I. Dal-
matinske brigade polja istočno od Sv.
Vida, bataljon XI. Brigade polja zapadno
od Sv. Vida, bataljon XII. Brigade kon-
trolisat će Hum.—

Padobrance treba tući dok su još u
zraku i na zemlji, ne dozvoljavajući istima
da se grupišu i dokopaju obližnjih kota,
nego ih u samom polju uništiti.—

8.) Uzbuna:

I. Znak za uzbunu:

a) Jedna crvena raketa, odmah po-
slije nje jedna zelena raketa. Znak za uz-
bunu se ponavlja sve dok ga nisu prihva-
tile i ponovile susjedne jedinice i osma-
tračke stanice.—

b) Paljenjem velikih vatara kod
štabova bataljona (na podesnim kotama)
i kod osmatračkih stanica.—

II. Upotreba znaka za uzbunu:

a) Znak za uzbunu raketom dat će:
predstražarski patrolni čamci ili naoru-
žani brodovi čim primijete ili stupe u do-
dir sa neprijateljskim plovnim jedinicama
koje se kreću u pravcu otoka Visa.—

b) Obalske straže: kada opaze da se
neprijateljski brod ili skupina brodova
kreće u pravcu obale; kada se neprijatelj
već iskrcava na obalu; kada vide da je
znak uzbune dat od strane predstražar-
skog čamca ili broda;

c) Osmatračke stanice dat će znak
uzbune kao i obalske straže.

Znak za uzbunu paljenjem vatara naredit će štabovi bataljona ili komandir osmatračke stanice.—

III. Javljanje:

Jedinice, na čijem je sektoru dat znak za uzbunu, javit će podatke o neprijatelju najbržim putem i to (usmeno telefonom i pismeno kurirom) svom predpostavljenom štabu a ovaj dalje do Štaba Divizije.— Izvještaj treba da sadrži: vrijeme, mjesto prema kojem se neprijateljske jedinice kreću ili na kome su već pristale i vrše iskrcavanje, broj i vrstu neprijateljskih plovnih jedinica i da li su male ili velike lađe.—

Osmatračka stanica Hum dat će o datom znaku za uzbunu i osmotrenim podacima izravno Štabu Mornarice; ostale osmatračke stanice davat će prvenstveno štabu brigade na čijem se sektoru nalaze kao i Diviziskom štabu.

IV. Postupak za slučaj uzbune:

Na dati znak za uzbunu cjelokupna posada otoka stupa u pripravnost pod oružem. Štabovi zauzimaju svoja komandna mjesta.—

9) Način obrane:

- a.) Predstražarskom izviđačkom linijom,
- b.) Obalnom linijom,
- c.) Glavnom linijom,
- d.) Prihvatnom linijom.

a.) Predstražarska izviđačka linija sastoji se od naoružanih patrolnih brodova sa zadatkom da blagovremeno otkriva približavanje neprijateljskih brodova. O tome hitno signalnim raketama obavještavaju osmatračke i obalsku liniju. U slučaju jačeg nadiranja neprijateljskih snaga, povlače se u prve luke, odakle primaju borbu a u slučaju neprijateljskog iskrcavanja, posade prelaze u sastav pješačke jedinice, koja se na odgovarajućem položaju nalazi. U slučaju sukoba sa slabijim neprijateljem, kao što su usamljeni brodovi, prima borbu na otvorenom moru.

b.) Obalna linija je niz otpornih tačaka među sobom povezanih u obrambeni položaj sa kojega ti;eba neprijatelja tući netom se približi obali. U ovoj fazi borbe doći će do jačeg izražaja artiljerija, bacači i automatska oružja, kao i P.K. topovi, dok će dejstvo samih pješaka doći kad neprijatelj pristane uz obalu. U momentu neprijateljskog iskrcavanja ivica obale mora biti tučena sa svim raspoloživim oruđima, tako da se na samoj obali stvori jedan vatreni zastor, t.j. zaprečna vatra koja će neprijatelja prisiliti da odstupi. Ako neprijatelj uspije kroz našu zaprečnu vatru, obasuti ga ručnim bombama.—

c.) Glavna obrambena linija izgrađena je po dubini sa svojim prirodno dominantnim položajima nad obalskom linijom iz čijih se utvrđenih tačaka može vatrom potpomagati obalska linija.

Sa ove glavne linije ne odstupa se bez izričitog naređenja viših predpostavljenih. Pošto se na svim položajima fortifikacijom upornih tačaka, centara i pojedinih bunkera po dubini dobila kosa i bočna vatra automatskog oružja na prostoru od obale do glavne linije odpora, a kako će ispred ove linije baterije i bacači imati pogodne ciljeve sa unapred upucanim oruđima, to će se ispred ove linije dobiti vatrena nadmoćnost nad neprijateljem, koja će omogućiti nastupom rezerve prelaz u protunapad, radi odbacivanja neprijatelja u more.

d.) Prihvatnu liniju sačinjava niz dominantnih, otpornih i utvrđenih centara, koji će u datom momentu spriječiti neprijatelja da manevrom prodre u pozadinu i dezorganizira naše obrane. Zadržavajući ove centre, neprijatelj neće moći da presiječe otok i da se spoji sa dijelovima eventualnog drugog mostobrana. I sa ovih položaja moguć je protunapad radi protjerivanja neprijatelja. Kad bi nepri-

jatelj zavladao ovim položajima, ugrozio bi samu obranu otoka.—

10.) Utvrđivanje i maskiranje:

Pored do sada izrađenih otpornih centara, otpornih tačaka i pojedinih bunkera nastaviti sa utvrđivanjem. Sve glavnije otporne tačke i centre opasati žicom. Gdje je moguće postaviti minska polja, koja osigurati žicom. Pojedine položaje povezati saobraćajnicama. Pripreme koje su izvršene upotrebom raznih zapaljivih sredstava kod pojedinih sektora na pristaništima ostaju i dalje na snazi.

Bunkere, saobraćajnice i sve izrađene fortifikacijske objekte, kao i sama oruđa maskirati da se ne primjećuju sa morske strane, ujedno iste kamuflirati da se ne opaze iz zraka.—

11.) Veza:

Telefonska veza od Divizije uspostavljena je sa Štabom Mornarice, Štabom Artiljerije, štabovima brigada a preko ovih sa štabovima bataljona, na istaknutim i, važnim tačkama i sa četama. *

Netom se dobije trebovana žica i aparati, povezati sve čet& na položajima sa telefonom.

Za vrijeme borbe koristiti telefon samo u operativne svrhe.

Pored telefonske veze koristiti kurirsku vezu sa svim raspoloživim prevoznim sredstvima, koja budu na raspoloženju. Kurire izvježbati u noćnom kretanju van puteva radi održavanja veze sa istaknutim položajima, kao i sa višim štabovima.

12.) Sanitet:

Referent saniteta Divizije preko brigadnih referenata saniteta odredit će bataljonska previjališta i organizirati prenos ranjenika iz bataljonskih previjališta ka unutrašnjosti otoka. Pobrinit će se za dovoljan broj stoke.

Svi ranjenici i bolesnici koji se nađu za vrijeme borbe u Visu ili Komiži,

a ta mjesta nisu obuhvaćena jačom bor-
bom, treba da se evakuišu pod rukovod-
stvom njihovih upravnika u pravcu **Ko-**
stime.

13.) Saobraćaj:

Štabovi brigada i Štab Artiljerije
pobrinut će se da preko intendanture Šta-
ba Divizije dobiju potrebnu tovamu stoku
za sve potrebe na svome sektoru.

Načelnik intendanture Divizije po-
brinut će se za potreban broj tovarne
stoke.

Upotreba motornih vozila, osim mo-
tocikla, vršit će se po naređenju i odo-
brenju Štaba Divizije.—

**14.) Popuna
municije:**

Štabovi brigada pobrinut će se da
potrebnu količinu municije odmah po-
stave na obalske, glavne i prihvatne po-
ložaje, za borbu od 8 dana.—

Načelnik intendanture Divizije po-
brinut će se za prikupljanje i smještaj
municije za sva oruđa.—

15.) Ishrana:

Diviziska intendantura nalazit će se
u Zena Glavi.

Borcima izdati na ruke suhu hranu
za 6 dana. Ova se hrana ne smije trošiti
i ista služi kao rezervna hrana za vrijeme
borbe u slučaju da pojedini otporni cen-
tri budu privremeno otsječeni. Za vrijeme
borbe borcima pripremati, kad god se
bude moglo, toplu hranu.—

**16.) Pozadinske
ustanove:**

Ljudstvo iz pozadinskih ustanova i
mornaričkih jedinica u gradu Visu spa-
daju pod operativnu komandu I. Dalma-
tinske brigade, a oni u Komiži pod opera-
tivnu komandu XII. Dalmatinske brigade.
Štabovi brigada, odnosno štabovi bata-
ljona, sve ovo ljudstvo treba da osposobe,
naoružaju, odrede im odgovarajuće polo-
žaje i veze za komandovanje.

Detaljne odredbe za njihove zadatke izdati će štabovi brigada u svojim zapovijestima.

17.) Građanstvo:

Štabovi brigada i bataljona u odnosu prema građanstvu za vrijeme uzbune i borbe treba da se drže slijedećih uputa:

a.) U slučaju da grad Vis ili Komiža nisu direktno napadnuti, nesposobno građanstvo (starci i djeca) u roku od 30 minuta evakuirat će se iz Visa u pravcu Sv. Nikole za VINO Polje, iz Komiže preko Sv. Mihovila za Kostimu. Mlađi i sposobni ljudi i žene ostaju sa vojskom i stavljaju se na raspoloženje najstarijem komandantu u mjestu. Dotični komandant odredit će znak za uzbunu i zbornu mjesto. Njih upotrebiti za sanitet i pomoćnu službu.

b.) U slučaju da Vis i Komiža budu nenadno napadnuti, sva civilna lica koja su se unutra zatekla ostaju u mjestu i skupit će se u prizemnim odjeljenjima. Svi sposobni ljudi i žene stavljaju se pod najvišu komandu dotičnog mjesta. Svi nesposobni (starci i djeca) ostaju u kućama i slušaju zapovijesti najviše komande, koja će se pobrinuti da ih postepeno i organizovano evakuiše.—

c.) Treba nastojati onemogućiti da bilo tko padne u zarobljeništvo jer će neprijatelj sve zarobljene htjeti iskoristiti za čišćenje mina i prodor kroz prepreke . . .

d.) Iste napomene važe za sva sela otoka. Smjer evakuacije istočnog dijela: VINO Polje, zapadnog dijela: selo Kostima.—

18.) Savezničke snage:⁴ Prema zajedničkom sporazumu sve snage saveznika učestvovat će u obrani otoka Visa.

⁴ Po odobrenju Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije u januaru i februaru prebačen je iz Italije na Vis po jedan engleski komandos (specijalna jedinica obučena za pomorske — desantne operacije, jačine 300—500 ljudi), a nešto kasnije i manji dijelovi još dvaju komandosa. U luci

Redovne savezničke snage raspoređene su:

- a.) Jedinice engleskih snaga u Komizi pod komandom gospojina Thomasa.
- b.) Jedinice englesko-američkih snaga u Visu pod komandom gospojina Fynn-a.
- c.) Jedinice pratećih oruđa u Dračevu Polju.
- d.) 12 P.A. topova sa engleskom posadom u Komizi.
- e.) 6 P.A. topova u Visu.

U slučaju uzbune savezničke snage postupit će kako slijedi.

Garnizon Komiza:

- a.) Pri neposrednom napadu na luku Komiza ostatak će u mjestu i uzeti učesća u obrani Komize;
- b.) Ako luka Komiza nije direktno napadnuta, engleski garnizon skupit će se na mjesto koje oni odrede i prebacit će se kamionima u selo Podšpilje.

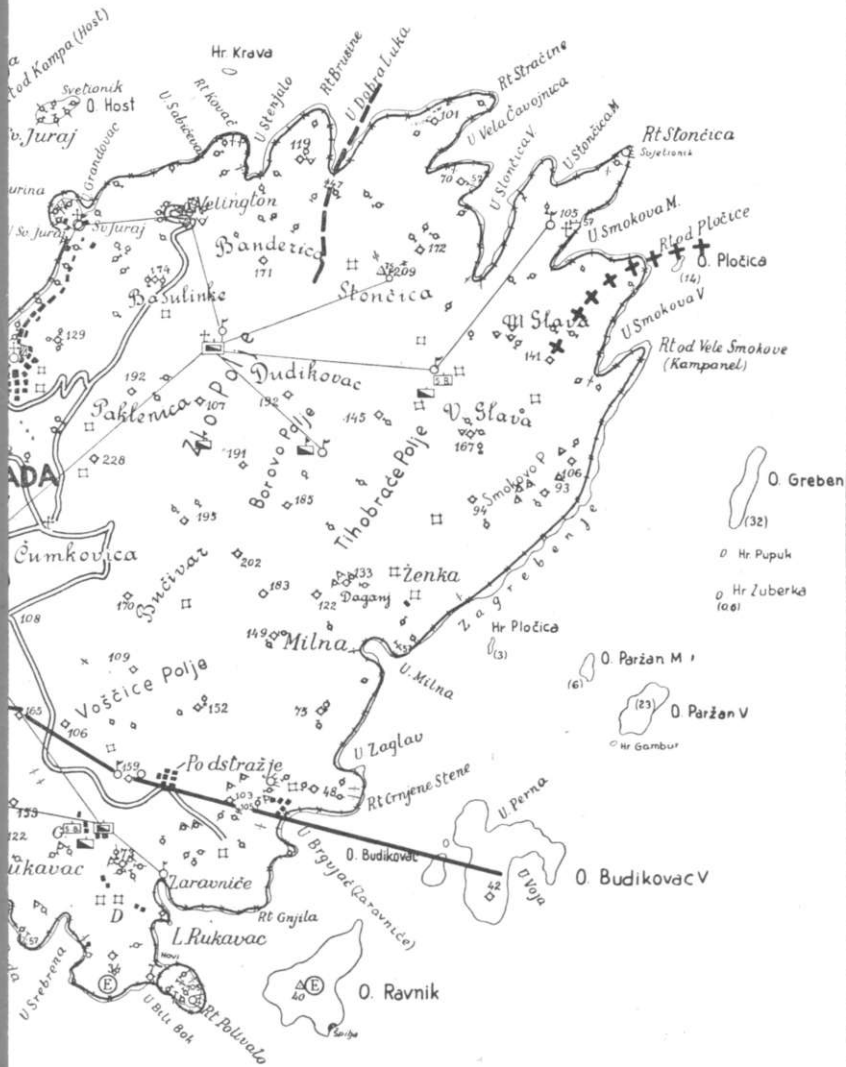
Garnizon Visa:

- a.) Pri neposrednom napadu na luku Visa ostatak će u mjestu i učestvovati u odbrani Visa;
- b.) Ako luka Visa nije neposredno napadnuta, saveznički garnizon Visa skupit će se na mjesto koje oni odrede i krenut će starim putem preko Križa u selo Podselje gdje će se zadržati oko crkve.

Odluku za daljnju upotrebu svih snaga donijet će komandant I. Dalmatinske brigade u saglasnosti sa gospojinom Fynn-om.

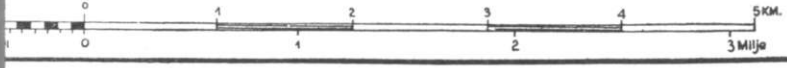
Engleski garnizon Dračevo Polje ostaje na svom mjestu. Dalja upotreba engleskih snaga u Podšpilju i Dračevu Polju

Komizi stacionirao je odred stražarskih čamaca (tipa M4) koji su povremeno vršili prepade na njemačke plovne jedinice. (Podaci: Vojnoistorijski glasnik br. 3/54, »Strategijsko-politički značaj otoka Visa u Narodnooslobodilačkom ratu.)

1 : 25.000 (Tačnije 1 : 25.640)

KOMANDANT P.PUKOVNIK
BOŽA BOŽOVIĆ

bit će prema odluci gosp. pukovnika Churchila a u saglasnosti sa Štabom Divizije.

Komandanti na sektoru Vis — Komiža imaju za dužnost da pruže punu sigurnost i omoguće saradnju sa savezničkom protuavionskom obranom.—

Štab divizije, Štab Mornarice i saveznička komanda nalaziti će se kod sela Borovik.—

Na osnovu ove zapovijesti štabovi brigada i Štab Artiljerije izdat će svoje detaljne zapovijesti. — Prepis izdatih zapovijesti dostaviti ovome Štabu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Načelnik: Komandant, p.pukovnik:
Baće Maks

Dostavljeno radi znanja:
Vrhovnom štabu N.O.V. i P.O.J.
Štabu VIII. Korpusa N.O.V. i P.O.J.
Komandantu savezničkih snaga na otoku Visu.
Štabu Mornarice N.O.V.J.

Na postupak:
Štabovima I, XI. i XII. Dalmatinske N.O. Brigade.
Štabu Artiljerije XXVI. Divizije N.O.V.J.

Načelnik:

BR. 79

**ZAPOVIJEST ŠTABA TRIDESET PETE DIVIZIJE NOVJ OD
21 FEBRUARA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA
RASPORED I NAREDNA DEJSTVA¹**

Z A P O V I J E S T

Štaba XXXV. Divizije XI. Korpusa NOVJ za 21 februar
1944 god.

I. Podaci o
neprijatelju.

Sektor Gospić: IX. Ustaška bojna na sektoru Karlobag — Oštarije — Brušane. Odbrambena i 32 ust. bojna u Gospiću i okolini.² 31 i 34 ust. bojna na sektoru Perušić — L. Osik. Jedna bojna 12 domobranske pukovnije u Bilaju.³ Osim toga u Gospiću i Novom ima par stotina žandara, zanatlija, milicionera i drugih.

Sektor Otočac: u Otočcu ima oko 700 legionera iz 392 pješ. divizije⁴ i oko 700 novomobiliziranih ustaša.⁵ U Brlogu ima oko 150 legionera. Neprijatelj uz to drži cestu Brinje — 2uta Lokva — Senj, gdje se nalazi raspoređena 392 legionarska divizija. Neprijatelj iz Otočca vrši skoro svakodnevno ispade u okolna sela u cilju pljačke i mobilizacije.

U južnom dijelu Like prema liniji Gračac — Otrić — Srb — Lapac nalazi se naša XIX. Divizija, a sjeverno od linije Brinje — Senj naša XIII. Divizija.

II. Zadaci naših jedinica

- 1) I. Brigada. — Zadatak: rasporedit će se ovako: jedan bataljon u Lešću sa zadatkom da bude aktivan prema Covićima i Prozoru, jedan bataljon u

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9/1—43, k. 1611—A.

² Misli se na Brušane i Baške Oštarije.

³ Bila je to bojna iz sastava Petnaeste pukovnije (vidi dok. br. 2/1—101, k. 50 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁴ Odnosi se na Drugi bataljon te divizije.

⁵ Riječ je o snagama Devetnaeste ustaške bojne (vidi istorijat 392 legionar, divizije, dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

južnom dijelu sela Sinca kao rezerva brigade i jedan bataljon u Potkorenu i zapadnom dijelu Ramljana sa zadatkom da pazi na pravac Perušić — Lešće i pravac Kosinj — 2. st. Lešće — s. Lešće. Stab brigade treba biti u Sincu odakle će telefonom preko Vrhovina biti vezan sa Štabom divizije. Hranom se snabdijevati na terenu. Previjalište brigade treba biti u Ramljanima odakle ranjenike slati preko Korita u Turjanski.

2) II. brigada. Zadatak: razmjestiti će se ovako: jedan bataljon u južnom dijelu Poduma kod Sv. Marka sa zadatkom da bude aktivan prema Otočcu i da spriječi neprijateljske ispade iz Otočca preko Spilnika u Podum. Jedan bataljon u Zalužnici, a jedan u Doljanima kao rezerva brigade. Jedan bataljon na odmoru u C. Vlasti. Stab brigade nalazit će se u Zalužnici. Vezu desno držati sa III. Brigadom XIII. Divizije, a vezu lijevo sa I. Brigadom. Ishrana na terenu. Previjalište u Zalužnici.

3) III. brigada
XIII. Divizije. Zadatak i raspored: jedan bataljon u Škarama i sjeverozapadnom dijelu Poduma (k. 556) sa zadatkom da spriječi ispade neprijatelja iz Otočca u Podum i Škare, jedan bataljon u Glavacama sa zadatkom da postavlja zasjede neprijatelju na cesti Otočac — Brlog i dejstva manjih grupa u pravcu Drenovog Klanca i Brloga, jedan bataljon u Dabru sa zadatkom da motri na pravce koji vode iz Brinja za Dabar i Glavace. Stab brigade u Škarama, previjalište u Škarama. Ishrana na terenu.

4) III. Brigada
XIX. Divizije. Raspored i zadatak: jedan bataljon u Vrebcu na odmoru, jedan bataljon na prostoriji S. Kula — Sv. Trojica — G. Glavica sa zadatkom da spriječi ispad neprijatelja iz L. Osika prema Ljubovu, jedan bataljon na prostoriji Pocrnici — Uremović sa zadatkom da kontroliše Konjsko Brdo i Kiljer, da spriječi ispade neprijatelja iz Perušića prema Janjču i Podkosi i da bude aktivan prema Perušiću, jedan bataljon kao

rezerva u zapadnom dijelu Ivčevića Kose koji će patrole slati prema Studencima i stalno osiguranje kod Tomaševića Kuća, tako da neprijatelj ne može neopaženo proći iz Perušića ili Kosinja preko Studenaca za Janjče. Ovaj bataljon treba da bude u stalnoj vezi sa bataljonom I. Brigade u Potkorenu. Štab brigade treba biti u Gostovači ili Pocrnićima, odakle će se vezati telefonskom linijom na polustalnu liniju u Ljubovu kod Srdara. Ishrana preko Komande mjesta Korenica koja će hranu dopremati u Bunić i uz pomoć Komande mjesta Perušić sa kojom stalno biti u vezi zbog veza sa Perušićem. Previjalište u Kuzmanovači.

5) L.P. Odred vršit će i dalje ranije date zadatke.

6) Štab Divizije nalazit će se u Zalužnici.

7) U zadnje vrijeme neprijatelj se je pokazao dosta drzak u svojim ispadima na oslobođeni teritorij. Obično nastoji da zaobilaskom neke naše jedinice sa krila ili sa leđa stvori zabunu, što mu je ponekad uspijevalo. Pored toga neprijatelj je u par mahova iznenadio neke naše jedinice te ih prinudio na odstupanje skoro bez borbe. Treba očekivati da će neprijatelj sa tom svojom taktikom i dalje produžiti, pa se prema tome trebaju preduzeti sve mjere osiguranja a putem izviđanja i obavještajne službe na vrijeme otkrivati pokrete i namjere neprijatelja. Pored toga naša aktivnost onemogućit će neprijatelju da on pravi kombinacije kako da iznenadi naše snage. Mi moramo neprijatelja satjerati u Otočac i Perušić i spriječiti ga da izlazi u sela radi pljačke hrane i mobilizacije, a ako on to pokuša da čini, onda će biti prinuđen da pod vrlo nepogodnim uslovima (visok snijeg) napada na naše položaje i da pretrpi gubitke i neuspjehe. Na položaje koje štabovi predvide da se na njima sačeka neprijatelj treba unapred progaziti prtine sa onoliko pravaca koliko je potrebno. Prateće čete treba držati nešto više pozadi jer je zbog snijega sa njima u slučaju potrebe teško manevrisati.

Akcije svih jedinica povezane su te je za to potrebna stalna međusobna veza na krilima

rasporeda i dobra veza sa našim štabom, da bi se na vrijeme preduzele koordinirane akcije tamo gdje se za to ukaže potreba. Naročitu pažnju vezama između svojih jedinica mora posvetiti III. Brigada XIX. Divizije zbog velikog i teško prohodnog terena na kome je raspoređena. Sa bataljonom u Vrepcu treba održavati telefonsku vezu (preko stalne mreže), a sa ostalim bataljonima kombinirati kurirsku i relejnu vezu, a ukoliko dotekne kabla i telefonsku.

8) Raspored po ovoj zapovijesti uzeti postepeno, t.j. I. Brigada ostavit će prema Perušiću jedan bataljon dok ne stigne III. Brigada, a II. Brigada u Lešću i Sincu dok ne stignu bataljoni I. Brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Milivoj Rukavina

Komandant, major,
Pet. Kleut

(M. P.)

Na znanje Štabu XI. Korpusa,

Na znanje i postupak
Štabu I. Brigade,
Štabu II. Brigade,
Štabu III. Brigade XIII. Divizije,
Štabu III. Brigade XIX. Divizije,
Štabu L.P. Odreda.

BR. 79

UPUTSTVA ŠTABA OSMOG KORPUSA NOVJ OD 22 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH NOP ODREDA U VEZI S PRETSTOJEĆIM ZADACIMA¹

ŠTAB
VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. 342, dne 22. II. 1944.

ŠTABU GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH ODREDA

Primili smo vaš izvještaj br. 73., od 7. II, kao i opći izvještaj br. 99, od 9. II. tg.²

U vezi sa nastalom situacijom na sektoru te Grupe vaš osnovni zadatak mora biti razbijanje i uništavanje domaćih bandi³ koje su iskorišćavajući nastalu situaciju počele da teroriziraju i mobilisu na cijelom prostoru. Ovaj zadatak najlakše ćete izvršiti ako glavni dio svojih snaga držite na okupu i sa njima razbijate i uništavate prvenstveno banditska uporišta. Prilikom svake akcije morate voditi računa o tome da koncentrišete dovoljan broj snaga da bi neprijatelju nanijeli što jače i veće gubitke. Domaća banda i četnici i ustaše naročito su osjetljivi na gubitke, pa prema tome treba o ovome voditi računa. Ukoliko se momentalno ne može napadati neka banditska uporišta iz bilo kojih razloga, treba se poslužiti i sa udarnim grupama (letećim vodovima i desetinama) koje treba snabdjeti sa što više automatskog oružja i bomba. Ove grupe također moraju biti sastavljene od najboljih i od najodvažnijih boraca, a njihov zadatak sastojao bi se u tome što bi sačekivali domaće bande u pozadini neprijatelja, t.j. tamo gdje se najmanje nadaju, ili na bilo koji način služeći se sa svim mogućim varkama upadali u četnička, odnosno ustaška mjesta, hvatali i ubijali Četnike i ustaše, a naročito vođe. Ove grupe trebalo bi da postanu strah i trepet četničko-ustaškim bandama. Ove grupe bi trebalo da se zalijeću u neposrednu blizinu, ako za to postoje uslovi, i u veće neprijateljske garnizone, i da tamo zadaju neprijatelju udarce. Ove grupe trebaju da pokažu naročitu smjelost. Osim toga potrebno je služiti se, makar i manjim zasje-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 19—1/2, k. 517.

² Vidi dok. br. 34.

³ Odnosi se na četničke i ustaško-domobranske formacije.

dama, na svim mogućim linijama kojima saobraća neprijatelj. Zasjede se moraju praktikovati, postavljati na takovim mjestima gdje će se neprijatelju nanijeti gubici, pa ako se i ne može u dovoljnoj mjeri iskoristiti rezultat borbe. Također održavajte usku vezu sa Štabom XIX. divizije i upoznavajte je sa situacijom na vašem sektoru, a ujedno pripremajte teren za akcije većeg stila ukoliko se ista povrti na vaš sektor.

Drugi osnovni zadatak vaše grupe jest pitanje mobilizacije na sektoru sjeverne Dalmacije. Problem mobilizacije radi popune naših jedinica, prvenstveno operativnih, morate shvatiti najozbiljnije i pristupiti mu sa puno upornosti. Po pitanju mobilizacije prvenstveno morate se povezati sa svim pozadinskim vlastima i odgovornim drugovima i forumima radi političke pripreme za mobilizaciju. I u ovom pogledu morate voditi računa o povratku XIX. divizije,⁴ tako da bi do momenta njezina povratka bile izvršene sve pripreme i da bi se moglo odmah pristupiti mobilizaciji. Mobilizaciju treba sprovoditi prvenstveno na dobrovoljnoj bazi, a u nekim slučajevima treba pristupiti i poluprisilnoj mjeri, kako je to već rađeno na tome sektoru. Vaš je ogromni propust i krivnja pada na vas zašto niste pristupili mobilizaciji ljudstva sa otoka, gdje je bilo uslova za mobilizaciju i tako ste dozvolili da neprijatelj mobilize i odvede oko 500 mladića koji su trebali biti u našim redovima, a sada su na strani neprijatelja, protiv nas.

Treći vaš zadatak je koji ne zaostaje, a možda još važniji nego prva dva, jest pitanje stvaranja magazina na tome sektoru. Ovi magazini moraju da budu dekoncentrisani, na najsigurnijim predjelima vašega sektora, t.j. Bukovica, teren Vrana, Rujište itd. Na ovim mjestima moraju biti izgrađeni u najvećoj tajnosti magazini, koji mogu da prime na desetke vagona hrane i ostalog materijala. Ovi magazini ne smiju ni na pojedinim predjelima biti jedan pokraj drugoga, nego moraju biti što udaljeniji, tako da ukoliko ih neprijatelj otkrije, ne padnu svi neprijatelju u ruke. U magazine ne smije se metati nikada samo jedna vrsta materijala, nego je potrebno metati razni materijal, tako da u slučaju njegova uništenja ne bi ostali u potpunosti bez jedne vrste materijala. Svaki magazin mora imati skladišnik, t.j. knjigu u koju će biti uveden sav primitak i izdatak. Kod svakog magazina mora biti zadužen po jedan drug koji će voditi samo brigu o stanju u magazinu, primanju, izdavanju itd. Taj drug mora biti negdje u blizini magazina i po mogućnosti što konspirativniji. Sa ovom izgradnjom magazina počete odmah sa najbržim tempom. Radi što bržeg rada povezati

⁴ Devetnaesta divizija je tada operisala u Lici (vidi dok. br. 31).

se sa komandama područja koje vam u svemu moraju izaći u susret. Zapravo, ukoliko za to postoje uslovi, treba težište rada prenijeti na komande područja. Također je potrebno na pogodnim mjestima oko obale, a naročito na otocima Kornati i drugim pogodnim otocima izgraditi što više bunkera za primitak materijala koji će dolaziti sa Visa ili druge strane. O izgradnji ovih magazina stalno nas izvještavajte sa napomenom koliko možete primiti robe u izgrađene magazine. U magazine [se] može također stavljati materijal koji ćete sakupiti dobrovoljnim priložima, konfiskacijom imovine narodnih neprijatelja itd.

U najskorije vrijeme dobićete naredbu* o načinu osiguranja kanala, primanja, sklanjanja i transportovanja materijala koji treba da dođe morem. U svrhu ovu, radi što tješnje veze sa nama i sa morem, stavićete se odmah u vezu sa III. sektorom Mornarice, odnosno sa Štabom Mornarice, koji će vam staviti na raspolaganje jednu radio-stanicu, a telegrafistu zatražite od XIX. divizije. Radio-stanica mora biti smještena u neposrednoj blizini obale radi što bolje veze, odnosno što bolje organizacije kanala za izvještavanje i nama i Štabu Mornarice. Po ovome ćete dobiti detaljnija uputstva u naredbi koja slijedi, a do tog dana otpočnite odmah sa radom.

Pitanje organizacije vaših odreda je usko povezano sa općim zadacima odreda koji se u ovakvoj situaciji postavljaju pred odrede. Danas treba voditi računa o tome da je jedna od glavnih zadaća odreda da mobilišu i prikupljaju što više ljudstva za operativne jedinice na samome terenu, gdje ne mogu da operišu veće operativne jedinice iz bilo kojih razloga. U vezi sa potpunom i ojačanjem XIX. divizije ta Grupa staviće na raspolaganje XIX. diviziji dva bataljona Sjevernodalmatinskog odreda⁶ i druga Simu Dubajića, koji je predviđen za zamjenika komandanta II. brigade XIX. divizije. Ovo je učinjeno radi toga da bi se popularnost druga Dubajića u tome kraju što više iskoristila u pozitivnom smislu, a i da bi se izbjegle eventualno neke nezdrave pojave koje bi mogle nastati njegovim daljim opstankom na sadašnjem položaju. Smatramo da bi mogli organizirati Grupu uglavnom od dva odreda i tri samostalne čete. Ova dva odreda bi bila Kninski i Sjevernodalmatinski koga bi sačinjavala dva bataljona stvorena od Otočkog i Zadarskog ba-

⁵ Štab Osmog korpusa je 22 februara 1944 g. izdao naredbu br. 9, sa prilogom, po kojoj su organizovana dva kanala za prebacivanje materijala sa o. Visa do obale i dalje ka jedinicama Osmog korpusa, i to: kanal br. 1 od Visa do Trogirsko-šibenskog sektora i kanal br. 2 od Visa do obale sjeverne Dalmacije (vidi dok. br. 50—1/8, k. 529 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁶¹⁸ Vidi dok. br. 34.

taljona, a možete kombinovati, tako da od Sjevernodalmatinskog odreda ostavite jednu četvu, a u zamjenu za tu dadete XIX. diviziji jednu četvu iz Zadarskog odreda, odnosno bataljona. Imajte u vidu da u operativne jedinice šalžete najmlađe i najbolje borce jer je to pitanje jačanja i ugleda naše Narodno-oslobodilačke vojske kao glavnog i najvažnijeg nosioca današnje borbe. Imajte u vidu da će uspjeh naše Narodno-oslobodilačke vojske osigurati i uspjehe na ostalim poljima rada. Naročitu pažnju posvetite jačanju i organizovanju Prominske, Šibenske i Sjevernootočke čete. Prominsku i Šibensku četvu ojačati sa što više automatskog oružja, naročito sa strojnicama, koje možete dobiti preko Visa. Ovim četama postavite sličan zadatak, kao i udarnim grupama, a naročito treba imati u vidu da među njima treba biti jačih, politički zrelih boraca koji će moći da politički rade među stanovništvom gdje se god pojave i da sa uspjehom i pravilno suzbijaju neprijateljsku propagandu. Ovo je jedan od vrlo važnih momenata i treba mu posvetiti potrebnu pažnju. Organizaciju starješinskog kadra izvedite od osoblja koje vam stoji sada na raspolaganju a ukoliko ga nemate u dovoljnoj mjeri, obratite se na Štab XIX. divizije koji je već u tom pogledu dobio potrebne direktive. Komesara Grupe dobićete u najskorije vrijeme.⁷

Više pažnje posvetite i obavještajnoj službi čija je sposobnost naročito potrebna na tome sektoru gdje je neprijateljska propaganda vrlo jaka i kombinovana, i gdje je rad neprijateljskih agenata vrlo širok. Pitanje obavještajne službe treba postaviti u širem smislu, i dati joj mnogo šire značenje. Treba nastojati da se obavještajna služba otarasi običnog žandarmerisanja, t.j. službe u policijskom smislu. Obavještajna služba mora da pronalazi kanale neprijateljske propagande, da proučava način neprijateljske propagande, da pronalazi sredstva kojima se služi neprijateljska propaganda i da se svemu tome suprotstavlja sa uspješnim protusredstvima, t.j. uspješnim načinom borbe sa neprijateljskom propagandom. Obavještajni oficiri moraju da se užive u svoj rad i da što dublje zalaze u samu bit obavještajne službe.

Informativnoj službi posvetite također više pažnje nego li je to do sada bilo. Danas je takova situacija da mi možemo u svakom neprijateljskom logoru, odnosno garnizonu, pronaći ljude koji će služiti nama . . . Drugovi koji se ovim bave moraju da sa više volje i samoprijedora pristupe ovome zadatku, da bi ga mogli sa uspjehom izvršiti.

⁷ Za političkog komesara postavljen je Milan Munižaba.

Pitanju veze također posvetite više pažnje jer je to za nas od vitalne važnosti. Ne samo skupljanje izolovane žice i formiranje četa za vezu, odnosno vodova, nego već sada poduzmite potrebne mjere da se podiže zračna linija gdje je god to moguće, a gdje to nije moguće, da se izvrše sve pripreme, kako bi se u danom momentu mogla podignuti zračna linija za najkraće vrijeme. Rad na zračnoj liniji treba da se odvija po planu koji je bila postavila XIX. divizija još prije prvog napuštanja toga sektora. Prema tome planu centar treba da bude sredina Bukovice, odakle će se granati prema Rujištima, prema Obrovcu, Skradinu i Benkovcu. Isto tako treba povezati s. Stankovci — Vrana itd.

Predložite nam spisak drugova koje treba proizvesti u činove oficira, a zasebno spisak drugova kojima treba iz bilo kojih razloga povisiti čin. Isto tako predložite spisak drugova koji zaslužuju čin podoficira na naimenovanje Štabu XIX. divizije. Ovi spiskovi moraju biti u najkraće vrijeme kod nas, i kod Štaba XIX. divizije. Osim toga pošaljite nam spisak cjelokupnog komandnog kadra radi evidencije uzdizanja starješina. Spiskovi trebaju da sadrže podatke prema priloženom formularu. Štab Grupe mora da vodi spisak oficira i spisak podoficira koji su već imenovani i prepis toga spiska dostavite ovome Štabu.

Dobro ste primijetili u vašem dopisu br. 99⁸ da je pitanje dezerterstva pitanje političkog i vojničkog rada sa borcima. Ostaje jedino da u tom smislu razvijete što jaču aktivnost kod vaših boraca. Nepravilno je i kosi se sa već izdatom naredbom ovoga Štaba da dezertere primete u vaše jedinice, kako ste to već ranije radili. Sa ovim morate smjesta prekinuti, jer takav način dovodi do legalizacije dezerterstva i s time stavlja van mogućnosti primjenjivanja kazna. Dezertere morate već prema dobivenoj naredbi sve sakupljati i upućivati pod stražom u njihove jedinice. Isto tako trebate voditi računa da sve komande područja i komande mjesta postupe na isti način, kao i narodnooslobodilački odbori. Sa onim dezerterima koji prebjegnu neprijatelju treba biti nemilosrdan.

Sve mjesečne izvještaje prema Naredbi br. 2 ovoga Štaba,⁹ kao i prema priloženom rokovniku, dostavljajte redovito nama, a kopiju možete dostavljati i Štabu XIX. divizije, kako bi i ona imala uvid u stanje.

Radio-stanicu nastojte što prije dobiti da bi sa vama mogli održavati što tješnju vezu radi obavještavanja.

⁹ Štab korpusa je 4 januara 1944 godine izdao tu naredbu, a Štab Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda je 27 januara 1944 god. istu raspisao i razaslao podređenim jedinicama (vidi dok. br. 1/1—17/1, k. 1603 A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Sa Visa je poslan neki kancelarijski [materijal], kao i tehnika koja je trebala biti prebačena za ovaj Štab. Izvijestite nas da li vam je poznato i gdje se nalazi taj materijal, pa ukoliko je tamo, organizujte prebacivanje do nas. Nastojte nabaviti što više kancelarijskog materijala za ovaj Štab, a naročito šapirograf, ciklostil ili rotostroj, kao i ostali potrebni pribor.

Šaljemo vam 50.000.— (pedeset hiljada) kuna za nabavku raznog materijala za potrebe ovog Štaba.

Primitak dopisa, kao i novaca, potvrdite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba — p. pukovnik

BR. 81

NAREĐENJE ŠTABA DVADESET ŠESTE DIVIZIJE OD 22 FEBRUARA 1944 GOD. O PROGLAŠENJU OTOKA VISA RATNIM GARNIZONOM, O MOBILIZACIJI I O NAČINU ZBRINJAVANJA STANOVNIŠTVA¹

ŠTAB
XXVI DIVIZIJE NOVJ
22. II. 1944.
Str. pov. br. 83/44.

N A R E Đ E N J E :

Prema prikupljenim podacima neprijatelj namjerava napasti o. Vis.² Da bi izvršili konačne pripreme za odlučnu odbranu o. Visa,

n a r e đ u j e m o :

1. Otok Vis proglašujemo ratnim garnizonom.
2. Objavljujemo posljednju mobilizaciju za vojnu službu i pozadinske radove, pod koju spadaju svi sposobni građani

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9/2, k. 1101.

² Neprijatelj nije napao o. Vis (vidi tom V, knj. 25. dok. br. 14).

- od 15 do 50 godina. Mobilizaciju će izvršiti vojno-pozadinske vlasti po sporazumu sa narodno-oslobodilačkim odborima.
3. Svi građani nesposobni za vojnu službu i pozadinske radove treba odmah da napuste o. Vis i idu u Italiju. Za čuvanje imanja narodne vlasti (narodno-oslobodilački odbori) odredit će potreban broj ljudstva.
 4. Dođe li do napada prije nego li se izvrše gornje mjere, za vrijeme uzbune i borbe građanstvo će se držati slijedećih uputa:
 - a) U slučaju da grad Vis ili Komiža nisu direktno napadnuti, nesposobno građanstvo i djeca u roku od 30 minuta evakuisati će se iz Visa u pravcu Sv. Nikole za Vino Polje, iz Komiže preko Sv. Mihovila za Kostimu. Mlađi i sposobni ljudi i žene ostaju sa vojskom i stavljaju se na raspoloženje najstarijem komandantu u mjestu. Dotični komandant odredit će znak za uzburu i zbornu mjesto. Ovi će biti upotrebljeni za sanitet i pomoćnu službu.
 - b) U slučaju da Vis i Komiža budu nenadno napadnuti, sva civilna lica koja su se unutra zatekla ostaju u mjestu i skupit će se u prizemnim odjeljenjima kuća. Svi sposobni ljudi i žene stavljaju se pod najvišu komandu dotičnog mjesta. Svi nesposobni borci i djeca ostaju u kućama i u slučaju zapovijesti najviše komande, koja će se pobrinuti da ih postepeno i organizovano evakuise — evakuisat će se.
 - c) Treba nastojati onemogućiti da bilo tko padne u zarobljeništvo, jer će neprijatelj sve zarobljene htjeti iskoristiti za čišćenje mina i prodor kroz prepreke. U tom slučaju na svakog će se pucati kao na neprijatelja.
 - d) Iste napomene važe za sva sela otoka.
Smjer evakuacije otoka Visa bit će slijedeći: istočni dio otoka u pravcu Vinog Polja, a zapadni dio u pravcu s. Kostime.
 5. U nastanjenim mjestima i javnim putevima od 20 sati do 6 sati jutrom prestaje slobodno kretanje.
 6. Zabranjeno je svako kretanje građana van javnih puteva i cesta od zalaska sunca do 6 sati jutrom.
 7. Hapsiti će se svako lice koje bez specijalne dozvole obilazi utvrđena mjesta na otoku.
 8. Zabranjeno je svako slikavanje utvrđenih položaja.

9. U posljednje vrijeme narodni su nam neprijatelji prekidali telefonske linije u nekoliko navrata. Pozivamo sve građane da aktivno učestvuju u hvatanju pete kolone.

Ova naredba stupa odmah na snagu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Vojo ³	Načelnik: (M. P.)	V.d. komandanta p.pukovnik: Milić ⁴
---	----------------------	---

BR. 82

**NAREĐENJE ŠTABA DVADESET ŠESTE DIVIZIJE OD 22
FEBRUARA 1944 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA
STROGU PRIPRAVNOST ODBRANE OTOKA VISA¹**

ŠTAB
XXVI. DIVIZIJE NOVJ
22. II. 1944
Br. 69/44

ŠTABU I., XI i XII. DALM. NO BRIGADE
ŠTABU ARTILJERIJE XXVI. DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Prema dobivenim obavještenjima u toku noći 22/23 pretstoji napad neprijateljskih snaga na o. Vis,² u vezi čega

n a r e đ u j e m o :

1. Od 19 časova do 6 časova ujutro noću 22/23 o.mj. trajat će *stroga pripravnost*.

2. Evakuacija nemoćnih i ostarjelih civilnih građana grada Visa i Komiže počinje u 17 časova.³

³ Vojin Popović

⁴ Maks Bace

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nailazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/3, k. 1100.

² Napad nije izveden (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 14).

³ Vidi dok. br. 81.

Vrijeme stroge pripravnosti provest će se na taj način što će jedinice biti spremne da u najkraćem roku prime borbu, što ne znači da svi moraju biti cijelu noć budni. Jedinice na položajima da se nalaze u blizini borbenog rasporeda. Vršanjem stražarske dužnosti po vodovima treba omogućiti ostalima u vodu da spavaju **na položajima**. Uz svu strogu pripravnost trebamo sačuvati borbenu gotovost naših jedinica, omogućivši im spavanje noću pojačanim stražama i blizinom jedinica uz položaje sa spremljenom municijom i svom ratnom spremom kod sebe.

3) IZMJENE U RASPOREDU SAVEZNIČKIH SNAGA.⁴

Na području I. Brigade:

Na Sv. Jurju postaviti će Saveznici 2 »Boforsa« (P. A. topovi), koji su se do sada nalazili u Visu i 3 »Brauninga« (P. A. mitraljezi) i 30 pješaka — Engleza. Ostali dio engleskih snaga iz Visa (120) zaposijeda za vrijeme stroge pripravnosti k. 116, pod komandom majora Fina. Štab I. Dalm. po pitanju gornjega povezat će se sa gosp. majorom Finom i istoga povezati sa komandantom sektora Rogačić. Saveznici daju veliki značaj položaju Sv. Juraj, kojega će još jače utvrditi u ljudstvu i oružju, tako da, ako bi uspjelo neprijatelju i prodrijeti u pozadinu Sv. Jurja, Juraj bi ostao i dalje da se brani. Sutradan postaviti će se na Host 2 »Brauninga«.

Američke savezničke snage iz Visa imaju isti raspored kao i prošle noći — Podselje.

XI. Brigada:

Na sektoru Rukavca Saveznici će postaviti 2 »Boforsa« i 3 »Brauninga«. Reflektorsko odjeljenje povezati sa Saveznicima i da im budu na upotrebi.

Pronaći 10 najboljih drugova i pojačati sa 2 teška mitraljeza o. Ravnik. Sutra otpočinje zaposijedanje Ravnika od savezničkih snaga i oružja. To će jednako usljediti i za Budikovac. Pojačanje u mitraljezima i ljudstvu Ravniku uveliko osigurava Rukavac. Položaji mitraljeza na Ravniku neka su pokretni i u momentu, kad bi neprijatelju uspjelo doći do Rukavca, vatra sa Ravnika neprijatelju u leđa porazno bi djelovala na istog.

Ovo izvršiti bez diskusije odmah.

Savezničke snage iz Komiže imat će raspored kao i sinoć — Podšpilje.

Ne smijete ostaviti praznu k. 295, kao što ste učinili prošlu noć. Barem manjim snagama stavite je pod kontrolu.

⁴ Opširnije o rasporedu savezničkih snaga na Visu vidi dok. br. 78.

Divizijska rezerva:⁵

Bataljoni divizijske rezerve odmah neka krenu na područje Lokve. Štabovi bataljona divizijske rezerve u potvrdi da su primili naređenje neka označe čas primitka i čas kada su krenuli, a kad stignu na određeno mjesto, neka se jave preko najbližeg telefona ovom Štabu, naznačivši čas kada su stigli sa brojnim stanjem i naoružanjem.

To isto važi za broj stoke, stanje saniteta i td.

Bataljoni u rezervi, kad dobiju zadatak sa odredišta — Lokve da kreću u pravcima luka u smislu intervencije — pomoći obalnom rubu, ne treba da nose na leđima teške ranice. Dovoljno je čebe — šatorsko krilo, a spremu ostaviti uz bataljonsku komoru na čuvanje intendantu bataljona.

XII. Brigada:

Za vrijeme trajanja stroge pripravnosti obratiti pažnju na **k. 167**, koju osigurati.

Brigade kojima manjkaju ploče za bacače najhitnije neka upute u ovaj Štab dva puta više ljudi nego im treba ploča, t.j. dvojicu na jednu ploču.

Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Štab
načelnik
S.⁶ Parmač

⁵ O sastavu divizijske rezerve vidi dok. br. 78.

⁶ Stanko

BR. 79

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 23 FEBRU-
ARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJ O NA-
PADU NA NEPRIJATELJSKU AUTOKOLONU NA KOMU-
NIKACIJI OSIJEK — ĐAKOVO¹**

ŠTAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Br. o. 136/44
Dana 23-11-1944

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV i POJ

1.) Noću između 21/22. II. 1944. godine jedinice ove divi-
zije, bez Brodske i Čehoslovačke brigade, izvršile su pokret u
pravcu ceste Đakovo — Osijek (sekcija Vinkovci) u cilju prav-
ljenja zasjeda na istim.

22. II. 1944. godine jedinice XVIII. Brigade napravile su
zasjedu u selima: Široko Polje (dva bataljona), Tomašanci
(jedan bataljon) i Gorjani (jedan bataljon). Radi osiguranja od
neprijateljskog uporišta Našice Osječki NOP odred, koji je bio
pod komandom ovog Štaba, zaposjeo je raskrnicu cesta koje
vode Osijek — Našice — Đakovo u selu Podgoraču (sekcija
Brod 1:100.000).

2.) Dva bataljona XVIII. Brigade, koji su zaposjeli selo
Široko Polje (sekcija Vinkovci 1:100.000), primili su borbu
22. II. 1944. godine tačno u 9,30 sati kada su naišli neprijateljski
kamioni. Borba je trajala svega 5 minuta. Bataljon koji se na-
lazio u selu Tomašancima i bataljon koji se nalazio u Gorjanima
nisu imali borbe. Kamioni koji su naišli na zasjedu u selu
Široko Polje u najkraćem roku, kako je to gore navedeno, bili
su likvidirani.

Uništeno je: 2 kamiona, 1 autobus i 1 luksuzni auto.
Neprijateljski vojnici, koji su se nalazili na kamionima, nijedan
nije uspio pobjeći. Od toga je potučeno 14 i 9 zarobljeno. Među
tim zarobljenim nalazi se jedan domobranski satnik, jedan ta-
bornik, 2 SS-ovca, 4 rezervista domobrana.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog
istoriskog instituta pod reg. br. 6/2, k. 882.

Zarobljeno je: 1 ruski puškomitraljez, 2 šmajsera, 11 karabina, 4 pištolja i ostalog ratnog materijala.

U ovoj borbi utrošeno je: 400 kom. metaka, 3 nagazne mine.

Naši gubitci u mrtvim i ranjenim: imali smo jednog ranjenog druga.

Osječki NOP odred vodio je borbu 22. II. 1944. god. na zasjedi kako je to gore navedeno od 10 do 14 sati. Pošto nismo dobili iscrpni izvještaj za Osječki odred, nego u toku same borbe, to vam ne možemo u detalje dostaviti. Jedino što smo saznali: da su zarobljena 2 njem. laka mitraljeza i nekoliko pušaka.²

Neprijatelj je pretrpio osjetne gubitke, što se vidi u tome, iako je nastupao sa jakim snagama u jačini od 400, morao se povući.

Gubici odreda: 1 mrtav i 4 ranjena. Među ranjenima nalazi se komesar Odreda, koji je teže ranjen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
si. odsutan

Komandant, ppukovnik:
Mil.³ Stanivuković

² Detaljnije o toj borbi vidi tom V, knj. 25, izvještaj Štaba Istočne grupe NOP odreda Štabu Šestog korpusa od 1. marta 1944. godine.
³ Milan

BR. 84

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 23
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ O NAPADU NA LUDBREG¹**

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. br. 30/44.
23. veljače 1944

Predmet: Operativni izvještaj o napadu
na Ludbreg 22 na 23. II. 1944 god.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i POJ

Noću od 22 na 23 februara 1944 god., uoči dana proslave osnutka Crvene armije, jedinice udarne brigade »Braća Radić« izvršile su napad na neprijateljsko uporište Ludbreg i položaje iznad Ludbrega, — Ludbreški Vinogradi.² Neprijatelj u jačini od 1 ustaške bojne Pavelićevog T. S. nalazio se je jednim dijelom u samom Ludbregu, raspoređen u pogodnim zgradama, a jadrnim dijelom u Ludbreškim Vinogradima gdje je držao položaje od kote 155 (Tri lipe) pa ivicom visova lijevo od Tri lipe iznad Ludbrega, zatim pored puta Duga Rijeka — Ludbreg sa desne strane i lijevo od ovog puta kod ciglane na Četrovom brijegu. Banda je bila dobro ukopana i dobro utvrđena.

Jedinice udarne brigade »Braća Radić« napadale su sa slijedećim rasporedom:

II. bataljon napadao je položaje neprijatelja kod kote 155 (Tri lipe) — lijevo od nje i pored puta Duga Rijeka — Ludbreg, dok I. bataljon sa dvije čete napadao je položaje neprijatelja kod ciglane i na Četrovom brijegu. Jedna četa istog bataljona spustila se je u Hrastovsko — Kućane, odakle je imala zadatak nastupati prema samom gradu.

III. bataljon osiguravao je pravac prema Varaždinu kod Martijanca.

IV. bataljon: jedna četa nalazila se je kod raskršća Koprivnica — Bukovec, a dvije čete prebacile su se preko Sigeteca

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—6/1, k. 551 A.

² O borbama za Ludbreg vidi dok. br. 65 u ovoj knjizi i tom V, knj. 25, dok. br. 3.

i preko Selnika i jedna od njih vršila je pritisak u sam grad od Starog Grada, a druga od Selnika.

Zadatak jedinica I. i II. bataljona bio je najprije očistiti neprijatelja na Ludbreškim Vinogradima, a zatim prodrijeti u sam grad svim snagama sa sve četiri strane i likvidirati uporište.

Borba je počela u 23 sata i 15 min., sat kasnije nego što je to bilo u zapovijesti naređeno.

Dobivši vatreni dodir sa neprijateljem, II. bataljon izvršio je odmah juriš na položaje neprijatelja, na sektoru gdje je nastupao. U svom jurišu II. bataljon trebao je preći brisani prostor koji se je nalazio ispred položaja neprijatelja, a koje je neprijatelj tukao jakom mitraljeskom i puščanom vatrom. Naši borci uspjeli su se probiti na blisko otstojanje neprijatelju, tako da su mogli baciti bombe na neprijateljske bunkere i robove. Budući da je neprijatelj imao bunkere natkrivene, kao i rovove, bombe nisu imale učinka i neprijatelj je i dalje nesmanjenom žestinom tukao onaj mali dio prostora koji je još dijelio naše borce od rovova neprijatelja. Ne mogavši naprijed, naši su se povukli, neprijatelj se ogorčeno branio. Poslije ovoga naši borci izvršili su još dva ovakova juriša, od kojih nijedan nije uspio, jer je neprijatelj imao duboke rovove a vatru skoncentrisao na brisani prostor kojeg su naši borci morali svakako preći ako su htjeli doći do neprijateljskih rovova. U isto vrijeme dobivali su vatru bočnu sa Četrovog brijega. Veza među jedinicama ovog bataljona bila je dobra i u jedinicama osjećala se je čvrstina, tako da su odmah poslije izvršenog juriša bili opet spremni za izvršenje slijedećeg juriša. I. bataljon izvršio je također odmah juriš, ali zbog jakog otpora neprijatelja i zbog teškog kretanja po snijegu juriš nije uspio.

III. bataljon na zasjedi nije imao borbe.

IV. bataljon: one dvije čete koje su napadale od Starog Grada i Selnika uspjele su da se zabiju u samo mjesto, ali nekih naročitih uspjeha zbog rasulosti neprijatelja po svim zgradama i zbog njihove jake unakrsne vatre ove dvije čete nisu imale. Neprijatelju su nanijeti neki manji gubici.

Pošto jedinice koje su napadale položaje u Ludbreškim Vinogradima nisu očistile neprijatelja, ove čete nisu mogle dalje prodirati u samo mjesto.

U 4 sata i 30 min. jedinice su povučene iz borbe.

Postavljeni ciljevi nisu postignuti. Zarobljeno nije ništa, gubici neprijatelja nepoznati.

Sopstveni gubici:

22 ranjena i

6 mrtvih drugova, od toga mrtav jedan delegat, ranjena dva vodnika i dva desetara.

U ovoj borbi treba istaći borbenost, požrtvovanost i neustrašivost II. bataljona i njegovu čvrstinu koji je izvršio tri juriša na neprijateljske položaje i poslije svakog juriša koji nije uspio bataljon je ostao sređen i opet sposoban za nove juriše.

Isto tako u ovoj borbi istakla se je III. četa IV. bataljona.

U I. bataljonu nije bila povezanost među jedinicama i nije bio dovoljno jak pritisak na neprijateljske položaje, tako da je neprijatelj mogao jedan dio svoje vatre da prenese na II. bataljon i da ga tuče bočno.

Zbog oklijevanja štaba bataljona akcija nije počela na vrijeme.

Uzajamni rad i sadejstvo I. i II. bataljona: nije bilo, što je isto tako doprinijelo neuspjehu, kao i snijeg koji je otežavao kretanje i otkrivao svaki pokret naših boraca.

Uz operativni izvještaj dostavlja se i skica predjela na kojem je vođena borba u razmjeru 1:100.000.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Robić Ivan

Komandant — major:
Štok³

(M. P.)

* Izidor

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDEŠET ČETVIRTE DIVIZIJE OD 23
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA
NOVJ O BORBAMA OMLADINSKE BRIGADE »J02A VLA-
HOVIĆ« KOD KRAŠIĆA I HRŽENIKA¹**

STAB XXXIV DIVIZIJE
IV KORPUSA N.O.V.J.
Oper. br. 48/44.
23. II. 1944.

Operativni izvještaj
o borbi kod Krašića
— Pribića i Hrženika
ka dne 17. II. 1944.

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Borba se je vodila na položajima kod Bresarića, Hrženika, Paulov Brega, Grandić Brega, Pribića, Krašića i Hutina.² (Sekcija Samobor 1:100.000.)

Teren na kome se vodila borba je manevarski i dosta dobar, ali je izložen napadu iz zraka zbog otkrivenosti, a naročito sada kada je snijeg. Isti položaj sa fronta i desnog krila opasan je neprijateljskim uporištima i komunikacijama i to Jaska — Karlovac i Karlovac — Ozalj.

Omladinska brigada »Joža Vlahović« bila je toga dana raspoređena na slijedećim položajima: III. bataljon Dvorišće — Lović Prekriški, II. bataljon Grandić Breg — Hrženik — Krašić, I bataljon Pribić, IV bataljon Slavetić. Borbu protiv neprijatelja koji je nastupao toga dana vodila su samo dva bataljona i to I i II bataljon ove brigade.

Neprijatelj koji je napadao sastojao se iz I kozačke divizije i ustaša. U borbi je učestvovao jedan puk Kozačke divizije,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 44—2, k. 426.

- Na osnovu neprijateljskih dokumenata može se zaključiti da su u napadu na ta mjesta učestvovala, kao glavnina, snage Prve kozačke konjičke divizije i, kao pobočnica, snage Prvog sektora Karlovac, i to: Stožerna sat Desete ustaške bojne iz Jastrebarskog na pravcu s. Volavje — Silovna, a Peta, Deseta i dijelovi Tridesete ustaške bojne između r. Kupe i r. Dobre, pravcem Karlovac — Stative — Hrastje, sa dejstvujući Kozačkoj diviziji (vidi dok. br. 66, 137 i 138 u ovoj knjizi i dok. br. 2/1—16, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

(još neprovjeren njegov naziv i ime komandanta), zatim je učestvovala X ustaška bojna, pojačana nekim dijelovima XXX ustaške bojne. Sa napadom je rukovodio uz Štab puka Kozačke divizije i komandant I neprijateljskog sektora general Tomašević. Neprijatelj je ukupno brojao oko 2.000 vojnika.

Neprijatelj je imao namjeru da se probije do sela Krašić, Hrženik i Pribić u cilju pljačke a za taj prodor trebao je da iskoristi iznenađenje nad našim jedinicama koje su se nalazile na tom sektoru. On je nastupao iz četiri pravca i to iz Draganića i Ozlja preko Podbrežja i Brlenića za Krašić i Hrženik i od Novaka i Jaske preko Petrovine i [G.] Kupčine za Donji Pribić. Naše snage primijetile su neprijatelja ali ne baš dovoljno na vrijeme, tako da je neprijatelj odmah u početku ovladao isturenim kotama ispred naših položaja, ali nije postigao iznenađenja i tu se razvila borba. Neprijatelj je nakon 2 sata borbe dovukao pojačanja i avijaciju, koja je u toj borbi na otvorenom položaju odigrala glavnu ulogu i omogućila neprijatelju postignuće cilja.

Pismene zapovijesti od strane Štaba Omladinska brigade nisu izdane, već su zapovijesti izdavane telefonski i usmeno, odnosno naređenja.

Borba je počela najprije kod I bataljona i to oko 6 sati ujutro dne 17. II. 1944, a kod II bataljona počela je oko 7 sati istog dana ujutro.

Neprijatelj koji je napadao na I bataljon u Pribiću nastupao je preko Kupčine i Petrovine i u 6 sati njegova prethodnica izbila je u Donji Pribić, gdje se sukobila sa našom patrolom, koja je bila daleko slabija i morala se povući i tu je uspjelo neprijatelju zarobiti jednog druga iz patrole. Bataljon, odnosno Štab bataljona bio je obaviješten od patrole za kretanje neprijatelja, odmah je sa 2 čete poduzeo napad na neprijatelja, tj. njegove prednje dijelove i nakon kratke borbe odbacio ga s Donjeg Pribića prema Kupčini, i taj položaj je zadržao čvrsto u svojim rukama. Istovremeno nakon završetka ove prve faze borbe kod I bataljona neprijatelj poduzima napad na II bataljon u Bresariću i Hrženiku od Podbrežja i Brlenića i dijelovi odbačenog neprijatelja od Donjeg Pribića također sudjeluju u napadu na Bresarić i Krašić iz pravca Gornje Kupčine i razvija se jaka borba kod Bresarića i Hrženika. Neprijatelju nije uspjelo napredovati u roku od jednosatne borbe iako je pretrpio osjetne gubitke pokušavajući prodrijeti u naše položaje. Neprijatelj kada je vidio da do 11 sati nije napredovao i uspio odbaciti naše snage, u to vrijeme stigla su 2 aviona »Rode« koje su počele bombardovati i mitraljirati naše položaje, ali za

kratko vrijeme došle su još 4 »Štuke«, koje su počele strašno bombardovati i mitraljirati položaj II bataljona, nanosivši mu osjetne gubitke, te je Štab bataljona donio zaključak da se bataljon povlači u onom momentu kada su avioni najžešće bombardovali i to u pravcu Hutina i D. Prekrižja, o čemu je izvijestio Štab brigade, koji se nalazio u Strmcu. Taj bataljon u svom povlačenju pretrpio je osjetne gubitke u ljudstvu i materijalu i zbog toga što se povlačio u cjelosti bez toga da je unaprijed odredio četama pravac povlačenja na pojedine maskirane predjele ili naselja. Povlačenje II bataljona neprijatelj je iskoristio i nastupao te zauzeo Bresarić, Krašić i Hrženik, odakle nije pokušavao prodrijeti dalje, dok je avijacija i dalje nastavila sa tučenjem naših položaja a naročito II bataljona sve dok se neprijatelj u 2 sata poslije podne nije počeo povlačiti, odnosno sve dok se nije povukao. Kod I bataljona neprijatelj je i dalje nadirao ali nije uspio odbaciti taj bataljon niti prodrijeti u Pribić i taj bataljon nanio je neprijatelju veće gubitke, dok je on imao neznatne gubitke i avijacija na položaju toga bataljona nije bila aktivna.

Borba je prestala u 15 sati poslije podne kada se neprijatelj povukao u svoje polazne baze. Neprijatelj je za vrijeme prodora u Krašić, Hrženik, Brlenić i Bresarić pokupio oko 100 ljudi, opljačkao 40 krava i volova i 30 svinja te drugih živežnih namirnica. Povlačenje neprijatelja nismo mogli ugrožavati radi zaštite aviona, koji su stalno mitraljirali naše položaje i onemogućili kretanje.

Za vrijeme borbe Štab brigade nalazio se u Strmcu, odakle je rukovodio borbom, već kad je borba počela kuririma, prije telefonom, i kod I bataljona nalazio se jedan član Štaba brigade, dok kod II bataljona sve dok se nije počeo povlačiti nije bio niko od Štaba brigade. Za vrijeme te borbe također od Štaba naše divizije nije se nalazio niko na Zumberku.³

Usljed sporog komandovanja Štaba brigade i neodlučnosti štabova bataljona nije se u početku borbe uspjelo kontramanevrom i napadom odbaciti neprijatelja na čitavom sektoru fronta i nastaviti gonjenje, tako da je neprijatelj uspio za vrijeme borbe procijeniti tačno naše položaje i iskoristio avijaciju za tučenje istih, te nisu postignuti željeni rezultati, dok je I bataljon ipak uspio da održi inicijativu na svom položaju i onemogući neprijatelju cilj na tom sektoru. U toku borbe ubijeno je 19 neprijateljskih vojnika, od kojih je veći broj ostao na položaju, od toga i 3 Rusa — oficira, ranjeno je 30

³ Štab divizije bio je tada u Turopolju i pripremao napad na Donju Lomnicu (vidi dok. br. 89).

neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je: 1 njemački pištolj, 1 karabin i 1 ranac municije »Mauzer« i ostale sitne spreme.

U ovoj borbi mi smo također pretrpjeli osjetne gubitke od neprijateljske avijacije i to skoro samo II bataljon Omladinske brigade. Naši gubici iznose 15 mrtvih, 26 lakše ranjenih od avionskih bombi, 1 zarobljen ili domobrana, koji su bili uvršteni u Omladinsku brigadu, nestali su za vrijeme te borbe, dok još nije ustanovljeno da li su pobjegli kućama ili neprijatelju. Od rukovodilaca poginuo je drug Prilika Ilija, delegat, a lakše ranjen komandir ruske čete drug Stjepan.

U toj borbi utrošeno je 2.670 metaka za puške i mitraljeze, 34 mine za t. bacač, dok je oštećeno od avionskih bombi i izgubljeno 1 t.mitraljez »Breda«, 14 karabina, 3.785 metaka, 5 samara, 4 ranca i 8 konja.

U ovoj borbi nije se niko naročito istakao niti od pojedinaca ni jedinica, dok se slabo ponio Štab II bataljona Omladinske brigade, a i sami članovi Štaba brigade slabo su utjecali na događaje i tok borbe.

Štab brigade u ovoj borbi nije iskoristio manevar svojih jedinica, tj. svoju rezervu a to su dva bataljona za napad na neprijateljske bokove, da bi skrenuo neprijatelja sa pravca njegovog nastupanja, razvukao njegove snage tako da ne bi mogao jačim snagama napadati samo jedan bataljon. Istina, Brigada nije bila razvijena za borbu dubinskim frontom ali je bila telefonska veza sa bataljonima, pa su se udari i manevar mogli ipak postići brzim odlučivanjem i procjenjivanjem situacije od strane Štaba brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Franjo Knebl

Za komandanta:
nač. štaba
Dušan Pekić

(M. P.)⁴

⁴ Okrugli pečat: Štab Zumberačko-posavskog sektora NOV i PO Hrvatske.

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NO BRIGADE TRINAESTE DIVIZIJE OD 23 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU TRIDESET PETE DIVIZIJE O BORBAMA OD 8 DO 20 FEBRUARA¹

STAB III BRIGADE
XIII DIVIZIJE NOVJ
23 februara 1944 g.

Operativni izvještaj
od 8 do 2/2. II. 1944 g.

ŠTABU XIII (XXXV) DIVIZ. NOVJ

Podnaša se naslovu operativni izvještaj ove brigade za vrijeme od 8. II. do 22. II 1944 godine, pošto je zaključno sa 7. II. t.g. podnijet izvještaj o proteklim akcijama.²

Prema zapovijesti XIII divizije od 7. II. 1944 godine ova brigada potpala je u operativnom pogledu pod komandu XXXV divizije,³ sa slijedećim rasporedom:

I bataljon: u selu Škare — Glavace, sa zadatkom da spriječi eventualno neprijateljsko prodiranje od Otočca i Drenova Klanca u pravcu Škare — Glavace, da izbacuje patrole u pravcu Otočca i Brloga.

II bataljon u Dabru (selo Bobići), sa zadatkom da kontrolira pravce Brinje — Križpolje — Jezerane, Brinje — Letinac, i ujedno da održava vezu sa I bataljonom i Plaščanskim odredom u Ličkoj Jesenici.

IV bataljon u selu Zalužnici, sa zadatkom da organizuje odbranu ukoliko bi neprijatelj krenuo u pravcu Vrhovina i upućuje patrole u pravcu Sinca i Otočca.

III bataljon ove brigade nije ni do danas stigao u sastav brigade, već se nalazi u Gornjem Kraju (sjeverno od Brinja).

Štab brigade sa jedinicama pri štabu u s. Doljani.

Od 8 do 12. II. 1944 g. brigada je bila u istom rasporedu kako je gore navedeno. U toku ova 4 dana borbe nije bilo, kao i nekih promjena. Sa borcima koji nisu bili na dužnosti održavani su vojnički i politički časovi.

¹ Kopija-originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 5—4, k. 1237 A.

² Vidi dok. br. 40.

³ Vidi dok. br. 23.

12. II. 1944 g. sve jedinice na istim položajima, kako je gore navedeno, sem što je IV bataljon uputio svoju izviđačku desetinu u selo Prozor, te se je ista sukobila sa jednom neprijateljskom patrolom, koja je pobjegla natrag u Otočac. Tom prilikom je jedan drug lakše ranjen od našeg borca uslijed nepažnje. Istoga dana ovaj je bataljon uputio jednu desetinu u Sinac u cilju da obezbijedi rad komisije za rekviziciju. Kako komisija nije došla, desetina je zanoćila u Sincu.

13. II. 1944 g. bez promjene. Desetina IV bataljona koja je zanoćila u Sincu napadnuta je od neprijatelja i tom prilikom 4 druga su ranjena, od kojih dva teško, koji su ostali, dok je neprijatelj 4 druga zarobio.

14. II. 1944 g. bez promjene. Borbe nije bilo.

15. II. 1944 g. bez promjene, s tim što je I bataljon postavio zasjedu na Umu (kota 566), u cilju sprečavanja pljačke od strane neprijatelja u selu Podum.

Neprijatelj je naišao i borba je počela u 8.30 sati i trajala je do 9.30 sati.

Gubici neprijatelja u ovoj akciji: 4 mrtva, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

16. do 18. II. 1944 bez promjene. Borbe nije bilo, s tim što je 17. II. 1944 g. I bataljon premjestio iz Škara u Podum i to sa dvije čete na sjevernoj strani a jedna na južnoj. 18. II. 1944 jedna četa IV bataljona premjestila se je iz Zalužnice u Podum kod Sv. Marka.

19. II. 1944 g. zajednička akcija jedne čete IV bataljona u cilju sprečavanja pljačke od strane neprijatelja u selu Podum. U 9.10 sati neprijatelj je naišao od pravca Otočca, u jačini 150 vojnika, u 3 kolone.⁴ U to vrijeme četa I bataljona raspoređivala se po položaju te je od neprijatelja primijećena i tučena artiljerijskom vatrom. Neprijatelj je krenuo sa jednom kolonom uz pomoć artiljerije i uspio je da izbacii iz sela jedan vod čete I bataljona. Međutim, četa IV bataljona udarila je neprijatelja sa boka i odbila ga i tom prilikom na juriš zarobljena su 3 ustaša.

Gubici neprijatelja: 3 zarobljena, 8 mrtvih, koje je ostavio na položaju te još oko 10 mrtvih ili ranjenih, što se nije moglo ustanoviti jer ih je neprijatelj pokupio i odvezao na saonicama, koje je priredio za pljačku.

⁴ U Otočcu je tada bio Drugi bataljon 847 puka 392 legionarske divizije i Devetnaesta ustaška bojna (vidi dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Naši gubici u ovoj akciji: 1 mrtav i 3 ranjena, te 1 zarobljen sa puškomitraljezom i 3 nestala. Zarobljeno je 10 pušaka sa municijom ili pari odijela i cipela.

20. II. 1944 g. pošto smo se nadali da će neprijatelj u vezi naše akcije od prethodnog dana krenuti sa jačim snagama i drugom taktikom, to smo dvije čete IV bataljona prebacili iz Zalužnice u Glavace, dok je jedna četa i nadalje ostala na svom položaju kod Sv. Marka. U 5.30 sati I bataljon zaposjeo je kotu 566 te južno prema koti 799 a lijevo od njega zaposjela je četa IV bataljona. U 6.30 sati neprijatelj je naišao sa jednom kolonom jačine oko 200 vojnika (legija) od Starog Sela u bok koti 566. Kolona je puštena na blisko otstojanje i otvorena je vatra iz jednog teškog mitraljeza i dva puškomitraljeza sa kote 566. Pošto je neprijatelj od prve vatre imao dosta velikih gubitaka bio je prisiljen da se povuče natrag prema Gackoj (ostavivši mrtve i ranjene na prtni), od kuda je tukao sa mitraljezima dok nisu nadirale kolone iz drugih pravaca. Poslije 15 minuta borbe naišle su tri neprijateljske kolone (jedna od Otočca cestom u pravcu kote 566; druga preko Špilnika prema Sv. Marku, a treća od Sinca cestom ka Malom Umu (kota 506). Na neprijatelja je otvorena vatra. Borba je trajala do 8.30 sati. Neprijateljskim nadiranjem sa bokova, kao i mnogo nadmoćnijom vatrom ovi naši dijelovi bili su prisiljeni na povlačenje.

Druga i mitraljeska četa I bataljona, koje su se nalazile na sjevernoj strani Uma, povukle su se bez žrtava sa jednim ranjenim borcem, dok su neprijatelju nanijele osjetljive gubitke. Prva četa I bataljona koja je držala položaj na južnoj strani Uma prema Sv. Marku povukla se sa gubicima, pošto je bila u nezgodnom položaju za povlačenje. Tom prilikom imala je 3 mrtva i 3 zarobljena. Odstupanjem pod jakom neprijateljskom vatrom kroz snijeg nije uspjela da povuče mrtve. Isto tako ova četa imala je nestala 3 borca, koje je uputila u patrolu prije izlaska na položaj i koje nije uspjela povući pri nailasku neprijatelja.

Neprijateljska kolona koja je nailazila od Sinca iznenadila je patrolu IV bataljona, koja je bila na križanju cesta Sinac — Otočac — Zalužnica, sa zadatkom da kontroliše križanje i sačeka bataljon II brigade koji je imao naići iz Sinca i preuzeti taj položaj. Kad je kolona naišla na 50 do 100 metara, vođa patrola je zaustavio i upitao koji je to bataljon. Međutim, neprijatelj je legao i otvorio vatru na njih. Trojica koji su se nalazili sa vodnikom uspjeli su pobjeći, dok puškomitraljezac nije uspio pošto je bio bliže neprijatelju u jednoj kući. Vidjeći da sa puškomitraljezom ne može izbjeći, on je puško-

mitraljez bacio u jednu lokvu ispod leda, ali ga je neprijatelj uhvatio i pod pritiskom batina isti je otkrio mjesto gdje ga je bacio.

Kad je neprijatelj izbio na Mali Um, zamj. komandanta IV bataljona, koji se nalazio sa četom na južnoj strani Uma krenuo je sa položaja da uhvati vezu misleći da je to bataljon II brigade XXXV divizije. Međutim, kada je stigao na blisko otstojanje, neprijatelj je obasuo vatrom, te je tom prilikom ranjena jedna drugarica na više mjesta, ali je izvučena. Vidjeći da je to neprijatelj, zamj. komandanta bataljona dao je naređenje četi da se povuče u pravcu Zalužnice — Doljani.

21. i 22. II. 1944 bez promjene. Borbe nije bilo.

Gubici neprijatelja u ovom vremenu iznose mrtvih i ranjenih oko 80 i 3 zarobljena.

Naši gubici: 4 poginula, 6 ranjenih, 10 zarobljenih i 6 nestalih.

Materijalni dobici: 10 pušaka sa municijom i 11 pari odijela sa cipelama. Gubici: 2 puškomitraljeza i 8 pušaka sa municijom.

KRITIČKI OSVRT:

Naša brigada odnosno jedinice koje su bile u borbi — sama borbenost bila je dosta dobra. Ukoliko je jedinica bila u rukama komandnog kadra, dočim kod jedinica gdje nije komandni kadar bio rukovodilac jedinica u borbi bilo je žrtava i gubitaka, što se u većini moglo izbjeći, a kako se to najbolje vidi iz toga da drugovi koji su nestali manje-više su bili u patroli, ili upućivani za vezu između jedinica, ili nisu bili upoznati sa zadatkom, ili [nisu] shvatili važnost istoga.

Primijetilo se da niži komandni kadar ne vodi dovoljno računa o automatskom oružju u samoj borbi, kao i viši, kome isto oružje daje na rukovanje.

Poduzete su sve mjere da se to u buduće ne bi dešavalo i da se za puškomitraljezce stave najbolji i najodaniji borci sa kojima dotična jedinica raspolaže.

Zadaci koji su bili postavljeni pred ovu brigadu nisu u potpunosti izvršeni, pošto se nije smjelo desiti da nestanu borci i materijal, što se vidi iz gore izloženog.

Borbeni moral za sada u našoj brigadi nije na toj visini da bi mogao doći do izražaja u jednoj većoj i odsudnoj borbi, gdje se traži samostalnost kod nižih rukovodilaca i boraca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: .

V.d. komandanta,
kapetan:

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA UNSKOG OPERATIVNOG SEKTORA
OD 23 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KOR-
PUSA NOVJ O RAZORUŽANJU ŽANDARMA KOD CAZINA¹

STAB
UNSKOG OPERAT. SEKT.²
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 1
Dana 23-11-1944

Operativni izvještaj

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj o razoružanju žandara
na cesti Cazin — Ostrožac.

Opis položaja: Cesta Cazin — Ostrožac (sekcija Bihać
1 : 100.000).

Naziv naše i neprijatelj. jedinice U razoružanju neprijatelja učestvovao je naš Cazinski bataljon, a razoružani su žandari koji su do toga vremena bili na žandarmerskoj postaji Cazin.

Obostrana situac. Dana 19-og ovoga mjeseca Njemci su bili poslali ultimatum ovome štabu, na ovaj neprijateljski ultimatum mi smo odgovorili negativno. Pošto su Švabe dobile negativan odgovor, naredili su žandarima u Cazinu da se povuku iz Cazina u Ostrožac.

Tok borbe: Dana 19-11-1944 godine jedan vod žandara u jačini od 19 vojnika sa dva p.mitraljeza krenuli su iz Cazina u pravcu Ostrošca sa ciljem da se izvuku, međutim, mi smo doznali za ove neprijateljske namjere i naredili jednom bataljonu da postavi zasjedu duž ceste Gnjilovac

¹ Original, pisan na mašini, latinicom nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 49—2 k. 426.

² Naredbom Štaba Četvrtog korpusa NOVJ od 27 februara 1944 god. formirana je Unska operativna grupa (vidi dok. br. 100 u ovoj knjizi).

i dalje prema Ostrošcu. Istoga dana u 13 časova naišlo je 19 žandara, koji kad su ušli u zasjedu pozvati su na predaju, što su isti [učinili.

20-11-1944 godine oko 14 časova krenuli su iz Cazina 12 žandara u pravcu Ostrošca koji su također naišli na zasjedu i pošto su bili pozvati na predaju odmah su na isto pristali. Cilj žandara bio je da ovako po dijelovima se izvlače, a ovako izvlačenje da ne bi bilo primijećeno od naše strane, ali međutim ovo neprijatelju nije uspjelo.

Ishod borbe: Postavljeni zadaci izvršeni su u potpunosti. Zarobljeni su 31 žandar, među kojima je bio i jedan narednik, koji je zadržan i stavljen na raspolaganje komandi područja Bihać, ostali žandari, pošto su razoružani i svučeni, pušteni su.

Zaplijenjena su 2 p. mitraljeza, 22 karabina, 2 pištolja, 150.000 municije i ostale ratne spreme.

Na strani neprijatelja nije bilo gubitaka.

Naši gubici: Na našoj strani gubitaka nije bilo.

Utrošak municije: Municije nije utrošeno ništa iz razloga što neprijatelj nije davao nikakav otpor.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Šukrija⁵

Komandant:
otsutan

⁸ Bjelić

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG DIVERZANTSKOG BATALJONA INŽENJERSKOG OTSJEKA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 23 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ O DIVERZIJAMA OD 1 DO 22 FEBRUARA¹

ŠTAB II DIVERZANTSKOG BATALJ.
INŽENJERSKOG OTSJEKA GLAVNOG ŠTABA
HRVATSKE
Broj 99
Dne 23-11-1944

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Akcije II diverzantskog bataljona² izvršene u vremenu od 1-II do 22-11-44 godine.

Dana 2-II na pruzi Zagreb — Sisak, između Velike Gorice i Mraclina, dignut je u vazduh vlak sa ratnim materijalom, uništena je lokomotiva i jedan vagon, mrtvih i ranjenih nepoznat broj, promet je stajao 30 sati.³

Dana 2-II u selu Trg kod Ozlja ubijen je jedan ustaša, jedan zarobljen a jedan teško ranjen, zarobljen je jedan pištolj.

Dana 2-II na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, sječena je pruga na dva mjesta, promet je stajao 15 sati.⁴

Dana 3-II na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, dignut je u vazduh jedan vagon, promet je stajao 16 sati.

Dana 4-II na pruzi Zagreb — Sisak, između Turopolja i Mraclina, dignut je u vazduh osobni vlak sa vojskom, uništena je lokomotiva i 4 vagona, mrtvih i ranjenih je bilo veći broj, promet je stajao 20 sati.⁵

Dana 4-II na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak, uništena su dva oklopna vagona, promet je stajao 20 sati.⁶

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 30—7, k. 426.

² O njegovim prethodnim dejstvima vidi dok. br. 5 u ovoj knjizi i tom V, knj. 23, dok. br. 70.

³⁴ Vidi dok. br. 117.

⁵ Vidi dok. br. 118.

⁶ Vidi dok. br. 119.

Dana 4-II na cesti Velika Gorica — Posavina, u suradnji sa II bataljonom Turopoljsko-posavskog odreda, dignuta su u vazduh dva mosta, u času kada su Čerkezi prolazili preko njih tako da su zajedno sa mostom odletjela i tri Čerkeza, od kojih je jedan bio oficir; tu su naši borci zarobili 2 šarca, 2 pištolja 3 konja sa ratnom spremom i nešto robe, što je sve pomenuti bataljon oduzeo na drski način od diverzanata.

Dana 6-II na pruzi Zagreb — Sisak, između Mraclina i Turopolja, dignut je u vazduh vojni vlak sa ratnim materijalom, uništena je lokomotiva i dva vagona, bilo je 9 mrtvih, 14 ranjenih neprijateljskih vojnika, promet je stajao 40 sati.⁷

Dana 8-II na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, ostavljena je jedna paklena mašina na pruzi da je banda može lako naći koja pođe prugom i banda ju je našla i odnijela u garnizon u Zdenčinu, ista je eksplodirala i ubila 10 a ranila teže i lakše 15 Čerkeza.

Dana 10-11 na pruzi Bosanski Novi — Bihać, između Čađavice i Blatne, sječena je pruga na 8 mjesta, promet je stajao 3 dana.⁸

Dana 10-11 na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, dignut je u vazduh transportni vlak sa ratnim materijalom, uništena je lokomotiva i 4 vagona a 2 su izbačena iz šina, promet je stajao 23 sata.

Dana 10-11 na pruzi Zagreb — Karlovac, između Leskovca i Horvata, dignut je u vazduh jedan armirano-betonski bunker, kojim se banda služila za čuvanje pruge.

Dana 10-11 na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, dignut je u vazduh oklopni vlak, uništena su dva vagona, promet je stajao 25 sati.⁹

Dana 11-11 na pruzi Zagreb — Karlovac, između Leskovca i Horvata, dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak sa ustašama, lokomotiva je oštećena i tri vagona su uništena, prema podacima od civila bilo je mrtvih i ranjenih ali se broj nije mogao ustanoviti, promet je stajao 14 sati.

Dana 12-11 na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, sječena je pruga na 6 mjesta, promet je stajao 25 sati.¹⁰

Dana 13-11 na pruzi Zagreb — Karlovac, na stanici u Horvatima, dignut je u vazduh jedan armirano-betonski bunker, koji je smetao vezi.

⁷ Vidi dok. br. 120.

⁸ Vidi dok. br. 120.

⁹ Vidi dok. br. 126.

¹⁰ Vidi dok. br. 132.

Dana 13-11 na pruzi Zagreb — Sisak, između Velike Gorice i Mraclina, dignut je u vazduh transportni vlak, uništena je lokomotiva i 3 vagona, bilo je mrtvih i ranjenih ali broj je nepoznat, promet je stajao 20 sati.

Dana 14-11 na pruzi Zagreb — Sisak, između Mraclina i Turopolja, sječena je pruga na 2 mjesta, promet je stajao 10 sati.

Dana 17-11 na pruzi Zagreb — Sisak, između Odre i Sv. Klare, sječena je pruga na 8 mjesta, promet je stajao 20 sati.¹¹

Dana 19-11 na pruzi Zagreb — Karlovac, između Zdenčine i Horvata, sječena je pruga na 4 mjesta, promet je stajao 20 sati.¹²

Dana 19-11 na pruzi Zagreb — Sisak, između Sv. Klare i Zagreba, na 1 km od Zagreba, dignut je u vazduh vojni transportni vlak, sa ratnim materijalom i vojskom, uništena je lokomotiva i 4 vagona, nepoznati broj mrtvih i ranjenih, promet je stajao 25 sati,¹³ zaplijenjena su 2 voza sijena i 10 kg šunke, sijeno je predato u Turopoljsko-posavsku brigadu, isto je pošlo u Zagreb.

Sljedeće akcije vam nismo slali pošto nismo imali podataka od istih, pošto se drugovi nisu mogli prebaciti preko.

Dana 5-1 na pruzi Karlovac — Ozalj, na stanici Mahično, sječena je pruga na 4 mjesta i razoren je jedan veliki armiranobetonski bunker, promet je stajao 20 sati, istovremeno je dignuta i stanica u vazduh.¹⁴

Dana 9-1 na pruzi Karlovac — Ozalj, između Mahična i Zorkovca, sječena je pruga na 4 mjesta i dignuta su dva mosta, jedan od 10 m a drugi od 15 metara, također su srušena dva velika bunkera, promet je stajao 40 sati.¹⁵

Dana 15-1 na pruzi Karlovac — Ogulin, između Belavića sela i Duge Rese sječena je pruga na 8 mjesta, istovremeno je podmetnuta paklena mina sa patrolom, koja je ubila 4 neprijateljska vojnika, uništena su i dva vagona, promet je stajao 24 sata.¹⁶

Dana 23-1 na pruzi Karlovac — Ozalj, između Ozlja i Zorkovca, dignut je u vazduh transportni vlak sa ratnim materijalom, uništena je lokomotiva i 2 vagona, promet je stajao 24 sata.¹⁷

¹¹ Vidi dok. br. 137.

¹² Vidi dok. br. 138.

¹³ Vidi dok. br. 140.

¹⁴ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 139.

¹⁵ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 145.

¹⁶ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 150.

¹⁷ Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 159.

Dana 29-1 u Karlovcu, na Dubovcu i na mitnici, uhapšeni su: 1 ustaša, 1 gestapovac, 1 stražar, 3 domobrana i jedan legionar, u toj akciji je zarobljen jedan šmajser, 3 puške i 1 pištolj isti su predati 1 bataljonu I karlovačkog odreda na dan 3-11-44.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Jaković Bogomil

Komandant,
Miće Bulat

Akcije bi se mogle vršiti i više ali zbog snijega to je jako otežano, ali ćemo gledati svejedno da se akcija izvrši što više.

U svim tim akcijama imali smo 2 zarobljena i 1 nestalog druga.

(M. P.)

BR. 89

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDEŠET ČETVORTE DIVIZIJE OD 24
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA
NOVJ O NAPADU NA DONJU LOMNICU¹**

STAB XXXIV DIVIZIJE
IV KORPUSA N.O.V.J.
Oper, br.50/44
24. II. 1944.

Operativni izvještaj
o akciji na Donju Lomnicu dne 21./22. II 1944
godine.

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Neprijateljsko uporište Lomnica (sekc. Zagreb 1:100.000) nalazi se u ravnici 1% kim. jugozapadno od pruge Zagreb — Sisak, 5 kim. zapadno od Vel. Gorice. Kroz samo selo teče potok Lomnica, koji ga dijeli na dva dijela: na veći koji se nalazi na sjevernom dijelu potoka i manji koji se nalazi južno od potoka.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 51—2, k. 426.

Ispred samog sela dolazi potok Lipnica, gdje se ulijeva u Lomnicu i prostor ispred sela dijeli na dva djela. Okolo sela svuda je čistina, oko 1,2 km u krugu. Sve je to pokriveno sa 25—30 cm debelim snijegom. 2 km južno od Lomnice počinje šuma koja se veže i nastavlja sa Pokupskim pogorjem.

U ovoj akciji učestvovala je Brigada »Franje Ogulinca-Selje« i Turopoljsko-posavski odred. Kada je stvorena odluka da se uporište napadne bilo je u Lomnici 2 eskadrona I divizionu IV kubanskog puka,² pod zapovjedništvom komandanta puka barona fon Volfa.

Naoružanje im je bilo 2 poljska topa 75 m/m, 7 t. mitraljeza i 6 p.mitraljeza. Ostali dijelovi I divizionu IV puka nalazili su se na želj. stanici Vel. Gorica u Kurilovcu.

Na osnovu gore navedenih podataka, a koje je dao odbjegli kozački poručnik Rus Valerij Aksjuk, koji je toga dana došao k nama iz tog uporišta, donesena je odluka sa strane Štaba divizije za napad na isto uporište. Prema njegovim navodima moral te vojske nije na visini i ukoliko se posada ne bi izmijenila njezino likvidiranje bilo bi uspješno.

Radi kratkoće vremena izdano je naređenje za napad Brigadi i Odredu usmeno nakon donesene odluke za napad a štabovi Brigade i Odreda izdali su pismenu zapovijest.³ Prema razrađenom planu ovog Štaba, sa kojim su upoznati štabovi Brigade i Odreda usmeno, Brigada je trebala napasti sa jednim bataljonom sjeverni dio Lomnice, gdje je bio smješten Štab divizionu i jedan teški eskadron sa topovima, i sa jednim bataljonom Brigada je trebala osigurati od želj. stanice Vel. Gorica i Kurilovca, dok ostatak snaga imati u rezervi u Gradićima. Turopoljsko-posavski odred dobio je zadatak sa jednim bataljonom [izvršiti] likvidaciju južnog dijela sela i na mostu spojiti se sa Brigadom, sa jednim bataljonom postaviti osiguranje na pruzi kod Hrašća i Vel. Mlake, dok ostale snage, imati u rezervi u Gor. Lomnici. Štab odreda i dva člana Štaba divizije nalazili su se u Gornjoj Lomnici za vrijeme akcije. Napad je trebao uslijediti prema izdatim zapovijestima 21. II. ov. g. u 23 sata.

Napad nije od strane Brigade uslijedio na vrijeme, već jedan sat kasnije, tako da napad nije bio jedinstven, jer je Brigada u podilaženju zašla kroz neprohodni teren i sa napadom na svoj dio sela zakasnila. Turopoljsko-posavski p. odred počeo je sa napadom na južni dio sela u 23 sata i brzim nale-

² Prve kozačke konjičke divizije (vidi mikrofilm »Minhen 2/636« u mikroteci Vojnog historiskog instituta).

³ Redakcija ne raspolaže pomenutim zapovijestima.

tom i iznenađenjem upao u selo, potukao stražu, nastavio sa čišćenjem sela prema mostu. Uspio je slomiti neprijateljski otpor, razbiti ga po kućama i čišćenjem sela hvatao je ili tukao neprijatelja, ali je napravio veliku grešku što nije posjeo, odnosno osigurao most, koji je dijelio selo na dva dijela, i zbog toga što Brigada nije napala na vrijeme, neprijatelj u sjevernom dijelu sela imao je vremena da se sredi, spremi za borbu i organizuju kontranapad na ovaj bataljon koji je vršio napad u južnom dijelu, a to mu je još više omogućilo neobezbjedenje mosta od strane ovog bataljona. Radi razvučenosti bataljona i neosiguranja mosta neprijatelj je uspio sa više automatskog oružja da se probije preko mosta i prisili ovaj Bataljon na povlačenje, taj bataljon povlačio se uz borbu, čisteći razbijenog neprijatelja u južnom dijelu sela. Tu je zarobio 6 konja, 2 vojnika, dok veliki broj vojnika nisu se predavali te su potučeni.

Kad se bataljon Odreda već povlačio iz južnog dijela sela, Brigada je onda tek počela sa napadom, ali više nije mogla postići iznenađenje jer je neprijatelj već bio spreman jednosatnom borbom kod Turopoljsko-posavskog odreda. Bataljon Brigade pokušavao je svejedno prodor u selo, uspio je nešto napredovati, ali neprijatelj je skoncentrisao jaku vatru iz automatskih oružja i tukao položaj Brigade iz Vel. Gorice i Kurilovca teškim oružjem. Da bi se izbjegli veći gubici, kad se već nije stiglo iznenađenje, donesena je odluka od strane Štaba brigade za povlačenje. Praćenjem vatre od članova Štaba divizije vidjeli su da Brigada nije uspjela na svom sektoru, te je naredeno povlačenje svih jedinica u polazne baze. Povlačenje je počelo 22. II. ov. g. u 3 sati noću. Poručnik Rus, koji je dan prije došao iz Lomnice, pozivao je svoj eskadron na predaju i poime nično zvao pojedine rukovodioce, na što su oni odgovarali jakim vatrom i kontrajurišem prema našoj jedinici, odakle ih je zvao.

Postavljeni zadaci nisu postignuti jer napad nije bio jedinstven, a i prema naknadno dobijenim podacima neprijatelj je pojačao posadu sa još dva eskadrona, koji su se nalazili u sjevernom dijelu sela. Snijeg također je dosta ometao brzo podilaženje i iznenađenje.

U ovoj akciji neprijatelj je imao 25 mrtvih i oko 30 ranjenih vojnika i oficira. Zarobljena su 2 vojnika — Rusa, 6 konja sa sedlima, 10 karabina i nešto odijela i sprema.

Naši gubici su 2 mrtva i 10 ranjenih i 2 zaroblj. Ranjen je komandir 3. čete III bataljona drug Filipović Mijo i komesar iste čete drug Horvat Josip, oba iz Turopoljsko-posavskog p. odreda.

Kad se Bataljon Odreda već povlačio iz južnog djela sela Brigada je onda tek počela sa napadom ali više nije mogla postići iznenadjenje jer je neprijatelj već bio spreman jednoosatnom borbom kod Turopoljsko-Posavskog Odreda. Bataljon Brigade pokušavao je svejedno prodor u selo, uspio je nešto napredovati ali neprijatelj je skoncentrisao jaku vatru iz automatskih oružja i tukao položaj Brigade iz Vel. Gorice i Kurilovca teškim oružjem. Da bi se izbegli veći gubici, kad se već nije postiglo iznenadjenje donesena je odluka od strane štaba Brigade za povlačenje. Prašenjem vatre od članova štaba Divizije vidjeli su da Brigada nije uspjela na svom sektoru te je naredjeno povlačenje svih jedinica u polazne baze. Povlačenje je počelo 22.II.ovg.u 3 sati noći. Poručnik Rus, koji je dan prije došao iz Lomnice pozivao je svoj eskadron na predaju i poimenično zvao pojedine rukovodioce na što su oni odgovarali jakom vatrom i kontra jurisem prema našoj jedinici, odakle ih je svao.

Postavljeni zadatci nisu postignuti jer napad nije bio jedinstven a i prema naknadno dobijenim podacima neprijatelj je pojačao posadu sa još dva eskadrona, koji su se nalazili u sjevernom delu sela. Snijeg također je dosta ometao brzo podilaženje i iznenadjenje.

U ovoj akciji neprijatelj je imao 25 mrtvih i oko 30 ranjenih vojnika i oficira. Zarobljena su 2 vojnika - Rusa, 6 konja sa sedlima, 10 karabina i nešto odjela i sprema.

Naši gubici su 2 mrtva i 10 ranjenih. Ranjen je komandir 3. čete III. Bataljona drug ~~Horvat~~ i komesar iste čete drug Horvat ~~Horvat~~, oba iz Turopoljsko-Posavskog P. Odreda.

Utroseno 1.500 kom municije mitraljevske i pušane. Od oružja nije ništa izgubljeno niti ništa oštećeno.

Akcija nije uspjela najviše zbog toga što napad nije bio jedinstven i nije se u čitavom garnizonu postiglo iznenadjenje nad neprijateljem, što je najveća krivnja sporo kretanje Brigade do položaja, odnosno nije se pobrinula na vreme za dobre vodiče i procjenila vreme za koliko može stići sa svim zaprekama prem je na to bilo joj ukazano. Pored toga bila je slaba veza između Brigade i Odreda zbog teškog terena, koji je presječen neprelaznim potocima, te se nije moglo na vrijeme upravljati protunapadima i uzajamnim pomaganjem.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Politkomesar:

Mark Kralj

Za komandanta
načelnik štaba:

Nikola Rus

ŠTAB I PUS

Naredn. odb. k. v. k.

ŠTAB I PUS

9. Broj. 61/77

26-1-1944

Utrošeno 1.500 kom. municije mitraljeske i puščane. Od oružja nije ništa izgubljeno niti ništa oštećeno.

Akcija nije uspjela najviše zbog toga što napad nije bio jedinstven i nije se u čitavom garnizonu postiglo iznenađenje nad neprijateljem, što je najveća krivnja sporo kretanje Brigade do položaja, odnosno nije se pobrinula na vrijeme za dobre vodiče i procijenila vrijeme za koliko može stići sa svim zaprekama, prem je na to bilo joj ukazano. Pored toga bila je slaba veza između Brigade i Odreda zbog teškog terena, koji je presječen neprelaznim potocima, te se nije moglo na vrijeme upravljati protunapadima i uzajamnim pomaganjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

politkomesar:
Franjo Knebl

Za komandanta
načelnik štaba:
Dušan Pekić

(M. P.)⁴

STAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 65/44
26-11-1944

⁴ Okrugli pečat: Stab Zumberačko-posavskog sektora NOV i PO Hrvatske.

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTOG KORPUSA NOVJ OD 25 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATŠKE O BORBAMA POTCINJENIH JEDINICA OD 10 DO 20 FEBRUARA¹

AKCIJE JEDINICA VI. KORPUSA NOV I POJ

izvršene u vremenu od 10. do 20. II. 1944., kao i one koje su izvršene pre ovog vremena a za koje još nije podnet pismeni izveštaj

XII. DIVIZIJA

13. II. 1944. jedinice XVIII. brigade, sa jednom četom Diljskog NOP odreda, izvršile su diverziju glavne pruge Zagreb — Beograd, na sektoru između St. Topolja i Andrijevac² (sekcija Brod 1 : 100.000).

Teren je na tom sektoru potpuno ravan, bez maske, ispresecan kanalima za odvodnjavanje zemljišta. Prvi kanal, koji ide paralelno sa prugom, nalazi se na 350 metara udaljenja od iste, a drugi paralelan kanal nalazi se na 150 metara pozadi toga kanala. Zbog brisanosti terena ti su se kanali upotrebili za raspored naših jedinica.

Raspored naših jedinica bio je sledeći:

I. bataljon, koji je imao zadatak da likvidira vlak, bio je raspoređen sa 2 čete u prvom kanalu, a sa 1 četom u drugom kanalu, na sredokraći između St. Topolja i Andrijevac.

II. bataljon (Mađarski) bio je u zasedi u N. Topolju a sa 1 četom prema St. Topolju.

III. bataljon nalazio se je u zasedi u šumi [Donja] Dolca i IV. bataljon, sa 1 četom iz Diljskog NOP odreda, nalazio se je u zasedi prema Andrijevcima.

Miniranje vlaka izvršeno je u 6.15 sati. Naišao je nemački transportni voz sa oko 50 vagona. Od eksplozije mine uništena je lokomotiva i 6 vagona. Odmah posle eksplozije mine sečene su šine ispred i pozadi voza na 5 mesta, da bi se na taj način sprečio dolazak panceru. Posle izvršene brze paljbe izvršen je juriš, koji je bio ukočen radi velikog odstojanja boraca od voza i radi vatre iz voza i iz bunkera na stanicama Andrijevcima i St.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2il—3, k. 473—A.

^{2, 3, 4} Opširnije o toj diverziji vidi dok. br. 62.

Topolje. Zbog toga bataljon je bio prinuđen na povlačenje iako svoj zadatak nije izvršio.

Neprijatelj je prema izveštajima meštana imao oko 70 mrtvih i 100 ranjenih Nemaca. Zaplenjeno nije ništa.

Neprijateljski gubici:

70 mrtvih i
100 ranjenih.

Naši gubici:

8 mrtvih, među kojima i komandir čete I. bat. poručnik Stojaković Borisav i
7 ranjenih.

Utrošeno:

1600 metaka i izgubljeno 4 puške a 1 šmajser uništen.

U akciji se nije niko naročito istakao.

Akcija je bila pripremljena osrednje. Izdate zapovesti su bile realne. Više komandovanje nije bilo dobro, jer se jedinice nisu držale čvrsto u rukama i viši štabovi nisu pružili onu pomoć koju bi trebali.

Taktički i borbeni postupci starešina bili su u skladu sa razvojem situacije, a do sadejstva između teškog naoružanja i pešadije nije došlo zbog brzog otstupanja.

Stečeno je iskustvo da se voz mora dočekivati na takvom mestu gde mogu jedinice da budu dovoljno blizu pruge i da pri tome imaju ako ne već zaklon onda bar masku. Ne dozvoliti neprijatelju da se u vozu snađe i organizuje otpor, već izvršiti energičan i brz udar.

16. II. 1944. Izvršena je akcija na pruzi Zagreb — Beograd između St. Perkovaca i Vrpolja³ (sekcija Vinkovci 1:100.000).

Teren na kome je voz sačekan potpuno je ravan, bez maske, sa nekoliko kanala. Zbog toga je posedanje položaja izvršeno u mraku i grupno po četama.

Akciju su izvele jedinice XVIII. brigade i Diljski NOP odred, bez 1 čete.

Preko mine su namerno propuštena 3 vlaka, koja su vozila građu. U vazduh je dignut tek 4 voz koji je naišao oko 8 sati. To je bio mešoviti voz, sa svega 3 vagona za putnike. Od teretnih vagona bila su natovarena svega 3 i to 2 sa ratnom spremom, a 1 sa građom. U osobnim vagonima su bili oficiri i vojnici raznih jedinica i nešto civila. Odmah posle eksplozije mine i kratke brze paljbe izvršen je juriš i voz je osvojen. Neprijatelj je iz voza pokušao da daje otpor, ali to nije bilo organizovano i sprečeno u prvom naletu.

IV. bataljon, koji je bio u zasedi kod s. Perkovaca [Starih] imao je zadatak da napadne zidani bunker i da posle eksplozije mine preseče šine, kako bi se panceru sprečio dolazak upomoć napadnutom vozu. Ali bataljon nije izvršio svoj zadatak, jer nije uspeo da preseče šine, jer je pancerski voz odmah posle voza. Posledica toga je bila da su se naše jedinice koje su napale voz morale povući a da se nije uspelo izvući sav plen.

Plen:

6 pušaka
4 pištolja
560 lakih mina
350 ručnih bombi
1500 metaka
140 ćebadi i nešto sanitetskog materijala.

Neprijateljski gubici:

45 mrtvih i
21 zarobljenih, od toga 5 civila.

Naši gubici:

3 mrtva i
7 ranjenih, među kojima komandant bataljona Dušan Đurić i zamenik komandira čete, stariji vodnik Škorić Kamenko.

Uništeno:

1 lokomotiva i
6 vagona.

Akcija je bila dobro pripremljena, odluka i zapovesti bile su realne. Zadatak nije izvršen u potpunosti, jer nije izvučen sav plen i zbog dolaska pancera, zbog neizvršenja zadatka IV. bataljona. Sav plen se je morao izvlačiti na rukama jer je nemoguće zbog brisanosti terena i zbog porušenih mostova na kanalima kola doterati blizu pruge.

U borbi su se istakli borci i rukovodioci II. čete III. bataljona XVIII. brigade a od pojedinaca drugovi borci: Zivko Zivković, Benezin Leopold i Mišćević Nebojša.

Steklo se iskustvo da treba organizaciji izvlačenja plena posvetiti više pažnje, da se plen izvlači organizovano, kao i da se izvlači prvo ono što je za nas najpotrebnije i najdragocenije.

Mnogo oružja i ratnog materijala uništeno je od eksplozije mine.

XXVIII. UDARNA DIVIZIJA

12.11.1944. jedinice XXVIII. udarne divizije i Požeškog NOP odreda izvršile su diverziju glavne pruge Zagreb — Beo-

grad, na sektoru [St.] Petrovo Selo — Vrbova⁴ (sekcija Požege 1 : 100.000).

Jedinice su imale zadatak da sačekaju neprijateljski transportni voz, da ga pomoću mine dignu u vazduh i da izvuku plen.^{5 1}

Za izvršenje tog zadatka jedinice su imale sledeći raspored:

— dva bataljona *XXI. udarne brigade* postaviće minu i zasedu između St. Petrovog Sela i Vrbove kod Grabovaca, sa zadatkom da posle eksplozije mine izvrše juriš i voz osvoje;

— jedan bataljon iste brigade ostaje u brigadnoj rezervi i

— jedan bataljon ostaje na osiguranju divizijske poljske bolnice;

— dva »bataljona *XVII. udarne brigade* postavila su osiguranje prema St. Petrovom Selu, na pruzi i cesti, u visini Dubokog Potoka. U St. Petrovom Selu bila je posada od 200 Nemaca, 160 gestapovaca, 15 žandara i oko 30 domaćih ustaša;

— jedan bataljon ostaje u brigadnoj rezervi i

— jedan bataljon obrazuje divizijsku rezervu,

— dva bataljona *Brodске brigade* postavila su osiguranje prema Novoj Kapeli (250 Nemaca i satnija domobrana) između Vrbove i Bilog Briga na potoku Veliki Potok;

— jedan bataljon je ostao u brigadnoj rezervi, s tim da 1 vodom zaposedne k. 112 i da onemogući posadi na mostu Maglaj Potoka da izlazi iz bunkera;

— jedan bataljon iste brigade postavio je zasedu prema Požegi, južno od s. Vrhovaca, na liniji: k. 380 — Vrhovački Grad, sa zadatkom da spreči neprijatelju nadiranje iz Požege u pravcu zasede na glavnoj pruzi.

Jedinice svoj zadatak nisu izvršile. Pruga je minirana ali je neprijatelj primetio naše jedinice i otvorio na iste jaku vatru iz bunkera i iz kuća u St. Petrovom Selu. Borba je vođena nekoliko sati i naše jedinice, zbog nailaska 3 pancera, morale su se povući, jer je njihov položaj bio otkriven i bilo je sigurno da voz neće naići. Istovremeno dok su jedinice vodile borbu kod St. Petrovog Sela neprijatelj iz Požege tukao je artiljerijom riasu zasedu kod s. Vrhovaca i u jednoj kući ranjeno je 12 drugova, a 4 su ubijena.

Naši gubici:

10 mrtvih

17 ranjenih i

⁵ Vidi u dok. br. 43 i 54.

3 zarobljena, među kojima i politkomesar čete za vezu Kuhta Franjo (u borbama kod St. Petrovog Sela).

Izgubljeno:

1 šmajser
2 puške (sve sa zarobljenima)
3 km. kabla
1 telef. centrala i
2 konja.

15. II. 1944. jedinice XXVIII. udarne divizije prebacile su se na sektor Pleternica — [Nova] Kapela-Batrina (sekcija Požega 1:100.000) u cilju rušenja pruge Pleternica — [Nova] Kapela-Batrina.⁶ Jedinice su izvršile to prebacivanje iz razloga što je neprijatelj pojačao mere opreze i osiguranja na glavnoj pruzi i jer je bilo prisustvo naših jedinica na tom sektoru otkriveno.

Prilikom rušenja pruge vođena je borba i na zasedi prema [Novoj] Kapeli-Batrinici i prema Pleternici. Borba koju je vodila zaseda prema [Novoj] Kapeli-Batrinici ubrzo je završena i neprijatelj se je povukao, dok je borba na zasedi prema Pleternici, kod s. Bzenica, bila duža, jer je neprijatelj došao sa 1 tenkom i pancerm. Ali kako su tenk i pancerm ostali dosta daleko od naših položaja, to istima nije bilo moguće prići. Tek kada su u borbu ubačene nove jedinice, neprijatelj se je povukao.

Prilikom samog rušenja pruge naše su jedinice imale 8 mrtvih i 9 ranjenih drugova i to od mine, koju je neprijatelj montirao ispod šlipera i vezao za šliper. Prilikom dizanja pruge, mina je eksplodirala. U borbama na zasedi prema [Novoj] Kapeli-Batrinici kod s. D. Lipovca imali smo 3 ranjena, a kod s. Bzenice 5 mrtvih i 7 ranjenih.

Od plena nije dobiveno ništa i gubici neprijatelja nisu poznati.

Naši gubici:

13 mrtvih i
19 ranjenih

Srušeno:

6 km pruge i tt. veze.

15. II. 1944., posle diverzije pruge Požega — [Nova] Kapela-Batrina, jedinice XXVIII. udarne divizije prebacile su se na sektor Dilja, sa zadatkom da na glavnoj pruzi, u blizini s. Andrijevac, sačekaju neprijateljski transport (sekcija Brod 1:100.000).⁷

⁶¹⁷ Vidi dok. br. 54 i 76.

Raspored jedinica bio je sledeći:

Brodsko brigada trebala je sa 2 bataljona da postavi zasedu na samoj pruzi a sa ostala dva bataljona prema Brodu u s. Sibirju.

XXI. udarna brigada proslavlja sa 2 bataljona zasedu u s. St. Slatiniku, I bataljon ostaje u brigadnoj rezervi.

XVIII. udarna brigada postavlja sa 2 bataljona zasedu kod s. Kadanovaca, 1 bataljon ostaje u brigadnoj rezervi a 1 u diviziskoj.

Jedinice su na vreme izvršile posedanje položaja i postavljanje mina. Oko 8 sati naišao je voz iz Broda, ali pešačka patrola koja je išla ispred voza na 200 metara primetila je minu i dala vozu znak za povratak. Odmah iza toga naišao je i pancir iz Sibirja i, videći da su naše namjere kompromitovane, naredeno je povlačenje.

17. II. 1944. jedinice divizije nalazile su se na sektoru oko Broda i toga dana je neprijatelj krenuo iz Sibirja u pravcu s. Oriovca, gde su ga sačekale naše jedinice. Ali neprijatelj, čim je osetio da ga naše jedinice opkoljavaju, pokupio je svoje mrtve i povukao se.

Gubici neprijatelja nisu poznati.

Naši gubici: 1 ranjen.

Pošto se uvidelo da je usled velikog snega nemoguće sačekivati voz, jer se poznaje trag, to je doneta odluka da se seku šine, pa da se na taj način spreči saobraćaj. Sečenje šina vršeno je 17. II. kod s. Oriovca na 16 mesta i 18. II. kod s. Vrbove na 16 mesta.

Uništeno: 32 preseka glavne pruge Zagreb — Beograd.

U svim tim akcijama koje su izvršile jedinice XXVIII. udarne divizije u vremenu od 12.—19. II. 1944. na glavnoj pruzi *utrošeno* je 3000 metaka. Saobraćaj na glavnoj pruzi nije radio 12., 17. i 18. II., dok saobraćaj na pruzi Pleternica — [Nova] Kapela-Batrina nije radio 6 dana.

Neprijateljski gubici: prema prikupljenim podacima neprijatelj je u svim tim borbama imao preko 60 mrtvih.

Stečeno je iskustvo da prilikom dizanja pruge treba uvek pregledati šlipere da li se ispod njih ne nalazi mina. To ispitivanje se mora izvršiti, čim se malo podigne šliper. Ovakav način rada jako je spor, ali u nedostatku eksploziva moraćemo se poslužiti i njime.

Isto tako se je steklo iskustvo da je zimi moguće dočekivati voz samo ako pada sneg, koji pokrije tragove postavljanja mine i zasede, jer u suprotnom neprijatelju uvek uspeva da na vreme otkrije naše namere a to pogotovo na glavnoj pruzi.

ISTOČNA GRUPA ODREDA

IMS&'

8. II. 1944 jedan bataljon Diljskog odreda prekopao je cestu: Selce — Kondrić — Majar (sekc. Vinkovci i Brod 1:100.000) na deset mesta, porušio 1 drveni i 1 betonski most.

9. II. 1944. jedan bataljon Diljskog odreda nalazio se je u selu Selcu (sekc. Vinkovci, 1:100.000) kada je iz Đakova, krenula 1 satnija Nemaca sa 2 poljska topa i 1 teškim bacačem. Bataljon je sačekao neprijatelja ispred sela, ali se je posle polasatne borbe morao povući.

Gubici neprijatelja: Prema docnije prikupljenim podacima 35 mrtvih.

Naši gubici: 2 mrtva i 3 ranjena.

Utrošeno: 1.700 komada metaka i izgubljena 1 puška.

12. II. 1944. jedan bataljon Diljskog odreda prekopao je cestu: Levanjska Varoš — Majar — Trnava — Svetoblažje i Trnava — Kondrić na 11 mesta (sekc. Brod 1:100.000).

13. II. 1944. jedna četa Diljskog odreda bila je u sastavu XVIII. brigade prilikom akcije na glavnoj pruzi, ali nije vodila borbu.

16. II. 1944. jedinice Diljskog odreda bile su u sastavu XII. divizije prilikom akcije na glavnu prugu, ali nisu vodile borbu.

16. II. 1944. jedinice Osječkog odreda nalazile su se u selu Ceremošnjaku i Podgoraču (sekc. Brod 1:100.000) i zbog slabog osiguranja u selu Podgoraču naše su jedinice bile iznenađene i napadnute od neprijatelja iz Našica i bile prisiljene na povlačenje.

Neprijateljski gubici: 2 mrtva.

Naši gubici: 1 nestao (Rus).

Idućeg dana jedinice Osječkog odreda ponovo su se zadržavale u selu Podgoraču i u cilju osiguranja slale su u pravcu Klenika (sekc. Brod 1:100.000) patrole. Patrola od 6 drugova ušla je u selo Klenik i tamo naišla na zasedu.

Naši gubici: 3 mrtva i 2 zarobljena.

Izgubljeno: 6 pušaka.

ZAPADNA GRUPA ODREDA

4. II. 1944. 1. vod Grubišnopoljske čete imao je nameru da u selu M. Zdencima (sekc. Bjelovar 1:100.000) zapleni 2 pištolja i 2 puške, koje se je oružje navodno nalazilo kod nekih seljaka. Na tom putu, neposredno ispred samog sela M. Zdenaca, vod je naišao na neprijateljsku zasedu u jačini od 30 do 40 vojnika. Zbog velikog nevremena naše jedinice došle su u neposrednu

blizinu zasede i istu primetile. Kako nije bilo sigurno da je to neprijatelj, naši su ih pitali tko su i čim su dobili odgovor da su domobrani — vod je otvorio paljbu i razvila se je borba koja je trajala 15 minuta, posle čega se je vod povukao.

Neprijateljski gubici: 3 mrtva:

Naši gubici: 2 mrtva, među kojima vodnik drug Ivandija Jandro i desetar Sabolić Andrija.

U borbi se je istakao drug Vučković Dragutin, koji je obadva mrtva druga izvukao iz borbe.

10. II. 1944. jedinice Bilogorskog odreda vodile su borbu kod sela Vukosavljevice (sekc. Bjelovar 1:100.000).

Neprijatelj u jačini od 500 gestapovaca sa 2 topa i 4 teška bacača pod komandom Ljudevita Cehnera krenuo je iz Virovitice sa namerom da opljačka selo Vukosavljevicu i Turnašicu. Naše jedinice koje su se nalazile u spomenutim selima zauzele su položaj neposredno ispred sela Vukosavljevice i primile borbu.

Borba je trajala od 7 sati do 14 sati, kada se je neprijatelj morao povući prema [Špišić] Bukovici.

Iako je neprijatelj imao dosta teškog oružja a kojim je tukao položaje naših jedinica, ipak mu nije uspelo da ih zbaci sa položaja i da uđe u selo.

Neprijateljski gubici: 10 mrtvih.

Naši gubici: 1 mrtav.

Utrošeno: 1.200 metaka.

U borbi se naročito istakao puškomitraljezac Uzelac Milan i Ljubo Romić, a slabo se je držao obaveštajni oficir ovog odreda, koji se je sa 15 drugova povukao bez ičijeg naređenja.

12. II. 1944. jedinice Posavskog odreda vodile su borbu na glavnoj pruzi ispod sela Roždanika i G. Rajića.

Na pruzi je postavljena mina na koju je naišao voz sa oko 60 do 70 vagona i to u 19 i 30 časova. Od eksplozije mine uništena je lokomotiva i 6 vagona, dok su ostali vagoni ostali čitavi i u tim vagonima vozili su se Nemci. Posle izvršene vatrene pripreme usledio je juriš koji nije mogao da obuhvati ceo voz već samo njegove prve vagone. Za to vreme neprijatelj u poslednjim vagonima se je pribrao i primio sa našima borbu. Borba je trajala do 20 i 30 časova, kada su se naše jedinice povukle jer se je videlo da neće biti u stanju da likvidiraju ceo voz.

Gubici neprijatelja: nisu poznati.

Zarobljeno: 31 Talijan (bez oružja, nemački zarobljenici) i 1 Namac.

Naši gubici: 4 ranjena.

Utrošeno: 2.300 metaka.

U borbi se je naročito istakla 1. četa Novogradiškog bataljona, . . .

Uništeno: 1 lokomotiva i
6 vagona

Stečeno je iskustvo da zaseda kod same mine mora biti veća.

14. II. 1944. jedinice Bilogorskog odreda i to 1. bataljon izvršio je napad na neprijateljsku stražu na mostu preko Slatkog potoka u blizini uporišta Vel. Grđevac (sekc. Bjelovar 1:100.000).

Zadatak bataljona je bio da likvidira tu posadu, koja je brojila 10 domobrana i da zarobi njihovo oružje.

Straža na mostu čim je primetila naše jedinice pobjegla je bez davanja otpora. Bataljonu je uspjelo da uhvati 4 domobrana, dok je ostalima uspjelo da pobjegnu.

Neprijateljski gubici: 4 zarobljena.

Plen: 4 trometne puške sa 240 metaka.

Mi nismo imali gubitaka niti utroška u municiji. Jedinice svoj zadatak nisu izvršile, jer su dozvolile da veći deo posade pobjegne.

DIVERZANTSKI BATALJON

Jedinice Diverzantskog bataljona izvodile su svoje akcije u zajednici sa jedinicama iz divizija i odreda, a samostalno su izvele sledeće akcije:

22. I. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Andrijevac i [St.] Slatinika dignut je u zrak voz. Uništen tender i 2 vagona.

11. II. 1944. na pruzi Virovitica — Špišić Bukovica (sekc. Slatina i Bjelovar 1:100.000) u 10 sati dignut je pancir. Uništena je lokomotiva, 2 oklopna vagona i 5 praznih vagona. Broj žrtava se ne zna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	Šef operativnog otkosa:	Komandant:
	major:	general-major:
	Franc Inkret	

(M. P.)

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 25 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ O BORBAMA KOD SELA GORE¹

ŠTAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. br. 96-1944
Dne 25-11-1944

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

1) Opis položaja: položaj koji je držala naša III brigada u cilju zatvaranja pravca prema Petrinji bio je na slijedećoj prostoriji: jugozapadno od sela Križa — šuma Kosinjak protežući se preko bezimene kote prema drumu Petrinja — Gora, zatim Jelačića spomenik — kota 135 i 264 zaključno, sjeverozapadne padine brda Zupića prema selu Gornja Mokrica. Navedene položaje držala su dva bataljona naše III brigade, dok dva bataljona nalazila su se na odmaranju i u rezervi. Navedeni položaji nalaze se na sekciji Petrinja 1:100.000.

Neprijatelj iz Petrinje² napao je naprijed navedene položaje na dan 21 februara oko 5 časova.

2) U ovoj borbi učestvovala je naša III brigada u sadejstvu dva bataljona IV brigade.

3) Neprijateljske jedinice koje su vršile napad na naše položaje bile su većim dijelom ustaše, Čerkezi i jedan dio Njemaca. Jačina neprijatelja iznosila je ukupno oko 2000 vojnika³, među kojima 200 konjanika a ostalo pješaci. Imena komandanta neprijatelja nismo doznali. Pored većeg broja automatskog oruđa, neprijatelj je raspolagao sa bacačima mina i dva brzoimetna topa. Također je neprijatelj bio obučen u bijele ogrtače, gdje je osmatranje bilo dosta otežano, kao i krpice na nogama.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12/2, k. 813.

² Odnosi se na dijelove Prve kozačke konjičke divizije i na ustaške posadne jedinice (vidi dok. br. 2/4r-12, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

³ U izvještaju Treće NO brigade (od 22 februara 1944 g.) Štabu Sedme udarne divizije stoji da je »cjelokupna snaga 700—800 vojnika«. Iz neprijateljskih dokumenata (ustaško-njemačkih) kojima raspolazemo ne vidi se brojno stanje, već se pominju »ustaški krstareći odred, sastavi njemačke vojske i njemačke oklopne postrojbe« (dok. br. 4/9, k. 816. Arhiv Vojnog istoriskog instituta, kao i dok. u napomeni 2).

4) Obostrana situacija: napad neprijatelja iz Petrinje prema našim položajima i dalje probijanje prema Gori, cijeni se da je njegova namjera bila probiti se za Glinu. Ovo cijenimo po tome što je neprijatelj ovoga [puta] napao sa dosta jakim snagama, te je u svojim planovima i mogao predviđati akciju tih razmjera. Gledajući sa druge strane neprijatelj je i pored toga imao zadatak nasilnog izviđanja, uznemiravanja i razbijanja naše pozadine, te pljačkanja naših sela. Naša namjera i odluka bila je zatvarati pravac prema Petrinji na naprijed navedenim položajima, a u slučaju neprijateljskog nadiranja tući ga i ne dozvoliti probijanje prema Gori i za Glinu, noseći neprijatelju što veće gubitke.

5) Direktiva za zatvaranje pravca prema Petrinji, kao i postupak prilikom neprijateljskog napada, izdata je pismeno Štabu brigade,⁴ a zapovijest za ovu akciju izdata je od strane Štaba brigade usmeno. U toku borbe naređenja i zapovijesti izdavati su prema stvarnoj situaciji.

6) Borba sa neprijateljem počela je 21 februara u 5 časova (uvodna borba), a trajala je do 17 časova.

7) Tok borbe: neprijatelj iz Petrinje krenuo je u više pravaca i to: jednom kolonom od Svetog Roka preko Čirovog Brda i Križa prema Kosinjaku, drugom kolonom od Svetog Trojstva, sjeverozapadno od Križa, presijecajući drum ispod Kosinjaka, te produžujući između Kosinjaka i bezimene kote ka s. Strašniku, trećom kolonom kretao je neprijatelj drumom Selište — Zupić — Gora, dok sa jednim dijelom snaga izbio je na kotu 135 i 264. Naša III brigada primila je borbu sa neprijateljem na naprijed navedenim položajima, ali neprijatelj u tom momentu bio je sa nadmoćnijim snagama i odbacio sopstvene⁵ snage sa glavnih položaja. Pošto je neprijatelj ovladao našim glavnim položajima, imao je dobre oslone tačke za njegovo daljne napredovanje i prema Gori i Strašniku. Ulaskom neprijatelja u Goru i Strašnik naše snage povukle su se pod borbom i zauzele prihvatne položaje jugoistočno od sela Strašnika, zatim preko potoka ispod Strašnika te položaj jugoistočno od kote 158, vijencem prema Strašniku, a sa jednim dijelom snaga kotu 174 prema selu Sibić, također je zauzeta kota 205 sjeverno od Gore i kota 196 (crkva sv. Pavao). Pošto je neprijatelj nastavio dalje napredovanje cestom i zauzeo Zupić brdo (kota 264), to su se sopstvene snage povukle na slijedeći položaj Marinovići, gdje je obrazovana ponovno odbrana. Dok se pod borbom III brigada povlačila, Štab divizije izdao je na-

⁴ Vidi dok. br. 24.

⁵ Hoće reći: naše.

ređenje IV brigadi da sa dva svoja bataljona nastupa preko istočnog dijela s. Strašnika prema koti 226, sa desnim krilom prema Kosinjaku, te da napadne neprijatelja u bok u Gori otsijecajući mu oštupnicu prema Petrinji. Istovremeno naredeno je III brigadi da organizira povratni napad u sadejstvu sa dva bataljona IV brigade, da se neprijatelj izbaci i da sopstvene snage ovladaju prvobitnim položajima tukući i uništavajući neprijatelja pri povlačenju što je moguće više. Neprijatelj je blagovremeno primijetio naše-snage koje su nastupale bočno prema njemu, te je na brzu ruku organizovao svoje prihvatne položaje na koti 135 i 264 te štitio oštupanje svojih snaga iz Gore.

Pošto je neprijatelj bio ugrožen bočno od bataljona IV brigade a sa druge strane III brigada prelazeći u napad prisilila je neprijatelja na povlačenje, te je tako neprijatelj izbačen iz Gore i sa ostalih položaja koje je bio zauzeo. Neprijatelj držeći brdo — kotu 264 i kotu 135 štitio je povlačenje svojih snaga, te našim snagama bilo je nemoguće vršiti manevar zbog velikoga snijega i neprijateljskog brzog povlačenja. Naše snage nastavile su gonjenje neprijatelja nanoseći mu dosta osjetljive gubitke i zauzimajući svoje prvobitne položaje.

8) Ishod borbe: u ovoj borbi postignuti su uglavnom postavljeni ciljevi jer neprijatelj, iako za prvo vrijeme nadmoćniji, nije uspio da prođe dalje od Gore gdje je bio zadržan i, uz sadejstvo dva bataljona IV brigade, povratnim napadom III brigade bio odbačen i natjeran na povlačenje prema Petrinji. Zadatak nije u potpunosti izvršen, jer prema odluci i našim namjerama neprijatelj nije smio da prođe kroz glavne naše položaje.

U ovoj borbi nije zaplijenjeno niti zarobljeno neprijateljskih vojnika ni oružja.

Gubici neprijatelja u toku borbe bili su 27 mrtvih i 43 ranjena neprijateljska vojnika i oficira.

9) U ovoj borbi naši gubici u ljudstvu iznose 12 mrtvih i 15 ranjenih drugova, zarobljenih i nestalih nije bilo. Od ranjenih drugova oficiri su i to: poručnik Božić Radovan, zamjenik k-ta III bataljona, poručnik Trkulja Stevo, komandir čete, zamjenik komesara čete Tintor Kuzman, svi iz III brigade.

10) U ovoj borbi utrošena je slijedeća municija: 37 mina za bacače, 4000 metaka za sve vrste pušaka, mitraljeza i puškomitraljeza. Oštećenog i izgubljenog oružja nije bilo, sem što je namjerno pokvario teški mitraljez vođa odjeljenja Ostojić, koji je uzet na saslušanje i odgovornost.

11) U toku ove borbe naročito se je istakao komesar 3 čete III bataljona III brigade drug Stevo Perenčević i zamj. komesara čete drug Čizmić Milan, koji su u neposrednoj blizini neprijatelja branili teški bacač sve dok se nije povukao ispred neprijatelja. Imenovane drugove pohvalit će ovaj štab svojom naredbom.

12) U toku ove borbe nije bilo drugova niti jedinica koji su se slabo držali i koje bi trebalo uzeti na odgovornost i kazniti.

13) Kritika akcije:

— Ova akcija nije unaprijed pripremana, ali uglavnom zatvarajući pravac prema Petrinji naše jedinice i rukovodioci bili su potpuno upoznati i očekivali svakodnevni napad neprijatelja. Dakle, može se reći da je akcija u osnovi dobro pripremljena.

— Odluke i sve izdane zapovijesti u osnovi bile su pravilne, realne i u duhu situacije.

— Komandovanje sa jedinicama bilo je pravilno. Grešaka krupnijih nije bilo, a sve greške sitnije prirode ispravljate su direktno od strane štabova brigada i bataljona, kao i direktivama Štaba divizije.

— Sadejstvo i uzajamni rad vojske i oružja nisu došli do izražaja jer u ovoj akciji nisu sadejstvovali.

— Taktički i borbeni postupci starješina jedinica bili su u skladu sa razvojem momentane situacije na bojištu.

Pouka iz ove akcije: kod ove akcije vidjelo se je da neprijatelj vješto vrši manevrisanje naših položaja, te moramo više posvetiti pažnje u ovakvim borbama posijedanju položaja po dubini, vršiti bolje osiguranje bokova i organizirati položaj fortifikacijski bolje. Na ovaj način neprijatelj bi se mogao zadržati duže sa manje naših žrtava a sa većim njegovim žrtvama. Dakle, pri zatvaranju nekog pravca mora se unaprijed predvidjeti predstražarski položaj, glavni i više uzastopnih prihvatnih položaja u pravcu eventualnog položaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Uroš Krunić

Komandant major:

(M. P.)

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU OD 25 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O BORBAMA PODREDENIH JEDINICA OD 4 DO 20 FEBRUARA¹

• STAB
GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA
ZA SREDNJU DALMACIJU
Br. sl., 25 II 1944
P o l o ž a j

Dostavlja operativni izvještaj za vrijeme od do 20-11-944

ŠTABU VIII KORPUSA N.O.V.J.

Prema direktivnoj zapovijesti Štaba Grupe srednjodalmatinskih partizanskih odreda² u pogledu podjele sektora djelovanja odreda ove Grupe i u pogledu izvođenja akcija rad je tekao po slijedećem.

SVILAJSKO - MOSEČKI ODRED

Dana 9 i 10 II 1944 god. dvije čete Svilajsko-mosečkog odreda izvršile su akciju na neprijateljsko uporište u selu Sutina³. Neprijatelj koji je napadao dotično mjesto brojio je oko 25 do 30 vojnika (domobrana). Njihovo naoružanje nije nam bilo poznato. Naše snage koje su učestvovala u toj operaciji brojile su 75 boraca naoružanih sa 3 puškomitraljeza a ostalo puške i bombe.

Napad je otpočeo tačno u 10 i 30 sati sa slijedećim rasporedom: Jedan vod Druge čete Prvog bataljona Svilajsko-mosečkog odreda postavljen je na osiguranje na čuke sjeverno od samoga mjesta, dok Prva četa i jedan vod Druge čete istoga bataljona zauzeli su front u vidu potkove sa juga i jugoistočne strane samoga mjesta. Borba je trajala vrlo kratko, tako da su naše jedinice ovladale samim mjestom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/7, k. 1603.

² Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

³ U Sutini su se nalazili dijelovi Četrnaeste sati Petnaeste pješ. pukovnije (vidi dok. br. 131 u ovoj knjizi i dok. br. 2/2—27, k. 57 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Gubici neprijatelja jesu 8 zarobljenih domobrana, među kojima se nalazio i natporučnik Borić Božidar. Pošto je samo mjesto bilo dosta rastresito da su kuće bile dosta nadaleko jedna od druge, neprijatelju je uspjelo da iskoristi noć, kao i ostale prirodne zaklone i da se izvuče iz mjesta.

U ovoj akciji zaplijenjeno je 8 talijanskih pušaka, 1 jugoslavenska puška, 1 strojica, 1 pištolj, 5 bomba, 500 puščanih metaka, 1 poljski telefon, kao i nešto robe i ostalog materijala. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Zaplijenjeni telefon predan je Komandi mjesta Muć na pohranu.

Dana 13 II 1944 god. izvršen je prepad na neprijateljski logor koji se nalazio kod Radmana (staja)⁴ a osiguranje je dao na svim podesnim mjestima duž ceste Donji i Gornji Muć — Postinje. Sam napad otpočeo je tačno u 2 sata noću 13 i 14 ov. mj. Pošto se nije uspjelo prići na blisko odstojanje neprijatelju uslijed njegove budnosti, isti je na naše snage otvorio jaku mitraljesku i minobacačku vatru, tako da su naše snage bile prisiljene da se povuku još u toku noći na svoje polazne položaje. U ovoj borbi sa naše strane nije bilo gubitaka.

Dana 14 II ov. g. jedna neprijateljska izviđačka patrola u jačini oko 50 vojnika krenula je od Gizdavca prema Brštanovu radi zauzimanja pojedinih čuka koje je držala jedna četa Svilajsko-mosečkog odreda. Četa se nalazila na Ošljaru iznad zaseoka Zizići. Četa koja se nalazila na spomenutom položaju sačekala je neprijatelja na blisko odstojanje a zatim na njega otvorila puščanu i puškomitraljesku vatru. Borba je bila vrlo kratka, neprijatelj se povukao u pravcu Gizdavca, u kojoj je borbi imao 3 mrtva i nekoliko ranjenih. Sa naše strane nije bilo gubitaka.

Na dan 15 II ov. g. jedna četa I bataljona Svilajsko-mosečkog odreda imala je sukob sa neprijateljem koji je kretao iz Gizdavca pored Maleševića kuća za Brštanovo. Neprijatelj je odbijen sa nepoznatim gubicima.

16 II t.g. neprijatelj je krenuo iz tri pravca i to sa jednom kolonom preko Moseća za Nisko i Brštanovo. Jedna kolona išla je od Gizdavca u pravcu Brštanova i treća kolona od pravca sela Lolići u pravcu Korušca. Jačina neprijatelja koji je kretao u sve tri kolone bila je oko 700 do 800 vojnika, većinom Nijemci, pomiješani sa ustašama i milicijom. Snage koje su držale položaje: kota 843 — Divojčar (620) i kotu 634 (Kovačeve staje) uslijed duže borbe i nadmoćnijeg neprijatelja bile su prisiljene da se povuku na položaje sjeverozapadno od sela Brštanovo.

⁴ Radmanove staje

Prilikom nailaska neprijateljskih kamiona naišli su na postavljene mine na cesti Gizdavac — Korušce i tom prilikom dignuta su dva kamiona u zrak od nagaznih mina. Rezultat mrtvih i ranjenih nije se mogao ustanoviti uslijed neprijateljskog nadiranja i početka ofenzive na tom sektoru.

Dana 17 II. t.g. Prvi bataljon Svilajsko-mosečkog odreda zauzeo je položaje na Bilušu više Lečevice, dok jedna četa iz sastava Drugoga bataljona povukla se u pramcu Vučivice — neprijatelju u zaleđe i tu je ostala do prolaska neprijateljskih snaga. Istoga dana oko 11 sati neprijatelj je otvorio vatru iz minobacača i artiljerije na naše položaje i prisilio Prvi bataljon navedenoga odreda da se povuče u pravcu sela Ubije, gdje je zauzeo položaje — kosu Tepljuv (kota 398, 494, 432) i kotu 401 više zaseoka Strižak. Tog dana na toj liniji neprijatelj je zadržat sve do 16 sati istoga dana, tada je neprijatelj izvršio pripremu minobacačkom i artiljerijskom vatrom na naše položaje, tako da je prisilio naše snage da se povuku u pravcu Trolokava, gdje je i zanoćio. Tokom noći između 17 i 18 ov. mj. snage Svilajsko-mosečkog odreda izvršile su pokret u neprijateljsko zaleđe sa pravcem selo Košići, Divojević, Kladnjice za Nisko, pošto neprijatelj prilikom svog prodora nije ostavljao nikakvih snaga u svom zaleđu.

Tokom ovih borbi neprijateljski gubici nisu nam bili poznati, dok na strani Svilajsko-mosečkog odreda imali smo jednog druga poginulog, jednoga lakše ranjenog. Također je oštećen jedan puškomitraljez kod koga je bio nišandžija poginuli drug.

MOSORSKI ODRED

Dana 16 II t.g. dvije čete Prvog bataljona izvršile su pročišćavanje neprijateljski nastrojenog sela Kamensko (Kamešnica), u koje su selo u više navrata dolazile neprijateljske (ustaške) patrole i zadržavale se u svojim kućama. Tom prilikom zarobljena su dva neprijateljska vojnika (ustaša) iz garnizona Aržano. Zaplijenjeno: tri puške i nešto municije.

17 II t.g. prebačen je prvi bataljon Mosorskog odreda preko rijeke Cetine radi izvršenja akcije na ustaški garnizon u selu D. Dolac. U zajednici sa III bataljonom Mosorskog odreda izvršen je plan za osiguranje i napad na dotično mjesto. Osiguranje je postavljeno u pravcu Rašeljke, Biska i Dugopolja. Borba je počela tačno u 6 sati ujutro i trajala je do 10 i 30 sati istoga dana. Neprijatelj (ustaše) koji se nalazio u selu D. Dolac dao je jak i žestok otpor, ali pod pritiskom naših snaga neprijatelj je savladan i zauzeto je mjesto Dolac. Rezultat borbe

bio je slijedeći: 15 do 20 mrtvih i ranjenih a zarobljeno 20 vojnika. Zaplijenjeno: 3 teška mitraljeza, 2 sanduka bombi, 2 revolvera, 30 pušaka, 8000 metaka za razne puške, 67 čebadi, kao i ostale spreme i hrane.

Naši gubici: 4 ranjena, od kojih dva lakše. Nakon završene borbe nesretnim slučajem poginuo je komesar III bataljona — drug Dožder Božo prilikom pregledavanja zaplijenjenog mitraljeza brede. Dok se vodila borba u samome selu, neprijatelju su dolazila pojačanja od pravca Blata — 4 kamiona Nijemaca i ustaša i jedan tenk. Prilikom dolaska neprijateljskih kamiona i tenka naišao je na nagaznu minu tenk i dignut u vazduh u kojem su poginula tri neprijateljska vojnika. Također kod toga osiguranja vođena je borba sa neprijateljem koji je odbijen uz gubitke oko 10 mrtvih i ranjenih. Ovaj Odred vršio je stalno postavljanje nagaznih mina na komunikacije kojima je neprijatelj saobraćao. Mine su uspješno djelovale prilikom svakoga neprijateljskoga pokreta.

DINARSKI PARTIZANSKI ODRED

Dana 4 II t.g. naišla su dva neprijateljska kamiona od Hana prema Otoku. Čim je neprijatelj upao u selo Otok počeo je da pljačka u selu. Jedna četa i jedan vod II bataljona Dinarskog odreda izvršili su napad na neprijatelja koji se nalazio u selu Otok. Tom prilikom ubijeno je 12⁵ Nijemaca a 3 su se utopila u rijeci Cetini. Ostatak neprijateljskih vojnika sa 4 ranjena pobjegao je u pravcu Hana. Dva kamiona u kojima su došli neprijateljski vojnici zapaljeni su i uništeni. Ostalih akcija Odred samostalno nije izvodio već u zajednici sa III brigadom XX divizije, a većinom je i držao dodijeljeni mu položaje.

ŠIBENSKO-TROGIRSKI ODRED

Ovaj Odred nalazi se na osiguranju za prebačaj materijala i oružja te uslijed toga nisu vršene akcije na neprijatelja koji se nalazio u njegovoj blizini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab Grupe
zamjenik komandanta,
kapetan
M.⁵ Počuća

(M. P.)

P.s. U prilogu dostavljaju se liste gubitaka.

⁵ Milan

BR. 79

**ZAPOVIJEST ŠTABA SEDAMNAESTE NOU BRIGADE DVA-
DESET OSME NOU DIVIZIJE OD 25 FEBRUARA 1944 GOD
POTČINJENIM BATALJONIMA ZA DIVERZIJU NA ŽELJE-
ZNIČKIM PRUGAMA BEOGRAD — ZAGREB I BANOVA
JARUGA — PAKRAC¹**

ŠTAB XVII UDARNE
BRIGADE N.O.V.J.
Op. broj: 81. 1944.
Dana 25. II. 1944.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija: Pakrac 1:100.000)

Kao daljnji zadatak izvršiće naša brigada sa tri bataljona zasjedu na pruzi Beograd — Zagreb, na sektoru Lipovljani — Banova Jaruga, kao i na pruzi Banova Jaruga — Pakrac, sa zadatkom dočekivanja ophodnje (patrole) koja obilazi prugu, kao i panceri na pruzi Lipik — Banova Jaruga.

Za izvršenje prednjeg,² Štab brigade

N A R E Đ U J E :

IV *bataljon*:

Krenuće iz svog mjesta boravka u 17 sati dana 25. II. ov.g. pravcem Torovi, zapadni dio sela Lipovljani, odakle kod crkve skreće prema sjeveru ispod kote 120, spušta se na prugu gdje put siječe prugu koji vodi za Kraljevu Veliku. Zasjeđa će se postaviti na mjestu gdje pruga presijeca put i to tako da će svoje dvije čete rasporediti duž pruge sa zapadne strane, a sa jednom desetinom od tih dviju četa sa jednim puškomitraljezom prebaciti s onu stranu, tako da će zasjeđa izgledati u obliku polupotkove. Jedan vod će ostaviti u zapadnom dijelu sela Lipovljani, sa zadatkom čuvanja odstupnice onih dviju četa, dok će jedan vod sa komorama ostaviti u selu Novi Grabovac.

Jačina ophodnje (patrole) koja kreće prugom od Banove Jaruge do stanice Li-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog historiskog instituta pod reg. br. 14—1, k. 1134.

² O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 96, 114 i 145.

povijani jeste 30—35 ljudi naoružanih sa 5 puškomitraljeza. Ista patrola kreće se tako da oko 9 sati u večer stigne u Lipovljane.

Za izvršenje toga zadatka dodjeljuju se tome bataljonu dvije grupe минера, koji će minirati prugu pozadi zasjede, tako da vam pancir ne može doći od Lipovljana, a kad se zapuca, tjeraćete neprijatelja naprijed, i kad ga protjerate ili uništite, miniraćete prugu ispred vas. Pod svaku cijenu nastojati da se neprijatelj uništi i oružje zarobi. Poslije izvršenog zadatka bataljon će se povući u dosadanje mjesto boravka.

Ukoliko patrola ne naiđe do 23 sata također povući se sa pruge u dosadanje mjesto boravka.

Svoju protivtenkovsku pušku uputite odmah po primitku ovog naređenja Štabu II bataljona.

II bataljon:

Ovaj bataljon krenuće iz svog mjesta boravka preko Lovske i Bujavice, prelazi vodu Pakru kod mlina i skreće lijevo putem uz potok i šumom i postavlja zasjedu duž pruge sa jednom četom pojačanom sa jednim vodom. Svoj jedan vod postaviće na putu Bujavica — Brezine, dok će jedan vod postaviti zasjedu ispred sela Janja Lipa prema Poljani. Četa koja postavlja zasjedu duž pruge ima zadatak da uništi neprijatelja koji bude kretao od Lipika za Banovu Jarugu, a isto tako pancir ili obični vlak. Vod koji je na putu Bujavica — Brezine imao zadatak kad se zapuca kod čete koja napada voz da presiječe otstupnicu neprijatelju koji bi pokušao bježati nazad za Lipik. Ovaj bataljon mora pod svaku cijenu da uništi neprijatelja koji naiđe na njega. Za pomoć uništenja neprijatelja i pancira dodjeljuje se jedna grupa минера koja ima zadatak postaviti minu ispred potoka Bijela. Mina treba biti udaljena od potoka 700—800 metara. Isto

tako dodjeljuju vam se dvije protivtenkovske puške za uništenje pancera.

III bataljon:

Ovaj bataljon kreće sa svojim jedinicama, sa dvije čete iz Lovske i postavlja zasjedu na obroncima šume od kuća koje se nalaze na putu kod Tvornice Plina i razteže se skroz do puta koji vodi iz Korita za Kukunjevac. Te dvije čete imaju zadatak da unište neprijatelja koji bi pokušao iz Kukunjevca kretati u pomoć napadnutom neprijatelju u šumi Brezinski Lug. Tim dvjema četama dodjeljuje se jedan teški minobacač. Sa trećom svojom četom postavlja zasjedu na koti 224. Ta četa ima zadatak da spriječi neprijatelju koji bi pokušao da zaobiđe naše položaje od Jagme i Lipika.

Početak

Jedinice imaju zaposjesti položaj 26. ov. mj. najkasnije do 5 sati u jutro.

napada:

Povlačenje:

Povlačenje jedinice će izvršiti poslije uništenja neprijatelja koji naiđe prugom od Lipika za Banovu Jarugu, dok će se IV bataljon povući kako je to naprijed navedeno u njegovoj zapovijesti.

Sanitet:

Brigadno previjalište nalaziće se u selu Bujavica.

Štab brigade:

Nalaziće se u selu Bujavica.

Važne napomene:

Glavni zadatak koji ima da se izvrši na pruži Lipik — Banova Jaruga dobio je Štab II bataljona, koji mora nastojati da se zadatak u potpunosti izvrši. Samom komandantu II bataljona objašnjen je zadatak usmeno. I bataljon: Ovaj bataljon poslaće jednu svoju četu u selo Bujavica koja mora da stigne 26 ov. mj. do 5 sati. Ista četa biće u rezervi Štaba brigade. III bataljon uputiće protivtenkovsku pušku u Štab II bataljona koji se nalazi u Brezovcu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Bosanac T. Krsto

(M. P.)

Komandant-major:
Demonja I. Nikola

BR. 79

**ZAPOVIJEST ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 26 FEBRUARA
1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA O ZATVARANJU
PRAVACA KNIN — BOS. GRAHOVO I LIVNO — BOS.
GRAHOVO¹**

STAB
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
26. II. 1944. g.
11 sati

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Drvar — Knin, razmjer 1 : 100.000)

Podaci o Njemačka I. Alpiska divizija, koja je 14.
neprijatelju ov. mj. napustila Grahovo i Tiškovac, otišla
je preko Knina za Liku.² Iz Zadra u Knin
došla je 83. njemačka divizija, koja se sada
nalazi na prostorijski Knina i njegove bliže
okoline.³

Četničke bande popa Đujića nalaze se u
Kosovu Polju i oko Knina a manji dijelovi u
Golubiću i Plavnom, isturajući patrole u prav-
cu Tiškovca i Strmice. Podaci obavještajne slu-
žbe govore da u Kninu pored 83. njemačke di-
vizije ima još njemačkih snaga, vjerovatno
onih koje dolaze iz Cetinske doline, ali ove
snage po podacima imaju produžiti preko
Like.

U Sinju se nalaze vrlo male njemačke
snage, tako da sami Sinj i okolna mjesta,⁴ kao
i Cetinsku dolinu,⁵ drže većinom ustaše, domo-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 842—A.

² O dejstvima te divizije vidi dok. br. 63.

³ U Kninu i Zadru bili su dijelovi 264 pješadijske divizije (vidi dok. br. 2/4, k. 74—A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

^{4,5} Prema bojnoj relaciji Petnaeste pješačke pukovnije za februar 1944 god. (dok. br. 2/2—27, k. 57 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta), raspored je bio sljedeći:

U Sinju: Stab Petnaeste pješačke pukovnije, Štab Dvadeset sedme ustaške bojne, Jedanaesta, Dvanaesta i Trinaesta sat, dijelovi Četrnaeste i Petnaeste sati, Jedanaesta i Dvanaesta sat Treće bojne Petnaeste pješačke pukovnije i posadna artiljerija.

brani i četnici. Njemačke snage iz Sinja odlaze preko Drniša i Knina za Liku, a za sobom ruše puteve i mostove na njima od Sinja preko Muća do Drniša.

U Livnu se nalazi jedan bataljon Njemaca,⁶ koji od naoružanja ima 6 topova (4 brdska i 2 protukolska topa), 2 mala tenka sa nešto kamiona. Pored Njemaca u Livnu se nalazi 45 žandara, 600 četnika i 20 ustaša bez oružja. Četnici su u Guberu, a u Podhumu ima oko 500 Njemaca. U Prologu ne drže stalne posade, već povremeno izašilju osiguranje u pravcu Prologa. U posljednje vrijeme ne vrše saobraćaj komunikacijom Livno — Sinj. U Priluci ima manji broj ustaša, koji su oživili miliciju iz okolnih sela. Neprijatelj saobraća putem Bugojno — Kupres — Šujica — Livno i putem Livno — Karlov Han — Aržano i Karlov Han — Duvno.

Podaci o našim snagama

Desno od nas na prostoriji Vrtoče — Resanovci — Peći nalaze se dijelovi VI. Divizije, a oko Martin Broda i Mazina nalazi se III. Brigada ove Divizije i dijelovi XIX Divizije.

Brigade XX. Divizije nalaze se, i to: jedna u Cetinskoj dolini, jedna na prostoriji Prolog — Kamešnica, a jedna u pravcu Trogira oko Trolokve. Dinarski odred nalazi se na prostoriji Potravlje — Koljane sa desne strane Cetine.

Lijevo od nas na prostoriji Korićna nalazi se Glamočki partizanski odred, a u s. Dolac i na Krug Planini nalazi se Livanjski partizanski odred.

Naš zadatak

Od Štaba VIII. Korpusa dobili smo naređenje⁷ da sa jednom brigadom i snagama Gra-

U Trilju: Deveta sat Treće bojne Petnaeste pukovnije.

U Hanu: Deseta sat iste bojne i Prva sat Dvadeset sedme ustaške bojne.

U Sutini: dijelovi Četrnaeste sati Petnaeste pješачke pukovnije.

U Visokoj: dijelovi Petnaeste sati iste pukovnije.

U Klisu i Golu: druga sat Dvadeset sedme ustaške bojne.

U s. Hrvачe jedna sat Dvadeset sedme ustaške bojne.

⁸ Vjerovatno dijelovi njemačke 118 lovačke divizije. O njenom rasporedu vidi dok. br. 104.

⁷ Vidi dok. br. 9, 48 i 104.

hovo-peuljskog odreda zatvaramo pravac Knin — Grahovo, a sa jednom brigadom pravce od Livna u Livanjsko Polje i da se na obima stranama vrši pritisak na neprijatelja i čišćenje manjih posada.⁸ Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

Grahovsko-peuljski odred 1.) Grahovsko-peuljski odred će držati iste položaje i imati iste pravce date našom ranijom zapoviješću, a to je: jedan svoj bataljon imati u s. Pešonci, jedan u s. Ugarci, a jedan u s. Miljkovići, odakle će izviđati i osiguravati pravce prema Strmici preko Derala, prema Vrpolju preko Mračaja i Risovca i prema Uništima preko Marića košara. Držat će tijesnu vezu sa dijelovima VI. Divizije u pravcu Peći i Resanovca, a u slučaju da bi neprijatelj uspio potisnuti njegove snage i prodrijeti u Grahovo — zatvarat će pravac za Drvar, posjedajući položaje sjeverno od Grahova, održavajući tijesnu vezu sa dijelovima II. Brigade na Obijaju i oslanjajući se na snage VI. Divizije u pravcu s. Peći.

II. Brigada

2.) II Brigada će 27. ov. mj. ujutro u 5 časova izvršiti pokret iz s. Peulje pravcem Markovača — Marinkovci i sa dva bataljona smijeniti bataljone I. Brigade u s. Kesići i Obijaju a jedan bataljon zadržati u s. Marinkovci koji će isturati objavnice na Mali Obijaj (k. 1009). Jedan bataljon koji se sada nalazi u Livanjskom Polju smjestiti u s. Donje Peulje sa zadatkom izviđanja i osiguranja pravca Uništa preko Borove Glave i održavanja veze desno sa bataljonima I. Brigade i Grahovsko-peuljskog odreda. Bataljoni iz s. Kesići i s. Obijaj imaju upućivati jače izviđačke dijelove preko snaga Grahovsko-peuljskog odreda u pravcu Strmice i Risovca.

U slučaju da neprijatelj od Knina prođe u Grahovo, ova Brigada ima posjesti položaje: Vel. Obijaj (k. 996, k. 1195, k. 988, i k. 931) i

⁸ O izvršenju tog zadatka vidi tom V, knj. 25, dok. br. 63.

Mali Obijaj (k. 1009), a bataljon iz Donjeg Peulja: k. 910 i Markovaču (k. 926), održavajući tijesnu vezu sa Grahovsko-peuljskim odredom desno. Kad bi neprijatelj iz Grahova krenuo pravcem za Drvar i za Livanjsko Polje, onda ga udarati bočno, a u slučaju pokreta u pravcu Marinkovci — Tičevo i Peulje — Crnac, sa označenih položaja sa tri bataljona zatvarati pravac prema Tičevu, a sa jednim bataljonom pravac Peulje — Crnac.

Vežu desno održavati sa Grahovsko-peuljskim odredom i dijelovima VI. Divizije, a lijevo sa Štabom ove Divizije u s. Grkovci.

I. Brigada

3.) I. Brigada će izvršiti sve pripreme za pokret, tako da čim pristignu bataljoni II. Brigade za smjenu njezinih bataljona [na] položaju odmah izvršiti pokret pravcem Peulje — Grkovci, a to će biti 27. ov. mj. do 8 časova. Bataljoni ove Brigade imaju se smjestiti na prostoriju sjevernog dijela Livanjskog Polja, i to: dva na prostoriju Crni Lug — Kazanci, a dva bataljona na prostoriji Bastasi — Vrbica sa osiguranjem u pravcu Livna. Imati u vidu da u Livanjskom Polju nema naših snaga, jer su dijelovi XX. Divizije koji su bili u Livanjskom Polju 25. ov. mj. pošli u pravcu Vrdova. Odmah po dolasku na određenu prostoriju razviti dobru izviđačku i obavještajnu službu u pravcu Livna u cilju što bližeg i što tačnijeg saznavanja podataka o neprijatelju, na osnovu kojih će brigada dobiti dalje zadatke. Uspostaviti vezu desno sa dijelovima XX. Divizije u pravcu Vrdova, a lijevo sa Glamočkim odredom preko Staretine u pravcu Glamoča i južno od Golije sa dijelovima ovoga Odreda na Korićni, preko koga prikupiti podatke o Livnu sa kojima raspolaže Livanjski odred.

Baterija

4.) Brdska baterija nalazit će se u s. Tičevo.

Bolnica

5.) Divizijska bolnica isto u s. Tičevo.

Štab Divizije

6.) Štab Divizije sa hirurškom ekipom i izviđačkom četom nalazit će se u s. Grkovci.

veze

7.) Štabovi brigada održavat će direktnu vezu sa ovim Štabom, a Štab Grahovsko-peuljskog odreda preko Štaba II. Brigade i javijati će nam pored redovnih dnevnih izvještaja svaku promjenu situacije i svaki novi momenat na svome sektoru. Štab II. Brigade će sa svojom četom za vezu primiti od ovog Štaba poljsku telefonsku liniju sa dva telefonska aparata od Marinkovaca do Tičeva, kao i vezu sa Štabom VIII. Korpusa.

Ishrana

8.) Ishrana I. Brigade biće sa terena u Livanjskom Polju koja će se prikupljati preko pozadinskih vojnika i civilnih vlasti, a što će raditi brigadna intendantura uz pripomoć divizijske intendanture. II. Brigada hranit će se na isti način samo sa terena Bosanskog Grahova, čiju će ishranu pripomoći divizijska intendantura prikupljanjem hrane u Livanjskom Polju.

i

V. d. politkomesara:
Andro Kovačević

Komandant — p. pukovnik:
A.⁹ Banina

> BR. 102

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 28
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA (ZA-
GREBAČKOG) NOVJ O BORBI KOD SELA SUBOTICE¹**

**ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
' JUGOSLAVIJE
Oper. br. 32/44
26. veljače 1944.—**

Predmet: Operativni izvještaj o borbi kod
Subotice na dan 25. II. 1944.—

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Dana 25. II. o. g. I. bataljon brigade »Matija Gubec« držao je položaj u mjestu Rasinja, s tim da je imao jedan vod u dvorcu Rasinja Marof. II. bataljon nalazio se je na položajima visova iznad mjesta Subotice. Jedna četa držala je položaj na kosi Leptan koja se nroteže paralelno s cestom Koprivnica — Ludbreg, s drugom četom držao je položaj kod kote 256 do kote 228 sa frontom u pravcu Koprivnice, a s III. četom držao je položaj u šumi Razbojište prema Lipovskom Bregu i koti 223.

Za vrijeme držanja ovih položaja neprijatelj je oko 9 sati istoga dana izvršio prepad na četu II. bataljona koja se nalazila u šumi Razbojište. Iznenadnim napadom neprijatelj je uspio da tu četu potpunoma razbije. Nakon ovoga dvije čete istog bataljona bile su prebačene na kotu 293 (Pesek).

Ovaj prepad izvršile su tri satnije ustaša 6. stajaćeg zdruge ustaške vojnice iz Koprivnice.² Ove tri satnije bile su pojačane sa dva voda teških mitraljeza i jednim poluvodom teških bacača.

Poslije razbijanja čete koja se nalazila u šumi Razbojište neprijatelj je uspio da se probije za mjesto Subotica.

Kada se je neprijatelj smjestio u Subotici, jedna četa I. bataljona zaobišla je neprijatelja preko Vincekova Klanca i iz-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9—6/1, k. 551 A.

² U Koprivnicu su 9 februara ušle snage Petog ustaškog stajaćeg zdruge (vidi dok. br. 61 i 122 u ovoj knjizi i dok. br. 2/1—8, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

vršila juriš na neprijatelja koji se je nalazio u Subotici. Druge dvije čete ovog bataljona držale su selo Rasinja i Martinčec **Brijeg.**

Ovaj napad na neprijatelja u Subotici izvršen je točno u 13 sati. Kada je I. četa I. bataljona izvršila juriš u isto vrijeme i dvije čete II. bataljona sa brijega Pesek jurnule su također na selo da unište i razbiju neprijatelja. Pod jakim i odlučnim pritiskom naših boraca neprijatelj je počeo da odstupa u neredu prema Koprivnici. Po izvlačenju i bježanju iz Subotice neprijatelj je htio da se sredi u blizini kote 168, ali mu je te njegove želje osujetila jedna četa I. bataljona koja se je privukla kroz šumu ispod brega Leptan i ponovno izvršila juriš na neprijatelja, koji je jedva uspio da povuče svoje ranjenike. Progonjenje neprijatelja obustavljeno je u 16,30 sati. Jedinice su se vratile ponovno na svoje stare položaje.

U svom bezglavom i paničnom bijegu neprijatelj je ostavio 9 mrtvih na bojnom polju, dok se računa da je svih izbačeno iz stroja imao oko 70.

Sopstveni gubici: 1 poginuo,
4 ranjena i
2 nestala druga.

Utrošak municije: 1200 mauzer metaka,
300 talijanskih metaka,
250 manliher,
180 šmajser,
10 ofanzivnih bombi,
3 mine za teški bacač.

Od rukovodilaca ranjen je jedan komandir čete — drug Družinec Dragutin.

Od neprijatelja zarobljeno je 2 puškomitraljeza »Brno«, 7 mauzer karabina, 14 pari cipela i odijela, 7 ranaca i torbica, 2 čebeta i oko 1000 komada mauzer metaka.

U ovoj borbi može se primijetiti opet da rukovodioci ne vode dovoljno računa o budnosti i opreznosti kada se nalaze na položajima, jer je neprijatelj opet uspio da iznenadi četu II. bataljona. Pri ovom svom prepadu neprijatelj se poslužio trikom, jer je svoje vojnike oblačio u ženska odijela i to svoje prednje izviđačke dijelove.

Na jurišu kojeg su izvršile jedinice na neprijatelja pokazalo se da su borci odlučno, sređeno i hladnokrvno izvršili napad na neprijatelja koji se je nalazio u samom selu. Da nije bilo kolebljivosti kod boraca vidi se i po tome što je vrlo

malen broj naših gubitaka, dok je neprijatelj imao krvave i teške gubitke.

U prilogu se dostavlja i skica predjela na kom je vođena borba u razmjeru 1 : 100.000.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
si. odsutan

(M. P.)

Komandant — major,
Štok⁴

BR. 96

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDAMNAESTE NOU BRIGADE OD 26
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU DVADESET OSME DIVIZIJE
O BORBI NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI LIPIK — BANOVA
JARUGA¹**

**ŠTAB XVII UDARNE
BRIGADE N.O.V.J.**

Broj: 85/1944

Dana 26. II. 1944.

Operativni izvještaj o
akciji na pruzi Lipik — Banova
Jaruga.

ŠTABU 28 UDARNE DIVIZIJE N.O.V.J.

Položaj

1. Po usmenom naređenju komandanta 28 udarne divizije,² jedinice XVII udarne brigade postavile su zasjedu na pruzi Lipik — Banova Jaruga u Brezinskom Lugu. Sam teren na kome je bila zasjeda bio je uglavnom dobar. Samu zasjedu postavio je naš II i III bataljon. Sam položaj nalazi se na sekciji Pakrac 1 : 100.000.

2.— Samu borbu vodio je sa pancermom II bataljon XVII udarne brigade, dok je u zasjedi bio III bataljon.³

³ Redakcija ne raspolaže tom skicom.

⁴ Izidor

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 20—1, k. 1124.

² Komandant ove divizije bio je tada Vinko Antić.

³ O toj borbi vidi dok. br. 146 u ovoj knjizi i Operaciski dnevnik Šestog korpusa, dok. br. 1—7, k. 473 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

3.— U samom panceru nije se nalazio neprijatelj nego su išli neprijateljski vojnici pred pancerom. Sami vojnici bili su iz sastava VIII pukovnije, koja se nalazi na sektoru Banova Jaruga — Lipik. Ime njihovih komandanata ne znamo.

4.— Neprijatelj je imao namjeru da prekontroliše prugu od Lipika za Banovu Jarugu kao što je to radio svaki dan. Naše su namjere bile dočekati i uništiti neprijatelja. Sam neprijatelj nije prihvatio borbu.

5.— Prilažemo vam zapovijest koju smo izdali našim bataljonima.⁴

6.— Sama akcija počela je 26. II. o. godine u 9 sati u **jutro**.

7.— II bataljon koji je imao zadatak da uništi neprijatelja koji naiđe nije izvršio svoj zadatak u potpunosti. Pancar koji je išao od Lipika za Banovu Jarugu imao je pred sobom patrolu u jačini od 25—30 vojnika. U samom panceru nije se nalazio nitko. Borba koja je otpočela sa pancerom bila je kratka i neprijatelj je uspio da pobjegne nazad za Lipik. Gonjenje neprijatelja uopće nije bilo iako je zato bilo mogućnosti. Četa koja je imala zadatak da otsiječe otstupnicu neprijatelju uopće nije izvršila svoj zadatak. Na samom terenu gdje je bila postavljena zasjeda nalazili su se u neposrednoj blizini neprijateljski bunker koji su na pruzi. Neprijatelj koji se nalazio u bunkerima dosta je ometao našim jedinicama koje su vršile napad na pancar. Mina koja je bila postavljena na pruzi nije bila udešena da digne vlak koji mi hoćemo nego koji prvi naiđe. Nije bila zato postavljena mina da digne voz koji mi hoćemo, zato što je bio snijeg i teško bi je bilo zamaskirati.

8.— Sama akcija uglavnom je uspjela, a sam cilj koji smo mi imali nismo postigli. U ovoj akciji zarobljeno je 2 karabina, 500 metaka i uništen je pancar (6 vagona i lokomotiva). Neprijatelj je imao 7 mrtvih i nepoznat broj ranjenih.

9.— U ovoj akciji mi smo imali jednog mrtvog druga i jednu lakše ranjenu drugaricu. Od materijala nismo izgubili ništa.

10.— U ovoj akciji ispucano je 620 metaka.

11.— U ovoj akciji istakla se II četa II bataljona.

12.— Na odgovornost treba pozvati Štab II bataljona, a naročito Komandu III čete II bataljona.

13.— Sama akcija na ovoj pruzi bila je pripremljena dobro. Same odluke bile su slabe, pošto uopće nismo imali tačne podatke kad neprijatelj kreće, u koje doba i sa kakvim vozom. Samo rukovođenje sa borbom nije bilo najbolje, pošto

⁴ Vidi dok. br. 93.

je bila slaba veza između Štaba brigade i Štaba II bataljona koji je imao glavni zadatak. Samo komandovanje bilo je dobro, pošto su bile iskorištene protivtenkovske puške i omogućile uništenje pancera.

Važne napomene: Ovaj štab kad je pravio plan napada riješio je da naš IV bataljon ode na prugu Beograd — Zagreb, između Lipovljana i Banove Jaruge. Ovaj bataljon imao je zadatak da uništi neprijateljsku patrolu koja se kreće u jačini od 25—30 neprijateljskih vojnika od Banove Jaruge do Lipovljana. Ista patrola kreće uveče, do 9 sati ima da stigne iz Banove Jaruge do Lipovljana.

Naš IV bataljon otišao je na zadatak. Zadatak nije izvršen. Nije izvršen iz toga razloga što je u isto vrijeme kad je patrola naišla naišao i vlak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
s. o.

(M. P.)

Komandant — major:
Demonja I. Nikola

BR. 97

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU OD 26 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU JEDANAESTOG KORPUSA NOVJ O STANJU NA TERENU ISTRE I O BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA¹

**OPERATIVNI ŠTAB ZA ISTRU
XI KORPUSA NOV i PO
HRVATSKE**

Broj pov. 3/44
Dne 26/11. 1944.

ŠTABU XI KORPUSA NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj

od 1 do 20 veljače
1944.

Vojnička situacija na terenu Istre je slijedeća: neprijatelj krstari svim glavnim cestama po Istri. Naše jedinice do-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—1/3, k. 1321.

sta su aktivne na tim komunikacijama i zadaju neprijatelju teže udarce. Po češće dobivenim udarcima neprijatelj se više ne kreće kao prije sa manjim snagama i bez osiguranja, već se kreće sa jakim snagama i zaposijeda svakodnevno na cesti Rijeka — Trst položaje ondje gdje je do danas bio napadan. Isto tako sa jačim patrolama osigurava cestu, kao i željezničku prugu sa izbacivanjem patrola, pobočnice sa lijeve i desne strane ceste i željezničke pruge.

Svim sporednim cestama neprijatelj se kreće onda kada upada u pojedina mjesta. Vršiti lov na ljude i pljačka. Neprijatelju je do danas uspjelo sa tim opkoljavanjem i upadanjem u pojedina sela pokupiti na teritoriju Istre do 6.000 ljudi. Jedan dio od tih ljudi naoružalo se i zadržalo na ovom terenu, a ostalo otpremljeno za Njemačku.

Do danas neprijatelj nije pokušao izvršiti čišćenje nekog terena ili neki napad na naše jedinice. Pokušao je dva puta sa 5 do 600 vojnika opkoliti IV bataljon ali bez uspjeha jer se bataljon povukao na vrijeme od opkoljavanja.

Pored svih dobivenih udaraca neprijatelj je vrlo slabo na sve to reagirao. Tu se očituje neprijateljeva slabost a vidi se i po tome što se danas u svim garnizonima ograđuje sa bunkerima i bodljikavom žicom. Isto tako kod Njemaca vlada veliko nepovjerenje prema Rusima koji se nalaze u njihovim redovima. Prije nekoliko dana na našu stranu prešlo je 19 Rusa iz Pule, koji su tamo potukli 14 Njemaca. Također i ovih dana je prešlo nekoliko Rusa na našu stranu. Iz Kanfanara imalo je preći na našu stranu 160 Rusa koji su prethodno imali potući sve Njemce. Međutim, došlo je do izdajstva te su svi Rusi razoružani. Svećenik iz Kanfanara koji je radio po tome obješen je od strane Njemaca. Povodom svih događaja, prelazom Rusa na našu stranu, vlada veliko nepovjerenje prema Rusima kojih ima mnogo veći broj od Njemaca.

U toku od 1 do 20 ovog mjeseca naše jedinice bile su dosta aktivne. Također smo izvršili reorganizaciju istih i formirali I i II udarni bataljon² koji djeluje kao cjelina na cesti i pruži Rijeka — Trst i na drugim komunikacijama. III istarski partizanski bataljon isto djeluje kao cjelina na sektoru Buzet — Buje — Kopar i Trst. I i II istarski partizanski bataljon ne djeluju kao cjelina već u čete raspoređene po pojedinim sektorima. I istarski partizanski bataljon ima tri čete i jednu talijansku četvu koja djeluje kod Rovinja. Istom bataljonu dodijeljena je XI četa (sada V četa) tog bataljona koja ima sektor

² Opširnije o formiranju tih bataljona vidi tom V, knj. 23, dok. br. 3, 36, 37 i 64.

Poreč — Lim. IX četa djeluje kao samostalna na terenu Lovranštine. Formirali smo XV četu koja djeluje na sektoru Vele i Male Mune, Zejane, Veli i Mali Brgud.

Akcije I istarskog partizanskog bataljona.

1. II. 1944 III četa tog bataljona nalazila se u selu Krnica. Tom je prilikom naletio jedan kamion sa fašistima u selo na koga je otvorena vatra. Četa se povukla. Ubijeno je 4 talijanska fašista i nekoliko ranjenih. Sa naše strane nije bilo gubitaka.

9. II. 1944 XI četa bila je napadnuta na logorovanju kod sela Villa Nova di S. Lorenzo (Seline) od Njemaca. Četa se uspjela povući i zauzela položaje te je neprijatelju dala otpor sa mitraljeskom vatrom. Nakon kraće borbe neprijatelj se povukao. Rezultat borbe nije poznat. Sa naše strane imali smo tri lakše ranjena.

9. II. jedan vod iz I čete sa minskom grupom dignuli su u zrak željezničku stanicu u Rovinju. Tom je prilikom ubijeno 4 talijanska fašista.

16. II. III četa prisilila je jednu motornu lađu kod Rovinja na predaju na kojoj su zarobljena dva njemačka mornara i pet civila. Sa motornom lađom su prevozili 8 vagona drva i manju količinu živežnih namirnica. Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez, 2 puške, 3000 komada municije, kao i druge robe. Motorna lađa sa drvima je potopljena.

16. II. jedan vod IX čete napao je 20 fašista u jednoj kući u selu Markovci. Borba je trajala pola sata. Neprijateljski gubici nisu nam poznati.

17. II. ista četa na cesti Poreč — Višnjan zapalila je dva autobusa. Zarobili jednog talijanskog vojnika.

25. I. postavljena je zasjeda na cesti Rovinj — Rovinjsko Selo. Naišla je jedna njemačka trokolica sa jednim njemačkim oficijerom i jednim vojnikom. Otvorena je vatra na njih i obojica su ubijeni, kotač je spaljen. Zaplijenjeno jedan šmajser i 1 puška.

24.1. postavljene su dvije zasjede, jedna ispred željezničke stanice Kranjčići a druga sa druge strane željezničke stanice Kranjčići. Vlak je naišao sa radnicima i većim brojem njemačkih vojnika te je otvorena žestoka vatra na njega. Vlak je produžio dalje i naišao na drugu zasjedu i ona je otvorila žestoku vatru. Vlak je produžio dalje i na njemu je veći broj mrtvih i ranjenih civila i vojnika. Na pruzi nije bila postavljena mina a niti razmaknute šine i radi toga je vlak produžio naprijed.

Akcije II istarskog partizanskog bataljona.

9. II. 1944 izvršen je napad na karabinjersku kasarnu u Pozzo Littorio, Labin. Karabinjeri kojih je bilo 16 predali su se bez otpora. Zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 3 šmajsera, 16 pušaka, 4 pištolja, 2 sanduka bombi, oko 3000 komada metaka, 64 komada ponjava (deka) i mnogo druge spreme.

15. II. na cesti Šumbreg — Pićan dignut je u zrak most. Poslije toga postavljena je zasjeda te su došli fašisti da poprave most na koje je otvorena mitraljeska vatra. Borba je trajala tri sata te su fašisti bili prisiljeni na povlačenje. U toj borbi ubijeno je 16 fašista, broj ranjenih nije poznat.

16. II. dvije čete istog bataljona dočekale su na cesti između Gologorice i Cerovlja jednu njemačku kolonu na koju je otvorena jaka vatra. Radi nadmoći neprijatelja čete su se morale povući. Neprijatelj je u toj borbi imao 27 mrtvih i mnogo veći broj ranjenih. Sa naše strane imali smo dva mrtva druga.

18. II. zapaljen je jedan kamion koji je vozio drva za rudnik Aršiju (Raša).

8. II. na cesti između Šušnjevice i Čepića dignut je most u zrak.

15. II. između Šumbrega i Pićana dignut je most u zrak.

18. II. na cesti između Gologorice i Cerovlja dignut je most u zrak.

19. II. na cesti između Rapca i Labina dignut je most u zrak.

Akcije III istarskog partizanskog bataljona.

4. II. u blizini Rakitovca rastavljena je pruga, i na istom mjestu postavljena zasjeda sa čitavim bataljonom. Vlak je naišao u 9.30 sati na koga je otvorena jaka vatra. Vlakovođa dao je veću brzinu i vlak je izletio iz tračnica. Borba je nastavljena. Njemci su davali žestoki otpor. Borci su izvršili juriš na vlak i zauzimali vagon po vagon. Sa jednog vagona neprijatelj je davao jači otpor, ali naši borci jurnuli su u vagon i otvorila se borba prsa u prsa. Neprijatelj je bio savladan. U toj borbi ubijeno je 53 neprijateljska vojnika i 150 ranjeno, zaplijenjeno: 6 parabela, 10 pušaka, 15 pištolja, 21 par cipela i mnogo drugog ratnog materijala i živežnih namirnica. Potpuno je uništena lokomotiva i spaljeno 7 vagona. Sa naše strane nije bilo žrtava.

10. II I četa tog bataljona napala je fašiste koji su došli u selo Zrenj kod Buzeta da pljačkaju. Kad su naši borci* pri-

bližavali se u streljačkom stroju k selu, fašisti su otvorili sa dva teška mitraljeza i drugim oružjem žestoku vatru na naše borce. Naši borci pritiskivali su neprijatelja i prisilili ga na otkupanje. Borba je trajala 2 i po sata. U toj borbi ubijeno je 13 fašista, broj ranjenih nije poznat. Naši gubici: 1 mrtav i jedan ranjen.

20. II. na pruzi Trst — Pula kod Buzeta razmaknuta je pruga. Vlak je naišao na koga je otvorena vatra, te je pojačao vlakovođa sa brzinom i survala se niz škarpu lokomotiva sa jednim blindiranim vagonom i dva osobna vagona. Borba se nastavljala ali se vlak nije mogao uništiti radi lošeg terena. U toj borbi ubijeno je više od 20 Njemaca a ima i više ranjenih.

Akcije IV istarskog partizanskog bataljona.

1. II. jedan vod druge čete napao je karabinjersku kasarnu u Moščeničkoj Dragi. Naši su borci upali kroz žicu u kasarnu i zauzeli prvi kat kasarne. Tu je ubijeno 6 karabinjera. Drugi kat borci nisu mogli zauzeti pošto je neprijatelj sa njega bacio bombe. Sa druge kasarne gdje se nalazila financa otvorena je jaka vatra na naše borce koji su se nakon 20 minuta borbe morali povući. U toj borbi neprijatelj je imao 6 mrtvih i 3 ranjena. Zaplijenjeno: 3 šmajsera, 3 pištolja i drugog materijala. Sa naše strane jedan lakše ranjen.

2. II. jedan vod iste čete na cesti Učka kraj sela Špadići napao je jedan kamion i jednu autoblindu punih vojnika. Borba je trajala 45 minuta i napokon izvršen juriš. Neprijatelj je poskakao iz autoblinde i dao se u bijeg. Neprijatelj u toj borbi imao je 16 mrtvih i 18 ranjenih, od kojih je nekoliko na putu umrlo. Zaplijenjeno: 1 laki mitraljez, 2 šmajsera, 10 pušaka, 2 pištolja, 1500 komada municije i drugog materijala. Autoblinda i kamion su spaljeni. Sa naše strane nije bilo gubitaka.

2. II. I četa istog bataljona izvršila je napad na cesti Rijeka — Trst između Rupe i Permana na dva njemačka kamiona, od kojih je jedan uspio da pobjegne iz zasjede, dok je drugi ostao u zasjedi. U toj borbi ubijeno je 5 Njemaca a 4 su zarobljena. Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez, jedan šmajser, 2 puške, 3 pištolja, oko 500 metaka i druge spreme.

Istog dana jedan vod III čete postavio zasjedu na cesti Sv. Matej — Kastav. Naišla je jedna njemačka kočija sa njemačkim oficirima na koju je otvorena vatra. Konji nisu bili pogođeni te su pobjegli sa 4 mrtva njemačka oficira, dok je jedan njemački oficir ostao ubijen na cesti, zaplijenjeno: 1 pištolj i 1 fotografski aparat.

10. II. sa čitavim bataljonom izvršen je napad na njemački garnizon Jelšane. Garnizon je bio opkoljen i borba je započela u 9 sati u jutro. Neprijatelj je bio iznenađen. Naši teški mitraljezi, puškomitraljezi i bacači uspješno su tukli po neprijatelju. Neprijateljeve snage u tom garnizonu jesu 850 njemačkih vojnika sa 1000 konja i tri teška tenka »Tiger«. Neprijatelj je dao jaki otpor sa topovima, bacačima i mitraljezima itd. Napadnutom garnizonu došla je jača pomoć iz obližnjih garnizona. Radi toga su se morali naši povući. Gubici neprijatelja nam nisu poznati. Sa naše strane imali, smo dva mrtva i dva ranjena.

Pored ovih akcija na mnogim mjestima uz pomoć stanovništva prekopane su ceste, na sjeverozapadnom dijelu Istre prokopane su uglavnom sve sporedne ceste, kao i na drugim sektorima Istre porušeni nekoji mostovi.

I udarni bataljon formiran je 10. II. 1944 godine. II udarni bataljon formiran je 18 ovog mjeseca. Udarni bataljoni nisu imali još nikakve borbe do 20 ov. mjeseca.

U svim ovim borbama bilo je dosta nedostataka kako kod boraca tako i kod komandnog kadra. Naše jedinice su mlade i još neiskusne u borbama. Uglavnom sve komande četa pa na niže to su sve novi rukovodioci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, major:
Savo Vukelić

(M. P.)

- Prilozi: 1) Nastavni plan i program iz vojničke nastave,
2) Brojno stanje i naoružanje,
3) Spisak poginulih,
4) Spisak ranjenih,
5) Spisak zarobljenih,
6) Spisak nestalih.

Kopija

stanje i naoružanje

dana 26/11 1944 god.

M u n i c i j a													Marva		
Jugosl. puške	Š. <L>	Mitre	Zbrojovke	Tal. pmitraljez	Njemač. pmitraljez	Franc. pmitraljez	Breda	Fiat	Laki bacač	Teški bacač	Pištolja	Bomba	Konja	Mula	Februar 1944
-	-	750										75	10	- 1 2	
300	570	1320				480						213	43	-	
-	700 ¹	636										107	15	-	
-		400										150	13	-	
ü	9535	5780		4660	620	1475	2500		20			539	F41	-	
320	8800	4900	300	4700	470	600	1300		35			480	580	i	-
-	6300	2300		1600		900	900					350	347	-	
-	4131	1510		9140								321	186	-	
-	6480	3000		5960								304	160	-	
-	1200	900		970								85	60	-	
-	500	280		300								47	loj	-	
-	3762	2875										729	67	--	
670	41979	24651	300	27330	1090	3455	4700		55		3400	2132		2	

Komandant, major:
Savo Vukelić

> BR. 102

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG NOP ODREDA OD 26 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE DIVIZIJE NOVJ O BORBAMA ODREDA KOD GORNJEG JELENJA I ZLOBINA¹

**ŠTAB II ODREDA
XIII DIV. IV KORP.**

Broj: 56
Dne 26. II. 1944

Predmet: Operativni izvještaj
za dan 25 i 26 februara.

ŠTABU XIII DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ

1.— Naše jedinice su se nalazile 25 i 26 februara na položajima Gornje Jelenje — Škrebutnjak, Brdo — Benkovac. 25 februara borba se je vodila na položaju Brdo — Draga, tj. na položajima II bataljona (sekcija Sušak).

2.— Naziv naše jedinice koja je vodila borbu 25 februara jest II bataljon, a isto tako u pomoć je išla jedna četa od I bataljona iz Mrzle Vodice, tako da neprijatelja napadne sa boka, ukoliko bi isti htio da prodre za Fužine.

3.— Naziv neprijateljske jedinice je nepoznat,² a jačina se je sastojala oko 150—200, protiv kojega je vodio borbu 25 februara naš II bataljon. 26 februara vodile su jedinice I bataljona borbu sa neprijateljem na Kamenjaku, neprijatelj je bio u jačini 200 vojnika sa jednim blindiranim kamionom i dvije čete pješadije, dok su jedinice II bataljona napale neprijatelja na Zlobinu koji je gradio bunkere na susjednim kotama Zlobina.

4.— 25 februara neprijatelj je krenuo u 3 pravca iz Zlobina prema Liču, Fužinama i Tuhobiću. Naš II bataljon koji se je nalazio na položaju Draga — Brdo sačekao je neprijatelja i započela je borba. Namjere neprijatelja su bile da prodre na naše položaje te da nas odbaci kako ga ne bismo uznemiravali u samome Zlobinu, a isto tako da opljačka stanovništvo po selima ukoliko mu uspije ući u iste. 26 februara neprijatelj je

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6/2, k. 913.

² Na tom dijelu Hrvatskog Primorja bile su u to vrijeme snage njemačke 162 divizije (vidi dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

1. Por. br. 3/194

Opisni spisak stvari u grupi stajanja i mraznja

Grupno stajanje i mraznja

dan 26. 12. 1944

Februar 1944

Vrednost	Grupno stajanje					Mraznja										Ukupno	
	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	Ukupno	
Sto	5	1	1	5	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ukupno	30	2	1	30	2	6	10	9	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Samost	18	1	1	18	1	4	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Intendancija	11	1	1	11	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I. na. v. na. za	232	2	1	232	2	1	122	34	11	1	4	1	1	1	1	1	1
II. na. v. na. za	213	3	1	213	3	6	160	32	11	1	2	1	1	1	1	1	1
III. na. v. na. za	158	1	1	154	1	1	126	15	5	1	3	1	1	1	1	1	1
IV. na. v. na. za	170	1	1	154	1	1	122	13	12	1	1	1	1	1	1	1	1
V. na. v. na. za	205	1	1	193	1	1	153	22	16	1	1	1	1	1	1	1	1
VI. na. v. na. za	33	1	1	33	1	1	20	6	3	1	1	1	1	1	1	1	1
VII. na. v. na. za	11	1	1	12	1	1	9	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
VIII. na. v. na. za	187	1	1	183	1	1	144	26	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ukupno	1274	7	36	1231	7	13	908	171	1	62	2	11	3	2	1	1	1

Poklik na računovodstvo

Pol. B. B. B.

Ukupno: 1274 7 36 / 1231 7 13

Ukupno: 908 171 1 62 2 11 3 2 1 1

Ukupno: 750 570 1220 700 636 400 466 620 449 2500 20 539 641 6000 2400 2100 4134 1510 9140 6460 3000 5950 4200 900 970 1500 270 300 3162 2873 4170 4179 4101 200 4130 1850 425 4100 55 3180 2132 2

Fotokopija dokumenta br. 98

krenuo iz Sušaka sa jednim blindiranim kolima i sa dvije čete pješadije u pravcu Jelenja, gdje su ga jedinice našeg I bataljona sačekale. Namjere neprijatelja su iste — jedino za pljačku.

5.— Pismene zapovijesti za borbu nisu izdavate sem usmene preko telefona i od drugova članova Štaba Odreda koji su se nalazili sa tim jedinicama koje su bile u borbi.

6.— Borba je počela 25 februara u 10 sati i trajala je do 3 sata poslije podne na sektoru Zlobin — Brdo. 26 februara borba je počela u 9 sati i trajala je do 1 sat poslije podne na sektoru Jelenje — Škrebudnjak.

7.— 25 februara neprijatelj je krenuo iz Zlobina sa 3 kolone, kako je to već naprijed navedeno. Naš II bataljon koji se je nalazio na položaju sačekao je neprijatelja i neprijatelj je bio prisiljen na povlačenje. Neprijatelj je pokušavao sa raznim zaobilaznjem ali kada je svagdje naišao na otpor bio je prisiljen da se povuče na svoje polazne položaje. Istoga dana na Zlobin su vršena dva puta prisilna izviđanja i svaki put je otvorena vatra na neprijatelja koji se je nalazio u mjestu. 26 februara neprijatelj je krenuo, kako je to već naprijed navedeno, u pravcu Jelenja, tj. na položaje našeg I bataljona. Jedna četa koja se je nalazila u predstraži sačekala je neprijatelja i neprijatelj je odbačen na svoju polaznu tačku.

8.— Rezultati naših jedinica su postignuti, neprijatelju nije uspjelo da se probije na naše položaje. Neprijatelj je izubio 25 februara u borbi sa II bataljonom oko 10 mrtvih i ranjenih, a 26 februara 4 mrtva i oko 15 ranjenih; od oružja nije ništa zaplijenjeno, kao ni ostale spremne.

9.— Naših gubitaka 25 nije bilo, dok 26 februara imali smo 3 (tri) druga lakše ranjena, od spremne ili oružja nije ništa izgubljeno.

10.— Utrošak municije iznosi za ova dva dana borbe 700 talijanske municije za puškomitraljez i 500 komada talijanske za puške. Oštećenog oružja nije bilo.

11.— U ovim borbama držali su se svi borci, kao i rukovodioci mnogo bolje nego prvih dana, za pohvalu ili odlikovanje nema.

12.— Imena lica koja bi se trebala pozvati na odgovornost za ovaj put nema.

13.— Kritika akcije — u borbama ova dva dana komandno osoblje se je mnogo bolje snašlo nego u prvim danima borbe koju smo vodili. Još uvijek ima nedostataka, naročito u II bataljonu, jer sada nema u njemu ni komesara bataljona,

tako da je ipak rad otežan, ali po svim izgledima popraviti će se situacija u tom bataljonu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
I.³ Petrović

(M. P.)

Komandant — kapetan:
Kombol Stanko

BR. 100

NAREDBA ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA NOVJ OD 27 FEBRUARA 1944 GOD. ZA FORMIRANJE UNSKE OPERATIVNE GRUPE, PRVE MUSLIMANSKE BRIGADE, KARLOVAČKE NO BRIGADE, BIHAČKOG PODRUČJA I ZA POSTAVLJENJE RUKOVODILACA U TIM JEDINICAMA¹

NAREDBA BROJ: 4

Štaba IV. Korpusa Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije za
27. II. 1944.

I.

Formiranje Unske operativne grupe: Za rukovođenje jedinicama koje djeluju u Bihaćkom i Cazinskom kotaru formiran je štab, koji će nositi naziv:

»Štab Unske operativne grupe IV. Korpusa NOV Jugoslavije«;

Za komandanta ovog Štaba postavlja se **Huška Miljković²**;

za političkog komesara: **Bjelić Šukrija**;

za načelnika Štaba kapetan: **Perić Ignjatije**.

II.

Formiranje I. Muslimanske brigade: Formirana je I. Muslimanska brigada u čiji sastav su ušli: I., II. i III. Bataljon Unske operativne grupe sa svim ljudstvom i naoružanjem.

³ Ilija

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/9, k. 428.

² Detaljnije o Huski Miljkoviću vidi tom V, knj. 19, dok. br. 26.

Brigada će nositi naziv:

»**I. Muslimanska brigada Unske operativne grupe**«.

Za komandanta I. Muslimanske brigade postavlja se **Halil Šakanović**;

za političkog komesara I. Muslimanske brigade: **Haso Delibegović**;

za zamjenika komandanta kapetan: **Zalić Zuhdija**;

za zamjenika politkomesara: **Pozderac Hakija**.

Komandante bataljona i političke komesare I. Muslimanske brigade imenovat će Stab Unske operativne grupe svojom naredbom, u saglasnosti sa ovim Štabom.

III.

Formiranje
Karlovačke
brigade:

Pošto je poraslo brojno stanje Karlovačkog partizanskog odreda sa novomobilisanim ljudstvom, to se formira **Karlovačka brigada**, koja će nositi naziv:

»**Karlovačka brigada VIII. Divizije NOVJ**«.

Karlovački partizanski odred imati će za sada četiri čete, koje će se povremeno popunjavati, dok ponovo ne prerastu u bataljone. Ostalo ljudstvo dati za formiranje Karlovačke brigade.

Za komandanta Karlovačke brigade postavlja se major **Molek Franjo**,³ dosadanji komandant Karlovačkog partizanskog odreda;

za političkog komesara **Erdeljac Petar**, dosadanji komesar Karlovačkog partizanskog odreda;

za zamjenika politkomesara **Tabor Rafael**;

za operativnog oficira **Oreščanin Nikolu**;⁴

za obavještajnog oficira **Polović Matu**;

³ Poginuo u Zumberku 1944 god. kao komandant Karlovačke NO brigade.

⁴ Poginuo 1944 god. u selu Lipici kod Ozlja.

za informativnog oficira zastavnika **Latković Slavka**;⁵
za referenta saniteta dr. **Steinfel Gustava**;
za intendanta Brigade **Ružić Antuna**.⁶

IV.

Postavljanja i imenovanja: Po ukazanoj potrebi postavljaju se:
za načelnika Štaba VIII. Divizije potpukovnika **Tarabić Jocu**, dosadašnjeg komandanta II. Brigade iste Divizije;
za operativnog oficira VIII. Divizije kapetana **Mikašinović Simu**, dosadanjeg zamjenika komandanta II. Brigade iste Divizije;
za komandanta II. Brigade VIII. Divizije potpukovnika **Vidović Nikolu**, dosadanjeg operativnog oficira iste Divizije;
za v. d. političkog komesara II. Brigade VIII. Divizije **Tomić Stevu**, dosadanjeg političkog komesara Haubičkog divizionu;
za zamjenika komesara I. Brigade VIII. Divizije **Samardžija Pavla**, dosadanjeg komesara I. Bataljona III. Brigade iste Divizije;
za operativnog oficira Grupe odreda kapetana **Gabrić Stanka**, dosadanjeg operativnog oficira II. Brigade VIII. Divizije;
za intendanta Grupe odreda **Đurić Petra (Rucu)**, dosadanjeg pomoćnika komandanta mjesta Velika Kladuša;
za komesara Haubičkog divizionu ovog Korpusa **Sabolović Dušana**, dosadanjeg komesara baterije u istom Divizionu;
za komandanta Kordunaškog područja kapetana **Eremić Jocu**,⁷ dosadanjeg pom. komandanta istog Područja;
za komesara Kprdunaškog područja Rkman **Dušana**, dosada v.d. komandanta istog Područja;

⁵ Poginuo marta 1945 god. kao operativni oficir Karlovačke NO brigade.

⁶ Poginuo 1944 god. u Zumberku.

⁷ U maju 1944 god. prešao na stranu neprijatelja i krajem rata emigrirao u Kanadu.

za komandanta Karlovačkog P. Odreda kapetana **Saršon Zdenka**, dosadanjeg zamjenika komandanta istog Odreda;

za komesara Karlovačkog P. Odreda **Koričan Viktora**, dosadašnjeg obavještajnog oficira istog Odreda;

za zamjenika političkog komesara Karlovačkog P. Odreda **Pruner Rudolfa**, dosadanjeg zamjenika komesara bataljona u istom Odredu;

za načelnika Štaba Karlovačkog P. Odreda **Borić Tonu**,⁸ dosadanjeg sudskog isljednika **Komande Karlovačkog područja**;

za **operativnog oficira** Karlovačkog P. Odreda **Mauha Ivana**, dosadanjeg zamjenika komandanta IV. Bataljona istog Odreda;

za obavještajnog oficira istog Odreda **Bridarić Josipa**, dosada na službi u Karlovačkom području;

za informativnog oficira **Karlovačkog P. Odreda Tomašić Matu**, dosadanjeg inf. oficira III. Bataljona istog Odreda;

za zamjenika političkog komesara IV. Brigade VII. Divizije **Slijepčević Uroša**, dosadanjeg komesara Bataljona u II. Brigadi iste Divizije;

za obavještajnog oficira IV. Brigade VII. Divizije potporučnika **Kličković Ljubana**, dosadanjeg ob. oficira bataljona u istoj Diviziji;

za zamjenika političkog komesara Brdskog divizionu VII. Divizije **Smoljanović Nikolu**, dosadanjeg komesara čete u II. Brigadi iste Divizije;

za obavještajnog oficira I. Brigade VII. Divizije **Ognjenović Milana**, dosadanjeg ob. oficira bataljona u IV. Brigadi iste Divizije.

V.

Formiranje komande Bihaćkog područja: Formirana je Komanda Bihaćkog područja, koja će djelovati u kotarevima Bihać i Cazin.

Za komandanta Bihaćkog područja postavlja se **Rizvić Zuhdija**;

⁸ Poginuo 1944 god. u Lici u borbi protiv Nijemaca.

za političkog komesara Bihaćkog područja
Milić Stojića;

za zamjenika komandanta Bihaćkog područja majora **Abazović Mehu**, dosadanjeg komandanta mjesta Kladuša.

Naredba stupa na snagu odmah.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
V. Holjevac

Komandant — generalmajor:
Ivo Rukavina
(M. P.)

Dostavljeno:

Glavnom štabu NOV i POH

Štabu VII., VIII. i XXXIV Divizije

Štabu Unske operativne grupe

Štabu Grupe odreda

Štabu Haubičkog divizionara

Štabu Banijskog odreda

Komandi Kordunaškog, Banijskog, Karlovačkog, Turopoljsko-pokupskog, Zumberačkog i Bihaćkog područja

i Štabu Karlovačke brigade

> BR. 102

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 27 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA NO BRIGADE »FRANJO OGULINAC-SELJO« NA SAVI 10 FEBRUARA¹

**ŠTAB IV. KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. 49/44.
27. II. 1944.

GLAVNI ŠTAB NOV I POH
Broj 783, dne 3. III. 1944

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

Operativni izvještaj
o radu 34. divizije
na dan 10. II. 1944.

Položaj Suša, Ruča, Veleševac i Vrbovo (sekcija Zagreb 1 : 100.000) nalazi se u ravnici. Sa sjeveroistoka je rijeka Sava, kao neprelazna prepreka, na njoj ima nekoliko čamaca i dvije šajke, što sve može primiti oko 40 ljudi. Sa jugoistoka rijeka Odra sa dva mosta i dva gazna mjesta. Iza Odre nalazi se gusta šuma, samo na izvjesnim pravcima prolazna za pješadiju i konje. Šuma završava na pruzi Zagreb — Sisak, koja je načičkana neprijateljskim uporištima: Greda, Lekenik, Pešćenica, Turopolje, Mraclin, Velika Gorica, Pleso i Velika Mlaka. Sa juga ova ravnica zatvorena je neprijateljskim uporištem Sisak. Sam predteren položaja je izrazita ravnica, geometrijski ispresijecana jarcima uz koje idu živice te pokrivena tu i tamo rijetkim vrbama.

Raspored Brigade »Franje Ogulinca-Selje«: 3. bataljon Suša — Ruča sa jednim vodom u Jezeru, kao osiguranje iz pravca Želznog, patrole prema Sušačkom mostu prema Odri. I. bataljon u Veleševcu i Stružecu sa jednom četom kod mosta u Selcu na Odri kao osiguranje od pravca Turopolja, ta četa nalazila se je tu samo preko dana, dok je po noći postavljala jaču patrolu. 2. bataljon nalazio se u Vrbovu sa osiguranjem u pravcu Jagodnog i Drneka.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 44—2, k. 112.

Neprijatelj je: 3. kubanski puk sa zapovjednikom baronom Schulzeom i I. ustaška jurišna bojna te Njemci i ustaše iz Martinske Vesi pod vodstvom poznatog koljača Štajcera. Ukupno brojno stanje oko 3.500 vojnika.

Neprijatelj je saznao da se neke naše snage nalaze na pomenutoj prostoriji i odlučio je da nas obuhvati i pritisne k Savi. Izgleda da nije znao točno gdje se naše snage nalaze, zato je poslao jednu četu od oko 100 vojnika sa radio-stanicom, da nasilno izvide i obavijeste. Štab 3. bataljona nije shvatio u kojoj se namjeri ova četa pojavljuje te, umjesto da ga pusti sasvim blizu i da ga potuče, otvorio je vatru iz daleka tako da je neprijatelj imao vremena cijeniti situaciju, izvještavati svoju glavninu i nastaviti ispitivanja u ostalim pravcima.

U toku borbe izdavana su kratka pismena naređenja za zajedničko djelovanje svih bataljona,² ali koja nisu sva mogla stići, jer je već neprijatelj mjestimično uspio presjeći vezu između jedinica.

10. II. 1944, u 08,30 sati otpočela je borba na našem lijevom krilu kod sela Ruča i Suša.³

Naprijed pomenuta izviđačka četa došla je neopaženo u šumicu južno od sela Suše, kod kote 97. Tu ih je primijetila naša patrola i povlačeći se za selo Sušu otvorila je vatru na neprijatelja, koji je konjicom brzo nastupao prema selu. U selu nalazila se jedna četa III. bataljona. Nakon kratke ali žestoke borbe neprijatelju je uspjelo odbaciti četu iz sela na savski nasip, gdje je ponovno zauzela položaj prema neprijatelju i povezala se sa četom istog bataljona, koja je bila u selu Ruči. U međuvremenu bio je Štab bataljona o ovome obaviješten i on je donio odluku za napad na neprijatelja sa cijelim bataljonom. Napad je izvršen i neprijatelj je brzo bio odbačen iz sela Suše, sve do blizu šume, gdje je neprijatelj uspio da se zadrži, sredi i organizuje. Štab bataljona izvijestio je Štab brigade o napadu neprijatelja i da je neprijatelj odbačen prema Odri.

Na lijevoj obali Save nalazio se je jedan bataljon⁴ Turo-poljskog odreda sa zamjenikom komandanta odreda. Kada su čuli borbu kod Brigade spremili su se za prebacivanje na ovu stranu, ali su dobili od Brigade zahtjev da krenu obalom Save prema Jezeru i da bočno napadaju neprijatelja. Pošto je neprijatelj u to vrijeme bio odbačen od Suše, to oni s one strane nisu mogli ništa napraviti. Zamjenik komandanta Odreda otišao je

² Vidi dok. br. 42—2, k. 426 i dok. br. 1/4, k. 1230, u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

³ Vidi dok. br. 105 i 132.

⁴ Drugi

u Stab brigade, [u] Veleševac, da se dogovori o daljnjem radu, ali pošto je Štab bio izviješten da je neprijatelj odbačen, suglasili su se s time da ovaj bataljon nije potreban, ali da se on svejedno prebaci na ovu stranu sjeverno od Veleševca.

Oko 12.00 sati istoga dana nastupila je druga faza borbe. **Neprijatelj** je dovukao nova pojačanja i izvršio novi napad na selo **Sušu** i **Ruču**. Štab III. bataljona izvijestio je o tome Štab brigade, koji mu je poslao u pomoć jednu četu I. bataljona iz Veleševca lijevom obalom Odre. Nakon dvosatne borbe neprijatelj je počeo potiskivati III. bataljon i četu I. bataljona iz Suše i Ruče prema Veleševcu i Savi. Tu je neprijatelj pretrpio teške gubitke jurišajući preko ravnice u selo. Zahvaljujući svojoj nadmoći neprijatelj je uspio potisnuti naše snage i ući u selo. III. bataljon i četa I. bataljona povukli su se na nasip kraj Save. Za vrijeme ove borbe druga neprijateljska kolona nastupala je lijevom obalom rijeke Odre i prebacivala se preko mosta kod sela Selca prema Veleševcu, zahvatajući četu koja ga je branila sa dvije strane. Pod pritiskom ovog nadmoćnog neprijatelja četa se je pod borbom povlačila ka Veleševcu nanoseći neprijatelju jače gubitke, trpeći i sama jaku artiljerijsku vatru pri svom povlačenju preko ravnice. Od strane Štaba brigade poslat je kurir do II. bataljona u selo Vrbovo sa usmenim naredjenjem da Bataljon odmah u streljačkom lancu krene prema Veleševcu, zahvatajući desnim krilom sve do mosta Selce, ali je ovaj kurir naišao na neprijatelja između Veleševca i Vrbova i nije prenio naredenje. Isto tako poslato je naredenje bataljonu Zumberačkog odreda da krene u pomoć III. bataljonu u Ruču, koje naredenje ni on nije primio. Štab brigade ostao je sa svega dvije čete, koje su već borbom bile izmučene i dezorganizovane, bez veze sa ostalim jedinicama. Neprijatelj je u borbu stalno uvodio nove snage i već je ulazio u Veleševac. Štab brigade sa svojim dijelovima krenuo je uz Savišće prema školi, a zatim na nasip kod sela Stružeca. Tom prilikom poginuo je komandant Brigade drug Mladen Ivan. III. bataljon i četa I. bataljona i dalje su vodili žestoku borbu sa neprijateljem, koji je pokušavao, da ih odbaci sa nasipa na Savi, ali oni su se držali uporno, puštajući neprijatelja blizu i otvarali su jaku vatru samo sa najbližih otstojanja. Neprijatelj je uvijek bio odbačen.

Oko 15.00 sati istoga dana bataljon Turopoljskog odreda bez naredjenja krenuo je samoinicijativno u streljačkom stroju od Save prema Veleševcu i Stružecu. Jedna četa ovog bataljona zabunom je zašla u rukav Savišća, odakle se je morala povući i ponovo je krenula za ostalim četama, koje su se već uspjele povezati sa našim II. bataljonom i zajednički ga napasti u selu

Veleševcu i ispred njega. Nakon jednosatne žestoke borbe neprijatelj je satjeran u crkvu i školu. Na ovaj način čvrsto su se povezale jedinice i uspostavljena je dobra veza sa bataljonima.

Na položaju III. bataljona od 15 do 17 sati vladalo je zatišje, vjerovatno sa razloga što se je neprijatelj oporavljao poslije teških gubitaka koje je pretrpio. U 17.00 sati oko 600 kozaka, 300 ustaša poduzeli su novi napad na III. bataljon, kome je već ponestajalo municije, te je samo jurišima i borbom prsa 0 prsa odbijao neprijatelja. Istovremeno pokušao je neprijatelj napasti ovaj bataljon i bočno od Veleševca, ali su dijelovi I. bataljona po naređenju Štaba brigade na juriš odbacili neprijatelja, zadavši mu teške gubitke.

Oko 17.30 sati neprijatelj poduzima žestoki napad na svim položajima i jedna kolona neprijatelja kreće se lijevom obalom Save prema selu Oborovu sa namjerom da onemogući naše eventualno odstupanje na onu obalu Save. Ovaj pokret neprijatelja na vrijeme je primijećen te su dijelovi II. bataljona Odreda i II. bataljona Brigade prebačeni na lijevu obalu Save napali neprijatelja i odbacili ga prema Rugvici. III. i I. bataljon, kao i Štab brigade također su se morali po dijelovima prebaciti na lijevu obalu Save. Prebacivanje je izvršeno u savršenom redu i neprijatelj nije bio u mogućnosti da ga ometa.

Neprijatelj u svojim namjerama, da opkoli i uništi naše snage nije uspio, ali niti Brigada, ne shvaćajući odmah opsežnost neprijateljskog pothvata nije uspjela razbiti neprijatelja i održati se na svome položaju.

Za vrijeme borbe između streljačkog stroja Brigade i neprijateljskog streljačkog stroja ležalo je oko 80 mrtvih i 70 ranjenih neprijateljskih vojnika i nešto naših drugova, koji su bili mrtvi i ranjeni. Prilaz do njih nije bio moguć i u uzaludnom pokušaju da izvuku naše ranjene i mrtve drugove poginuli su jedan komandir čete i jedan zamjenik komandira čete.

Zarobljena su 3 kozaka . . .

Zaplijenjeno je 6 pušaka i 1 šmajser.

Vlastiti gubici: 21 mrtav i 14 ranjenih drugova. Među mrtvima nalazi se komandant Brigade drug Ivan Mladen, komandir čete Bešvir Stanko, komesar čete Kokot Ivan, zamjenik komandira čete Svibenj Stanko, zamjenik komesara čete Telišman Drago.

Izgubljeno je 11 pušaka i 2 šmajsera.

Utrošeno je: 8000. k. puščanih metaka.

U ovoj teškoj borbi odlično se je držala čitava Brigada »Franje Ogulinca-Selje«, kao i II. bataljon Turapoljsko-posavskog odreda. U borbi su se osobito istakle I. i II. četa I. bataljona.

Borba nije bila vođena pravilno, niti se je pravilno odvijala, jer veza u Brigadi nije bila pravilno organizovana. Izvještaji su dolazili sa velikim zakašnjenjem, a naređjenja slana su preko kurira, koji su bili spriječeni da ih prenesu. Jedinice su bile razvučene, bez rezerve, a pored toga i bez dobre veze. Naravno, da je ovo onemogućavalo dobro manevrovanje i iskorišćavanje snage. Na mostu kod Selca bila je samo jedna četa, što je nedovoljno, ili je bar tu četu pri povlačenju trebalo potpomoći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
V.⁵ Holjevac

Komandant, generalmajor,
u. z.
(M. P.) S.« Bjelajac

⁵ Većeslav
⁶ Stanko

> BR. 102

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 27 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA NA PRAVCIMA LAPAC — SRB I GRAČAC — GOSPIČ¹

**ŠTAB
XIX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE**

Op. br. 11
27. II. 44. g.

Operativni izvještaj.

ŠTABU VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj za izvedene akcije od strane jedinica ove Divizije do 29. II. 1944. g.

Na dan 13 januara 1944 g. dva bataljona III. Brigade koji su držali položaj na Pločanskom Klancu: k. 794 (Lipač Vrh), k. 728 i k. 733 i Komićsku Previju: k. 1180 (Komača) i k. 1028 (Komić), odbili su istog dana neprijateljski napad, koji je imao namjeru da ovlada sa tim položajem i da opljačka obližnja sela.²

U ovoj borbi neprijatelj je imao 15—20 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani 4 ranjena druga, među kojima i operativni oficir II. Bat. iste brigade — p. poručnik Backov Mirko. Zarobljenog i izgubljenog oružja nije bilo. U borbi je utrošeno 4800 puščanih i mitraljeskih metaka, 7 velikih i 3 male granate od bacača.

Na dan 28 januara 1944 g. dva bataljona III. Brigade postavili su zasjedu neprijatelju na komunikaciji Otrić — Gračac, od kuće Brkljača do željezničke stanice Malovan. Na ovoj komunikaciji neprijatelj je saobraćao svakodnevno, nekad sa jačim, a nekad sa manjim dijelovima. 28 o. m. od pravca Otrića krenula je ovakova jedna kolona jačine 5—600 vojnika pješadije sa nešto komore. Jedinice ove Brigade stupile su u borbu, gdje su u toku borbe uspjele zapaliti jedan neprijateljski kamion, zarobili jedan radio-aparat, 2 točka od gume, 3 cerade od

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—1/2, k. 517 A.

² Napad su vjerovatno izveli Trideset prva i dijelovi Trideset druge ustaške bojne koji su obezbjeđivali komunikaciju Medak — Gračac (vidi dok. br. 1/1—33, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

kamiona, 11 komada ćebadi, 15 pari veša, 8 pari cipela, 4 šinjela, 8 pari odijela, 25 pari čarapa, jedan dvogled i jedan fotoapararat. Od oružja zaplijenjeno je 3 puške i 2 pištolja. Gubici neprijatelja iznosili su preko 50 mrtvih vojnika, 9 konja, dok broj ranjenih nije poznat. Zarobljena su 2 neprijateljska vojnika — Talijana. Naši gubici: 8 ranjenih, od kojih većina lakše.

4. II. 1944. g. dijelovi III. Brigade postavili su zasjedu između Dobrog Sela i Priseke, gdje su sačekali jednu manju neprijateljsku patrolu i ubili jednog neprijateljskog vojnika i 3 ranili. Zaplijenjena je jedna puška, 100 metaka, 1 par odijela i cipela. Na našoj strani nije bilo gubitaka, niti izgubljenog oružja.

9. II. 1944. g. dijelovi III. Brigade bili su na osiguranju za vrijeme dok je I. Brigada XXXV. Divizije vršila napad na Bilaj-Ribnik.³ U toku dana iz Gospića je krenula jedna kolona od 50—60 neprijateljskih vojnika sa 2 tenka srednje tonaže. IV. Bataljon na putu Gospić — Bilaj-Ribnik postavio je mine, gdje su po nailasku ovih tenkova oba uništena od mina. Pješadija koja se kretala pozadi tenkova sačekana je od IV. Bataljona III. Brigade i natjerana na povlačenje. Gubici neprijatelja iznose 10 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Na našoj strani jedan drug poginuo. Od materijala ništa nije izgubljeno, a niti zaplijenjeno. Uništena su dva tenka. Utrošeno municije 1040 metaka za puške i mitraljeze, 5 nagaznih mina, 3 mine za teški bacač i 5 mina za mali bacač.

I. Brigada: Na dan 19 o.m. na liniji Suvaja — Dobro Selo — Doljane izvedena je slijedeća akcija:

1.— Opis položaja: Naši položaji bili su, sa 2 bataljona bez mitraljeskih četa, Dabina Strana (k. 697) do puta Gradina — G. Poljice. Jedan bataljon postavio je zasjedu u Dobrom Selu ispod k. 732.

2.— Naziv naše jedinice: I., III. i IV. Bataljon I. Brigade bez mitraljeskih četa.

3.— Naziv i jačina neprijateljske jedinice: Kolona pješadije i konja tovarnih i teglećih, jačine 250 vojnika i 100 konja. Nepoznata jedinica.⁴

4.— Obostrana situacija: Saobraćaj neprijatelja linijom Srb — Lapac vršen je svakodnevno sa manjim i jačim kolonama. Namjere neprijatelja bile su saobraćaj. Uslijed velikog

³ Vidi dok. br. 74 u ovoj knjizi i dok. br. 2/1—22, k. 58 i 6—15, k. 1237 A u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

* Vjerovatno dijelovi njemačke Prve brdske divizije (vidi dok. br. 148).

snijega i hladnoće neprijatelj se nije bočno osiguravao. U vezi prednjeg donesena je odluka da se postavi zasjeda na mjestima kako je gore naznačeno i sačeka neprijatelj iz zasjede. Uslijed jake zime jedinice su trebale ostati na položajima do 12 sati istog dana, ukoliko borci budu mogli izdržati od velike zime, onda i preko ovog vremena.

5.— Izdate zapovijesti bile su usmene i na licu mjesta.

6.— Vrijeme kad je borba počela: 19 o.m. u 12 sati na položaju Dabina Strana, dok na položaju Dobro Selo u 14 sati sa istom kolonom.

7.— Tok borbe: U momentu kad je neprijatelj naišao na položaju Dabina Strana bila je u zasjedi jedna četa koja je otvorila vatru iz dva p. mitraljeza i nekoliko pušaka, dok ostalo — puške i automatska oruđa uslijed toga što su se zamrzli na jakoj zimi nisu mogli dejstvovati, a također uslijed jake hladnoće i sami borci sa istim nisu mogli rukovati. Isti slučaj bio je i na položaju Dobro Selo, gdje su bile dvije čete na zasjedi. Neprijatelj je davao otpor, a nakon kraće borbe dijelovi Brigade su se povukli.

8.— Ishod borbe: Akcija nije u potpunosti uspjela uslijed jake zime, postavljeni zadaci nisu izvršeni. Ubijeno je 10 Nijemaca i nekoliko ranjeno. Također je ubijeno 5 konja. Zarobljenog i izgubljenog oružja i materijala nije bilo.

9.— Naši gubici: Nije bilo.

10.— Utrošak municije: Jugoslovenskih 700 metaka, talijanskih za puške i puškomitraljeze 1000 metaka.

25. II. t. g. izvedena je slijedeća akcija:

1) *Opis položaja.* Selo Dobro Selo, gdje su se nalazili ruski zarobljenici, položaj Lisac Br. — Donji Zaklopac, gdje je bilo osiguranje. (Na sekciji Knin razmjer 1:100.000.)

2) *Naziv naše jedinice.* III. Bataljon I. Brigade bez mitraljeske čete.

3) *Naziv neprijateljske jedinice.* Kolona Nijemaca — 300 i 150 Rusa, koji pripadaju I. Gorskoj diviziji,⁵ iz sastava su komore Divizije. Ime komandanta komore nepoznato. Grupa četnika od 100 ljudi iz Brotnje.

4) *Obostrana situacija.* Istog datuma saobraćaj neprijatelja linijom Srb — Lapac: saobraćale su veće i manje kolone Nijemaca. Svoja stalna osiguranja neprijatelj je imao u Suvaji — Dobrom Selu — Doljanima, dok međuprostor nije osiguravao za vrijeme svog pokreta. Namjere neprijatelja bile su

⁵ Prvoj brdskoj diviziji

saobraćaj tom linijom radi izvlačenja prema sjeveru. Naše namjere: napasti neprijatelja iz zasjede i ometati mu saobraćaj, uništavati njegove manje dijelove na pogodnim tačkama, izvući zarobljenike — Ruse.

Nijemci su koristili četnike za izviđanje naših položaja, koji pravac smo trebali osigurati i ne dozvoliti četnicima izviđanje naših položaja.

5) *Izdate zapovijesti* bile su usmene [i] na položaju.

6) *Vrijeme kada je borba počela*. Pošto se na putu na zasjedi doznalo za Ruse zarobljenike, upućena je veza i blokirane [su] kuće u 19. sati 24. ov. mj. Istog dana, tj. noću pristupilo se izvlačenju Rusa. 25. ov. mj. u 9. sati napali su četnici od pravca Suvaje

7) *Tok borbe*. Pri izvlačenju Rusa nije došlo do borbe. Na položaju Zaklopac — Lisac Br. (k. 974) neprijatelj je napao iz više pravaca. Zbog pošumljenog terena uspjelo mu je da se približi i iznenadno napadne naše izvidnice. Nakon kraće borbe stigle su dvije čete, koje su se u to vrijeme povlačile iz Dobrog Sela, izvršile napad na neprijatelja i odbacile ga u Suvaju.

Gonjenje neprijatelja zbog velikog snijega nije se moglo izvesti sa uspjehom.

8) *Ishod borbe*. Gubici neprijatelja: 2 mrtva četnika i 31 oslobođeni Rus. Zarobljeno 20 pušaka i ostala ratna sprema, koju su iznijeli Rusi.

9) *Naši gubici*. Izgubljen je jedan p. mitraljez i 2 puške. Drugih gubitaka nije bilo.

10) *Utrošak municije*. Utrošeno je 80 metaka za talijansku pušku i p. m., 30 metaka za jugoslovensku pušku i 12 za strojnicu.

11) *Imena učesnika koji su se istakli u borbi*. Nije bilo.

12) *Kritički osvrt*. Pripreme za ovu akciju nisu bile dovoljne, veza sa Rusima bila je slaba zbog velike kontrole od Nijemaca. Napad četnika nije organizovano dočekan, već su postigli iznenađenje. Izdate zapovijesti bile su realne.

Pouke iz ove akcije bile bi posvetiti veću pažnju izviđanju i obezbjeđenju na svim položajima i pravcima. Budnost kod svih boraca i rukovodilaca razviti.

26. ov. mj. jedinice iste Brigade izvele su akciju u vidu zasjede na liniji Dobro Selo — Lapac.

1) *Opis položaja*. Zasjeda postavljena neprijateljskoj koloni na Mandinoj Glavi (k. 812) i Priseki (sekcija Knin, Bihać 1:100.000).

2) *Naziv naše jedinice*. I. i II. Bataljon I. Brigade XIX. Div. bez mitraljeskih četa, pojačani sa odjeljenjem teškog bacača.

3) *Naziv i jačina neprijateljskih jedinica.* 22 legionera, koji su pripadali Diviziji »Tigar«,⁶ i 4 žandara iz I. Gorske divizije, — svi ovi kretali su za Bihać po službenom putu i na kurs. Komandant I. Gorske divizije zove se fon Štetner.

4) *Obostrana situacija.* Neprijateljske kolone češće su saobraćale linijom Dobro Selo — Lapac. Namjere neprijatelja jesu saobraćaj komunikacijom. Naše namjere: postaviti neprijatelju zasjedu i nanijeti mu gubitke, ometati slobodan saobraćaj neprijatelja. Manevri neprijatelja su otežani zbog velikog snijega.

5) Izdata zapovijest prilaže se.

6) *Vrijeme kada je borba počela.* 26. ov. mj. u 9 sati i trajala je do 10.30 sati.

7) *Tok borbe.* U 9 časova od pravca Dobrog Sela naišla je izvidnica u jačini 26 ljudi, koja je kretala na većem odstojanju, gdje je naišla na zasjedu i otvorena je vatra. Prednji dijelovi predhodnice likvidirani su. Neprijatelj je od pravca Dobrog Sela i Lapca cestom tenkovima odmah intervenisao uz pratnju pješadije 150—200 vojnika. Sa dvije manje kolone krenuo je u pravcu Senokosa da ugrozi naš desni bok. Pošto je zasjeda bila otkrivena, jedinice su dobile zadatak da se povuku u Mazin.

8) *Ishod borbe.* Postavljeni zadatak nije u cjelosti izvršen, jer je naša zasjeda po neprijateljskoj predhodnici bila otkrivena.

Gubici neprijatelja. 14 mrtvih, 4 zarobljena. Među mrtvima je jedan oficir nadporučnik i jedan podoficir (obojica žandarmerijski). Među zarobljenim su 2 žandarma narednika. Broj ranjenih nepoznat. Zaplijenjeno: 3 njemačke strojnice, 4 puške, 4 pištolja, 200 metaka i ostala ratna sprema.

9) *Naši gubici.* 2 mrtva druga i 1 ranjen.

10) *Utrošak municije.* 590 jugoslovenskih metaka, 630 talijanskih, 6 mina za laki bacač i 4 za teški.

11) *Imena učesnika koji su se istakli u borbi.* Nije bilo.

12) *Kritički osvrt na akciju.* Akcija je bila dobro pripremljena. Odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Sadejstvo bacača i pješadijskog oružja nije postignuto uslijed magle. Zasjeda je kasno stigla na položaj, tako da se je svanulo. Pouke iz ove akcije bile bi praktikovati kombinovane zasjede.

Istoga dana jedan vod I. Ud. bataljona I. Brigade sa operativnim oficijom bio je u izviđanju u Dabašnici, gdje se je oko 9 časova sukobio sa 50 do 60 četnika naoružanih sa 4 pu-

⁸ Odnosi se na njemačku 373 legionarsku diviziju.

slobodan snabradaj neprijatelja. Manevri neprijatelja su otezani zbog velikog snijega.

6/ Izdata zapovjest prilaze se.

6/ Vrijeme kada je borba počela, 26.ov.mj. u 9 sat i 1 trajala je do 10,30 sati.

7/ Tok borbe. U 9 časova od pravca Dobrosela naišla je izvidnica s jedinicom 26 ljudi, koja je htjela na većem odstojanju, gdje je naišla na zasjedu i otvorena je vatra. Prednji djelovi predhodnice su likvidirani su. Neprijatelj je od pravca Dobrosela i Lapca cestom tenko vima odmah intervenisao uz pratnju pešadije 150 - 200 vojnika. Sa dvije manje kolone krenuo u pravcu Sjenokosa da ugrozi naš desni bok. Pošto je zasjeda bila otkrivena jedinice su dobile naredak da se povuku u Mazin.

8/ Ishod borbe. Postavljeni zadatak nije u cjelosti izvršen, jer je naš zasjeda po neprijateljskoj predhodnici bila otkrivena.

9/ Gubitci neprijatelja. 14 umrtvih, 4 zarobljena, medju umrtvima jedan oficir nadporučnik i jedan podoficir obojica zandarneri jaki, medju zarobljenima 2 sandara narednika, broj ranjenih nepoznat. Zapl. je najeno 3 njemačke streljice, 4 puške, 4 pištolja, 80v metaka i ostala ratna oprema.

10/ Naši gubitci. 4 umrtva druga i 1 ranjen.

11/ Utrošak municije. 290 jugoslavenskih metaka, 630 talijanskih, 6 mina sa laki bacač i 4 sa teški.

12/ Broj učesnika koji su se istakli u borbi. Nije bilo.

13/ Kritički osvrt na akciju. Akcija je bila dobro pripremljena. Odluke izdate i zapovjesti bile su realne. Sedjestvo bacača i pešadijskog oružja nije postignuta usljed magle. Zasjeda je kasno stigla na položaj tako da se ne svanulo. Pouke iz ove akcije bile bi praktikovati kombinovane zasjede.

Istoga dana jedan vod I.ug.Bataljona I. Brigade sa operativnim oficirima bio je u izvidjanju u Dabašnici, gdje se je oko 9 časova sukobio sa 50 do 60 četnika naoružani sa 4 pmitraljeza i jednim malim bacačem u selu Dabašnici. Isti četnici posli su iz Srba za Dabašnicu radi pljačke. U kratkoj borbi četnici su odbijeni i natjerani u povlačenje uz gubitke sa 2 umrtva. Sa naše strane nije bilo gubitaka. Utrošeno je 100 pušanih metaka. Opljačkano blago četnici sa potjerali sa Srb, koje im je oteto i vraćeno seljacima.

Ukupni rezultat akcija za sve izvedene akcije.

Neprijateljski gubitci 107 umrtvih, 8 ranjenih i 6 zarobljenih.

Naši gubitci 3 umrtva, 13 ranjenih.

Našim neprijateljski materijal: 1 kamio, 2 tenka i ubijeno 14 konja.

Zaplijenjeno 1 radio aparat, 2 točka od guas, 3 cerade od kamiona, 11 šabadi, 15 vreća, 9 pari cipela, 4 šinjela, 9 šolja, 25 pari čarapa, 1 dvogled, 1 foto-aparat, 28 pušaka, 7 pištolja, 80v metaka, 13 streljice.

Oslobodjen 31 Rta.

Utrošeno municije 9.870 pušanih, mitraljezke i pari traljenske, 14 mina sa teški bacač, 14 mina sa laki bacač i 12 metaka za strojnici, 2 magna, mina

izgubljeni materijal i p, mitraljez i 2 puške.

Politikozesar: Sami Radisnu - Sloboda Narodni Komandant p.pukovnik;

Petar. Babij

J. H. H.

1-2/2
5776

škomitraljeza i jednim malim bacačem u selu Dabašnici. Isti četnici pošli su iz Srba za Dabašnicu radi pljačke. U kratkoj borbi četnici su odbijeni i natjerani u povlačenje uz gubitke sa 2 mrtva. Sa naše strane nije bilo gubitaka. Utrošeno je 180 puščanih metaka. Opljačkano blago četnici su protjerali za Srb, koje im je oteto i vraćeno seljacima.

Ukupni rezultat akcija za sve izvedene akcije.

Neprijateljski gubici: 107 mrtvih, 3 ranjena i 6 zarobljenih.

Naši gubici: 3 mrtva, 13 ranjenih.

Uništen neprijateljski materijal: 1 kamion, 2 tenka i ubijeno 14 konja.

Zaplijenjeno: 1 radio-aparat, 2 točka od gume, 3 cerade od kamiona, 11 čebadi, 15 vreća, 9 pari cipela, 4 šinjela, 9 odijela, 25 pari čarapa, 1 dvogled, 1 foto-aparat, 28 pušaka, 7 pištolja, 300 metaka i 3 strojnice.

Oslobođen 31 Rus.

Utrošeno: municije 9.870 puščane, mitraljeske i p. mitraljeske, 14 mina za teški bacač, 14 mina za laki bacač, 12 metaka za strojnicu i 5 nagaz. mina.

Izgubljeni materijal: 1 p.mitraljez i 2 puške.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić

(M. P.)

Komandant, p. pukovnik:
M.⁷ Šakić

*

⁷ Mićun

> BR. 102

NAREĐENJE ŠTABA TRIDESET TREĆE DIVIZIJE DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ OD 27 FEBRUARA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA POSTAVLJANJE ZASJEDA NA KOMUNIKACIJI BJELOVAR — KRIŽEVCI¹

ŠTAB
XXXIII DIVIZIJE X KORPUSA
»ZAGREBAČKOG« NOV I POJ
Dne 27. II. 1944 godine
Oper. br. 22/44.

ŠTABU I i II BRIGADE

Pošto je neprijatelj poduzeo mjere da popravi prugu Križevci — Koprivnica i Bjelovar — Kloštar, jer su iste pruge za njega neophodno potrebne, naša je dužnost da ne dozvolimo neprijatelju opravku istih pruga, da ga udaramo na tom njegovom osjetljivom mjestu i da mu razvlačimo snage i da mu izvučemo njegove snage iz uporišta te da ih tučemo van uporišta na otvorenom polju.

U vezi sa zadatkom naše Divizije izdajemo slijedeće

N A R E Đ E N J E :
(sekcija Čazma 1:100.000)

I brigada: Sa jednim svojim bataljonom postaviti će zasjedu na cesti koja vodi od Gradeca prema Cugovcu.² Zasjedu postaviti sa lijeve i desne strane ceste te neprijatelja upustiti između zasjeda i onda ga tući. Ista banda u Gradecu je vrlo bezobrazna i svakodnevno se zaleta u okolna sela sa namjerom da pljačka mirno stanovništvo te stoga ovaj bataljon treba da shvati važnost ovog zadatka te da potuče tu bandu pred samim uporištem gdje su oni najmanje oprezni. Kod postavljanja zasjeda treba biti oprezan da neprijatelj ne osmotri naše položaje jer onda neće izaći iz uporišta. Sa drugim bataljonom, tj. jednim dijelom ovog bataljona

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 1207.
² ³ O izvršenju tih zadataka vidi dok. br. 147 u ovoj knjizi i tom V, knj. 25, dok. br. 43.

postaviti zasjedu patroli koja se kreće prugom od Vrboveca prema Gradecu i obratno. Zasjedu postaviti zapadno od sela Zabrđa u šumarku Berek. Patrola koja se kreće tom prugom je jaka, 20—30 ljudi, prema tome vi odredite snage koje ćete poslati u zasjedu. Sa snagama III bataljona dati ćete osiguranje II brigadi koja će se nalaziti u šumi Zabljački Lug. Osiguranje ćete postaviti u V. Bolču do povratka II brigade iz zasjede. Jačina zasjede neka bude 30—40 boraca.

U brigada: Sa jednim bataljonom postaviti će zasjedu u šumi **Zabljački Lug pored pruge i sačekati** voz koji ide **tom orugom. Ovaj bataljon pojačati sa** protukolskim topom kojega treba dobro ukopati i zamaskirati nedaleko od pruge. Prije postavljanja zasjede mineri vaše brigade treba da postave 3 mine na odstojanju 8—10 metara jednu od druge, a povezati mine da istovremeno pale, te voz upustiti tako da se diže lokomotiva i oklopni vagoni, a ne da digne prazan vagon koji se obično tura ispred lokomotive. Borce postaviti nešto dalje od pruge dok mina ne digne voz i tada borci mogu da se približe vozu i da otpočnu sa napadom na voz.³ Drugi bataljon ove brigade treba da postavi jednu četvu u selu Staničić sa zadatkom da osigurava bok bataljona koji će biti u zasjedi. Ostale snage II bataljona prebaciti u šumu preko pruge između sela Žabljak i Predavec sa zadatkom da kontrolišu cestu Rovišće — Predavec i prema selu Klokočevac i Žabljaku.

Zaposijedanje određenih položaja treba da bude 28. II. 1944. do 6 časova ujutro i sve da bude sgremno za doček neprijatelja. Kod izlaženja na položaj treba voditi računa da se ne kompromituje položaj jer će neprijatelj tući sa teškim oružjem iz uporišta i spriječiti izvršenje zadatka. Kroz položaj jedinica ne dozvolite kretanje civila uopšte, već sve zadržite kod sebe do povlačenja.

Povlačenje: Povlačenje jedinica sa položaja izvršiti će se između 10—12 časova prije podne. Do tog vremena vjerovatno će neprijatelj naići na naše zasjede, te po završenoj borbi jedinice mogu da se povuku sa položaja u svoje dosadašnje baze.

Štab divizije ostati će na svojem dosadašnjem mjestu. Štabovi brigada po dolasku u baze podnesti će Štabu divizije izvještaj o izvršenju zadatka. Prvo izvještaj poslati — u grubom opisati borbu i rezultat borbe, a naknadno poslati detaljan izvještaj.

Znaci raspoznavanja ostaju opšti, tj. redovni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:
(major)
Hrvat⁴

BR. 104

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSMOG KORPUSA NOVJ OD 28 FEBRUARA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O STANJU I RASPOREDU PODREĐENIH JEDINICA¹

ŠTAB
VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. 356., Dne 28. II. 1944.

Opći izvještaj broj 2

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

OPĆE STANJE NA OPERATIVNOM SEKTORU NAŠIH JEDINICA:

U posljednjih mjesec dana na sektoru VIII. korpusa² bile su skoncentrisane neprijateljske snage jačine do 6 divizija,¹ ne uračunavši stalne posade, koje se nalaze od ranije u garnizo-

⁴ Josip Antolović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 45—2, k. 112.

² ³ Sektor Osmog korpusa zahvatao je područje između Zrmanje i Neretve, uključujući zadarsko otočje i srednjodalmatinske otoke (Brač, Hvar, Korčula, Mljet, Lastovo i Vis), a u unutrašnjosti do linije Imotski — Duvno — Livno — Glamoč — Bos. Grahovo — Gračac. Od neprijateljskih snaga na tom sektoru nalazili su se Peti SS brdski i

nima. Ove neprijateljske snage⁴ većim dijelom prolazile su kolonama uz obalu u pravcu sjevera prema Lici i Zadru. Njemačke snage na svom prolazu vršile su čišćenje cijelog teritorija Dalmacije, gdje je bilo naših snaga. Ovo čišćenje su ponavljali više puta. Čišćenje je došlo do izražaja najviše u sjevernoj Dalmaciji, gdje su bile snage XIX. divizije, a koje su bile primorane da se pod jakim pritiskom povuku u pravcu Like, pod dosta teškim okolnostima.⁵ Neprijatelj je saobraćao na svim glavnim linijama koje vode od pravca Mostara i Metkovića prema Splitu, Kninu, Zadru i Lici. Prilikom prolaska neprijatelj je osiguravao sve linije kojima je prolazio sa vrlo gustim posadama i pojačavao već postojeće garnizone.

Sada na sektoru VIII. korpusa neprijatelj još uvijek ima jake snage, koje su većim dijelom u pokretu, dok su stalni garnizoni još uvijek jaki. Neprijatelj je naročito zaposjeo sa vrlo gustim garnizonima obalski pojas, koji osim toga kontroliše još i pokretnim jedinicama, koje su većim dijelom motorizovane. (Tačan pregled neprijateljskih snaga vidi se iz informativnog biltena ovoga štaba.⁶) Prisustvo ovako jakih neprijateljskih snaga na teritoriju Dalmacije ne dozvoljava, t.j. onemogućava opstanak naših jačih snaga na istom teritoriju. Neprijatelj vrlo brzo reagira na svaki pokušaj naših snaga da djeluju na teritoriju bliže obalskom pojasu. Ova brza reakcija proizlazi iz važnosti koju obalski pojas ima za neprijatelja radi eventualnog iskrcavanja savezničkih snaga, kao i iz razloga onemogućavanja kanala za prebacivanje materijala koji dobivamo od saveznika. U vezi sa ova dva momenta vjerojatno je

Petnaesti armiski korpus. Linija Stražanac — Trilj — uključno Livno bila je granica između tih korpusa — sjeverno je bio Petnaesti a južno Peti korpus. Iz Petnaestog korpusa bila je 264 pješadijska divizija kao posada sa sljedećim rasporedom: Štab divizije u Drnišu, 892 puk u Splitu, 893 puk oko Sibenika i 891 puk oko Zadra. Na dijelu komunikacije Knin — Bihać, gdje su operisale jedinice Osmog korpusa, bili su dijelovi 373 legionarske divizije. Sredinom januara 1944 g. došla je u rejon Knina i Prva brdska divizija koja je izvela ofanzivu na Bukovicu i prema Bos. Grahovu (vidi dok. br. 32) a polovinom februara 1944 g. napustila je Dalmaciju. Iz Petog SS brdskog korpusa 118 lovačka divizija držala je otoke Brač, Hvar, Korčulu i Mljet, kao i područje obale do Slanog a u unutrašnjosti do Imotskog i Ljubuškog, gdje je bio i Štab divizije. Sem pomenutih divizija, u Dalmaciji su bile i snage jednog puka divizije »Brandenburg«, jedan tenkovski bataljon, i obalske artiljerijske jedinice, koje su se tih dana formirale. Vidi dok. br. 148 i dokument u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/4, k. 74 A i mikrofilm Minhen 2/636—645 u mikroteci Vojnog istoriskog instituta.

⁴ Odnosi se na jedinice Prve brdske divizije (vidi dok. br. 32).

⁵ Vidi dok. br. 32.

⁶ Dokument u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—1/2, k. 520.

da će neprijatelj na ovome sektoru imati stalno jake snage, bilo garnizonirane, bilo pokretne.⁷

Čišćenjem teritorija neprijatelj je naročito nastojao da uz pomoć domaće ustaške i četničke bande izvrši što jaču mobilizaciju u korist istih. Neprijatelj je ovu mobilizaciju pripremao sistematskom propagandom, a gdje nije to koristilo — prisilnim mjerama. Ovo je dovelo do toga da su četničke bande u okolini Knina i na prostoru sjeverne Dalmacije posljednji mjesec dana porasle za preko 2000, tako da sada broje preko 7000. Ustaške snage također su znatno ojačane, tako da sada na ovome sektoru djeluje Šimićeva XV. pukovnija koja broji oko 2200, a koji broj je manje-više stalan. Zandarmerijska nukovnja koja je formirana u posljednje vrijeme broji oko 520 ljudi. IV. ustaški zdrug na prostoru Metković — Imotski — Omiš u posljednje vrijeme pojačao se za oko 800 novomobilisanih, tako da sada broji do 2000. V. stajaći ustaški zdrug na prostoru Sinja pojačao se je također u posljednje vrijeme za oko 800, tako da sada broji do 2400. Tjelesni poglavnikov zdrug na prostoru Omiš — Šibenik — Zadar pojačao se je u posljednje vrijeme sa oko 350 novomobilisanih, tako da sada broji oko 1850. XXVI. ustaška djelatna bojna na prostoru Omiša, jačine oko 370. Razni dijelovi drugih bojna razbacani po raznim prostorima broje oko 790 ljudi. Osim toga u posljednje vrijeme formirana je seoska milicija po raznim selima, jačine do 4500. Ukupan broj ustaša, domobrana, žandarmerije i milicije na sektoru ovoga Korpusa iznaša oko 14.500, od čega je oko 7000 oformljeno i mobilisano u posljednje vrijeme. Ako ovome broju četnika, ustaša i domobrana pridodamo još i njemačke snage koje se nalaze stalno ili povremeno na ovome sektoru vidi se da je ovaj sektor dobro zasićen sa neprijateljskim snagama.

Manji odredi koji su ostali na teritoriju Dalmacije neaktivni su a i nisu u stanju da u dovoljnoj mjeri suzbiju i onemoguću ustaško-četničko djelovanje, tim više što su prisutne jake njemačke snage. Praktički se je pokazalo da bi za ovaj sektor bile mnogo pogodnije manje udarne grupe, t.j. desetine ili vodovi, razna minerska odjeljenja koji bi vršili diverzantske akcije itd., sastavljeni od boljih boraca i sa jačim automatskim naoružanjem, imali više uspjeha, služeći se zasjedama, prepadima itd. na najvažnijim mjestima neprijateljskog saobraćaja i postavljajući zasjede domaćim organizatorima. U ovom smislu

⁷ Ta pretpostavka se pokazala tačnom i neprijatelj je imao sve do perioda oktobar — decembar 1944 g. jake snage uz obalu, naročito u Ravnim Kotarima.

mi smo već poduzeli mjere kod štabova grupa⁸ za organizaciju ovakvih udarnih grupa" i za izvođenje spomenutih akcija.

Sami sastav zemljišta takav je da je manevrisanje jačim snagama uz prisustvo ovako jakih neprijateljskih snaga prilično otežano. Sami prilaz Dalmaciji iz unutrašnjosti zemlje težak je, pogotovo u zimsko doba, uslijed jakih planinskih vijenaca Velebita, Dinare, Kamešnice i opće konfiguracije zemljišta. Unutrašnjost Dalmacije ispresijecana je komunikacijama koje su vrlo guste i iskrižane, tako da neprijatelju omogućuju jaku pokretljivost i brzu intervenciju.

ORGANIZACIONO STANJE:

Korpus je sastavljen od 4 divizije i to IX., XIX., XX. i XXVI. Pod komandom korpusa potpadaju također Mornarica, Sjevernodalmatinska, Srednjedalmatinska i Južnodalmatinska grupa odreda, kao i Grahovsko-peuljski i Duvanjski odred.¹⁰ Divizije su formirane¹¹ kako je već predviđeno, tj. od 3 brigade, brigade od 4 bataljona, bataljoni od 3 pješadijske i 1 mitralješke čete, čete od 3 voda i vod od 2 desetine. Također pri svakoj brigadi imade četa pratećih oruđa, a u ponekim jedinicama, gdje imamo više pratećeg oružja, ove su čete pridodijeljene bataljonima.

Cete za vezu formirane su u IX. diviziji, tako da pri brigadama imaju jedan telefonski manji vod i jedan manji vod signalista a pri štabu divizije desetina telefonista. Cete za vezu u ovoj diviziji male su i nedavno oformljene zbog malog brojnog stanja brigada. U XIX. diviziji formirane su čete za vezu također kao i u IX.-oj sa razlikom što je veće brojno stanje četa za vezu i što su čete za vezu bolje opremljene, osposobljene i sa više materijala. XX. divizija bila je oformila neke jedinice za vezu, ali gubitkom materijala u pojedinim borbama iste je rasformirala, tako da se sada ponovo mora početi sa formiranjem novih četa za vezu. Čete za vezu u XXVI. diviziji formirane su ali nam njihov kvalitet nije poznat. Općenito četama za vezu nije od strane štabova posvećivano dovoljno pažnje izuzev XIX. divizije, što je dovelo do loših posljedica pogotovo za vrijeme borbi. Putem radio stanica održavamo vezu sa svima di-

⁸ Odnosi se na štabove grupa NOP odreda sjeverne, srednje i južne Dalmacije.

⁹ Vidi dok. br. 80.

¹⁰ Pomenuti NOP odredi bili su u operativnom pogledu potčinjeni Osmom korpusu, ali su organizacijski vezani za Peti bosanski korpus radi toga što je Osmi korpus operisao na teritoriji ovih odreda.

¹¹ O formiranju jedinica Osmog korpusa vidi tom V, knj. 22, dok. br. 134.

vizijama, Mornaricom, Južnodalmatinskom grupom odreda i sa Trogirskim sektorom. Kurirska veza sa jedinicama vrlo je teška, pogotovo sa XIX. i XXVI. divizijom i sa grupama odreda s razloga što kuriri moraju prelaziti neprijateljske linije, tako da se je dogodilo da izvještaji padnu neprijatelju u ruke, što otežava administraciju.

Inženjerske čete oformljene su uglavnom u XIX. diviziji i to tako da brigade imaju dva voda — jedan minerski i 1 pontonirski, a pri štabu divizije oformljen je manji bataljon sa perspektivom da se postepeno pojačava. U IX. diviziji pred kratko vrijeme počelo se je sa formiranjem minerskih vodova pri brigadama, a pri štabu divizije jedan minerski i jedan pontonirski. U XX. diviziji također se radi na tome, ali sa manje razumijevanja. U XXVI. diviziji oformljene su također inženjerske čete, ali nam njihov kvalitet i sastav nije poznat.

Formiranje intendature i saniteta ostvareno je prema datim direktivama,¹² ali sa mnogo manje osoblja iz razloga malog brojnog stanja.

Izviđačka i osmatračka odjeljenja oformljena su kod XIX., a pred par dana i kod IX., dok kod ostalih divizija nisu oformljena.

Općenito se je pokazalo da se pomoćnim dijelovima posvetilo vrlo malo pažnje od strane štabova izuzev XIX. divizije, gdje se je važnost ovih pomoćnih dijelova shvatila ozbiljnije. Iz ovoga je rezultiralo dosta nedostataka kod pojedinih jedinica.

Sjevernodalmatinska grupa odreda bila je sastavljena od 3 odreda i to od Kninskog, Sjevernodalmatinskog i Zadarskog odreda, a svaki odred po 2 bataljona. Pred izvjesno vrijeme trebala se je izvršiti reorganizacija grupe, tako da se stvore dva odreda i to Sjevernodalmatinski od 3 bataljona i Kninski od 2 bataljona, a da se sa dva bataljona popuni XIX. divizija. Za ovo nisu izvršene političke pripreme, tako da je većina boraca još usput za diviziju dezertiralo i od 260 upućenih boraca došlo je u sastav divizije 80 boraca. Nakon izvjesnog vremena većina tih boraca prikupila se je ponovo u odrede, dok je jedan dio još kod kuće. Pošto ovi odredi nisu odgovorili svome zadatku ni u operativnom ni u organizacionom smislu, kao i općenito u političkom i vojničkom uzdizanju, mi smo bili odlučili da povratkom divizije na taj sektor grupu formiramo od dva odreda sa po dva manja bataljona, a ostali dio da preba-

¹² Misli se na direktive Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije (vidi dok. br. 17/10—4 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

cimo u diviziju, gdje bi se ljudstvo prije moglo obuhvatiti i osposobiti.

Naređenjem toga Štaba,¹³ ova naša odluka stavljena je van snage i naređeno oformljenje triju odreda. Naše je mišljenje da se ljudstvo u odredima sa ovakvim kadrom kojim mi raspoložemo ne može uzdizati i odgajati i da formiranje jačih odreda konkretno u našoj situaciji neće dati željene rezultate. Ova Grupa formirala je još i 3 čete i to Prominsku, Šibensku i Otočku sa perspektivom da se razvijaju u jače jedinice i sa zadatkom da na tome prostoru ispolje što jače dejstvo i budu jezgro za okupljanje što većeg broja ljudstva sa toga terena, kao i izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju na tom sektoru.

Srednodalmatinska grupa sastavljena je od 4 odreda i to Dinarski, Mosorski, Mosečki i Trogirsko-segetski odred. Jačina ovih odreda kreće se poprečno 200—300. Ovi odredi također nisu odgovorili svome zadatku i vrlo su neaktivni, a ujedno se oko njih prikupljaju dezerteri iz operativnih jedinica, pa smo donijeli odluku da ove odrede smanjimo na 100 do 150 boraca, što je dovoljno za zadatke na terenu, dok bi sa ostalim borcima popunili IX. diviziju, čije su brigade spale na oko 500 boraca.

Južnodalmatinska grupa odreda sastoji se od dva odreda, od kojih svaki broji po 100 boraca. S razloga što na sektoru južne Dalmacije ne dejstvuje niti jedna operativna jedinica, postavili smo ovoj Grupi zadatak da se što više ojača, tako da bi odredi bili u stanju i dovoljno jaki za potrebnu aktivnost na tome sektoru, bez prisustva operativnih jedinica.

Grahovsko-peuljski odred formiran je od 3 manja bataljona, a Duvanjski odred od dvije manje čete koje su vrlo slabe u svakom pogledu.

STANJE U JEDINICAMA I PROBLEMI KOJI ISKRSAVAJU:

Poprečno uzevši stanje u našim jedinicama nije ni izdaleka zadovoljavajuće a u ponekim jedinicama može se reći da je i vrlo ozbiljno. Najgore je stanje momentalno u XX. diviziji, a naročito je ozbiljno u I. brigadi te Divizije u kojoj dolazi čak u pitanje izvršenje naređenja. U III. brigadi IX. divizije, t.j. bivšoj XIII. dalm. brigadi koja je na putu sa otoka u sastav

¹³ Glavni štab NOV i PO Hrvatske putem radiodepeše od 25 februara 1944 g. naredio je Štabu Osmog korpusa da formira Prominski, Zadarski i Otočki NOP odred i da priključi jedan bataljon iz Sjevernodalmatinskog NOP odreda Drugoj brigadi Devetnaeste divizije (vidi dok. br. 105 u ovoj knjizi i tom V, knj. 25. dok. br. 30, 77 i 99).

divizije, također je stanje dosta ozbiljno, jer je to mlada jedinica koja je proživjela velike gubitke u borbama na Korčuli i sada došla u malo teži položaj. U svim jedinicama pojavljuje se niz nedostataka i problema koji manje-više proističu iz vrlo slabe političke svijesti boraca, drugim riječima slabog političkog rada. Politički kadar u ovakvom sastavu kakav je sada nije u stanju da zadovolji vrlo teškom zadatku koji se postavlja preda nj u radu sa jedinicama. Nedostatak političkog kadra koji bi bio u stanju da temeljitim i planskim radom uzdigne svijest boraca daleko je teži od nedostatka vojničkog rada. Težina ovoga nedostatka proističe djelomično i iz čitavog niza nezdravog i nepravilnog dosadašnjeg rada i uzdizanja naših jedinica i starješina, a što se sada mora da ispravlja i liječi.

Osnovni problemi koji se pojavljuju u našim jedinicama najviše se očituju u . . . nedostatku planskog rada, slabosti i nedostatku starješinskog kadra, vrlo slaboj budnosti, nedovoljnom vojničkom i političkom radu, slaboj ishrani, iz kojih proističe niz drugih nedostataka kao na pr. popune jedinica, pitanje pokretljivosti, pitanje dezerterstva, uspavanosti jedinice i bez perspektive itd.

Pitanje organizovanog i planskog rada, kao i uopće jednog sistema u radu, kako krupnom, tako i najsitnijem, jest pitanje koje u našim jedinicama mora da se naročito istakne. Vrlo se rijetko može naići u nekoj jedinici da se sve stvari odvijaju sistematski, po određenom planu itd. Ne samo što se ova dezorganizacija očituje za vrijeme akcije, nego se očituje svugdje i na svakom koraku. Sve se više-manje radi na momente, na prekide i prema nahodađu pojedinaca itd. Mi smo uočili ovaj nedostatak i postavili ga pred naše jedinice u oštroj formi, jer se očitito vidi da je iz ovakvog rada proistekao čitav niz manjih ali značajnih nedostataka. Kod jedinica kojima smo ranije ukazali na ovaj nedostatak može se već da osjeća rezultat u tome pogledu.

Pitanje budnosti u našim jedinicama jest problem koji je doveo do čitavog niza neuspjeha i gubitaka. Ovaj problem bio je već toliko zahvatio maha da se prosto osjećala neodgovornost kod starješinskog kadra za boračko ljudstvo. Skoro kod svake jedinice bilo je slučajeva iznenađenja samo zato što štabovi i starješinski kadar nisu bili dovoljno budni, nisu se osiguravali itd. Proučavajući operativne izvještaje naših jedinica, može se ustanoviti da je veći dio gubitaka u ljudstvu i materijalu nastao samo uslijed neopreznosti i nebudnosti starješinskog kadra. Posljednji slučaj po tom pitanju bio je kod I. bat. I.

brigade IX. divizije u selu Zaselku kod Strmice, što je dovelo do gubitka 27 drugova i dosta materijala.¹⁴ Ovaj slučaj se je desio i usprkos toga što je bila povedena čitava kampanja po tome pitanju, a naročito u toj brigadi. Ovaj slučaj bio je . . . primjer nesavjesnog i neodgovornog gubljenja ljudstva i uslijed toga što su ovakvi slučajevi bili vrlo česti štab toga bataljona, t.j. komandant, komesar i njegov zamjenik stavljeni su pred vojni sud ovog štaba . . . Ova mjera će se politički iskoristiti za naše jedinice, da se ubuduće ovakvi slučajevi ne bi događali.

U operativnim zadacima također se je pokazalo niz nedostataka, koji su često puta dovodili do neuspjeha. Jedno od osnovnih nedostataka u tome pravcu jest pitanje procjene situacije. Mnogi štabovi nisu posvećivali dovoljno pažnje i nisu se dovoljno unosili i razmatrali same zadatke, nego su pristupali njihovom izvršenju bez ikakvih prethodnih priprema, mehanički, bez osjećanja odgovornosti. Osim toga također je bilo još niz taktičkih nedostataka koji su uočeni i koji će se nastojati otkloniti.

Pitanje ishrane naših jedinica, izuzev XXVI. divizije koja se nalazi na Visu, jeste pitanje koje će iziskivati mnogo napora i teško će se moći u cjelosti riješiti, s obzirom na iscrpljenost terena na kome se nalazimo i s obzirom na pasivnost samog terena Dalmacije. Ishrana je do sada kod naših jedinica, naročito kod XX. i IX. divizije, bila vrlo slaba i nedovoljna. Ove dvije divizije snabdijevale su se sa terena na kome se nalaze, što je bilo nedovoljno. Ishrana je ponekad bila tako slaba da je dovodila u pitanje uopće sposobnost pokreta pojedinih jedinica. Ova slabost bila je djelomično i rezultat slabo organizovanih intendantura, a ponekad i jake zime, što je sprečavalo slabu pokretljivost i otežavalo doturanje artikala za ishranu. Po ovom pitanju ostaju nam dvije mogućnosti za rješenje i to: snabdijevanje sa terena uz vršenje ekonomskih akcija gdje je to moguće. Ovaj način je nedovoljan s obzirom na iscrpljenost a i na prisustvo jakih neprijateljskih snaga koje kontrolišu one predjele gdje bi se moglo prikupiti hrane. Drugi način ostaje nam snabdijevanje od savezničke pomoći koju dobivamo preko Visa. Ovaj način je malo vjerovatan s obzirom na jaku kontrolu koju neprijatelj vrši na obalskom pojasu, pa je vrlo teško prebacivanje i doturanje materijala. Mi smo poduzeli potrebne mjere za iskorišćavanje i jednog i drugog načina snabdijevanja do maksimuma. Također smo poduzeli mjere da se izgradi dovoljan broj magacina i bunkera na samom terenu u

¹⁴ Vidi dok. br. 68.

koje bi se prikupljala hrana i to na onim mjestima gdje će najvjerojatnije operisati naše jedinice. Također smo poduzeli mjere i stavili u zadatak svima jedinicama da se intendanture osposobe za vršenje ovog teškog zadatka — postavili smo tako da je pitanje ishrane i snabdijevanja vojske pitanje sa kojim mora da se bave i štabovi, a ne samo intendantsko osoblje kako je to do sada bilo. Ukazuje se potreba za jednog spremnog druga koji bi bio u stanju da organizira intendanture i koji bi ujedno bio intendant korpusa, pa smo zatražili od toga Štaba druga Egića Dušana.

Pitanje popune jedinica i smanjenje dezerterstva također je jedno od važnih pitanja koje se postavlja pred nas. Brigade XX. i IX. divizije spale su na oko 500 do 600 boraca. Brigade XIX. divizije na oko 700 do 800, a jedna na 450 boraca. Ovo opadanje uslijedilo je uslijed gubitka u akcijama koje su manje-više bile prilično nepravilno odabirate, kao i uslijed odasipanja, t.j. dezertiranja, bolesti itd. Kao osnovni način za popunu postavili smo putem mobilizacije, u koju svrhu smo postavili pred sve naše jedinice i pred vojno-pozadinske vlasti da uz pomoć ostalih organizacija pripremaju političkim radom izvršenje mobilizacije na slobodnom teritoriju. U ovom smislu na sektoru sjeverne Dalmacije bila je već priprema privedena kraju, ali u tom momentu uslijedila je neprijateljska ofanziva i naše snage su se morale povući.¹⁵ Drugi način popune jest iz odreda. Odredi su se ojačali s razloga što su na terenu, pa lakše vrše mobilizaciju, a ima i mnogo slučajeva dezerterstva iz operativnih jedinica koji se okupljaju oko odreda i pozadinskih vojnih komandi usprkos toga što je postavljeno najoštrije da se dezerteri vraćaju u svoje jedinice, što je u nekim slučajevima bilo i prilično teško uslijed udaljenosti jedinica, slabih veza itd. Odredi u svom sadašnjem sastavu nisu odgovorili svome zadatku, pa smo odlučili da ih smanjimo na najnužniju potrebu, a sa preostalim ljudstvom da popunimo operativne jedinice. Sa ovim bi istodobno donekle ograničili želju kod boraca da bježe u odredske jedinice. Pitanje popune jedinica nameće se brzo i s toga razloga što su jedinice vrlo male pa borci gube pomalo samopouzdanje i u akcijama dovodi do toga da više gine starješinski kadar, koji nam je vrlo dragocjen. Pitanje dezerterstva postavili smo uglavnom kao problem svestranog političkog rada i uzdizanja svijesti kod boraca, a u nekim slučajevima, gdje se pojave organizatori ili tuđi elementi, pristupili i primjernim kaznama. Ujedno sa pojačanjem

¹⁵ Riječ je o ofanzivi na Bukovicu (vidi dok. br. 32).

planskog rada, ishrane, odjeće i obuće smanjiće se i broj dezerterstva, koji je do sada u našim jedinicama bio dosta velik.

Također se pojavljuje jedan od vrlo važnih problema — to je pitanje pokretljivosti jedinica. Uslijed nedostatka rada i političkog i vojničkog, kao i nepravilno postavljanje pojedinih stvari, lokal-patriotizam zavladao je u jakoj mjeri među našim jedinicama. Osim navedenih razloga tome je još doprinijelo i teža situacija u kojoj se nalaze naše jedinice na terenu van Dalmacije, jaka zima, neprijateljska propaganda, sklonost pojedinih starješina da u tom pravcu padnu pod uticaj boraca itd. Kod boraca se je također osjetila apatičnost itd. Ovo pitanje postavili smo kao jedno od važnih problema, koje se može riješiti svestranim, pravilnim i sistematskim političkim i vojničkim radom. Osim ovih navedenih problema i nedostataka, ima još mnogo drugih sitnih, koji će se također nastojati ukloniti, a ukloniće se i djelomično sa uklanjanjem osnovnih problema.

AKCIJE:

Pitanje operativnih zadataka za naše jedinice skopčano je sa teškoćama koje smo naveli pod prvom tačkom ovoga izvještaja. Mi smo postavili kao osnovni zadatak razbijanje domaćih bandi, naročito četničkih grupa, koje su u posljednje vrijeme narasle na preko 7000 i koje pretstavljaju osim ostalih opasnosti i prepreku za izvršenje jače mobilizacije i popune naših jedinica. Pošto nam je u ovakovom stanju otežano, takorekuć i nemoguće djelovati sa jačim snagama, to ćemo pristupiti, odnosno već smo pristupili izvođenju akcija manjim dijelovima: bataljonima, brigadama itd. u vidu zasjeda, prepada, likvidacija manjih neprijateljskih uporišta, razbijanja udaljenijih četničkih grupa itd. Svakako da vodimo budno računa o tome da iskoristimo svaki povoljan momenat za operaciju u većem stilu. U povoljnom momentu predviđamo i dejstvo naših snaga na liniji Knin — Lapac. S razloga što su naše jedinice do sada preživljavale dosta neuspjeha, primorani smo birati takove akcije koje će donositi uspjehe, pa makar bile manje i beznačajnije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Boško Šiljegović

Komandant:
V.¹⁶ Cetković

(M. P.)

¹⁶ Vlado

BR. 105

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO
HRVATSKE ZA FEBRUAR 1944 GODINE¹

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
521	1.II.		Istra	Javite da li u Rijeku, Pulu i Trst dolaze brodovi sa njemačkim trupama iz Dalmacije.
526	1.II.	XIII div.		Javite situaciju. ² Povežite se telefonom sa Otočcem.
527	1.II.	VIII. korp.		U Krbavskom Polju ne možemo primiti materijal pošto nemamo tako organizovanog prihvata. Saveznički avioni bacaju materijal za nas kod Crne Vlasti. Bacite signale koje bi mi istakli u slučaju dolaska aviona.
528	1.II.	VIII korp.		392 leg. divizija nadire pravcem Ogulin — Brinje — Žuta Lokva — Senj. Sa njom vodi borbu na sektoru Josipdol — Modruš VIII div. ³ a na sektoru Jezerane — Žuta Lokva VIII div. Na sektoru Perušić — Gospić sa ustašama vodi borbu nova 35. lička div. ⁴ Saobraćaj od Gračaca prema Gospiću slab. Javite o pregrupisanju i pokretima njem. snaga u Dalmaciji. ⁵

¹ Original, pisan rukom, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

² Trinaesta divizija vodila je tada borbe protiv dijelova 392 legionarske divizije (vidi dok. br. 77).

³ Vidi dok. br. 30, 38 i 69.

⁴ Vidi dok. br. 11.

⁵ Vidi dok. br. 104.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
530	1.II.		Zumberak	Odmah izvjestite II brig. VIII div. da se hitno prebaci na Kordun preko Perjasice. ⁶
531	1.II.		Zumberak	Hitno javite poimenično muslimane rukovodioce od komande čete pa na više.
540	2.II.	12,10	VI. korp.	Razriješite dužnosti i uputite nam vašeg šefa odsjeka za vojne vlasti u pozadini druga Kosanovića Niku »Moma«. G.Š.H.
542	2.II.	18,40	VI korp.	Obzirom da će uskoro otići [jedna] vaša divizija ⁷ iz vašeg korpusa, vi trebate odmah poduzeti pripreme za formiranje dvije nove brigade. ⁸ Ljudstvo za ove nove brigade uzeti iz odreda koji su kod vas još uvijek većeg brojnog stanja. Za jednu brigadu treba uzeti borce iz Zapadne a za drugu iz Istočne grupe odreda, što će zavisiti od njihovog brojnog stanja i ostalih uslova. Vaši odredi ne treba da budu jači od 300—400 boraca. Pripreme za formiranje ovih dviju novih brigada vršiti planski, postepeno i sistematski; izvijestite o poduzetom.
543	2.II.	18,15	VI korp.	Jedna vaša divizija od tri brigade bit će uskoro stavljena na raspoloženje V.Š. van Slavonije. To

⁶ Brigada je tada dejstvovala oko Bosiljeva i Trošmarije (vidi dok. br. 53 i 106).

^{7,9} Ova divizija je napustila Slavoniju sredinom septembra 1944 god. i preko Bosne otišla u Srbiju, gdje je ušla u sastav Dvanaestog korpusa i učestvovala u borbama za oslobodenje Beograda. Opširnije o tome vidi knjigu »Završne operacije za oslobodenje Jugoslavije 1944—1945«, izdanje Vojnog istoriskog instituta, Beograd, 1957 god.

⁸ Štab Šestog korpusa NOVJ odgovorio je depešom 7 februara slijedeće: »U vezi Vašeg naređenja za formiranje dvije nove brigade iz naših odreda javljamo... za popunu Čehoslovačke brigade potrebno

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
------	-------	-----	------	----------------

treba da bude 28. div.⁹ u čiji sastav će ići Brodska brigada. Svaka brigada jačine najmanje 1000 boraca. Divizija da bude sa tovarnim konjima za brdski transport svih teških oruđa i kuhinja. U ovom smislu vršiti pripreme u tajnosti. Ne saopštavati nikome ništa.

546	2.II.	15,45	VIII korp.	Hitno javite koje jedinice imate u sjev. Dalmaciji. ¹⁰ Da li je tamo Prekomorska brigada. ¹¹ Što znate o jačini i namjerama nepr. u sjev. Dalmaciji. Da li postoji tamo opasnost za opstanak XIX div. ¹²
-----	-------	-------	------------	---

550	2.II.		V.Š.	Zagorje 30. I. Razbijena lovačka ust. bojna kod Sv. Petra Čvrsteca. Ubijeno 15 i zapovjednik sata, ranjeno mnogo više. ¹³ Mali plijen. Kordun 23. I. U Leskovcu kod Barilovića pobijeno 11 ustaša, 2 ust. oficira. Plijen: 1 mitraljez, 1 puš. mitr. ¹⁴ 27. I. kod Generalskog Stola zarobljeno 30 domobrana, 3 oficira. Plijen: 5 puš. mitr., 30 pušaka, 100 odijela, 200 veša, 150 cipela, 4.000.000 kuna. Spaljeno 5 kamiona. ¹⁵
-----	-------	--	------	--

nam je najmanje 53 borca (cifra je vjerovatno pogrešno dešifrovana. Prim. red.). Te drugove smo namjeravali uzeti iz odreda. Poslije popune 28 i 12 divizije odredi oslabili. Za sada iz odreda veći broj ne bi mogli izdvojiti. Molimo da nam javite da li popuniti češku ili formirati novu brigadu«. Vidi knjigu primljenih depeša Glavnog štaba NOV Hrvatske u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.

^{10,11,12} U sjevernoj Dalmaciji, pored snaga Sjevernodalmatinske grupe NOP odreda, nalazila se i Devetnaesta divizija. O uslovima pod kojima je ova divizija dejstvovala vidi dok. br. 32.

¹¹ Prva prekomorska NO brigada, po dolasku na kopno sa otoka Visa, 8 januara 1944 god., upućena je u Drvar za popunu Prvog proleterskog korpusa (vidi tom V, knj. 22, dok. br. 126).

¹³ Vidi dok. br. 22.

^{14,15} O borbama kod Leskovca i Generalskog Stola vidi tom V, knj. 23, dok. br. 123, 134 i 180.

Sadržaj depeše

Lika 31. I. Na Vratniku kod Senja 13 div. uništila potpuno 1 satniju. Protivnapadom ustaše zauzele Perušić. Na ovom sektoru gubici ustaša 150 i 1 satnik.

- 551 2.II. V.Š. Gorski Kotar. Na cesti Ogulin—Brinje — Zuta Lokva — Senj nastavljaju se žestoke borbe između naše XIII div. i 392 leg. div. U toku 31. I. ubijeno je 60 legionara, uništen 1 kamion sa vojnicima i ubijeno 5 konja.
Na sektoru Ogulin, kod Tounja, zasjeda VIII div. ubila legionara i 15 konja.¹⁶
Lika. Nastavljaju se žestoke borbe na sektoru Perušić — Gospić, gdje nepr. ubacuje pojačanja. Naša 35 div. u toku 30 i 31. I. ubila 105 nepr. vojnika i zarobila nešto plijena. Na cesti Gračac — Gospić 30. I. uništen 1 kamion sa ustašama. Uništena pruga Križevci — Koprivnica i Križevci — Bjelovar.¹⁷
- 552 3.II. 9,05 St. Morn. Neprijatelj drži Hrv. Primorje. 392 leg. probija se pravcem Ogulin — Brinje — Senj. U Lici neprijatelj drži Gospić — Perušić. Saobraćaj na cesti Bihać — Knin povremen. Jače koncentracije nepr. u sjev. Dalmaciji.
- 556 3.II. 16,45 V.Š. Lika. Jedna kolona 392 legion. divizije otpočela nadiranje sa linije Brinje — Zuta Lokva prema Otočcu.¹⁸ Dijelovi 373 legion. divizije od Bihaća ušli u Ličko Petrovo Selo i Vaganac.

¹⁶ Vidi dok. br. 38.

¹⁷ Vidi dok. br. 22.

^{18 121} Vidi dok. br. 23 i 77.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
559	3.II.		V.Š.	Dr. Gojku [Nikolišu]. Cjelokupan broj ranjenika i bolesnika iz svih 5 korpusa iznosi 2988. Svježe podatke o nepokretnima sa sektora Kordun, Banija, Lika i Gorski Kotar — koji iznose 431. Od zaraznih bolesnika ima trbušnog tifusa 69, pjegavca 29, ostale zarazne bolesti 45, u koje brojeve su uračunati i rekonvalescenti. Sa[nitetski]. Oftsjek].
560	3.II.	VI korpus		Objasnite iz kojih razloga namjeravate zamijeniti XII brigadu sa XXI brigadom na Motajici. Da li je to u vezi stavljanja XXVIII. div. na raspoloženje Vrhovnom štabu. ¹⁹ Gl. S.H.
566	3.II.	VI korpus		Javite da li su i kada krenuli slušaoci na kurs za vezu pozvani 1 februara. Namjeravamo kod vas i pod vašom komandom organizovati pored pješadijske i artiljerijske škole još školu za vezu, kurs za protukolske topove, minobacače, protivavionske mitraljeze. Javite da li imate dosta nastavnika, i ako ne, koliko i kakovih trebate. Te škole bi koristio i X korpus.
569	4.II.		V.Š.	<i>Zagorje</i> 1. II. Ustaše iznenada napale 4. bataljon brig. M. Gupca kod Var. Toplica. ²⁰ Poginulo 27, ranjeno 7, zarobljeno 46. Vodi se istraga.

¹⁹ Dvanaesta NO brigada ostala je do maja na Motajici, a zatim vraćena u sastav Dvanaeste divizije (vidi dok. br. 5—2, strana 38, k. 119/1 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

²⁰ Vidi dok. br. 4.

Broj Datum Sat Kome Sadržaj depeše

Kordun 3. II. Neprijatelj ušao u *Vaganac*.

Lika 3. II. Vođene borbe sa dije-
lovima 392 legion. div. na sektoru
Brlog — Glavace i Lipica — Dabar.²¹
Kod Lapca pobijeno 7 Njemaca.

- 571 4.II. IV korpus, VI i X kopr
 Za novu inženjersku brigadu koja se formira kod V.Š. uputite 62 borca, od kojih 50% svih zanata i inženjeraca bivše jugosl. ili domobr. vojske. Ljudstvo da bude naoružano, sposobno za borbu i pokret. Ljudstvo da bude u ovom štabu do 18. II. nezostavno, odakle će poći dalje.²²
- 573 4.II. VI korpus Tražili smo od ovdašnje engleske misije da vam direktno šalju obuču i eksploziv. Obećali su da će učiniti. Vi trebate od tamošnje engleske misije takođe tražiti obuču i eksploziv za vaš korpus.
- 573a 4.II. Zumberak Da li poslije najnovijeg plijena brigade F. Ogulinca [u Odri] trebate još cipela. Pošaljite nam od plijena 14 miliona kuna i par hiljada cigareta.²³ Zarobljenog njem. poručnika zadržite do daljnjeg naređenja . G.Š.H.
- 574 4.II. Št. VI korp. Vaša 28 div., koja će ići van Slavonije, neće sada odmah poći na put. Kad će poći zavisi od situacije i direktiva V.Š. Glavno je da diviziju treba postepeno sistematski pripre-

²² O formiranju inženjerskih jedinica u korpusima vidi dok. br. 58.
²³ ¹ ²⁵ Štab Trideset četvrte divizije odgovorio je depešom 5 februara slijedeće: »Za sada ne trebamo više cipela. Cigarete ćemo poslati, to smo već prije odredili. Kuna je zarobljeno 1,400.000 a ne 14,500.000. Novac bi bio potreban za naše jedinice. Javite da li da pošaljemo ili ne«. (Vidi knjigu depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.)

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
------	-------	-----	------	----------------

mati za put, a do njenog polaska upotrebljavati je za operacije kod vas.

577	5.II.	15,30	VIII korpus	Treća brigada XIX div. imade 70 puškomitraljeza. Uzet ćemo od nje 20 puškomitr. za novu ličku brigadu. Treća brig. XIX. div. javlja da se Štab XIX div. preselio u Parčić i da nema neke naročite opasnosti. Prenijeli smo vašu direktivu.²⁴
579	5.II.	17	V.Š.	<i>Zumberak:</i> 3. II. brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« napala intendanturu 1. kozačke div. u Odri. Zarobljen 1 oficir Nijemac. Plijen: 1250 pari cipela, 400 šinjela, 280 bluza, 37.000 cigareta, 15,458.000 k.²⁵ Gubici neprijatelja: oko 30 ranjenih. <i>Lika:</i> U borbi sa jednom neprijat. kolonom na cesti Brinje — Dabar 4. II. jedan bataljon XIII div. ubio 30 nepr. vojnika.²⁶ 4. II.
581	5.II.		V.Š.	U njem. dokumentima sa datumom 1.X. 43, zaplijenjenim na cesti Zagreb — Karlovac, nabrojene su ove njemačke jedinice: Komanda Jugoistoka. 2. oklopna armija. 3. SS oklopni korpus, 5. SS korpus, 15., 21. i 22. planinski korpus i 69 rezervni korpus. Divizije: SS oklopna grenadirska »Nordland«, SS dobrovoljačka planinska »Princ Eugen«, SS bosanska dobrovoljačka i SS brigada »Niederland«.

²⁴ Tom direktivom bilo je predviđeno da se u slučaju opasnosti Devetnaesta divizija povuče iz sjeverne Dalmacije u Liku ili Bos. Grahovo.

²⁶ Vidi dok. br. 77.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Lovačke: 100., 114. i 118. divizija. Planinske: 1. divizija. Pješadijske: 181., 264., 277., 297., 367., i 371. divizija. Hrv. pješadijske: 369., 373. i 392. div. Rezervne: 173. i 187. div. Konjičke: 1. kozačka div. Vazduhoplovna: 11. Luftvafen Feld- division. Po faktu da se u dokumen- tima spominje vojni zapovjednik Al- banije i Crne Gore i opunomoćeni general u Hrvatskoj, cijenimo da su ove divizije tada bile na teritorijama Hrvatske, Bosne, Crne Gore i Alba- nije. 4. II. 44.
582	6.II.	10,20	Zumberak	Pogriješno smo razumjeli depešu o zaplijenjenoj svoti novaca. Zadr- žite taj novac za vaše potrebe. Javite gdje su pukovi Kozačke divizije ²⁷ i da li pristižu neke nepr. snage u Kar- lovac. Kako teče mobilizacija?
583	6.II.	10,36	VI i X korpus	Njemačke i ostale neprijat. za- robljenike ne predavati na revers nepr. komandama bez našeg izričnog odobrenja. Vi ćete nas blagovremeno izvještavati koliko imate zaroblje- nika za razmjenu a mi ćemo vam na- rediti kad i kome ćete ih upućivati.
594	6.II.	12,30	X korpus	Javite koliko trebate talijanskih teških mitraljeza da bi popunili vaše potrebe i izbacili iz upotrebe u oper. jedinicama »Sent Etien«.
601	6.II.	14,30	V.Š.	<i>Lika</i> : 5. II. vođene borbe oko Dabra. Neprijatelj protjeran. Ubije- no i ranjeno 40 legionara. ²⁸

²⁷ Vidi dok. br. 66,
281 2» vidi dok br 40 i 77.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Gorski Kotar: 4. II. jedinice 13. div. napale kolonu na cesti Brinje — Jezerane — Dabar. Ubijeno 30 legionara. ²⁹
602	6.II.	15,15	Istra	Iz vaših depeša ne vidimo razvoj situacije i pravo stanje u Istri bar u glavnim crtama. Vi treba budno da pratite sve što se događa u cijeloj Istri, kako kod neprijatelja tako i u narodu, kao i da ispoljite što jači uticaj na sve te događaje. Zato je potrebno da budete u stalnoj vezi sa svim krajevima Istre. Javite uglavnom vojno-političku situaciju i kako teče mobilizacija. ³⁰
610	6.II.	17	V.Š.	Dr. Gojku. ³¹ Ljekarski će se kongres održati u Glini od 13 do 15 o.m.j. ako dođe većina delegata. Ako ne dođu, održat će se samo konferencija. ³²
613	6.II.	09,20	Št. Mor- narice	Kanal za snabdijevanje na sektoru Starigrad ne može se otvoriti uslijed nepr. ofanzive u sjev. Dalmaciji. ³³ XIX div. bila je prinuđena da napusti sjev. Dalmaciju i sada se prebacila u Liku sjeverno od linije Gračac — Sučevići.
615	6.II.	15,30	Istra	Osnovali smo Štab XI. Korpusa, pod koji potpada vaš štab, XIII div. i nova lička 35. div. ³⁴ Komandant pot-

³⁰ Vidi dok. br. 97.

³¹ Nikoliš

³² Kongres je održan u drugoj polovini februara (vidi Zbornik dokumenata sanitetske službe NOV Jugoslavije, knj. 2).

³³ Vidi dok. br. 2, 14 i 20.

³⁴ O formiranju Jedanaestog korpusa NOVJ vidi tom V, knj. 23, dok. br. 126.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				puk. Jakšić Pavle, komesar Turkulin, načelnik major Jerković. ³⁵
621	7.II.	7,35	VIII korp.	Usljed nepr. ofenzive u Sjevernoj Dalmaciji, XIX div. bila je prinuđena da se povuče u Liku sjeverno od linije Gračac — Sučevići. Sa njome je i 13. brigada. Javite vaše daljnije namjere u pogledu upotrebe XIX div. ³⁶
622	7.II.	09,20	V.Š.	Treba nam načelnik štaba za 35. div. Molimo naredite VI div. da nam pošalje sposobnog oficira za ovu dužnost. ³⁷
624	8.II.	13,50	V.Š.	2. II. Kod Rovinja u Istri spustili se padobranima iz zapaljenog aviona 10 Amerikanaca. Dočekale su ih i prihvatile naše tamošnje jedinice. Oni su oduševljeni da su naišli na nas kao saveznike. Upućeni su iz Istre k nama.
627	6.II.		Zumberak	34. div. S vašim jedinicama dajte osiguranje transporta hrane, koja se prebacuje iz Moslavine u Pokuplje. G.Š.H.
630	8.II.	13,50	V.Š.	6. II. Neprijatelj ušao u Otočac poslije dvodnevne borbe. ³⁸
578a	5.II.		V korpus	Kao što znate, Huška sa svojim borcima prišao nama, stavio se pod našu komandu. ³⁹ V.Š. naredio da

³⁵ Za načelnika je postavljen Stanko Perhavec.

³⁶ Namjera Osmog korpusa bila je da sa snagama Devete i Devetnaeste divizije izvrši napad na neprijateljske garnizone duž komunikacije Lapac — Knin (vidi dok. br. 29).

³⁷ U martu 1944 god. postavljen je za načelnika te divizije Vladimir Slobodaninov.

³⁸ Vidi dok. br. 77.

³⁹ O Huski Miljkoviću i njegovim jedinicama vidi tom V, knj. 19, dok. br. 26.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				nam vi date potreban broj muslimana rukovodilaca nižih i viših, uglavnom komesara za nove muslimanske jedinice, koje su u formiranju u Cazinskom i Bihaćkom kotaru, na lijevoj obali Une. Sve rukovodioce muslimane uputite sa karakteristikama u Štab IV korpusa, bilo preko Banije ili preko Like. Molimo smatrajte ovo za hitno i izvijestite kad i koliko ste rukovodilaca uputili.
537	7.II.		VIII korp.	Predvidite angažovanje XIX div. na cesti Lapac — Srb — Srbski Klanac s ciljem likvidacije tamošnjih neprijateljskih posada, koje su male. Izvijestite o poduzetom. ⁴⁰
540	7.II.	17,25	X korp.	Komesar Moslavačkog bataljona ⁴¹ preuzeo je 10 jan. od nas sa ostalim materijalom 100 granata 75 mm. Ne znamo kuda ih je otpremio. Granate su talijanske, ali se mogu upotrijebiti i za top »Škoda«.
547	8.II.	12,12	VI, VIII i X korp.	Za vaš korpus na kraju svakog mjeseca šalžite nam ukupan pregled koliko je brojno izvedeno akcija i borbi, koliko i čega: zaplijenjeno, uništeno, porušeno, oštećeno. Gubici neprijatelja i naši u poginulim, ranjenim, zarobljenim i nestalim.
550	8.II.	11,40	Gl.Š.SI. ⁴²	Prije povlačenja vaše 18. div. molimo obavijestite II odred da zadržava pravac Gomirje — Ogulin i 1. brigadu XIII div., koja je oko Mr-

⁴¹ Odnosi se na političkog komesara Drugog bataljona Moslavačkog NOP odreda. Bataljon je ušao poslije u sastav Prve NO brigade Trideset treće divizije (vidi dok. br. 22).

⁴² Glavni štab NOV i PO Slovenije

Sadržaj depeše

koplja, da zatvara pravac Zlobin — Hreljin — Grobničko Polje prema oslobođenom teritoriju.⁴³ Štab XIII div. sa III brigadom prebacit ćemo iz Like u Gorski Kotar.

- 661 8.II. 10,34 X korp. Javite hitno mjesto gdje bi saveznički avioni mogli bacati materijal kod vas. Treba biti šira livada bez visokih brda oko nje. Označite sekciju i tačne koordinate mjesta.⁴⁴ Sve držati u strogoj tajnosti.
- 666 8.II. 19,17 VI korp. Podoficire u odredima unapređuju štabovi divizija ukoliko su im odredi pod komandom, a inače štab korpusa. Kod vas treba štab korpusa proizvesti u podoficirske činove rukovodioce odreda.
- 670 9.II. 09,40 V.Š. *Zumberak*: 5. II. na pruži Zagreb — Karlovac kod Jastrebarskog zarobljeno 19 domobrana.⁴⁵
Lika: 7. II. neprijatelj se povukao iz Vaganca i Ličkog Petrovog Sela u Bihać.
- 678 9.II. 14,05 V.Š. *Zumberak*: 8.II. odbijen ispad 10. ustaške bojne od Ozlja prema Grandić Bregu i Hrženiku.⁴⁶ Ubijeno 30 ustaša.

⁴³ Osamnaesta (slovenačka) divizija NOVJ došla je na tu prostori-ju početkom decembra 1943 i ostala do 15 februara 1944 god. (Dnevni izvještaj Osamnaeste divizije u Muzeju NOB u Ljubljani).

⁴⁴ Štab Desetog korpusa NOVJ odgovorio je depešom od 8 februara 1944 god. slijedeće: »Za bacanje materijala označujemo mjesto: s. Rasinja — Prkos. Na livadi između k. 195 — k. 214 — p. Glibok. Sekcija Čakovec 1 : 100.000.« Vidi knjigu primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.

⁴⁵ i ⁴⁶ vidi dok br 06 j 120.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Kordun: 8. II. vođene borbe na sektoru Plaškog. ⁴⁷
				Lika: 8. II. ustaše iz Perušića ušli u Ramljane i povukli se. ⁴⁸
				Istra: 4. II. miniran vlak na pruzi Trst — Buzet kod Rakitovca. Uništena lokomotiva i 7 vagona, ubijeno 53 njemačka vojnika. ⁴⁹
708	10.11.	13,50	V.Š.	Imamo teškoća u pogledu izbora rukovodilaca za zamjenike komandanata korpusa, zbog nedostataka kadrova. Cim izvršimo izbor dostavit ćemo predlog. Mišljenja smo da bi zamjenici trebali da budu više vojno-političke ličnosti.
728	12.11.	08,50	IV, VI, VIII, X i XI korp.	Domobranski oficiri, koji svojvoljno pređu u redove naše vojske, mogu staviti oznake čina kojeg su dotle imali u domobranskoj vojsci — a spiskove takvih dostaviti nama, da bi se potvrda čina provela kroz ukaz V. Štaba.
730	12.11.	09,40	V.Š.	Zagorje: 9. II. poslije datog otpora naše snagfe povukle se iz Koprivnice. ⁵⁰ Turopolje: Od 4—6. II. na pruzi Zgb — Bgd minirani vlakovi: kod Vel. Gorice transportni, a kod Turopolja oklopni sa vojskom i transportni sa rat. materijalom. Uništene 3 lokomotive i 7 vagona. Veliki broj mrtvih i ranjenih. Porušena 2 kolska mosta kod Vel. Gorice u momentu

⁴⁷ Vidi dok. br. 69.

⁴⁸ Vidi dok. br. 74.

⁴⁹ Vidi dok. br. 97.

M54 5»k2 Opširnije o tome vidi dok. br. 61.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
------	-------	-----	------	----------------

kad su naišli legionari. Veći broj poginulih i ranjenih.⁵¹ Plijen: 2 »šarca«.

Zumberak: Sa pruge Zgb — Karlovac legionari odnijeli jednu tempiranu minu u Zdenčinu. Tamo eksplodirala i pobila 10, teže ranila 15, a lakše mnogo više.⁵²

Lika: 7 i 8. II. vođene borbe kod Gospića. Gubici neprijatelja osjetni i oštećena 2 tenka. Na sektoru Otočca nasilna izviđanja.

731	12.11.	08,40	VI korp.	Na Slavoniju se priprema ofanziva u kojoj bi učestvovali I i IV zdruk i nešto Njemaca i ustaša. ⁵³ Budite oprezni i već sada predvidite potrebne mjere za pariranje. Održavajte stalnu vezu sa X korpusom.
-----	--------	-------	----------	---

745	12.11.	14,10	V.Š.	Zagorje: 10. II. vođene borbe sa ustašama po Kalniku. Spalili 5 sela i natjerani na povlačenje prema Koprivnici. ⁵⁴
-----	--------	-------	------	--

Gorski Kotar: 10. II. vođene borbe oko Brinja.⁵⁵

Istra: Iz Pule pobjeglo na našu stranu 20 Rusa. Prije bjekstva potukli 14 Njemaca. Dalmacija: 11. II. neprijatelj se povukao sa sjev. dalmatinskih otoka, sem sa Ugljana i Pašmana.

751	12.11.	08,15	VI korp.	Kad ćete poduzeti operacije na prugu u duhu postavljenog plana? ⁵⁶
-----	--------	-------	----------	---

753	13.11.	08,50	VI korp.	Organizujte veći transport žita i masti za prebacivanje preko Save na
-----	--------	-------	----------	---

^{51,52} Miniranje izveo Drugi diverzantski bataljon (vidi dok. br. 88).

⁵³ Ofanziya tada nije uslijedila.

⁵⁵ ~~65~~ vidi dok. br. 77.

⁵⁶ Diverzija na pruzi Beograd — Zagreb izvođena je od 12 februara pa do kraja mjeseca (vidi dok. br. 37 i 90).

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Trokut, gdje će ga prihvatiti ovdašnje jedinice. Transportovanje izvršiti u tajnosti sa jakim obezbjeđenjem. Blagovremeno nas izvjestite kad i kojim pravcem će transport poći i kad može biti na Savi.
754	12.11.	19,00	X korp.	Organizujte veći transport žita iz Moslavine za prebacivanje preko Save u Turopolje, gdje će ga prihvatiti ovdašnje jedinice. Transportovanje izvršiti u tajnosti sa jakim obezbjeđenjem. Blagovremeno nas izvjestite kad i kojim pravcem će transport poći i kad može biti na Savi.
759	13.11.	15,51	VIII korpus	Što znate o nepr. koncentraciji na prostoru Tiškovac — Bos. Graho-, vo i sa kakvim namjerama. ⁵⁷ Kakve su nepr. koncentracije oko Imotskog? Da li postoje nepr. namjere za ponovnu ofanzivu na tamošnji naš teritorij?
761	13.11.	14,55	V.Š.	U pogledu XIX div. postupit ćemo po vašem naređenju. ⁵⁸ Situacija kod nas: 1.) Sjeverno od Save nisu zapažene nikakve nepr. koncentracije po ofanzivnim namjerama. Ustaška ofanziva na Zagorje završena. ⁵⁹ 2.) Južno od Save: Na sektoru Banije, Korduna i Zumberka nema koncentracija. Komunikacije Zagreb — Karlovac — Ogulin — Brinje — Senj i Zagreb — Sisak — Kostajnica — Bihać —

⁵⁷ i ee Namjere tih neprijateljskih snaga vide se iz dok. br. 148.

⁵⁸ Po tom naređenju trebalo je da Devetnaesta divizija vrši pritisak s prostora Mazina na komunikaciju Lapac — Knin i time posredno sadejstvuje našim snagama koje su branile prilaze Drvaru iz doline r. Une (vidi dok. br. 1/2, k. 119/5 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
------	-------	-----	------	----------------

Knin aktivne kao i obično. U Bihaću nema koncentracija.

Na sektoru Sisak — Zagreb — Karlovac nalazi se 1. kozačka div., na sektoru Karlovac — Ogulin — Senj 392 div. koja drži i Otočac. Tu su i ustaške jedinice.

Na sektoru Bos. Novi — Bihać — Lapac nalazi se 373 »Tigar« div.

Na prostoru Srb — Knin — Gračac — Obrovac nalaze se tri njem. div. i to: 115, »Princ Eugen« i 1. alpinska, čije namjere ne znamo.⁶⁰ Veliki snijeg, koji i dalje pada, sprečava saobraćaj cestama.

762	13.11.	15,40	VIII korpus	V.Š. javlja da se očekuje ofanziva na tamošnji teritorij i traži da XIX div. ostane na prostoru Mazina. U vezi s time javite hitno da li se 13. brigada treba prebaciti do IX divizije ili je potrebnije da ostane kod XIX divizije. ⁶¹
769	14.11.	09,45	V.Š.	, Ustaše drže Ludbreg i Koprivnicu. X korpus radi veće sigurnosti označio novo mjesto za spuštanje materijala i to: Ivanec između kote 256, kote 298 i potoka Petkovec. Sekcija Čakovec južno od Ludbrega a sjeverozapadno od V. Poganca.
770	14.11.	10,00	V.Š.	U ofanzivi na Zagorje protiv X zagrebačkog korpusa učestvovalo 8 ustaških bojni i zauzele Ludbreg.

⁶⁰ Na toj prostoriji bile su snage 264 pješadijske i Prve brdske divizije, te dijelovi (do jednog puka) divizije »Brandenburg«. U to vrijeme na našem ratištu se ne nalazi 115 njemačka divizija, dok se Sedma SS divizija »Princ Eugen« nalazila u Hercegovini i u Bosni, oko Rogatice (vidi napomenu uz dok. br. 2, 31 i 59).

⁶¹ Vidi primjedbu br. 6 uz dok. br. 31.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Gubici neprijatelja oko 200 mrtvih i ranjenih, a naši — 25 mrtvih i 40 ranjenih, 40 nestalih. Plijen 24 puške. ⁶² Bos. Krajina: 12. II. neprijatelj napustio Cazin, naši su ušli u grad. ⁶³
779	14.11.	17,11	IV, VI, VIII, X i XI korp.	Pravo da domobranski oficiri, koji su dobrovoljno prešli u našu vojsku, stave oznake čina pripada štabu korpusa. Stab korpusa će prethodno ispitati svaki slučaj pristupanja ovih oficira, pa tek onda donositi odluku o primanju čina i dozvoli stavljanja oficirskih oznaka naše vojske. O svemu ovome izvještavati ovaj štab.
787 i 788	15.11.13,45		V.Š.	Turopolje: 11. II. Brigada Franje Ogulinca-Selje odbila napad i razbila 600 ustaša i legionara kod Veleševca. Zarobljeno 34 vojnika, plijen: 5 pm. ⁶⁴ Gorski Kotar: Poslije trodnevne borbe 13. div. protjerala 2 bojne iz Tuževiča i Vodoteča kod Brinja. Sada se vode borbe u Kamenici i u Bukoviju. ⁶⁵
791	15.11.	14,41	VI korp.	Javite najmanje dva dana unaprijed dan kad će vaša divizija biti sa hranom na Savi i koliko će kola trebati za prevoz. Sedma divizija će izvršiti prihvat na južnoj obali Save.
792	15.11.	18,40	V.S.	Prema nekim podacima neprijatelj namjerava da sa sektora: Bihać — Kulen Vakuf — Martin Brod — Bos. Grahovo prodre za Bosan. Petrovac i Drvar. Naredili smo XIX

⁶³ U operacijskom dnevniku Četvrtog korpusa od 12 februara 1944 god. stoji: »Ustaše iz Cazina se povukle za Bihać«. Kasnije su u Cazin došle žandarmerijske jedinice, sa kojima su borbu vodile snage Unske operativne grupe (vidi dok. br. 87).

⁶⁴ Vidi dok. br. 101.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
------	-------	-----	------	----------------

				div. da se sa 2 brigade odmah anga- žuje na cesti Lapac — Srb — Suče- vići i to jednom brigadom na pravcu Martin Broda a drugom na pravcu Sučevića i Popine, gdje su nepr. po- lazne baze za ovu ofanzivu. ⁶⁶ Veliki snijeg, koji stalno pada, ometa sa- obračaj objema stranama, naročito nepr. motorizaciji.
804	17.11.	07,45	VIII korpus	Tražili smo od V.Š. da se odredi za kta XX div. major Uzelac Miloš, načelnik Štaba VI divizije.
807	17.11.		V.Š.	Zumberak: od 10—13 II. na pru- zi Zagreb — Karlovac miniran vlak ustaša i vlak ratn. materijala. Uni- šteno: 2 lokomotive i 7 vagona, ošte- ćena 2 vagona. Porušeno 120 m pruge i 1 bunker u Horvatima. Broj žrtava nepoznat. Promet stajao 62 sata. ⁶⁷ Gorski Kotar: 14 i 15. II. u bor- bama kod Brinja neprijatelj natjeran u bjekstvo sa linije Bukovije — Vo- doteč — Tužević i pretrpio gubitke od 70 ubijenih i više ranjenih. ⁶⁸
813	17.11.	16,00	IV, VI, VIII, X i XI korp.	U vezi s naredjenjem V.Š. od 9. II. 44. pošaljite nam prijedloge za postavljanje politkomesara vaših ko- mandi područja. Postavljanje i raz- mještaj komandanata i pol. komesara područja kao i ostalih viših oficira vrši naš Štab. Za formiranje novih komandi područja treba imati naše odobrenje. Političke odsjeke u kdama područja ukinite. Po potrebi politkomesar pod- ručja može imati pomoćnika.

⁸⁷ Vidi dok. br. 88.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
817	17.11.	15	XIX div.	Za XIX diviziju Četu prekomoraca ⁶⁹ koju ste zadržali hitno uputite u Drvar u sastav Prvog korpusa a u buduće ovakve postupke nemojte raditi. Br. 401
824	17.11.		XIII div.	Javite iz koga su garnizona i jedinice Rusi koji su se predali. ⁷⁰
825	17.11.		VIII korp.	Kurire i poštu za nas šalјite preko Komande mjesta Korenica.
827	17.11.		X korp.	100 šmajsera za vas nalazi se u Kordunaškom području.
830	18.11.	11,29	V.Š.	Moslavina: 12. II. porušen željeznički most na pruzi Zgb — Bgd kod Okešinca i presječena pruga na nekoliko mjesta. Gorski Kotar: 9. II. kod Krivog Puta blizu Brinja jedinice XIII div. pobile su 30 Njem. i više ranile. ⁷¹
833	18.11.	15,40	VIII korp.	Predloge za oficirske činove šalјite direktno na V.Š.
840	19.11.	13,20	X korp.	Hitno odgovorite na sljedeće: 1) Na koje ćete objekte napadati na prostoru V.[araždinske] Toplice — Ludbreg. 2.) Kakve namjere imate u Podravini i na koje objekte, zašto tamo projektujete operacije za mjesec dana unaprijed. 3.) Kakve su neprijateljske posade oko Kalnika, i da li je nepr. aktivan prema Kalničkoj bazi.

⁶⁹ Iz sastava Prve prekomorske NO brigade. O njenom iskrcavanju na obalu vidi tom V, knj. 22, dok. br. 126.

⁷⁰ Jedinicama Trinaeste divizije predalo se dvadeset Čerkeza iz Riječkog garnizona (vidi dok. br. 1—2, str. 109, k. 119/1 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁷¹ Vidi dok. br. 77.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				4.) Kakav ste zadatak dali 33 div. ⁷² a kako ste predvidjeli angažovanje odreda.
				5.) Kakva je situacija u Zagorju i da li postoje uslovi da se tamo upute jače snage u cilju likvidacije zagorskih posada, mobilizacije i širenja ustanka.
				Imajte u vidu da težište vaših operacija treba da bude usmjereno u Zagorje.
843	19.11.		XIII div.	Javite raspored vaših snaga i situaciju u Gorskom Kotaru i Primorju. ⁷³
848	19.11.	19,20	VI korp.	Pukovnik Drapšin ⁷⁴ unapređen je u čin general-majora.
849	19.11.	19.30	VI korp.	Pored granata za haubice primili ste i kapisle zasebno i treba ih samo staviti u čaure. Pripremite smještaj za školu za vezu. Nastavnici kreću čim vrijeme dopusti.
852	20.11.	7,55	VIII korp.	Dajte predlog za zamjenika kdta Korpusa, na kojoj se dužnosti nalazi Manola. ⁷⁵

⁷² Štab Desetog (zagrebačkog) korpusa odgovorio je 20 februara 1944 god. sljedeće: »Na prostoru Ludbreg — Toplice napast ćemo Leskovac i Svibovac. U Podravini mislimo napadati Ludbreg, Koprivnicu, a Slavonci Viroviticu; do sporazuma sa Šestim korpusom još nije došlo. Oko Kalnika su posade: Koprivnica — 1500 ustaša, Križevci — snage nepoznate, ima i Nijemaca, Visoko i Hum — jedna sat ustaša. Novi Marof — dvije sati ustaša, Varaždin — snage nepoznate, Ludbreg — jedna pojačana bojna ustaša...« (vidi dok. br. 1—2, str. 114, k. 119/1 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta). U odgovoru nije rečeno kakav je zadatak dat Trideset trećoj diviziji, niti kakva je situacija u Zagorju. Pomenuta divizija orijentisana je za dejstvo u Moslavini (vidi dok. br. 21, 33, 103 i 110).

⁷³ Vidi dok. br. 77.

⁷⁴ Petar

⁷⁵ Srećko Manola je tada bio pomoćnik komandanta Mornarice NOV Jugoslavije.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
855	20.11.		V.Š.	Banija: 19. II. odbijeni ispadi di- jelova 1. kozačke div. od Petrinje i Komareva prema Bijelniku — Blinji i Gorama i nanijeti im gubici. ⁷⁶
857	19.11.	14,30	V.Š.	<p>1.) Predlažemo za unapređenje u čin general-majora Matetića Vladu, pukovnika, kmdta X korpusa.</p> <p>2.) U čin pukovnika sljedeće potpukovnike: Oreščanin Bogdana, načel. I odjela G.Š.H., Engel Iliju, načeln. II odjela G.Š.H.⁷⁷, Antić Vin-ka, komdta XXVIII div., Stanivuković Milana, kmdta XII div., Šakić Mićuna, kmdta XIX div., Pavlović Iliju, šefa inf. odsjeka G.Š.H.</p> <p>3.) U čin potpukovnika sljedeće majore:</p> <p>Jerković Mate, šef oper. odsjeka G. Š.H.</p> <p>Magašić Mauricije, šef ekonom, odj. G.Š.H.</p> <p>Grubor Nikola, načel. IV korpusa</p> <p>Šašić Jefto, šef ob. odsjeka G.Š.H.</p> <p>Dr Kronja Tomislav, šef. san. odsj. IV korp.</p> <p>Bjelajac Stanko, kom. VII div.</p> <p>Pavlović Mićun, načeln. VIII div.</p> <p>Vidović Nikola, oer. of. VIII div.</p> <p>Dasović Martin, kom. 34. div.</p> <p>Nenezić Rade, načel. VI korpusa</p> <p>Zarković Grujica, šef san. odsj. VI korpusa,</p> <p>Antolović Josip, kom. 33 div.</p> <p>Štok Izidor, kom. 32 div.</p> <p>Opsenica Stevan, oper. of. XI korp.</p> <p>Perhavec Stanko, načel. XI korpusa</p> <p>Kleut Perica, kom. 35 div.</p>

⁷⁸ Vidi dok. br. 75.

⁷⁷ Poginuo u ljeto 1944 god. u selu Gornji Mikleuš, u Moslavini, kao načelnik Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Vojvodić Dimitrije, načel. XIII div. Popović Tomica, zamj. kom. XIX div. Biočić Ante, načeln. XIX div. Marinković Ivo, ⁷⁸ kom. ist. grupe odr. VI korp. Vukelić Savo, kmdt. oper. štaba za Istru.
				4.) U čin potpukovnika: Balen Šime i Crnobrnja Bogdan. Posljednja dva nemaju čina, ali ih predlažemo za zamjenike komdta korpusa. ⁷⁹
				5.) U čin majora sljedeće kaptane: Stanković Đuru, šefa ob. otsj. IV korp. Bakrač Đuru, kom. 3 brig. VII div. Grmušu Radu, kom. 1. brig. VII div. Milojević Radu, kom. 2 brig. VII div. ⁸⁰ Kukić Miloša, kom. 3 brig. VIII div. Mikašinović Simo, zamj. kom. 2 brig. VIII div. Bogdanović Jovan, načel. 28 div. Miščević Mihajlo, šef. pers. otsj. IV korp. Brunović Milan, pomoćnik nač. X korp. Korać Miloš, kom. brig. 33 div. Kučiš Stjepan, kom. brig. 32 div. Bobetko Mijo, kom. brig. 32 div. ⁸¹ Drakulić Veljko, šef ob. otsj. XI korp. Ratković Bude, kdt II ličkog područja. Mamula Bogdan, kom. brig. XIII div.

⁷⁸ Narodni heroj, poginuo 1944 godine.

⁷⁹ Šime Balen za Deseti, a Bogdan Crnobrnja za Šesti korpus.

⁸⁰ Narodni heroj, poginuo 1944 godine.

⁸¹ Poginuo 23. marta 1944. god. kod sela Globočec (Marija Bistrica) u borbi protiv ustaša i žandara.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				<p>Damjanović Dane, kom. brig. XIX div.</p> <p>Gvardiol Ante, kom. brig. XIX div.</p> <p>Čorković Dušan, kom. Papučko-krndijskog područja.</p> <p>Sužnjević Nikola, kmdt. Bilogorskog područja.</p> <p>6.) U čin majora:</p> <p>Pekić Dušan, načel. 34 div., dosada nije dobio čin.</p> <p>Joka Milan, kom. brig. 12 div., nije imao čin¹.</p> <p>Kreča Dušan, kmdt. brig. 28 div. nije imao čin.</p> <p>Senjug Ivan, kom. brig. 12 div.⁸² nije imao čin.</p> <p>Rkman Dušan, kmdt. Kord. podr. nije imao čin.</p> <p>Za unapređenje nižih oficira dostaviti ćemo predloge pismeno. Molimo po mogućnosti ukaz dostavite depešom.</p> <p>Predlažemo za čin majora dosadašnjeg poručnika Vukomanović Pavla, koji je bio poručnik u Španj. ratu, a sada je na radu u Štabu VI korp.</p> <p>Predlažemo za čin majora Pavlović Radu, dosadašnjeg poručnika, sada šefa Intendanture VI korp. Obzirom na dosadašnji rad zaslužuje čin majora.</p>
859	19.11.	15,34	VIII korp.	<p>Šaljite hitno direktno za V.Š. predloge za oficire koji zaslužuju viši čin. Mi smo poslali direktno za više oficire 19. div., tj. za kapetane koji zaslužuju čin majora i ostale više oficire. Predložite i starije vodnike koji zaslužuju oficirski čin.</p>

⁸² Narodni heroj, poginuo 22. avgusta 1944. god. kod Grubišnog Polja kao komandant Dvanaeste NOU brigade.

Broj Datum Sat Kome Sadržaj depeše

- 860 21.11. 08,35 VI, X K. Pošaljite hitno predloge za više
XIII div. oficire koji zaslužuju unapređenje u
viši čin. Važi za one za koje još niste
tražili ispravku. Predložite također
i starije vodnike koji zaslužuju ofi-
cirski čin.
- 862 19.11. 16,50 VI, VIII, Mnogi oficiri po štabovima i je-
X korp. dinicama upotrebljavaju se čak i za
najsitnije poslove. Isto tako mnogi
oficiri sami ne paze na svoje dosto-
janstvo i ugled. Sve to krnji ugled
našeg oficirskog kadra i vojske. Na-
ređujemo da sa ovakvim postupcima
i ponižavanjem našeg oficirskog ka-
dra prestanete i da sami oficiri paze
na svoje dostojanstvo i ugled. Za
prestupe po ovome najstrožije ću po-
stupiti. Naređenje saopćite svim ofi-
cirima na potpis.
- 864 21.11. 10,42 XIII di- Ukazom V.Š. komandant divizije
vizija Kovačević⁸³ unapređen je u čin pu-
kovnika.
U slučaju velikih teškoća za is-
hranu i pomanjkanja izgleda za us-
pješne operacije možete jednu bri-
gadu prebaciti da djeluje na sektoru
sjev. od pruge Ogulin — Vrbovsko
u sadejstvu s Karlovačkim odredom.
- 866 21.11. VIII korp. Čim se poboljša vrijeme poslat
ćemo vam jednu bateriju brdskih
topova. Već sada spremite što veći
broj tovarnih konja sa priborom.
Datum i pravac kojim ćemo topove
poslati javit ćemo naknadno.
- 867 21.11. X korp. Uzmite pod vašu komandu Treći
diverzantski bataljon.⁸⁴ Pojedine nje-

⁸³ Veljko

⁸⁴ Vidi dok. br. 22.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
------	-------	-----	------	----------------

gove čete mogu se operativno staviti pod komandu najbližeg odreda. Treba kontrolirati rad diverzanata, diverzije izvodite planski i brinuti se o snabdjevanju diverzanata.

870	21.11.		V.Š.	<p>Predlažemo za zamjenika komandanta korpusa i to:</p> <p>IV korpus: majora Bjelajca Stanka, do sada kta VII div.</p> <p>VI korpus: Crnobrnja Bogdan, bivši kdt. brigade i Zone; kao ranjen bio u oblasnom N.O.O.</p> <p>VIII korpus: potpukovnika Maksa Baće, kdta 26 div.</p> <p>X korpus: Šime Balena, komesara grupe i brigade, bivšeg člana izvrš. odbora Zavnoha.</p> <p>XI korpus: major Opsenica Stevan, dosada šef oper. oteka štaba istog korpusa.</p> <p>Za kdanta VII div. majora Mićuna Pavlovića, do sada načelnika štaba VIII div.</p> <p>Za kdanta XXVI divizije majora Antu Biočića, do sada načelnika štaba XIX div.</p> <p>Predložili smo za čin potpukovnika, Bjelajca, Crnobrnju, Balena, Opsenicu, Pavlovića i Biočića.</p> <p>Molimo hitno rješenje po prednjem.</p>
87121	11.		V.Š.	<p>U vezi vašeg naređenja od 19.11. molimo za objašnjenje kojim se obzirima treba naročito rukovoditi pri dostavljanju predloga za unapređenje.</p>
872	21.11.	16,10	VIII korp.	<p>Predložili smo V.Š. za zamjenika kdta Korpusa Maksa Baća, za kta 26.</p>

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				div. majora Antu Biočića. ⁸⁵ Čim dobijemo rješenje javit ćemo.
876	22.11.	8,20	VI korp.	Šaljemo 5 nastavnika za školu za vezu, ⁸⁶ od kojih jedan za kmdta škole. Nastavnici će predavati: službu veze, telefoniju i elektrotehniku, radiotehniku, kucanje po sluhu, ratnu službu i topografiju.
877	22.11.	9,20	V.Š.	Molimo upute za ustrojstvo vojnih sudova u korpusu i korpusnoj oblasti. ⁸⁷
879	22.11.	09,15	Mornarica	Nemamo veze s Primorjem i koliko znademo ne možemo primiti materijala. Nastojimo saznati situaciju i ako bude moguće organizovat ćemo kanal. Javite sve što znate o Primorju i otocima. Mi znademo da su dijelovi 392. leg. div. u Senju i da drže cestu za Zutu Lokvu — Otočac i Ogulin. Za Novi — Jablanac, Sv. Juraj i Karlobag ne znamo.
882	22.11.	8,50	XIII div.	Štab ⁸⁸ nam javlja da u Novom nema neprijatelja. Hitno provjerite jer je potrebno organizovati prihvata savezničkog materijala. Hitno javite situaciju u Primorju i što znadete o otocima. ⁸⁹ Štab II obal. sektora se

⁸⁵ Naredbom Vrhovnog štaba od 20 marta 1944 god., za komandanta Dvadeset šeste divizije postavljen je Božo Božović, a Ante Biočić za načelnika štaba.

⁸⁶ U to vrijeme Glavni štab je formirao oficirsku školu br. 2. — sjeverno od r. Save, koja je u svom sastavu imala i kurs za vezu. Južno od Save bila je oficirska škola br. 1, sa istim kursevima kao i škola br. 2: za vezu, artiljeriju i pješadiju (vidi dok. br. 6—3 i 7—3, k. 475 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁸⁷ Vidi dok. br. 9—1, k. 15 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta.

⁸⁸ Odnosi se na Štab Drugog obalskog sektora.

⁸⁹ Depešom od 23 februara 1944 god. (dok. br. 1—2, k. 119/1 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta) Štab divizije je izvijestio da se otoci Pag i Rab nalaze u rukama NOV.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				vraća na svoj teren, vjerojatno na otoke. Štab XI korpusa naređuje da aktivirate brigadu na sektoru Brinje — Jezerane.
884	22.11.	VIII korp.		Najhitnije uputite u V korpus svoje vazduhoplovno, tenkovsko i šofersko osoblje, bez obzira na kome se položaju nalazi. Od svega ovoga ljudstva ne smijete nikog zadržati. Ljudstvo ima biti dobro odjeveno i naoružano. Javite kad i koliko ste stručnjaka uputili.
887	22.11.	X korp.		Javite kada i koliko ste oružja primili od nas posljednjom pošiljkom.
890	22.11.	XIII div.		Odmah uputite sve ljudstvo 2 autočete u Prvo ličko područje.
893	22.11.	V.Š.		Banija: 21.11. odbijen ispad jedne bojne ustaša i Njemaca iz Petrinje prema Gori. ⁹⁰ Pobijeno 47, ranjeno 92. Pokuplje: Ovih dana poslije dvodnevne borbe odbijeni napadi ustaša iz Karlovca. ⁹¹ Zarobljeno 10, pobijeno 37 ustaša i 4 oficira. Lika: 19.11. odbijen ispad 19 bojne iz Otočca prema Podumu. Pobjeno 20 ustaša. 20.11. odbijena kolona 800 ustaša sa 1 tenkom iz Otočca prema Podumu sa gubitkom 80 izbačenih iz stroja. ⁹²
894	22.11.	V.Š.		Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugosl. Mi muslimani, zajed-

⁹⁰ Vidi dok. br. 111

⁹¹ Vidi dok. br. 85.

⁹² Vidi dok. br. 86.

Broj Datum Sat Kome

no sa Srbima i Hrvatima V. Kladuše i okoline, šaljem vama, Nac. kom. osi. Jug., na čelu koga se nalazi naš voljeni komandant, maršal Jugosl. i vođa naših naroda drug Tito, naše tople i plamene pozdrave. — Okupljeni na ovome zboru, iako smo pod fašističkim terorom bili vezani i progonjeni, izražavamo vama N.K.O.J. povjerenje o daljnjem vođenju naših naroda svetom cilju oslobođenja.

Mi vam se zavjetujemo da ćemo pojačati svoj udio u narodno-oslobodilačkoj borbi i zajedno sa našom braćom Srbima i Hrvatima boriti se za demokratsku federativnu Jugoslaviju u kojoj će naša napaćena Bosna imati svoju slobodu.

Živio N.K.O.J., naša privremena vlada!

Živio vođa naroda Jugoslavije, naš voljeni drug maršal Tito! Živila federativna i demokratska Jugoslavija!

Živila slobodna Bosna i Hercegovina!

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Prisutni na zboru 2.000 jednoglasno primili.⁹³

- 898 22.11. 18,41 X korpus Nastojte svakako pronaći i poslati radiostanicu u Zagorje, jer je ta veza vrlo važna.
- 901 23.11. 10,00 V.Š. Da li ste unapredili u predložene činove sve oficire za koje smo vam poslali predlog ili samo zamjenike kdanta korpusa.

⁹³ Zbor je održan povodom prelaska Huske Miljkovića i muslimanske milicije na stranu NOV Jugoslavije.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
902	23.11.	VIII korp.		Pošaljite u Vrhovine 20 slušača za kurs rukovodilaca za vezu, 20 za telefonske mehaničare, 10 za radio-telegrafiste. Slušaoce prikupite i šalžite odmah. Ljudstvo treba biti probrano iz svih jedinica.
903	23.11.	V.Š.		Naše jedinice zauzele su otoke Rab i Pag. XIII div. zauzela Zlobin i Plaše i vrši pritisak u pravcu Kraljevice. ⁹⁴
905	23.11.	II obal. sektor		Novi je u nepr. rukama. Slobodnog kanala nemamo. Nastojat ćemo da ga stvorimo. Artilerice ćemo nastojati poslati. Rab i Pag u našim rukama. Javite kad krenete za Primorje.
907	24.11.	V.Š.		Zagorje: Porušen most na pruzi Križevci — Koprivnica kod Majurca. Turopolje: 13.11. miniran vlak na pruzi Zgb. — Bgd. kod Vel. Gorice. ⁹⁵ Bos. Krajina: 19. i 20.11. naše muslimanske jedinice razoružale 31 žandara na cesti Ostrožac — Cazin. ⁹⁶
908	24.11.	V.Š.		U jedinicama VIII korpusa osjeća se veliki nedostatak dalmatinskih kadrova, naročito vojnih rukovodilaca, što nepovoljno utječe na njihov razvoj i stanje u Korpusu uopće. Dalmatinsko ljudstvo u dotičnim jedinicama teško i sporo se privikava na starješine nedalmatince. Zato molimo da se iz I i II korpusa odredi veći broj nižih i viših rukovodilaca,

⁹⁴ Vidi dok. br. 99.

⁹⁵ Vidi dok. br. 88.

⁹⁶ Vidi dok. br. 87.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				naročito vojnih — Dalmatinaca, za popunu VIII korpusa.
909	24.11.		34 div. 2umb.[erak]	Izvidite i javite kuda odlaze nepr. snage sa prostora: Su [^] ja — Sisak i koje su to snage. Kakve koncentracije nepr. vrši oko Zumberka i sa kakvim namjerama. ⁹⁷
910	24.11.	12,38	VI korp.	Obustavite za sada prebacivanje hrane preko Save. Naknadno ćemo javiti kad trebate uputiti transport. Ovo je radi prolaza jačih nepr. snaga od Bihaća prema Sunji. ⁹⁸
912	24.11.15,30		VIII korp.	Tražili smo od V.Š. da iz I i II korpusa odredi veći broj kadrova Dalmatinaca za popunu vašeg korpusa.
913	24.11.	15,36	VIII korp.	Majora Popovića ⁹⁹ odredili smo za šefa op. ostsjeka XI korpusa. Naredili smo XIX div. da ga uputi na novu dužnost.
914	24.11.	15,25	VIII korp.	Naredili smo Štabu XIX div. da pristupi formiranju Zadarskog i Primorskog odreda. To zahtijeva tamošnja situacija. Niste trebali narediti rasformiranje Zadarskog odreda, koji je neophodan za zadarski kraj. ¹⁰⁰
916	25.11.	09,25	V.Š.	Saveznička avijacija bombardovala 22.11. Zagreb. Pogoden Okru-

⁹⁷ Na Zumberku su se nalazile snage Prve kozačke konjičke divizije i dvije bojne (Trinaesta i Trideseta) ustaša (vidi dok. br. 1—2, k. 119/1, str. 118—2/1—10, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

⁹⁸ Odnosi se na pokret Prve brdske divizije (vidi dok. br. 13 i 148).

⁹⁹ Tomica Popović

¹⁰⁰ vidi izvještaj Devetnaeste divizije i Štaba Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda (dok. br. 2, 34, 80 i 109).

Broj Datum Sat Kome

žni ured, tvornica Union, nemačke barake, i druge zgrade. Ima dosta žrtava kod vojske i naroda.¹⁰¹

918	24.11.		XIII div.	Ako imate dobru zamjenu za Viktora Bubnja, onda ga uputite kao avijatičara ovamo.
919	25.11.	10,10	X korp.	Za zamjenika kta vašeg korpusa postavljen Sime Balen, koji je unapređen u čin potpukovnika.
921	24.11.	18,02	VI korp.	Za zamjenika kta vašeg korpusa postavljen je Crnobrnja Bogdan, koji je unapređen u čin potpukovnika.
922	24.11.		Zumber.[ak]	Javite štete u Zagrebu od bombardovanja, naročito na aerodromu. ¹⁰²
923	24.11.	15,30	VIII korp.	Za zamjenika kta vašeg korpusa postavljen je pukovnik Todorović Voja. Tražite od V.S-a da se uputi na dužnost.
924	24.11.	15,30	VIII korp.	Odobravamo da postavite predložene drugove u komande područja.
925	24.11.	15,45	VIII korp.	Za kta. XX div. V.Š. je postavio majora Uzelca Miloša, načelnika Štaba VI div. Tražite imenovanog da dođe na novu dužnost odmah.
926	24.11.	15,45	VIII korp.	Posvetite naročitu pažnju uzdizanju domaćih — dalmatinskih kadrova. Po ocjeni Štaba XIX div. major Biočić ¹⁰³ može biti kdt. divizije. Imajte to u vidu pri rasporedu kadrova u buduće.

ioi i io2 dnevno izvješće — dok. br. 141.

¹⁰³ Ante

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
927	24.11.	15,45	VIII korp.	Javite rezultat bombardovanja Zadra i Šibenika. ¹⁰⁴
929	25.11.	19,18	V.Š.	Lika: 23. II. vođene borbe oko Perušića i Otočca i nepr. odbačen sa gubicima preko 56 izbačenih iz stroja. ¹⁰⁵ Gorski Kotar: 23. II. vođene oštre borbe oko Brinja. ¹⁰⁶ Gubici nepr.: 25 mrtvih, više ranjenih. Hrv. Primorje: Vođene borbe u Hreljinu i Križišću.
930	25.11.	19,30	V.Š.	Molimo direktive za organizaciju ob. službe i vojnih sudova.
932	25.11.	09,15	V.Š.	U toku druge polovine ovog mjeseca, uslijed velikog snijega i sniježnih mećava, nismo bili u stanju poduzeti neke veće operacije. Imali smo od zime 30 mrtvih, a preko 150 teže smrznutih. Snijeg je još velik, ali ne pada. Vrijeme se poboljšava.
933	26.11.	09,30	V.Š.	Formirali smo jednu brigadu od Huskinih pristalica. ¹⁰⁷ U izgledu je da ćemo formirati uskoro još jednu brigadu. Među Huskinim pristalicama osjeća se previranje, diferencijacija. Njemci prijete Huski i pozivaju narod da ga ubije kao izdajnika. Huska se dobro drži i izvodi manje akcije na njemačko-ustaške posade.
«				
937	25.11.		VIII korpus	Štab XIX. div. bio kod nas, naredili mu da formira: 1.) Prominski odred, od Prominske čete, sa zadatkom širenja ustanka

¹⁰⁴ Vidi dok. br. 143

¹⁰⁵ Vidi dok. br. 86 i 109.

¹⁰⁹ O tim borbama vidi dok. br. 77.

¹⁰⁷ Vidi dok. br. 100.

Broj Datum Sat Kome Sadržaj depeše

- 942 26.11. VI korpus Koliki je kapacitet izvora Gojilo u litrama nafte.¹¹⁰
Da li je Krup preuzeo tvornicu vagona u Brodu? Šta proizvodi?¹¹¹
Koliko ima radnika? Tvornica aviona Zemun odakle dobija aluminumske dijelove?
- 944 26.11. V.Š. 1.) Neprijatelj iz Petrinje poduzeo ofanzivu jačim snagama u pravcu Gline. Borbe se vode na liniji Glin-sko Novo Selo — Bačuga — Mlinoge. Na tom pravcu IV korpus će angažovati svoje jače snage.¹¹²
2.) Pravcem Knin — Bihać — Sunja — Sisak prošle: 1. planinska i 4. gorska njem. div.¹¹³ Izgleda da je sad u prolazu i 115 div.¹¹⁴
- 945 26.11. 19,47 VI korp. Iz koje brigade mislite uzeti bataljon za Posavsku brigadu?¹¹⁵ Odakle vam ostale snage za tu brigadu? Kako teče mobilizacija u Posavini?
- 946 27.11. VIII korpus 8. brigada XX div. nalazi se oko Vodica u sjev. Dalm. Javite kako se je tamo našla.¹¹⁶ 2. brig. XIX div. stigla u Bukovicu. Jačina i pokreti nepr. u sjev. Dalmaciji opadaju.

^{1,0} Šesti korpus je 12 marta izvijestio Glavni štab da je kapacitet izvora nafte u Gojilu 280.000 litara dnevno (vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

¹¹¹ Sem što je proizvodila vagone i popravljala lokomotive, tvornica je proizvodila i artiljerisku municiju (vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

^m IM 123 i 12» vidi dok. br. 112 i tom V, knj. 25, dok. br. 12.

¹¹³ Tim pravcem prošla je njemačka Prva brdska divizija (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 78).

¹¹⁴ Ona nije bila na teritoriji Jugoslavije.

¹¹⁵ Posavska brigada nije formirana.

¹¹⁸ O Osmoj dalmatinskoj NO brigadi vidi dok. br. 3, 12, 25 i 104.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
947	27.11.	13,50	V.Š.	Banija: 26. II. jaka njemačko-ustaška kolona iz Petrinje prodire u Glinu. ¹¹⁷ Primorje: 23/24. II. kod Križišća i Zlobina pobijeno 50, zarobljeno 11 Njemaca. ¹¹⁸ 26. II. saveznička avijacija bacila 5 bombi na Zagreb.
948	27.11.		VIII korp.	Da li imate vojno-tehničku radionicu i zadovoljava li vaše potrebe?
950	27.11.		VIII korp.	Dajte predlog za granice vaše korpusne oblasti. Sporazumno sa V korpusom a po uputstvu V.Š. odredite granice prema sjeveru i sjevero-istoku.
952	27.11.		X korpus	Još nam niste odgovorili da li ste primili materijal koji smo vam uputili posljednjom pošiljkom. ¹¹⁹ Skrećemo vam pažnju da na vrijeme odgovarate na svaku našu depešu. Ubuđue strogo vodite računa o tome.
953	27.11.		X korpus	Dajte predlog za granice vaše korpusne oblasti. Trebate obuhvatiti i Međumurje. Precizirajte granicu sa VI korpusom.
954	27.11.		VI korpus	Dajte predlog za granice vaše korp. oblasti. Na istok da obuhvatite do linije Vukovar — Vinkovci — 2u-panja zaključno. Precizirajte granicu sa X korpusom.

¹¹⁸ Vidi tom V, knj. 26, dok. br. 4.

¹¹⁹ Štab Desetog korpusa je odgovorio na tu depešu 6 marta 1944 god. (vidi dok. br. 1/2, k. 119-I u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
957	27.11.	34.	diviz.	Po izvjesnim podacima stigla u Zagreb muslimanska SS divizija. ¹²⁰ Provjerite, saznajte jačinu, sastav i namjere.
958	27.11.	Zumberak, VI i X korpus		Izvjesne njem. snage kreću Knin — Bihać — Sunja. Među njima 1. planinska div. Treba saznati ostale nazive i kuda će dalje.
959	27.11.		Istra	Javite neprijateljsku snagu i pripreme na sektoru Lovrana.
960	27.11.		VIII Korp.	Da li je stigao na dužnost novo-određeni kmdt. XX div. major Uzelac. ¹²¹
961	27.11.		X korpus	Da li ste poduzeli predviđene operacije na sektoru Novi Marof — Varažd. Toplice — Ludbreg. ¹²²
962a	28.11.		V.Š.	Banija: 27. II. pod pritiskom neprijatelj napustio Glinu. ¹²³ Osam aviona bombardovalo Topusko. Lika: odbijeni ispadi neprijatelja iz Otočca i iz Perušića. Pobijeno 54, ranjeno 66. Mi imali 10 mrtvih i 24 ranjena.
965	28.11.		Istra	Dajte predlog kako treba da ide granica u Istri i prema Kastvu, sa Slovencima. Vodite računa da tom granicom bude obuhvaćen hrvatski živalj.
967	28.11.	16,15	Gl. št. Slovenije	Molimo dajte mišljenje za francušku korpusnih oblasti između našeg XI korp. i vaših jedinica orijentisa-

¹²⁰ Riječ je o Trinaestoj SS diviziji.

¹²¹ Miloš

¹²² Vidi izvještaj Desetog korpusa od marta 1944 god. u tomu V, knj. 25.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				nih prema Istri, Kastavštini i Gorskom Kotaru. Ovo je potrebno da sporazumno odredimo, radi organizacije vojno-pozadinske vlasti na tim područjima.
969	28.11.		V.Š.	Molimo da naredite V korpusu da nam pošalje tražene kadrove — muslimana za novoformirane musijedinice, koji su nam neophodni.
971	28.11.		V korpus	Molimo uputite nam Teufika Pletilića zvanog Fiko, načelnika štaba vaše VIII brig. Isti nam je potreban za novu muslimansku jedinicu. Javite da li i kada ga šaljete. ¹²⁴
973	28.11.	08,22	VI korpus	Na kurs za vezu treba pozvati 15 drugova za rukovodioce za vezu, 15 za telefonske mehaničare i 15 za radiotelegrafiste iz vašeg i isto toliko iz X korpusa. Javite X korpusu kada i gdje će kurs otpočeti i ostale detalje.
974	29.11.		X korpus	U školu za vezu kod VI korpusa poslat ćete 15 drugova na kurs za rukovodioce za vezu, 15 za telefonske mehaničare i 15 za radiotelegrafiste. Obratite pažnju na izbor slušalaca. VI korpus će vam javiti mjesto i početak kursa.
975	29.11.	08,14	VI korp.	Za načelnika našeg štaba određen je potpukovnik Jerković Mate, a za komandanta 28 div. major Nenezic. ¹²⁵

¹²⁴ Teufik Pletilić nije išao u jedinice Glavnog štaba Hrvatske, već je zadržan kod Petog korpusa.
¹²⁵ Radojica

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Čim Nenezić preuzme dužnost, uputite Vinka Antića ¹²⁶ u naš štab.
976	29.11.		V.Š.	Predlažemo za unapređenje u čin majora kapetana Pajić Milica, komandanta bataljona protiv pete kolone, i kapetana Bunjevca Gaju, bivšeg kom. part. odreda. Predlažemo za čin majora dosada kapetana Perić Ignjatiju, načelnika Štaba Unskog sektora.
982	28.11.		XIII div.	Pošto imate vezu sa Korpusom, ¹²⁷ obustavljamo radiovezu s vama.
984	29.11.	13,50	V.Š.	Zumberak 26. II. napali ž. st. Horvati na pruzi Zagreb — Karlovac, zarob. 24 domobr., plijen 30 pušaka. Ubijeno 10 ustaša. Uništen oklopni vlak. ¹²⁸ Banija: 27. II. kod Gline gubici neprijatelja 80 mrtvih i ranjenih. ¹²⁹
992	29.11.		V.Š.	Imamo nekoliko komandanata brigada i jednog komandanta korpusa koji su vazduhoplovci. Teško bi popunili njihova mjesta, u slučaju da ih pošaljemo kao vazduhoplovce. Molimo objašnjenje.

126 Vinko Antić je postavljen za komandanta Trinaeste divizije.

¹²⁷ Odnosi se na Jedanaesti korpus.

¹²⁸* Vidi dok. br. 148.

BR. 114

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 29 FEBRUARA 1944
GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ O STANJU I
DEJSTVIMA POTCINJENIH JEDINICA U FEBRUARU¹**

**STAB VIII DIVIZIJE N.O.V.
JUGOSLAVIJE**

A. broj: 48/1944 g.
29. II. 1944 god.

Opći vojni izvještaj za
mjesec februar 1944 g.
dostavlja

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

1) Opća vojnička situacija: Poslije prodora neprijatelja linijom Karlovac — Ogulin i Ogulin — Josipdol — Brinje i dalje za Jadran,² neprijatelj je ovom linijom potpuno ovladao i za nesmetano prolaženje postavio stalna osiguranja od Tounja — Košare — Skradnik na Vojnovac — Modruš, dok pokretna osiguranja daje od Generalskog Stola — Tounj i od Modruša kroz Kapelu do Brinja. Ovaj prodor neprijatelja potisnuo je naše dvije brigade (I, III) na oslobođeni teritorij oko Plaškoga, dok II Brigada izvjesno vrijeme djeluje na sektoru Karlovačkog područja, a 8 ov. mj. prebacila se na sektor Plavča Drage, istovremeno je I Brigada prebačena prema Cetingradu — Kladuši u vezi izmjene situacije sa Huskinom vojskom.⁵ Zbog teže ishrane prebačena je II Brigada sa sektora Plavče — Tuk na teritoriju kotara Veljun, a III Brigada ostaje na sektoru Plaškog. Uglavnom situacija za operacije naše divizije u ovom mjesecu je bila nepovoljna, uslovi za nanošenje neprijatelju udaraca bili su minimalni pošto se je neprijatelj držao uglavnom svojih starih i sigurnih baza i nije se upuštao dublje u naš oslobođeni teritorij gdje bi mu se moglo nanijeti gubitaka.

Posebni zadatak za izvršenje nekih operacija u ovom mjesecu divizija nije dobila. Tako je rad jedinica bio sveden na

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/2, k. 827.

² Odnosi se na prodor 392 legionarske divizije (vidi dok. br. 36, 38 i 69 u ovoj knjizi i dok. br. 39/14, k. 18 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

^a O Huski Miljkoviću kao komandantu muslimanske milicije govori se detaljno u tomu V, knj. 19, dok. br. 26.

izviđačku službu, sređivanje i izvođenje obuke po svim granama.

Situacija na području Karlovac — Ogulin i Ogulin — Brinje je ista,⁴ neprijatelj sa istim snagama vrši manje pokrete i ispade, a saobraćaj i prolaženje vrše samo radi snabdijevanja, dok posljednjih dana situacija na sektoru Glina — Petrinja se izmijenila, neprijatelj se na tom pravcu pojačao i pokušava prodiranje od Petrinje ka Glini.⁵ Ova situacija je uticala na raspored naše divizije⁶ tako da sad naše dvije brigade čekaju daljnji razvoj. Uglavnom I Brigada se angažovala na pravcu Topusko — Glina, dok II Brigada na pravcu Čemerica — Glina, a III Brigada sa dva bataljona približila se do Slunja.

2) Organizaciono stanje: Formirana je jedna brigada (Karlovačka) koja je ušla u sastav naše divizije,⁷ ta brigada još uvijek djeluje van sastava divizije na sektoru Karlovačkog područja. Drugih promjena nije bilo.

3) Ocjena štabova: Štabovi naših brigada uglavnom zadovoljavaju i isti su sem Štaba II Brigade gdje su izvršene izmjene. Od štabova, Štab I Brigade je dobar i pravilno se razvija i pravilno ulazi u situaciju.

Štab II Brigade: tu su se izvršile promjene, za komandanta je postavljen bivši operativni oficir divizije potpukovnik Nikola Vidović, za komesara brigade je postavljen drug Tomić Stevo, bivši komesar Haubičkog divizionu, još u tom štabu nalazi se kapetan Adamik⁸ koji vrši dužnost operativnog oficira, dobar je i pokazao je u svome radu dosta dobru volju i spremu.

Štab III Brigade bez promjene, taj štab je u punom razvitku ka svojim dužnostima.

Štab Brdskog divizionu: u ovom štabu je izmijenjeno — komesar i zamjenik komesara su poslani u pješadijski bataljon II Udarne brigade, dok je na mjesto komesara došao komesar Duduković Dmitar, pošto taj drug je slabijeg zdravlja i nije mogao izdržati u pješadijskom bataljonu. Također komandant divizionu vratio se sa kursa i sad ovaj štab, s obzirom na iz-

⁴ O ranijoj situaciji na pomenutoj prostoriji govori izvještaj od 21 januara 1944 god., objavljen u tomu V, knj. 23.

⁵ Vidi dok. br. 91.

⁶ Prema Operaciskom dnevniku Četvrtog korpusa (dok. br. 53/73—5, k. 419, Arhiv Vojnog istoriskog instituta), Osmoj diviziji je naredeno da se sa prostora Plaškog prebaci na prostor Topusko — Vrginmost — V. Kladuša radi sadejstva Sedmoj diviziji u odbrani slobodne teritorije Korduna i Banije (vidi dok. br. 111 i 112).

⁷ Vidi dok. br. 100.

⁸ Augustin

mjene i obrazovanje koje je postigao komandant na kursu, [izgleda] da će zadovoljiti.

4) Vojnička obuka: Vojnička obuka izvodila se po jedinicama pošto je to baš u ovom mjesecu situacija omogućila. Naravno kod I i II Brigade, koje su imale više odmora, izvođena je stalna obuka po četama i vodovima, dok obuka u većem sastavu nije se mogla izvesti usljed nevremena. Također u III Brigadi rađeno je vojnički nešto u početku mjeseca praktično, a posljednje vrijeme njihov rad se sveo na više teorno izgrađivanje. Kod ostalih jedinica naše divizije: Divizion, Cete za vezu, Izviđačke čete i Sanitetske čete održavali su se neprekidni časovi kad su bile jedinice u mjestu. U ovom vremenu održava se uz Štab divizije kurs veze, gdje taj kurs posjećuje 20 drugova iz četa za vezu brigada i divizion, isto tako održava se i inženjerski kurs. Do sada mnogo se prakticalo sa konferencijama i tako se gubilo vrijeme na same konferencije, dok smo sa tom praksom sada prekinuli i pristupilo se je — umjesto održavanja konferencije održavati predavanja i časove svim starješinama i borcima, a zatim pristupiti će se ispitima (propitivanju) i zavesti će se stalna kontrola nad podređenim jedinicama kako se je pristupilo izvršenju.

5) Vojnička i politička situacija: Uspjehe koje je naša divizija polučila u prošlom mjesecu iskoristili smo za podizanje i popravlanje i vojničkog i političkog stanja. Nivo vojničkog i političkog znanja je u posljednje vrijeme podignut. Vojnički jedinice mnogo bolje stoje, to se vidilo iz posljednjih pokreta gdje su jedinice pokazale mnogo više marševske sposobnosti i discipline, dok borbenost za sada nije isprobana. Također i političko stanje je bolje, politički su prestupi sasvim smanjeni. Bjekstva kod svih jedinica su neznatna, sem kod III Brigade gdje ima nešto više. Na popravak i vojničkog i političkog stanja uticalo je što su se jedinice dovoljno odmorile i sada se pojavljuje želja za akcijama.

6) Način i kvalitet ishrane, zdravstveno stanje jedinica i njino poboljšanje: Ishrana kod svih jedinica sem III Brigade vršena je preko sela i bila je dosta dobra, dok kod III Brigade je bila lošija na sektoru Plaškog a pored toga što je bilo teško doturanje hrane sa Korduna. Sada je ishrana i kod III Brigade bolja pošto je put prolazan i što je jedan dio brigade prebačen na sektor kotara Slunj.

Zdravstveno stanje je zadovoljavajuće i bolje je nego prošli mjesec. Bilo je svega 6 slučajeva pojave trbušnog tifusa i prehlada je smanjena. Promjena vremena, tj. kad nastane kišovito vrijeme i blatnjav teren, a kako je opet jedan dio bo-

raca ostao bez obuće, ovo će uticati na razboljevanje ljudstva. Higijena: Po pitanju higijene održavaju se predavanja kod svih jedinica i nastoji se ubijediti stakog pojedinca o potrebi pridržavanja čistoće i na tom se prilično uspjelo i manje su pojave koje su proizilazile od nepridržavanja higijenskih propisa. Divizijski sanitet se zadnje vrijeme angažovao toliko da u potpunosti sanitetska služba funkcioniše u ovoj diviziji.

7) Planovi za buduće operacije:⁹

S obzirom na raspored naše divizije i teritorij na kome nam je zgodnije djelovati mogli bi postavljati zasjede na komunikaciji Karlovac — Ogulin i izvršiti likvidaciju neprijateljske posade u Bosiljevu koja je jaka od jedne do dvije satnije. Drugih predloga nemamo.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
A.¹⁰ Backović

Komandant, p-pukovnik:
M.¹¹ Šumonja

(M. P.)

⁹ O naredbama za dalja dejstva vidi tom V, knj. 25, dok. br. 8, 46, 50, 55, 59, 81 i 115.

¹⁰ Aleksandar

¹¹ Miloš

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 29 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJ O STANJU SLUŽBE VEZE OD 25 JANUARA DO 25 FEBRUARA¹

**STAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE**

Br. 10/44

Dana 29. februara 1944.

Predmet: Izvještaj o službi
veze od 25. I. do 25. II. 1944.
dostavlja.—

ŠEFU SEKCIJE ZA VEZU ŠTABA VI. KORPUSA N.O.V.J.

U gore navedenom vremenu stanje službe veze ove divizije jest slijedeće:

Brojno stanje čete za vezu XVIII. brigade i voda za vezu pri štabu ove divizije, obzirom na nedostatak materijala, zadovoljava.

Stručna sposobnost ljudstva u četi za vezu XVIII. brigade i vodu za vezu pri štabu divizije zadovoljava u telefonskoj službi, dok signalno-optičku službu ne uvježbavamo, pošto nemamo optičkih aparata. U XVIII. brigadi za signalizaciju sa barjacima osposobljeno je 10 drugova za samostalan rad, dok ostali donekle savladavaju Morzeovu azbuku, koja se stalno uvježbava u obje od navedenih jedinica. Dosada signalizacija sa barjacima nije bila u praksi primijenjena.

Stručna sposobnost rukovodećeg kadra u XVIII. brigadi ne zadovoljava u potpunosti, dok je u vodu za vezu pri štabu divizije dobra.

U posljednjem periodu vremena nije bilo nikakvih vojnih operacija² i zbog učestalih pokreta veza se je u većini slučajeva održavala ordonansima i kuririma. Pošto je u tom vremenu u sastavu divizije bila samo XVIII. brigada, to su se štab divizije i štab brigade uvijek nalazili u neposrednoj blizini, pa nije postavljena telefonska veza. Između štaba brigade i bataljona održavala se veza ordonansima i kuririma, tek je rede postavljana telefonska veza.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4/12, k. 882—A.

² Divizija je kroz pomenuti period vršila diverzije na željezničkoj pruzi Beograd — Zagreb (vidi dok. br. 90).

Tehničkog materijala za vezu u naznačenom vremenu nije ništa zarobljeno. Gubitaka u ljudstvu i materijalu također nije bilo.

Po naredjenju komandanta divizije izdano je za potrebe diverz. čete 4 km. poljskog kabla, sa kompletnim priborom za odmotavanje, koji do danas nije vraćen.

Tehničkih radionica nemamo, već radi pokretljivosti jedinica imade u svakoj od navedenih jedinica po jedan telefonski mehaničar.

Održan je kurs za vezu u vremenu od 8. februara do 25. februara 1944. Bilo je 96 radnih sati u tih 17 dana, a pređeno je slijedeće gradivo: elektrotehnika 23 h., telefonija 20 h., linijska služba 8 h., signalna služba 3 h., služba veze 10 h., ratna služba 20 h. i čitanje karata 12 h. Od navedenih predmeta pređeno je sve gradivo koje je predviđeno za kurseve za vezu.

Na kursu bilo je 10 drugova i to iz čete za vezu XVIII. brigade i voda za vezu pri štabu divizije, pošto druge jedinice u početku kursa nisu bile u sastavu ove divizije.

Kurs je održan za vodnike i desetare, te je od navedenih drugova osposobljeno 6 za vodnike, a 4 za desetare, o čemu se u prilogu dostavlja spisak polaznika kursa, njihove karakteristike i ocjena.³ Drugovi koji su bili na kursu pokazali su veliku volju za službu veze, te su u većini pređeno gradivo dobro svladali. Iste drugove upotrijebiti ćemo za rukovodstvo čete za vezu u novoosnovanoj Osječkoj brigadi.⁴ Napominje se da je ispitu drugova polaznika kursa za vezu prisustvovao drug pomoćnik šefa sekcije za vezu VI korpusa N.O.V.J.

Ima uslova da se održi slijedeći kurs za vezu, na koji će biti pozvani rukovodioci čete za vezu XVIII. brigade, počam od desetara do zamj. komandira, obzirom da isti kadar nije dovoljno upoznat sa tehničko-teoretskim znanjem. Za vrijeme trajanja kursa, t.j. do povratka drugova u svoju četvu, popunit će se kadar sa drugovima koji su sada završili kurs.

Nastavu na kursu izvodio je referent za vezu ove divizije (elektrotehnika, linijska služba, čitanje karata) i drug Škrlec Franjo koji je završio kurs za vezu u Lici (telefonija, služba veze, signalna služba i ratna služba).⁵ Kurs za vezu nije bio prekidan.

Stručnu nastavu u jedinicama izvodi komandni kadar po pravilima službe veze, uz nadzor i instrukcije referenta za vezu.

³ i ⁸ Redakcija ne raspolaže tim spiskovima.

⁴ Osječka NO brigada je formirana 1 marta 1944 god. (vidi tom V, knj. 19, dok. br. 182).

⁵ Odnosi se na kurs za vezu pri Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

BR. 114

ZAPOVIJEST ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 29 FEBRUARA 1944 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA ORGANIZACIJU ODBRANE SLOBODNE TERITORIJE BUKOVICE¹

ŠTAB
XIX. DIVIZIJE NOVJ
29. II. 1944. g.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Novi Grad — Knin — Šibenik 1 : 100.000)

- I. Podatci o neprijatelju: Neprijatelj — četnici² namjeravaju u toku 1. marta izvršiti napad u pravcu oslobođenog teritorija Bukovice i to koncentrično prema zaseoku Crnobrnja (Modrino Selo)³ sljedećim snagama:
1. Sa letećom brigadom (jačina do 500 ljudi) iz Benkovca u pravcu Crnobrnje, s tim da do 5 časova zaposjednu sa lijevom kolonom selo Birkić — kota 658 (Prošek), sa centralnom kolonom M. Gospa (kota 450) — raskrsnica s. Medvide i desnom kolonom Rodaljice — kota 493 (Bijelina).
 2. Sa Skradinskom kolonom u jačini 200 ljudi istoga dana da izbije desnim krilom na Debelo Brdo (kota 365), a lijevom kolonom preko Dobropoljaca da hvata vezu sa Rodaljicama.
 3. Kistanjskom kolonom da nastupa u pravcu Modrina Sela i da izbije na liniju Nunić — Šuša, a desnom kolonom preko Ivoševaca prema selu Đurići.
 4. Sa kolonom iz Radučića (jačina do 600 ljudi) — od Radučića preko Trivića, Kanazira na Obruč (kota 300) na putu između Biovičina Sela i Ervenika, dok bi sa lijevom kolonom išli prema zaseoku Đurići (Biovičino Selo) i hvatala vezu sa kolonom iz Kistanja.

Na ove položaje neprijateljske kolone moraju izbiti 1. marta o.g. do 5 časova ujutro, kada bi komandant Radučićke kolone sa svojih položaja sa 3 uzastopne bombe dao nalog za

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—1/3, k. 517.

² Odnosi se na pripadnike četničke Dinarske divizije.

³ Napad je izveden 1 marta 1944 god. (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 41).

napad. Kod neprijatelja odziv je: **Ručica**, a lozinka **Rudnik**; zvučni znaci: 2 zvižduka poziv, a 2 zvižduka odziv; pozivanje: o **Miloše** — poziv, o **Uroše** — odziv. Opći znaci raspoznavanja: 1 bomba i 2 metka poziv, 1 bomba i 1 metak i dizanje kape u vis na pušci desnom rukom po 2 puta za poziv i odziv.

Naše snage: Zadarski odred u Dobropoljcima, bataljon S.D.P. Odreda u Bijelini. Kninski odred u Erveniku, 3. bataljon II. brigade u Biovičinu Selu, tri bataljona II. brigade u Bilišanima. Naše namjere: sačekati neprijatelja u zasjedi pri polasku na pomenute položaje i sprečavanje upada na oslobođeni teritorij, u cilju izvršenja prednjega zadatka⁴

NAREĐUJEMO :

Zadarski odred:

Sačekat će kolonu iz Skradina na Straži (kota 342 južno od Debelog Brda) i u selu Rodaljice prema Dubrava Gori sačekati desnu kolonu iz Benkovca.

S.D.P. odred: Sačekat će kolonu iz Kistanja prema Macurama na podesnom mjestu i zatvoriti pravac koloni prema Nuniću i Šuši.

III. Bataljon II.

brigade: Zatvorit će i sačekati kolonu od Ivoševaca prema zaseoku Đurići (Biovičino Selo).

Kninski odred: Sačekat će kolonu od Radučića preko Kanazira za Obruč, između Kanazira i Obruča na pogodnom mjestu sa jednim bataljonom, dok će jednim bataljonom biti u rezervi oko Ervenika i u slučaju potrebe potpomoći bataljon na Obruču.

II. bataljon II

brig. odnosno bataljon koji se nalazi u Zelengradu sačekat će u zasjedi lijevu kolonu iz Benkovca između s. Medvide i sela Bruška na pogodnom mjestu.

II. brigada: Sa jednim bataljonom zatvorit će pravac od Obrovca, a sa jednim bataljonom krenut će najhitnije usiljenim maršem u pravcu Medvide — Rodaljice da potpomogne odbijanje

⁴ O izvršenju pomenutog zadatka vidi dok. br. 41.

Benkovačke kolone, oslobodi snage Zadarskog bataljona iz Rodaljica i potpomogne eventualno i na drugim sektorima Zadarski ili Kninski odred.

Dopunski bata-

ljon: Nalazit će se u Parčiću kao rezerva II. bat. II. brigade.

Znaci raspoznavanja: Puška vodoravno u vis preko dana, a za noć 29. II. na 1. III. **Zatvarač — Zagreb**, a za noć 1/2 **Puška — Pirot**.

Intendantura i sanitet:

Regulisat će sve jedinice u svojoj nadležnosti.

Veza: Međusobno će jedinice održavati vezu — susjedna sa susjednom i sa Štabom ove Divizije koji će se nalaziti u s. Komazec — Žegar, sa osmatračnicom na koti 645 (Prošek).

Sve ostale odredbe i način izvođenja regulisat će pojedine jedinice, pošto se usljed kratkoće vremena ne mogu propisivati detaljnije. Štab Grupe prebacit će ranjene i bolesne odmah južno od komunikacije Skradin — Benkovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik, major:
Biočić, s.r.

Dostavljeno:

Štabu Grupe S.D.P. Odreda
S.D.P. Odredu
Knin. part. odredu
II. brigadi
II. bataljonu i III. bataljonu II. brigade.

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 29 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOVJ O SITUACIJI NA TERENU I O BORBAMA PODREĐENIH JEDINICA U SJEVERNOJ DALMACIJI I LICI¹

STAB
XIX. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 10
29. II. 44. g.

ŠTABU VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Situacija na sektoru koga drži naša Divizija je sljedeća:

I. Brigada nalazi se u Mazinu sa zadatkom djelovanja na komunikaciju Lapac — Srb. Jedinice te Brigade stalno su u kontaktu sa neprijateljem i u neprekidnim sukobima.² Pokušavaju se postaviti zasjede, ali većih uspjeha nije bilo zbog nepogodnog terena i opreznosti neprijatelja, tako da se sve zasjede lako otkriju sa patrolama, dakle prije nailaska glavnine. Operativni izvještaj o svim tim borbama poslaćemo čim bude završen. U toku današnjeg dana također je bila sa jednim bataljonom postavljena zasjeda između Dobrog Sela i Doljana, koju je neprijatelj otkrio i napao sa obadva boka. Borbe su još u toku na liniji Senokos — Brezovac — Zaklopac.

II. Brigada u noći između 23 i 24 o.m. prešla je komunikaciju Otrić — Gračac i spustila se u Bukovicu. O njezinoj aktivnosti još nemamo podataka.³

III. Brigada bila je na sektoru Medak — Vrebac,⁴ odakle je prešla na prostor Janjče — Široka Kula — Ljubovo.³ Tamo vodi besprekidno borbe,⁶ ali operativne izvještaje još nismo

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—1/2, k. 517 A.

² O borbama te brigade na komunikaciji Bihać — Knin vidi dok. br. 102.

³ Brigada je vršila pripreme za organizaciju odbrane Bukovice (vidi dok. br. 108).

⁴ Iako je obezbjeđivala sela Vrebac, Počitelj i Divoselo, Brigada je 8 februara učestvovala u napadu na Bilaj (vidi dok. br. 74).

⁵ Treća NO brigada bila je u operativnom pogledu potčinjena Trideset petoj diviziji, te je njenom zapoviješću od 21 februara (dok. br. 79) premještena na pomenuti prostor.

⁶ Neprijateljske snage (ojačana Trideset prva i Trideset četrta ustaška bojna iz Perušića i Ličkog Osika) pokušale su da se probiju za Otočac preko Ramljana i Lešća, ali su spriječene upornom odbranom jedinica Treće NO brigade (vidi bojnu relaciju Prvog zbornog područja, dok. br. 2/1—23, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

primili. U posljednjim borbama kod Janjča⁷ koje su bile vrlo žestoke i prsa u prsa ranjen je i komandant Brigade — kapetan Gvardiol.⁸ Metak mu je prošao kroz butinu. Izgleda da kost nije prelomljena, ali je izgubio mnogo krvi. O svim tim borbama III. Brigade znamo toliko da je III. Brigada stalno trpila osjetne gubitke.

XIII. Brigada prema naređenju koga smo primili od GS Hrvatske treba da krene u sastav IX. Divizije i sada je u toku njena koncentracija u Mazinu. Pokret preko Une treba da usljedi u noći između 1 i 2. III. t.g.⁹

Na sektoru južne Like stanje, s obzirom na neprijatelja, jest redovno. Jačih neprijateljskih koncentracija nema, ali se očekiva prolazak još nekih divizija.

Na sektoru sjeverne Dalmacije situacija se također skoro normalizovala. Još nemamo tačan pregled svih neprijateljskih garnizona, ali izgleda da nema jačih koncentracija. Neprijatelj je uspostavio nove garnizone: Kistanje, Đevrske, Bribirske Mostine, Vrana i Pakoštane i čuva komunikaciju Kistanje — Benkovac. Usljed nekih koncentracija južno od Krke na Vodički teren prebacila se VIII. Dalm. brigada XX. Divizije. Poslije posljednje ofanzive neprijatelj je uspio mobilisati nešto boraca po selima duž komunikacije Obrovac — Benkovac i u Golubiću. U ostalim selima nije imao uspjeha.

U ovoj situaciji mi još ne mislimo da se spuštamo dolje sa I. Brigodom, s obzirom da još neke divizije treba da prođu komunikacijom Knin — Zrmanja — Bihać, a dolje se nalazi jedna naša brigada i VIII. Dalm. brigada sa načelnikom našeg Štaba¹⁰ i članom polit, odjela. Ovih dana će dolje krenuti i drug komesar Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Petar Babić

Komandant — p. pukovnik:
M.¹¹ Šakić
(M. P.)

⁸ Ante

⁹ Pokret je tada i izveden (vidi dok. br. 31).

¹⁰ Ante Biočić

¹¹ Mićun

BR. 114

NAREĐENJE ŠTABA TRIDESET TREĆE DIVIZIJE DESETOG KORPUSA (ZAGREBAČKOG) NOVJ OD 29 FEBRUARA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA REPINEC¹ /

ŠTAB
XXXIII DIVIZIJE X KORPUSA
»ZAGREBAČKOG« NOV I POJ
Dne 29. II. 1944 godine
Oper, broj 23/44.—

ŠTABU I i II BRIGADE

Stab ove Divizije donesao je odluku da se napadne i likvidira uporište Repinec.² U uporištu nalazi se 120 neprijateljskih vojnika i to 40 ustaša, 40 domobrana — kadrovaca i 40 rezervista. Naoružani su sa jednim teškim mitraljezom i 5 puškomitraljeza i ostalo puške. Neprijatelj je smješten u stanici i školi. Odbrana neprijatelja sastoji se od nenadkrivenih rovova oko zgrada i iz same zgrade. A istovremeno da se izvrši diverzija na pruzi Dugo Selo — Križevci — Sv. Ivan Zabno.³

Neprijatelj bježeći pred savezničkom avijacijom napušta gradove i sabija svoje snage u okolna manja mjesta, iz tih manjih uporišta vrši svakodnevno upade na naš oslobođeni teritorij. Naš je zadatak da spriječimo neprijatelju da upada na naš oslobođeni teritorij, tj. da ga uništavamo, da mu ometamo saobraćaj na komunikacijama, da vežemo njegove snage, da ih stalno uznemiravamo i da im ne dozvoljavamo da se slobodno odmaraju po našim selima. Za izvršavanje ovog zadatka Stab divizije izdaje sljedeće

NAREĐENJE:
(sekcija Čazma 1 : 100.000)

II brigada: A) Sa jednim bataljonom ima zadatak likvidirati uporište.⁴ Raspored snaga za likvidaciju

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 1207.

^{2,4} Napad na Repinec nije uspio zbog zakašnjenja jedinica određenih za napad i zbog vremenskih nepogoda (vidi tom V, knj. 25, izvještaj Štaba Trideset treće divizije od 14 marta 1944 godine).

^{3,5} O rušenju pruge vidi tom V, knj. 25, dok. br. 43.

uporišta uzeti prema priloženoj skici. Ovom bataljonu dodijeliti jedan top 47 mm.

B) Sa jednim bataljonom postaviti osiguranje na cesti Vrbovec — Križevci i to jednu četustaviti na samu cestu kod kote 168 te preko ceste u pravcu mlina na potoku Cernec (Lovrečina). Ostale snage ovog bataljona rasporediti u selo Brezovec sa zadatkom u slučaju nailaska neprijatelja u pravcu čete koja je na cesti da udare bočno na neprijatelja. Isto tako ove snage treba da budu kao manevarska rezerva bataljona C. Ovom bataljonu dodjeljuje se jedan diverzant sa jednom šrapnel-minom koju treba montirati ispred zasjede na cesti.

C) Sa jednim bataljonom zaposjesti položaj preko pruge i puta koji vodi od Gradeca za Repinec na liniji kota 119, 112. Ovaj bataljon isturiti će jedan vod u šumu Siget sa zadatkom da kontroliše put i cestu koja vodi od Gradeca prema Cugovcu i prema Sigetu (šumi). Ovaj vod treba također da pritekne u pomoć ostalim snagama ovog bataljona ako neprijatelj naiđe prugom u pravcu zasjede. Ovom bataljonu dodjeljuju se 2 diverzanta sa šrapnel-minama koje treba montirati pored pruge i pored puta ispred zasjede.

D) Odjeljenje teškog bacača smjestiti će se između Gradeca i Cugovca u samoj okuci potoka (Lubena) sa zadatkom kada otpočne borba u uporištu te nakon pola sata da izbaciti tri mine u sam centar Gradeca, kako bi obmanuo neprijatelja i ne bi mu dozvolio izlazak iz uporišta. Po izvršenom zadatku odjeljenje može da se povuče u bazu.

E) Diverzantska grupa presjeći će prugu ispred zasjede C. bataljona. Uz istu grupu treba da ide pionirski vod koji će u početku akcije prekinuti telefonsku vezu pored pruge, isto tako treba da izbaciti prekinute šine sa nasipa kako ne bi neprijatelj pod zaštitom oklopnog voza mogao popraviti prugu.

I brigada:

A) Sa jednim bataljonom, tj. sa jednom četom zaposjesti cestu Vrbovec — Križevci kod mjesta Bojnikovac. Ostale snage ovog bataljona smje-

štiti u šumu između Bojnikovca i Sv. Martina sa zadatkom — nailaskom neprijatelja na zasjedu istog bataljona od Križevaca — da tuče neprijatelja bočno. Isto tako ove snage treba da priteknu u pomoć bataljonu B. Ovom bataljonu dodijeliti jednog diverzanta sa šrapnel-minom koju montirati na cesti ispred zasjede.

B) Sa jednim bataljonom zaposjesti položaj sjeverno od sela Spiranec te putem preko pruge do mlina na potoku Glogovnica. Ovaj bataljon ima pod svaku cijenu zadržati neprijatelja na tim položajima do likvidacije uporišta.

C) Sa jednim bataljonom zaposjesti položaj prema Sv. Ivanu Zabnu i to sa jednom četom zaposjesti cestu Sv. Ivan Zabno — Haganj, neposredno u blizinu D. Predavca. Sa jednom četom zaposjesti put koji ide od Sv. Ivana Zabna za Remetinec. Položaj zaposjesti u šumi u neposrednoj blizini pruge. Sa trećom četom zaposjesti položaj u selu Poljana (Lončarije), zaposjesti položaj u neposrednoj blizini pruge, tj. na kraju sela.

D) Diverzantska grupa i pionirski vod: treba raspodijeliti i to dvije grupe минера i pionira bataljonu B. koji treba da presijeku prugu⁵ ispred zasjede bataljona B. i u blizini mosta na potoku Glogovnici na pruži Križevci — Sv. Ivan Zabno kod sela Cugovac. Jednu grupu diverzanata i pionira dodijeliti bataljonu C. sa zadatkom da presijeku prugu u neposrednoj blizini mjesta Sv. Ivan Zabno, tj. kod srednje čete ovog bataljona koja će se nalaziti na putu Remetinec — Sv. Ivan Zabno. Pioniri imaju zadatak presjeći t.t. vezu.

E) Prateća četa ove brigade u ovoj akciji neka se smjesti u selo Habjanovac do povratka jedinica iz akcije.

II.

Način borbe: Bataljon koji ima zadatak likvidirati uporište treba naročito da pazi da se pojedine zgrade odmah opkole te da se ne dozvoli neprijatelju da umakne iz uporišta. Voditi računa o pokretima naših jedinica, ne ići preko brisanog prostora,

već koristiti i najmanji zaklon kako bi se mogli privući neprijatelju i iznenaditi ga. Kod upotrebe teškog oružja u uporištu treba obavijestiti borce o dejstvu topa kako ne bi naši borci kretali pod vatrom i da bi se mogli pravovremeno skloniti. Kod dovlačenja topa u blizinu zgrade treba ići prostorom koji nije tučen a ne da se desi da se top vuče preko brisanog prostora, a neprijatelj pospe vatrom i prisili poslugu da napusti top. Ovaj bataljon također treba da si nabavi bijelih plahti koje će dati isključivo bombašima koji će se privlačiti do zgrade. Bataljoni koji su na osiguranjima treba da budu elastični i pokretni te kad osjete da neprijatelj nastupa u nekom pravcu da stave pred njega manje snage a sa jačim snagama da izvedu manevar, tj. da udare neprijatelja bočno i nanesu mu gubitke.

Svi rukovodioci treba da upozore borce o dejstvu šrapnel-mina koje će naši diverzanti da postave ispred zasjeda, te da se ne bi vatra otvarala prije nego što neprijatelj dođe do mina. Svi borci na zasjedama treba da si iskopaju zaklone ukoliko nema prirodnih zaklona.

III.

- Početak:** Akcija će početi 1. III. 1944. godine u 23 časa. Do tog vremena bataljon koji ima zadatak likvidirati uporište treba da se privuče na jurišno odstojanje i u zakazano vrijeme izvrši napad. Sva osiguranja treba da budu na svojim mjestima 10 minuta prije početka napada i da presijeku prugu, kao i t.t. vezu.
- Štabovi:** Mjesto štabova za vrijeme akcije jeste:
Štab divizije nalaziti će se u selu Tučenik na raskršću.
Štab I brigade nalaziti će se u selu Špiranec.
Štab II brigade nalaziti će se u selu Podjales.
- Hirurška ekipa** nalaziti će se uz Štab divizije.
Brigadna previjališta nalaziti će se uz štabove brigada.
- Evakuacija:** Evakuacija ranjenika vršiti će se do Štaba divizije, tj. do hirurške ekipe (sa potrebnom prat-

njom). Evakuacija plijena vršiti će se za selo Vukšinac, gdje će plijen preuzeti intendant Divizije.

Veza: Veza između Štaba divizije i štabova brigada održavati će se kuririma. Svaki sat štabovi brigada dostavljati će redovno izvještaj, a po potrebi izvanredni izvještaj odmah.

Znaci: Znaci raspoznavanja za noć od početka akcije, tj. od 23 časa na večer do završetka borbe jesu:
Juriš — napred

IV.

Povlačenje: Po završenoj akciji jedinice će se povući u slijedeće baze:

I brigada povući će se sa svojim snagama u Habijanovac, Zukovac i u sjeverni dio Dubrave (Bangarina). III brigada smjestiti će se u Farkaševac, Ivančani i Kabal.

Štab divizije nalaziti će se u D. Vukšincu.

Jedinice po dolasku u baze spojiti će se telefonski sa Štabom divizije i podnijeti će izvještaj o rezultatu akcije. Osiguranje odmora jedinica odrediti će štabovi brigada svaki u svome pravcu.

Jedinice će se povući sa položaja po pismenom naređenju Štaba divizije, inače povlačenje sa položaja ne smije da bude ni u kojem slučaju osim u izuzetnim prilikama. U slučaju prodora neprijatelja kroz naše položaje štabovi brigada će izvještavati jedan drugog o situaciji na njenom sektoru, a istovremeno i Štab divizije.

Štabovi brigada u svom naređenju napisati će vidne znake za povlačenje raketama kako bi štabovi bataljona mogli spriječiti jedinice za pravilno povlačenje jedinica. Povlačenje sa položaja treba da bude dobro organizovano kako ne bi neprijatelj napao naše jedinice pri povlačenju iz okolnih uporišta.

V.

Napomena: Kod presijecanja pruge ispred zasjeda treba odmah poduzeti da se presječena pruga odvoji jedna od druge kako ne bi voz mogao preći preko presječenog mjesta.

Štab II brigade dobiti će eksploziva kojega će upotrijebiti za sječenje pruge u slučaju ako se oklopni voz zatekne u međuprostoru između naših zasjeda. O tome treba naročito štab da vodi računa kako ne bi oklopnjak pravio smetnje kod izvršenja zadatka.

Štabovi brigada treba da upozore sve rukovodioce kako vojničke tako i političke o značaju uspjeha ove akcije, jer o tom uspjehu zavisi daljnji rad naše Divizije nakon već nekoliko pretrpjelih poraza.

Veza između jedinica treba da bude što čvršća, a sama zasjeda treba da bude što elastičnija, treba da se manevriše i tuče neprijatelja neprekidno, a čak da se ga otjera u uporište. Ukoliko neprijatelj probije koju od naših zasjeda, ne smije ga se pustiti da on slobodno ide u uporište, već ga treba tući i pratiti u stopu. Skrenite pažnju svima borcima i rukovodiocima da se ne troši, municija uzalud, jer već u našim jedinicama osjeća se manjak municije, te ukoliko u ovoj akciji ne budemo zaplijenili veću količinu municije, a budemo istrošili municiju, naše jedinice neće biti u stanju dalje izvršiti kakav zadatak.

Kod evakuacije ranjenika do Štaba divizije treba da budu dobro smješteni te treba dati dobru pratnju.

Hirurškoj ekipi upućivati odmah one drugove kojima je potrebna hirurška intervencija, a ne upućivati pojedinačno ranjenike sa pratnjom već ih zadržati izvjesno vrijeme u brigadnom previjalištu i onda veću grupu ranjenika uputiti sa dobrom pratnjom do divizijskog previjališta. Štabovi brigada neka si pravovremeno pronađu u svojim jedinicama nekoliko dobrih vodiča i neka povedu računa o vremenu pokreta u akciju, ali treba voditi računa o tome da se pokret ne kompromituje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Komandant:
(major)
Antolović Josip

BR. 114

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE »VASILIJE GA-
ČEŠA« OD 29 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU SEDME
UDARNE DIVIZIJE O BORBI KOD SELA G. MLINOGE I
DEANOVIĆA¹**

ŠTAB I. UDAHNE BRIGADE »V.G.«
VII. UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
29. februara 1944 g.

Podnosimo operativni izvještaj o
borbi sa neprijateljom dana 26.
II. 1944 g.

ŠTABU VII. UDARNE DIVIZIJE

1. — Položaji na kojima je borba vođena dana 26-II-t.g. jesu slijedeći: s. G. Mlinoga, zaselak Eići, Leskovac (k. 357), Budim, Veliki i Mali Deanovići. Položaji s[^] bili dobri za borbu, ali nisu na vrijeme posjednuti tako da je neprijatelj prvi uspio da ovlada istima.

2. — U ovoj borbi učestvovala su slijedeće jedinice: I. i III. bataljon I. udarne brigade.

3. — Jačina neprijatelja koji je zaposjeo pomenute položaje bila je 100—120 Čerkeza naoružanih sa 5 šaraca, 10 šmajsera i ostalo karabini.²

4. — Namjere neprijatelja bile su zaposjesti pomenute položaje, maskirati se u snijegu, sačekati naše snage, upustiti ih u zasjedu koju je solidno pripremio i nanijeti nam gubitke. Naša namjera bila je prema priloženoj zapovijesti.³

5. — Zapovijest za navedeno pod tač. 4 prilaže se.

6. — Borba je počela u 8 i 40 časova 26. II. 1944.⁴

7. — I. bataljon ove brigade krenuo je dana 26. II. 1944 iz s. Vel. Graduse pravcem Vel. Gradusa — Jošavica — Mlinoga — Deanovići. Na putu između s. Eića i s. Deanovića, tj. na k. 357 (Leskovac) neprijatelj je dočekaao pomenuti bataljon iz zasjede propustivši I. četvu koja je išla na čelu bataljona naprijed i onda otvorio vatru po čitavoj koloni iz svega oružja

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9/2, k. 816.

² Posadne jedinice iz Petrinje

³ Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

⁴ O toj borbi vidi još dok. br. 146 i 147 u ovoj knjizi i tom V, knj. 25, izvještaj Sedme udarne divizije od 5 marta 1944 godine.

koje je posjedovao. III. četa ovog bataljona i III. bataljon koji je imao u zadatak da se smjesti u zaselak Perenčeviče iskočili su na Vinodol na istome, zauzeli položaj i pod zaštitom teških mitraljeza i bacača nastupali u pravcu mjesta gdje se vodi borba. Neprijatelj osjetivši naše snage koje su nastupale u pravcu njega počeo se povlačiti u pravcu Deanovića i Klinca.

b) III. bataljon vidjevši u kakovoj se situaciji nalazi I. bataljon nastavio je borbu sa neprijateljom koji je odstupao u pravcu Klinca i Deanovića, istjerao istoga iz s. Deanovića i s. Klinca i zauzeo položaj na Deanovića groblju, Budimu, Leskovcu (k. 357). Neprijatelj je dovlačio nova pojačanja koristeći jaku artiljerijsku i minobacačku vatru, koja je obasipala naše položaje; neprijatelj je uspio da odbaci naše snage sa pomenutih položaja na slijedeće prihvatne položaje, tj. na Vinodol, gdje se razvila borba koja je trajala punih 6 sati. I tada je neprijatelj ponovo bio prisiljen da se sa položaja koje je držao, tj. Budima i Leskovca, povuče u pravcu Klinca i Deanovića, gdje je i zanoćio istog dana.

8. — U ovoj borbi nisu postignuti željeni uspjesi iz razloga tih što je V. bataljon II. brigade napustio pomenute položaje i povukao se u pravcu Hrvatskog Cuntića i Kraljevčana, te je neprijatelj uspio da ovlada pomenutim položajima koristeći gustu maglu koja je toga dana bila, upusti naš bataljon u solidno postavljenu zasjedu i po nailasku istoga u naprijed spremljenu zasjedu i na istog otvorio vatru.

U ovoj borbi nije zaplijenjeno ništa. Gubitci neprijatelja ovoga puta su bili 7 mrtvih i 12 ranjenih koje je neprijatelj povukao sa sobom.

9. — Naši gubitci bili su 10 mrtvih i 13 ranjenih drugova.

10. — Municije je utrošeno jugoslovenske 7/9 mm. 400 metaka, talijanske za puške i puškomitraljeze 877 metaka, talijanske za teš. bredu 630 metaka, mina za teš. bacač 10.

11. — Za vrijeme ove borbe veza između bataljona koji su bili u borbi sa ostalim bataljonima naše brigade bila je dobra.

Prilog: lista sa pregledom gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
B.⁵ Borojević

Komandant — kapetan,
Rade Milojević

(M. P.)

⁵ Branko

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NO UDARNE BRIGADE »VAŠILJE GAČEŠA« OD 29 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU SEDME NOU DIVIZIJE O BORBAMA KOD BLINJE, PASTUŠE I JOŠAVICE¹

**ŠTAB I. UDARNE BRIGADE »V.G.«
VII. UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
29. februara 1944 god.**

Podnosimo operativni izvještaj o borbi sa neprijateljem 27. II. 1944.

ŠTABU VII. UDARNE DIVIZIJE

1. — Položaji na kojima je borba vođena dana 27. II. 1944 jesu slijedeći: Jošavica, Mlinoga, Pastuša, Begovići, Tremušnjak, Mačkovo Selo. Položaji su bili dobri za odbranu i za napad.

2. — U ovoj borbi učestvovala je I. udarna brigada.

3. — Jačina neprijatelja koji je nadirao na pomenute položaje bila je 400—500 Nijemaca i Čerkeza naoružanih sa 6—7 teš. bacača, jednim brdskim topom, dosta teških i lakih mitraljeza i karabina.²

4. — Namjere neprijatelja nisu tačno poznate ali po izgledu neprijatelj je imao namjeru izvršiti manju ofanzivu na pomenuta sela i opljačkati ista. Naša namjera bila je spriječiti neprijatelju svaki prodor u pomenuta sela i spriječiti pljačku i nanijeti mu što više gubitaka.

5. — Zapovijest za navedeno pod tač. 4 prilaže se.³

6. — Neprijatelj je nastupao u pravcu gornjih položaja iz pravca Blinje i Bijelnika i iz pravca Hrvatskog Cuntića za Dođoše i prema Tremušnjaku i Mačkovom Selu. Borba je počela u 9 časova 27. II. 1944.

7. — IV. bataljon ove brigade primio je borbu⁴ sa neprijateljskom kolonom koja je nastupala iz Blinje u pravcu Babina Brda, dok je sa jednom četom primio borbu na Metli, sa jed-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10/2, k. 816.

² Odnosi se na posadne jedinice iz Petrinje (vidi dok. br. 2/4—12, k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

³ Redakcija ne raspolaže tom zapoviješću.

⁴ O toj borbi vidi i tom V, knj. 25, izvještaj Štaba Sedme udarne divizije od 5 marta 1944 godine.

nom slabijom kolonom koja je nastupala od Deanovića preko Metle u pravcu Pastuše. Prvi pokušaj neprijatelja da ovlada Babinim Brdom i Metlom odbijen je uz velike gubitke. Neprijatelj je ponovo skoncentrisao jaku artiljerijsku, minobacačku vatru i bataljon je bio prisiljen da se povuče u pravcu Pastuše i Komogovine i zauzeo položaj na Kalinama.

b) II. bataljon koji je imao položaj u Pastuši i Tremušnjaku spuštanjem neprijateljske kolone iz Mlinoge, sa Metle, u pravcu Pastuše bio je prisiljen da se povuče u pravcu Begovića, gdje je primio borbu na cesti koja vodi Jabukovac — Pastuša. Istovremeno jedna kolona koja se spustila od G. Mlinoge u pravcu D. Jabukovca krenula preko Kraljevčana za Dodoše i od Dodoša produžila nastupanje u pravcu Mačkova Sela i Tremušnjaka.

I. bataljon koji se nalazio na položaju u Mačkovom Selu primio je borbu sa istim neprijateljom i odbio ga uz teške gubitke u pravcu sela Tremušnjaka. Istovremeno I. bataljon II. brigade nastupao je za neprijateljom od Dodoša u pravcu Tremušnjaka i gonio pomenutog neprijatelja u pravcu Tremušnjaka, zaselka Kljaića. Istovremeno naš II. bataljon i jedna četa III. bataljona izvršili su napad na neprijatelja u pomenutom selu i odbili ga u pravcu zaselka Tomića, tj. ka crkvi Sv. Petra i nastavlja gonjenje naš II. bataljon i jedna četa III. bataljona i jedna četa I. bataljona pomenutog neprijatelja iz Tremušnjaka u pravcu G. Pastuše i produžava gonjenje i energičan napad na istoga neprijatelja koji se zadržao u G. Pastuši. Tada IV. bataljon koji je odstupio sa položaja iz Jošavice i sa Metle i zadržao se na Kalinama i na Glavici više Komogovine napada istoga neprijatelja koji se povlačio u pravcu Borojevića. Borba oko Komogovine i Pastuše sa ovom kolonom koja je odstupala i sa našim IV. bataljonom sa dvije čete II. bataljona, jednom četom III. bataljona trajala je 2 sata. Međutim, neprijatelj dobiva u 16.30 časova pojačanja od Kostajnice i to: jedna kolona u jačini od 200—300 vojnika. Ova kolona odbila je naš IV. bataljon sa njegovih položaja u pravcu Sunje i Begovića i tada neprijatelj koji je odstupao i zadržao se u Donjoj Pastuši vrši napad ponovo na dvije čete našeg II. bataljona i jednu četvu III. bataljona i odbija ih u pravcu Gornje Pastuše.

8. — U ovoj borbi nisu postignuti željeni uspjesi iz razloga tih što je neprijatelju stiglo pojačanje, odbio naš IV. bataljon sa njegovih položaja i ovladao istima i na taj način omogućio zadržavanje koloni koja je odstupala da se zadrži u Komogovini, Donjoj Pastuši i Ziliću. U ovoj borbi zaplijenjeno je 400 metaka i 3 konja natovarenih pljačkom i živežnim namirnicama.

Gubici neprijatelja ovoga puta bili su 60—70 mrtvih i ranjenih; neprijatelj je ranjene izvukao, dok je mrtve zakopavao u Gornjoj Pastusi i u Jošavici.

9. — Naši gubitci su: 5 mrtvih, 13 ranjenih i 5 nestalih, od kojih 3 odbjegli k neprijatelju.

10. — Municije je utrošeno 580 metaka jugoslavenske 7/9 mm., 1300 talijanske za puške i puškomitraljeze 6/5 mm., 2.000 talijanske za teš. mitraljeze i 42 mine za teš. bacač.

11. — Za vrijeme ove borbe veza između bataljona naše brigade, kao i bataljona II. brigade koji je napadao bila je dobra.

Prilog: lista sa pregledom gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
B.⁵ Borojević

Komandant — kapetan,
Rade Milojević

(M. P.)

⁵ Branko

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA KARLOVAČKE NO BRIGADE OD 29
FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOVJ
O RADU, RAZMJESTAJU I DEJSTVU BRIGADE OD 10 DO
20 FEBRUARA¹

ŠTAB
I. KARLOVAC. BRIGADE NOV I PO
JUGOSLAVIJE²

Op. br. 3

Dne 29. II. 1944. godine.

Operativni izvještaj za
vrijeme od 10.—20. II.
1944. godine dostavlja.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV i PO JUGOSLAVIJE
ŠTABU GRUPE ODREDA IV. KORPUSA NOV i POJ

- 11./II. 1944.
1. *bataljon* nalazi se u Hrašću i Velikom Erjavcu, održavaju se vojni i politički časovi.
 2. *Bataljon* se nalazi u selu Buršić i Crkvenom Selu. Poslije podne 1. četa i jedno mitraljesko odjeljenje krenuli su prema Vukovoj Gorici radi zauzimanja položaja 3. bataljona i smjestili se u Gornjem Prilišću.
 3. *bataljon* se nalazi u Vukovoj Gorici. 1. četa koja se je vratila sa Korduna izvršila je šurenje.
 4. *bataljon* se nalazi na položaju u Netretiću — Vinskom Vrh — Mondekaru, izvodila se obuka.
Dubravska četa nalazi se u Ponikvama.
Prateća četa nalazi se u Preloki, izvodila se obuka.
- 12./II. 1944.
1. *bataljon* nalazi se na istom položaju. Patrola je uhvatila 2 petokolonaša i sprovela ih u Štab odreda.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 22—3/1, k. 426.

² O formiranju te brigade vidi dok. br. 100.

2. *bataljon* nalazi se sa 1. četom u Gor. Pri-
lišću, a sa 2. četom u selu Maletić. 2. četa je
navečer krenula u Gornju Kućevicu.

3. *bataljon* se nalazi u Vukovoj Gorici, iz-
vodila se obuka.

4. *bataljon* se nalazi na položaju u Netre-
tiću, izvodila se obuka.

Dubravska četa nalazi se u selu Vidnjević.

Prateća četa nalazi se u Preloki. 1. vod se
je prebacio u Vukovu Goricu u sastav 3. bata-
ljona.

13./II. 1944.

1. *bataljon* se nalazi na istom položaju.
U 21 sat upućena je jedna desetina 1. čete sa
puškomitraljezom i lakim bacačem u pravcu
Ozlja sa zadatkom da vatrom ometa neprijate-
lja. Neprijatelj je odvratio jakom vatrom, a de-
setina se nakon borbe od 20 minuta povratila u
svoju bazu bez gubitaka.

2. *bataljcm* se nalazi sa 2. četom u Gornjoj
Kućevici, a 1. četa je krenula u Vukovu Goricu.

3. *bataljon* je u 9,30 sati krenuo u Kordun
sa zadatkom da dopremi robu za Odred.

4. *bataljon* je držao položaj u Netretiću i
Vinskom Vrh. U 7 sati izvijestile su patrole da
od Stativa kreće neprijatelj u tri kolone prema
našem položaju.³ Izdata je usmena zapovijed da
cijeli bataljon zauzme položaj, što je i učinjeno
na vrijeme. Oko 8 sati neprijatelj je došao do
naših položaja, otvorena je na njega vatra i po-
čela je borba. Na jednom dijelu položaja nepri-
jatelj je došao u blizinu jednog puškomitralje-
skog odjeljenja koje se uslijed pomanjkanja
municije moralo povući, upotrijebili su ručne
bombe koje nisu eksplodirale radi snijega. Upu-
ćeno je na to mjesto pojačanje od jedne dese-
tine sa šarcem i neprijatelj je nakon kraće i
oštre borbe primoran na odstupanje. Oko 9,30
sati neprijatelj sa svim svojim dijelovima povu-
kao se prema Stativama. Jačina neprijatelja
bila je 100 do 150 vojnika. Neprijatelj je imao
gubitaka, ali nisu ustanovljeni. Naših gubitaka

³ Odnosi se na Drugi sat Pete ustaške bojne (vidi dok. br. 2/1—15,
k. 58 u Arhivu Vojnog istoriskog instituta).

nije bilo. Utrošeno je 562 komada mauzer municije, 1099 komada talijanske, 225 grčke, 800 komada za »Bredu«, 7 ofanzivnih bomba i 5 mina za srednji bacač. Obrana položaja izvršena je potpuno, većeg uspjeha nije bilo, jer tri mine od bacača nisu eksplodirale radi mekoće tla.

Dubravska četa nalazi se u selu Vidnjević, izvodila se obuka.

Prateća četa — jedan vod nalazi se u Preloki, a drugi vod krenuo je u 9,30 sati sa 3. bataljonom u Kordun.

14./II. 1944.

1. *bataljon* se nalazi na istom mjestu, izvršeno je šurenje.

2. *bataljon* se nalazi sa 1. četom u Vukovoj Gorici, a sa 2. četom u Gornjoj Kućevici.

3. *bataljon* je stigao u Svojić, primio robu i u 18 sati krenuo za Vukovu Goricu.

4. *bataljon* se nalazi sa 1. četom na položaju u Netretiću, dok je 2. četa vršila šurenje u Velikom Modruš Potoku.

Dubravska četa je na istom mjestu, jedan vod je upućen u Komarice Stani radi mobilizacije.

Prateća četa — jedan vod je u Preloki, a drugi je na putu sa 3. bataljonom. Na putu se nalaze samo borci sa mulama radi prenosa robe.

15./II. 1944.

1. *bataljon* se nalazi na istom položaju, izvodila se obuka.

2. *bataljon* se nalazi na istim položajima.

3. *bataljon* se nalazi na putu za Vukovu Goricu kamo je stigao u 23 sata.

4. *bataljon*. Danas je 2. četa na položaju, a 1. četa je vršila šurenje u Velikom Modruš Potoku.

Dubravska četa nalazi se u selu Kušići.

Prateća četa. Vod koji je bio u Kordunu stigao je sa 3. bataljonom u Vukovu Goricu. Sa vodom koji se nalazio u Preloki izvodila se obuka.

16./II. 1944.

1. *bataljon* se nalazi na istom položaju.

2. *bataljon* se nalazi u Vukovoj Gorici i Gor. Kućevici. Uvečer je 2. četa krenula u Novi

Grad po naređenju Štaba odreda radi osiguranja prelaza Dobre na mostu.

3. *bataljon* se nalazi u Vukovoj Gorici na odmoru, izvršilo se šurenje.

4. *bataljon* nalazi se na položaju u Netretiću. U 9 sati došle su neprijateljske patrole do naših položaja od kuda su nakon kraće borbe brzo protjerane.

Dubavska četa nalazi se u selu Kušići.

Prateća četa. Vod koji je bio u Kordunu prebacio se ujutro u Preloku, izvršeno je šurenje.

17./II. 1944.

1. *bataljon* se nalazi na sektoru Hrašća, 2. *bataljon* u Prilišću i Ladešić Dragi, i sa jednom četom u Novom Gradu, 3. *bataljon* je bio u Vukovoj Gorici, a 4. *bataljon* u Netretiću, a ujutro je zauzeo položaje Vinski Vrh — Netretić. Ujutro oko 6 sati počeo je neprijatelj sa jakim snagama iz više pravaca ofenzivu na naš oslobođeni teritorij. Naše jedinice vodile su borbu tokom dana 17. i 18. II. Operativni izvještaj o tim borbama dostavljen je naslovu 23. veljače 1944. god. pod Op. br. 272.⁴

19./II. 1944.

1. *bataljon* se nalazi u Adlešići na odmoru. Upućena je patrola preko Lipnika u Hrašća radi izviđanja neprijatelja.

2. *bataljon*. Po naređenju Štaba odreda *bataljon* je u 5 sati krenuo za Veliki Modruš Potok, izvidio Netretić, te ga zaposjeo. 1. četa se smjestila u Bajićima, patrole su upućene u Novi Grad i Griče, na neprijatelja se nigdje nije naišlo.

3. *bataljon* je u 4,45 sati krenuo u Glavicu, dok je mitraljeska četa prebačena preko Kupe u selo Vidine sa zadatkom da tuče neprijatelja ako bi kretao cestom Lujzianom.⁵ Pošto neprijatelj nije nailazio, u 21 sat se mitraljeska četa vratila u sastav *bataljona*.

4. *bataljon* je u 6 sati krenuo u selo Hrašće kamo je stigao u 20 sati.

⁴ Redakcija ne raspolaže tim izvještajem.

⁵ Riječ je o komunikaciji Karlovac — Severin — Delnice — Sušak.

Dubravačka četa nalazi se u Kušićima, izvodila se obuka.

Prateća četa nalazila se na položaju sa topom i mitraljeskim bacačem u Marinom Dolu, njemačkim bacačem u Preloki, dok je srednji bacač u sastavu 4. bataljona.

20./II. 1944.

1. bataljon je u 8 sati prešao Kupu kod sela Bogovci, tu je popunjena municija i nakon toga u 15 sati bataljon je krenuo preko Sopčiča Vrh i Ribnika za selo Brihovo, gdje je postavio zasjedu. Pošto neprijatelj nije nailazio bataljon se u 23 sata vratio i to: 1. četa u Sopčič Vrh, a ostatak bataljona u Ribnik gdje je i noćio.

2. bataljon je zauzeo položaje u Netretiću i Vinskom Vrh.

3. bataljon se nalazi u Glavici, održavani su vojni i politički časovi.

4. bataljon se nalazi u Hrašću. Navečer upućen je jedan vod u zasjedu u Zakanje, koji se je vratio u 8 sati ujutro.

Dubravska četa nalazi se na položaju Trošmarije i G. Dubrava.

Prateća četa. Četa se sakupila u Marinom Dolu, osim odjeljenja srednjeg bacača koje se nalazi u sastavu 4. bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
P.^s Erdeljac

Komandant, major:
Molek⁷

⁸ Petar
⁷ Franjo

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG DIVERZANTSKOŠ BATALJONA OD 29 FEBRUARA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOVJ O DIVERZIJAMA NA ŽELJEZNIČKIM PRUGAMA BEOGRAD — ZAGREB, BANOVA JARUGA — PAKRAC I VIROVITICA — NAŠICE¹

**ŠTAB I. DIVERZ. BATALJONA
NAROD. OSLOBOD. VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Broj: si —

Dana: 29/11 1944 god.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV i PO JUGOSLAVIJE

Položaj

I Z V J E Š T A J

12. II. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između [Novve] Kapele i Vrbove presječene su šinje na nekoliko mjesta. Kod akcije sudjelovala i Brodska brigada.²
16. II. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Stupnika i Andrijevac postavljena je mina. Kad je svanulo, naišla je patrola i po tragovima u snijegu primijetila je da je netko išao po pruzi. Kad je naišao vlak — bio je zaustavljen na oko 500 m pred minom i vratio se natrag. Odmah iza toga je mina bila izvađena i snage su se povukle. Kod akcije sudjelovala i Brodska brigada.³
17. II. 1944. u sastavu sa Podravskom četom pripucavala je jedna diverzantska četa na bandu kad [je] nastupala iz Cačinaca prema stanici Zdenci,
18. II. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd između Sibinja i Broda izvršeno sječenje šinja na 16 mjesta. Kod akcije je sudjelovala i Brodska brigada.⁴
19. II. 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd pod selom Vrbova presječena pruga na 16 mjesta. Kod akcije je sudjelovao i II. Bataljon 17. Udarne brigade.⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnog istoriskog instituta pod br. 13—2/1, k. 473.

^{2,3} Vidi dok. br. 90.

⁴ Vidi dok. br. 137.

⁵ Vidi dok. br. 138.

20. II. 1944. sa I. Bataljonom 17. Udarne brigade išlo se u akciju na glavnu prugu, ali pošto je pruga bila zaposjednuta sa stražama i zasjedama, nije se akcija mogla izvršiti.
26. II. 1944. na pruzi Banova Jaruga — Pakrac kod stanice Brezine-Bujavica dignut u zrak oklopni voz. Uništena lokomotiva i šest vagona. Kod akcije je sudjelovala i 17. Udarne brigada.⁶
21. II. 1944. na cesti [Podrav.] Slatina — Virovitica postavljene nagazne mine. 22. II. 1944. upalila je prva mina i bacila u zrak kola na kojima su se vozili gestapovci. Ubijena su dva gestapovca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Stevo L. Stojaković

(M. P.)

Komandant
Borivoj S. Milićević

⁶ Vidi dok. br. 96.